

TAM İLMİHAL

İmam Humeyni -ks-

Tevzihu'l Mesail - Tam İlmihal –

Ayetullah'ül Uzma İmam Humeyni -ks-

İÇİNDEKİLER

Taklit Hükümleri 7

Taharet Hükümleri 13

Mutlak ve Muzaf Su. 13

1- Çok Su. 13

2- Az Su. 14

3- Akarsu. 15

4- Yağmur Suyu. 16

5- Kuyu Suyu. 17

Suların Hükümleri 18

İdrar ve Büyük Abdestle İlgili Hükümler 19

İdrar Temizliği Usûlü (İstibra) 22

İdrar ve Büyük Abdestle İlgili Müstehap ve Mekruhlar 23

Necasetler (Pislikler) 23

1-2- İdrar ve Dışkı 24

- 3- Meni 24
- 4- Lâşe. 24
- 5- Kan. 25
- 6-7- Köpek ve Domuz. 26
- 8- Kâfir 26
- 9- Şarap. 27
- 10- Bira. 27
- Haram Yolla Cünüp Olan Kimseden Çıkan Ter 28
- 11- Pislik Yiyen Devenin Teri 28
- Necaseti Tespit Etme Yolu. 28
- Pak Şeyler Nasıl Necis Olur?. 29
- Necasetle İlgili Hükümler 31
- Temizleyici Çeşitleri 32
- 1- Su. 33
- 2- Yer 38
- 3- Güneş. 40
- 4- İstihale (Başkalaşım) 41
- 5- Üzüm Suyunun Üçte-İki Azalması 42
- 6- İntikal 42
- 7- İslâm... 42
- 8- Tabeiyet 43
- 9- Necasetin Giderilmesi 44
- 10- Necaset Yiyen Hayvanı Temizleme Usûlü. 44
- 11- Müslümanın (Bir Süre) Görünmemesi 45
- Kaplarla İlgili Hükümler 45

Abdest	47
İrtimasî Abdest	50
Abdestin Duaları	50
Abdestin Şartları	52
Abdestle İlgili Hükümler	58
Abdesti Gerektiren Şeyler	61
Abdesti Bozan Şeyler	62
Cebire Abdestinin Hükümleri	63
Farz Gusüller	66
Cenabetle İlgili Hükümler	67
Cünüplü Kimseye Haram Olan Şeyler	68
Cünüplü Kimseye Mekruh Olan Şeyler	69
Cenabet Guslü.	69
Tertibî Gusül	70
İrtimasî Gusül	71
Gusletmenin Hükümleri	71
İstihaze.	74
İstihaze İle İlgili Hükümler	74
Hayız.	81
Hayız Hâline Ait Hükümler	83
Hayız Gören Kadınların Kısımları	87
1- Belli Zaman ve Sayıda Âdet Gören Kadın.	88
2- Belli Zamanda Âdet Gören Kadın.	92
3- Belli Sayıda Âdet Gören Kadın.	94
4- Kendisine Âdet Edinememiş Kadın.	95

5- İlk Kez Âdet Gören Kadın.	96
6- Âdetini Unutan Kadın.	97
Hayızla İlgili Diğer Hükümler	97
Nifas (Lohusalık)	99
Ölüye Dokunma Guslü.	101
Muhtazarla İlgili Hükümler	103
Ölüm Sonrası İle İlgili Hükümler	104
Cenazelerle İlgili Hükümler	105
Cenazelerin Yıkanması İle İlgili Hükümler	106
Cenazenin Kefenlenmesiyle İlgili Hükümler	108
Hanut Hükümleri	110
Cenaze Namazıyla İlgili Hükümler	111
Cenaze Namazı	113
Cenaze Namazıyla İlgili Müstehaplar	116
Cenazelerin Kabirlere Konulmasıyla İlgili Hükümler	117
Cenazelerin Gömülmesiyle İlgili Müstehaplar	119
Hediye (Defin Gecesi) Namazı	126
Kabri Açmak.	126
Müstehap Gusüller	128

Teyemmüm..	131
Teyemmümü Mubah Kılan Birinci Durum...	131
Teyemmümü Mubah Kılan İkinci Durum...	133
Teyemmümü Mubah Kılan Üçüncü Durum...	134
Teyemmümü Mubah Kılan Dördüncü Durum...	135
Teyemmümü Mubah Kılan Beşinci Durum...	135
Teyemmümü Mubah Kılan Altıncı Durum...	135
Teyemmümü Mubah Kılan Yedinci Durum...	136
Üzerine Teyemmüm Edilen Şeyler	136
Teyemmümün Niteliği	138
Teyemmümle İlgili Hükümler	139
Namaz Hükümleri	145
Farz Namazlar	146
Günlük Farz Namazlar	146
Öğle ve İkinci Namazlarının Vakti	146
Akşam ve Yatsı Namazlarının Vakti	148

Sabah Namazının Vakti 149

Namaz Vakitleriyle İlgili Hükümler 150

Tertip Üzere Kılınması Gereken Namazlar 152

Müstehap Namazlar 154

Günlük Nafile Namazların Vakti 155

Ğufeyle Namazı 156

Kıble Hükümleri 157

Namazda Bedeni Örtmek. 159

Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Hükümler 161

1. Şart: 161

2. Şart: 164

3. Şart: 165

4. Şart: 166

5. Şart: 167

[6. Şart:] 167

[Elbise ve Şartlarıyla İlgili Diğer Hükümler] 168

Namazda Beden ve Elbisenin Temiz Olması Gerekmeyen Durumlar 169

Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Müstehaplar 172

Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Mekruhlar 172

Namaz Kılanın Mekânı 173

Namaz Kılınması Müstehap Olan Yerler 177

Namaz Kılınması Mekruh Olan Yerler 178

Mescitlere Ait Hükümler 178

Ezan ve İkamet 181

Ezan ve İkametin Anlamı 182

Namazın Farzları 186

Niyet 187

İftitah Tekbiri 188

Kıyam (Ayakta Durmak) 189

Kıraat 192

Rükû. 200

Secde. 203

Üzerine Secde Edilen Şeyler 207

Secdeyle İlgili Müstehap ve Mekruhlar 209

Tilâvet Secdesiyle İlgili Hükümler 210

Teşehhüt Getirmek. 212

Namazın Selâmı 213

Namazda Tertibe Riayet Etmek. 213

Muvalat 214

Kunut 215

Namazda Okunan Şeylerin Anlamı 216

1- Fâtiha Suresi: 216

2- İhlâs Suresi: 217

3- Rükû, Secde ve Onlardan Sonra Okunan Müstehap Zikirlerin Anlamı 217

4- Kunutta Okunan Duanın Anlamı 218

5- Tesbitah-ı Erbaa'nının Anlamı 218

6- Teşehhüt ve Selâmın Anlamı 218

Namazdan Sonra Okunan Zikirler 219

Resulullah'a (s.a.a) Salavat 220

Namazı Bozan Şeyler 220

Namazda Mekruh Olan Şeyler 225

Farz Namazı Kesmenin Caiz Olduğu Hâller 225

Namazla İlgili Şüpheler 226

Namazı Bozan Şüpheler 226

İtina Edilmemesi Gereken Şüpheler 227

1- Yeri Geçen Şeylerde Şüphe Etmek. 228

2- Selâmdan Sonra Şüphe Etmek. 230

3- Vakit Geçtikten Sonra Şüphe Etmek. 230

4- Çok Şüpheye Düşen Kimsenin Şüphesi 230

5- İmam ve Cemaatin Şüphesi 232

6- Müstehap Namazda Şüphe Etmek. 232

Sahih Olan Şüpheler 234

İhtiyat Namazı 238

Sevih (Yanıлма) Secdesi 241

Sehiv Secdesinin Şekli 243

Unutulan Secde ve Teşehhüdün Kazası 244

Namazın Şart ve Cüzlerini Fazla ve Az Yapmak. 246

Yolcu Namazı 247

Yolcuyla İlgili Diğer Hükümler 261

Kaza Namazı 263

Büyük Oğlun Üzerine Farz Olan Babasının Kaza Namazları 265

Cemaat Namazı 267

Cemaat İmamında Aranılan Şartlar 275

Muktedi İle İlgili Hükümler 276

Cemaat Namazıyla İlgili Müstehaplar 278

Cemaat Namazıyla İlgili Mekruhlar 279

Âyat Namazıyla İlgili Hükümler 280

Âyat Namazının Kılınış Şekli 282

Ramazan ve Kurban Bayramı Namazları 284

Namaz İçin Naip Tutmak. 287

Oruç Hükümleri 291

Niyet 291

Orucu Bozan Şeyler 295

- 1) Yemek ve İçmek. 295
  - 2) Cinsel İlişkide Bulunmak. 297
  - 3) İstimnâ (Mastürbasyon) 297
  - 4) Allah'a ve Peygamber'e Yalan İsnatta Bulunmak. 298
  - 5) Boğaza Yoğun Toz Kaçırarak. 299
  - 6) Kafanın Tamamını Suya Daldırmak. 300
  - 7) Cünüp, Hayız ve Nifas Hâllerinde Sabahlamak. 301
  - 8) İhtikan (Tenkîye Yapmak) 305
  - 9) Kusmak. 305
- Orucu Bozan Şeylerin Hükümü. 306
- Oruçlu İçin Mekruh Olan Şeyler 307
- Kaza ve Keffareti Gerektiren Durumlar 308
- Orucun Keffareti 308
- Orucu Bozup Sadece Kazayı Gerektiren Durumlar 313
- Kaza Orucu İle İlgili Hükümler 314
- Yolculukta Oruç Hükümleri 318
- Kendilerine Oruç Farz Olmayan Kimseler 319

Ayın İlk Gününün Tespiti 320

Haram ve Mekruh Olan Oruçlar 322

Müstehap Oruçlar 323

Orucu Batıl Eden İşlerden Sakınmanın Müstehap Olduğu Durumlar 324

Humus Hükümleri 327

1) Kazanç (Kâr) 327

2) Maden. 334

3) Define. 335

4) Haramla Karışmış Helâl Mal 335

5) Denize Dalarak Elde Edilen Mücevherler 335

6) Ganimet 335

7) Zimmî Kâfirin Müslümandan Satın Aldığı Yer 335

Humusun Verileceği Yerler 335

Zekât Hükümleri 335

Zekâtın Farz Olmasında Gereken Şartlar 335

Buğday, Arpa, Hurma ve Kuru Üzümün Zekâtı 335

Altının Nisabı 335

Gümüşün Nisabı 335

Deve, Sığır ve Koyunun Zekâtı 335

Devenin Nisabı 335

Sığırın Nisabı 335

Koyunun Nisabı 335

Zekâtın Verileceği Yerler 335

Zekâta Müstahak Olanların Şartları 335

Zekâtın Niyeti 335

Zekâtla İlgili Diğer Hükümler 335

Fitre Zekâtı (Fıtır Sadakası) 335

Fitre Zekâtının Verileceği Yerler 335

Fitre Zekâtıyla İlgili Diğer Hükümler 335

Hac Hükümleri 335

Alış Veriş Hükümleri 335

Alış Verişte Müstehap Olan Hususlar 335

Mekruh Alış Verişler 335

Batıl Alış Verişler 335

Ribâ (Faiz) 335

Satıcı İle Alıcıda Aranılan Şartlar 335

Satılan Mal İle Bedelinde Aranılan Şartlar 335

Vakfedilen ve Kiralanan Malın Satışı 335

Alım Satım Akdi 335

Meyvelerin Alım Satımı 335

Veresiye ve Peşin Alış Veriş. 335

Selef (Selem) Satışı 335

Selem Satışında Aranılan Şartlar 335

Selem Yapmanın Hükümleri 335

Altın ve Gümüşü Altın ve Gümüşe Satmak. 335

Akdi Fesheden Durumlar 335

Alış Verişle İlgili Diğer Hükümler 335

Şirket (Ortaklık) Hükümleri 335

Sulh (Uzlaşma) Hükümleri 335

Kira Hükümleri 335

Kiraya Verilen Malda Aranan Şartlar 335

Kiradan Elde Edilmesi Amaçlanan Menfaatte Aranan Şartlar 335

Kira İle İlgili Diğer Hükümler 335

Cüâle (Ödül Koyma) Hükümleri 335

Müzâraa (Ekim Üzerine Anlaşma) Hükümleri 335

Müsakat (Sulamak Üzerine Anlaşma) Hükümleri 335

Kısıtlılarla İlgili Hükümler. 335

Vekâlet Hükümleri 335

Borç Hükümleri 335

Havale Hükümleri 335

Rehin (İpotek) Hükümleri 335

Zamanet Hükümleri 335

Kefalet Hükümleri 335

Vedia (Emanet) Hükümleri 335

Ariyet (Ödünç Verme) Hükümleri 335

Evlilik Hükümleri 335

Evlilik Akdi İle İlgili Hükümler 335

Daimî Evliliğin Akdi 335

Geçici Evliliğin Akdi 335

Nikâh Akdinde Aranılan Şartlar 335

Akdi Bozmaya Sebep Olabilecek Kusurlar 335

Evlenilmesi Haram Olan Kadınlar 335 0

Daimî Akdin Hükümleri 335

Müt'a Nikâhının Hükümleri 335

Bakma Hükümleri 335

Evlilikle İlgili Diğer Hükümler 335

Süt Verme Hükümleri 335

Mahrem Olmaya Sebep Teşkil Eden Süt Emzirmede Aranılan Şartlar 335

Süt Verme Adabı 335

Süt Vermekle İlgili Diğer Hükümler 335

Talâk Hükümleri 335

Talâk İddeti 335

Vefat İddeti 335

Bâin Talâk ve Ric'î Talâk. 335

Ric'î Talâkın Hükümleri 335

Hul' Talâkı 335

Mübarat Talâkı 335

Talâkla İlgili Diğer Hükümler 335

Gasp Hükümleri 335

Bulunan Malın Hükümleri 335

Hayvan Kesme ve Avlanma Hükümleri 335

Hayvan Kesimi 335

Hayvan Kesme Usûlü. 335

Hayvan Kesiminde Aranılan Şartlar 335

Deve Kesme Usûlü. 335

Hayvan Kesmenin Müstehapları 335

Hayvan Kesmenin Mekruhları 335

Hayvan Avlamak. 335

Silâhla Avlanmada Aranılan Şartlar 335

Av Köpeğiyle Avlanmada Aranılan Şartlar 335

Balık Avlama. 335

Çekirge Avlama. 335

Yiyecek ve İçeceklerle İlgili Hükümler. 335

Yemek Yerken Müstehap Olan Şeyler 335

Yemek Yerken Mekruh Olan Şeyler 335

Su İçmenin Müstehapları 335

Su İçmenin Mekruhları 335

Nezir (Adak) ve Ahd Hükümleri 335

Nezretmekle İlgili Hükümler 335

Ahdetmekle İlgili Hükümler 335

Yemin Etme Hükümleri 335

Vakıf Hükümleri 335

Vasiyet Hükümleri 335

Mirasla İlgili Hükümler. 335

Nesebî Vârislerin Dereceleri 335

Birinci Dereceden Miras Alanlar 335

İkinci Dereceden Miras Alanlar 335

Üçüncü Dereceden Miras Alanlar 335

Karı ve Kocanın Mirası 335

Mirasla İlgili Diğer Hükümler 335

İlmihâle Ait Tamamlayıcı Konular. 335

Marufu Emretmek ve Münkerden Nehyetmek. 335

Marufu Emretmek ve Münkerden Sakındırmanın Şartları 335

Marufu Emretmek ve Münkerden Sakındırmanın Merhaleleri 335

Birinci Merhale. 335

İkinci Merhale. 335

Üçüncü Merhale. 335

Savunma Hükümleri 335

Günümüzde Karşılaşılan Bazı Konuların Hükümleri 335

Bono. 335

Hava Parası 335

Banka Muameleleri 335

Sigorta. 335

Şans Deneme Biletleri 335

Sunî Dölleme. 335

Organların Kesilmesi Ve Nakli 335

RAHMAN VE RAHİM ALLAH'IN ADIYLA

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

Allah'ın salât ve selâmı yaratıkların en üstünü

Hız. Muhammed (s.a.a) ve tertemiz Ehlibeyti'ne,

lâneti ise kıyamete kadar onların bütün düşmanlarına olsun.

TAKLİT HÜKÜMLERİ

Hüküm 1- Müslümanın Usûl-i Din (dinin temel inançları) hususundaki inancı delile dayalı olmalıdır. Ancak dinin zarurî [=Müslümanların hepsinin kabullendiği tartışma götürmeyen kesin] hükümleri dışında ya müçtehit olup hükümleri delillerden çıkarabilmeli ya bir müçtehid taklit yani onun emirlerine göre hareket etmeli ya da üzerine düşen görevini yerine getirdiğinden emin olabilecek bir şekilde ihtiyat etmelidir; örneğin müçtehitlerden bazılarının görüşüne göre haram, bazıların görüşüne göre de haram olmayan bir ameli yapmamalı ve yine bazılarına göre farz ve bazılarına göre müstehap bilinen bir ameli de yapmalıdır. Böylece müçtehit olmayan ve ihtiyata uyamayan kimselerin bir müçtehid taklit etmeleri gerekir.

2- Hükümlerde taklit etmek, bir müçtehidin fetvalarına göre amel etmek demektir. Taklit edilecek müçtehit erkek, bulûğ çağına ermiş, akıllı, Şia-i İsnâ Aşeriyye (=İmamîyye Şiası), helâlzâde, yaşayan ve adil olmalıdır. Yine farz ihtiyat gereği, taklit edilecek müçtehit dünyaya düşkün olmamalı ve bilgi açısından diğer müçtehitlerden üstün olmalı, yani Allah'ın hükmünü anlamada kendi zamanında yaşayan müçtehitlerin hepsinden daha üstün olmalıdır.

3- Müçtehit ve müçtehitler arasında en bilgili olanını üç yolla tanımak mümkündür:

1) İnsanın kendisinin bu hususta kesin bilgi edinmesi; meselâ, kendisi ilim ehlinde olup müçtehid ve müçtehitler arasında en bilgili olanı tanıma gücüne sahip birisi olması gibi.

2) Müçtehid ve müçtehitler arasında en bilgili olanını tanıma gücüne sahip iki adil ve âlim şahıs, bir kimsenin müçtehit veya müçtehitler arasında en bilgili olduğunu tasdik etmeleri ki, bu da diğer iki adil âlimin onların sözlerine karşı çıkmaması şartıyla olur.

3) Müçtehit ve müçtehitler arasında en bilgili olanını tanıyabilecek güçte olan ve sözleri insana güven veren bir grup ilim ehlinin [=ulemanın] bir kimsenin müçtehit veya müçtehitler arasında en bilgili olduğunu tasdik etmesi.

4- Müçtehitler arasında en bilgili olanını tanımak zor olursa, en bilgili olduğunu zannettiği bir kimseyi taklit etmeli; hatta bir kimsenin müçtehitler arasında en bilgili olduğuna zayıf bir ihtimal verir ve başkasının ondan daha bilgili olmadığını biliyorsa, farz ihtiyat gereği onu taklit etmelidir. Eğer bir kimsenin nazarında diğerlerine göre en bilgin, ancak birbirleriyle bilgi açısından aynı mertebede olan bir kaç kişi varsa, onlardan herhangi birisini taklit etmelidir.

5- Müçtehidin fetvasını elde etmenin dört yolu vardır:

1) Müçtehidin kendisinden işitmek.

2) Müçtehidin fetvasını nakleden iki veya bir adil[1] kişiden işitmek.

3) Güvenilir ve doğru konuşan bir kimseden işitmek.

4) Müçtehidin ilmihâl kitabında görmek, elbette insan onun doğruluğuna güveniyorsa.

6- İnsan müçtehidin fetvasının değiştiğine dâir kesin bilgisi olmazsa, ilmihâl kitabında yazılı olana göre amel edebilir; fetvasının değiştiğine ihtimal verirse, araştırması gerekmez.

7- En bilgili müçtehidin fetva verdiği konuda [şer'î hükümde], onun mukallidi, yani onu taklit eden kimse, başka bir müçtehidin fetvasına uyamaz. Ama eğer fetva vermez de "İhtiyata uygun, şu şekilde amel etmektir." derse, meselâ; "Namazın üçüncü ve dördüncü rekâtında tesbihat-ı er-baa yani, 'Subhanellahi ve'l-hamdu lillahi vela ilâhe illel-lahu vellahu ekber' zikrini üç defa tekrarlamak ihtiyata uygundur." derse, mukallit, ya farz ihtiyat denen bu ihtiyata uyup üç defa okur veya farz ihtiyat gereği ilmi en bilgili müçtehitten daha az, ama diğer müçtehitlerden daha üstün olan başka bir müçtehidin fetvasına uyar; eğer o, bir defa söylemeyi yeterli görüyorsa bir defa söyleyebilir.

En bilgili müçtehit; "Hüküm, üzerinde teemmül edilmesi (=genişçe durulması) gereken veya işkallı (=sakıncalı) bir hükümdür." derse, yine aynı durum geçerlidir.

8- En bilgili müçtehit, bir konuda fetva verir ve daha sonra o hususta ihtiyata uygun bir hüküm açıklarsa, meselâ, "Necis kap, bir defa çok suda yıkanır pak olur; ancak üç defa yıkamak ihtiyata uygundur." derse, onu taklit eden şahıs bu konuda başka bir müçtehidin fetvasına göre hareket edemez; en bilgili müçtehidin ya vermiş olduğu fetvasına veya fetvadan sonra açıklamış olduğu ve "müstehap ihtiyat" denilen ihtiyata uymalıdır. Ancak başka bir müçtehidin fetvası, ihtiyata daha uygun olursa, o zaman onun fetvasına göre de amel edebilir.

9- İlk taklit eden kimsenin ölmüş olan müçtehidini taklit etmesi, caiz değildir. Ama ölmüş olan müçtehidin taklidinde kalmanın sakıncası yoktur. Ancak ölmüş olan müçtehidin taklidinde kalmak, yaşayan müçtehidin fetvasına dayalı olmalıdır. [Yani ölmüş olan müçtehidini taklit etmek konusunda hayatta olan bir müçtehidin fetvasına göre davranmalıdır.] Bazı konularda yaşayan bir müçtehidin fetvalarına göre amel etmiş olan kimse, o müçtehidin ölümünden sonra tüm konularda onu taklit edebilir.

10- Bir konuda, bir müçtehidin fetvasına göre amel eder ve onun ölümünden sonra da aynı konuda yaşayan bir müçtehidin fetvasına uyarsa, aynı hususta yeniden, ölmüş olan müçtehidin fetvasına uyamaz.

Ama hayatta olan müçtehit, konuyla ilgili olarak fetva vermeyip, ihtiyat eder ve onu taklit eden de bir süre o ihtiyata uyarsa, tekrar ölmüş olan müçtehidin fetvasına dönebilir. Meselâ, bir müçtehit namazın üçüncü ve dördüncü rekâtında tesbihat-ı erbaa yani "Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi vela ilâhe illellahu vellahu ekber" zikrini bir defa söylemeyi yeterli bilir ve onu taklit eden kimse de buna uyararak bir müddet bir defa okur, daha sonra o müçtehit dünyadan göçer ve yaşayan müçtehit, bunun üç defa okunmasını farz ihtiyat bilir ve onu taklit eden de bir müddet bu ihtiyata göre amel edip üç defa okursa, tekrar vefat eden müçtehidin fetvasına dönüp bir defa okuyabilir.

11- İnsanın genellikle ihtiyaç duyduğu şer'î hükümleri öğrenmesi farzdır.

12- İnsan, hükmünü bilmediği bir konuyla karşılaşır, en bilgili müçtehidin fetvasını elde edinceye kadar bekleyebileceği gibi, ihtiyat etmek mümkünse ihtiyata uygun da hareket edebilir. Hatta eğer ihtiyat mümkün olmaz ve o işi yapmak bir sakınca doğurmazsa, bir yöne karar verir ve sorup öğreninceye kadar da öyle davranabilir. Ancak sonradan hakikate veya müçtehidin fetvasının zıddına hareket ettiği anlaşılırsa, yaptığı amelleri yenilemelidir.

13- Bir kimse, müçtehidin fetvasını başka birine söylese, müçtehidin fetvası değiştiğinde, fetvanın değiştiğini ona iletmesi gerekmez; ama fetvayı söyledikten sonra hata yaptığını anlarsa, mümkün olduğu takdirde yaptığı yanlışlığı gidermelidir.

14- Amellerini bir müddet taklit etmeden yapan bir mükellefin amelleri, ancak gerçek mükellefiyetine amel ettiğini anlaması ya da amelleri, önceden taklit etmesi gerektiği müçtehidin fetvalarına veya fiilen taklit etmesi gereken müçtehidin fetvalarına uygun olması durumunda sahihtir.

"TAHARET"

Temizlik HÜKÜMLERİ

Mutlak ve Muzaf Su

15- Su ya mutlaktır, ya muzaf. Muzaf su; bir şeyden çıkarılan karpuz suyu, gül suyu gibi veya başka bir şeyle karışmış örneğin, artık kendisine su denilmeyecek şekilde çamur ve benzeri bir şeyle karışmış suya denir. Bunlar dışında kalanlar da mutlak sudur. Bu da beş kısımdır:

1) Çok su (kür su)

2) Az su (kalil su)

3) Akarsu

4) Yağmur suyu

5) Kuyu suyu

1- Çok Su

16- Çok su; uzunluğu, genişliği ve derinliğinden her biri üç buçuk karış ölçeğinde olan bir kabı dolduracak miktardaki suya denir. Onun ağırlığı 383 kilo 906 gramdır. [Elbette bu miktarı dikkate almak ihtiyata uygundur, ama] bize göre en doğru görüş, çok suyun miktarının 377 kilo 419 gram oluşudur.

17- İdrar ve kan gibi necis olan şeylerden biri çok suya karışır ve onlar vasıtasıyla suyun tat, koku ve renginden biri bozulursa, su necis olur; aksi takdirde su necis olmaz.

18- Çok suyun kokusu necasetten başka bir şey vasıtasıyla değişirse, necis olmaz.

19- Kan gibi necasetler çok su miktarından fazla olan bir suya değerse ve suyun bir bölümünün tat, koku ve renginden birini değiştirirse, değişmeyen kısım, çok su miktarından az olursa suyun bütünü necis olur; ancak kalan kısım çok su miktarı kadar veya daha fazla olursa, yalnızca kokusu, rengi ya da tadı değişen kısım, necis olur.

20- Çok suya bağlı olan fıskiye, necis suya karışırsa onu pak eder. Ama, necis suyun üzerine damla damla dökülürse onu pak etmez. Fakat fıskiye üzerine bir şey takarlar ve damlalara ayrılmadan necis suya ulaşır ve ona karışırsa yine pak eder.

21- Çok suya bağlı bir musluk altında yıkanan necis bir şeyden dökülen su, eğer çok suya bağlı olur ve necasetin koku, renk ve tadını almazsa temizdir.[2]

22- Çok suyun bir miktarı buz tutar ve geriye kalan kısmı da çok su miktarına ulaşmazsa, necaset değdiğinde necis olduğu gibi buzdan eriyen kısım da necistir.

23- Çok su miktarında olan bir suyun, bu miktardan azalıp azalmadığında şüpheye düşülürse, çok su hükmündedir; yani necis olan bir şey onunla pak olur ve necasetin ona isabet etmesiyle necis olmaz. Çok su miktarından az olan bir suyun, çok su miktarına ulaşıp ulaşmadığında şüpheye düşülürse, çok suyun hükmünü taşımaz.

24- Suyun, çok su miktarında olduğu iki yolla anlaşılır:

1) İnsanın kendisinin tespit etmesiyle

2) İki adil erkeğin bildirmesiyle.

2- Az Su

25- Yerden kaynamayan ve çok su miktarından az olan suya "az su" denir.

26- Az su necis bir şeyin üzerine dökülür veya necis bir şey ona isabet ederse, necis olur. Ama yukarıdan hızla necis bir şeyin üzerine dökülürse, necis şeye değen kısmı necis, yukarıda kalan kısım ise temizdir. Yine fıskiye gibi tazyikle aşağıdan yukarıya basılan suyun üste olan kısmına necaset değerse, aşağıdaki kısım necis olmaz; fakat necaset alt kısma ulaşırsa yukarısı da necis olur.

27- Necaseti gidermek için necis olan bir şey üzerine dökülen ve ondan ayrılan az su necistir. Necasetin giderilmesinden sonra necislenmiş şeyi yıkamak için üzerine

dökülüp ondan ayrılan az sudan da kaçınmak gerekir. Ama idrar ve dışkı mahallini temizleme amacıyla kullanılan az su beş şartla paktır:

- 1) Kullanılan suyun necaset vasıtasıyla tadının, kokusunun ve renginin değişmemesi.
- 2) Başka bir necasetin ona değmemesi.
- 3) İdrar ve dışkıyla birlikte kan gibi başka bir necasetin dışarı çıkmaması.
- 4) Suyun içinde dışkı zerrelereinin belli olmaması.
- 5) Çıkış yerinin kenarlarına normal miktardan fazla necasetin değmemesi.

3- Akarsu

28- Akarsu, yerden kaynayan ve akma hâlinde olan suya denir; örneğin kanal ve pınar suları gibi.

29- Akarsu, çok su miktarından az bile olsa, necaset değdiğinde tadı, kokusu ve renginden biri necaset vasıtasıyla değişmedikçe paktır.

30- Akarsuya necaset değerse, necaset vasıtasıyla tadı veya kokusu ya da rengi değişen miktarı necistir. Kaynağa bağlı olan kısmı, çok sudan az bile olsa paktır. Kanalin diğer kısımları ise çok su miktarı kadar olur veya tadı, kokusu ve rengi bozulmamış bölüm vasıtasıyla kaynağa bağ-lıysa [yani kaynakla diğer kısımlar arasında kopukluk olmaksızın pak suyla bağlantılıysa] paktır; aksi hâlde necistir.

31- Akmayan çeşme suyu, ondan su alındığında tekrar kaynıyorsa, akarsu hükmündedir; yani ona necaset değdiğinde, necaset vasıtasıyla tadı, kokusu ve renginden biri değişmediği sürece temizdir.

32- Nehir kenarında biriken ama akarsuya bağlı olan durgun su, akarsu hükmündedir.

33- Bazı zamanlar kaynayan ve bazen kuruyan örneğin kışın kaynayan ve yazın kaynaması kesilen bir pınar sadece, kaynadığı zamanlarda akarsu hükmündedir.

34- Hamam havuzunun suyu, çok su miktarından az olsa bile, çok su miktarında olan bir depoya bağlı olduğu sürece akarsu hükmündedir.

35- Musluk ve duşlardan akan hamam borularındaki su, çok su miktarındaki suya bağlıysa, akarsu hükmündedir. Şebeke borularındaki su ise çok su miktarındaki suya bağlı olursa, çok su hükmündedir.

36- Yer üzerinde akan, ancak yerden kaynamayan su, çok su miktarından az ise necaset değdiğinde necis olur. Ama hızla yukarıdan aşığıya dökülürse, alt kısmı necasete değdiğinde üst kısmı necis olmaz.

4- Yağmur Suyu

37- Üzerinde necasetin kendisi bulunmayan necaset-lenmiş bir şeye, bir defa yağmur yağarsa, yağmurun değdiği yerler pak olur; halı, elbise ve benzeri şeyleri sıkmak da

gerekmez. Ama iki üç damla yağmasının da faydası olmaz; "yağmur yağıyor" denecek şekilde yağması gerekir.

38- Yağmur, necaset üzerine yağar ve başka bir yere de sızarsa, sızan su kendisiyle birlikte necaset taşımaz ve necasetin tadını veya kokusunu yahut rengini almazsa paktır. Öyleyse yağmur, kan üzerine yağar ve etrafa sızarsa, sızan suda bir zerre kan olur veya kanın tadını veya kokusunu yahut rengini almışsa necistir.

39- Bir yapının tavanı veya damı üzerinde necasetin kendisi bulunursa, necis şeye değip tavadan veya damdaki oluktan dökülen su, yağmur yağdığı müddetçe temizdir. Yağmur kesildikten sonra, dökülmekte olan suyun necasete değdiği anlaşılırsa necistir.

40- Necis olan yere (toprağa) yağmur yağarsa temiz olur. Eğer yağmur akar ve tavan altındaki necis bir yere ulaşırsa orayı da temizler.

41- Necis bir toprak, yağmur vasıtasıyla çamur olur ve su onu kaplarsa, temiz olur; ama yalnızca nemlenirse temiz olmaz.

42- Yağmur suyu bir yerde toplanırsa, çok su miktarından az bile olsa, yağmur yağdığı zaman, içerisinde necis bir şeyi yıkasalar ve su, necasetin tadını veya kokusunu yahut rengini almazsa, o necis şey temiz olur.

43- Necis bir yere serili olan pak yaygı üzerine yağmur yağar ve necis yer üzerinden akarsa; yaygı necis olmaz, yer de pak olur.

5- Kuyu Suyu

44- Yerden kaynayan kuyu suyu, çok su miktarından az olsa bile, ona necaset değdiğinde, necaset dolayısıyla tadı veya kokusu yahut rengi değişmezse temizdir. Ne var ki necasetlerden bazısı isabet ettiğinde konuyla ilgili tafsilatlı kitaplarda açıklandığı üzere belirli miktarda su çıkarılması müstehaptır.

45- Kuyuya düşen necaset vasıtasıyla suyun tadı veya kokusu yahut rengi bozulursa, kuyudaki mevcut su, ancak meydana gelen bozulma yok olduktan ve kuyudan kaynayan suyla karıştıktan sonra temiz olur.

46- Bir çukurda biriken ve çok su miktarından az olan yağmur suyuna veya başka bir suya, yağmur kesildikten sonra necaset değerse necis olur.

SULARIN HÜKÜMLERİ

47- Anlamı önceden açıklanmış olan muzaf su necis bir şeyi temizlemez, onunla alınan abdest ve gusül (=boy abdesti) de batıldır.

48- Muzaf suya bir zerre kadar necaset değerse, necis olur. Ama hızla yukarıdan necis bir şeyin üzerine dökülürse, sadece necis şeye değen kısım necis olur ve yukarıda kalan kısım ise temizdir. Meselâ, gül suyunu, gülabdandan necis olan el üzerine dökerlerse, ele ulaşan kısım necis, ele ulaşmayan kısım ise temizdir. Yine fiskiye gibi aşağıdan yukarı püskürtülür ve necaset üst kısmına değerse, alt tarafı necis olmaz.

49- Necis olan muzaf su, çok suya veya akarsuya, mu-zaf su denilmeyecek derecede karışırsa temiz olur.

50- Mutlak suyun, muzaf olup olmadığı bilinmezse mutlak su hükmünü taşır; yani necis şeyi temizler, onunla abdest ve gusül almak da sahihtir. Muzaf bir suyun, mutlak olup olmadığı bilinmezse muzaf su hükmünü taşır; yani necis şeyi temizlemez ve onunla alınan abdest ve gusül de batıldır.

51- Muzaf veya mutlak olduğu bilinmeyen bir suyun önceden muzaf veya mutlak olduğu da bilinmezse, necaseti temizlemez ve onunla alınan abdest ve gusül de batıldır. Ancak çok su miktarında veya daha fazla olur ve necaset değerse necis olmasına hükmedilmez.

52- Kan ve idrar gibi necasetlerin değmesiyle tadı veya kokusu yahut rengi değişen su, çok su veya akarsu olsa bile necis olur. Ancak tadı veya kokusu ya da rengi, suyun dışarısında bulunan bir şeyin etkisiyle yitiren örneğin, suyun yakınında bulunan bir lâşenin etkisiyle kokusunu yitiren su, necis olmaz.

53- İçine kan ve idrar gibi necasetler dökülen ve tadını veya kokusunu ya da rengini yitiren su, çok suya veya akarsuya bağlanır, üzerine yağmur yağar, rüzgâr yağmuru onun üzerine döker, yağmur yağdığı zaman oluktan üzerine su akar ve bunlardan biri neticesinde su eski hâline döner ve değişikliği yok olursa temiz olur. Ama yağmur suyu veya çok su veyahut akarsuyun ona karışmış olması gerekir.

54- Halı ve elbise gibi sıkılması mümkün olan necis bir şey, çok su veya akarsu ile yıkanınca, içindeki suyun çıkacağı şekilde sıkılır veya suyun içerisinde hareket ettirilir ve kendisi de bir defa yıkamakla temizlenen şeylerden olursa, ondan dökülen su temizdir. Ancak, iki defa yıkamakla temizlenen şeylerden olursa, ikinci yıkamadan sonra dökülen su temizdir.

55- Önceden temiz olan ancak sonradan necis olup olmadığı bilinmeyen su, temizdir. Önceden necis olan ancak daha sonra pak olup olmadığı bilinmeyen su, necistir.

56- Köpeğin, domuzun ve kâfirin artığı necistir; yenmesi de haramdır. Eti yenilmeyen hayvanların artığı, pak ama yenilmesi mekruhtur.

İDRAR VE BÜYÜK ABDESTLE İLGİLİ HÜKÜMLER

57- Bir insan, idrar ve büyük abdestini yaparken ve diğer zamanlarda kendi avret yerini bulûğ çağına erenlerden -anası ve kız kardeşi gibi kendine mahrem olanlardan bile- ayrıca iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt eden deli ve çocuklardan gizlemesi farzdır. Ancak karı-kocanın, avret yerlerini birbirlerinden gizlemeleri gerekmez.

58- Avret mahallinin, özel bir şeyle örtülmesi gerekmez; el vasıtasıyla örtülmesi de yeterlidir.

59- İdrar ve büyük abdest yapılırken bedenın ön tarafı, yani karın ve göğüs ve arka tarafı kibleye doğru olmamalıdır.

60- İdrar ve büyük abdest yaparken ön veya arka tarafı kibleye doğru olan bir kimsenin, yalnızca avret mahallini kible tarafından çevirmesi yeterli olmaz. Fakat, bedeninin ön veya arka tarafı kibleye olmayan kimsenin farz ihtiyat gereği, avret mahalli de kibleye doğru olmamalıdır.

61- İdrar ve büyük abdest temizliği yaparken ön veya arka tarafın kibleye doğru olmasında bir sakınca yoktur. Ama, idrar temizliği yaparken çıkış mahallinden idrar gelirse, bu durumda ön veya arka tarafın kibleye doğru olması haramdır.

62- Nâmahrem birinin kendisini bu hâlde görmemesi için önü veya arkası kibleye gelecek şekilde oturmaya mecbursa, öyle yapmalı ve kibleye doğru oturmalıdır. Yine başka bir sebepten dolayı da ön veya arkası kibleye gelecek şekilde oturmaya mecbur kalırsa, bir sakıncası yoktur.

63- Farz ihtiyat gereği, idrar ve büyük abdest yaparlarken çocukların önleri veya arkaları kibleye doğru getirilmemelidir. Ama çocukların kendileri kibleye doğru oturlarsa, onlara engel olmak farz değildir.

64- Dört yerde idrar ve büyük abdest yapılması haramdır:

- 1) Sahipleri izin vermedikçe çıkmaz sokaklarda.
- 2) İzni olmayan birinin mülkünde.
- 3) Belirli bir grup için vakfedilmiş yerlerde (örneğin bazı medreseler gibi).
- 4) Kendilerine bir saygısızlık sayıldığı takdirde müminlerin kabri üzerine.

65- Büyük pisliğin çıkış yeri, üç durumda yalnızca su ile temizlenir:

- 1) Büyük pislikle birlikte kan gibi başka bir necasetin gelmesi
- 2) Başka bir necasetin büyük abdest mahalline değmesi
- 3) Çıkış yerinin etrafının normalden daha fazla bulaşmış olması.

Bu üç durum dışında çıkış yeri hem suyla yıkanabilir hem de ilerde anlatılacağı üzere bez, taş ve benzeri şeylerle temizlenebilir; ancak su ile temizlenmesi daha iyidir.

66- İdrar mahalli, sudan başka bir şeyle temizlenmez. Erkeklerin idrar kesildikten sonra bir defa su ile yıkamaları kafidir. Ama farz ihtiyat gereği, kadınların ve idrarları normal mecrasından başka bir yolla çıkanların iki defa yıkamaları gerekir.

67- Büyük abdest mahallinde, suyla yıkandığında asla pislik kalmamalı; ama renginin ve kokusunun kalmasında sakınca yoktur. İlk defasında pislikten bir zerre bile kalmayacak şekilde yıkanır, ikinci kez yıkamak gerekmez.

68- Büyük abdest mahalli taş, toprak ve benzeri şeylerle temizlenmek istenilirse, temizlenmesi sakıncalı olmasıyla birlikte bu vaziyette namaz kılmanın sakıncası

yoktur ve oraya bir şey değerse necis olmaz; orada kalan küçük zerrelere ve yapışkanlığın da herhangi bir sakıncası yoktur.

69- Büyük abdest mahallinin üç taş veya üç bez parçasıyla temizlenmesi gerekmez; bir taşın veya bir bez parçasının etrafıyla da temizlenmesi kafidir; hatta bir defayla bile, pislik temizlenirse yeterlidir. Ancak kemik, tezek veya saygı gösterilmesi gereken örneğin üzerine Allah'ın ismi yazılı olan kağıt gibi şeylerle pislik mahalli temizlenirse, bu durumla namaz kılınmaz.

70- Avret mahallini temizleyip temizlemediğinden şüphe eden kimse, idrar ve büyük abdestten sonra hemen kendisini temizlemeğı kendine âdet edinmiş olsa bile, kendisini temizlemelidir.

71- Namazdan sonra, namaz öncesi avret mahallini temizleyip temizlemediğinde şüphe ederse, kıldığı namaz sahihtir. Ancak sonraki namazlar için kendisini temizlemesi gerekir.

İDRAR TEMİZLİĞİ USÛLÜ (İSTİBRA)

72- İstibra, erkeklerin idrardan sonra yaptıkları müste-hap bir ameldir ve değişik şekilleri vardır, en iyisi şöyledir: İdrar kesildikten sonra, eğer büyük abdest mahalli necis olmuşsa önce onu temizlemeli, sonra üç defa sol elin orta parmağıyla büyük abdest mahallinden alete kadar çekmeli ve daha sonra başparmağı aletin üzerine ve şahadet parmağını da aletin altına koyup üç defa dibinden sünnet yerine kadar çekmeli ve sonra aletin ucunu üç defa sıkmalıdır.

73- İnsanın kendi hanımıyla oynaşmasının ardından çı-kan ve ismine "mezy" denilen ve yine bazen meniden sonra çıkan ve "vezy" denen ıslaklıklar pakdır. Bazen idrardan sonra çıkan ve "vedy" denilen ıslaklığa ise, idrar değmemişse pakdır. Eğer insan idrardan sonra istibra yapar ve sonra ondan bir su çıkar, idrar veya bu sayılanlardan biri olduğunda şüphe ederse pak sayılır.

74- İstibrâ (=özel idrar temizleme usûlü) yapıp yapılmadığında şüphe edilir ve insandan bir rutubet gelir ancak pak veya necis olduğu bilinmezse necistir ve eğer abdest alınmışsa batıldır. Ama temizlik usûlünün tam olarak yapıp yapılmadığında şüpheye düşölür ve insandan bir rutubet gelir ancak pak olup olmadığı anlaşılmazsa, pakdır; abdest de batıl olmaz.

75- İdrar temizleme usûlünü uygulamayan bir kimse, idrarın üzerinden bir müddet geçtiğı için, pislik yolunda idrar kalmadığından emin olur, sonra bir rutubet görür ve bunun pak olup olmadığında şüphe ederse, o rutubet pakdır ve abdesti de bozmaz.

76- İdrardan sonra idrar temizliği usûlü uygulanıp ab-dest alınır ve abdestten sonra meni ya da idrar olduğu bilinen bir rutubet görülürse, farz ihtiyat gereğı hem gusledilmeli ve hem de abdest alınmalıdır. Ama rutubet görülmeden önce abdest alınmamışsa, yalnızca abdest alınması yeterlidir.

77- Kadın için idrar yaptıktan sonra istibra yoktur. Bir ıslaklık görür de pak olup olmadığında şüphe ederse pakdır; onun abdest ve guslünü de bozmaz.

İDRAR VE BÜYÜK ABDESTLE İLGİLİ MÜSTEHAAP VE MEKRUHLAR

78- İdrar ve büyük abdesti yaparken, kimsenin görmeyeceği bir yere oturmak, helâyâ sol ayakla girmek ve helâdan sağ ayakla çıkmak müstehaptır. Ayrıca idrar ve büyük abdest yaparken, başı örtmek ve bedenın ağırlığını sol ayak üzerine vermek de müstehaptır.

79- İdrar ve büyük abdesti yaparken, güneş ve aya karşı oturmak mekruhtur. Ancak avret mahallini bir şeyle örterse mekruh olmaz. Ve yine rüzgâra karşı, yol üzerine, caddeye, sokağa, evin kapısının önüne, meyve veren ağaçların altına idrar ve büyük abdest yapmak ve o hâlde bir şey yemek, fazla durmak ve sağ el ile temizlik yapmak mekruhtur. Ayrıca o hâlde konuşmak da mekruhtur; ama mecbur kalır veya Allah'ı zikrederse sakıncası yoktur.

80- Ayakta idrar yapmak, bütün sulara özellikle durgun suya, böceklerin yuvalarına ve sert yerlere idrar yapmak mekruhtur.

81- İdrar ve büyük abdest yapmayı geciktirmek mekruhtur. Eğer zararı olacaksa geciktirilmemesi gerekir.

82- Namazdan, uykudan ve cinsel ilişkiden önce ve yine meni çıkışından sonra idrar yapmak müstehaptır.

NECASETLER (PİSLİKLER)

83- Necasetler (=pislikler) on bir tanedir:

1) İdrar

2) Dışkı

3) Meni

4) Lâşe

5) Kan

6) Köpek

7) Domuz

8) Kâfir

9) Şarap

10) Bira

11) Pislik yiyen devenin teri.

1-2- İdrar ve Dışkı

84- İnsanla eti yenmeyen ve damarı kesildiğinde kanı akan (=sıçrayan) her hayvanın sidiği ve tersi necistir. Ama sivrisinek ve sinek gibi eti olmayan küçük hayvanların pislikleri paktır.

85- Yenmesi haram olan kuşların pislikleri necistir.

86- Pislik yiyen hayvanların sidikleri ve tersleri necis-tir. Yine insanın cinsel temasta bulunduğu hayvanın ve domuz sütü içerek gelişip büyüyen koyunun sidiği ve tersi necistir.

3- Meni

87- Akıcı (=sıçrayan) kanı olan hayvanların menisi necistir.

4- Lâşe

88- İster kendisi ölmüş olsun, ister şer'î usûllere göre kesilmemiş olsun, akıcı kanı olan hayvanın ölüsü necistir. Balık akıcı kanı olmadığından dolayı su içinde ölse bile paktır.

89- Köpek gibi necis hayvanlar dışındaki ölü hayvanların yün, kıl, kürk, kemik ve diş gibi ruhu olmayan kısımları paktır.

90- İnsan ve akıcı kanı olan hayvandan diri iken et veya ruhu olan bölümleri koparılsa necistir.

91- Kendiliğinden düşecek duruma gelen dudak ve vücudun diğer yerlerine ait deri parçaları, koparılsa bile paktır. Ancak düşme zamanı gelmeden koparılan derilerden farz ihtiyat gereği kaçınılmalıdır.

92- Ölen tavuğun karnından çıkan yumurta, kabuğu sertleşmişse paktır; ama dışının yıkanması gerekir.

93- Ot yemeye başlamadan önce ölen kuzu ve oğlağın karnından çıkan peynir mayası temizdir; ama onun dış kısmının yıkanması gerekir.

94- İnsanın yabancı ülkelerden getirilen sıvı ilaç, esans, yağ, ayakkabı boyası ve sabunun necis olduğuna dair kesin bilgisi olmazsa, paktır.

95- Müslüman pazarlarında satılan et, içyağı ve hayvan derisi paktır. Bunlardan birisi Müslümanın elinde olursa, yine paktır; ancak Müslümanın kâfirden aldığı ve hayvanın şer'î usûllere göre kesilip kesilmediği hususunda araştırma yapmadığı bilirse necistir.

5- Kan

96- İnsanın ve akıcı kanı olan yani damarı kesildiğinde kanı sıçrayan her hayvanın kanı necistir. Öyleyse balık ve sivri sinek gibi akıcı kan taşımayan hayvanların kanı paktır.

97- Şer'î usûllere göre kesilen eti yenen hayvandan normal miktarda kan aktıktan sonra, damarlarda ve ette kalan kan paktır. Ama nefes alma veya başı yukarıda olduğundan hayvanın bedenine geri dönen kan necistir.

98- Tavuk yumurtasında bulunan kan, necis değildir; ama farz ihtiyat gereği yenilmemelidir. Eğer yumurtanın sarısıyla karıştırılır ve böylece kan kaybolursa, sarısını da yemenin sakıncası yoktur.

99- Süt sağılırken bazen görülen kan necistir ve sütü de necis eder.

100- Dişlerin arasından çıkan kan [necistir ve yutmak da haramdır; ama kan] ağzın suyuyla karışma sonucu kaybolursa paktır ve tükürüğü yutmanın sakıncası da yoktur.

101- Ezilmeden dolayı tırnak veya deri altında toplanan kan, kan denmeyecek bir duruma gelirse paktır. Kan denebilecek durumda ise, tırnak veya deri delindiği takdirde meşakkati olmazsa, abdest ve gusül için kan dışarı çıkarılmalıdır; eğer meşakkati olursa, çevresi necaset fazlalaştırılmayacak biçimde yıkanmalıdır. Abdest ve gusül alırken bez veya benzeri bir şeyle üzerini örtüp, ıslak elle bez üzerine mesh edilmelidir.

102- Deri altında toplananın, ölü kan veya etin ezilme sonucu o hâle gelmiş olduğu bilinmezse paktır.

103- Yemek kaynarken içine bir zerre kadar kan düşerse, bütün yemek ve onun kabı necis olur, kaynama, sıcaklık ve ateş paklayıcı değildir.

104- Yara iyileşirken, etrafında meydana gelen irinin kanla karıştığı bilinmezse paktır.
6-7- Köpek ve Domuz

105- Karada yaşayan köpek ve domuz, onların kılı, ke-miği, pençesi, tırnağı ve rutubetleri necistir; ama deniz do-muzu ve köpeği paktır.

8- Kâfir

106- Kâfir yani Allah'ı inkar eden veya Allah'a ortak koşan ya da peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed b. Abdullah'ın (Allah'ın salât-u selâmi üzerine olsun) peygamberliğini kabul etmeyen kimse, necistir. Bunların birinde şüphesi olan kimse de aynıdır. Yine zarurî yani namaz ve oruç gibi Müslümanların dinin bir parçası olarak kabul ettiği apaçık hükümleri inkar eden kimse, inkar ettiği konunun dinin zarurî [tartışma götürmez apaçık] hükümlerinden olduğunu bilir ve onu inkar etmesi, Allah'ın varlığını, birliğini veya nübüvveti inkar etmeye yol açarsa, necis-tir. İnkâr ettiği şeyin, dinin tartışma götürmez apaçık hükümlerinden olduğunu bilmezse, böyle birisinden kaçınmak gerekli olmasa da, müstehap ihtiyattır.

107- Kâfirin bütün bedeni hatta tırnağı, kılı ve bütün rutubeti necistir.

108- Babası, anası ve dedesi kâfir olan, bulûğ çağına ermemiş çocuk da necistir. Eğer bunlardan biri Müslüman ise çocuk paktır.

109- Müslüman olup olmadığı bilinmeyen bir kimse pak sayılır; ama Müslümanların diğer hükümlerine haiz de-ğildir. Meselâ, Müslüman bir hanım alamaz ve Müslüman mezarlığına gömülmemelidir.

110- On iki Ehlibeyt İmamlarından birine küfreden veya onlara düşmanlık besleyen bir Müslüman necistir.

9- Şarap

111- Şarap ve insanı sarhoş eden her şey, kendiliğinden sıvı olursa necistir. Afyon ve esrar gibi kendiliğinden sıvı olmayan sarhoş edici şeyler, içine bir şey katılıp sıvı hâle getirilse bile paktır.

112- Kapı, masa, sandalye ve benzeri şeylerin boyanması işinde kullanılan ispirtonun sıvı olan sarhoş edici şey-den yapıldığı bilinmezse paktır.

113- Üzüm ve üzüm suyu kendiliğinden kaynarsa, içilmesi haramdır; ama necis değildir; sarhoş edici olduğu anlaşılırsa necistir. Eğer pişirmek suretiyle de kaynarsa, içilmesi haramdır; ama necis değildir.

114- Hurma, çekirdekli ve çekirdeksiz kuru üzüm ve onların suyu kaynarsa paktır ve içilmesi de helâldir.

10- Bira

115- Arpadan çıkarılan ve arpasuyu denilen bira necis-tir. Ama doktor denetiminde arpadan çıkarılan ve mâü'ş-şair denilen su paktır.

Haram Yolla Cünüp Olan Kİmseden Çıkan Ter

116- Haram yolla cünüp olan kimseden çıkan ter, necis değildir; ama farz ihtiyat gereği tere bulaşmış beden veya elbise ile namaz kılınmamalıdır.

117- İnsan, Ramazan ayında oruçlu olma durumu gibi cinsel ilişkide bulunmanın haram olduğu zamanlarda kendi eşiyle cinsel ilişkide bulunursa, farz ihtiyat gereği cünüp hâlinde çıkan teriyle namaz kılmaktan kaçınmalıdır.

118- Haramdan cünüp olan kimse, vaktin darlığından dolayı gusül yerine teyemmüm eder ve teyemmümden sonra terlerse, farz ihtiyat gereği namazda kendi terinden kaçınmalıdır. Ama başka bir özürden dolayı teyemmüm ederse kaçınması gerekmez [ve öylece namaz kılabilir].

119- Bir kimse, haramdan cünüp olur, daha sonra kendi eşiyle cinsel ilişkide bulunursa, farz ihtiyat gereği namazda kendi terinden kaçınmalıdır. Ama ilk önce kendi eşiyle cinsel ilişkide bulunur ve sonra da haramdan cünüp olursa, cünüp hâlinde çıkan terinden kaçınması gerekmez.

11- Pislik Yiyen Devenin Teri

120- Necaset yiyen deveden çıkan ter necistir. Ama diğer hayvanlar necaset yiyici olurlarsa, çıkan terlerinden kaçınmak gerekmez.

NECASETİ TESPİT ETME YOLU

121- Bir şeyin necis olduğu üç yolla anlaşılır:

1) İnsanın kendisinin yâkin etmesiyle. Eğer bir şeyin necis olduğuna dair zannı olursa (=büyük ihtimal verirse) kaçınması gerekmez. Buna göre lâubâli, necislik ve temizliği

gözetmeyen insanların yemek yediği kahvehane ve lokantalarda verilen yemeğin necis olduğuna dair kesin bilgi olmazsa, orada yemek yemenin sakıncası yoktur.

2) Bir kimsenin elinde bulunan şeyin necis olduğunu söylemesiyle. Meselâ, insanın hanımı ya da hizmetçisinin, elinde bulunan kap veya başka bir şeyin necis olduğunu söylemesi gibi.

3) İki âdil erkeğin bildirmesiyle. Bir âdil kişi bile bir şeyin necis olduğunu söylerse, farz ihtiyat gereği ondan ka-çınılmalıdır.

122- Bilgisizliği yüzünden bir şeyin meselâ, haramdan cünüp olan kimseden çıkan terin pak veya necis olduğunu bilmezse, konunun hükmünü sorup öğrenmesi gerekir. Ama hükmü bildiği hâlde bir şeyin pak veya necis olduğunda şüpheye düşerse, meselâ kanın necis olduğunu bilir de bir şeyin kan olup olmadığına ya da insan kanı veya sivri sinek kanı olduğundan şüpheye düşerse, o şey paktır.

123- Önceden necis olan bir şeyin sonradan temizlenip temizlenmediğinden şüpheye düşülürse, necis olduğuna hükmedilir ve önceden pak olan bir şeyin sonradan necis olup olmadığından şüpheye düşülürse pak olduğuna hükmedilir. Hatta necis veya pak olduğunu araştırıp öğrenme imkanı olsa bile, araştırması gerekmez.

124- Kullandığı iki kaptan veya giydiği iki elbiseden birinin necis olduğunu bilir, ancak hangisi olduğunu bilmezse, her ikisinden de sakınması gerekir. Hatta eğer meselâ, iki elbiseden birinin necis olduğunu bilir, ancak bunun kendi elbisesi mi, yoksa başkasının malı olup hiç kullanmayacağı elbise mi olduğunu bilmezse, yine gerekli olmasa da, ihtiyat gereği kendi elbisesinden kaçınılmalıdır.

PAK ŞEYLER NASIL NECİS OLUR?

125- Pak şey necis bir şeye değer ve onlardan biri veya her ikisi rutubeti birbirine geçecek şekilde ıslak olursa, pak olan şey necis olur. Ama rutubetleri birbirine geçmeyecek kadar az olursa, pak olan şey necis olmaz.

126- Pak olan şey necis bir şeye değer ve insan her ikisinin veya birisinin ıslak olup olmadığından şüphe ederse, pak olan şey necis olmaz.

127- Hangisinin necis, hangisinin pak olduğu bilinmeyen iki şeyden birine yağ bir şey değerse, necis olmaz. Ama birisi önceden necis olur ve sonradan temizlenip temizlenmediği hakkında herhangi bir bilgi olmazsa, pak şey ona değdiği takdirde necis olur.

128- Yer, kumaş ve benzeri şeyler ıslak olduğunda, sadece necasetin değdiği alan necis olur; diğer tarafları necis olmaz. Salatalık, kavun ve benzeri şeyler de böyledir.

129- Şıra ve yağ, sıvı ve akıcı hâlde iken, herhangi bir noktaya necaset isabet ederse, hepsi necis olur; ama akıcı değil de katı olursa hepsi necis olmaz.

130- Sinek veya benzeri bir hayvan, ıslak olan necis bir şeyin üzerine konduktan sonra, ıslak olan pak bir şeyin üzerine konar ve insan, hayvanın necaseti kendisiyle birlikte taşıdığını bilirse, pak şey necis olur; eğer bilmezse paktır.

131- Bedenin terleyen kısmı necis olur ve ter de oradan başka yerlere akarsa, terin ulaştığı her yer necis olur. Ter, olduğu yerden başka bir yere akmazsa, bedenin diğer kısımları pakdır.

132- İçinde kan olan balgam ve sümüğün sadece kan olan kısımları necis, diğer kısımları pakdır. Öyleyse balgam ve sümüük ağız ve burnun dış kısmına değerse, sadece balgam ve sümüğün necis kısmının değdiği kesin olarak bilinen yerler necis olur ve şüphe edilen yerler ise pakdır.

133- Altı delik olan bir ibrik, necis bir zemin üzerine konulur ve altında ibrikteki suyla bir sayılabilecek şekilde su birikirse, ibriğın suyu necis olur. Ama eğer ibrikten akan suyu yer içine çeker veya ibrikten boşalan su, içindeki suyla bir sayılmayacak şekilde akar ve altında birikmezse, ibriğın suyu necis olmaz.

134- Bedene batıp necasete ulaşan bir şey, dışarı çıkarıldığında necasete bulaşık değilse pakdır. Buna göre, büyük abdest mahalline sokulan tenkıye aleti ve suyu veya bedene batan iğne, bıçak ve benzeri şeyler dışarı çıkarıldığında necaset bulaşmış olmazsa necis değildir. Aynı şekilde tükürük ve sümüük de içerde kana değer ve dışarı çıkarıldığında kanlı olmazsa, necis değildir.

NECASETLE İLGİLİ HÜKÜMLER

135- Kur'ân'ın yazı ve sayfasını necis etmek haramdır. Necis olduğunda, hemen yıkanması gerekir.

136- Kur'ân'ın cildi necis olduğunda, Kur'ân'a saygısızlık sayıldığı takdirde yıkanması gerekir.

137- Kur'ân'ı, ölü hayvan ve kan gibi necasetlerin üzerine koymak, necaset kuru bile olsa haramdır ve Kur'ân'ın onun üzerinden kaldırılması farzdır.

138- Kur'ân'ın bir harfini bile necis mürekkeple yazmak haramdır. Yazıldığı takdirde yıkanmalı veya yontma ve benzeri bir yolla silinmelidir.

139- Farz ihtiyat gereği kâfire Kur'ân vermekten sakınılmalıdır. Kâfirin elinde Kur'ân görüldüğünde imkan dahilinde alınmalıdır.

140- Kur'ân sayfası veya üzerinde Allah'ın, Resululla-h'ın (s.a.a) veya Ehlibeyt İmamlarının (a.s) adı yazılı bir kağıt gibi, saygı gösterilmesi gereken bir şey, tuvalete düşerse, onu dışarı çıkarıp yıkamak, masrafı bile gerektirse, farzdır. Eğer çıkarmak mümkün olmazsa, o sayfanın çürüdüğüne yâkin edilene dek o tuvalet kullanılmamalıdır. Yine Türbet (Hz. Hüseyin'in -a.s- türbesine ait toprak) tuvalete düşer ve onu çıkarmak mümkün olmazsa, dağılıp tamamen yok olmasından emin olana dek o tuvalet kullanılmamalıdır.

141- Necis olan şeyi yeyip içmek haramdır. Yine zararı olduğunda necasetin kendisini çocuklara yedirmek haramdır; hatta farz ihtiyat gereği zararlı olmasa bile necaseti çocuklara yedirmekten sakınılmalıdır. Ama necis olmuş yemekleri çocuğa yedirmek haram değildir.

142- Yıkayıp temizlenmesi mümkün olan necis bir şeyi satarken veya âriyet (=ödünç) verirken, necis olduğunu söylememenin sakıncası yoktur. Ama eğer, satın veya âriyet alan kimsenin bunu yeme ve içmede kullanacağı bilirse, necis olduğunun söylenmesi gerekir.

143- Eğer bir kimse, birinin necis olan bir şeyi yediğini veya necis elbiseyle namaz kıldığını görürse, ona söylemesi gerekmez.

144- Evinin veya yaygısının bir yeri necis olan kimse, o eve giren kimselerin beden veya elbise veya başka bir şeylerinin rutubetli olarak necis yere değini görürse, onlara söylemesi gerekmez.

145- Ev sahibi, yemek yerken yemeğin necis olduğunu anlarsa, misafirlere söylemesi gerekir. Misafirlerden biri anlarsa, diğerlerine söylemesi gerekmez; ama birbirleriyle olan ilişkilerinin çok sıkı olduğundan söylemediği takdirde kendisinin de necis olacağını biliyorsa, yemekten sonra onlara söylemesi gerekir.

146- Ariyet alınan şey necis olur ve sahibinin onu yeyip içmede kullanacağı bilirse, ona söylenilmesi farzdır.

147- İyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt edebilen bir çocuk, bulûğ çağı yakın olsa bile necis bir şeyi yıkadığını söylerse onu yeniden yıkamak gerekir; ama elinde bulunan bir şeyin necis olduğunu söylerse, farz ihtiyat gereği o şeyden kaçınmak gerekir. Ancak bulûğ çağı yaklaşmış olan bir çocuğun sözlerinin geçerli ve muteber oluşu, uzak bir görüş değildir.

TEMİZLEYİCİ ÇEŞİTLERİ

148- On şey necaseti temizler ve onlara mutahhirat (=temizleyiciler) denir:

- 1) Su.
- 2) Yer.
- 3) Güneş.
- 4) Hâl değışme (=istihâle).
- 5) İntikâl.
- 6) İslâm.
- 7) Tabeiyet.
- 8) Necasetin giderilmesi.
- 9) Necaset yiyen hayvanı temizleme usûlü (=istibrası).
- 10) Müslümanın [bir süre] görünmemesi.

Bunlarla ilgili hükümler ayrıntılarıyla ilerideki konularda açıklanacaktır.

1- Su

149- Su, dört şartla necis bir şeyi temizler:

1) Mutlak olmalı. O hâlde gülsuyu ve salkım söğütten çıkarılan esans gibi muzaf su, necis bir şeyi paklamaz.

2) Pak olmalı.

3) Necis bir şeyi yıkarken mevcut su, muzaf suya dönüşmemeli ve onun renk, tat ve kokusundan biri, necaset vasıtasıyla değişmemeli.

4) Necis bir şeyi yıkadıktan sonra, onda necasetin kendisi kalmamalı.

Necis olan bir şeyin az su ile yani çok su miktarından az suyla paklanmasının diğer bir takım şartları da vardır ki bunlara sonraki konularda değinilecektir.

150- Necis bir kabın az su ile üç defa yıkanması gerekir. Hatta çok su ve akarsuda gerçi bir defa yıkamanın yeterli olacağı görüşünün, bize göre daha tercih edilir bir görüş olmasına rağmen üç defa yıkamak, ihtiyata uygundur. Ancak bir kabı köpek yalamışsa ya da o kaptan su veya başka bir sıvı şey içmişse, önce temiz toprakla ovmalı ve ardından farz ihtiyat gereği iki defa çok su, akarsu veya az su ile yıkanmalıdır. Aynı şekilde köpeğin salyasının aktığı kabı da farz ihtiyat gereği yıkamadan önce toprakla ovmak gerekir.

151- Köpeğin ağzını sürdüğü kabın giriş kısmının dar olması nedeniyle toprakla ovulamazsa, mümkün olduğu takdirde bir tahta parçasının ucuna bez bağlayıp o şekilde kabı toprakla ovmak gerekir. Aksi takdirde kabın paklanmış olması kesinlik kazanamaz [ve böylece o kabın kullanılması da sakıncalı olur].

152- Domuzun, içinde sıvı bir şey içtiği kap, az su ile yedi kez yıkanmalıdır. Farz ihtiyat gereği çok su ve akarsuda da yedi kez yıkanmalıdır. Kabın toprakla ovulması gerekmez, ancak toprakla ovmak müstehap ihtiyata uygundur. Domuzun bir şeyi yalması da farz ihtiyat gereği su içmesi hükmünü taşır.

153- Şarap vasıtasıyla necis olan bir kap, az su ile yıkanacaksa üç defa yıkanmalıdır, daha iyisi yedi defa yıkanmasıdır.

154- Necis çamurdan yapılmış veya içine necis su işlemiş olan bir testi, akarsu veya çok su içine bırakılırsa, suyun ulaştığı her yer temizlenir. Eğer onun içyüzünün de temiz olması istenirse çok su veya akarsuda, su her tarafına işleyinceye kadar bırakılmalıdır; yalnızca ıslatılması ve rutubetli olması yeterli olmaz.

155- Necis bir kabın az suyla paklanması iki şekilde olur:

1) Üç defa doldurulup boşaltılır.

2) Üç defa içerisine bir miktar su dökülür ve her defasında necis yerlerine ulaşacak şekilde su çalkalanır ve boşaltılır.

156- Kazan ve küp gibi büyük kaplar necis olduğunda, üç kez suyla doldurulup boşaltılırsa pak olur. Yine her tarafını kapsayacak şekilde yukarıdan üzerine su dökülür ve her defasında dibinde toplanan su dışarı boşaltılırsa pak olur. Ancak farz ihtiyat gereği her defasında suları dışarı çıkarmak için kullanılan kap yıkanmalıdır.

157- Eğer necis olan bakır ve benzeri şeyler eritilir ve yıkanır, dış kısmı pak olur.

158- İdrar vasıtasıyla necis olan bir tandırın üzerine, her tarafını kapsayacak şekilde iki kez yukarıdan su dökülürse temizlenir. İdrar dışında başka bir şeyle necis olduğunda, necaset giderildikten sonra, üzerine söylendiği şekilde bir kez su dökülürse yeterli olur. Tandırın içine bir çukur kazarak, suların orada toplanmasını sağlamak ve suyu boşaltmak ve daha sonra çukuru temiz toprakla doldurmak daha iyidir.

159- Necis bir şeyin necaseti giderildikten sonra, necis olan kısımların tamamına su ulaşacak şekilde bir kez, çok su veya akarsuya sokulursa pak olur. Farz ihtiyata göre yaygı, elbise ve benzeri şeylerin içindeki su dışarı çıkacak şekilde sıkılmaları veya hareket ettirilmeleri gerekir.

160- İdrar vasıtasıyla necis olmuş bir şey az su ile yıkanmak istenirse, bir defa üzerine su dökülüp su ondan ayrıldıktan sonra, artık o şeyde idrar kalmazsa, ikinci defa üzerine su döküldüğünde pak olur. Ancak, elbise, yaygı ve benzeri şeylerde, her defa su döküldükten sonra sıkılarak "güsale" dışarı çıkarılmalıdır. (Güsale, genelde yıkama anında ve yıkadıktan sonra yıkanan şeyden kendiliğinden veya sıkılmak suretiyle akan sudur.)

161- Yemek yemeye başlamış ve domuz sütü içmemiş süt emen çocuğun idrarı vasıtasıyla necislenmiş bir şeyin üzerine bütün necis yerlere ulaşacak şekilde bir kez su dökülürse temizlenir; ama bir kez daha su dökülmesi müste-hap ihtiyata uygundur. Elbise, yaygı ve benzeri şeyleri de sıkılmak gerekmez.

162- İdrar dışında başka bir şey vasıtasıyla necis olan bir şeyin necaseti giderildikten sonra üzerine bir kez su dökülür ve su süzülürse temizlenir. Yine üzerine birinci kez su dökülürken necaseti giderilir ve daha sonra ikinci kez onun üzerinden su geçerse pak olur. Ancak her hâlükârda elbise ve benzeri şeylerin güsalesi dışarı çıkarılması amacıyla sıkılmaları gerekir.

163- İple örülmüş necis hasır, çok su veya akarsuya sokulursa, necaset kaybolduktan sonra pak olur.

164- Dışı necis olan buğday, pirinç, sabun ve benzeri şeyler çok su veya akarsuya sokulmakla temizlenirler. Ancak içleri necis olursa pak olmazlar.

165- İnsan necis suyun sabunun içine geçip geçmediği hakkında şüphe ederse, içinin pak olduğuna hükmedilir.

166- Pirinç, et ve benzeri şeylerin dış kısımları necis olduğunda onları bir kaba koyup üç kez üzerinden su döküp boşaltmakla pak olur ve içine konulan kap da pak olur. Ancak sıkılması gereken elbise veya başka bir şey bir kaba konulup yıkamak

istenilirse, üzerine su döküldüğü her defa sıkılmalı ve kabı eğerek içinde toplanan su dökülmelidir.

167- Çivit ve benzeri bir renkle boyanmış necis bir elbise çok su veya akarsuya sokulur ve su elbisenin rengiyle muzaf suya dönüşmeden önce her tarafını kapsarsa, sıkıldığında renkli veya muzaf su süzülse bile, elbise pak olur.

168- Çok su veya akarsuda yıkandıktan sonra elbise üzerinde örneğin suyun balçığı görülürse, ancak bunun, suyun geçmesine engel olduğu ihtimali verilmezse elbise paktır.

169- Suda yıkandıktan sonra elbise ve benzeri şey üzerinde çamur veya çöğen otu parçaları görülürse, çamur ve çöğen otunun suda yıkandığı bilindiği takdirde paktır; ama necis su, çamurun veya çöğen otunun içine işlemiş olursa, çamur veya çöğen otunun dışı pak, içi necistir.

170- Necis bir şeyden necasetin kendisi giderilmedikçe pak olmaz; ama necasetin kokusu veya renginin kalmasının sakıncası yoktur. Öyleyse elbisede bulunan kan giderildikten sonra yıkanır, ancak kanın rengi kaybolmazsa paktır. Ama koku veya renk dolayısıyla necaset zerrelere kaldığı bilinir veya ihtimal verilirse necistir.

171- Vücutta bulunan necaset çok su veya akarsuda giderilirse, beden pak olur ve dışarı çıkıp tekrar suya girmek gerekmez.

172- Dişlerin arasına giren necis yemek, ağza necis yemeğin her tarafına ulaşacak şekilde su alıp çalkalamakla temiz olur.

173- [Necis olan] saç ve sakal fazla ise, az suyla yıkandığında güsalenin süzülmesi için sıkılmalıdır.

174- Elbise veya bedenin herhangi bir yeri az su ile yıkanırsa, yıkanan yerin bitişik çevresi (ki necis yeri yıkarken genellikle orası da necis olur); necis mahallini temizlemek amacıyla dökülen suyun bitişik çevresine akması ve necis yerin temizlenmesiyle temiz olur. Yine necis bir şeyin yanına konulan temiz bir şey de her ikisinin üzerine su dökülmesiyle temiz olur. Öyleyse necis bir parmağı yıkamak için bütün parmakların üzerine su dökülür ve necis su da hepsine değerse, necis parmağın temizlenmesiyle bütün parmaklar da temizlenir.

175- Necis olan et ve kuyruk da diğer şeyler gibi suda yıkanır [ve suyla temizlenir]. Beden veya elbise biraz yağlı olur da suyun geçmesine engel olmazsa, yine aynıdır.

176- Kap veya beden, necis olduktan sonra suyun bunlara ulaşmasını engelleyecek ölçüde yağlı olursa, yıkanıldığında ilk önce suyun bunlara ulaşmasını sağlamak amacıyla yağları giderilmelidir.

177- Necasetin kendisini bulundurmayan necis bir şey, çok suya bağlı bir musluk altında bir defa yıkanırsa pak olur. Necaseti kendisinde bulundurursa, ancak necaset musluk altında olma veya başka bir şey vasıtasıyla giderilir ve süzülen su necasetin rengini veya tadını ya da kokusunu almazsa, musluk suyuyla pak olur. Ama ondan

süzülen su, necasetin tat, renk ve kokusundan birini alırsa, süzülen suda necasetin izi yani koku, renk ve tadı kalmayınca kadar musluk altında tutulmalıdır.

178- Bir şeyi yıkadıktan ve temizlendiğine dair kesin bilgi edindikten sonra, yıkamadan önce necaseti giderip gidermediğine dair şüpheye düşerse, yıkarken necaseti gidermeğe dikkat ve ilgi göstermişse, paktır. Ancak yıkarken, necaseti gidermek ilgi alanında değilmiş ise müstehap ihtiyat gereği, ikinci kez yıkamalıdır.

179- Üzerinden su akıtılamayan yer (toprak) necis olursa, az suyla temizlenmez. Ama ince veya iri kumla kaplı olan bir yer, üzerine su döküldüğünde, su ince ve iri kumdan ayrılıp alta geçtiğinden, az suyla temizlenir, ancak kumların altı necis kalır.

180- Taş ve tuğla döşeli yer ve suyu içine emmeyen sert yer necis olduğunda, az su ile temizlenir; ancak su akıncaya kadar dökülmelidir. Dökülen su bir delikten dışarı akarsa bütün yer temizlenir; dışarı akmazsa, suyun toplandığı yer necis olarak kalır. Böyle olmaması için suyun toplanabileceği bir çukur kazılmalı, sonra su dışarı alınmalı ve çukur da pak toprakla doldurulmalıdır.

181- Tuz taşı ve benzeri şeylerin dış kısmı necis olursa, çok sudan az miktardaki bir suyla da temizlenir.

182- Eğer erimiş necis bir şekerden kesme şeker yapıp çok su veya akarsuya daldırırsa temizlenmez.

2- Yer

183- Yer, ayağın ve necis ayakkabının altını üç şartla temizler:

1) Yer temiz olmalı.

2) Kuru olmalı.

3) Ayağın veya ayakkabının altında kan ve idrar gibi necaset veya örneğin çamur gibi necislenmiş bir şey olursa, yol yürümek veya ayağı yere sürtmekle giderilmelidir. Yine yer; toprak, taş, tuğla ve benzeri şeyle döşeli olmalıdır. Halı, hasır ve çimen üzerinde yürümekle necis ayak veya ayakkabının altı temizlenmez. Yol yürüme dışında başka bir şey vasıtasıyla necis olan ayak ve ayakkabı altının, yol yürümekle temizlenmesi şüphelidir [kesin değildir].

184- Necis olan ayak ve ayakkabı altının ağaçla döşenmiş bir yer veya asfalt üzerinde yol yürümekle temizlenmesi şüphelidir. Hatta temizlenmemesi, daha güçlü görüştür.

185- Ayak ve ayakkabı altının temizlenmesi için her ne kadar on beş adımdan yürümekle az veya yere sürtmekle necaset giderilirse de on beş adım veya daha fazla yürümek daha iyidir.

186- Necis olan ayak ve ayakkabı altının ıslak olması gerekmez, kuru olsa da yol yürümekle temizlenir.

187- Yol yürümekle temiz olan necis ayak veya ayakkabı altının, normalde çamura bulaşan diğer kısımları da yer veya toprağın onlara değmesiyle temizlenir.

188- Elleri ve dizleri üzerinde yol yürüyen birisinin el ve dizleri necis olursa, el ve dizlerinin yol gitmekle temizlenmesi şüphelidir. Yine bastonun alt kısmı, yapma ayakların alt kısmı, hayvanların nalı, otomobil ve fayton tekerleği ve benzerinin de yol gitmekle temizlenmesi şüphelidir.

189- Yol gittikten sonra ayağın altında veya ayakkabının altında [normalde] görünmeyen küçük necaset zerrelere kalırsa, o zerrelere de giderilmesi gerekir; ama necasetin koku ve renginin kalmasının sakıncası yoktur.

190- Ayakkabının içi ve ayak altının yere değmeyen kısmı, yol gitmekle temizlenmez. Çorap altının da yol gitmekle temizlenmesi şüphelidir. Ama çorabın alt kısmı deriden yapılmış olursa yol gitmekle temizlenir.

3- Güneş

191- Güneş, yeri, binayı, kapı ve pencere gibi binalarda kullanılan şeyleri ve ayrıca binanın bir parçası sayılan duvara çakılı çiviyi altı şartla temizler:

1) Necis olan şey, öylesine ıslak olmalıdır ki, başka bir şey ona değecek olursa, ıslaklığı ona geçmeli ve onu ıslatmalıdır. Eğer kuru olursa, güneş ışığıyla kuruması için ilk önce herhangi bir şeyle ıslatılması gerekir.

2) O şeyde necaset olursa, güneş ışığının ulaşmasından önce giderilmelidir.

3) Güneş ışıklarının [direkt olarak] ulaşmasını engelleyecek bir şey olmamalı. Eğer güneş ışığı perde, bulut veya benzeri bir şeyin arkasından vurarak necis olan şeyi kurutursa, o şey temizlenmez. Ama bulut, güneş ışığının ulaşmasına engel olmayacak kadar ince olursa sakıncası yoktur.

4) Necis şeyi, yalnızca güneş ışığının kurutması gerekir. Buna göre, necis olan şey, rüzgâr ve güneş ışığının etkisiyle kurursa temizlenmez. Ancak rüzgâr, "necis olan şeyin kurummasına yardım etti" denmeyecek kadar hafif olursa sakıncası yoktur.

5) Güneş ışığı, necaseti içine emmiş olan yapının iç ve dış kısmını bir defada kurutmalıdır. Öyleyse güneş ışığı necis yer ve binanın ilk seferinde dış kısmını ve ikinci defasında da iç kısmını kurutursa, yalnızca onun dış ve görünen kısmı temizlenmiş olur ve iç kısmı necis kalır.

6) Güneş ışığının ulaştığı yer veya binanın dışı ile içi arasında hava veya başka temiz bir cisim bulunmamalı.

192- Güneş ışığı, necis hasırını temizler; yine ağaç ve bitki de güneş ışığıyla temizlenir.

193- Güneş ışığı, necis yere ulaştıktan sonra, güneş ışığının ulaştığı anda yerin ıslak olup olmadığı veya yerin sadece güneş ışığı vasıtasıyla kuruyup kurumadığı hususunda şüpheye düşülürse, o yer necistir. Yine güneş ışığının ulaşmasından önce necasetin giderilip giderilmediği veya güneş ışığının ulaşmasına engel olan bir şeyin olup olmadığı konusunda şüphe edilirse necistir.

194- Güneş ışığı, necis duvara sadece bir taraftan ulaşırsa, duvarın güneş görmeyen kısmı temizlenmez. Ama duvar, güneş ışığı bir taraftan ulaşınca öbür tarafı da kuruyacak şekilde ince olursa temizlenir.

4- İstihale (Başkalaşım)

195- Necis olan bir şeyin cinsi, temiz bir şey sayılacak şekilde değişirse temiz olur ve buna "istihale=başkalaşım" denir. Örneğin necis bir ağacın yanıp kül olması veya köpeğin tuzlaya gömülüp tuza dönüşmesi gibi. Ama necis buğdayın öğütülüp un yapılması veya ekmeğin pişirilmesi örneklerinde olduğu gibi necis şeyin cinsi değişmezse temizlenmez.

196- Necis topraktan yapılmış olan saksı ve benzeri şeyler necistir. Necis odundan elde edilen kömürden de sakınmak gerekir.

197- Başkalaşıma uğrayıp uğramadığı belli olmayan necis bir şey necistir.

198- Şarap, kendi kendine veya içine sirke ve tuz katmak suretiyle sirkeye dönüşürse temizlenmiş olur.

199- Necis üzümünden yapılan şarap, sirkeye dönüşmekle temizlenmez. Hatta şaraba bir necaset isabet ederse, sirkeye dönüştükten sonra da farz ihtiyat gereği ondan sakınılmalıdır.

200- Necis olan üzüm, kuru üzüm ve hurmadan yapılan sirke necistir.

201- Üzüm veya hurmayı küçük kırıntı ve çerçöpüyle birlikte sirke yaparlarsa zararı yoktur. Yine hurma, kuru üzüm ve üzüm sirke olmadan önce salatalık, patlıcan ve benzeri şeyleri de içine katarlarsa sakıncası yoktur.

5- Üzüm Suyunun Üçte-İki Azalması

202- Kaynar hâle gelen üzüm suyu, üçte ikisi azalıp üçte biri kalmadan önce necis değildir; ama içilmesi haramdır. Ancak sarhoşluk verici olduğu kesinleşirse haram ve necistir ve yalnızca sirke olmasıyla temiz ve helâl olur.

203- İçinde bir veya iki tane üzüm bulunan koruk salkımından elde edilen suya "koruk suyu" denir ve onda tatlılıktan bir eser bulunmazsa, kaynatıldığında temizdir ve içilmesi de helâldir.

204- Koruk veya üzüm olduğu belli olmayan bir şey kaynatılırsa, haram [necis] olmaz.

6- İntikal

205- İnsan kanı veya akıcı kana sahip olan (=kesildi-ğünde kanı sıçrayarak çıkan) hayvanın kanı, akıcı kanı olmayan bir hayvanın vücuduna nakledilir ve artık o hayvanın kanı sayılırsa temiz olur. Bu işlemin adına "İntikal" denir. Buna göre sülüğün insandan emdiği kana "sülüğün kanıdır" denmeyip "insanın kanıdır" dendiğinden necistir.

206- Bedenine konan sivrisineği öldüren bir kimse, ondan çıkan kanın bunun bedeninden mi emdiğini yoksa sineğin kendisine ait mi olduğunu bilmezse temizdir.

Yine bedeninden emdiğini bildiği hâlde artık sineğin vücudunun bir parçası sayılırsa temizdir. Ama kanın emilmesiyle sineğin öldürülmesi arasındaki sürenin çok kısa olduğundan bu "insan kanıdır" denilirse ya da sineğin mi insanın mı kanıdır denildiği belli olmazsa necistir.

7- İslâm

207- Eğer kâfir, şahadeteyni getirir yani: "Eşhedu enla ilâhe illellah ve eşhedu enne Muhammeden resulullah"[3] derse Müslüman olur. Müslüman olduktan sonra bedeni, tükürüğü, salyası ve teri temizdir. Ama Müslüman olduğunda, bedeninde necaset bulunursa giderilmesi ve yerinin yıkanması gerekir. Ancak Müslüman olmadan önce necaset giderilmiş olursa, Müslüman olduktan sonra o yeri yıkaması gerekmez.

208- Kâfir olduğu dönemde ıslak olarak bedenine değen elbisesi, Müslüman olduğu zaman üzerinde değilse necistir. Hatta bedeninde olsa bile farz ihtiyat gereği ondan sakınmalıdır.

209- İnsan, şahadeteyni getiren bir kâfirin, kalben Müslüman olup olmadığını bilmezse temizdir. Ama, kalben Müslüman olmadığını bilirse, farz ihtiyat gereği ondan sakınmalıdır.

8- Tabeiyet

210- Tabeiyet; necis olan başka bir şeyin temizlenmesi vasıtasıyla temiz olan bir necis şeyin durumuna denir.

211- Eğer şarap sirkeye dönüşürse, onu içeren kabın da şarabın kaynarken ulaştığı yere kadar olan bölümü temiz olur. Normalde üzerine konulan bez parçası veya başka şey de onun rutubetiyle necis olmuşsa, temiz olur. Hatta kaynarken taşıp kabın dış yüzeyine bulaşmışsa, sirke olduktan sonra, kabın dış kısmı da temizlenmiş olur.

212- Üzerinde ölü yıkanan tahta veya taş, ölünün avret mahalline örtülen bez, onu yıkayanın eli, yıkamada kullanılan kese ve sabun, guslün tamamlanmasından sonra temiz olur.

213- Bir şeyi yıkayan kimse, o şeyi ve elini birlikte yıkarsa, o şeyin temizlenmesinden sonra eli de temiz olur.

214- Elbise ve benzeri şeyler az su ile yıkandıklarında, üzerine dökülen suyun giderilmesi amacıyla normal şekilde sıkıldıktan sonra, geride kalan ıslaklıkları temizdir.

215- Az su ile yıkanan necis kabın üzerine dökülen suyun süzülmesinden sonra, kabın üzerinde kalan su damlacıkları temizdir.

9- Necasetin Giderilmesi

216- Bir hayvanın bedeni, kan gibi necaset veya necis su gibi necasetlenmiş bir şeye bulaşırsa, onlar giderildikten sonra hayvanın bedeni temiz olur. Yine insan bedeninin iç kısımları (meselâ, ağız ve burnun içi) böyledir. Örneğin; eğer dişlerin arasından bir kan gelir ve ağzın suyunda kaybolursa, artık ağzı su ile yıkamak gerekmez. Ancak takma dişler ağızda necis olursa, farz ihtiyat gereği onları su ile yıkamak gerekir.

217- Dişlerin arasında yemek artığı kalır ve ağız da kanarsa, eğer insan, kanın yemeğe değdiğini bilmezse, yemek temizdir. Ama kan yemeğe değerse, farz ihtiyat gereği necis olarak kabullenip ondan kaçınmalıdır.

218- İnsanın, bedeninin içi mi, yoksa dışı mı olduğunu bilmediği bir yer necis olursa yıkamak gerekmez; ama yıkamak ihtiyata daha uygundur [Müstehap ihtiyata uygun olan, yıkanmasıdır].

219- Elbise, halı ve benzeri şeylere necis toz konduğunda, her ikisi de kuruyorsa necis olmaz; ancak toz veya elbise ve benzeri şeyler ıslaksa, tozun konduğu yerin yıkanması gerekir.

10- Necaset Yiyen Hayvanı Temizleme Usûlü

220- İnsan pisliği yemeyi alışkanlık edinmiş bir hayvanın idrarı ve dışkısı necistir. Temiz olması için istibra [=özel temizleme usûlü] uygulanmalıdır. Yani "pislik yiyendir" denilmemesi için gerekli süre içinde pislik yemesi önlenmeli ve ona temiz yiyecekler verilmelidir. Farz ihtiyat gereği pislik yiyen deve kırk gün, sığır yirmi gün, koyun on gün, ördek beş gün, tavuk üç gün pislik yemekten alıkonulmalı ve onlara temiz yiyecekler yedirilmelidir.

11- Müslümanın (Bir Süre) Görünmemesi

221- Müslümanın bedeni, elbisesi ya da ihtiyarında olan kap, halı ve benzeri şeyler necis olduğunda o Müslüman (bir süre) görünmezse, insan onu yıkadığına veya akarsuya düşmesi sonucu o şeyin temizlendiğine ihtimal verirse, ondan sakınması gerekmez.

222- Necis olan bir şeyin temizlendiği kesin olarak bilinir veya iki adil kimse temizlendiğini söylerse, o şey temizdir. Birisi, kendi ihtiyarında olan necis bir şeyin temizlendiğini söyler veya Müslüman, necis şeyi yıkarsa, onu kurallarına uygun olarak temizleyip temizlemediği belli olmasa bile yine temizdir.

223- İnsanın elbisesini yıkamak için vekil olan ve elbise de elinde bulunan kimse, elbiseyi yıkadığını söylerse, elbise temizdir.

224- Necis olan bir şeyi yıkadığında, temizlendiğine dair yakîn edinemeyen bir ruh hâline sahip olan insan, zanla yetinebilir.

KAPLARLA İLGİLİ HÜKÜMLER

225- Köpek, domuz veya ölü hayvan derisinden yapılan kapta bir şey yemek, içmek haramdır ve o kabın abdest, gusül ve temiz bir şeyle yapılması gereken işlerde kullanılmaması gerekir. Farz ihtiyat gereği kap olarak kullanılmasa da köpek, domuz ve ölü hayvanın derisi kullanılmamalıdır.

226- Altın ve gümüş kaptan yemek, içmek ve onları kullanmak haramdır. Ama odaların süslenmesinde kullanıl-ması ve yine insanın onları bulundurması haram değildir.

227- Altın ve gümüş kap yapmak ve bunun için ücret almak haram değildir.

228- Altın ve gümüş kabın alım satımı ve karşılığında satıcının aldığı para, haram değildir.

229- Altın veya gümüşten yapılmış bardak mahfazalarına, bardaksız olarak düşünüldüğünde kap denirse, ister tek olarak, ister bardakla birlikte onun kullanılması haramdır. Ancak bardaksız olarak göz önünde bulundurulduğunda kap denilmezse kullanılmasının sakıncası yoktur.

230- Altın veya gümüş suyuna batırılmış kabın kullanılmasının sakıncası yoktur.

231- Altın veya gümüşle karıştırılan başka bir metalı kap yaparlarsa, kaptaki maden miktarı, ona altın veya gümüş kap denilmeyecek kadar fazla olursa, onu kullanmanın sakıncası yoktur.

232- İnsanın, altın veya gümüş bir kapta olan yemeği, başka bir kaba dökerek gerçekleştirdiği kullanım caizdir. Ama ikinci kaptaki yemekten yemek isterse ve önceki kaptan boşaltması da altın veya gümüş kapta yemek yemenin haram olduğundan kaynaklanmazsa, bu şekil kullanım haramdır.

233- Nargilenin ağza alınan kısmı, kılıç ve bıçak kını ve Kur'ân kabı altın veya gümüşten olursa, kullanılmasının sakıncası yoktur; esans kabı, sürme kabı ve benzeri şeyler de böyledir.

234- Çaresizlik hâlinde altın veya gümüş kap kullanmanın sakıncası yoktur. Abdest ve gusül için takiiye hâlinde altın ve gümüş kap kullanılabilir; bazen takiiye için farz bile olur.

235- Altın veya gümüşten mi ya da başka bir şeyden mi olduğu belli olmayan bir kabı kullanmanın sakıncası yoktur.

ABDEST

236- Abdestte yüzü ve elleri yıkamak, başın ön kısmını ve ayakların üzerini meshetmek farzdır.

237- Yüzü, uzunlamasına, alnın yukarısından yani saçların bittiği yerden çenenin sonuna kadar yıkamak gerekir. Enine ise orta parmakla başparmağın arası kadar yıkanması gereklidir. Eğer bu miktardan az bir kısım bile yıkanmazsa, abdest batıl olur. Bu miktarın tamamen yıkandığından kesin olarak emin olmak için belirlenen miktardan biraz fazla bir alan yıkanmalıdır.

238- Yüzü veya eli, normal insanlardan daha küçük veya daha büyük olan kimse, normal halkın nereye kadar yıkadığına dikkat etmeli ve o miktarı yıkamalıdır. Eli ve yüzü, her ikisi normalin aksine olur ama birbiriyle uyum içinde olursa, diğer insanların yıkadığı miktarı ölçü edinmesi gerekmez; önceki hükümde açıklandığı gibi abdest alır. Yine alnında saç biten veya başının ön tarafında saçı olmayan kimse normal miktarda alnını yıkar.

239- Kaşlarında, göz kenarlarında ve dudaklarında suyun geçmesini engelleyecek kir veya başka bir şey olduğuna ihtimal veren kimse, ancak bu ihtimali halka göre

yerinde bir ihtimal olursa, abdestten önce var olması muhtemel olan engeli gidermek amacıyla araştırmalıdır.

240- [Sakal seyrek olunca yani] yüzün derisi sakalın arasından görünürse, suyu deriye ulaştırmak gerekir. [Sakal sık ise yani deri] görünmüyorsa altına su ulaştırmak gerekmez; bu durumda sakalı yıkamak yeterlidir.

241- Sakalın arasından derinin görünüp görünmediğın-de şüphe eden kimse, farz ihtiyat gereğı hem sakalı yıkamalı ve hem de suyu deriye ulaştırmalıdır.

242- Burunun içini ve kapatıldığında göz ve dudağın görünmeyen miktarını yıkamak farz değildir. Ancak yıkanması gereken yerlerin tamamen yıkandığından kesin olarak emin olmak amacıyla bunlardan bir miktarını yıkamak farzdır. Bu miktarın yıkanmasının gerekli olduğunu bilmeyen kimse, şimdiye kadar almış olduğu abdestlerde bu miktarı yıkayıp yıkamadığını bilemezse, geçmişte kıldığı namazlar sahihtir.

243- Yüzü ve elleri yukardan aşağıya doğru yıkamak gerekir; eğer aşağıdan yukarıya doğru yıkanırsa, alınan ab-dest batıldır. Kolları da dirseklerden parmak uçlarına doğru yıkamak gerekir.

244- Eğer elini ıslatıp yüzüne ve kollarına sürerse, elindeki ıslaklık bu sürülmeyle azalar üzerinde biraz su akmasını sağlayacak kadar olursa, yeterlidir.

245- Yüzü yıkadıktan sonra sağ eli, daha sonra sol eli dirseklerden parmakların ucuna kadar yıkamak gerekir.

246- Dirseklerin kesin olarak yıkandığından emin olmak amacıyla, dirseklerin biraz üstünü de yıkamak gerekir.

247- Yüzünü yıkamadan önce ellerini bileklerine kadar yıkayan kimse, abdest alırken dirsekten parmak uçlarına kadar yıkamalıdır; eğer yalnızca bileklerine kadar yıkarsa abdesti batıl olur.

248- Abdestte yüzü ve elleri bir kez yıkamak farz, iki kez yıkamak caiz, üç kez ve daha fazlası haramdır. Abdest alma kastıyla döktüğü bir avuç suyla bir uzvun bütünü yıkanırsa, bir defa olmasını ister kastetsin, ister etmesin, bu bir defa hesap edilir.

249- Her iki kol yıkandıktan sonra elde kalan abdest suyunun ıslaklığı ile başın üstü mesh edilmelidir; sağ el ile ve yukardan aşağıya doğru meshetmek gerekmez.

250- Başın dört kısmından alın hizasına düşen kısmı, mesh yeridir. Bu kısmın her bir tarafı, ne ölçüde mesh edilirse edilsin yeterlidir. Ancak bu meshin uzunluğunun bir parmak boyu, genişliğinin ise kapalı üç parmak eninde olması müstehap ihtiyata uygundur.

251- Başın üzerine yapılan meshin deri üzerinden olması gerekmez; başın ön kısmındaki saçların üzerinden de olsa sahihtir; ama başının ön tarafındaki saçları, tarandığında yüzünün üzerine dökülecek veya başının diğer taraflarına ulaşacak kadar uzun olan kimse saçlarının dibine veya saçlarını aralayarak başın derisine

meshetmelidir. Eğer yüzüne sarkan saçlarını veya başının diğer taraflarına dağılmış olan saçlarını başının üstünde topak yapsa ve onlar üzerine mesh ederse yahut da başının diğer yerlerine ait olup ön tarafına gelmiş saçların üzerine mesh ederse abdest batıl olur.

252- Baş mesh edildikten sonra elde kalan abdest suyunun ıslaklığı ile ayakların üzeri parmakların birinin ucundan ayak üzerindeki çıkıntıya kadar mesh edilmelidir.

253- Ayağa yapılan meshin genişliği ne kadar olursa olsun yeterlidir; ama daha iyisi hatta ihtiyata en uygun olanı, elin iç kısmının bütünüyle ayağın üzerini mesh yapmaktır.

254- Ayağa mesh ederken elin hepsini ayak üzerine koymak ve biraz çekmek sahihtir.

255- Baş ve ayağa mesh ederken elleri onlar üzerine çekmek gerekir. Ellerini sabit tutar baş ve ayağın hareket ettirir ve onları ellerine çekerse, abdest batıldır. Ancak elleri çekerken baş veya ayağın birazcık hareket etmesinin sakıncası yoktur.

256- Mesh edilecek yerin kuru olması gerekir. El ıslaklığının onda etki etmeyeceği ve belirginleşmeyeceği kadar ıslak olursa mesh batıldır. Ancak ıslaklık -meshden sonra görülen ıslaklığın eldeki yaşlıktan olduğu söylenecek kadar az olursa- sakıncası yoktur.

257- Meshetmek için elin içinde ıslaklık kalmamışsa, dışarıdaki su ile el ıslatılmaz; elin diğer abdest azalarında olan ıslaklıkla ıslatılması ve onunla mesh edilmesi gerekir.

258- Eğer elinin içindeki ıslaklık yalnızca başını mesh edecek kadar ise, o ıslaklıkla başını mesh eder ve ayak-larını meshetmek için diğer abdest azalarının ıslaklığıyla elini ıslatabilir.

259- Çorap ve ayakkabı üzerinden meshetmek batıldır; ama şiddetli soğuk, hırsız ve yırtıcı havyan tehlikesi ve benzeri şeyler nedeniyle ayakkabı ve çorabını çıkaramazsa onlar üzerine meshetmenin sakıncası yoktur. Eğer ayakka-bının üzeri necis ise, onun üzerine temiz bir şeyi koyar ve o şeyin üzerinden mesh eder.

260- Ayağın üzeri necis olur ve mesh için yıkanamaz-sa, teyemmüm edilmelidir.
İRTİMASÎ ABDEST

261- İrtimasî abdest insanın, yıkamanın yukarıdan aşağıya olmasını dikkate alarak, yüzünü ve ellerini abdest niyetiyle suya daldırmasına denir. Ancak baş ve ayaklara abdest suyuyla mesh edebilmek için, elleri irtimasî şekilde yıkayıp sudan çıkarırken bunun abdest amacıyla yıkama olduğuna niyet etmelidir. Veyahut irtimasî şekilde yıkarken, sol elinin bir miktarını sağ eliyle önceki hükümlerde belirtilen tertibi şekilde yıkama amacıyla yıkamamalıdır.

262- İrtimasî abdestte de yüz ve ellerin yukarıdan aşağı yıkanması gerekir. O hâlde yüz ve elleri suya daldırırken abdeste niyet ederse, yüzü alın tarafından ve elleri dirsek tarafından suya daldırılmalıdır. Eğer sudan çıkarırken abdes-te niyet ederse, yüzü alın tarafından ve elleri, dirsek tarafından çıkarmalıdır.

263- Abdestte, azaların bazısını irtimasî ve bazısını da gayri irtimasî olarak yıkamanın sakıncası yoktur.

AbdestİN DualarI

264- Abdest alan kimsenin, gözü suya iliştiğinde şu duayı okuması müstehaptır:

(بِسْمِ اللّٰهِ وَ بِاللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا وَ لَمْ يَجْعَلْهُ نَجَسًا)

"Bismillahi ve billahi ve'l-hemdu lillahillezî ce'ele'l mâe şehû-ren ve lem yec'elhu necisa."[4]

Abdestten önce ellerini yıkarken şu duayı okusun:

(اللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَ اجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ)

"Allahumme'elnî min'et-tevvabîn vec'elnî min'el-muteşeh-hirîn."[5]

Ağzına su alırken şu duayı:

(اللّٰهُمَّ اقْنِي حُجَّتِي يَوْمَ الْفَاكِ وَ اَطْلِقْ لِسَانِي بِبِكْرِكَ)

"Allahumme lekkinî hucetî yevme elkake ve eşlik lisanî bizikrik"[6]

Burnuna su verirken şu duayı:

(اللّٰهُمَّ لَا تُحَرِّمْ عَلَيَّ رِيحَ الْجَنَّةِ وَ اجْعَلْنِي مِمَّنْ يَنْتَمُ رِيحَهَا وَ رَوْحَهَا وَ طَيِّبَهَا)

"Allahumme la tuherrim 'eleyye rîh'el-cenneti vec'elnî mim-men yeşummu rîheha ve revheha ve şîbeha."[7]

Yüzünü yıkarken şu duayı:

(اللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَ جْهِي يَوْمَ تَسْوَدُّ فِيهِ الْوُجُوهُ وَ لَا تَسْوَدُّ وَ جْهِي يَوْمَ تَبْيَضُّ فِيهِ الْوُجُوهُ)

"Allahumme beyyiz vechî yevme tesveddu fihi'l-vucûh, vela tusevvid vechî yevme tebyežžu fihi'l-vucûh."[8]

Sağ elini yıkarken de şu duayı:

(اللّٰهُمَّ اَعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي وَ الْخُلْدَ فِي الْجَنَانِ بِيَسَارِي وَ حَاسِبِنِي حِسَابًا يَسِيرًا)

"Allahumme e'şinî kitabî biyemînî ve'l-hulde fi'l-cinani biye-sarî ve hasibnî hisaben yesîra."[9]

Sol elini yıkarken şu duayı:

(اللّٰهُمَّ لَا تُعْطِنِي كِتَابِي بِشِمَالِي وَ لَا مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي وَ لَا تَجْعَلْهَا مَعْلُولَةً إِلَى عُنُقِي وَ اَعُوذُ بِكَ مِنْ مُقْطَعَاتِ النَّيِّرَانِ)

"Ellahumme la tu 't'inî kitabî bişimalî vela min verâi zehrî vela tec'elha meğlûleten ila 'unukî ve eûzu bike min mukeţte'-at'in-nîran."[10]

Başını mesh ederken şu duayı:

(اللَّهُمَّ عَشِّئِي بِرَحْمَتِكَ وَبَرَكَاتِكَ وَعَفْوِكَ)

"Ellahumme şeşşinî birehmetike ve berekatike ve 'efvik."[11]

Ve ayağını mesh ederken de şu duayı:

(اللَّهُمَّ تَبَثِّنِي عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَرُلُ فِيهِ الْأَقْدَامُ وَاجْعَلْ سَعْيِي فِي مَا يُرْضِيكَ عَنِّي يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ.)

"Ellahumme sebbitinî 'ele's-siraţi yevme tezillu fihi'l-ekdam, vec'el s'e'yî fima yurzîke 'ennî ya zelcelali ve'l-ikram."[12]

AbdestİN Şartları

Abdestin sahih olmasının on üç şartı vardır:

1) Abdestin suyu, temiz olmalıdır.

2) Su, mutlak olmalıdır.

265- Necis su ve muzaf su ile alınan abdest insan, suyun necis veya muzaf olduğunu bilmese yahut unutsa bile batıldır. Eğer o abdestle namaz da kılmışsa, o namazı sahih abdestle yenilemesi gerekir.

266- Eğer, abdest alması için çamurlu muzaf sudan başka bir su olmaz ve namazın vakti de dar olursa teyemmüm etmeli; eğer vakit genişse, suyun durulmasını beklemeli ve daha sonra abdest almalıdır.

3) Abdest suyu mubah (=gasp edilmemiş) olmalıdır. Abdest alınan alan da gerekli olmasa bile müstehap ihtiyat gereği mubah olmalıdır.

267- Gasp edilmiş veya sahibinin razı olup olmadığı belli olmayan su ile abdest almak haram ve batıldır. Ama önce razı idiyse ve bu rızasından vazgeçip geçmediği bilmezse abdest sahihtir. Yine yüzen ve ellerden süzölen abdest suyu gasp edilmiş bir yere dökölürse, abdest sahihtir.

268- İnsanın, herkes için mi yoksa sadece o medrese-nin talebeleri için mi vakfedildiğini bilmediği bir medresenin havuzundan abdest almasının eğer genelde halk o havuzdan abdest alıyorsa, sakıncası yoktur.

269- Bir kimse, namaz kılmak istemediği bir caminin havuzunun bütün halk için mi yoksa sadece orada namaz kılanlar için mi vakfedildiğini bilmezse, o havuzdan abdest alamaz. Ancak genelde orada namaz kılmak istemeyen kimseler de o havuzdan abdest alıyorsa, o havuzdan abdest alabilir.

270- Hanların, otellerin ve benzeri yerlerin havuzlarından mezkur yerlerde kalmayan insanların abdest almaları, ancak genelde buralarda oturmayan kimselerin de abdest alması durumunda, sahih olur.

271- Sahibinin razı olduğu bilinmese bile büyük nehirlerden abdest almanın sakıncası yoktur; ama sahipleri ab-dest almayı yasaklamışsa, farz ihtiyat gereği onların suyuyla abdest alınmamalıdır.

272- Bir suyun gasp edilmiş olduğu unutulmuş onunla abdest alınırsa sahihtir.

4) Abdest suyunun kabı mubah (=gasp edilmemiş) olmalıdır.

5) Abdest suyunun kabı altın veya gümüş olmamalıdır.

273- Abdest suyu, gasp edilmiş bir kaptan olur ve ondan başka da su olmazsa teyemmüm etmelidir; eğer gasp edilmiş kaptan suyla abdest alırsa batıldır. Başka mubah su olduğu hâlde gasp edilmiş kaptan irtimasî abdest alırsa veya o kapla suyu yüzüne ve ellerine dökerse, abdesti batıldır; ancak suyu avucuyla çıkarır da yüzüne ve ellerine dökerse, gasp edilmiş bir kabı kullandığından dolayı haram işlemesine rağmen, abdest sahihtir. Altın ve gümüş kaptan bulunan suyla abdest almanın hükmü farz ihtiyat gereği, tıpkı gasp edilmiş kaptan sudan abdest alma gibidir.

274- Bir tuğlası veya bir taşı gasp edilmiş olan bir havuzda abdest alınırsa, sahihtir; ama, eğer abdest alması gasp edilmiş şeyi kullanmak olarak sayılırsa günah işlemiş olur.

275- Ehlibeyt İmamlarından veya imam zadelerden birine ait olan avluda (ki önceden mezarlık imiş) havuz yaparlar veya ırmak akıtılırsa, eğer o avlunun mezarlık için vakfedildiği bilinmezse, o havuz ve ırmakta abdest almanın sakıncası yoktur.

6) Abdest uzuvları, yıkandığında ve meshedilirken temiz olmalıdır.

276- Abdest tamamlanmadan önce yıkanılan veya meshedilen bir yer necis olursa, abdest sahihtir.

277- Bedenin abdest organlarından başka bir yeri necis olursa, abdest sahihtir. Ama, idrar veya dışkı mahalli yıkanmamışsa, ilk önce onun temizlenmesi ve daha sonra abdest alınması daha iyidir.

278- Abdest uzuvlarından biri necis olursa ve abdest-ten sonra, abdestten önce orayı yıkayıp yıkamadığı husu-sunda şüphe ederse, eğer abdest alırken oranın temiz veya necis olduğunun farkında değilmiş ise abdesti batıldır. Eğer farkında olduğunu bilir veya farkında olup olmadığı hususunda şüpheye düşerse, abdest sahihtir. Her hâlükârda ne-cis olan yeri yıkamalıdır.

279- Yüzde ve ellerde kanaması durmayan ve sudan da zarar görmeyen kesiklik veya bir yara olursa, çok su veya akarsuya sokup kanın kesilmesi amacıyla biraz sıkılmalı, daha sonra açıklandığı şekilde, irtimasî abdest alınmalıdır.

7) Abdest ve namaz için yeterli vakit olmalıdır.

280- Vakit öylesine dar olur ki, abdest aldığı takdirde namazın hepsi veya bir miktarı vakit dışında kalacak olursa, teyemmüm edilmeli; ama teyemmüm ve abdest için aynı ölçüde vakit gerekiyorsa abdest alınmalıdır.

281- Namaz vaktinin darlığı yüzünden teyemmüm etmesi gereken kimse teyemmüm yerine abdest alırsa, sahihtir, ister o namaz için abdest alsın, ister başka bir iş için.

8) Abdest, kurbet kastıyla yani Âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek için alınmalıdır. Serinlemek için veya başka bir amaçla abdest alınırsa batıldır.

282- Abdestin niyetini diliyle söylemesi veya kalbinden geçirmesi gerekmez; ama abdest aldığı süre boyunca ne yapıyorsun dendiğinde, "abdest alıyorum" diyebilecek kadar yaptığı işin farkında olmalıdır.

9) Abdest, söylenen tertip üzerine alınmalıdır. Şöyle ki; önce yüz, sonra sağ kol, sonra sol kol yıkanmalı ve ondan sonra baş, sonra da ayaklar mesh edilmeli ve sağ ayak da sol ayaktan önce mesh edilmelidir. Açıklanan bu sıra gözetilmezse, abdest batıl olur.

10) Abdestin gerekleri aralıksız ve peş peşe yapılmalıdır.

283- Abdest işlerine, bir yer yıkanmak veya meshedil-mek istenildiğinde ondan önce yıkanan veya meshedilen yerlerin ıslaklığı kuruyacak kadar ara verilirse, abdest batıldır. Fakat yalnızca yıkanmak veya meshedilmek istenen organdan önceki yerin ıslaklığı kurursa, meselâ, sol kol yıkanırken sağ kolun ıslaklığı kurur da yüzün ıslaklığı kalırsa, abdest sahihtir.

284- Abdest gerekleri aralıksız yapıldığı hâlde, hava-nın sıcaklığı veya beden ısısının fazla olması ve benzeri sebeplerden dolayı ıslaklık kurursa, abdest sahihtir.

285- Abdest arasında yürümenin sakıncası yoktur. Öy-leyse yüz ve kollar yıkandıktan sonra birkaç adım atılır ve sonra baş ve ayak mesh edilirse, abdest sahihtir.

11) Yüz ile kolların yıkamasını ve baş ile ayakların mes-hini insanın kendisi yapmalıdır. Başka biri insana abdest aldırırsa veya suyu yüzüne ve kollarına ulaştırmasında, baş ve ayaklarını meshetmesinde yardımcı olursa, abdest batıldır.

286- Abdest alamayan kimse, kendisine abdest aldırması için bir yardımcı tutmalıdır. Yardımcı ücret isterse, imkanı olursa, vermelidir. Ama niyeti kendisi yapmalı ve kendi eliyle meshetmelidir. Eğer yapamazsa, yardımcısı onun elinden tutmalı ve mesh edilecek yerin üzerine çektirmelidir. Bu da mümkün olmazsa yardımcı onun elindeki ıslaklıktan alarak başını ve ayaklarını meshetmelidir. Mümkün olduğu takdirde bunun yanı sıra, farz ihtiyat gereği, teyemmüm de edilmelidir.

287- Abdestin amellerinden hangisini tek başına yapabiliyorsa onu kendisi yapmalı ve yardım almamalıdır.

12) Su kullanmanın abdest alan için bir sakıncası olmamalıdır.

288- Abdest aldığında hastalanacağından veya suyu ab-deste harcadığı takdirde, susuz kalacağından korkan kimse, abdest almamalıdır. Suyun kendisine zarar vereceğini bilmeyip abdest alır ve sonra da zararlı olduğunu anlarsa ab-desti sahihtir. Ancak müstehap ihtiyata uygun olan, alınan abdestle namaz kılmaması, teyemmüm etmesi ve eğer o ab-destle namaz kılmışsa, namazını yenilemesidir.

289- Abdestin sahih olacağı miktarda az bir suyla yüzünü ve ellerini yıkadığında zararı olmaz da ondan fazlasının zararı olursa, o miktar suyla abdest almalıdır.

13) Abdest organlarında suyun bedene ulaşmasını önleyecek bir engel bulunmamalıdır.

290- Abdest organlarına bir şeyin yapıştığı bilinir ama onun, suyun ulaşmasına engel olup olmadığına şüpheye düşülürse, o şey giderilmeli veya suyun, onun altına geçmesi sağlanmalıdır.

291- Eğer tırnağın altı kirli olursa, alınan abdestin sakıncası yoktur. Ama tırnak kesilirse, abdest için kirlerin temizlenmesi gerekir. Yine eğer tırnak normalden uzun olursa, normalden fazlanın altındaki kirlerin temizlenmesi gerekir.

292- Yüzde, ellerde, başın ön kısmında ve ayakların üzerinde yanık veya başka bir sebepten dolayı şişkinlik oluşursa, onun üzerinin yıkanması veya üzerinin mesh edilmesi yeterlidir. Şişkinlik delinse bile, suyu derinin altına ulaştırmak gerekmez. Hatta derinin bir kısmı kopsa bile, suyu kopmayan kısmın altına ulaştırmak gerekmez. Ancak soyulmuş deri, bazen bedene yapışıyor bazen ayrılıyorsa, koparılmalı veya altına su ulaştırılmalıdır.

293- İnsan, abdest organlarına bir şeyin yapışıp yapışmadığından şüphe ederse, verdiği ihtimal halkın nazarında yerinde bir ihtimal sayılırsa -meselâ, çamurla uğraştıktan sonra çamurun eline yapışıp yapışmadığından şüpheye düşerse- organlarını incelemeli ve yahut giderildiğine veya suyun onun altına ulaştığına dair kanaat hâsıl oluncaya kadar eliyle sürtmelidir.

294- Yıkanması ve meshedilmesi gereken bir yer, her ne kadar kirli olursa olsun, kir suyun organa ulaşmasına engel olmazsa sakıncası yoktur; yine badana ve benzeri işlerden sonra el üzerinde kalan ve suyun deriye geçmesine engel olmayan beyazlıklar da sakıncasızdır. Ama bunların bulunmasıyla, suyun organa ulaşıp ulaşmadığı hususunda şüpheye düşülürse, onların temizlenmesi gerekir.

295- Abdestten önce, abdest organlarının bazısında suyun ulaşmasını önleyecek bir engelin olduğunu bilir ve abdestten sonra da, abdest anında suyu oraya ulaştırıp ulaştırmadığı hakkında şüphe ederse, abdesti sahihtir. Ama ab-dest alırken o engelin farkında olmadığını bilirse, abdestini yenilemesi gerekir.

296- Abdest organlarının bazısında, suyun bazen kendiliğinden altına geçtiği bazen geçmediği bir engel bulunur ve insan, abdestten sonra onun altına suyun ulaşıp ulaşmadığı hakkında şüpheye düşerse, abdest alırken suyun onun altına geçmesinin farkında olmadığını bilirse, abdestini yenilemesi gerekir.

297- Abdestten sonra, abdest organlarında suyun geçmesini önleyecek bir engel olduğunu görür ve abdest zamanı mı, yoksa abdest sonrası mı bulunduğunu bilmezse, abdesti sahihtir. Ama abdest zamanı o engelin farkında olmadığını bilirse, farz ihtiyat gereği yeniden abdest almalıdır.

298- Abdestten sonra, abdest organlarında suyun geçmesini önleyecek bir engelin olup olmadığı hakkında şüpheye düşülürse, abdest sahihtir.
Abdestle İlgili Hükümler

299- Abdestle ilgili işlerde ve abdestin şartlarında -su-yun temiz ve gasp edilmemiş olması gibi- çok şüpheye düşen birisi, kendi şüphesine itibar etmemelidir.

300- İnsan abdestin bozulup bozulmadığından şüpheye düşerse, bozulmadığını kabul eder. Ama idrardan sonra is-tibra (=idrarı temizleme usûlünü) uygulamadan abdest almış ve abdestten sonra idrar olup olmadığını bilmediği bir yaşlık çıkarsa, abdesti batıldır.

301- Abdest alıp almadığı hususunda şüpheye düşen kimse, abdest almalıdır.

302- Abdest aldığını ve kendisinden de idrar gibi ab-desti bozan bir şeyin sadır olduğunu bilen kimse, hangisinin önce gerçekleştiğini bilmiyorsa, namazdan önce ise yeniden abdest almalı; namaz esnasında ise, namazı bırakmalı ve abdest almalı; namazdan sonra ise abdest almalı ve kılmış olduğu namazı ikinci kez kılmalıdır.

303- Namazdan sonra, abdest alıp almadığı hususunda şüpheye düşerse namazı sahihtir; ama sonraki namazlar için abdest alması gerekir.

304- Namazdayken abdest alıp almadığı hususunda şüpheye düşerse, namazı batıldır; abdest alıp namazı baştan kılmalıdır.

305- Namazdan sonra, abdestinin namazdan önce mi, yoksa sonra mı bozulduğu konusunda şüpheye düşerse, kıl-dığı namaz sahihtir.

306- Hastalık nedeniyle kendisinden damla damla idrar akan veya gaitasının çıkmasını önleyemeyen kimse, na-maz vaktinin evvelinden sonuna kadar olan süre içerisinde abdest alıp namaz kılmak kadar fırsat bulabileceğini kesin olarak biliyorsa, namazı fırsat bulduğu vakitte kılmalıdır. Bulduğu fırsat yalnızca namazın farzlarına yetecek kadarsa, yalnızca namazın farzlarını yerine getirmeli, ezan, ikamet ve kunut gibi müstehap olan şeyleri terk etmelidir.

307- Abdest ve namaza yetecek kadar mühlet bulamı-yor ve namaz esnasında bir kaç defa ondan idrar akıyorsa, ilk aldığı abdest yeterlidir. Ama hastalıktan dolayı namaz esnasında bir kaç defa gaita çıkar ve her defasında abdest alması zor olmazsa, bir su kabını yan tarafına koyup gaita çıktığı vakit abdestini yenilemeli ve namazına o şekilde de-vam etmelidir.

308- Kendisinden gaitanın peş peşe çıktığı kimse, her defasında abdest alması zor olursa, namazın bir kısmını ab-destli kılabiliyorsa, her namaz için bir abdest almalıdır.

309- Kesintisiz olarak kendisinden idrar çıkan kimse, iki namaz arasında idrar damlası çıkmazsa, bir abdestle iki namazı kılabilir; namaz esnasında çıkan damlaların sakıncası yoktur.

310- Namazın hiç bir kısmını abdestli kılamayacak kadar kendisinden kesintisiz olarak idrar veya gaita çıkan kimse, kendi isteğiyle idrar veya gaita yapmadıkça ya da abdesti bozacak başka bir şey gerçekleşmedikçe, bir abdestle bir kaç namaz kılabilir.

311- Hastalıktan dolayı kendisinden yel çıkmasını önleyemeyen kimse, gaitasını önleyemeyen kimsenin hükmüyle amel etmelidir.

312- Kendisinden kesintisiz olarak gaita çıkan kimse, her namaz için abdest alıp hemen namaza başlamalı. Ancak unutulmuş secde, teşehhüt ve ihtiyat namazı gibi namazdan sonra yapılması gereken şeyleri, hemen namazın arkasından yaparsa, yeniden abdest alması gerekmez.

313- İdrarı damla damla süzülen kimse, namaz için, içinde pamuk veya başka bir şey olan ve idrarın başka yerlere bulaşmasını önleyen bir keseyle kendini korumalıdır ve farz ihtiyat gereği her namazdan önce necis olan idrar mahallini yıkamalıdır. Yine gaitasını tutamayan kimse, mümkün olduğu takdirde namaz süresince gaitanın başka yerlere bulaşmasını önlemelidir. Meşakkati olmadığı takdirde, farz ihtiyat gereği her namaz için gaita mahallini yıkamalıdır.

314- İdrar ve gaitasını tutamayan kimse, mümkün olduğu takdirde, meşakkat, zahmet ve zarar korkusu da olmazsa namaz süresince, hatta farz ihtiyata göre masrafı bile gerektirse idrar ve gaitasını tutmalıdır. Eğer hastalığı kolay tedavi edilebiliyorsa, farz ihtiyat gereği kendisini tedavi ettirmelidir de.

315- İdrar ve gaitasını tutamayan kimsenin, hastalığı zamanında vazifesi gereği kıldığı namazları, hastalıktan kur-tulduktan sonra kaza etmesi gerekmez. Ama namaz vakti geçmeden hastalığı iyileşirse, o vakitte kıldığı namazı yeniden kılmalıdır.
Abdest Gerektiren Şeyler

316- Altı şey için abdest almak farzdır:

1) Cenaze namazı dışındaki bütün farz namazlar için.

2) Unutulmuş secde ve teşehhüt için. Ancak bu, onlarla namaz arasında idrar yapmak gibi abdesti bozan bir hâlin gerçekleşmesi durumunda, gereklidir.

3) Kâbe'nin farz tavafı için.

4) Abdest almayı nezreder, ahdeder veya yemin ederse.

5) Bedeninden bir kısmını Kur'ân'ın yazısına sürmeyi nezretmişse.

6) Necis olmuş Kur'ân'ı yıkamak, tuvalet vb. yerden çıkarmak için. Ancak bu, elini veya bedeninin herhangi bir yerini, Kur'ân'ın yazısına sürmek zorunda kaldığı takdirdedir. Ama, abdest almak kadar gecikmek, Kur'ân'a saygısızlık sayılacaksa, abdest almadan Kur'ân'ı tuvalet ve benzeri yerden çıkarmalı veya necis olmuşsa,

yıkamalıdır ve mümkün olduğu kadar Kur'ân'ın yazılarına elini sürmekten kaçınmalıdır.

317- Kur'ân'a dokunmak yani bedeninden bir yeri Kur'ân'ın yazısına sürmek, abdestsiz kimse için haramdır; ama, Kur'ân'ın Türkçe'ye veya başka bir dile yapılmış tercümesine dokunmanın sakıncası yoktur.

318- Çocukların ve delilerin Kur'ân yazısına dokunmalarına engel olmak, farz değildir; ama onların dokunması Kur'ân'a hürmetsizlik olursa, önlemek gerekir.

319- Abdesti olmayan kimsenin, hangi dille yazılmış olursa olsun Allah-u Teala'nın ismine dokunması, haramdır. Farz ihtiyat gereği, Hz. Peygamber Efendimizin, Ehlibeyt İmamlarının ve Hz. Zehra'nın (Allah'ın selâmı onlara olsun) mübarek isimlerine dokunmak da aynıdır.

320- Namazın vakti girmeden, abdestli olmak kastıyla abdest alırsa veya guslederse sahihtir. Namaz vakti yaklaşırken, namaza hazırlık amacıyla abdest alırsa, sakıncası yoktur.

321- Vaktin girdiğini kesin olarak bildiğinden farz ab-dest niyeti eder ve abdestten sonra vaktin girmediğini anlarsa, abdesti sahihtir.

322- Cenaze namazı, kabir ehlini ziyaret, camiye ve Ehlibeyt İmamlarının (Allah'ın selâmı onlara olsun) haremlerine gitmek için, abdest alınması müstehaptır. Yine yanında Kur'ân taşımak, onu okuyup yazmak, Kur'ân'ın haşiyesine (=kenarına) dokunmak ve uyumak için abdest almak müstehaptır. Yine abdesti olan kimsenin yeniden abdest alması müstehaptır. Bu sayılan işlerden biri için abdest alan kimse, abdestle yapılması gereken her işi yapabilir; meselâ, o abdestle namaz kılabilir.
Abdesti Bozan Şeyler

323- Yedi şey, abdesti bozar:

1) İdrar.

2) Gaita.

3) Mide ve bağırsaktan gelip arka taraftan çıkan yel.

4) Gözün görmeyeceği ve kulağın işitmeyeceği kadar uykuya dalmak. Ancak, göz görmez ama kulak işitirse, abdest bozulmaz.

5) Delilik, sarhoşluk ve baygınlık gibi aklın fonksiyonunu yitirdiği şeyler.

6) Kadınların istihaze hâlleri ki, ileride açıklanacaktır.

7) Guslü gerektiren hâller, örneğin cünüplük hâli.

Cebire Abdestin Hükümleri

Kınk ve yaralara sarılan şeylere, yara ve benzeri şeyler üzerine konulan ilaçlara, cebire denir.

324- Abdest organlarından birinde yara, çıban veya kırılma olursa, üzeri açık olur ve su da ona zarar vermezse, normal şekilde abdest alınmalıdır.

325- Yara, çıban veya kırıklık yüzde veya kollarda olur, üstü açık ama üzerine su değdirmek zararlı olursa, onun etrafının yıkanması kafidir. Ama ıslak eli üzerine sürmek zarar vermezse, önce ıslak eli üzerine çekmek ve daha sonra temiz bir bezi üzerine koyup ıslak eli onun üzerine de çekmek, daha iyidir. Bu kadarı da zararlı olur veya yara necis olur ve yıkanması mümkün olmazsa, yaranın etrafı abdestte söylenildiği gibi yukarıdan aşağıya yıkanmalıdır. Müstehap ihtiyat gereği yaranın üzerine temiz bir bez koyup, ıslak elleri üzerinden çekmek gerekir. Eğer, bez koymak mümkün olmazsa, yaranın etrafını yıkamak yeterlidir. Elbette bu durumların hiç birinde teyemmüm gerekmez.

326- Yara, çıban veya kırıklık başın ön kısmında veya ayakların üzerinde olur ve üzeri açık olmasına rağmen onu mesh edemezse, üzerine temiz bir bez koyup bezin üzerinden elde kalan abdest suyunun ıslaklığıyla meshetmelidir. Bununla birlikte, teyemmüm de etmesi müstehap ihtiyata uygundur. Eğer bez koymak mümkün olmazsa, abdest yerine teyemmüm etmelidir ve bunun yanı sıra meshsiz bir abdest de alması daha iyidir.

327- Yara, çıban veya kırık ister yüzde ve kollarda olsun, ister başın ön kısmında ve ayakların üzerinde, üzeri bağlı ise eğer açılması mümkün olur, zahmet ve meşakkati de olmaz ve su da ona zarar vermezse, onun üzeri açılıp abdest alınmalıdır.

328- Yara, çıban ve kırık, yüzde veya kollarda olur ve üzeri de açılabilir; ancak üzerine su dökmenin zararı olur; ama ıslak eli üzerine çekmenin zararı olmazsa ıslatılarak elin onun üzerine çekilmesi gerekir.

329- Yaranın üzeri açılmıyor ama yara ve üzerine konulan şey temiz ve yaraya su ulaştırmak mümkün olur; zarar, zahmet ve meşakkati de olmazsa suyu yara üzerine ulaştırmak gerekir. Eğer yara veya üzerine konulan şey necis ise bu durumda onu yıkamak ve yaranın üzerine suyu ulaştırmak zahmetsiz ve meşakkatsiz mümkün olursa, onu yıkamalıdır ve abdest alırken suyu yaraya ulaştırmalıdır. Suyun yaraya zararlı olduğu veya yaranın üzerine suyu ulaştırmanın mümkün olmadığı hâllerde ya da yara necis olur ve yıkanamazsa, yaranın etrafını yıkamalı ve eğer cebire temiz ise onun üzerinden meshetmeli, eğer cebire necis ise veya üzerinden ıslak eli çekemezse - meselâ, ele yapışan bir ilaç olursa- temiz bir bezi cebirenin bir parçası sayılacak şekilde onun üzerine koyup ıslak eli üzerinden çekmelidir ve eğer bu da mümkün olmazsa farz ihtiyat gereği hem abdest almalı; hem de teyemmüm etmelidir.

330- Cebire, yüzün hepsini veya kollardan birinin tamamını kaplarsa, yine cebire ile ilgili hükümler geçerli olur ve cebire abdesti yeterlidir. Ancak cebire, abdest organlarının büyük bölümünü kaplarsa, teyemmümün yeterli oluşu uzak bir görüş olmamasına rağmen, ihtiyat gereği cebire amelini ve teyemmümü uygulamalıdır.

331- Cebire, bütün abdest organlarını kaplamış olursa, teyemmüm etmelidir.

332- Elinin içinde ve parmaklarında cebire olan kimse, abdest zamanı, ıslak eli onun üzerinden çekmişse, aynı ıslaklıkla başı ve ayağı da mesh edebilir veya diğer abdest organlarından ıslaklık alabilir.

333- Cebire, ayak üzerinin hepsini kaplamış, ama parmakların olduğu taraftan ve ayağın üst tarafından bir miktar açık kalmışsa, açık olan yerlerde ayak üzerine ve cebire olan yerlerde cebire üzerine meshetmelidir.

334- Yüzde veya ellerde bir kaç tane cebire olursa, onların arasını yıkamalıdır. Eğer cebireler başta veya ayaklar üzerinde olursa onların arasını meshetmelidir; cebire olan yerlerde de cebire hükümlerine göre amel etmelidir.

335- Cebire, yaranın etrafında normalden fazla yer kaplamışsa ve onu kaldırmak da mümkün olmazsa, cebire hükümlerine göre amel etmelidir ve farz ihtiyat gereği teyemmüm de yapmalıdır. Eğer cebirenin kaldırılması mümkün olursa, cebireyi kaldırmalıdır. Öyleyse, yara yüzde ve kollardaysa onun etrafını yıkamalı; eğer baş ve ayaklar üzerindeyse, onun etrafını meshetmeli ve yaranın bulunduğu yer için de cebire hükümlerine göre amel etmelidir.

336- Abdest yerinde yara, cerahat ve kırıklık bulunmaz, başka bir sebep yüzünden su, yüz ve kolların tamamı için zararlı olursa, teyemmüm etmelidir; cebire abdesti de alması müstehap ihtiyata uygundur. Ama el ve yüzün belirli bir miktarı için zararlı olursa, etrafı yıkanırsa yeterli olabileceği uzak bir ihtimal sayılmaz. Ancak, ihtiyata uygun davranıp teyemmüm etmek terk edilmemelidir.

337- Abdest organlarından birinden kan alır ve onu yıkayamıyorsa veya su onun için zararlı ve üzeri de sarılı ise, cebire hükümlerine göre amel edilmelidir. Eğer normal olarak açıksa onun etrafını yıkamak yeterlidir.

338- Abdest veya gusül organlarına bir şey yapışır ve kaldırılması mümkün olmazsa veya dayanılmayacak kadar meşakkatli olursa, cebire hükümlerine göre amel etmelidir.

339- Cebire guslü, cebire abdesti gibidir; ama, onun tertiple yerine getirilmesi gerekir, irtimasî olarak değil.

340- Vazifesi teyemmüm olan birisinin, teyemmüm organlarının bazısında yara, çıban veya kırıklık olursa, cebire abdestinin hükümlerine göre cebire teyemmümü yapmalıdır.

341- Cebire abdesti veya cebire guslüyle namaz kılması gereken kimse, özrünün vaktin sonuna kadar devam edeceğini bilmesi hâlinde, vaktin evvelinde namaz kılabilir; ama vaktin sonuna kadar özrünün sürmeyeceğine ümidi olursa, farz ihtiyat gereği beklemelidir. Eğer özrü devam ederse, vaktin sonunda namazı cebire abdesti veya cebire guslü ile kılar.

342- İnsan, gözünde olan bir hastalık sebebiyle alt ve üst kirpiğini birbirine yapıştırırsa, abdesti ve guslü cebire olarak almalıdır ve müstehap ihtiyat gereği teyemmüm de etmelidir.

343- Vazifesinin teyemmüm mü yoksa cebire abdesti mi olduğunu bilmeyen kimse, farz ihtiyat gereği, her ikisini de yapmalıdır.

344- İnsanın, cebire abdestiyle kıldığı namazlar sahihtir ve özür zail olduktan sonra, sonraki namazları için de abdest alması gerekmez (cebire abdestiyle kılabilir); ama, üzerine düşen görevin cebire mi, yoksa teyemmüm mü olduğunu bilmediği için her ikisini de yerine getirmişse, sonraki namazlar için abdest alması gerekir.

FARZ GUSÜLLER

Farz gusüller yedi tanedir:

- 1) Cenabet guslü.
- 2) Hayız guslü.
- 3) Nifas guslü.
- 4) İstihaze guslü.
- 5) Ölüye dokunma guslü.
- 6) Ölü guslü.
- 7) Nezir, yemin vb. şeyler nedeniyle farz olan gusül.
Cenabetle İlgili Hükümler

345- İnsan, iki yolla cünüp olur:

- 1) Cinsel ilişkide bulunmak.
- 2) İnsandan meni çıkması. İster uyku hâlinde olsun, ister uyanık; az olsun veya çok olsun; şehvetle dışarıya atılsın veya şehvetsiz; ihtiyarî olsun veya gayriihtiyarî, fark etmez.

346- İnsandan bir ıslaklık gelir ve meni mi, idrar mı veya bunlardan başka bir şey mi olduğunu bilmezse; eğer şehvetle ve atılarak dışarı çıkar ve akmasından sonra bedende gevşeklik meydana gelirse o ıslaklık meni hükmündedir. Çıkan yaşlıkta, bu üç özellikten hiçbirisi veya bunlardan birisi olmazsa, meni hükmünü taşımaz. Ama kadın ve hastalarda akan suyun atılarak çıkması gerekmez. Şehvetle akarsa, meni hükmünü taşır ve bedenin gevşemesi gerekmez.

347- Hasta olmayan birinden bir akıntı olur ve önceki hükümde açıklanan üç özellikten birini taşır ancak diğer özellikleri taşıyıp taşımadığını bilmezse, akıntıdan önce abdesti yoksa, abdest almalıdır.

348- Meni çıktıktan sonra idrar yapılması müstehaptır. İdrar yapılmaz da gusülden sonra meni mi, yoksa başka bir akıntı mı olduğu bilinmeyen bir yaşlık çıkarsa, meni hükmünü taşır.

349- Cinsel ilişki hâlinde, sünnet yeri kadar bir kısım veya daha fazlası dâhil olursa, kadına olsun veya [neuzu billah=Allah'a sığınırız] erkeğe, önden olsun veya arkadan, bulûğ çağına ermiş olsunlar veya ermemiş olsunlar meni gelmese bile, her ikisi de cünüp olur.

350- Cinsel ilişkide sünnet yerine kadar bir kısmın dâhil olup olmadığında şüpheye düşülürse, gusül farz olmaz.

351- Eğer insan "Allah'a sığınırız" bir hayvanla cinsel ilişkide bulunur ve ondan meni gelirse, yalnızca gusül kafidir. Meni gelmezse, ilişki öncesi abdesti varmışsa yine yalnızca gusül kafidir; ancak abdesti yokmuşsa farz ihtiyat gereği gusül etmeli ve abdest de almalı.

352- Meni, kendi yerinden hareket eder, ancak dışarı çıkmazsa veya meninin dışarı çıkıp çıkmadığından şüpheye düşülürse, gusül gerekmez.

353- Gusül edemeyen, ama teyemmüm edebilecek durumda olan bir kimsenin, namaz vakti girdikten sonra, sebepsiz yere eşiyile ilişkide bulunması sakıncalıdır; ama zevk için veya kendisine yönelik bir korkudan dolayı yaparsa sakıncası yoktur.

354- Kendi elbisesinde meni görür, kendisinden olduğunu ve onun için gusletmediğini bilirse, gusletmelidir ve meninin gelmesinden sonra kıldığını kesin olarak bildiği namazları kaza etmelidir; ama meninin dışarı çıkmasından sonra kıldığına ihtimal verdiği namazları kaza etmesi ge-rekmez.
Cünüplü Kimseye Haram Olan Şeyler

355- Beş şey cünüp olan kimseye haramdır:

1) Bedeninden bir yeri Kur'ân yazısına veya Allah'ın ismine sürmek. Farz ihtiyat gereği, peygamberler ve Ehlibeyt İmamlarının (Allah'ın selâmı onlara olsun) isimleri de Allah'ın isminin hükmünü taşır.

2) Mescid-i Haram'a ve Mescid-i Nebevî'ye girmek, bir kapıdan girip diğer bir kapıdan çıkılsa bile.

3) Diğer camilerde durmak. Ancak bir kapıdan girilir, diğer bir kapıdan çıkılırsa veya bir şey almak için girerse, sakıncası yoktur. Farz ihtiyat gereği Ehlibeyt İmamlarının türbelerinde de durulmamalıdır.

4) Camide bir şey bırakmak.

5) Farz secdesi olan sureleri okumak. Bunlar dört suredir:

a) Secde Suresi (32. sure)

b) Fussilet Suresi (41. sure)

c) Necm Suresi (53. sure)

d) Alak Suresi (96. sure).

Cünüp olan kimseye bu dört surenin bir harfini bile okuması, haramdır.
Cünüplü Kimseye Mekruh Olan Şeyler

356- Dokuz şey cünüp olan kimse için mekruhtur:

- 1-2) Yemek ve içmek. Ancak abdest aldıktan sonra yiyip içmek, mekruh değildir.
- 3) Farz secdesi olmayan surelerin yedi ayetinden fazlasını okumak.
- 4) Bedenin herhangi bir yerini Kur'ân'ın cildine, kenarına ve yazılarına sürmek.
- 5) Üzerinde Kur'ân bulundurmak.
- 6) Uyumak. Ancak, abdest aldıktan veya su olmadığından gusül yerine teyemmüm ettikten sonra uyumak, mekruh değildir.
- 7) Başa kına ve benzeri şeyler sürmek.
- 8) Bedene yağ sürmek.
- 9) İhtilam olduktan, yani uykuda kendisinden meni çık-tıktan sonra, cinsel ilişkide bulunmak.

Cenabet Guslü

357- Cenabet guslü kendisi göz önünde bulundurulurken ele alınır, müstehap niteliğini taşır ve farz namazlar ve benzeri şeyler için farz olur. Ancak cenaze namazı, şükür secdesi ve Kur'ân'ın farz olan secdelerini yapmak için cenabet guslünün alınması gerekmez.

358- Guslederken, farz gusül veya müstehap gusül yaptığını belirleyerek niyet etmek gerekmez. Yalnızca kur-bet yani Âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek kastıyla gusletmek kafidir.

359- Namaz vaktinin girdiğini bildiğinden farz gusül yaptığını niyet eder ve sonra, namaz vaktinden önce guslettiği anlaşılırsa, guslü sahihtir.

360- Gusül, ister farz olsun, ister müstehap, iki şekilde yapılabilir:

1) Tertibî.

2) İrtimasî.

Tertibî Gusül

361- Tertibî gusülde gusül niyetiyle önce baş ve boyun, sonra bedenin sağ tarafı, sonra sol tarafı yıkanır. Eğer kasıtlı olarak veya unuttuğundan yahut konunun şer'î hükmünü bilmediğinden bu tertip üzere yapmazsa, guslü batıl olur.

362- Göbeğin ve avret mahallinin yıkanmasında farz olan, yarısının bedenın sağ tarafı ve diğerk yarısının da sol tarafla birlikte yıkanmasıdır. Ancak bunların tamamının her iki tarafla yıkanması, daha iyidir.

363- Her üç kısmın yani baş ile boyun, sağ ve sol tarafın tam olarak yıkanmasından emin olmak için her kısım yıkanırken diğerk kısımlardan bir miktarı da o kısım la birlikte yıkanmalıdır. Hatta boyunun sağ tarafının bütünü bedenın sağ tarafıyla ve boynun sol tarafının bütünü nün bedenın sol tarafıyla yıkanması, müstehap ihtiyata uygundur.

364- Gusülden sonra, bedenın herhangi bir yerinin yıkanmadığı anlaşılırsa ancak neresi olduğu bilinmezse, yeniden gusledilmelidir.

365- Gusülden sonra, belirli bir yerin yıkanmadığı anlaşılırsa, eğer sol tarafta ise, sadece o yerin yıkanması yeterlidir. Sağ tarafta olursa, orası yıkandıktan sonra sol tarafın da yıkanması gerekir. Başta ve boyunda ise, orası yıkandıktan sonra sağ taraf ve daha sonra sol taraf yıkanmalıdır.

366- Gusül bitmeden önce sol tarafın bir miktarını yıkadığı hususunda şüpheye düşerse, o miktarı yıkaması yeterlidir. Ancak, sol tarafı yıkamaya başladıktan sonra sağ tarafın hepsini veya bir miktarını veyahut sağ tarafı yıkamaya başladıktan sonra başı ve boynun hepsini veya bir miktarını yıkadığına dair şüpheye düşerse, şüphesine itibar etmemelidir.

İrtimasî Gusül

367- İrtimasî gusulde, eğer irtimasî gusul niyetiyle bedenın tamamı suyun içine girinceye kadar tedrici olarak suya dalarsa, guslü sahihtir. Ancak müstehap ihtiyata uygun olan, bir defada suya dalmaktır.

368- İrtimasî gusulde bedenın tamamı suyun içinde olur ve gusle niyet ettikten sonra bedeni hareket ettirirse, guslü sahihtir.

369- İrtimasî gusulden sonra, bedenın bir miktarına su ulaşmadığını anlarsa, ister yerini bilsin, ister bilmesin, yeniden gusletmelidir.

370- Tertibî gusul edecek vakti yoksa ve irtimasî gusul etmek için vakti olursa, irtimasî gusul etmelidir.

371- Farz oruç tutan ya da hac veya umre için ihrama giren kimse, irtimasî gusul edemez. Ancak, unutkanlık yüzünden irtimasî gusul ederse, guslü sahihtir.

Gusletmenin Hükümleri

372- İrtimasî gusulde, gusulden önce bedenın tamamı pak olmalıdır; ama tertibî gusulde bedenın tamamının temiz olması gerekmez. Bedenin tümü necis olur ve her kısım guslünden önce yıkanır sa yeterlidir.

373- Haram yolla cünüp olan kimseden çıkan ter necis değildir. Haram yolla cünüp olan kimse, sıcak su ile gusletse bile, guslü sahihtir.

374- Guslederken, bedende bir iğne ucu kadar yer yıkanmamış olarak kalsa, gusül batıldır. Ama kulak ve burun içi gibi, bedenın görünmeyen yerlerini yıkamak farz değildir.

375- Bedenin görünen veya görünmeyen kısımlarından olduğu hakkında şüpheye düşülen yerin yıkanması gerek-mez; ama yıkamak, ihtiyata uygundur.

376- İçi görünecek kadar geniş olan küpe ve benzeri şeylerin deliğini yıkamak gerekir. Ama içleri görünmezler-se, içlerini yıkamak gerekmez.

377- Suyun bedene ulaşmasına engel olan şeyin giderilmesi gerekir; giderildiğinden emin olmadan gusledilirse, alınan gusül batıldır.

378- Guslederken, suyun bedene ulaşmasına engel olan herhangi bir şeyin bedeninde olup olmadığı hususunda şüpheye düşerse, şüpheye kapılması halkın nazarında yerinde sayılırsa, engelin olmamasından emin oluncaya kadar, araştırması gerekir.

379- Guslederken, bedenın bir parçası sayılan kısa kıllar yıkanmalıdır; farz ihtiyata göre uzun kılların da yıkanması gerekir.

380- Abdestin sahih olması için açıklanan, örneğin suyun temiz ve gasp edilmemiş olması gibi şartların hepsi, guslün sahih olması için de şarttır. Ama gusülde bedeni yukardan aşağıya doğru yıkamak şart değildir ve yine tertibî gusülde her kısmı yıkadıktan sonra hemen diğer kısmı yıkamak da gerekmez. Hatta başı ve boynu yıkadıktan sonra bir miktar bekleyip sonra sağ tarafı yıkamanın ve bir müddet sonra da sol tarafı yıkamanın sakıncası yoktur. Ama idrar ve gaitasını tutamayan kimse gusledip namaz kılma miktarınca kendisinden idrar ve gaita dışarı çıkmı-yorsa eğer vakit dar olursa, her kısmı öbürünün peşinden yıkamalı ve gusülden hemen sonra da namazı kılmalıdır. İleride açıklanacak olan müstehaze kadının hükmü de aynıdır.

381- Hamam parasını verme kastı olmayan veya hamam sahibinin razı olduğunu bilmeden ücreti veresiye bırakmak isteyen kimse, sonradan hamamcıyı razı etse bile yapmış olduğu gusül batıldır.

382- Hamamcı alacağının veresiye olmasını kabullenir ancak, gusleden kimsenin maksadı, borcu vermemek veya haram maldan vermek ise, aldığı guslü sahihtir.

383- Haram parayı veya humusu verilmemiş parayı hamamcıya vermek isterse, guslü batıldır.

384- Büyük abdest mahallini su haznesinde temizler ve gusülden önce de haznede temizlik yaptığından dolayı hamamcının bunun gusletmesine razı olup olmayacağına dair şüpheye düşerse, yapacağı gusül batıldır. Ancak gusletmeden hamamcıyı razı ederse, sahihtir.

385- Gusül yapıp yapmadığı hakkında şüpheye düşen kimse, gusletmelidir. Ama, gusülden sonra guslünün doğru olup olmadığı hakkında şüpheye düşen kimsenin yeniden gusletmesi gerekmez.

386- Guslederken hades-i asgar (=küçük pislik) meydana gelir örneğin idrar yaparsa, gusül batıl olmaz.

387- Gusledip namaz kılacak kadar vaktin olduğunu sanıp namaz için gusleden kimsenin gusülden sonra gusül için gerekli vaktin olmadığını anlasa bile, guslü sahihtir.

388- Cünüplü kimse, gusledip etmediği hususunda şüp-heye düşerse, kıldığı namazları sahihtir; ancak sonraki namazlar için gusletmelidir.

389- Üzerine birkaç gusül farz olan kimse, onları birer birer yapabileceği gibi, hepsinin niyetiyle de bir gusül yapabilir.

390- Cünüp bir kimsenin bedeninin herhangi bir yerine Kur'ân ayeti veya Allah-u Teala'nın ismi yazılı ise, elini yazıya sürmesi, haramdır. Guslederken de elini o yazıya değdirmeden suyu vücuduna ulaştırmalıdır.

391- Cenabet guslü yapan kimsenin namaz için abdest almaması gerekir. Ama diğer gusüllerle namaz kılınmaz, guslün yanı sıra abdest alınması gereklidir.

İSTİHAZE
Kadından gelen kanlardan biri "istihaze" kanıdır ve bu kanı gördüğünde kadına "müstehaze" denir.

392- İstihaze kanı genellikle sarı renkli ve soğuk olur. Sızarak ve yakmadan çıkar ve katı da olmaz. Ama bazen siyah veya kırmızı, sıcak ve katı da olabilir ve yine basınçlı ve yakarak da gelebilir.

393- İstihaze kanı üç kısımdır: Az, normal ve çok.

Az istihaze, kadının fercine bıraktığı pamuğa iyice işlemeyen ve pamuğun diğer tarafına geçmeyen kandır.

Normal istihazede kan pamuğa işler ve öbür tarafına da geçer; ama kadınların normal olarak kanı önlemek amacıyla kullandıkları beze işlemez.

Çok istihazede ise, kan, pamuktan geçip beze de işler.

İSTİHAZE İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

394- Az istihazede kadının, her namaz için bir abdest alması ve fercin dış kısmına da kan değmiş ise, yıkaması gerekir. Farz ihtiyat gereği pamuğu da değiştirmeli veya yıkamalıdır.

395- Namazdan önce veya namaz esnasında normal istihaze kanı görürse, o namaz için gusletmesi gerekir.

396- Çok istihazede, önceki hükümde açıklanan normal istihazeye ilgili olarak yapılması gereken işlerin yanı sıra, her namaz için, bez değiştirilmeli veya yıkanmalı, öğle ve ikindi namazı için bir gusül ve akşam ve yatsı namazı için de bir gusül edilmelidir. Öğle ve ikindi namazı ard arda kılınmalıdır. Ard arda kılınmazsa, ikindi

namazı için ay-riyeten gusledilmelidir. Aynı şekilde akşamla yatsı namazı ard arda kılınmazsa, yatsı namazı için ayriyeten gusledilmelidir.

397- İstihaze kanı namaz vaktinden önce de gelse, kadın o kandan dolayı abdest ve gusül almış olsa bile, farz ihtiyat gereği namaz vakti abdest ve gusül almalıdır.

398- Normal ve çok istihaze kanı gören kadın, abdest ve gusülden hangisini önce yaparsa, sahihtir. Ancak önce abdest alması, daha iyidir.

399- Az istihaze kanı gören kadın, sabah namazından sonra normal istihaze kanı görmeye başlarsa, öğle ve ikindi namazları için gusletmesi gerekir. Öğle ve ikindi namazından sonra normal istihaze kanı görmeye başlarsa, akşam ve yatsı namazları için gusletmelidir.

400- Kadının görmüş olduğu az veya normal istihaze kanı, sabah namazından sonra çok istihaze kanına dönüşürse, öğle ve ikindi namazı için bir gusül ve akşam ve yatsı namazı için de başka bir gusül etmelidir. Öğle ve ikindi namazından sonra çok istihaze kanına dönüşürse, akşam ve yatsı namazı için gusletmelidir.

401- Çok veya normal istihaze kanı gören bir kadın, namaz vakti girmeden namaz için guslederse, guslü batıldır. Hatta sabah ezanına yakın bir vakitte teheccüd (=gece) namazı için gusleder ve teheccüd namazını kılsa, farz ihtiyat gereği sabah namazının vakti girdikten sonra yeniden gusledip abdest almalıdır.

402- İstihaze kanı gören kadın, ister farz olsun, ister müstehap, her namaz için abdest almalıdır. Yine kıldığı bir namazı ihtiyat olarak veya yalnız kıldığı namazı cemaate katılarak tekrar kılmak isterse, istihazede gereken bütün işleri yapmalıdır. Ama namazın hemen ardından ihtiyat namazı, unutulmuş secde, unutulmuş teşehhüt ve sehiv secdesi için istihazede gereken işleri yapmak gerekmez.

403- İstihaze kanı gören kadın, kanı kesildikten sonra sadece, ilk namaz için istihazede gereken işleri yapmalıdır; sonraki namazlar için yapılması gerekmez.

404- Görmüş olduğu kanın istihaze kanının hangi türünden olduğunu bilmeyen kadın, namaz kılmak istediği zaman farz ihtiyat gereği, fercine bir miktar pamuk bırakıp biraz beklemeli ve daha sonra çıkarmalıdır. Üç kısım istihaze kanının hangisi olduğunu belirledikten sonra, o kısım için öngörülen işleri yapmalıdır. Eğer namaz kılacağı vakte kadar istihaze kanının değişmeyeceğini bilirse, namaz vakti girmeden önce de kendisini kontrol edebilir.

405- İstihaze kanı gören bir kadın, kendisini kontrol etmeden namaza başlarsa, ancak kurbet kastı [bu ameliyle Allah'a yakınlaşmayı amaç edinmiş] olur ve üzerine düşen vazifesini yapmış ise -meselâ, istihaze kanı az imiş ve az istihaze kanı gören kadının görevlerini yaparsa- namazı sahihtir. Kurbet kastı olmaz veya vazifesine uygun hareket etmemişse -meselâ, normal istihaze kanı gördüğü hâlde, az istihaze kanı gören kadının yapması gereken şeyleri yapmışsa- namazı batıldır.

406- İstihaze kanı gören kadın, kendisini kontrol etme imkanı bulamazsa, üzerine kesinlik kazanan şeyi yapmalıdır. Örneğin, az istihaze kanı mı, normal istihaze kanı mı gördüğünü bilmeyen kadın, az istihaze kanı gören kadının görevlerini yapmalıdır.

Yine normal istihaze kanı mı, yoksa çok istihaze kanı mı gördüğünü bilmeyen birisi, normal istihaze kanı gören kadının yapması gerekenleri yapmalıdır. Ama önceden kesinlik kazanan istihaze kanının üç türünden hangisini gördüğünü biliyorsa, o türün vazifesine göre amel etmelidir.

407- İstihaze kanı içeride olur da dışarı gelmezse, ab-dest ve gusül batıl olmaz; ama eğer dışarı gelirse her ne ka-dar az olsa bile, önceden açıklandığı üzere abdest ve guslü batıl eder.

408- İstihaze kanı gören kadın, namazdan sonra kendisini kontrol eder ve kan görmezse, tekrar kanın geleceğini bilse de, almış olduğu abdestle namaz kılabilir.

409- İstihaze kanı gören kadın, abdest veya gusle başladığı zamandan bu yana kendisinden kan gelmediğini ve namazdan sonraya kadar da fercinde kan olmayacağını ve dışarı gelmeyeceğini bilirse, namazını geciktirebilir.

410- İstihaze kanı gören kadın, namaz vakti bitmeden önce tamamen temizleneceğini veya namaz kılabilceği kadar bir süre kanın duracağını bilirse, beklemeli ve temiz olduğu vakitte namazı kılmalıdır.

411- Abdest ve gusülden sonra zahirde kan kesilir ve müstehaze kadın da namazı geciktirdiği takdirde, abdest, gusül ve namazı yerine getirmek için gerekli bir süre tamamen temizleneceğini bilirse, namazı geciktirmeli ve tamamen temizlenince yeniden abdest ve gusül alıp namazı kılmalıdır. Ama namaz için vakit dar olursa, abdest ve guslü yenilemesi gerekmez; önceki gusül ve abdestiyle namaz kılabilir.

412- Normal ve çok istihaze kanı gören kadın kanı tamamen kesildikten sonra gusül etmelidir; ama önceki namaz için guslettiğinden beri artık kan akmadığını bilirse, yeniden gusletmesi gerekmez.

413- Az istihaze kanı gören kadın, abdest aldıktan hemen sonra, normal ve çok istihaze kanı gören kadın da gusül ve abdestten hemen sonra namaza başlamalı. Ama ezan okumanın, ikamet getirmenin ve namazdan önceki duaları okumanın sakıncası yoktur; namazda da -kunut ve benzeri gibi- müstehap işleri yapabilir.

414- İstihaze kanı gören kadın, gusül ile namaz arasında fasıla verirse, yeniden gusletmeli ve ardından namaza başlamalı; ama fercinin içine kan gelmezse gusletmesi gerekmez.

415- İstihaze kanı gören kadının kanı sürekli akarsa, kendisine zararı olmadığı takdirde gusülden önce ve sonra pamukla kanın akmasını önlemelidir. Ama, sürekli gemli-yorsa, yalnızca abdest ve gusülden sonra kanın dışarı çıkmasını önlemelidir. Ancak gevşek davranır da kan dışarı çıkarsa, yeniden gusletmeli ve abdest de almalıdır. Namaz kılmışsa da yeniden kılmalıdır.

416- Guslederken kan kesilmezse, alınan gusül sahihtir; ama gusül esnasında normal istihaze kanı çok istihaze kanına dönüşürse, almakta olduğu guslü tertibî ise tertibî olarak, irtimasî ise irtimasî olarak yenilemesi farzdır.

417- Farz ihtiyat gereği istihaze kanı gören kadın, oruç tuttuğu gün boyunca, mümkün olduğu kadar kanın dışarı çıkmasını önlemelidir.

418- Gusletmesi farz olan müstehaze kadının tutmuş olduğu oruç, gündüzün kılınacak namazlar için farz olan gusülleri yaptığı takdirde sahihtir. Yine farz ihtiyat gereği ertesi günü oruç tutacağı gecenin akşam ve yatsı namazı için gerekli olan guslü yerine getirmelidir. Ama akşam ve yatsı namazı için gusletmez ve sabah ezanından önce gece namazını kılmak için guslederse, gündüz de günlük namazları için farz olan gusülleri yerine getirirse, orucu sahihtir.

419- İkinci namazından sonra istihaze kanı görmeye başlayan kadın, güneş batıncaya kadar gusletmezse, orucu sahihtir.

420- Az istihaze kanı gören kadın, namazdan önce normal veya çok istihaze kanı görmeye başlarsa, normal veya çok istihaze kanı gören kadın için açıklanan amelleri yerine getirmelidir. Normal istihaze kanı gören kadın, çok istihaze kanı görmeye başlarsa, çok istihaze kanı gören kadının yapması gereken işleri yapmalıdır. Hatta normal istihaze kanı gördüğünden dolayı gusletmiş olsa bile, faydası yoktur; yeniden çok istihaze kanı gördüğü için gusletmelidir.

421- Namaz esnasında normal istihaze kanı gören kadın, çok istihaze kanı görmeye başlarsa, namazı bozmalı ve çok istihaze kanı için gusül ve abdest alıp diğer gereken şeyleri yapmalı ve aynı namazı yeniden kılmalıdır. Eğer gusül ve abdest için yeterli vakit olmazsa, biri guslün yerine, diğeri de abdestin yerine olmak üzere iki teyemmüm etmelidir. Eğer belirli birisi için vakit yetmiyorsa, sadece onun yerine teyemmüm etmelidir. Ancak teyemmüm için de vakit yoksa, namazı bozmayıp tamamlaması gerekir ve farz ihtiyat gereği kaza da etmelidir. Az istihaze kanı gören kadın, namaz esnasında normal veya çok istihaze kanı görmeye başlarsa, yine aynı hüküm geçerlidir.

422- Namaz esnasında kan kesilir ve müstehaze kadın o anda içeride kanın kesilip kesilmediğini bilmez; ancak namazdan sonra kesilmiş olduğunu anlarsa abdest, gusül ve namazı yeniden yerine getirmelidir.

423- Çok istihaze kanı gören kadın normal istihaze kanı görmeye başlarsa, kılacağı ilk namaz için çok istihaze kanının hükümlerini ve sonraki namazlar için normal isti-haze kanının hükümlerini uygulamalıdır. Örneğin, bu durum öğle namazından önce gerçekleşirse, sadece öğle namazı için gusletmeli; ikindi, akşam ve yatsı namazları için yalnızca abdest almalıdır. Ama öğle namazı için gusletmez ve yalnızca ikindi namazı için yeterli vakit olursa, ikindi namazı için gusletmelidir. Eğer ikindi namazı için de gusletmezse, akşam namazı için gusletmelidir. Akşam namazı için gusletmezse ve sadece yatsı namazı miktarınca vakit olursa, yatsı namazı için gusletmelidir.

424- Her namazdan önce gördüğü çok istihaze kanı kesilir ve tekrar gelmeye başlarsa, her namaz için gusletmesi gerekir. Ama kan, gusülden sonra ama namazdan önce kesilir ve namazı kılamayacak kadar vakit dar olursa, aynı gusülle namazı kılabilir. Abdest için de aynı hükümler geçerlidir.

425- Çok istihaze kanı gören kadının durumu değişir ve az istihaze kanı görmeye başlarsa, kılacağı ilk namaz için çok istihaze kanın ve sonraki namazlar için az istihaze kanın hükümlerini uygulamalıdır. Aynı şekilde normal istihaze kanı gören kadın, artık az istihaze kanı görmeye başlarsa, kılacağı ilk namaz için normal istihaze kanın ve sonraki namazlar için de az istihaze kanın hükümlerini uygulamalıdır.

426- İstihaze kanı gören kadın, üzerine farz olan işlerden herhangi birini, hatta pamuğu değiştirmeyi terk ederse, namazı batıl olur.

427- Az istihaze kanı gören kadın, namaz dışında, abdestli olmayı gerektiren bir iş yapmak isterse, örneğin, herhangi bir yerini Kur'ân'ın yazısına dokundurmak isterse, abdest almalıdır. Farz ihtiyat gereği, namaz için almış olduğu abdest, yeterli sayılmaz.

428- İstihaze kanı gören kadının Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'ye girmesinin, diğer camilerde durmasının ve farz secdesi olan sureleri okumasının sakıncası yoktur. Ama kocasıyla cinsel ilişkide bulunması, farz ihtiyat gereği ancak -farz namazlar için gerekli olan abdest alma, bez ve pamuğu değiştirme gibi işleri yapmamış olsa da-guslettiği takdirde, helâl olur.

429- Normal veya çok istihaze kanı gören kadın, namaz vaktinden önce herhangi bir yerini Kur'ân yazısına dokundurmak isterse, gusletmesi ve abdest alması gerekir.

430- Âyat namazı, istihaze kanı gören kadına da farzdır. Âyat namazı için de günlük namazlar için açıklanan şeyleri yapması gerekir.

431- Günlük namaz vaktinde üzerine âyat namazı farz olan müstehaze kadın, her ikisini peş peşe kılmak istese de, günlük namazı için gereken bütün şeyleri, âyat namazı için de yapmalıdır. Farz ihtiyat gereği, her ikisi için bir gusül ve abdestle yetinmemelidir.

432- İstihaze kanı gören kadın, kaza namazı kılmak isterse, eda olarak kıldığı namazlar için gereken bütün şeyleri yapmalıdır.

433- Kadın, kendisinden gelen kanın, yara kanı olmadığını ve şer'î açıdan hayız ve nifas (=lohusalık) kanının hükmünü taşımadığını bilirse, farz ihtiyat gereği istihaze kanın hükümlerini uygulamalıdır. Hatta istihaze kanı mı, yoksa diğer kanlar mı olduğu hususunda şüpheye düşerse, diğer kanların özelliklerini taşımadığı takdirde, farz ihtiyat gereği istihaze kanın hükümlerini uygulamalıdır.

HAYIZ

Hayız, genellikle her ay birkaç gün kadınların rahminden gelen kana denir. Hayız kanı gördüğünde kadına "hayızlı kadın" denir.

434- Hayız kanı genellikle, katı ve sıcak, rengi ise kırmızı veya siyaha çalan kırmızı, ayrıca basınçlı ve biraz yakıcı olur.

435- Kureyş soyundan olan kadınlar (=seyyit olan kadınlar), altmış yaşını, Kureyş soyundan olmayan kadınlar ise, elli yaşını tamamladıklarında yaise olurlar yani artık, hayız kanı görmezler.

436- Dokuz yaşını doldurmadan önce kız çocuğunun ve yeis yaşına ulaşmış olan kadının gördükleri kan, hayız kanı değildir.

437- Hamile ve çocuğuna süt veren kadın, hayız kanı görebilir.

438- Dokuz yaşını tamamlayıp tamamladığını bilmeyen kız çocuğu, hayız kanının özelliklerini taşımayan bir kan görürse, hayız ve âdet kanı sayılmaz. Hayız kanının özelliklerini taşıyıp ve kız da hayız kanı olduğuna kanaat getirirse, hayız kanı sayılır ve bu husustan dokuz yaşını tamamladığı da ortaya çıkmış olur.

439- Yeis yaşına ulaşmış ulaşmadığı hakkında şüpheye düşen kadın, hayız olup olmadığını çıkaramadığı bir kan görürse, yeis yaşına ulaşmadığına karar vermelidir.

440- Hayızın süresi üç günden [72 saatten] az ve on günden [240 saatten] fazla olmaz. Üç günden biraz eksik olarak görülen kan, hayız kanı sayılmaz.

441- Hayız kanı, ilk üç günde kesintisiz olarak görülmelidir. Öyleyse, iki gün kan görür, arada bir gün temiz olur ve sonraki gün yine kan görürse, bu hayız sayılmaz.

442- Üç gün boyunca kanın dışarı çıkması gerekmez; kanın fercinde olması yeterlidir. Üç gün içinde çok kısa bir süre temizlenir şöyle ki "üç gün boyunca fercinde kan vardı" denecek kadar az bir süre olursa, yine hayız sayılır.

443- Birinci ve dördüncü gecede kan görmesi gerekmez; ama ikinci ve üçüncü gecede kan kesilmemelidir. Öyleyse birinci günün sabah ezanından üçüncü günün gün batışına kadar kesilmeden kan gelirse veya birinci günün ortalarında başlar ve dördüncü gün aynı vakitte kesilir, ikinci ve üçüncü gecelerde de kesintisiz olarak kan gelirse, hayızdır.

444- Üç gün aralıksız kan görür ve daha sonra kesilirse, eğer tekrar kan görür ve kan gördüğü günlerle arada pak olduğu günlerin sayısı hepsi bir arada on günü aşmazsa, arada pak olduğu günler de âdet sayılır.

445- Üç günden fazla ve on günden az bir sürede görülen kanın çıban kanı mı yoksa hayız kanı mı olduğu bilinmezse; çıbanın sağ tarafta mı sol tarafta mı olduğu bilinmediği takdirde, imkan dahilinde ferce bir miktar pamuk sokulup çıkarılır; kan pamuğun sol tarafında olursa hayız kanıdır, sağ tarafta olursa çıban kanıdır. Eğer kontrol imkanı olmazsa, önceleri gelen kan âdet kanı ise, bunun da âdet kanı olduğuna karar verilir. Önce gelen kan, yara kanı imiş ise, şimdiki kanın da yara kanı olduğuna karar verilir. Eğer önceki görülen kanın hayız veya çıban kanı olduğu da bilinmiyorsa, âdetli kadına haram olan her şeyi terk etmeli, âdetli olmayan kadının yaptığı ibadetlerin hepsini de yapmalıdır.

446- Üç günden fazla ve on günden az bir süre görülen kanın âdet veya yara kanı olduğu bilinmezse, bir önceki duruma göre hareket edilmelidir. Önceden âdet görülüyorsa, bu da âdet sayılmalı ve eğer temizlik durumu söz konusu imişse, bu da pak günlerden sayılmalıdır. Ancak önceki durum da bilinmez ise, âdet gören kadına haram olan her şey terk edilmeli ve âdet hâlinde olmayan kadınların yaptığı bütün ibadetler yapılmalıdır.

447- Kanın hayız kanı mı, yoksa nifas (=lohusalık) kanı mı olduğundan şüpheye düşülürse, eğer hayızın şartlarını taşıyorsa, hayız olduğuna karar verilmelidir.

448- Bir kanın hayız kanı mı, yoksa bekâret kanı mı olduğu bilinmezse, kadın kendisini kontrol etmelidir. Şöyle ki, fercine bir miktar pamuk sokup bekler. Biraz sonra çıkarır. Pamuğun etrafı kanlanırsa, bekâret kanıdır; pamuğun hepsi kanlanırsa, hayız kanıdır.

449- Üç günden az bir süre kan görür ve temizlenir, sonra üç gün kan görürse, görülen ikinci kan hayızdır. İlk gördüğü kan, âdet günlerinde olsa bile, hayız değildir.
Hayız Hâlline Aİt Hükümler

450- Âdet gören kadına aşağıda açıklanan bir takım şeyler haramdır:

1) Namaz gibi abdest, gusül veya teyemmümle yapılması gereken ibadetler. Öyleyse cenaze namazı gibi abdest, gusül ve teyemmümle yapılması gerekmeyen ibadetleri yapmasında, sakınca yoktur.

2) Cünüp olan kimse için haram olan şeylerin hepsi. Bunlar, cenabet bölümünde açıklanmıştır.

3) Ferçten cinsel ilişkide bulunmak. Bu hem erkek için ve hem de kadın için haramdır. Sünnet yerine kadar dâhil olması, meni gelmese de haramdır. Farz ihtiyat gereği, sünnet yerinden azı bile dâhil edilmemelidir.

451- Kadının âdet görmesinin kesinlik kazanmadığı ama şer'î açıdan kendisini âdetli sayması gereken günlerde de cinsel ilişkide bulunmak, haramdır. O hâlde on günden fazla kan gören ve hükmü sonra açıklanacağı üzere kendi akrabalarının âdet günlerini kendine âdet edinmesi gereken kadınla kocası, cinsel ilişki kuramaz.

452- Kadının âdet günlerinin sayısı üç kısma bölünürse ve erkek bu sürenin ilk bölümünde eşyle cinsel ilişki kurarsa, farz ihtiyat gereği, on sekiz nohut [13] [3,5154 gr.] altın fakire keffaret olarak vermesi gerekir. Bu sürenin ikinci bölümünde cinsel ilişki kurarsa, dokuz nohut [1,7577 gr.] altın, üçüncü bölümünde ise dört buçuk nohut [0,87885 gr.] altın vermesi gerekir. Örneğin âdeti altı gün olan bir kadının kocası, birinci ve ikinci günün gündüzü ve gecesinde eşyle cinsel ilişkiye girerse, on sekiz nohut [3,5154 gr.] altın fakire vermeli; üçüncü ve dördüncü günün gündüzü ve gecesinde gerçekleşirse, dokuz nohut [1,7577 gr.] altın, beşinci ve altıncı günün gündüz ve gecesinde, dört buçuk nohut [0,87885 gr.] altın vermelidir.

453- Keffaret için sikke [üzerine damga vurulan] altın verilmesi gerekli değildir.

454- Keffaret için altının kendisini değil de fiyatını vermek isterse, sikke altının fiyatı üzerinden vermelidir.

455- Altının cinsel ilişki zamanındaki değeriyle, fakire verileceği zamandaki değeri fark ederse, fakire verileceği zamandaki fiyatı üzerinden vermelidir.

- 456- Kendi eşiyle, âdet gördüğü dönemin hem ilk, hem ikinci ve hem de üçüncü bölümünde cinsel ilişki kuran insan, her üç keffareti yani otuz bir buçuk nohut [6,15195 gr.] altın vermelidir.
- 457- Kendi eşiyle, âdetli olduğu hâlde cinsel ilişkide bulunup keffaretini veren insan, ikinci kez cinsel ilişki kurarsa, yine keffaret vermesi gerekir.
- 458- Âdet gören eşiyle keffaret vermeden birkaç kez cinsel ilişkide bulunan birisi, farz ihtiyat gereği, her defası için ayriyeten bir keffaret vermelidir.
- 459- Erkek, cinsel ilişki hâlinde eşinin âdet görmeye başladığını fark ederse, hemen ondan ayrılmalıdır. Aksi takdirde farz ihtiyat gereği, keffaret vermelidir.
- 460- Erkek, âdetli bir kadınla zina ederse veya âdet gören namahrem bir kadınla kendi eşi olduğunu zannederek cinsel ilişki kurarsa, farz ihtiyat gereği keffaret vermelidir.
- 461- Keffaret vermeye güç yetiremeyen kimsenin, fakire bir miktar sadaka vermesi iyidir; bunu da yapamıyorsa farz ihtiyat gereği, istiğfar etmeli (=Allah'tan onu bağışlamasını dilemeli) ve güç yetirdiği zaman keffareti de vermelidir.
- 462- Âdet gören kadını boşamak, talâk bölümünde de açıklanacağı üzere, batıldır.
- 463- Kadının "Âdet görüyorum" veya "Âdetten temizlendim" sözleri geçerli olup kabul edilmelidir.
- 464- Kadın, namazdayken hayız görmeye başlarsa, namazı batıl olur.
- 465- Kadın, namazda hayız görmeye başlayıp başlamadığı konusunda şüpheye düşerse, namazı sahihtir. Ama, namazdan sonra namazdayken hayız görmeye başladığını anlarsa, kıldığı namaz batıldır.
- 466- Hayız kanı tamamen kesildikten sonra kadının, abdest, teyemmüm ve gusülle yapılması gereken namaz ve diğer ibadetler için gusletmesi farzdır. Hayız guslü cenabet guslü gibidir. Ancak namaz için gusülden önce veya sonra abdest de almalıdır. Abdesti gusülden önce alması, daha iyidir.
- 467- Kadının görmüş olduğu hayız kanı tamamen kesildikten sonra, gusletmemiş olsa bile, talâk verilirse sahihtir; kocası onunla cinsel ilişki kurabilir. Ama, müstehap ihtiyat gereği, gusletmeden önce bu ilişkiden sakınılmalıdır. Ama camide durmak, Kur'ân yazısına dokunmak gibi âdet görürken haram olan şeyler, gusletmedikçe helâl olmaz.
- 468- Abdest ve gusül için yeterli su olmaz ve mevcut su ancak abdest veya gusülden birine yetecek miktarda olursa, farz ihtiyat gereği gusletmeli ve abdest yerine teyemmüm etmelidir. Su sadece abdeste yetecek kadar olur ve gusle yetmezse, abdest alıp gusül yerine teyemmüm etmelidir. Eğer hiç birisi için su olmazsa, biri gusül, diğeri de abdest yerine olmak üzere iki teyemmüm etmelidir.
- 469- Âdet gören bir kadının bu hâle ait günlerde terk ettiği günlük farz namazların kazası yoktur; fakat terk ettiği farz oruçları sonradan kaza etmelidir.

470- Namazı geciktirdiği takdirde hayız göreceğini bilen bir kadın, vakit girer girmez, hemen namazını kılmalıdır.

471- Kadın namazı geciktirir ve vaktin girişinden bir namazın farzlarını yapmak için gerekli bir süre geçer ve kadın hayız görmeye başlarsa, o namazın kazası üzerine farz olur. Hızlı okuma, yavaş okuma ve diğer şeylerde kendi hâlini göz önünde bulundurmalıdır. Örneğin, seferî olmayan bir kadın, öğle vakti girdiğinde namazı kılmaz ve öğlenin evvelinden söylenen şartlara göre dört rekâtlı bir namaz kılmak için gerekli bir süre geçtikten sonra hayız görürse, onun kazası farz olur. Seferî olan kimse içinse iki rekât namaz kılmak için gerekli bir sürenin geçmesi yeterlidir. Yine namaz için kendinde bulunmayan gerekli diğer hazırlıkları da dikkate almalıdır. Sonuç şudur ki, mezkur hazırlıkları yapıp bir namaz kılmak için gerekli müddet geçer de hayız görürse, kaza etmesi farz olur; aksi takdirde farz olmaz.

472- Kadın, namazın son vakitlerinde tamamen âdetten temizlenir ve gusül, abdest ve namaz için gerekli diğer hazırlıkları -elbise değiştirmek veya yıkamak gibi- yaptığında bir rekât veya bir rekâttan fazla namaz kılmaya yetecek kadar vakit kalırsa, namazı kılmalıdır; aksi takdirde kaza etmelidir.

473- Âdet gören kadının gusül ve abdest almak için yeterli vakti olmaz; ancak teyemmümle namazı vaktinde kılabilir olursa, o namaz farz olmaz. Ama vaktin darlığından değil de kadının durumu teyemmüm almayı gerektiriyor ise, -meselâ, su ona zararlı olursa- teyemmüm edip namazı kılması gerekir.

474- Âdet gören kadın, temizlendikten sonra namaz için yeterli vakit olup olmadığı hakkında şüpheye düşerse, [şüphesi ona engel olmamalı ve] namazı kılmalıdır.

475- Namaz için gerekli hazırlıkları yapıp, bir rekât namaz kılacak kadar vakit olmadığını sanıp namaz kılmaz ve daha sonra yeterli vakit olduğunu anlarsa, kaza etmesi gerekir.

476- Hayızlı kadının âdet gördüğü hâlde namaz vakitlerinde, kanı temizlemesi, pamuk ve bezi değiştirmesi ve abdest alması, eğer abdest alamıyorsa teyemmüm etmesi ve önceden namaz kıldığı yerde kıbleye doğru oturup zikir, dua ve salavatla meşgul olması müstehaptır.

477- Âdet gören kadının, üzerinde Kur'ân taşıması ve onu okuması, herhangi bir yerini Kur'ân'ın kenarına ve yazı aralarına deşdirmesi ve yine kına ve benzeri şeyler yakması, mekruhtur.

HAYIZ GÖREN KADINLARIN KISIMLARI

478- Hayız gören kadınlar, altı kısımındır:

1) Belli zaman ve sayıda âdet gören: İki ay peş peşe aynı zamanda âdet gören ve âdet gördüğü günlerin miktarı da aynı olan kadınlardır. Örneğin, iki ay peş peşe ayın ilk gününden yedinci gününe kadar kan gören kadın.

2) Belli zamanda âdet gören: İki ay peş peşe aynı zamanda âdet gören, ama iki ayda gördüğü âdet günlerinin miktarı değişik olan kadınlardır. Örneğin, iki ay peş peşe ayın

ilk gününden itibaren kan görür; ama birinci ay yedinci günde, ikinci ay ise sekizinci günde kan kesilir.

3) Belli sayıda âdet gören: İki ay peş peşe âdet gördüğü günlerin sayısı eşit olan, ama iki aydaki kan görme zamanları değişik olan kadınlardır. Örneğin, ilk ayda ayın beşinden onuna kadar, ikinci ayda ise ayın on ikisinden on yedisine kadar kan görür.

4) Kendisine âdet edinememiş kadın: Bir kaç ay âdet görmüş, ama kendisine belli bir âdet edinemeyen veya âdeti değişmiş ve yeni bir âdet yerleşmemiş olan kadındır. Ki buna "muztaribe" denir.

5) İlk kez âdet gören kadın: Ki buna "mübtedia" denir.

6) Âdetini unutan kadın: Ki buna "nâsiye" denir.

Bunların her birine ait özel hükümleri vardır ki ilerdeki konularda açıklanacaktır.

1- Belli Zaman ve Sayıda Âdet Gören Kadın

479- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadınlar, üç grupturlar:

1) İki ay peş peşe aynı zamanda âdet kanı gören ve aynı zamanda kanı tamamen kesilen kadın. Meselâ, iki ay peş peşe ayın ilk gününden âdet görmeye başlar ve yedinci gün kanı kesilir. Demek bu kadının âdeti ayın birinden yedisine kadardır.

2) Kadının kanı kesilmiyor; ama iki ay peş peşe belirli bir kaç gün, örneğin ayın birinden sekizine kadar gördüğü kan, hayız niteliklerini taşıyor; yani katı, siyah ve yakıcı olur ve basınçla dışarı çıkar. Diğer günlerde gördüğü kan ise, istihaze özelliklerini taşır. Böyle bir kadının âdeti, ayın birinden sekizine kadar olur.

3) Kadın, iki ay peş peşe aynı vakitte âdet görür; şöyle ki, üç gün veya daha fazla aralıksız kan gördükten sonra, bir gün veya daha fazla kan kesilir ve sonra yeniden kan görmeye başlar ve kan gördüğü günlerle kanın kesildiği günler her ikisi birlikte on günü geçmez; her iki ayda da kan gördüğü günlerle arada kesildiği günler üst üste aynı miktarda olur. Şu durumda âdet süresi kan gördüğü ve arada kesildiği günlerin tamamı kadardır.

Elbette kanın kesildiği günlerin sayısı her iki ayda da aynı olması gerekmez. Meselâ, birinci ayda ayın ilk gününü kan görür ve üç gün kesilir ve yeniden üç gün kan görür. İkinci ayda ise, üç gün kan görür, sonra üç veya az veya daha fazla gün kan kesilir ve yeniden kan görür. Ancak hepsi bir arada dokuz günü geçmez. İşte bu durumda hayız sayılır ve kadının âdeti dokuz gün olur.

480- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, âdeti zamanında veya âdeti geri veya ileri alınmış denecek kadar, iki üç gün âdetinden önce veya iki üç gün sonra kan görmeye başlarsa, gördüğü kan, hayız kanının özelliklerini taşımasa da hayız gören kadın için belirlenen hükümleri uygulamalıdır. Eğer, sonradan hayız görmediği anlaşılırsa, meselâ, üç gün dolmadan kan kesilirse, terk etmiş olduğu ibadetleri kaza etmelidir.

481- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, âdetinden birkaç gün önce, âdet günlerinin hepsini ve âdetinden birkaç gün sonra kan görür ve hepsi üst üste on günden fazla olmazsa, hepsi hayız sayılır. Ancak on günden fazla olursa, yalnızca âdet günlerinde gördüğü kan hayız sayılır; âdetinden önce ve sonra gördüğü kan, istihaze kanıdır. Âdetinden önce ve sonra yerine getirmediği ibadetleri kaza etmesi gerekir.

Eğer âdet günlerinde ve bir kaç gün öncesinde kan görür ve üst üste on günden fazla olmazsa, hepsi hayız sayılır. Ancak on günü geçerse sadece âdet günleri hayız sayılır ve önce gördüğü kan, istihaze kanıdır. Bu günlerde ibadet etmemişse, kaza etmelidir.

Eğer âdet günlerinde ve birkaç gün sonrasında kan görür ve tümü on günü geçmezse hepsi hayız sayılır. Ancak on günden fazla olursa, yalnızca âdet günleri hayız ve geri kalanı, istihaze kanı sayılır.

482- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, bir kaç gün âdet günlerinden ve birkaç gün de âdet günlerinden önce kan görür ve tümü on günden fazla olmazsa, hepsi hayız sayılır. Ancak tümü on günden fazla olursa, âdet günlerinde kan gördüğü günler ve önceki günlerden âdet günlerinin sayısını tamamlayacak miktarı hayız, geriye kalan ilk günlerde gördüğü kan ise, istihaze kanı sayılır.

Bir kaç gün âdet günlerinden ve bir kaç gün de âdet günlerinden sonra kan görür ve tümü on günden fazla olmazsa, hepsi hayız sayılır. Ancak fazla olursa, âdet günlerinde kan gördüğü günler ve sonraki günlerden, âdet günlerinin sayısını tamamlayacak miktarı, hayız ve geri kalanı istihaze kanı sayılır.

483- Belli hayız âdeti olan bir kadın, üç gün veya daha fazla kan görür, daha sonra temizlenir ve yeniden kan görmeye başlar; ancak iki kan arası on güne ulaşmaz; ama kan gördüğü günlerin tümü ile arada temizlendiği günler hepsi birlikte on günden fazla olursa; meselâ, beş gün kan görür, beş gün temizlenir ve yeniden beş gün kan görür, bu bir kaç şekilde olabilir:

1) İlk defada gördüğü kanın hepsi veya bir miktarı hayız âdeti günlerinde gerçekleşir ve temizlendikten sonra ikinci kez gördüğü kan ise, âdet günlerinin dışında olursa, ilk kez görülen kan, hayız kanı ve ikinci kez görülen kan ise, istihaze kanı sayılmalıdır.

2) İlk kez görülen kan, âdet günlerinde olmaz; ancak ikinci kez görülen kanın hepsi veya bir miktarı âdet gün-lerinde gerçekleşirse, bu durumda ikinci kez görülen kanın hepsini hayız ve ilk kez görülen kanı, istihaze kanı saymak gerekir.

3) İlk ve sonraki görülen kanın bir miktarı âdet günlerinde olur ve birinci kanın âdet günlerine rastlayan kısmı üç günden az ve bununla arada temiz olduğu günler ve yine ikinci kez görülen kanın âdet günlerine rastlayan kısmı, hepsi bir arada on günden fazla olmazsa, bu durumda bunların hepsi hayız sayılır. İlk kez görülen kanın âdet günlerinden önceye ve ikinci kez görülen kanın âdet günlerinden sonraya rastlayan kısmı, istihaze sayılır. Meselâ, ayın üçünden onuna kadar âdet gören kadın, herhangi bir ayda ayın evvelinden altısına kadar kan görür; sonra iki gün temizlenir ve sonra yeniden on beşine kadar kan görürse, üçünden onuna kadar gördüğü kan hayız kanıdır, birinden üçüne kadar ve yine onundan on beşine kadar gördüğü kan ise, istihaze kanı sayılır.

4) İlk ve sonraki görülen kanın bir miktarı âdet günlerinde olur; ancak âdet günlerinde görülen kanın miktarı üç günden az olursa, iki kan ve aradaki temizlik süresince, önceki konuda açıklandığı üzere hayız gören kadına haram olan işleri terk etmeli ve istihaze kanı gören kadının işlerini yapmalı; yani müstehaze kadın hakkında açıklananlara göre ibadetlerini eda etmelidir.

484- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, âdet günlerinin dışında ancak âdet günleri sayısınca kan görürse, ister bu âdet günlerinden önce olsun, ister sonra olsun, onu hayız saymalıdır.

485- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, âdeti vaktinde kan görür; ancak sayısı, âdet günlerinden az veya çok olur ve temizlendikten sonra yeniden âdet günleri sayısınca kan görürse, her iki defada da âdet gören kadına haram olan şeyleri terk etmeli ve müstehaze kadının işlerini yapmalıdır.

486- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, on günden fazla kan görürse, âdet günlerine rastlayan kan, hayız kanının özelliklerini taşıyorsa bile hayızdır; âdet günlerinden sonra gördüğü kan, hayız özelliklerini taşıyorsa bile, istihaze kanıdır. Meselâ, devamlı ayın birinden yedisine kadar âdet gören bir kadın, ayın evvelinden on ikisine kadar kan görürse, ilk yedi gün hayız ve sonraki beş gün istihaze kanı sayılır.

2- Belli Zamanda Âdet Gören Kadın

487- Belli zamanda âdet gören kadınlar, üç kısma ayrılırlar:

1) İki ay peş peşe belirli zamanda hayız kanı gören ve sonra temizlenen ama her iki ayda âdet gördüğü günlerin sayısı aynı olmayan kadın. Meselâ iki ay peş peşe ayın birinden itibaren kan görür; ama birinci ay yedinci günde ve ikinci ay ise sekizinci günde kan kesilir. Böyle bir kadın ayın birinci gününü âdetinin ilk günü kabul etmelidir.

2) Kanı devamlı akan ancak iki ay peş peşe belli bir vakitte gördüğü kan hayız kanının özelliklerini taşıyan -yani katı, siyah ve sıcak olup basınçla ve yakarak çıkan- ve diğer zamanlarda gördüğü kan ise, istihaze kanının özellikleri taşıyan ama, hayız özelliklerini taşıyan günlerin sayısı her iki ayda aynı ölçüde olmayan kadın. Meselâ, gördüğü kan ilk ayda birinden yedisine ve ikinci ayda da ayın birinden sekizine kadar hayız özelliklerini taşır; diğer günlerde gördüğü kan ise, istihaze kanının özelliklerini taşır. Böyle bir kadın ayın birini âdetinin ilk günü olarak kabul etmelidir.

3) İki ay peş peşe belli vakitte üç gün veya daha fazla hayız kanı gören, sonra temizlenen ve ikinci defa kan gören ve kan gördüğü günlerle arada temizlendiği günlerin tümü on günden fazla olmayan ama ikinci ay birinci aydan az veya çok âdet gören kadın. Meselâ, birinci ay sekiz gün, ikinci ay dokuz gün kan görür. Böyle bir kadın da ayın birinci gününü âdetinin birinci günü saymalıdır.

488- Belli zamanda âdet gören kadın, âdet vaktinde, âdetinden iki üç gün önce veya iki üç gün sonra, âdeti "ileri veya geri alındı" denilecek şekilde kan görürse, hayız kanının özelliklerini taşıyorsa bile, âdet gören kadınların yapmaları gereken şeyleri yapmalıdır. Sonradan hayız kanı olmadığını anlarsa, meselâ üç gün olmadan kesilirse, terk ettiği ibadetleri kaza etmelidir.

489- Belli zamanda âdet gören kadın, on günden fazla kan görür ve zikredilen niteliklere dayanarak hayız kanı olduğunu da tespit edemezse, kendi akrabalarının âdet sayısını kendisine ölçü edinir ve o miktarda hayız gördüğünü kararlaştırır. İster baba tarafından akrabası olsunlar, ister anne tarafından; ister hayatta olsunlar, ister ölü, bu fark etmez. Ama onların âdetini kendisine âdet edinebilmesi için onların hepsinin gördükleri hayız günlerinin sayısı, aynı olması gerekir. Eğer onların hayız günlerinin sayısı aynı olmazsa, meselâ, bazılarının âdeti beş gün, diğer bazılarınınki yedi gün olursa, onların âdetini kendisine âdet edi-nemez. Ama akrabaları arasında âdeti diğerlerinden farklı olan kimseler, farklı olmayanlar karşısında hiç sayılacak kadar az olurlarsa, bu durumda akrabalarının çoğunluğunun âdetini kendisine âdet edinebilir.

490- Belli zamanda âdet gören kadın ve akrabalarının âdet sayısını kendisine âdet kabul eden kadın, her ayda âdet gördüğü ilk günü, hayızın birinci günü kabul etmelidir. Meselâ, her ayın birinci gününde kan gören ve bazen yedinci ve bazen sekizinci gün temizlenen bir kadın, eğer bir ayda on iki gün kan görürse ve kendi akrabalarının âdeti de yedi gün olursa, ayın ilk yedi gününü hayız ve geri kalanını istihaze saymalıdır.

491- Belli zamanda âdet gören ve şer'î açıdan kendi akrabalarının âdet sayısını kendisine ölçü kabullenmesi gereken bir kadının akrabası olmazsa veyahut âdet sayıları birbirine uymazsa, her ay kan gördüğü ilk günden itibaren yedi günü hayız ve geri kalanı istihaze saymalıdır.

3- Belli Sayıda Âdet Gören Kadın

492- Belli sayıda âdet gören kadınlar, üç gruba ayrılırlar:

1) İki ay ard arda hayız günlerinin sayısı bir ölçüde ama kan görme zamanı değişik olur ki, bu durumda, kan gördüğü günler ne kadar olursa onun âdeti sayılır. Meselâ, birinci ay, ayın birinden beşine kadar ve ikinci ay, on birinden on beşine kadar kan görürse, âdeti beş gün olur.

2) Kanı devamlı akar; ama iki ay ard arda gördüğü kan birkaç gün hayız kanının ve geriye kalanı istihaze kanının özelliklerini taşır ve her iki ayda kanın hayız özelliklerini taşıdığı süre aynı ama zamanı farklı olur ki, bu durumda hayız kanının özelliklerini taşıdığı süre, âdet günleri sayılır. Örneğin bir ay, ayın birinden beşine; ikinci aysa, on birinden on beşine görülen kan, hayız kanının ve diğer günlerse istihaze kanının özelliklerini taşırsa, âdet günlerinin sayısı beş gün demektir.

3) İki ay ard arda üç gün veya daha fazla kan görür ve bir gün veya daha fazla temizlenir ve yeniden kan görür, birinci ay ve ikinci ayda kan gördüğü vakit, farklı olur; ancak her iki ayda da kan gördüğü ve arada temizlendiği günlerin tümü on günden fazla olmaz ve sayısı aynı ölçüde olur ki bu durumda, kan gördüğü ve arada temiz olduğu günlerin tümü onun hayız âdeti sayılır.

Elbette arada temiz olduğu günlerin sayısının her iki ayda da aynı olması gerekmez. Meselâ ilk ay, ayın birinden üçüne kadar kan görür ve iki gün temizlenir ve yeniden üç gün kan görür; ikinci ay on birinden on üçüne kadar kan görür, iki gün veya daha

az veya daha fazla temizlenir ve yeniden kan görür ve tümü sekiz günden fazla olmaz ki bu durumda, onun âdeti sekiz gün olmuş olur.

493- Belli sayıda âdet gören kadın, âdet günlerinin sayısından fazla kan görür ve kan gördüğü günlerin sayısı on günü aşarsa, bu durumda gördüğü kanların hepsi aynı niteliğe sahip olursa, kan gördüğü andan itibaren âdet günlerinin sayısınca hayız ve geri kalanını istihaze kanı saymalıdır.

Ancak gördüğü kanların hepsi aynı nitelikte olmaz, birkaç günü hayız kanının ve geri kalanı ise istihaze kanının özelliklerini taşırsa, bu durumda hayız kanı özelliklerini taşıyan günler, âdet günleriyle eşit olursa, o günleri hayız ve geri kalanı istihaze kanı olarak saymalıdır. Eğer hayız özelliklerini taşıyan günler, âdet günlerinden fazla olursa, yalnızca âdet günleri kadarı hayız ve geri kalanı istihaze kanıdır. Eğer hayız kanı özelliklerini taşıyan günler, âdet günlerinden az olursa, o günleri ve diğer günlerden hesaplandığında âdet günlerinin sayısını tamamlayacak kadarı, hayız ve geri kalanını istihaze olarak kabul etmelidir.

4- Kendisine Âdet Edinememiş Kadın

494- Birkaç ay kan görmüş; ama kendisine belli bir âdet edinmemiş kadın (ki buna "muztaribe" denir), on günden fazla kan görür ve gördüğü kanların hepsi aynı niteliğe sahip olur ve akrabalarının âdeti de yedi gün olursa, yedi günü hayız, geri kalanını istihaze kanı olarak kabul etmelidir. Akrabalarının âdeti daha az meselâ, beş gün olursa, o kadını hayız kabul eder ve farz ihtiyat gereği, akrabalarının âdet sayısı ile yedi gün arasındaki iki günde de âdet gören kadına haram olan işleri terk edip, istihaze kanı gören kadının yapması gerekenleri yapmalıdır; yani müste-haze kadının hükümlerini uygulayarak ibadetlerini yapar. Eğer akrabalarının âdeti yedi günden fazla, meselâ dokuz gün olursa, yedi gününü hayız olarak kabul etmeli ve farz ihtiyat gereği, yedi günle akrabasının âdeti arasındaki iki günde ise müstehaze kadının hükümlerini uygulamalı ve hayız gören kadına haram olan işleri terk etmelidir.

495- Kendisine âdet edinmemiş kadın, on günden fazla kan görür ki, bunun bir kaç günü hayız kanının özelliklerini ve diğer birkaç günü istihaze kanının özelliklerini taşırsa, bu durumda hayız özelliklerine sahip olan kan, üç günden az ve on günden fazla görülmezse, hepsi hayız sayılır. Hayız özelliklerine sahip olan kan, üç günden az görülürse, onu hayız sayıp yedi güne kadar geri kalan kısmında önceki hükümde açıklananı uygulamalıdır.

Hayız özelliklerine sahip olan kanın görülmesinden on gün geçmeden yeniden hayız özelliklerini taşıyan kan görürse, hüküm aynıdır. Meselâ, beş gün rengi siyah ve dokuz gün rengi sarı ve tekrar beş gün rengi siyah kan görürse, önceki kanı hayız sayıp geri kalanı yedi güne kadar önceki hükümde açıklananı uygulamalıdır.

5- İlk Kez Âdet Gören Kadın

496- İlk kez kan gören kadın, on günden fazla kan görür ve gördüğü kanların hepsi aynı nitelikte olursa, belli zamanda âdet gören kadınla ilgili olarak açıklandığı üzere akrabalarının âdet miktarını hayız ve geri kalanı istihaze kanı olarak kabul etmelidir.

497- İlk kez âdet gören kadın, on günden fazla kan görür; ancak birkaç günü hayız kanının ve diğer birkaç günü de istihaze kanının özelliklerini taşırsa, hayız özelliklerine sahip olan kan üç günden az ve on günden fazla olmadığı takdirde, hepsi

hayız sayılır. Ama hayız özelliklerine sahip olan kanın üzerinden on gün geçmeden yeniden hayız özelliklerini taşıyan kan görürse, meselâ, beş gün siyah ve dokuz gün sarı ve yeniden beş gün siyah kan görürse, hayız özelliklerini taşıyan ilk kanın görülmesinden itibaren hayız saymalı ve sayı açısından da akrabalarının âdet sayısını ölçü almalı ve geri kalanı istihaze kanı saymalıdır.

498- İlk kez âdet gören kadın, on günden fazla kan görür ki, bir kaç günü hayız kanının, diğer birkaç günü de istihaze kanının özelliklerine sahip olur ve hayız özelliklerini taşıyan kan üç günden az veya on günden fazla olursa, hayız özelliklerini taşıyan kanın görülmesinden itibaren hayız saymalı ve sayısı açısından da akrabalarının âdetini ölçü almalı ve geriye kalanını istihaze kanı olarak kabul etmelidir.

6- Âdetini Unutan Kadın

499- Âdetini unutan kadın (ki buna "nasiye" denir), on günden fazla kan görürse, kanı hayız özelliklerine sahip olduğu günleri, on güne kadar hayız kanı, geri kalanı istihaze kanı saymalıdır. Hayız kanını, özelliklerine dayanarak anlayamazsa, farz ihtiyat gereği, ilk yedi günü hayız kanı, geri kalanı ise, istihaze kanı olarak saymalıdır.

Hayızla İlgili Diğer Hükümler

500- İlk kez âdet gören (=mübtedia), kendine âdet edinemeyen (=muztariba), âdetini unutan (=nasiye) ve belli sayıda âdet gören kadınlar, hayız özelliklerini taşıyan bir kan görürler veya üç gün süreceğini kesin olarak bilirlerse, ibadetlerini terk etmeleri gerekir. Sonradan hayız olmadıkları anlaşılırsa, yerine getirmedikleri ibadetleri kaza etmelidirler. Ama kanın üç gün süreceğini kesin olarak bilmezler ve kan hayız özelliklerini de taşımazsa, farz ihtiyat gereği üç gün boyunca istihaze kanı gören kadınla ilgili hükümleri uygulamalı ve hayız kanı gören kadına haram olan işleri de terk etmelidirler. Eğer üç günden önce temizlenmezlerse, onu hayız kanı olarak saymalıdırlar.

501- Belli âdeti olan kadın, ister belli zamanda âdet görüyor olsun, ister belli sayıda veya hem belli zamanda ve hem de belli sayıda âdet görüyor olsun, eğer iki ay peş peşe âdetinin tersine kan görür ve bu iki ayda gördüğü kanın zamanı veya günlerinin sayısı ya da hem zamanı hem de günlerinin sayısı birbiriyle aynı olursa, kadının âdeti bu iki ayda gördüğü şekle dönüşmüş olur. Meselâ, ayın birinden yedisine kadar kan gören ve sonra temizlenen kadın, iki ay ard arda onundan on yedisine kadar kan görür ve temizlenirse, artık bundan böyle âdeti ayın onundan on yedisine kadar olur.

502- "Bir ay"dan kastedilen, kan görmenin başlangıcından otuz gün geçen süredir. Yoksa ayın birinci gününden sonuna kadar ki zaman süreci değildir.

503- Normal olarak ayda bir defa kan gören kadın, bir ayda iki defa kan görür ve kanda hayız nitelikleri olursa, arada temizlendiği günler on günden az olmadığı takdirde, her ikisini hayız kanı saymalıdır.

504- Üç gün veya daha fazla hayız özelliklerini taşıyan kan görür; sonra on gün veya daha fazla istihaze özelliklerini taşıyan kan görür ve yeniden üç gün hayız özelliklerini taşıyan kan görürse, hayız özelliklerini taşıyan önceki ve sonraki gördüğü kanı hayız saymalıdır.

505- Kadın, on günden önce temizlenir ve fercinde kan olmadığını bilirse, on gün tamamlanmadan önce yeniden kan geleceğini zannetse bile ibadetleri için gusletmeli; ama on gün tamamlanmadan önce yeniden kan göreceğini kesin olarak bilirse, gusletmemeli; namaz da kılmamalı ve hayız hükümlerine göre hareket etmelidir.

506- On gün olmadan temizlenir; ancak fercinde kan olduğuna ihtimal verirse, fercine bir miktar pamuk sokup biraz bekledikten sonra çıkarmalıdır. Eğer pamuk temiz ise gusledip ibadetlerini yerine getirmelidir; eğer temiz değilse, sarı renkte olan suya bulaşmış olsa da, belli âdeti yoksa veya âdeti on gün ise, beklemelidir; on günden önce temizlenirse gusleder. Eğer on günün başında temizlenir veya kanı on günü geçerse, onuncu günün başlangıcında gusleder.

Eğer âdeti on günden az olursa, on gün tamamlanmadan veya onuncu günün başında temizleneceğini bilirse gusletmemelidir. Eğer gördüğü kanın on günü geçeceğine ihtimal verirse, farz ihtiyat gereği, bir gün ibadetlerini terk etmeli ve bundan sonra on güne kadar ibadetleri terk edebilir. Ama on güne kadar, hayız gören kadına haram olan işleri terk edip müstehaze kadının hükümlerini uygulaması daha iyidir. On gün tamamlanmadan önce veya onuncu günün başında kan kesilirse, bu sürenin tümü hayız sayılır. Eğer on günü geçerse, âdet miktarını hayız ve geri kalanı istihaze kanı olarak kabul etmeli ve âdetinden sonra, yerine getirmediği ibadetleri kaza etmelidir.

507- Bir kaç günü hayız sanıp ibadet etmez ve sonradan hayız olmadığını anlarsa, o günlerde yerine getirmediği namaz ve oruçları kaza etmelidir. Eğer birkaç günü hayız görmüyor zannıyla ibadet eder ve sonra hayız olduğunu anlarsa, oruç tutmuş olduğu günleri kaza etmelidir.

Nıfas (=Lohusalık)

508- Çocuğun ilk kısmı ana karnından çıkmaya başladığı andan itibaren kadından gelen kan, on günden önce veya onuncu günün başında kesilirse, nifas kanı sayılır. Nifas ve lohusa olan kadına "nefsâ" denir.

509- Çocuğun hiçbir parçası dışarı çıkmadan önce kadından gelen kan, nifas değildir.

510- Çocuğun vücut yapısının tamamlanmış olması gerekmez; hatta kadının rahminden bir parça kan gelir ve kadının kendisi, rahminde kalsaydı insan olacağını bilir veya dört ebe bunu söylerse, on gün içinde göreceği kan, nifas kanıdır.

511- Nifas kanının âsgari süresi, bir lahza gelmesidir. Azamî süresi ise, on gündür; yani on günden fazla olmaz.

512- Kadın, bir şeyin düşüp düşmediği veya düşen şeyin, kaldığı takdirde insan olup olmayacağı hakkında şüpheye düşerse, araştırması gerekmez ve gelen kan şer'î açıdan nifas kanı sayılmaz.

513- Camide durmak, bedenin herhangi bir yerini Kur'-ân yazısına sürmek ve hayız gören kadının yapması haram olan diğer şeyler, nifas kanı gören lohusa kadına da haramdır. Âdet gören kadına farz, müstehap ve mekruh olan her şey, lohusa kadına da farz, müstehap ve mekruhtur.

514- Nifas durumunda olan bir kadını boşamak batıl ve onunla cinsel ilişkide bulunmak haramdır. Kocasını onunla cinsel ilişkide bulunursa, farz ihtiyat gereği hayız bölümünde açıklanan hükümlere göre keffaret vermesi gerekir.

515- Kadın, nifas kanından temizlendiğinde gusletmeli ve ibadetlerini yapmalıdır. Eğer yeniden kan görürse, kan gördüğü günlerle arada temizlendiği günlerin tümü on gün veya on günden az olursa, onun tamamı nifastır; temiz olduğu günlerde oruç tutmuş ise, kaza etmelidir.

516- Nifas kanından temizlenen kadın, içeride kan bulunduğuna ihtimal verirse, fercine bir miktar pamuk koyup biraz beklemeli eğer pak ise, ibadetleri için gusletmelidir.

517- Gördüğü nifas kanı on günü geçen kadının, hayız kanı gördüğünde belli âdeti varsa, âdet günlerinin miktarı nifas, geriye kalanı istihaze kanı sayılır. Âdeti yoksa, on gün nifas ve geriye kalanı istihaze kanı sayılır. Belli âdeti olan kadın, âdetinden sonraki günden itibaren, âdeti olmayan kadın da onuncu günden doğumunun on sekizinci gününe kadar, istihaze kanı gören kadının hükümlerini uygulamalıdır ve nifas kanı gören kadına haram olan işleri terk etmesi, müstehap ihtiyattır.

518- Hayız âdeti on günden az olan bir kadın, âdet günlerinden fazla, nifas kanı görürse, âdet günleri miktarını nifas saymalıdır ve ondan sonra onuncu güne kadar ibadetlerini terk edebilir veya istihaze kanı gören kadının yaptıklarını yapar; ancak bir veya iki gün ibadetleri terk etmesi daha iyidir. Eğer gördüğü kanın süresi on günü geçerse âdet günleri miktarı nifas ve gerisi istihaze kanıdır; ibadetleri terk etmişse kaza etmelidir.

519- Belli hayız âdeti olan bir kadın, doğumdan sonra bir ay veya bir aydan fazla aralıksız olarak kan görürse, âdet günleri miktarı nifas ve nifastan sonra gördüğü on gün kan aylık âdet günlerine rastlasa bile istihaze kanıdır. Meselâ, her ayın yirmisinden yirmi yedisine kadar âdet gören kadın, ayın onuncu gününde doğum yapar ve bir ay veya daha fazla aralıksız kan görürse, on yedinci güne kadar gördüğü kan, nifas kanı ve on yedinci günden itibaren on gün hatta kendi âdet günleri olan yirmiden yirmi yedi de dâhil olmak üzere gördüğü kan, istihaze kanıdır. On günden sonra gördüğü kan, âdet günlerine rastlarsa -ister âdet kanının özelliklerini taşıyın, ister taşımasın- hayızdır. Âdet günlerine rastlamazsa -hayız özelliklerini taşıyabile- onu istihaze kanı saymak gerekir.

520- Belli âdeti olmayan kadın, doğumdan sonra bir ay veya bir aydan fazla kan görürse, ilk on günü nifas ve ikinci on günü istihazedir. Daha sonra görülen kan, âdet kanının özelliklerini taşırsa hayız, bu özellikleri taşımazsa o da istihaze kanıdır.
ÖLÜYE DOKUNMA GUSLÜ

521- Ölü insanın soğumuş ve yıkanılmamış bedenine dokunan yani kendi bedeninin bir kısmını ona dokuduran kimsenin üzerine, bu dokunma ister uykuda olsun ister uyanıkken, ister ihtiyarî olsun, ister gayriihtiyarî, gusl-ü mess-i meyyit (=ölyüye dokunduğundan dolayı gusül) farz olur. Hatta tırnak veya kemiği ölüünün tırnak veya kemiğine dokunursa gusletmelidir. Ancak ölü hayvana dokunmadan dolayı insanın üzerine gusül farz olmaz.

522- Tümü soğumamış bir ölünün bedeninin soğumuş kısmına bile dokunulsa, gusül farz olmaz.

523- Saçını ölünün bedenine veya saçına veyahut bedenini ölünün saçına dokunduran kimsenin üzerine gusül farz olmaz.

524- Çocuğun cenazesine ve hatta dört aylık düşük çocuğa dokunulduğunda ölüye dokunma guslü farz olur. Dört ayı dolmadan düşen çocuklara dokunulduğunda da gusletmek daha iyidir. Buna göre dört aylık ölü bir çocuk dünyaya getiren annenin ölüye dokunma guslü alması gerekir. Dört ay dolmadan düşük yapan annenin de gusletmesi daha iyidir.

525- Annesinin ölümünden sonra dünyaya gelen bir çocuğun, bulûğ çağına erdikten sonra ölüye dokunma guslü alması farzdır.

526- Üç kez yıkanması biten ölüye dokunmakla, gusül farz olmaz. Ama üçüncü yıkama bitmeden önce ölünün herhangi bir yerine dokunan kimsenin, üçüncü yıkama dokunulan yerin yıkanmasıyla tamamlansa bile, ölüye dokunma guslü alması gerekir.

527- Deli veya bulûğ çağına ermemiş çocuk, ölüye dokunursa, deli akıllandıktan ve çocuk bulûğ çağına erdikten sonra gusletmesi gerekir.

528- Bir kimse, canlı bir insanın bedeninden kopmuş kemikli bir parçaya, guslü verilmeden önce dokunursa, ölüye dokunma guslü alması gerekir. Ama kopan parçada kemik olmazsa, ona dokunulduğunda gusül farz olmaz. Yıkanmamış ölüden kopan parça, kopmadan önce dokunulduğunda guslü gerektiriyor ise koptuğunda da guslü gerektirir.

529- Ölüden kopan yıkanmamış diş ve kemiğe dokunmak, guslü gerektirir. Ama canlıdan ayrılıp üzerinde et bulunmayan diş ve kemiğe dokunmak, guslü gerektirmez.

530- Ölüye dokunma guslü, cenabet guslü gibi alınmalıdır. Ancak ölüye dokunma guslü alan kimse, namaz kılmak isterse ayriyeten abdest de almalıdır.

531- Birkaç ölüye dokunan veya bir ölüye birkaç kez dokunan kimsenin, bir gusül alması yeterlidir.

532- Ölüye dokunduktan sonra gusletmeyen bir kimsenin camide durmasının, cinsel ilişkide bulunmasının ve içinde farz secde bulunan sureleri okumasının sakıncası yoktur; ancak namaz ve benzeri şeyler için gusledip abdest alması gerekir.

MUHTAZARLA İLGİLİ HÜKÜMLER

533- Muhtazar, yani ölmek üzere olan bir Müslüman, erkek olsun veya kadın, büyük olsun veya küçük, ayaklarının altı kibleye doğru olacak şekilde arkası üstüne yatırılmalıdır. Tam olarak bu şekilde yatırmak imkanı olmazsa, farz ihtiyat gereği mümkün olduğu miktarda bu destura amel etmelidirler. Hiçbir şekilde onu yatırmak mümkün olmazsa, ihtiyat kastıyla onu, yüzü kibleye doğru oturtmalıdır; eğer bu da olmazsa, yine ihtiyat niyetiyle onu kibleye doğru, sağ yanı veya sol yanı üzerine yatırmalıdır.

534- Farz ihtiyat gereği, ölen kimse, öldüğü yerden hareket ettirilmedikçe yüzü kibleye doğru olmalıdır. Hareket ettirildikten sonra bu ihtiyat, farz değildir.

535- Ölmek üzere olan kimsenin yüzünü kibleye çevirmek, her Müslümana farzdır ve onun velisinden izin almak gerekmez.

536- Şahadetaryni [Tevhit ve Resulullah'a şahadet kelimelerini], on iki Ehlibeyt İmamlarını (onlara selâm olsun) ve diğer hak inançları ikrar etmeyi, ölmek üzere olan kimseye anlayacağı şekilde telkin etmek, müstehaptır ve yine bu söylenen şeyleri ölünceye dek tekrarlamak müs-tehaptır.

537- Şu duayı anlayacağı şekilde ölmek üzere olan kimseye telkin etmek, müstehaptır:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الْكَثِيرَ مِنْ مَعْصِيكَ وَأَقْبِلْ مِنِّي الْبَسِيرَ مِنْ طَاعَتِكَ يَا مَنْ يَقْبَلُ الْبَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ إِقْبَلْ مِنِّي الْبَسِيرَ وَأَعْفُ عَنِّي الْكَثِيرَ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُوُّ الْعَفُورُ اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي فَإِنَّكَ رَحِيمٌ

Okunuşu: "Ellahummeğfir liye'l-kesîre min me'âsike vekbel minni'l-yesîre min ʔa'etike ya men yekbel'ul-yesîre ve ye'fû 'eni'l-kesîr, ikbel minni'l-yesîre ve 'fu 'enni'l-kesîr. İnneke 'entel 'efuvv'ul-ğefûr. Ellahummerhemnî, feinneke rehîm." [14]

538- Zor can veren bir kimseyi, rahatsız olmadığı takdirde, namaz kıldığı yere götürmek müstehaptır.

539- Ölmek üzere olan kimsenin rahat olması için başı ucunda Yâsîn, Sâffât ve Ahzâb Surelerini, Ayet'el-Kürsî'yi, A'râf Suresi'nin 54. ayetini, Bakara Suresi'nin son üç ayetini ve Kur'ân'dan mümkün olduğu miktarda okumak müstehaptır.

540- Ölmek üzere olan kimseyi yalnız bırakmak, karnı üstüne ağır bir şey koymak, yanında cünüp ve hayız hâllerinde olanların bulunması ve ayrıca fazla konuşmak, ağlamak ve kadınları yalnız onun yanında bırakmak, mekruhtur.

ÖLÜM SONRASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

541- Öldükten sonra açık kalmaması için ölünün ağzını kapatmak, gözlerini yummak ve çenesini [bir bez ile iyice çekip tepesine] bağlamak, ellerini ve ayaklarını uzatmak, üzerine bir örtü çekmek, gece ölmüşse öldüğü yerde ışık yakmak, cenazenin teşyî için müminlere haber vermek ve gömülmesinde acele etmek müstehaptır. Ama öldüğü kesin olarak bilinmezse, kesinleşinceye dek beklenilmelidir. Yine ölü, hamile ve karnındaki çocuk da canlı olursa, sol tarafı yarılıp çocuk çıkarılıncaya ve yarılan yere dikiş atılıncaya kadar gömme işleri ertelenmelidir.

CENAZELERLE İLGİLİ HÜKÜMLER

542- İmamiye Şiası öldüğünde onu yıkamak, kefenlemek ve üzerine namaz kıлып bir kabre gömmek, her mükellef için bir farzdır; ancak bazıları yaparsa, bu görev diğerlerinin üzerinden kalkmış olur. Hiç kimse bu görevi yapmazsa, bütün herkes günah işlemiş olur. Farz ihtiyat gereği İmamiye Şiası olmayan Müslüman da aynı hükmü taşır.

543- Ölünün işleriyle ilgilenen biri olursa, diğerlerinin teşebbüs etmeleri farz olmaz. Ancak o, yarıda bırakırsa, diğerlerinin mezkur işleri tamamlaması gerekir.

544- İnsan, başka birisinin cenaze işleriyle ilgilendiğinden emin olursa, cenaze işleriyle ilgilenmesi gerekmez. Ancak bu konuda şüphesi veya zannı olursa, ilgilenmesi gerekir.

545- Cenazenin yıkanma, kefenlenme, namaz veya defin işlerinin batıl olarak yapıldığını bilen kimse, mezkur işleri yeniden yapmalıdır. Ama batıl olduğuna dair zannı olur veya doğru yapıp yapılmadığı hususunda şüpheye düşerse, mezkur işleri yapması gerekmez.

546- Cenazeyi yıkamak, kefenlemek, üzerine namaz kılmak ve gömmek için velisinden izin alınmalıdır.

547- Kadının yıkanma, kefenlenme ve gömülme işlerine müdahale edecek velisi, kocasıdır. Daha sonra, ölüden miras alan erkekler, kadınlardan önce gelirler ve miras alma hususunda öncelikli olan kimse, bu işte de önceliklidir.

548- Birisi; "Ben ölünün velisi veya vasisiyim" ya da; "Ölünün velisi tarafından, yıkama, kefenleme ve gömme işleri hakkında izinliyim" der ve bu şeylerle ilgili olarak bir başkasının iddiası olmazsa, mezkur işleri yapmak ona ait olur.

549- Ölü kendisinin yıkanma, kefenlenme, kabre konulma ve namazıyla ilgili olarak velisi dışında bir başkasını [yetkili olarak] belirlerse, farz ihtiyat gereği her ikisinin izin vermeleri gerekir. Elbette, ölünün bu işlerle yetkili olarak belirlediği kimsenin, bu vasiyeti kabul etmesi gerekmez; ama kabul ettiği takdirde, vasiyete uygun hareket etmelidir.

CENAZELERİN YIKANMASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

550- Cenazeye üçer defa gusül vermek farzdır:

1) Sidr ile karışık suyla.

2) Kâfur ile karışık suyla.

3) Normal su ile.

551- Sidr ve kâfur, suyun muzaf suya dönüşeceğine sebep olacak ölçüde fazla ve yine "sidr ve kâfurla karıştırılmamış sudur" denecek ölçüde az olmamalıdır.

552- Gereken miktarda sidr ve kâfur bulunmazsa, farz ihtiyat gereği bulunan miktarın suya katılması gerekir.

553- Hac için ihrama giren kimse, sa'yı tamamlamadan önce Safa ve Merve arasında ölürse, kâfurlu suyla yıkanmamalıdır ve onun yerine normal suyla yıkanmalıdır ve yine umre ihramındayken saçlarını kısaltmadan önce ölürse, hüküm aynıdır.

554- Sidr ve kâfur veya bunlardan herhangi biri bulunmazsa ya da bulunur ama örneğin gasp olmasından dolayı kullanılması caiz olmazsa, bulunmayanın yerine cenaze normal su ile yıkanmalıdır.

555- Ölüyü yıkayan kimsenin İmamiye Şiası ve akıl sahibi olması ve ölüyü yıkamakla ilgili hükümleri bilmesi gerekir. Farz ihtiyat gereği, bulûğ çağına da ermiş olmalıdır.

556- Ölüyü yıkayan kimse bu işi kurbet kastıyla yapmalıdır yani ölüyü yıkama işini, Âlemlerin Rabbi'nin emrini yerine getirmek için yapmalıdır. Bu niyetini üçüncü yıkamanın sonuna kadar sürdürürse yeterli olur ve niyetini [her yıkamanın başında] yenilemesi gerekmez.

557- Zinadan doğmuş olsa da Müslüman çocuğu yıkamak, farzdır. Kâfiri ve evladını yıkamak, kefenlemek ve gömmek caiz değildir. Çocukluktan deli olup bu durumu üzere bulûğa eren bir kimsenin, baba-annesi veya onlardan herhangi birisi Müslüman olduğu takdirde, yıkanması gerekir; onlardan hiçbirisi Müslüman olmazsa, onu yıkamak caiz değildir.

558- Düşük çocuk dört aylık veya dört aylıktan daha fazla olursa, yıkanmalıdır. Dört aylık olmazsa, bir bez parçasına sarılıp yıkanmadan kabre konulmalıdır.

559- Erkek kadını, kadın da erkeği yıkarsa, bu yıkama batıldır. Ama kadın kocasını ve erkek de kendi eşini yıkayabilir. Fakat müstehap ihtiyat gereği, kadın kocasını ve erkek de eşini yıkamamalıdır.

560- Yaşı üçü geçmeyen bir kız çocuğunu erkek yıkayabildiği gibi, üç yaşını geçmeyen erkek çocuğunu da kadın yıkayabilir.

561- Erkek olan ölüyü yıkamak için erkek bulunmazsa, aralarında akrabalık bağı bulunan ve mahrem olan meselâ, ana, kız kardeş, hala ve teyze gibi veya süt emmek suretiyle mahrem olan kadınlar onu yıkayabilirler. Aynı şekilde kadın olan ölüyü yıkayacak bir kadın bulunmazsa, akrabalık veya süt emmek vasıtasıyla ona mahrem olan erkekler, elbise üzerinden onu yıkayabilirler.

562- Ölü ve onu yıkayan, her ikisi de erkek veya kadın olursa, cenazenin avret dışındaki yerlerinin açık olması caizdir. Ölü ve yıkayıcı mahrem olurlarsa, yine hüküm aynıdır. [Ölü kadını yıkayan kimse mahrem bir kadın da olsa, ancak cenazenin avret dışındaki yerleri açık olabilir.]

563- Ölünün avret yerine bakmak haramdır. Onu yıkayan baktığı takdirde, günah işlemiş olur; ancak verilen gusül, batıl olmaz.

564- Ölünün herhangi bir yeri necis olursa, mezkur yerin guslüne başlamadan önce yıkanmalıdır. Ölünün yıkama işine başlanmadan önce bütün bedeninin temiz olması, müstehap ihtiyattır.

565- Ölüyü yıkama şekli, cenabet guslü gibidir. Farz ihtiyat gereği, tertibî olarak yıkama mümkün olduğu takdirde, irtimasî olarak yıkamamalıdır. Tertibî yıkamada bedenün üç kısmını ayrı ayrı suya sokmayıp suyu üzerine dökmek, müstehap ihtiyattır.

566- Âdetli veya cünüp iken ölen bir kimseye, hayız ve cenabet guslü vermek gerekmez; cenaze guslü yeterlidir.

567- Ölüyü yıkamak için ücret almak, caiz değildir. Ancak yıkama öncesi gerekli hazırlıklar için ücret almak, haram değildir.

568- Su bulunmaz veya suyu kullanmanın sakıncası olursa, her yıkama yerine ölüye bir teyemmüm ettirilir.

569- Ölüye teyemmüm ettiren kimse, mümkün olduğu takdirde ölünün elini toprağa vurarak yüzüne ve ellerinin üstüne çekebilir. Bu şekilde mümkün olduğu takdirde, diri insanın eliyle ona teyemmüm ettirmek gerekmez. Ancak her ikisini uygulamak, müstehap ihtiyata uygundur.

CENAZENİN KEFENLENMESİYLE İLGİLİ HÜKÜMLER

570- Müslümanın cenazesini "izar, Kamis=gömlek ve lifafe" olmak üzere üç parça bezle kefenlemek gerekir.

571- İzar, bedenın göbekten dize kadar olan kısmını örtmelidir. Göğüsten ayak üzerine kadar uzun olması daha iyidir. Farz ihtiyat gereği, Kamis=gömlek omuzdan baldırın yarısına kadar olan kısmı tamamen örtmelidir. Lifafe, baş ve ayak tarafları düğümlenebilecek kadar uzun olmalıdır. Eni ise, bir tarafı diğer tarafının üzerine gelecek kadar olmalıdır.

572- İzarın, göbekten dize kadar örten miktarı, Kamis de omuzdan baldırın yarısına kadar örten miktarı, kefenin farz olan miktarıdır. Önceki hükümde açıklanan fazla miktar, kefenin sünnet miktarıdır.

573- Vârisler baliğ olur ve önceki hükümde açıklanan kefenin farz miktarından daha fazlasının kendi paylarından alınmasına izin verirlerse, sakıncası yoktur. Farz ihtiyat gereği, kefenin farz miktarından fazlası ve yine ihtiyat edilerek alınması gerekli görülen miktar, baliğ olmamış vârisin hissesinden alınmamalıdır.

574- Bir kimse, önceki iki hükümde açıklanan kefenin sünnet miktarını geriye bıraktığı malın üçte birinden alınmasını yahut malının üçte birinin, -ister masraf yerlerini asla belirtmesin, ister sadece bir bölümünü belirlesin- kendi masrafları için harcanmasını vasiyet etmişse, kefenin sünnet miktarı onun malının üçte birinden alınabilir.

575- Kefenin malının üçte birinden alınmasını vasiyet etmeyen ölünün, normal olarak şanına yakışır şekilde olacak kefen ve defnin farzlarından olan diğer masrafları, malının aslından alınabilir.

576- Kadının kefeni mal sahibi olsa dahi, kocasına aittir. Yine talâk bölümünde açıklanacağı üzere kadına ric'î talâk verilir ve iddeti tamamlanmadan önce ölürse, kefeni kocasına aittir. Eğer kocası bulûğ çağına ermemiş veya deli olursa, kocasının velisi kadının kefenini onun malından vermelidir.

577- Yakınları, ölünün hayatta iken nafakasını vermekle yükümlü olsalar da, öldükten sonra kefenini temin etmek onların üzerine farz olmaz.

578- Farz ihtiyat gereği, kefen için kullanılacak üç bez, altından ölünün bedeni görünecek kadar ince olmamalıdır.

579- Başka bir şey bulunmasa bile, gasp edilmiş bir şeyle ölüyü kefenlemek caiz değildir. Eğer kefen gasp edilmiş olur ve sahibi de razı olmazsa, kabre konulmuş olsa da ölünün üzerinden çıkarılması gerekir. Yine ölüyü laşe hayvanın derisiyle kefenlemek de caiz değildir.

580- Cenazeyi necis bir şeyle ve saf ipekten yapılmış bezle kefenlemek, caiz değildir; ama çaresizlik hâlinde olursa sakıncası yoktur. Farz ihtiyat gereği, zaruret durumu dışında, cenaze altın dokumalı bezle de kefenlenmemelidir.

581- Normal hâlde yani zaruret olmaksızın eti yenmeyen bir hayvanın yününden veya kılından yapılmış olan bezle ölüyü kefenlemek, caiz değildir. Ancak eti yenen hayvanın derisi, elbise denilecek şekilde yapılırsa, onunla cenaze kefenlenebilir. Yine eti yenen hayvanın kılı ve yününden kefen yapılırsa, sakıncası yoktur. Ancak müstehap ihtiyat gereği bu ikisinden kefen yapılmamalıdır.

582- Kefen, ölüye ait olan veya ona ait olmayan necaset vasıtasıyla necis olduğunda, eğer kefen zayi olmayacaksa, necis olan miktarı yıkanmalı veya kesilip çıkarılmalıdır. Ancak kabre konulmuş olursa, kesilmesi daha iyidir. Hatta ölünün bu amaçla dışarı çıkarılması ona karşı saygısızlık sayılırsa, kesilmesi farz olur. Eğer necis olan miktarın yıkanması veya kesilmesi mümkün olmazsa, değiştirilmesi mümkün olduğu takdirde kefeni değiştirilmelidir.

583- Hac veya umre için ihram giymiş bir kimse ölürse, diğerleri gibi kefenlenmesi gerekir; başını ve yüzünü örtmenin sakıncası yoktur.

584- İnsanın, sağlığında kendi kefenini, sidr ve kâfuru-nu hazırlaması, müstehaptır.
HANUT HÜKÜMLERİ

585- Ölüyü yıkadıktan sonra belirli yerlerine hanut konulması farzdır; yani [secde yerleri olan] alınına, ellerinin içine, dizlere, ayak başparmaklarının ucuna, kâfur konulmalıdır. Burnunun ucuna da kâfur sürmek müstehaptır. Kâfurun taze ve ezilmiş olması gerekir. Eski olduğundan dolayı kokusunu yitirmiş olursa, yeterli olmaz.

586- Kâfurun secde yerlerinin sırasına göre konulması gerekmez. Ancak önce alına konulması müstehaptır.

587- Ölüye, kefenlemeden önce hanut konulması daha iyidir. Ancak kefenlerken veya ondan sonra yapılmasının herhangi bir sakıncası yoktur.

588- Hac için ihrama giren kimse, Safa ile Merve arasında sa'y etmeyi (=yürümeyi) tamamlamadan önce ölürse, ona hanut koymak caiz değildir. Yine, umre için ihrama giren kimseye, taksir etmeden (=saçlarını kısaltmadan) önce ölürse, hanut konulmaz.

589- Kocası ölen ve iddeti bitmemiş olan bir kadının, her ne kadar güzel koku kullanması haram ise de, öldüğü takdirde ona hanut konulması farzdır.

590- Ölüyü amber, misk, ud ve diğer ıtrlarla tütsülemek veya hanut için bunlarla kâfuru karıştırmak mekruhtur.

591- Kâfuru, Şehitlerin Efendisi Hz. İmam Hüseyin'in (Allah'ın selâmı ona olsun) türbetiyle karıştırmak, müste-haptır. Ama bu tür kâfurun saygısızlık sayılacak yerlere değdirilmemesi gerekir ve yine türbetin, karıştırıldığı takdirde "bu kâfur değildir" denecek kadar fazla olmaması gerekir.

592- Eğer kâfur, gusül ve hanuta yetecek ölçüde olmazsa, farz ihtiyat gereği, gusüle öncelik verilmelidir. Eğer yedi uzva yetecek kadar olmazsa, farz ihtiyat gereği önce alına konulmalıdır.

593- İki tane yaş ve taze ağaç dalını cenazeyle beraber kabre koymak müstehaptır.
CENAZE NAMAZIYLA İLGİLİ HÜKÜMLER

594- Çocuk bile olsa, Müslüman bir ölünün namazını kılmak, farzdır. Ancak çocuğun baba-anası veya onlardan birisi Müslüman olmalı ve çocuk da altı yaşını tamamlamalıdır.

595- Cenaze namazı; yıkama, hanut koyma ve kefenleme işi bittikten sonra kılınmalıdır. Bu işlerden önce veya bunların arasında kılınan cenaze namazı, ister unutkanlık, ister şer'î hükmü bilmemek yüzünden olsun, yeterli değildir.

596- Cenaze namazı kılmak isteyen kimsenin abdest, gusül veya teyemmüm almış olması ve yine beden ve elbisesinin temiz olması gerekmez; elbisesi gasp edilmiş bile olsa, sakıncası yoktur. Ancak diğer namazlarda gerekli olan her şeye bu namazda da riayet etmek, müstehap ihtiyata uygundur.

597- Cenaze namazı kılan kimse, kıbleye yönelmelidir. Yine cenaze sırt üstü, baş tarafı namaz kılanın sağına ve ayakları ise soluna gelecek şekilde karşısına konulmalıdır.

598- Namaz kılanın yeri, cenazenin bulunduğu yerden çok aşağı ve çok yukarı olmamalıdır. Ancak biraz alçak veya yüksek olmasının sakıncası yoktur.

599- Namaz kılan, cenazeden uzak olmamalı; ama cena-ze namazını cemaatle kılan kimsenin cenazeden uzak olmasının saflar birbirine bağlı olduğu takdirde, sakıncası yoktur.

600- Namaz kılan, cenazenin karşısında durmalı; ama eğer namaz cemaatle kılınır ve saf cenazenin iki tarafından geçerse, cenazenin karşısında olmayanların namazının sakıncası yoktur.

601- Cenazeyle namaz kılan arasında perde, duvar veya benzeri bir şey bulunmamalıdır. Ama cenazenin tabut ve benzeri bir şeyde olmasının sakıncası yoktur.

602- Namaz kılınırken cenazenin avret yerinin örtülü olması gerekir. Eğer onu kefenlemek mümkün değilse, avret yeri tahta, tuğla veya benzeri bir şeyle de olsa, örtülmelidir.

603- Cenaze namazı ayakta ve kurbet (=Allah'a yaklaşma) kastıyla kılınmalıdır. Niyet edilirken ölü belirtilmeli, meselâ, "Allah rızası için şu ölünün namazını kılıyorum" diye niyet edilmelidir.

604- Cenaze namazını ayakta kılabilen bir kimse bulunmazsa, oturarak kılınabilir.

605- Ölü, cenaze namazını belirli bir şahsın kılmasını vasiyet etmişse, farz ihtiyat gereği o şahıs, ölünün velisinden izin almalı ve farz ihtiyat gereği veli de izin vermelidir.

606- Ölü için birkaç defa cenaze namazı kılmak mekruhtur. Ama ölen ilim ve takva ehlinden olursa, mekruh olmaz.

607- Bilerek veya unutulmuş veya bir özür sebebiyle namazı kılınmayarak gömülen ya da gömüldükten sonra, kılınan namazın batıl olduğu anlaşılan cenazenin cesedi dağılıncaya kadar cenaze namazı için açıklanan şartlara uyularak, kabri üzerinden ona namaz kılınması, farzdır.

Cenaze Namazı

608- Cenaze namazı beş tekbir alınarak kılınır. Namaz kılan kimse, beş tekbiri açıklanacak şekilde alırsa yeterlidir. Niyet ettikten ve birinci tekbiri aldıktan sonra şöyle der: (اَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)

"Eşhedu enla ilâhe illellah ve enne Muhemmeden Resûlullah"[15]

İkinci tekbirden sonra ise: (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ) "Allahumme selli 'ela Muhemmedin ve âl-i Muhemmed."[16]

Üçüncü tekbirden sonra da: (اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ) "Allahummeğfir li'l-mû'minîne ve'l-mû'minât."[17]

Dördüncü tekbiri aldıktan sonra, ölen insan erkek ise:

(اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِهٰذَا الْمَيِّتِ) "Allahummeğfir lihaze'l-meyyit."[18]

Ve eğer ölen kimse kadın ise: (اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِهٰذِهِ الْمَيِّتِ) "Allahummeğfir lihazihi'l-meyyit."[19] der ve sonra beşinci tekbiri alır.

Ancak cenaze namazını şu şekilde kılmak, daha iyidir. Şöyle ki: Birinci tekbirden sonra şöyle der:

اَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ اَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ أَرْسَلَهُ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا بَيْنَ يَدَيْ السَّاعَةِ

Okunuşu: "Eşhedu enla ilâhe illellahu vehdehu la şerîke leh, ve eşhedu enne Muhemmeden 'ebduhu ve Resûluh, erse-lehu bi'l-hekki beşîren ve nezîren beyne yedeyi's-sâ'e."[20]

İkinci tekbirden sonra ise:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآرْحَمْ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ كَأَفْضَلِ مَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ وَتَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَصَلِّ عَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّادِقِينَ وَجَمِيعِ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

Okunuşu: "Ellahumme selli 'ela Muhemmedin ve âl-i Mu-hemmed, ve barik 'ela Muhemmedin ve âl-i Muhemmed, ver-hem Muhemmeden ve âl-e Muhemmed, keefzeli ma selleyte ve barekte ve terehhemte 'ela İbrahîme ve âl-i İbrahîm. İnneke he-mîdun mecîd. Ve selli 'ela cemî'il enbiyâi ve'l-murselîne ve's-şuهدâi ve's-siddîkîne ve cemî'i 'ibadillah'is-salihîn."[21]

Üçüncü tekbirden sonra ise:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ تَابِعْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ بِالْخَيْرَاتِ إِنَّكَ مُجِيبُ الدَّعَوَاتِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Okunuşu: "Ellahummeğfir li'l-mû'minîne ve'l-mû'minat, ve'l-muslimîne ve'l-muslimat, el-ehyâi minhum ve'l-emvat. Tabi" bey-nena ve beynehum bi'l-heyrat. İnneke mucîb'ud-de'evat. İnneke 'ela kulli şey'in kedîr."[22]

Dördüncü tekbirden sonra, ölen insan erkek ise şöyle der:

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أُمَّتِكَ نَزَلَ بِكَ وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَعْلَمُ مِنْهُ إِلَّا خَيْرًا وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنَّا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ وَاعْفُورْ لَهُ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِنْدَكَ فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ وَاحْلُفْ عَلَى أَهْلِهِ فِي الْغَابِرِينَ وَارْحَمْهُ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

Okunuşu: "Ellahumme inne haza 'ebduke vebnu 'ebdike vebnu emetike, nezele bike ve ente heyru menzûlin bih. Ellahumme inna la ne'lemu minhu illa heyren ve ente e'lemu bihi minna. Ellahumme in kane muhsinen fezid fî ihsanihi ve in kane musîen fetecavez 'enhu veğfir leh. Ellahumme'elhu 'indeke fî e'la 'illiyîne, vehluf 'ela ehlihi fi'l-ğabirîne, verhemhu birehmetike ya erhem'er-rahimîn."[23]

Ölü, kadın ise şöyle der:

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكَ وَابْنَةُ عَبْدِكَ وَابْنَةُ أُمَّتِكَ نَزَلَتْ بِكَ وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ. اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَعْلَمُ مِنْهَا إِلَّا خَيْرًا وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهَا مِنَّا، اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ مُحْسِنَةً فَزِدْ فِي إِحْسَانِهَا وَإِنْ كَانَتْ مُسِيئَةً فَتَجَاوَزْ عَنْهَا وَاعْفُورْ لَهَا، اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا عِنْدَكَ فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ وَاحْلُفْ عَلَى أَهْلِهَا فِي الْغَابِرِينَ وَارْحَمْهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

Okunuşu: "Ellahumme inne hazihi emetuke vebnetu 'ebdi-ke vebnetu emetike, nezelet bike ve ente heyru menzûlin bih. Ellahumme inna la ne'lemu minha illa heyren ve ente e'lemu biha minna. Ellahumme in kanet muhsineten fezid fî ihsaniha ve in kanet musîeten fetecavez 'enha veğfir leha. Ellahumme'el-ha 'indeke fî e'la 'illiyîne vehluf 'ela ehliha fi'l-ğabirîne, verhem-ha birehmetike ya erhem'er-rahimîn."[24]

Dördüncü tekbiri müteakip beşinci tekbir alınır [beşin-ci tekbirle namaz son bulur].

609- Tekbirler ve dualar namaz hâlinden çıkmayacak şekilde peş peşe olmalıdır.

610- Cenaze namazını cemaatle kılan kimse, tekbirleri alıp duaları da kendisi okumalıdır [imamın okumasıyla yetinilmez].

Cenaze Namazıyla İlgili Müstehaplar

611- Cenaze namazında birkaç şey müstehaptır:

- 1) Cenaze namazı kılan kimsenin abdest veya gusül veyahut teyemmüm almış olması. Abdest ve gusül almak mümkün olmadığı veya abdest veya gusül alındığında cenaze namazına yetişilmeyeceğinden korkulduğu takdirde, teyemmüm edilmesi müstehap ihtiyattır.
- 2) Cemaat imamının veya yalnız olarak ona namaz kılan kimsenin, ölü erkek ise, boyunun ortası karşısında ve eğer kadın ise, göğsü hizasında durması.
- 3) Yalın ayak namaz kılınması.
- 4) Her tekbirde ellerin kaldırılması.
- 5) Ölü ile arasındaki mesafenin, rüzgâr elbisesini hareket ettirdiği takdirde cenazeye degecek miktarda az olması.
- 6) Cenaze namazının cemaatle kılınması.
- 7) Tekbir ve duaları, cemaat imamının yüksek sesle ve ona uyanların ise sessiz okumaları.
- 8) Cemaat namazında imama uyacak olanın bir tek kişi bile olsa, imamın arkasında durması.
- 9) Namaz kılanın, ölüye ve müminlere çok dua etmesi.
- 10) Namazdan önce üç defa "es-salât" demesi.
- 11) Cenaze namazının, halkın cenaze namazı için genellikle gittiği yerde kılınması.
- 12) Âdet gören kadının, cenaze namazını cemaatle kılmak istediği takdirde tek başına bir safta yer alması.

612- Cenaze namazının camilerde kılınması, mekruhtur; ama Mescid-i Haram'da mekruh değildir.

CENAZELERİN KABİRLERE KONULMASIYLA İLGİLİ HÜKÜMLER

613- Cenazeyi, toprağa kokusu dışarı çıkmayacak ve yırtıcı hayvanların cesedi çıkaramayacakları şekilde gömmek farzdır. Eğer yırtıcı hayvanın onu çıkarması korkusu olmaz ve yine o çevrede kokudan rahatsız olacak bir insan bulunmazsa, sadece "toprağa gömüldü" denilecek şekilde gömülmesinin yeterli oluşu en güçlü görüştür. Ancak kabrin biraz önce açıklanan miktarda derin olması, müstehap ihtiyata uygundur. Yırtıcı hayvanın cesedi çıkarma ihtimali varsa kabrin, tuğla ve benzeri şeyle sağlam yapılması gerekir.

614- Cenazeyi toprağa gömmek mümkün olmazsa, göm-mek yerine bir binaya veya tabuta konulabilir.

615- Cenaze kabirde, ön tarafı kıbleye gelecek şekilde sağ tarafı üzerine yatırılmalıdır.

616- Gemide ölen bir kimse, gemide kalmasının bir sakıncası olmaz ve bekletilmesi ile de bozulmazsa, karaya çıkarılıncaya kadar bekletilmeli ve toprağa gömülmelidir. Aksi takdirde, gemide yıkanır, hanut bırakılır; kefenlenir ve cenaze namazı kılındıktan sonra, ya ayağına ağır bir şey bağlanarak ya da bir fıçıya bırakılıp ağzı kapatılarak denize atılmalıdır. Mümkün olduğu takdirde, hayvanlara çabuk yem olmayacağı bir yerde denize atılmalıdır.

617- Düşmanın, kabri açıp cesedi çıkarmasından ve kulağını, burnunu veya başka organlarını keseceğinden korkulduğunda, mümkün olduğu takdirde önceki hükümde açıklandığı üzere, denize atılmalıdır.

618- Cenazenin denize atılma veya gerekiyorsa mezarının sağlam yapılması gibi masraflar, ölünün geriye bıraktığı malın aslından alınmalıdır.

619- Kâfir bir kadın ölür ve karında ölü bir çocuk bulunursa, çocuğun babası Müslüman olduğu takdirde, çocuğun kıbleye yönelik olması için kadın sol tarafı üzerine ve arkası kıbleye gelecek şekilde yatırılmalıdır. Hatta farz ihtiyat gereği, çocuğun bedenine ruh girmemiş olsa da, bu hükme göre amel edilmelidir.

620- Müslümanın, kâfir mezarlığına ve kâfirin de Müslüman mezarlığına gömülmesi, caiz değildir.

621- Müslümanın çöp ve pislik dökülen yerler gibi kendisine saygısızlık sayılacak yerlere gömülmesi, caiz değildir.

622- Cenaze, gasp edilmiş bir yere gömülmemelidir. Cenaze gömülmesi dışında başka amaçlar için vakfedilmiş yere ve yine Müslümanlara zarar verecek veya namazlarına engel olacak ise, camilere cenaze gömülmesi, caiz değildir. Hatta bize göre, camide hiç bir surette ve cami gibi bu iş dışında başka amaçlar için vakfedilen yerlere cenaze defnetmenin caiz olmayışı, en güçlü görüştür.

623- Ölüyü başka bir ölünün kabrine gömmek, kabrin açılmasına sebep olacaksa, caiz değildir.

624- Ölüden ayrılan şeyler kıl, tırnak ve diş bile olsa, onunla birlikte gömülmelidir. Eğer kabrin açılmasını gerektiriyorsa, ayrı olarak gömülmesi ihtiyata uygundur. İnsandan diri iken ayrılan tırnak ve dişin gömülmesi, müs-tehaptır.

625- Kuyuda ölen birisinin çıkarılması mümkün olmazsa, kuyu kapatılıp ona mezar yapılmalıdır. Kuyu başkasının malı olursa, herhangi bir yolla sahibinin rızası alınmalıdır.

626- Çocuk ana rahminde ölür ve orada kalması anne için tehlikeli olursa, en basit yöntemle dışarı çıkarılmalıdır. Hatta çocuğun parça parça edilmesini gerektirirse,

sakıncası yoktur. Ancak bunu, becerebilen kocası veya bir kadın yapmalıdır; mümkün olmazsa, bu işte tecrübesi olan mahrem bir erkek, eğer o da olmazsa, işi becerebilen nâmahrem bir erkek yapmalıdır. Bunların hiç birisi olmazsa, o zaman işin ehli olmayan bir kimse bunu yapabilir.

627- Anne ölür ancak karnındaki çocuk diri olursa, çocuğun sağ kalacağına ümit olmasa bile önceki hükümde açıklanan kimseler vasıtasıyla, çocuk sağ çıkabileceği bir yerden çıkarılmalı ve yeniden dikilmelidir. Ama, çocuğun sağlam çıkarılmasında sağ ve sol taraftan çıkarılmasının herhangi bir etkisi olmazsa, farz ihtiyat gereği, sol taraftan çıkarılmalıdır.

Cenazelerin Gömülmesiyle İlgili Müstehaplar

628- Allah'ın rızasına uygun düşeceği ümit edilerek şu işlerin yapılması iyidir:

- 1) Kabrin, normal bir adam boyu kadar derin kazılması.
- 2) Cenazenin, en yakın mezarlığa gömülmesi; ancak uzakta bulunan mezarlık iyi insanların gömülmüş olması veya halkın kabir ehline Fatiha okumak amacıyla oraya daha fazla gitmeleri gibi olumlu yönü olursa o başka.
- 3) Cenazenin kabre bir kaç arşın kala yere koyulması, üç defada yavaş yavaş kabre yaklaştırılması, her defasında yere bırakılıp kaldırılması ve dördüncü defada kabre konulması.
- 4) Ölü erkek ise, üçüncü defada baş tarafı mezarın aşağı tarafına gelecek şekilde yere koyulması ve dördüncü defada baş tarafından mezara koyulması; eğer ölü, kadın ise üçüncü defada mezarın kible tarafına koyulması ve yanlamasına mezara indirilmesi ve kabre indirilirken kabrin üzerine bir perde çekilmesi.
- 5) Cenazenin, tabuttan yavaşça alınıp mezara koyulması.
- 6) Definden önce ve defin sırasında emredilen duaların okunması.
- 7) Cenaze mezara konulduktan sonra kefenin bağlarının çözülmesi.
- 8) Ölünün yüzünün toprağa bırakılması.
- 9) Ölünün başının altına topraktan bir yastık yapılması.
- 10) Arkası üzerine dönmemesi için ölünün arkasına pişmemiş toprak veya kesek koyulması.
- 11) Mezarı toprakla doldurulmadan önce sağ elle cenazenin sağ omzuna vurulması ve sol elle de sol omzundan sıkıca tutulması ve ağzın ölünün kulağına yaklaştırılarak şiddetle hareket ettirilmesi ve üç defa şöyle denilmesi:

(اِسْمَعْ اِفْهَمْ يَا فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ) "İsme', ifhem ya fulanebne fulan." [25] Fulan yerine ölünün ve babasının ismi söylenilmelidir. Şöyle ki, eğer ölünün ismi Muhammed ve babasının ismi de Ali ise, üç defa şöyle denilmelidir: (اِسْمَعْ اِفْهَمْ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ) "İsme', ifhem ya Muhammed'ebne Ali."

Daha sonra da şöyle denilmelidir:

هَلْ أَنْتَ عَلَى الْعَهْدِ الَّذِي فَارَقْتَنَا عَلَيْهِ مِنْ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ
آلِهِ عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ سَيِّدُ النَّبِيِّينَ وَ خَاتَمُ الْمُرْسَلِينَ وَ أَنَّ عَلِيًّا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ وَ إِمَامُ أَقْرَضَ اللَّهُ
طَاعَتَهُ عَلَى الْعَالَمِينَ وَ أَنَّ الْحَسْنَ وَ الْحُسَيْنَ وَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ وَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ وَ مُوسَى بْنَ
جَعْفَرَ وَ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى وَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ وَ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ وَ الْحَسْنَ بْنَ عَلِيٍّ وَ الْقَائِمَ الْحُجَّةَ الْمَهْدِيَّ صَلَوَاتُ اللَّهِ
عَلَيْهِمْ أَيْمَةَ الْمُؤْمِنِينَ وَ حُجَّجُ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ وَ أَيْمَتِكَ أَيْمَةٌ هُدَى أَبْرَارًا يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ

Okunuşu: "Hel ente 'elel 'ehdillezî farektena 'eleyhi min şehadeti en la ilâhe illellahu vehdehu la şerîke lehu ve enne Muhemmeden sellallahu 'eleyhi ve alihi 'ebduhu ve resûluhu ve seyyid'un-nebiyyîne ve hatem'ul-murselîn. Ve enne 'Eliyyen Emîr'- ul-Mû'minîne ve seyyid'ul-vesiyyîne ve imamun ifterezellahu ta'etehu 'elel-'âlemîn. Ve enne'l-Hesene ve'l-Huseyne ve 'Eliy-yebnel Huseyni ve Muhemmedebne 'Eliyyin ve Ce'ferebne Mu-hemmedin ve Musebne Ce'ferin ve 'Eliyyebne Musa ve Muhemmedebne 'Eliyyin ve 'Eliyyebne Muhemmedin ve'l-Hesenebne 'Eliyyin ve'l-Kâim'el-Hucce't'el-Mehdiyye selevatullahi 'eylehim eimmet'ul-mû'minîne ve huçecullahi 'ele'l-helki 'ecme'îne ve eimmetuke eimmetu huden ebrarun ya fulanebne fulan"[26]

Cümlelerin sonunda yer alan "fulanebne fulan" yerine ölen insanın ve babasının ismi söylenir. Daha sonra şunlar eklenir:

إِذَا آتَاكَ الْمَلَكَانِ الْمُقَرَّبَانِ رَسُولَيْنِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ سَلَّكَ عَنْ رَبِّكَ وَ عَنْ نَبِيِّكَ وَ عَنْ دِينِكَ وَ عَنْ
كِتَابِكَ وَ عَنْ قِبْلَتِكَ وَ عَنْ أَيْمَتِكَ فَلَا تَخَفْ وَ لَا تَحْزَنْ وَ قُلْ فِي جَوَابِهِمَا اللَّهُ رَبِّي وَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ
نَبِيُّ وَ الْإِسْلَامُ دِينِي وَ الْقُرْآنُ كِتَابِي وَ الْكَعْبَةُ قِبْلَتِي وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ إِمَامِي وَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ
الْمُجْتَبَى إِمَامِي وَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الشَّهِيدُ بِكَرْبَلَا إِمَامِي وَ عَلِيُّ بْنُ زَيْنِ الْعَابِدِينَ إِمَامِي وَ مُحَمَّدُ الْبَاقِرُ إِمَامِي وَ جَعْفَرُ
الصَّادِقُ إِمَامِي، وَ مُوسَى الْكَاطِمُ إِمَامِي، وَ عَلِيُّ الرِّضَا إِمَامِي، وَ مُحَمَّدُ الْجَوَادُ إِمَامِي، وَ عَلِيُّ الْهَادِي إِمَامِي
وَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ إِمَامِي وَ الْحُجَّةُ الْمُنتَظَرُ إِمَامِي هُوَ لِأَعِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ أَنْبِيَّيَ وَ سَادَتِي وَ قَادَتِي وَ
شَفَعَانِي، بِهِمْ أَتَوَلَّى وَ مِنْ أَعْدَائِهِمْ أَتَبَرَّءُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ. ثُمَّ أَعْلَمُ يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ

Okunuşu: "İza etake'l-melekan'il-mukerrebani resûleyni min 'indillahi tebareke ve te'ala ve seelake 'en rebbike ve 'en nebiy-yike ve 'en dînike ve 'en kitabike ve 'en kibletike ve 'en eimme-tike fela tehaf vela tehzen ve kul fi cevabihima: Ellahu rebbî ve Muhemmedun sellallahu 'eleyhi ve alihi nebiyyî ve'l-İslâmu dînî ve'l-Kur'ânu kitabî ve'l-Ke'betu kibletî ve Emîr'ul-Mû'minîne 'Eliyyubnu Ebîtalibin imamî ve'l-Hesenubnu 'Eliyyin'il-Mucteba imamî ve'l-Huseynubnu 'Eliyyin, eş-şehîdu bi-Kerbelâ imamî ve 'Eliyyun Zeynu'l-'Abidîne imamî ve Muhemmedun el-Bakiru imamî ve Ce'ferun es-Sadiku imamî ve Musa el-Kazimu imamî ve 'Eliyyun er-Rıza imamî ve Muhemmedun el-Cevadu imamî ve 'Eliyyun el-Hadî imamî ve'l-Hesen'ul-'Eskeriyyu imamî ve'l-Hucce't'ul-Muntezeru imamî. Hâulâi selevatullahi 'eylehim 'ecme'îne eimmetî ve sadetî ve kâdetî ve şufe'âi. Bihim etevella ve min e'dâihim eteberreu fi'd-dunya ve'l-ahireti, summe'lem ya fulanebne fulan."[27]

Yine cümlelerin sonundaki "fulanebne fulan" yerine ölen insanın ve babasının ismi söylenir ve şöyle devam edilir:

أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى نِعَمَ الرَّبِّ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ نِعَمَ الرَّسُولِ وَ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَ أَوْلَادَهُ
الْمَعْصُومِينَ الْأَيْمَةَ الْإِثْنَى عَشَرَ الْأَيْمَةَ وَ أَنَّ مَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ حَقٌّ وَ أَنَّ الْمَوْتَ حَقٌّ وَ

سُؤَالَ مُنْكَرٍ وَ تَكْوِيرٍ فِي الْقَبْرِ حَقٌّ وَ الْبَعَثِ حَقٌّ وَ النُّشُورِ حَقٌّ وَ الصِّرَاطِ حَقٌّ وَ الْمِيزَانِ حَقٌّ وَ تَطَايُرِ الْكُتُبِ حَقٌّ وَ أَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَ النَّارَ حَقٌّ وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَ أَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ

Okunuşu: "Ennellahe tebareke ve te'ala ni 'me'r-rebbu ve enne Muhemmeden sellellahu 'eleyhi ve alihi ni 'me'r-resûlu ve enne 'Eliyyebne Ebîtalibin ve evladehu'l-me'sûmîne el-eimmet'el- isna 'eşere ni 'me'l-eimmetu ve enne ma câe bihi Muhemmedun sellellahu 'eleyhi ve alihi hekkun ve enne'l-mevte hekkun ve suale munkerin ve nekîrin fi'l-kebri hekkun ve'l-be'se hekkun ve'n-nuşûre hekkun ve's-siraçe hekkun ve'l-mîzane hekkun ve teşa-yur'el-kutubi hekkun ve enne'l-cennete hekkun ve'n-nare hekkun ve enne's-sa'ete atiyetun la reybe fiha ve ennellahe yeb'esu men fi'l-kubûr."[28]

Daha sonra, "Efehimte ya fulan" der ve fulan kelimesi ye-rine ölen insanın ismini söyler. Daha sonra da şu duayı ekler:

تَبَّتْكَ اللَّهُ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ وَ هَذَاكَ اللَّهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ عَرَفَ اللَّهُ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ أَوْلِيَائِكَ فِي مُسْتَقَرٍّ مِنْ رَحْمَتِهِ

Okunuşu: "Sebbetekellahu bi'l-kevli's-sabiti ve hedakellahu ila siraçin mustekîm. 'Errefellahu beyneke ve beyne evliyâike fî mustekerrin min rehmetih."[29]

Son olarak şu duayı da okur:

اللَّهُمَّ جَافِ الْأَرْضَ عَنْ جَنِّيهِ وَ اصْعَدْ بِرُوحِهِ إِلَيْكَ وَ لَقِّهِ مِنْكَ بُرْهَانًا اللَّهُمَّ عَفْوِكَ عَفْوِكَ

Okunuşu: "Allahumme cafi'l-erze 'en cenbeyhi ves'ed birû-hihi ileyke ve lekkihi minke burhana. Allahumme 'efveke 'efvek."[30]

629- Allah'ın rızasını kazanma ümidiyle cenazeyi kab-re koyan kimsenin taharetli (=abdest veya gusül almış ol-ması), başı açık, yalın ayak olması ve cenazenin ayakları tarafından kabirden çıkması ve ölünün akrabaları dışında orada bulunanların, ellerinin arkasıyla kabre toprak dökmeleri ve "İnna lillahi ve inna ileyhi raci'ûn"[31] demeleri iyidir. Ölü kadın olursa, mahrem olanların ve eğer mahremi olmazsa akrabalarının onu kabre koymaları gerekir.

630- Allah'ın rızasını kazanma ümidiyle kabrin kare veya dikdörtgen şeklinde yapılması ve topraktan dört parmak kadar yükseltilmesi, yanlışlık olmaması için üzerine bir işaret konulması, kabir üzerine su serpilmesi, su serpildikten sonra orada bulunanların ellerini kabir üzerine koyarak parmaklarını açıp toprağa batırmaları ve yedi defa Kadir suresini okumaları ve ölü için Allah'tan bağış dilemeleri ve şu duayı okumaları iyidir:

اللَّهُمَّ جَافِ الْأَرْضَ عَنْ جَنِّيهِ وَ اصْعَدْ إِلَيْكَ رُوحَهُ وَ لَقِّهِ مِنْكَ رِضْوَانًا وَ اسْكِنْ قَبْرَهُ مِنْ رَحْمَتِكَ مَا تُغْنِيهِ بِهِ عَنْ رَحْمَةٍ مِنْ سِوَاكَ

Okunuşu: "Allahumme cafil erze 'en cenbeyhi, ves'ed iley-ke rûhehu ve lekkihi minke rizvana. Ve eskin kebrehu min reh-metike ma tuğnîhi bihi 'en rehmeti men sivak."[32]

631- Cenazeyi takip edenler gittikten sonra, ölünün velisinin veya velisi tarafından izinli birisinin, emredilen duaları ölüye telkin etmesi, müstehaptır.

632- Definden sonra, ölü sahiplerine başsağlığı dileğinde bulunmak, müstehaptır. Ama üzerinden bir müddet geçer ve başsağlığı dilemek musibetin yenilenmesine ve hatırlatılmasına sebep olacaksa, terk edilmesi daha iyidir. Yine üç güne kadar ölünün ev halkına yemek ikram edilmesi müstehap, onların yanında ve evlerinde yemek yenilmesi, mekruhtur.

633- İnsanın, kendi yakınlarının özellikle çocuğunun ölümünde sabretmesi, ölüyü hatırlarken "İnna lillahi ve inna ileyhi raciûn"[33] demesi, ölü için Kur'ân okuması, ana ve ba-basının kabri başında Allah'tan istekte bulunması ve çabuk bozulmayacak şekilde kabri sağlam yapması müstehaptır.

634- Birisinin ölümünden dolayı, insanın kendi saçını başını yolması, yüzünü ve vücudunu yaralaması, caiz değildir.

635- Baba ve erkek kardeşin ölümü dışında yaka parçalamak, caiz değildir.

636- Erkek, karısının veya evladının ölümünde yakasını veya elbisesini parçalarsa veya kadın, ölünün mateminde kan gelecek şekilde yüzünü yırtar veya saçlarını yolarsa, ya bir köle azat etmeli, ya on fakiri doyurmalı veya onlara giysi giydirmelidir. Bunları yapamazsa, üç gün oruç tutmalıdır. Kan gelmemiş olsa da farz ihtiyat gereği, bu hükümler uygulanmalıdır.

637- Farz ihtiyat gereği, ölünün yasında yüksek sesle ağlanılmamalıdır.
Hediye (DEFİN GECESİ) NAMAZI

638- Cenazenin kabre konulduğu ilk gece, ölü için iki rekât namaz kılınması, müstehaptır. Şöyle ki: İlk rekâtta Fatiha'dan sonra bir defa Ayet'el-Kürsî ve ikinci rekâtta Fatiha'dan sonra on defa Kadir Suresi okunur ve namaz bittikten sonra şöyle denir:

(اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَابْعَثْ ثَوَابَهَا إِلَى قَبْرِ فُلَانٍ)

Okunuşu: "Allahumme selli 'ela Muhammedin ve al-i Muhammed. Veb'es sevabeha ila kebri fulan."[34]

Duada geçen "fulan" kelimesi yerine ölen insanın ismi söylenir.

639- Hediye (defin gecesi) namazı, ölünün kabre konulduğu ilk gecenin herhangi bir saatinde kılınabilir. Ancak gecenin ilk bölümünde ve yatsı namazının ardından kılınması, daha iyidir.

640- Cenaze uzak bir şehre götürülmek istenir veya başka bir sebepten dolayı gömülmesi gecikirse, hediye (defin gecesi) namazı da kabre konulduğu ilk geceye kadar ertelenmelidir.

KABRİ AÇMAK

641- Müslümanın kabrini açmak, çocuk veya deli olsa da haramdır. Ancak ölünün cesedi çürür ve toprak kesilirse, sakıncası yoktur.

642- İmamzadelerin, şehitlerin ve salih insanların kabirlerini açmak, üzerinden yıllar geçse de, ziyaret yeri olduğu takdirde haramdır. Hatta ziyaretgah olmasa da, farz ihtiyat gereği, açılmamalıdır.

643- Bir kaç durumda kabri açmak, haram değildir:

- 1) Cenaze gasp edilmiş bir yerde gömülür ve yer sahibi de onun orada bulunmasına razı olmaz.
- 2) Kefen ya da cenazeyle gömülen başka bir şey gasp edilmiş olur ve sahibi onun kabirde kalmasına rıza gös-termez. Ölüden vereseye intikal eden bir mal cenazeyle birlikte gömülür ve verese o malın kabirde kalmasına razı olmazsa, yine hüküm aynıdır. Ancak vârislere intikal etmiş ve cenazeyle birlikte gömülen şey, yüzük ve benzeri gibi az bir mal olursa, onun çıkarılması için kabrin açılması özellikle eğer vereseye fazla haksızlık sayılmazsa, sakıncalı ve üzerinde genişçe durulması gereken bir konudur. Eğer dua kitabı, Kur'ân veya yüzük gibi şeylerin kendisiyle gömülmesini vasiyet ederse, vasiyet ettiği şey onun malının üçte birinden fazla olmadığı takdirde, bunları çıkarmak amacıyla kabir açılmaz.
- 3) Ölü yıkanmadan veya kefenlenmeden gömülür ya da yıkamanın batıl olduğu veya şer'î usûllere göre gömülmediği yahut kabirde kibleye doğru koyulmadığı anlaşılır.
- 4) Bir hakkın ispatlanması için ölünün bedeni görülmek istenir.
- 5) Cenaze, kâfirlerin mezarlığı veya pislik dökülen yerler gibi kendisine saygısızlık sayılan bir yere gömülür.
- 6) Canlı olduğu hâlde annesiyle birlikte gömülen çocuğun çıkarılması gibi, şer'î açıdan kabri açmaktan daha önemli olan bir konu için açılması gerekli olur.
- 7) Ölünün bedenini, yırtıcı hayvanların parçalayacağından, sel götüreceğinden veya düşman çıkaracağından korkulur.
- 8) Ölünün vücudunun bir parçası olup ancak kendisiyle gömülmeyen bir parça gömülmek istenir. Ama farz ihtiyat gereği, o parça ölünün bedeni görülmeyecek şekilde kabre konulmalıdır.

MÜSTEHAĞ GUSÜLLER

644- Mukaddes İslâm dininde bir çok müstehap gusül vardır. Onlardan bazıları şunlardır:

- 1) Cuma guslü: Zamanı cuma günü sabah ezanından öğle ezanına kadardır. Öğleye yakın yapılması daha iyidir. Eğer öğleye kadar yapılmazsa, eda ve kaza olduğu niyet edilmeksizin cumanın ikindi vaktine kadar yapılması iyidir. Cuma günü gusül yapılmazsa, cumartesi gününün sabahından güneş batıncaya kadar kaza olarak yapılması, müste-haptır. Cuma günü su bulamayacağından korkan kimse perşembe günü cuma guslünü yapabilir. Hatta cuma gecesi, Âlemlerin Rabbi'nin rızasını kazanma ümidiyle gusül yapılırsa, sahihtir. Cuma guslü yapılırken şu duanın okunması müstehaptır:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاجْعَلْنِي مِنَ النَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

Okunuşu: "Eşhedu enla ilâhe illellahu vehdehu la şerîke lehu ve enne Muhemmeden 'ebduhu ve resûluh. Ellahumme selli 'ela Muhemmedin ve al-i Muhemmed, vec'elnî mine't-tevvabîne vec'elnî min'el-muteṭehhirîn."[35]

2) Ramazan ayının ilk gecesi ve bu ayda tüm tek gecelerin örneğın üçüncü, beşinci ve yedinci gecelerin guslû. Ancak yirmi birinci geceden itibaren bütün gecelerde gusledilmesi, müstehaptır. Birinci, on beşinci, on yedinci, on dokuzuncu, yirmi birinci, yirmi üçüncü, yirmi beşinci, yirmi yedinci, yirmi dokuzuncu geceler için gusletmek hakkında daha çok tavsiye edilmiştir. Ramazan gecelerinin gusül vakti, gecenin bütünüdür; güneş batarken yapılması daha iyidir. Ancak yirmi birinci geceden ayın sonuna kadar akşam namazıyla yatsı namazları arasında yapılması daha iyidir ve yine yirmi üçüncü gece, gecenin başlangıcında yapılan guslün yanı sıra bir de gecenin sonunda gusledilmesi, müstehaptır.

3) Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı gününün guslû. Vakti, sabah ezanından güneş batıncaya kadardır. Bayram namazından önce yapılması, daha iyidir. Öğleden güneş batıncaya kadar yapılırsa, recâ niyetiyle [bu amele karşılık vaat edilen sevaba ulaşma ümidiyle] yapılması, ihtiyata uygundur.

4) Ramazan Bayramı gecesi guslû. Güneş battıktan sabah ezanına kadar yapılır. Ancak gecenin başlangıcında yapılması, daha iyidir.

5) Zilhicce ayının sekizinci ve dokuzuncu günlerinin guslû. Dokuzuncu günde öğleye yakın gusledilmesi, daha iyidir.

6) Recep ayının birinci, on beşinci, yirmi yedinci ve son gününün guslû.

7) Gadir-i Hum Bayramı gününün guslû. Güneşin çıkışından sonra, günün başlangıcında gusledilmesi, daha iyidir.

8) Zilhicce ayının yirmi dördüncü gününün guslû.

9) Nevruz bayramı günü, şaban ayının on beşinci, rebiyülevvel ayının dokuzuncu ve on yedinci ve zilkâde ayının yirmi beşinci günü yapılan gusüller. Ancak şabanın on beşinci gününün guslû ve bu meselenin sonuna kadar değinilecek olan diğer gusüller recâ niyetiyle [bu amele karşılık vadedilen sevaba ulaşma ümidiyle] yapılsın.

10) Yeni doğmuş çocuğa verilen gusül.

11) Kocası dışında bir başkası için güzel koku kullanan kadının guslû.

12) Sarhoşken uyuyan kimsenin guslû.

13) Herhangi bir yerini, yıkanmış bir ölünün bedenine dokunduran kimsenin guslû.

14) Güneş ve ay tamamen tutulduğu hâlde, kasıtlı olarak âyat namazı kılmayan kimsenin guslû.

15) Dara asılmış kimseyi görmek amacıyla gidip onu gören kimsenin gusletmesi. Ama tesadüfen veya çaresizlikten görür ya da şahitlik yapmak için gitmiş olursa, gusletmesi müstehap değildir.

645- Mekke'nin harem bölgesine, Mekke şehrine, Mes-cid-i Haram'a, Medine'nin harem bölgesine, Medine-i Mü-nevvere'ye, Mescid-i Nebevî'ye girmeden önce gusletmek, müstehaptır. Ehlibeyt İmamlarının (onlara selâm olsun) haremlerine girmek için reca niyetiyle [bu amele karşılık vadedilen sevaba ulaşma ümidiyle] gusletmek, iyidir. Bir günde bir kaç kez ziyarete gidecek olursa, bir gusül yeterlidir. Bir kimse, bir günde Mekke'nin harem bölgesine ve Mescid-i Haram'a ve Kâ'be'ye girmek isterse, hepsinin niyetiyle bir gusül etmesi yeterlidir. Yine bir günde Medine'nin harem bölgesine, Medine şehrine ve Mescid-i Nebevî'ye girmek isterse, hepsi için bir gusül yeterlidir.

Resulullah Efendimizi (s.a.a) ve Ehlibeyt İmamlarını (a.s) uzaktan veya yakından ziyaret etmek, yüce Allah'tan hacet istemek, tövbe etmek, ibadet ederken neşatlı olmak, yolculuk özellikle şehitler serveri Hz. Hüseyin'in (a.s) türbesini ziyaret amacıyla yapılan yolculuk için gusletmek müstehaptır. Bu meselede değinilen gusüllerden birini yaptıktan sonra abdesti bozan bir işi yapar meselâ uyursa, gusül batıl olur ve tekrar gusletmek, müstehaptır.

646- Müstehap gusülle namaz gibi abdesti gerektiren bir iş yapılamaz.

647- İnsanın üzerine bir kaç çeşit gusül müstehap olur ve hepsinin niyetiyle bir gusül yaparsa, yeterlidir.

TEYEMMÜM

Yedi yerde abdest ve gusül yerine teyemmüm edilmelidir:
Teyemmümü Mubah Kılan Birinci Durum

Abdest veya gusle yetecek kadar suyun temin edilmesinin mümkün olmaması.

648- İnsan bayındır yerlerde, abdest ve gusül suyu bulmak için ümitsizliğe kapılıncaya kadar aramalıdır. Çölde ise, dereli tepeli veya ağaçlık olması veya benzeri sebeplerle geçilmesi zor yerler olursa, eski zamanlar yayla atılan bir ok mesafesi kadar[36] dört tarafa su bulma amacıyla gidilmelidir. Su aranan yer böyle olmazsa, dört tarafa iki ok atımı mesafe kadar gidip su aramak gerekir.

649- Dört taraftan bazısı düzlük ve diğer bazısı dereli tepeli olur veya oralardan geçmek zor olursa, düzlük olan tarafta iki ok atımı ve böyle olmayan tarafta ise, bir ok atımı gidilip su aranması gerekir.

650- Su olmadığı kesin olarak bilinen tarafta, su aramak gerekmez.

651- Namaz vakti dar olmaz ve su aramak için vakit müsait olursa, su aranması gereken mesafeden biraz uzakta su olduğu kesin olarak bilinir ve herhangi bir engel ve zorluk söz konusu olmazsa, su bulmak amacıyla oraya gidilmelidir. Ancak uzakta su olduğu sanılırsa, oraya gidilmesi gerekmez. Ama eğer su bulunacağına kanaat getirilirse, oraya gidilmelidir.

652- Bizzat insanın kendisinin su araması gerekmez. Sözüne güvendiği birisini de gönderebilir; bu durumda bir kişi, bir kaç kişi tarafından da su aramaya gidebilir.

653- Eğer kendi yolculuk eşyasının içinde, evde veya kafilde su olduğuna ihtimal verirse, suyun olmadığından emin oluncaya veya bulunmasından ümitsizliğe düşünceye kadar araması gerekir.

654- Namaz vakti girmeden su arar; ancak bulamaz ve namaz vakti girinceye kadar orada kalırsa, yeniden su araması gerekmez.

655- Namaz vakti girdikten sonra su aramaya koyulur ve su bulamazsa ve öbür namaz vaktine kadar orada kalırsa, tekrar aramak gerekmez.

656- Yırtıcı hayvan tehlikesinden korkar veya su aramak tahammül edemeyeceği kadar zor olur veya namaz vakti, hiçbir şekilde su arayamayacağı kadar dar olursa, su aramak gerekmez. Ama bir miktar aramak imkanı olursa, o kadar aranması gerekir. Eğer kendi can veya malına bir zarar dokunacağından korkarsa, su aramaya gitmemelidir. Ama zayi olma ihtimali verilen mal ona göre önemsenmeyecek kadar az olur ve başka bir korku da söz konusu olmazsa, su araması gerekir.

657- Namaz vakti dar oluncaya dek su aramaya gitmezse, günah işlemiş olur; ama teyemmümlerle kıldığı namaz sahihtir.

658- Su bulamayacağından emin olan bir kimse, su aramaz ve teyemmümlerle namaz kılar; ancak namazdan sonra aradığı takdirde su bulunacağını anlarsa, namazı batıldır.

659- Su arayıp bulamadıktan sonra teyemmümlerle namaz kılar; ancak namazdan sonra, aradığı yerde suyun var olduğunu anlarsa, namazı sahihtir.

660- Namaz vakti girdikten sonra abdestli olur ve abdestini bozacak bir şey yaptığında yeniden abdest alamayacağını bilirse, zararı ve meşakkati olmadan abdestini koruyabildiği takdirde, abdestini bozmamalıdır. Yine kendisi veya iki adil şahidin haber vermesi üzerine su bulamayacağını bilirse, aynı hüküm geçerlidir. Hatta su bulamayacağına dair yerinde bir ihtimal verirse, farz ihtiyat gereği abdestini bozmaması gerekir.

661- Namaz vaktinden önce abdestli olur ve abdestini bozduğu takdirde su bulamayacağını bilir veya yerinde sayılır bir ihtimal verir yahut bunu iki adil şahit bildirirse, zararı ve meşakkati olmadan abdestini koruyabileceği takdirde farz ihtiyat gereği, abdestini bozmamalıdır.

662- Yalnızca abdest veya guslüne yetecek kadar suyu olan kimse onu döktüğünde su bulamayacağını bilir veya bunu iki adil şahit bildirirse, namaz vakti girmişse, onu dökmesi haramdır. Farz ihtiyat gereği, namaz vakti girmeden önce de onu dökmemelidir. Hatta bu görüşün, güçlü olmadığı söylenemez. Suyu döktüğü takdirde, başka su bulamayacağına dair yerinde bir ihtimal verirse, farz ihtiyat gereği, namaz vaktinden önce de onu dökmemelidir.

663- Su bulamayacağını bilir veya iki adil şahit bildirirse, namaz vakti girdikten sonra abdestini bozar veya yanında bulunan suyu dökerse, günah işlemiş olur ve teyemmümle kıldığı namaz sahihtir. Ancak müstehap ihtiyat gereği, namazı kaza etmelidir.

Teyemmümü Mubah Kılan İkinci Durum

664- İhtiyarlık sebebiyle veya hırsız, yırtıcı hayvan ve benzeri bir şeyden korku veya kuyudan su çekebilmek için gerekli aletlerin bulunmaması yüzünden suya ulaşılmazsa, teyemmüm edilmelidir. Su bulmak veya onu kullanmak, halkın tahammül edemeyeceği kadar meşakkati gerektiriyorsa, yine aynı hüküm geçerlidir.

665- Kuyudan su çekebilmek için kova, ip ve benzeri aletler gerekir ve onları satın almaya veya kiralamaya mecbur olursa, fiyatı normalin bir kaç misli fazla olsa da, temin etmesi gerekir. Yine kaç kat fazlasıyla satılmakta olan suyu da satın alması gerekir. Ancak bunları almak için gereken para, maddi durumuna zarar verecek miktarda olursa, satın alması farz olmaz.

666- Su elde etmek için borç almak zorunda kalırsa, borçlanmalı; ama borcunu ödeyemeyeceğini bilen veya zanneden kimsenin borçlanması farz değildir.

667- Meşakkati olmadığı takdirde, suya ulaşmak için kuyu kazmak gerekir.

668- Bir kimse minnet bırakmadan insana bir miktar su bağışta bulunursa, kabul etmelidir.

Teyemmümü Mubah Kılan Üçüncü Durum

669- Su kullandığı takdirde kendi canına ait korkusu olur veya su kullanma sonucu hastalanmaktan ya da bir kusur meydana geleceğinden veya hastalığının uzayacağından, artacağından veya tedavisinin güçleşeceğinden korkarsa, teyemmüm etmelidir. Ama sıcak suyun ona zararı olmazsa, onunla abdest almalı veya gusletmelidir.

670- Suyun kendisi için zararlı olacağından emin olması gerekmez. Zararlı olacağına dair ihtimal verir ve bu da halkın nazarında yerinde bir ihtimal sayılır ve verdiği bu ihtimal sonucu korkuya kapılırsa, teyemmüm etmelidir.

671- Göz hastalığına yakalanan kimseye su zararlı ise, teyemmüm etmelidir.

672- Suyun zararlı olacağından emin olan veya korkan kimse, teyemmüm eder ve namazdan önce suyun kendisi için zararlı olmadığını anlarsa, teyemmümü batıl olur. Eğer namazdan sonra anlarsa, namazı sahihtir.

673- Suyun kendisi için zararlı olmadığını bilir; ancak gusül veya abdest aldıktan sonra, suyun zararlı olduğunu anlarsa, almış olduğu gusül ve abdest sahihtir. Teyemmümü Mubah Kılan Dördüncü Durum

674- Bulunan su, abdest veya gusle harcanmış takdirde kendisinin, aile ve çocuklarının, arkadaşının veya erkek ve kadın hizmetçi gibi onunla ilintili olanların susuzluktan öleceğinden veya hastalanacağından veya dayanılması zor olacak bir şekilde susayacaklarından korkarsa, abdest ve gusül yerine teyemmüm etmelidir. Yine

at ve katır gibi normalde yemek için kesilmeyen hayvanın susuzluktan helak olacağından korkarsa, hayvan kendisinin olmasa da, suyu ona verip teyemmüm etmelidir. Aynı şekilde, canının korunması farz olan bir kimsenin su verilmediği takdirde ölme tehlikesi olursa, aynı hüküm geçerlidir.

675- Abdest veya gusül için bulundurduğu temiz sudan başka, kendisi ve onunla ilintili olanların içeceği kadar necis su da olursa, temiz suyu içmek için ayırmalı ve teyemmümle namaz kılmalıdır. Ama suyu, hayvana vermek isterse, necis suyu vermeli ve temiz suyla abdest ve gusül almalıdır.
Teyemmümü Mubah Kılan Beşinci Durum

676- Beden veya elbisesi necis olan bir kimsenin az miktarda suyu olur ve bununla abdest aldığı veya guslettiği takdirde, beden veya elbisesini yıkamaya su kalmazsa, suyu beden veya elbisesini yıkamada kullanmalı ve teyemmümle namaz kılmalıdır. Ama üzerine teyemmüm edilecek bir şeyi bulunmazsa, suyu, abdest veya gusül için kullanmalı ve necis beden veya elbiseyle namaz kılmalıdır.
Teyemmümü Mubah Kılan Altıncı Durum

677- Kullanılması haram olan su veya kaptan başka su veya kap bulunmazsa -meselâ, su veya kap gasp edilmiş olur ve ondan başka su veya kap da bulunmazsa- abdest veya gusül yerine teyemmüm etmelidir.
Teyemmümü Mubah Kılan Yedinci Durum

678- Vaktin dar olması yüzünden abdest veya gusül alındığı takdirde, namazın tamamı veya bir kısmı, vakitten sonra kılınacak olursa, teyemmüm edilmelidir.

679- Kasıtlı olarak namazını abdest veya gusle yetecek kadar vakit kalmayınca dek geciktirirse, günah işlemiş olur; ama teyemmümle kıldığı namaz sahihtir. Ancak müstehap ihtiyat gereği, o namazın kazasını kılmalıdır.

680- Abdest aldığı veya guslettiği takdirde namaza yetecek kadar vakit kalıp kalmayacağından şüpheye düşen kimse, teyemmüm etmelidir.

681- Vakit darlığı yüzünden teyemmüm eden kimsenin namazdan sonra, elinde bulunan su elinden çıkarsa, teyemmümü bozacak bir şey yapmasa bile görevi teyemmüm etmekse, yeniden teyemmüm etmelidir.

682- Suyu olan kimse, vaktin dar olması yüzünden teyemmümle namaz kılmaya başlar ve namaz esnasında mevcut olan su zâyi olursa, sonraki namazları o teyemmümle kılabilir.

683- Abdest alacak veya gusledecek ve namazları da ikamet ve kunut gibi müstehap amelleri yapmaksızın kılabilir kadar vakit olursa, gusül veya abdest almalı ve namazı müstehap amelleri yapmaksızın kılmalıdır. Hatta Fatiha'dan sonra bir sure okuyacak kadar vakit olmasa bile, gusül veya abdest alıp namazı sure okumadan kılmalıdır.

ÜZERİNE TEYEMMÜM EDİLEN ŞEYLER

684- Temiz oldukları takdirde toprağa, çakıla, keseğe ve taşa, teyemmüm etmek sahihtir; tuğla ve testi gibi pişmiş çamur üzerine de teyemmüm edilir.

685- Kireç taşı, alçı taşı, mermer taşı, siyah mermer taşı ve sayir taş türleri üzerine teyemmüm edilir. Akik ve firuze taşı gibi cevherler üzerine edilen teyemmüm batıldır. Farz ihtiyat gereği, önceki hükümda açıklanan toprak ve üzerine teyemmüm edilebilen şeylerden biri var olduğu takdirde, yanmış kireç ve alçıya teyemmüm edilmemelidir. Toprak ve benzeri şeyler bulunmaz, alçı veya kireç üzerine yahut da toz veya çamur üzerine teyemmüm etmek zorunda kalırsa, hem toz ve hem çamura veyahut hem yanmış kireç ve hem alçıya teyemmüm etmelidir.

686- Toprak, çakıl, kesek ve taş bulunmazsa, elbise, yağlı veya benzeri şeyler üzerinde bulunan toz toprağa teyemmüm edilmelidir. Elbise ve yağının arasında bulunan toza teyemmüm edilmez; ancak ilk önce vurularak toz elbise üzerine çıkarılırsa, teyemmüm yapılabilir. Eğer toz bulunmazsa, çamura teyemmüm edilir. Çamur da bulunmazsa, müstehap ihtiyat gereği, namaz teyemmümsüz kılınır ve sonradan ihtiyat gereği, kaza edilir.

687- Yağlı ve benzerinin silkelmesiyle toprak elde edilebilecek olursa, tozla teyemmüm etmek batıldır ve yine çamur kurutularak toprak elde edilebilecek olursa, çamurla teyemmüm batıldır.

688- Suyu olmayıp yanında kar veya buz bulunan kimse, mümkün olduğu takdirde onu eritmeli ve onunla abdest veya gusül almalıdır. Bu mümkün olmazsa ve üzerine teyemmüm edilecek bir şey de bulunmazsa, müstehap ihtiyat gereği, namaz abdestsiz ve teyemmümsüz kılınmalı ve farz ihtiyat gereği, daha sonra kaza edilmelidir.

689- Toprak ve çakıl, üzerine teyemmüm edilmeyen saman ve benzeri bir şeyle karışık olursa, onunla teyemmüm edilmez. Ama üzerine teyemmüm edilmeyen şey, toprak ve çakıl içinde yok sayılacak kadar az olursa, onunla teyemmüm edilebilir.

690- Üzerine teyemmüm edilen bir şey bulunmazsa, mümkün olduğu takdirde, satın alınarak veya benzeri bir yolla temin edilmelidir.

691- Çamur duvara teyemmüm edilebilir. Müstehap ihtiyat gereği, kuru toprak veya yer buldukça, nemli toprak ve zemine teyemmüm edilmemelidir.

692- Üzerine teyemmüm edilecek şey, pak olmalıdır. Eğer üzerine teyemmüm edilecek temiz bir şey bulunmazsa, namaz farz olmaz; ama kazasının kılınması gerekir.

693- Bir şeyin, kesin olarak üzerine teyemmüm edilebilir şeylerden olduğu bilinir ve ona teyemmüm edilir; ancak daha sonra, onunla teyemmüm etmenin doğru olmadığı anlaşılırsa, o şekilde kılınan namazların iade edilmesi gerekir.

694- Üzerine teyemmüm edilen şeyin gasp edilmemiş olması gerekir.

695- Gasp edilmiş alanda alınan teyemmüm, batıl değildir. Meselâ, kendi mülkünde iki elini toprağa vurur, daha sonra izinsiz başkasının mülküne girer ve orada ellerini alnına sürerse, yaptığı teyemmüm batıl olmaz.

696- Teyemmüm edilen yerin gasp edilmiş olduğunu bilmez veya unutursa, unutan kimse gasp edenin kendisi de olsa, teyemmüm sahihtir.

697- Gasp edilmiş bir yerde hapsedilen kimse, su ve toprak gasp edilmiş olduğu takdirde, teyemmümle namaz kılmalıdır.

698- Üzerine teyemmüm edilen şeyin, elde toplanacak tozu olması müstehaptır. Üzerine eller vurulduktan sonra tozların dökülmesi için elleri silkelemek de müstehaptır.

699- Çukur yere, yol toprağına ve üzerini tuz kaplamamış olan tuzlaya teyemmüm etmek mekruhtur. Eğer üzerini tuz kaplamış olursa, teyemmüm batıl olur.

TEYEMMÜMÜN NİTELİĞİ

700- Teyemmümde dört şey farzdır:

1) Niyet etmek.

2) İki elin içini birlikte üzerine teyemmüm edilen bir şeyin üzerine vurmaktır.

3) İki elin içini bütün alna ve iki tarafına, kılların çıktığı yerden kaşlara ve burnun üst kısmına kadar çekmek. Farz ihtiyat gereği eller, kaşların üzerinden de çekilmelidir.

4) Sol elin iç tarafını sağ elin üstünün tamamına ve daha sonra sağ elin iç tarafını sol elin üstünün tamamına çekmek.

701- Gusül yerine yapılan teyemmümle abdest yerine yapılan teyemmümün farkı yoktur.

TEYEMMÜMLE İLGİLİ HÜKÜMLER

702- İster kasıtlı olsun, ister hükmü bilmemek ve ister unutma yüzünden olsun, alnın ve ellerin üstünün az bir kısmı da mesh edilmezse, teyemmüm batıl olur. Ama fazla dikkat etmek de gerekmez. "Alın ve ellerin üstünün tümü mesh edildi" denilirse, bu yeterlidir.

703- Ellerin üstünün tamamen mesh edildiğinden emin olmak için bileğin biraz üstünden mesh edilmelidir. Ancak parmakların arasının mesh edilmesi gerekmez.

704- Alın ve ellerin üstü yukarıdan aşağıya doğru meshedilmelidir ve bu işler kesintisiz olarak yapılmalıdır. "Teyemmüm ediyor" denmeyecek kadar onlar arasında fasıla verilirse, batıl olur.

705- Niyet edilirken teyemmümün gusül yerine mi, yoksa abdest yerine mi olduğu belirtilmelidir. Gusül yerine olursa, hangi gusül olduğu da belirtilmelidir. O hâlde, abdest bedeli veya gusül bedeli olarak teyemmüm edildiği niyet edileceğine yanlışlıkla tam tersi niyet edilir veyahut cenabet guslü yerine ölüye dokunma guslü sebebiyle teyemmüm edildiği niyet edilirse, teyemmüm batıl olur.

706- Teyemmümde alın, ellerin iç kısmı ve üstü, pak olmalıdır. Eğer ellerin iç kısmı necis olur ve onu yıkaya-mazsa, o şekilde teyemmüm etmelidir.

707- Teyemmüm edilirken ellerden yüzük çıkarılmalıdır. Alında, ellerin içinde veya üstünde bir engel olursa meselâ, onlara bir şey yapışmış olursa, giderilmelidir.

708- Alında veya ellerin üstünde yara olur ve üzerine sarılan bez veya başka şey açılmazsa, el onun üzerine sürülmelidir ve yine, elin iç tarafında yara olur ve üzerine sarılan bez veya başka şey açılmazsa, el o şekilde üzerine teyemmüm edilen şeye vurulmalı, alın ve ellerin üstü mesh edilmelidir.

709- Alında veya ellerin üstünde kıl bulunmasının sakıncası yoktur. Ama alın üzerine düşen saçların arkaya çekilmesi gerekir.

710- Alında, ellerin içinde veya üstünde bir engel olduğuna ihtimal verilir ve verilen ihtimal, halk nazarında yerinde olursa, engel olmadığına dair kanaat getirilinceye veya emin oluncaya kadar araştırılmalıdır.

711- Teyemmüm yapması gereken kimse, teyemmüm yapamazsa, naip (=yardımcı) tutmalıdır. Naip olan kimsenin, ona kendi elleriyle teyemmüm ettirmesi gerekir; eğer mümkün olmazsa naip kendi elini, üzerine teyemmüm edilen bir şeye vurup, onun alın ve ellerinin üstüne meshetmesi gerekir.

712- Teyemmüm edilirken önceki bölümün yapıp yapılmadığından şüpheye düşülürse, itina edilmez ve alınan teyemmüm sahihtir. Yine her bir kısım yerine getirildikten sonra doğru olarak yapıp yapılmadığından şüpheye düşülürse, itina edilmemeli ve alınan teyemmüm sahihtir.

713- Sol el mesh edildikten sonra teyemmümün doğru yapıp yapılmadığından şüphe edilirse, teyemmüm sahihtir.

714- Teyemmüm etmesi gereken kimse, farz ihtiyat gereği, namaz vakti girmeden önce namaz için teyemmüm etmemelidir. Ama başka bir farz veya müstehap iş için teyemmüm eder ve namaz vaktine kadar özü devam ederse, o teyemmümle namaz kılabilir.

715- Teyemmüm etmesi gereken kimse, namaz vakti bitinceye dek özrünün devam edeceğini bilirse, istediği vakitte namazını kılabilir. Ancak vaktin sonuna kadar özrünün zail olacağını bilirse, beklemeli; abdest veya gusül alarak ya da vakit darlaştığında teyemmüm ederek namaz kılmalıdır.

716- Abdest alamayan veya gusül edemeyen kimse, özrünün çabuk zail olacağına ihtimal verse de, kaza namazlarını teyemmümle kılabilir. Ancak vakit dar olmadan önce teyemmümü mubah kılan özrün kalkacağını bilirse, beklemelidir.

717- Abdest veya gusül alamayan kimse, günlük namazların nafileleri gibi belli vakitleri olan müstehap namazları teyemmümle kılabilir. Hatta bunu, ilk vakitte de yapabilir. Ancak bu, vaktin sonuna dek teyemmümü mubah kılan özrün kalkacağını bilmediği takdirde olur.

718- İhtiyat ederek cebire olarak gusül ve teyemmüm etmesi gereken, meselâ, sırtında yara olan bir kimse, gusül ve teyemmümden sonra namaz kılar ve namazdan sonra idrar gibi bir küçük hades gerçekleşirse, sonraki namazlar için abdest almalıdır.

719- Su bulunmaması veya başka bir özürden dolayı teyemmüm eden kimsenin özrü kalktıktan sonra, almış olduğu teyemmüm batıl olur.

720- Abdesti bozan şeyler, abdest bedeli yapılan teyemmümü de bozar. Guslü bozan hâller, gusül bedeli yapılan teyemmümü de bozar.

721- Gusül edemeyen kimse üzerine birkaç gusül farz olursa, farz ihtiyat gereği, onların her biri yerine bir teyem-müm etmelidir.

722- Gusül yapamayan kimse, gusülsüz yapılması caiz olmayan bir işi yapmak isterse, gusül bedeli teyemmüm yapmalıdır. Abdest alamayan kimse, abdestsiz yapılması caiz olmayan bir iş yapmak isterse, abdest bedeli teyemm-üm etmelidir.

723- Cünüplükten dolayı teyemmüm edilirse, namaz için abdest alınması gerekmez. Ama diğer gusüllerden dolayı teyemmüm edilirse, abdest alınması gerekir. Eğer abdest alınmazsa, abdest bedeli olarak da başka bir teyemmüm edilmelidir.

724- Gusül bedeli teyemmüm edilir ve sonra abdesti bozan bir iş gerçekleşirse, sonraki namazlar için gusledilemediği takdirde, abdest alınmalıdır. Eğer abdest de alınmazsa, abdest bedeli olarak ikinci bir teyemmüm edilmelidir.

725- Vazifesi abdest ve gusül bedeli olarak teyemmüm etmek olan kimse, bu iki teyemmümle yetinir; fazla teyemmüm etmesi gerekmez.

726- Teyemmüm etmesi gereken kimse, bir iş için teyemmüm ederse, teyemmüm ve özrü devam ettiği sürece, gusül veya abdestle yapılması gereken işleri, bu teyemmümle yapabilir. Ama suyu olduğu hâlde cenaze namazı için veya uyumak için teyemmüm etmişse, bu teyemmümle yalnızca kendisi için teyemmüm ettiği işi yapabilir. Farz ihtiyat gereği, teyemmümü mubah kılan özür, vaktin darlığı imişse, onunla da başka işler yapılmamalıdır.

727- Birkaç yerde teyemmümle kılınan namazların iade edilmesi, müstehaptır:

1) Suyu kullanmaktan korktuğu hâlde, bilerek kendini cünüp edip teyemmümle namaz kılmışsa.

2) Su bulamayacağını bildiği veya zannettiği hâlde bilerek kendini cünüp edip teyemmümle namaz kılmışsa.

3) Vaktin sonuna kadar su aramaya gitmeyip teyemmümle namaz kılmış olan kimse, sonra aradığı taktirde su bulunacağını anlarsa.

4) Bilerek namaz ertelenir ve vaktin sonunda teyem-mümle namaz kılınırsa.

5) Suyun bulunmayacağını bildiği veya zannettiği hâl-de, mevcut olan suyunu dökmüşse.

NAMAZ HÜKÜMLERİ

Namaz dinî amellerin en önemlisidir. Âlemlerin Rabbi katında namaz kabul olursa, diğer ibadetler de kabul olur; namaz kabul olmazsa, diğer ameller de kabul olmaz. Nasıl ki günde beş defa bir nehir de yıkanan insan, tertemiz olur ve bedeninde kir kalmazsa, günlük kılınan beş vakit namaz da insanı öylece günahlardan temizler. Namazın ilk vakitte kılınması iyidir. Namazı hafife alıp önemsemeyen kimse, namaz kılmayan kimse gibidir. Resulullah Efendimiz (Al-lah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) şöyle buyurmuştur:

"Namazı önemsemeyip hafife alan kimse, ahiret azabı-nı hak eder."

Bir gün Resulullah Efendimiz (s.a.a) mescitte iken birisi gelip namaza durdu, rükû ve secdeleri gerektiği gibi yerine getirmedî. Bunun üzerine Hazret: "Bu adam, namazı bu şekilde olduğu hâlde ölürse, benim dinim üzere ölmemiştir." buyurdu.

O hâlde insan, namazları hızlı ve acele kılmamaya özen göstermeli; namazdayken Allah'ı hatırlayıp O'na karşı huzu, huşu ve vakarlı olmalı; kiminle konuştuğunun farkında olmalı ve âlemlerin Rabbinin azamet ve büyüklüğü karşısında kendisini hiç ve çok hakir görmelidir. Eğer namazda insan, bu nüktelere tam olarak dikkat ederse kendisini unuttur. Nitekim, Hz. Ali'nin (Allah'ın selâmı ona olsun) mübarek ayağındaki ok, o hazret namazdayken çıkarıldı; ancak o hazret bunun farkında olmadı.

Yine namaz kılan kimse, tövbe etmeli, Allah'tan bağış-lanma dilemeli ve namazın kabul olmasına engel olan haset, kibir, gıybet, haram yemek, aklın fonksiyonunu yitirici şeyleri içmek, humus ve zekât vermemek gibi günahları, hatta günah sayılan bütün her şeyi terk etmelidir. Ayrıca namazın sevabını azaltan işleri yapmamalıdır. Örneğin, uykulu ve idrarı sıkıştığı bir hâlde namaza durmamalı ve namaz kılariken gökyüzüne bakmamalıdır. Aynı zamanda akik yüzük takmak, temiz elbise giymek, saç ve sakalı taramak, dişleri fırçalamak ve güzel koku kullanmak gibi namazın sevabını artıran işleri de yapması uygundur.

FARZ NAMAZLAR

Farz namazlar altı tanedir:

- 1) Günlük namazlar.
- 2) Âyat namazı.
- 3) Cenaze namazı.
- 4) Farz tavaf namazı.
- 5) Büyük oğlun üzerine farz olan babanın kaza namazı.
- 6) Ecîr olma, nezir, yemin ve ahdetmekten dolayı farz olan namaz.

GÜNLÜK FARZ NAMAZLAR

Günlük farz namazlar, her biri dört rekât olan öğle ve ikindi, üç rekât akşam, dört rekât yatsı ve iki rekât sabah namazı olmak üzere beş tane namazdan ibarettir.

728- Yolculukta iken dört rekâtlı namazlar ileride açıklanacak şartlara göre, iki rekât olarak kılınmalıdır.

Öğle ve İkinci Namazlarının Vakti

729- Çubuk veya benzeri bir şey, düz bir yere dikilirse, güneş doğarken onun gölgesi batıya doğru düşer. Güneş yükseldikçe bu gölge kısalır ve bizim yaşadığımız bölgelerde şer'î öğlenin başlangıcında gölge en kısa durumda olur. Öğle geçtikten sonra gölge doğuya doğru dönmeye başlar. Güneş batıya doğru ilerledikçe, gölge de artmaya başlar. O hâlde gölge en kısa durumda olur ve yeniden uzayıp artmaya başladığında şer'î öğle vaktinin girdiği anlaşılır. Ama bazen öğle vakti gölgenin tamamen yok olduğu Mekke gibi bazı şehirlerde ise, gölge yeniden çıktığında öğle vakti olduğu anlaşılır.

730- Öğle vaktini belirlemek için yere dikilen çubuk veya benzeri şeye "şâhıs" denir.

731- Öğle ve ikindi namazlarından her birinin özel ve müşterek vakitleri vardır. Öğle namazının özel vakti, öğlenin ilkinden, öğle namazı kılınacak kadar bir vaktin geçmesine kadardır. İkinci namazının özel vakti, akşama ikindi namazı kılınacak kadar bir zaman kalmasına denktir. Eğer bir kimse bu zamana kadar öğle namazını geciktirirse, öğle namazını kazaya bırakmıştır demektir ve bu vakitte ikindi namazını kılması gerekir. Öğle namazıyla ikindi namazının özel vakitleri arasındaki zaman ise, öğle ve ikindi namazlarının müşterek vaktidir. Yanlışlıkla birbirinin özel vaktinde kılınırsa, kılınan namaz sahihtir.

732- Yanılarak öğle namazı kılınmadan ikindi namazı-na başlanır ve namazda yanlışlığın farkına varılırsa, bu olay müşterek vakitte gerçekleştiği takdirde niyet öğle namazına çevrilmeli; yani "şimdiye kadar kılınan, şimdi kılınmakta olan ve bundan sonra kılınacak olanın hepsi öğle namazına ait olsun" diye niyet edilmeli ve namaz bitirildikten sonra ikindi namazı kılınmalıdır. Eğer bu olay öğle namazının özel vaktinde gerçekleşirse, niyet öğle namazına çevrilmeli, namaz bitirilmeli ve sonra ikindi namazı kılınmalıdır. İkinci namazının yeniden kılınması ihtiyata uygundur ve bu ihtiyatın gözetilmesi çok iyidir.

733- Cuma günü, öğle namazı yerine iki rekât cuma namazı kılınabilir. Ancak cuma namazı kılındığı hâlde, müstehap ihtiyat gereği öğle namazı da kılınmalıdır ve bu ihtiyata uymak çok iyidir.

734- Farz ihtiyat gereği cuma namazı, örfte öğlenin ilk vakitleri denilen zamandan geriye bırakılmamalıdır. Öğle-nin ilk vakitlerinde kılınmayıp geciktirildiği takdirde, cuma namazı yerine öğle namazı kılınmalıdır.

Akşam ve Yatsı Namazlarının Vakti

735- Akşam, güneşin batışından sonra doğu tarafında görülen kızartının kaybolduğu zamandır.

736- Akşam ve yatsı namazlarının özel ve müşterek vakitleri vardır. Akşam namazının özel vakti, akşamın evvelinden üç rekâtlık bir namaz kılınacak kadar bir

zaman geçinceye kadardır. O hâlde eğer bir kimse örneğin yolcu olur ve yanılarak yatsı namazının hepsini bu vakitte kılar-sa, müstehap ihtiyat gereği akşam namazından sonra yatsı namazını iade etmelidir.

Yatsı namazının özel vakti, gece yarısına yatsı namazı kılınacak kadar bir zamanın kaldığı süredir. Öyleyse, bu zamana kadar bilerek akşam namazını kılmayıp geciktiren kimse, önce yatsı namazını ve daha sonra akşam namazını kılmalıdır.

Akşam namazıyla yatsı namazının özel vakitleri ara-sındaki süre, akşam ve yatsı namazlarının müşterek vaktidir. O hâlde bu vakitte yanlılıkla yatsı namazını akşam namazından önce kılan ve bunu namazdan sonra anlayan kimsenin kıldığı namaz sahihtir ve sadece daha sonra akşam namazını kılmalıdır.

737- Önceki hükümde açıklanan özel ve müşterek vakitler şahıslara göre değişir; meselâ, öğlenin evvelinden iki rekât namaz kılınacak kadar bir zaman geçerse, yolcu olan kimse için öğle namazının özel vakti geçmiş ve müşterek vakti girmiş olur. Yolcu olmayan bir kimse için dört rekât namaz kılınacak kadar bir zamanın geçmesi gerekir.

738- Yanılarak akşam namazı kılınmadan önce [müşterek vakitte] yatsı namazı kılınmaya başlanır ve namazda iken farkına varılırsa, dördüncü rekâtın rükûsuna gidilmediği takdirde, niyet akşam namazına çevrilmeli, namaz bitirilmeli ve sonra yatsı namazı kılınmalıdır. Eğer dör-düncü rekâtın rükûsuna gidilmişse, namaz bitirilmeli ve daha sonra akşam namazı kılınmalıdır. Eğer kılınan miktarın hepsi akşam namazının özel vaktinde gerçekleşir ve dördüncü rekâtın rükûsuna gidilmeden farkına varılırsa, niyet akşam namazına çevrilip namaz bitirilmeli ve sonra yatsı kılınmalıdır. Ancak müstehap ihtiyat gereği, yatsıdan sonra akşam ve yatsı kılınmalıdır. Bu ihtiyata uymak, çok iyidir.

739- Yatsı namazının son vakti, gece yarısıdır. Farz ihtiyat gereği akşam ve yatsı namazlarıyla bunlara benzer konuların son vaktini belirlemek için geceyi, güneşin batışından sabah ezanına kadar hesap etmek gerekir.[37] Gece namazı ve benzeri işler için ise, güneşin doğuşuna kadar hesap edilmelidir.

740- Günah işleyerek veya bir özürden dolayı akşam namazı veya yatsı namazını gece yarısına kadar geciktiren kimse, farz ihtiyat gereği sabah ezanına kadar, eda ve kaza niyeti etmeksizin bu namazları kılmalıdır.

Sabah Namazının Vakti

741- Sabah ezanına yakın ufku doğusundan bir aydınlık yükselmeye başlar ki buna "birinci fecir" denir. Bu aydınlık yayılınca "ikinci fecir" ve sabah namazı vakti girmiş olur. Sabah namazının son vakti ise, güneşin doğmaya başladığı andır.

NAMAZ VAKİTLERİYLE İLGİLİ HÜKÜMLER

742- İnsan ancak, vaktin girdiğinden emin olduğunda veya iki adil şahidin bunu bildirdiğinde, namaz kılmaya başlayabilir.

743- Kör, hapiste olan ve benzeri kimselerin farz ihtiyat gereği vaktin girdiğinden emin olmadıkları müddetçe, namaz kılmaya başlamamaları gerekir. Ama insan, herkesin emin olmasına engel teşkil eden bulut, toz ve benzeri bir şeyden dolayı

namaz vaktinin evvelinde vaktin girdiğinden emin olamazsa, vaktin girdiğine dair zannı olursa, namaz kılmaya başlayabilir.

744- Vaktin girdiğini iki adil şahidin bildirmesi veya kendisinin bundan emin olması üzerine namaza başlar; an-cak namaz esnasında vaktin girmediğini anlarsa, namazı batıl olur. Yine namazdan sonra, namazın tamamını vakit girmeden önce kıldığını anlarsa, aynı hüküm geçerlidir. Ama namazdayken veya namazdan sonra, namaz kılariken vaktin girmiş olduğunu anlarsa, namazı sahihtir.

745- İnsan ancak, namaz vaktinin girdiğinden emin olduktan sonra namaza başlaması gerektiğinin farkında ol-maz; ama namazdan sonra namazın hepsini vaktinde kıldığını anlarsa, namazı sahihtir. Ama namazın bütünü vaktinden önce kıldığını veya namazda iken vaktin girdiğini anlarsa, namazı batıldır.

746- Vaktin girdiğinden emin olup namaza başlar an-cak namazda iken vaktin girip girmediğinden şüpheye düşerse, namazı batıl olur. Ama namazda iken, vaktin girdiğinden emin olur ancak namazın şimdiye kadar kıldığı kadarının vakit içinde olup olmadığından şüpheye düşerse, namazı sahihtir.

747- Namaz vakti öylesine dar olur ki bazı müstehap-ların yapılması durumunda, namazın bir miktarı vakit dışında kılınacak olursa, o müstehaplar yapılmamalıdır. Örneğin, kunut okunduğunda namazın bir miktarı vakit dışında kılınacaksa, kunut okunmamalıdır.

748- Sadece bir rekât namaz kılınacak kadar vakit kalırsa, namaz eda niyetiyle kılınmalıdır. Ancak bilerek bu zamana kadar namaz geciktirilmemelidir.

749- Yolcu olmayan kimsenin akşama sadece beş rekât kılabilen ölçüde vakti kalırsa, öğle ve ikindi namazları-nın her ikisini de kılmalıdır. Eğer daha az vakit kalmışsa, yalnızca ikindi namazını kılmalı ve sonra öğle namazını kaza etmelidir. Gece yarısına dört rekât kılınacak kadar vakit kalırsa, akşam ve yatsı namazları kılınmalıdır; eğer daha az vakit kalırsa, önce yatsı namazı ve daha sonra akşam namazı kılınmalıdır. Ancak farz ihtiyat gereği akşam namazı eda ve kaza olduğu niyet edilmeksizin kılınmalıdır.

750- Yolcu olan bir kimsenin akşama, üç rekât namaz kılacak kadar vakti kalırsa, öğle ve ikindi namazını kılmalı ve eğer daha az vakti kalırsa, sadece ikindiye kılmalı ve daha sonra öğleyi kaza etmelidir. Gece yarısına dört rekât namaz kılacak kadar vakit kalırsa, akşam ve yatsı namazını kılmalı ve eğer daha az vakit kalırsa, yalnızca yatsıyı kılmalı ve daha sonra eda ve kaza olduğunu niyet etmeksizin akşam namazını kılmalıdır. Eğer yatsıyı kıldıktan sonra, gece yarısına bir rekât veya daha fazla kılınacak kadar vakit kaldığı anlaşılırsa, hemen akşam namazını eda niyetiyle kılması gerekir.

751- Namazın ilk vakitte kılınması, müstehaptır. Bu konu özellikle tavsiye edilmiştir. Her ne kadar ilk vakte ya-kın bir zamanda kılınması müstehap ise de, geciktirilmesinin herhangi bir sebepten dolayı örneğin cemaatle kılınması gibi iyi bir yönü olursa, ancak o zaman geciktirilmesinin sakıncası olmaz.

752- İlk vakitte namaz kılmak istediğinde özrü olduğundan dolayı teyemmüm ederek namaz kılması gereken kimse, vaktin sonuna kadar özrünün devam edeceğini bilir veya buna ihtimal verirse, vaktin evvelinde namaz kılabilir. Ama örneğin elbisesi necis olur veya başka bir özrü olur ve özrünün yok olacağına ihtimal verirse, farz ihtiyat gereği özrünün yok olmasını beklemelidir. Eğer özrü giderilirse, namazı vaktin sonunda kılar. Ancak namazın sadece farzlarını yapabilmeye yetecek kadar vaktin kalmasını beklemesi gerekmez. Ezan, ikâmet ve kunut gibi namazın müstehap-ları için de yeterli vakit olursa, teyemmüm edip namazı müstehaplarıyla birlikte kılabilir.

753- Namaz, namazdaki şüpheler ve yanılmalarla ilgili hükümleri bilmeyen bir kimse, bunlarla namazda karşılaşacağına ihtimal verirse, bunları öğrenmesi için namazı geciktirmelidir. Ancak namazı sahih olarak bitireceğine dair kanaati olan kimse, ilk vakitte namazını kılabilir. Bu durumda eğer hükmünü bilmediği bir konuyla karşılaşır, ihtimal üzere iki taraftan birini tercih edip onu uygular ve öylece namazı bitirir. Ancak namazdan sonra konunun hükmünü sorması ve batıl olduğu takdirde namazını iade etmesi gerekir.

754- Namaz için vakit müsait olur, alacaklı da alacağını isterse mümkün olduğu takdirde önce borç verilmeli ve daha sonra namaz kılınmalıdır. Yine acele yapılması gereken farz bir işle karşılaşılırsa, önce o iş yapılmalıdır. Meselâ, caminin necis olduğu görülürse, önce cami temizlenmeli ve daha sonra namaz kılınmalıdır. Böyle bir durumda önce namaz kılınırsa, günah işlenmiş olur; ama kılınan na-maz sahihtir.

TERTİP ÜZERE KILINMASI GEREKEN NAMAZLAR

755- İkinci namazı öğle namazından ve yatsı namazı da akşam namazından sonra kılınması gerekir. Eğer kasıtlı olarak ikinci namazı öğle namazından ve yatsı namazı da akşam namazından önce kılınırsa, batıl olur.

756- Öğle namazı niyetiyle namaza başlanır; ancak na-mazda iken öğle namazının kılındığı hatırlanırsa, niyet ikinci namaza çevrilemez. Bu durumda kılınan namazın bozulup ikinci namazının kılınması gerekir. Akşam ve yatsı namazlarında da aynı hüküm geçerlidir.

757- İkinci namazındayken öğle namazını kılmadığından emin olur ve bundan dolayı niyetini öğle namazına çevirir; ancak namazın rükün olan bir fiiline başladıktan sonra, öğle namazını kıldığını hatırlarsa, namazı batıl olur ve ikinci namazını kılması gerekir. Ama, namazın rükünü sayılan bir fiiline başlamadan bunu hatırlarsa, niyetini ikinci namazına çevirir ve öğle namazının niyetiyle okuduğu kıs-mı yeniden ikinci namazının niyetiyle okur. Böyle yapıldığı takdirde, kılınan namaz sahihtir.

758- İkinci namazındayken, öğle namazının kılınıp kılınmadığından şüpheye düşülürse, niyet öğle namazına çevrilmelidir. Ama, namazın bitmesiyle akşam girecek kadar vakit dar olursa, kılınan namaz, ikinci namazı niyetiyle tamamlanmalıdır ve bu durumda öğle namazının kazası yoktur.

759- Yatsı namazında dördüncü rekâtın rükûsuna varmadan önce, akşam namazının kılınıp kılınmadığından şüp-heye düşülürse, namazın bitmesiyle gece yarısı girecek kadar vakit dar olduğu takdirde, namaz yatsı niyetiyle tamam-lanmalıdır. Ancak vakit müsait olursa, niyet akşam namazına çevrilmeli, namaz üç rekât olarak tamamlanmalı ve daha sonra yatsı namazı kılınmalıdır.

760- Yatsı namazında dördüncü rekâta rükûya vardıktan sonra, akşam namazının kılınıp kılınmadığından şüpheye düşülürse, namazın tamamlanması ve ardından akşam namazının kılınması gerekir. Ancak bu şüphe, yatsı namazının özel vaktinde gerçekleşirse, akşam namazının kılınması gerekmez.

761- İhtiyat edilerek kılınan namaz yeniden kılınır; ancak, namaz esnasında, ondan önce kılınması gereken namazın kılınmadığı hatırlanırsa, o namaza niyet çevrilemez. Meselâ, ihtiyat edilip ikindi namazı yeniden kılınırken öğle namazının kılınmadığı anlaşılırsa, niyeti öğle namazına çevrilemez.

762- Namazlarda niyeti, kazadan edâya ve müstehap-tan farza çevirmek, caiz değildir.

763- Eda olarak kılınan namazın vakti geniş olursa, insan namaz arasında niyetini kaza namazına çevirebilir. A-ma niyetin kazaya çevrilmesi mümkün olmalıdır. Meselâ, öğle namazını kılarken, niyetini ancak üçüncü rekâta başlamadan önce sabah namazının kazasına çevirebilir.

MÜSTEHAAP NAMAZLAR

764- Müstehap namazlar çoktur ve bunlara "Nafile Na-maz" denir. Müstehap namazlar içerisinde günlük nafile namazların kılınması daha çok tavsiye edilmiştir. Nafile namazlar cuma günü dışında otuz dört rekâttır:

Sekiz rekât öğle namazının nafilesi, sekiz rekât ikindi namazının nafilesi, dört rekât akşam namazının nafilesi, iki rekât yatsı namazının nafilesi, on bir rekât gece nafilesi, iki rekât sabah namazının nafilesi. Ancak yatsının iki rekât nafile namazının farz ihtiyat gereği oturularak kılınması gerektiğinden bir rekât hesap edilir. Cuma günü ise, öğle ve ikindinin on altı rekâtlık nafilesine dört rekât daha ilave edilir.

765- On bir rekât gece nafilesinin (=teheccüd namazı-nın) sekiz rekâtı gece nafilesi, iki rekâtı şef' namazı ve bir rekâtı da vitir namazı niyetiyle kılınmalıdır. Gece namazının kılınmasıyla ilgili ayrıntılar, dua kitaplarında açıklanmıştır.

766- Nafile namazlar, oturularak da kılınabilir. Ama oturularak kılınan iki rekât nafile namazının, bir rekât olarak kabul edilmesi daha iyidir. Meselâ, sekiz rekât olan öğle namazının nafilesi oturularak kılınmak istenirse, on altı rekât kılınması daha iyidir. Vitir namazı oturularak kılınmak istenirse, oturularak iki defa bir rekât namaz kılınır.

767- Yolculukta, öğle ve ikindi nafileleri kılınmamalıdır. Ama yatsı nafilesi, müstehap olabilir niyetiyle kılınabilir.

GÜNLÜK NAFİLE NAMAZLARIN VAKTİ

768- Öğle namazının nafilesi, öğle namazından önce kılınır ve onun vakti, öğlenin evvelinden başlar ve öğleden sonra görünmeye başlayan güneşe karşı dikilen şeyin gölgesinin kendi boyunun yedide ikisine ulaşmasıyla biter. Meselâ, yere dikilen şeyin uzunluğu, yedi karış olursa, öğleden sonra meydana gelen gölgenin miktarı iki karışa ulaştığında öğle nafilesinin vakti son bulur.

769- İkinci namazının nafilesi, ikindi namazından önce kılınır ve onun vakti, öğleden sonra meydana gelen yere dikili şeyin gölgesinin miktarı kendisinin yedide dördüne

ulaşıncaya kadardır. Eğer, öğle ve ikindi namazının nafilisi kendi vakitlerinden sonra kılınmak istenirse, öğle namazının nafilisinin öğle namazından sonra ve ikindi namazının nafilisinin ikindi namazından sonra kılınması daha iyidir. Farz ihtiyat gereği eda ve kaza niyeti de edilmemelidir.

770- Akşam namazının nafilisinin vakti, akşam namazının bitmesiyle başlar ve güneş battıktan sonra batı tarafında meydana gelen kızılığın yok olmasıyla sona erer.

771- Yatsı namazının nafilisinin vakti, yatsı namazının bitmesiyle başlar ve gece yarısına kadar devam eder; ancak, yatsı namazının hemen ardından kılınması, daha iyidir.

772- Sabah namazının nafilisi, sabah namazından önce kılınır. Onun vakti, gece yarısından sonra on bir rekât gece namazı kılınabilecek kadar zamanın geçmesiyle başlar. Ancak birinci fecirden önce kılınmaması, ihtiyata uygundur. Fakat gece namazının hemen ardından kılınırsa, bu durumda hiç bir sakınca söz konusu değildir.

773- Gece namazının vakti, gece yarısından itibaren sabah ezanına kadardır. Sabah ezanına yakın kılınması, daha iyidir.

774- Yolcular ve gece yarısından sonra namaz kılmakta zorlanan kimseler, gece (=teheccüd) namazını gecenin evvelinde kılabilirler.

Ğufeyle Namazı

775- Müstehap namazlardan birisi de akşam ve yatsı namazları arasında kılınan "ğufeyle namazı"dır. Onun vakti, akşam namazından sonra başlar ve batı tarafındaki kızartı kaybolunca biter. Birinci rekâta Fatiha'dan sonra okunacak sure yerine şu ayet okunur:

وَالَّذِينَ إِذْ ذُهِبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ

Okunuşu: "Ve zennûni iz zehebe muğâzîben fezenne en len nekdire 'eleyhi fenâdâ fi'z-zulumâti en la ilâhe illâ ente sub-haneke innî kuntu mine'z-zalimîn. Festecebna lehu ve necceynahu mine'l-ğemmi ve kezalike nunci'l-mu'minîn." [38]

İkinci rekâta Fatiha'dan sonra sure yerine şu ayet okunur:

وَ عِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَبَسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

Okunuşu: "Ve 'indehu mefatih-ul ğeybi la ye'lemuha illa huve ve ye'lemu ma fi'l-berri ve'l-behri ve ma teskuţu min vereketin illa ye'lemuha vela hebbetin fî zulumat'il-erzi vela reţbin vela yâbisin illa fî kitabın mubîn." [39]

Kunutta da şu dua okunur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَفَاتِحِ الْغَيْبِ الَّتِي لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا أَنْتَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا

Okunuşu: "Ellahumme innî es'eluke bimefatih'il-ğeybilletî la ye'lemuha illa ente, en tuselliye 'ela Muhemmedin ve âl-i Mu-hemmedin ve en tef' 'ele bî keza ve keza." [40]

Duanın sonunda yer alan ve "şu ve şu" anlamına gelen "keza ve keza" kelimeleri yerine hacetler istenir ve sonra şu dua okunur:

اللَّهُمَّ أَنْتَ وَلِيُّ نِعْمَتِي وَالْقَادِرُ عَلَى طَلِبَتِي نَعْلَمُ حَاجَتِي فَأَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ وَآلِهِمُ السَّلَامُ لِمَا قَضَيْتَهَا لِي

Okunuşu: "Ellahumme ente veliyyu ni' 'metî ve'l-kâdiru 'ela telibetî, te'lemu hâcetî fees'eluke bihekki Muhemmedin ve âl-i Muhemmedin 'eleyhi ve 'eleyhim'us-selâm, lemma kezeyteha lî." [41]

KIBLE HÜKÜMLERİ

776- Mekke-i Muazzama'da bulunan Kâbe evi, kıbledir. Namaz tam olarak ona doğru kılınmalıdır. Ama, uzakta bulunan kimse, "kıbleye doğru namaz kılıyor" denecek şekilde olursa yeterlidir. Yine, hayvanın başının kesilmesi gibi kıbleye doğru yapılması gereken işlerde de "kıbleye doğru yapılıyor" denilmesi yeterlidir.

777- Farz namazını ayakta kılan kimse, kıbleye doğru durmuş denilecek şekilde durmalıdır; dizlerinin ve ayak uçlarının da kıbleye doğru olması gerekmez.

778- Oturarak namaz kılması gereken kimse, normal şekilde oturamaz ve oturduğu zaman ayaklarının altını yere koyarsa, namaz sırasında yüz, göğüs ve karnı kıbleye doğru olmalıdır. Ayaklarının dizden topuğa kadar olan kısmının kıbleye doğru olması gerekmez.

779- Oturarak namaz kılamayan kimse, namazda be-deninin ön kısmı kıbleye doğru olacak şekilde sağ yanı üzerinde uzanmalıdır. Eğer mümkün olmazsa, bedeninin ön kısmı kıbleye doğru olacak şekilde sol yanı üzerinde uzanmalıdır. Eğer bunu da yapamazsa, ayaklarının altı kıbleye doğru gelecek şekilde sırt üstü yatmalıdır.

780- İhtiyat namazı, unutulmuş secde ve teşehhüt kıbleye doğru yapılmalıdır. Sehv secdesinde de kıbleye doğru yönelmek, müstehap ihtiyat gereğidir.

781- Yol yürürken ve bir şeye binmiş olduğu hâlde, müstehap namaz kılınabilir. Eğer bu iki durumda müstehap namaz kılınırsa, kıbleye doğru yönelmek gerekmez.

782- Namaz kılmak isteyen kimse, kible yönünü tespit etmek için kıblenin hangi yön olduğundan emin oluncaya kadar araştırması gerekir. Hissi belirtilere dayanarak şahitlik yapan iki adil şahidin sözüne veya bilimsel kurallara dayanarak kible yönünü tanıyan ve güvenilir olan kimsenin sözüne göre hareket edebilir. Bunlar mümkün olmadığı takdirde Müslümanların camilerindeki mihraplardan ve mezarlarından veya diğer yollardan meydana gelen zanna göre hareket edebilir. Hatta ilmi kurallara dayanarak kible yönünü tanıyan kâfir ve fasık bir kimsenin sözünden kible yönüne dair zanna ulaşırsa, yeterlidir.

783- Kible konusunda zanna varan kimse, daha güçlü bir zanna varabilecekse, varmış olduğu zanna göre hareket edemez. Örneğin, ev sahibinin sözünden kible konusunda

zanna varan bir misafir bir başka yolla daha güçlü bir zanna varabilecekse, onun sözüne göre hareket edemez.

784- Kible yönünü bulmak için bir aracı olmaz veya uğraştığı hâlde bir zanna varamaz ve namaz vakti de müsait olursa, dört tarafa dört namaz kılmalıdır. Eğer dört namaza yetecek kadar vakit yoksa, vaktin yettiği miktarda na-maz kılmalıdır. Örneğin, yalnızca bir namaza yetecek kadar vakit varsa, istediği herhangi tarafa, bir namaz kılmalıdır. Elbette kıldığı namazlardan birinin kibleye doğru olduğuna veya eğri olsa da kiblenin sağ veya sol tarafına denk gelmediğinden emin olacak şekilde kılmalıdır.

785- Kiblenin, iki yönden biri olduğundan emin olur veya bu hususta zannı olursa, her iki yöne doğru namaz kılmalıdır. Ama müstehap ihtiyat gereği zannı olduğu takdirde, dört tarafa namaz kılmalıdır.

786- Birkaç yöne doğru namaz kılması gereken kimse, öğle ve ikindi veya akşam ve yatsı namazlarını kılmak istediğinde, ilk namazı kılınması gereken yönlere doğru kılması, daha sonra ikinci namazı kılması başlaması daha iyidir.

787- Kiblenin hangi taraf olduğundan emin olmayan kimse, namaz dışında kibleye doğru yapılması gereken örneğin hayvanı kesmek gibi bir işi yapmak istediğinde, kendi zannına göre hareket etmelidir. Eğer zanna varmak mümkün değilse, hangi tarafa doğru yapılırsa yapılsın sahihtir.

NAMAZDA BEDENİ ÖRTMEK

788- Erkek namazda, kimse görmese bile avret yerini örtmelidir. Hatta göbekten dizlerine kadar örtmesi, daha iyidir.

789- Kadın namazda, saç ve baş da dâhil olmak üzere bütün bedenini örtmelidir. Ama, yüzün abdestte yıkanan miktarını, bileklere kadar ellerini ve ayaklarını topuklara kadar örtmesi gerekmez. Ama, örtülmesi gereken miktarı örttüğünden emin olması için yüzün etrafından bir miktarını, bilek ve topuklardan bir miktar aşağısını da örtmelidir.

790- Kazaya kalmış secde veya teşehhüt hatta farz ihtiyat gereği sehiv secdesi yerine getirilirken, namazdaki gibi örtülmesi gereken yerlerin örtülmesi gerekir.

791- Namazda bilerek avret yeri örtülmezse, namaz batıl olur. Hatta hükmü bilmemek yüzünden de olsa farz ihtiyat gereği, namaz iade edilmelidir.

792- Namaz kılınırken avret yerinin açıldığı fark edilirse, örtülmesi gerekir. Bunu yapmak uzun sürecekse, farz ihtiyat gereği namaz bitirilmeli ve iade edilmelidir. Ama eğer namazdan sonra, avret yerinin namazda açıldığı anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir.

793- Ayaktayken elbise, avret yerini örter; ancak rükû ve secde gibi durumlarda örteceği belli olmazsa, açıldığı takdirde herhangi bir şeyle avret yeri örtülürse, namaz sahihtir. Ama müstehap ihtiyat gereği, öyle bir elbiseyle namaz kılınmamalıdır.

794- İnsan, namazda kendisini ot ve ağaç yaprağıyla örtebilir. Ama müstehap ihtiyat gereği, başka hiçbir şey bulunmadığı zaman bunlarla örtünmelidir.

795- Namazda örtünmek için çamurdan başka bir şey bulunmazsa, çamur örtü olmadığından çıplak olarak namaz kılınabilir.

796- Namazda örtünecek hiçbir şey bulamaz; ancak bulabileceğine ihtimal verirse, farz ihtiyat gereği namazı geciktirmelidir. Eğer bir şey bulamadıysa, vaktin sonunda vazifesine uygun olarak namaz kılar.

797- Avret yerini örtecek bir şey hatta ağaç yaprağı ve ot bulamayan ve namaz vaktinin sonuna kadar da örtecek bir şey bulabileceğine ihtimal vermeyen kimse, namaz kılmak istediğinde onu nâmahrem gördüğü takdirde, oturarak avret yerini bacaklarıyla örtüp namaz kılmalıdır. Eğer başka kimse onu görmüyorsa, ayakta namaz kılar, ön tarafını eliyle örter ve her iki durumda da rükû ve secdeyi işaretle yerine getirir ve secde için başını bir miktar aşağı eğer.

NAMAZ KILANIN ELBİSESİYLE İLGİLİ HÜKÜMLER

798- Namaz kılanın elbisesiyle ilgili olarak altı tane şart vardır.

1) Temiz olmalı.

2) Mubah (=gasp edilmemiş) olmalı.

3) Lâşe hayvanın parçasından yapılmamalı.

4) Yenmeyen hayvanın parçasından yapılmamalı.

5-6) Namaz kılan, erkek ise, elbisesi halis ipek ve altın işlemeli olmamalıdır.

Bu şartlarla ilgili ayrıntılı açıklamalara, ilerideki hükümlerde değinilecektir.

1. Şart:

799- Namaz kılanın elbisesi temiz olmalıdır. Bilerek necis beden veya elbiseyle kılınan namaz, batıl olur.

800- Necis elbise ve bedenle kılınan namazın batıl olduğunu bilmez ve bu hükmü öğrenmemekte geçerli özrü bulunmaz ve bu yüzden necis elbise veya bedenle namaz kılsa, namazı batıldır.

801- Geçerli özrü bulunmaksızın şer'î hükmü bilmemek yüzünden, necis olan bir şeyin örneğin necis yiyen devenin terinin necis olduğu bilinmez ve onunla namaz kılınırsa, namaz batıl olur.

802- Beden veya elbisenin necis olduğu bilinmez; ancak namazdan sonra anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir. Ama müstehap ihtiyat gereği, vakit olduğu durumda, namaz iade edilmelidir.

803- Beden veya elbisenin necis olduğu unutulur; ancak namazda veya namazdan sonra farkına varılırsa, namaz iade edilmelidir. Eğer vakit geçmişse, kaza edilmelidir.

804- Vakit müsait iken namaza başlayan kimse, namazda beden veya elbisesi necis olur; ancak namazın herhangi bir cüz'ünü necasetli olarak okumadan önce bunu fark ederse ya da beden veya elbisesinin necis olduğunu anlar; ancak o vakitte mi yoksa daha önce mi necis olduğundan şüpheye düşerse, beden veya elbisesini yıkaması ya da elbisesini çıkarması veya değiştirmesi, namazın bozulmasına sebep olmayacaksa, namaz hâlinde beden veya elbisesini yıkamalı ya da elbisesini değiştirmeli ya da avret yerini başka bir şey örtmüş olursa, elbiseyi çıkarmalıdır. Ama, eğer beden veya elbisesini yıkaması ya da değiştirmesi veya çıkarması namazın bozulmasına sebep olacak veya elbisesini çıkardığında çıplak kalacaksa, namazı boz-malı, temiz beden ve elbiseyle namaz kılmalıdır.

805- Vakit darlığında namaza başlayan kimse, namazda elbisesi necis olur ve namazı o şekilde kılmadan elbisesinin necis olduğunu anlar veya elbisesinin necis olduğunu anlar ancak o vakit mi yoksa önceden mi necis olduğundan şüpheye düşerse, elbiseyi yıkamak, değiştirmek veya çıkarmak namazı bozmayacak olursa, elbiseyi yıkamalı veya değiştirmeli ya da avret yerini bir başka şey örtmüşse, elbisesini çıkararak namazı bitirmelidir. A-ma, üzerinde avret yerini örten bir başka şey bulunmaz, elbiseyi de yıkayamaz veya değiştiremezse, elbiseyi çıkarıp çıplaklar için açıklanan hükümlere göre namazı bitirmelidir. Ama, elbiseyi yıkayacak veya değiştirecek olursa, namazı bozulur, soğuk ve benzeri bir şey yüzünden de elbiseyi çıkaramazsa, o şekilde namazı bitirmesi gerekir ve namazı sahihtir.

806- Vakit darken namaza başlayan kimsenin namazda bedeni necis olur ve necisli olarak namazın herhangi bir cüz'ünü kılmadan necis olduğunu anlar veya bedeninin necis olduğunu anlar; ancak o vakit mi, yoksa önceden mi necis olduğundan şüpheye düşerse, bedeni yıkaması namazın bozulmasına sebep olmazsa yıkamalıdır; eğer namazın bozulmasına sebep olacaksa, o şekilde namazı bitirmesi gerekir ve namazı sahihtir.

807- Beden veya elbisesinin temiz olduğundan şüpheye düşen kimse, namaz kılar ve namazdan sonra beden veya elbisesinin necis olduğunu anlarsa, namazı sahihtir.

808- Elbisesini yıkar ve temizlendiğinden emin olur ve onunla namaz kılar; ancak namazdan sonra temizlenmemiş olduğunu anlarsa, kılınan namaz sahihtir.

809- Beden veya elbisede kan görülür ve kesinlikle necis kanlardan olmadığı örneğin, sivri sinek kanı olduğu bilinir; ancak namazdan sonra kendisiyle namaz kılınmayan kanlardan olduğu anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir.

810- Elbise veya bedende bulunan kanın, namazı boz-mayan necis kanlardan örneğin, çiban ve yara kanı olduğundan emin olunur [ve öylece namaz kılınır]; ancak namazdan sonra namazı bozan kanlardan olduğu anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir.

811- Bir şeyin necis olduğu unutulmuş ıslak beden veya elbise ona değdirilir ve öylece namaz kılınır ve namazdan sonra hatırlanırsa, kılınan namaz sahihtir. Ama, eğer beden ıslakken necis olduğu unutulmuş bir şeye değmiş ve necis olan yer yıkanmadan gusledilir ve öylece namaz kılınırsa, alınan gusül ve kılınan namaz batıl olur. Yine herhangi bir abdest organı ıslak iken necis olduğu unutulmuş bir şeye

dokundurulur ve ora yıkanmadan önce abdest alınıp namaz kılınırsa, alınan abdest ve kılınan namaz batıl olur.

812- Bir tek elbisesi olan kimsenin beden ve elbisesi necis olur ve yalnızca onlardan birini yıkamaya yetecek kadar suyu bulunursa, elbisesini çıkarıp bedenini yıkamalı ve namazı da çıplaklar için açıklanan hükümlere göre yerine getirmelidir. Ama havanın soğuk olmasından veya diğer bir özürden dolayı elbisesini çıkaramadığı takdirde, her iki necaset derece açısından eşit olur ise, meselâ, her ikisi de idrar veya kan olur veyahut bedeninin necaseti örneğin iki kez yıkanmayla pak olan idrar gibi galiz ve şiddetli necaset olursa, farz ihtiyat gereği beden yıkanmalıdır. Eğer elbisenin necaseti daha çok veya daha şiddetli olursa, elbise veya bedenden hangisini isterse, yıkayabilir.

813- Necis elbiseden başka elbisesi olmayan kimse, vakit dar olur veya [vakit dar olmaz ancak] temiz elbise bulabileceğine ihtimal vermez, havanın soğuk olmasından veya başka bir özürden dolayı elbisesini çıkaramazsa, aynı elbiseyle namaz kılmalıdır ve bu şekilde kılınan namaz sahihtir. Ama elbisesini çıkarabilirse, namazı çıplaklar için açıklanan hükümlere göre kılması gerekir.

814- İki tane elbisesi olan kimse, onlardan birinin necis olduğunu bilir; ancak hangisinin necis olduğunu bilmez ve her ikisini de yıkayamazsa, eğer vakit müsait olursa, her iki elbiseyle namaz kılması gerekir. Meselâ, öğle ve ikindi namazı kılmak isterse, elbiselerin her birisi ile bir öğle ve bir ikindi namazı kılması gerekir. Ama, vakit dar ise, çıplaklarla ilgili olarak açıklanan şekilde namaz kılması ve farz ihtiyat gereği namazı, temiz elbiseyle kaza etmesi gerekir.

2. Şart:

815- Namaz kılının elbisesi, mubah olmalıdır. Gasp edilmiş elbise giymenin haram olduğunu bilen kimse, bilerek gasp edilmiş elbiseyle veya ipi, düğmesi veya başka bir şeyi gasp edilmiş olan elbiseyle namaz kılsa, farz ihtiyat gereği kıldığı namazı, gasp edilmemiş bir elbiseyle iade etmelidir.

816- Gasp edilmiş elbise giymenin haram olduğunu bilen ancak, namazı batıl ettiğini bilmeyen kimse, bilerek gasp edilmiş elbiseyle namaz kılsa, kıldığı namazı gasp edilmemiş elbiseyle iade etmelidir.

817- Elbisesinin gasp edilmiş olduğunu bilmeyen veya unutan kimse, o elbiseyle namaz kılsa, namazı sahihtir. Ama kendisi onu gasbetmiş olur ve onunla namaz kılsa, farz ihtiyat gereği namazı iade etmelidir.

818- Elbisesinin gasp edilmiş olduğunu bilmeyen veya unutan kimse, namazda farkına varırsa, eğer üzerinde avret yerini örten başka bir şey olur, çabucak veya namazın mu-valatını (=peş peşe olmasını) bozmadan elbiseyi çıkarabilecekse, çıkarmalıdır ve namazı sahihtir. Eğer üzerinde avret yerini örten başka bir şey olmaz veya gasp edilmiş elbiseyi derhal çıkaramaz ya da çıkardığında namaz fiillerinin peş peşe olması bozulursa, hatta bir rekâtlık vakti bile olsa, namazı bozmalı ve gasp edilmemiş elbiseyle namaz kılmalıdır. Eğer bu kadar vakti de olmazsa, namaz hâlinde elbisesini çıkarmalı ve çıplaklar için açıklanan hükümlere göre namazını bitirmelidir.

819- Canını korumak veya örneğin gasp edilmiş elbisenin çalınmasını önlemek için, gasp edilmiş elbiseyle namaz kılan kimsenin kıldığı namaz sahihtir.

820- Bizzat zekât veya humusu verilmemiş parayla satın alınan elbiseyle kılınan namaz batıldır. Yine belli para değil de herhangi bir para karşılığı alınır ancak muamele yapıldığı zaman, humusu veya zekâtı verilmemiş paradan ödenmesi kastedilirse, aynı hüküm geçerlidir.

3. Şart:

821- Namaz kılının elbisesi, akıcı kanı olan yani damarı kesildiğinde kanı sıçrayan ölü hayvanın parçalarından olmamalıdır. Hatta farz ihtiyat gereği, balık gibi akıcı kanı olmayan ölü hayvandan yapılan elbiseyle de namaz kılınmamalıdır.

822- Farz ihtiyat gereği, namaz kılının üzerinde, elbisesi bile olmasa, ölü hayvanın et ve derisi gibi canı olan kısımlarından bir şey bulunmamalıdır.

823- Eti yenen ölü hayvanın yün ve kılı gibi canı olmayan kısımlarından bir şey namaz kılının üzerinde olur veya onlardan yapılmış elbiseyle namaz kılınırsa, namaz sahihtir.

4. Şart:

824- Namaz kılının elbisesi, eti yenmeyen hayvandan yapılmamalıdır. Namaz kılının üzerinde ondan bir kıl bile olsa, namaz batıl olur.

825- Kedi gibi eti yenmeyen bir hayvanın salyası, sümüğü veya başka bir rutubeti namaz kılının beden veya elbisesinde olursa, ıslak olduğu takdirde namaz batıldır; eğer kurur ve kendisi de giderilirse, namaz sahihtir.

826- Namaz kılının bedeninde veya elbisesinde insan saçının, terinin veya tükürüğünün bulunmasının sakıncası yoktur. Eğer namaz kılının yanında inci, mum ve bal olursa, yine aynı hüküm geçerlidir.

827- İster Müslüman memlekette yapılsın, ister Müslüman olmayan memlekette, eti yenen veya eti yenmeyen hayvandan yapıldığı konusunda şüpheye düşülen elbiseyle namaz kılmanın sakıncası yoktur.

828- Hayvandan olduğuna ihtimal verilen sedef düğme ve benzeriyle namaz kılmanın sakıncası yoktur. Eğer sedef olduğu bilinir; ancak sedefte et olmadığına ihtimal verilirse, onunla namaz kılmanın sakıncası yoktur.

829- Sincap ve as postuyla namaz kılmanın sakıncası yoktur.

830- Eti yenmeyen bir hayvandan olduğu bilinmeyen bir elbiseyle namaz kılmak sahihtir. Ama eğer unutulmuş kılınırsa, farz ihtiyat gereği namaz iade edilmelidir.

5. Şart:

831- Erkekler için altın dokumalı elbise giymek haramdır ve bu elbiseyle kılınan namaz batıldır. Ama kadının, namazda ve namaz dışında altın dokumalı elbise giymesinin sakıncası yoktur.

832- Erkeğin altın ziynet kullanması örneğin, boynuna altın zincir, parmağına altın yüzük, koluna altın saat takması, haramdır ve onunla kılınan namaz batıldır. Farz

ihtiyat gereği, altın gözlük kullanmaktan da sakınılmalıdır. A-ma kadının namazda ve namaz dışında altını ziynet olarak kullanması sakıncasızdır.

833- Yüzük veya elbisesinin altından olduğunu bilmeyen veya unutan ve onunla namaz kılan erkeğin kıldığı na-maz sahihtir.
[6. Şart:]

834- Namaz kılan erkeğin elbisesi saf ipek kumaştan olmamalıdır. Namaz dışında da erkeğin bu tür elbise giymesi haramdır. Farz ihtiyat gereği, takke ve kemer gibi tek başına avret yerini örtmeyecek kadar küçük olan şeyler de halis ipekten olmamalıdır.

835- Erkeğin, astarının hepsi veya bir kısmı saf ipekten olan elbiseyi giymesi haramdır ve onunla kılınan namaz batıldır.

836- Saf ipekten mi, yoksa başka kumaştan mı olduğu bilinmeyen elbiseyi giymenin sakıncası yoktur ve onunla kılınan namaz sahihtir.

837- İpek mendil veya benzeri bir şeyin erkeğin ce-binde olmasının sakıncası yoktur ve namazı da batıl et-mez.

838- Kadının namazda veya namaz dışında ipek elbise giymesinin sakıncası yoktur.
[ELBİSE VE ŞARTLARIYLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER]

839- Çaresizlik hâlinde, gasp edilmiş, saf ipek kumaştan yapılmış, altın dokumalı ve ölü hayvandan yapılmış elbiseyi giymenin sakıncası yoktur. Başka elbisesi olmayan kimse, elbise giymek zorunda olursa, vaktin sonuna kadar da bu durumu devam ederse, bu elbiselerle namaz kılabilir.

840- Gasp edilmiş ve ölü hayvandan yapılmış elbiseden başka elbisesi olmayan ancak elbise giymek zorunda bulunmayan kimse, çıplakların kıldığı şekilde namaz kılmalıdır.

841- Eti yenmeyen hayvandan yapılan elbiseden başka elbisesi olmayan ve elbise giymek zorunda bulunan kimse, o elbiseyle namaz kılabilir. Eğer elbise giymek zorunda kalmazsa, çıplakların kıldığı şekilde namaz kılmalıdır ve farz ihtiyat gereği bir namaz da o elbiseyle kılmalıdır.

842- Erkeğin saf ipek veya altın dokumalı elbiseden başka elbisesi bulunmaz ve elbise giymek zorunda da olmazsa, çıplakların kıldığı şekilde namaz kılmalıdır.

843- Namazda avret yerini örtecek bir şeyi bulunmayana kiralayarak veya satın alarak bile olsa böyle bir şeyi hazırlaması farzdır. Ama onu hazırlamak, gücünün ötesinde bir parayı gerektirirse veya parayı elbiseye harcadığı takdirde durumuna zarar verecek ve onu etkileyecek olursa, çıplakların kıldığı şekilde, namaz kılması gerekir.

844- Elbisesi olmayan kimseye, başka birisi elbise bağışlar veya ödünç verirse, verilen şeyi kabul etmek onun için meşakkatli olmadığı takdirde, kabul etmesi gerekir. Hatta ödünç veya bağış talebinde bulunmak onun için zor olmazsa, elbisesi olan kimseden ödünç veya bağış istemelidir.

845- Farz ihtiyat gereği insan, dikimi, rengi veya kumaşı açısından giymek isteyeninin durumuna uygun olmayan şöhrat elbisesini giymekten sakınmalıdır. Ama o elbiseyle namaz kılmanın sakıncası yoktur.

846- Farz ihtiyat gereği erkek, kadın elbisesi ve kadın da erkek elbisesi giymemelidir. Ama o elbiseyle namaz kılmanın sakıncası yoktur.

847- Yatarak namaz kılması gereken kimse, eğer çıplak olur, yorgan veya yatağı necis veya halis ipek veya eti yenmeyen hayvanın parçalarından yapılmış olursa, farz ihtiyat gereği namazda bunlarla örtünmemelidir.

NAMAZDA BEDEN VE ELBİSENİN TEMİZ OLMASI GEREKMEYEN DURUMLAR

848- İleride ayrıntıları açıklanacak şu üç durumda, ne-cis beden veya elbiseyle kılınan namaz sahihtir:

- 1) Bedende bulunan yara, cerahat veya çıban vasıtasıyla elbisesi veya bedeni kana bulaşırsa.
- 2) Beden veya elbisesi bir dirhemden [yaklaşık işaret parmağının bir boğumundan] daha az kana bulaşmış olursa.
- 3) Necis elbise veya bedenle namaz kılmaya mecbur kalırsa.

Şu iki durumda da yalnızca necis elbiseyle kılınan namaz sahihtir:

- 1) Çorap ve takke gibi küçük elbiseleri necis olursa.
- 2) Çocuğa bakan bir kadının elbisesi necis olursa.

Bu beş durumla ilgili ayrıntılar sonraki hükümlerde açıklanacaktır.

849- Namaz kılının bedeninde veya elbisesinde yara, cerahat veya çıban kanı bulunur ve beden veya elbiseyi yıkamak ya da elbiseyi değiştirmek halkın çoğu için veya sadece o kimse için zor olursa, yara, cerahat veya çıban iyileşmedikçe, o kanla namaz kılabilir. Yine kanla gelen pislik veya yara üzerine konulan ilaç necis olur ve elbise ve bedenine bulaşırsa, aynı hüküm geçerlidir.

850- Çabuk iyileşen ve yıkanması kolay olan yara ve kesikten gelen kan, namaz kılının elbise veya organında bulunursa, onunla kılınan namaz batıldır.

851- Elbise veya bedenin yaraya uzak olan bir yeri, yaranın rutubetiyle necis olursa, onunla namaz kılmak caiz değildir. Ama eğer normalde elbise veya bedenden rutubete bulaşan miktarı o rutubetle necis olursa, onunla namaz kılmanın sakıncası yoktur.

852- Ağız, burun ve benzeri organın içinde bulunan yaradan gelen kan, beden veya elbiseye bulaşırsa, farz ihtiyat gereği onunla namaz kılınmamalıdır. Ama memeleri içerde bile olsa basur kanıyla namaz kılınır.

853- Bedeninde yara olan bir kimse, beden veya elbisesinde kan görür ve yaranın kanı mı, yoksa başka bir kan mı olduğunu bilmezse, onunla namaz kılmasının sakıncası yoktur.

854- Bedende birkaç yara olur ve bir tek yara hesap edilecek şekilde birbirlerine yakın olurlarsa, hepsi iyileşmedikçe, onların kanıyla namaz kılmanın sakıncası yoktur. Ama her biri tek başına bir yara sayılacak kadar birbirlerinden uzak olurlarsa, hangisi iyileşirse, namaz kılmak için o yaradan elbise veya bedene bulaşan kan yıkanmalıdır.

855- Namaz kılanın beden veya elbisesinde iğne ucu kadar hayız (=âdet) veya nifas (=lohusalık) kanı bulunursa, namaz batıl olur. Farz ihtiyat gereği, istihaze kanı da olmamalıdır. Ama insanın kanı, eti yenen hayvanın, köpeğin, domuzun, kâfirin, ölü hayvanın ve eti yenmeyen hayvanın kanı namaz kılanın beden veya elbisesinin bir kaç yerinde olsa da, üst üste bir dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] az oldukları takdirde, onunla namaz kılmanın sakıncası yoktur. Ancak köpek, kâfir, ölü hayvan ve eti yenmeyen hayvanın kanından sakınmak, müstehap ihtiyattır.

856- Astarsız elbiseye dökülüp arkasından çıkan kan, bir kan olarak hesap edilir; ama onun arkasına ayrı bir kan değmişse, farz ihtiyat gereği her birini ayrı hesap etmek gerekir. O hâlde elbisenin yüzü ve arkasındaki kan üst üste dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] daha az olursa, onunla namaz sahihtir; eğer fazla olursa, namaz batıldır.

857- Kan, astarlı elbisenin üstüne dökülür ve astarına da ulaşır veya astarına dökülür de elbisenin yüzü de kan olursa, her birini ayrı hesap etmek gerekir. O hâlde elbisenin üstünde ve astarında olan kan, birlikte dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] az olursa, onunla namaz sahihtir; eğer daha fazla olursa, namaz batıldır.

858- Beden veya elbisede olan kan, dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] az olur ve rutubet ona ulaşırsa, kan ve ona ulaşan rutubet, dirhem [bir boğum] ölçüsünde veya daha fazla olduğu ve etrafa bulaştığı takdirde, onunla namaz batıl olur. Hatta kan ve rutubet, dirhem [bir boğum] kadar olmasa ve etrafa bulaşmasa bile, onunla namaz kılmak sakıncalıdır. Eğer rutubet kanla karışıp kaybolursa, namaz sahihtir.

859- Elbise veya beden kanlanmayıp kana değmek sonucu necis olursa, necis olan kısım dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] az bile olsa, onunla namaz kılınmaz.

860- Elbise veya bedende bulunan kan, dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] az olur ve başka bir necaset ona değerse, meselâ, bir damla idrar onun üzerine düşerse, onunla namaz kılmak caiz değildir.

861- Namaz kılanın takke ve çorap gibi avret yerini örtmeyecek kadar küçük olan elbiseleri necis olursa, lâşe ve eti yenmeyen hayvandan yapılmadığı takdirde, onlarla kılınan namaz sahihtir ve yine necis yüzükle namaz kılmanın sakıncası yoktur.

862- [Farz] ihtiyat gereği, kendisiyle avret yeri örtülebilen necis bir şey, namaz kılanın üzerinde olmamalıdır. Ama bu meseleyi bilmeyen kimse, bir müddet bu şekilde namaz kılmışsa, o namazları kaza etmesi gerekmez.

863- Çocuk bakıcısı olan bir kadının, birden fazla elbisesi olmazsa, eğer yirmi dört saatte bir defa elbisesini yıkarsa, sonraki güne kadar o elbise çocuğun idrarından necis olsa bile, aynı elbiseyle namaz kılabilir. Ama farz ihtiyat gereği, elbisesini yirmi dört saat içinde hangi namazdan önce necis olmuşsa, o namaz için yıkamalıdır. Yine birden fazla elbisesi olur da onların hepsini giymesi gerekiyorsa, bunların hepsini yirmi dört saat içerisinde açıkladığı üzere bir kere yıkarsa kafidir.

Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Müstehaplar

864- Namaz kılanın elbisesiyle ilgili müstehapların başlıcaları şunlardır:

- 1) Başa sarık takıp bir ucunu çene altından geçirmek.
- 2) Aba giymek.
- 3) Beyaz elbise giymek.
- 4) En temiz elbiseler giymek.
- 5) Güzel koku kullanmak
- 6) Akik yüzük takmak.

Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Mekruhlar

865- Namaz kılanın elbisesiyle ilgili olarak mekruh olan şeylerden bazıları şöyledir:

- 1) Siyah veya kirli veyahut dar elbiselerin giyilmesi.
- 2) İçki içen ve necasetten kaçınmayan insanın elbisesinin giyilmesi.
- 3) Üzerinde resim bulunan elbiselerin giyilmesi.
- 4) Elbiselerin düğmesinin açık olması.
- 5) Üzerinde resim bulunan yüzüğün takılması.

NAMAZ KILANIN MEKÂNI

Namaz kılınan yerle ilgili olarak bir kaç şart vardır:

1. Şart: Namaz kılınan yer, mubah olmalıdır.

866- Gasp edilmiş bir mülkte kılınan namaz, halı, sedir ve benzeri şeyler üzerinde bile olsa, batıldır. Ama, gasp edilmiş çatı ve çadır altında namaz kılmanın mahzuru yoktur.

867- Menfaati başkasına ait olan bir mülkte, menfaate sahip olan kimsenin izni olmaksızın kılınan namaz batıldır. Meselâ, kiralanmış bir evde, ev sahibi veya başka birisinin, evi kiralayan kimsenin izni olmaksızın kıldıkları namaz batıldır. Yine üzerinde başkasının hakkı bulunan bir mülkte namaz kılmanın hükmü aynıdır. Meselâ ölü, malının üçte birinin belli bir yere harcanmasını vasiyet etmişse, vasiyet edilen üçte bir miktar ayrılmadıkça, o mülkte namaz kılınmaz.

868- Camide oturmakta olan bir kimsenin yerini başka birisi gasp eder ve orada namaz kılsa, farz ihtiyat gereği namazını başka bir yerde iade etmelidir.

869- Gasp edilmiş olduğunu bilmediği bir yerde namaz kılar ve namazdan sonra, gasp edilmiş olduğunu bilir veya gasp edilmiş olduğunu unuttuğu bir yerde namaz kıldığını na-mazdan sonra hatırlarsa, namazı sahihtir; ancak kendisi gasp etmiş olursa, bu durumda farz ihtiyat gereği namazı batıldır.

870- Namaz kılınan yerin gasp edilmiş olduğu bilinir; ama, gasp edilmiş yerde kılınan namazın batıl olduğu bi-linmez ve orada namaz kılınırsa, namaz batıl olur.

871- Farz namazı binek üzerinde kılmak zorunda olan bir kimsenin, bindiği hayvan veya eyeri gasp edilmiş olursa, kılınan namaz batıldır. Hatta müstehap namaz bile kılınsa, yine aynı hüküm geçerlidir.

872- Bir mülkte başka birisiyle ortak olan kimsenin hissesi ayrılmamışsa, ortağının izni olmaksızın, o mülkte tasarrufta bulunamaz ve namaz kılamaz.

873- Bizzat humus ve zekâtı verilmeyen bir parayla satın alınan mülkte tasarrufta bulunmak haramdır ve onda kılınan namaz batıldır. Eğer belli para karşılığı değil de herhangi bir para karşılığı alınır; ancak alış zamanı humus veya zekâtı verilmemiş maldan ödenmesi kastedilirse, yine aynı hüküm geçerlidir.

874- Mülk sahibi diliyle namaz kılmaya izin verdiği hâlde kalben razı olmadığı bilirse, o mülkte kılınan namaz batıldır. İzin vermediği hâlde, kalben razı olduğu kesin olarak bilirse, namaz sahihtir.

875- Humus veya zekât borcu olan bir ölünün mülkünde tasarrufta bulunmak haram ve orada kılınan namaz batıldır. Fakat mezkur borç verilir veyahut ihmalkârlık etmeden vermeye kararlı olurlarsa, sakıncası yoktur.

876- Halka borcu olan bir ölünün mülkünde tasarrufta bulunmak haram ve orada kılınan namaz batıldır. Ama, ö-lüyü kaldırmak için normalde yapılan cüzi tasarrufların mahzuru yoktur. Yine eğer borcu malından az olur ve mirasçılar da ihmalkârlık etmeden borcunu vermeyi kararlaştırırlarsa, tasarrufta bulunmanın mahzuru yoktur.

877- Ölünün borcu olmaz; ama, mirasçılardan bazıları o an için hazır olmaz veya bulûğ çağına ermemiş veyahut deli olursa, o mülkte yapılan tasarruf haram ve kılınan namaz batıldır. Ama ölüyü kaldırmak için normalde yapılan cüzi tasarrufların mahzuru yoktur.

878- Müşteriler için hazırlanmış otel, hamam ve benzeri yerlerde namaz kılmanın mahzuru yoktur. Ancak, sahibinin razı olacağına güven hâsıl olmazsa, namazın sahih olduğunu söylemek zordur. Ama bu gibi yerlerin dışında, ancak mülk sahibi izin verdiği veya namaz kılmak için izin verdiği anlaşılacak bir söz söylediği takdirde - meselâ, mül-künde oturması ve uyuması için bir kimseye izin verir ve bunlardan, namaz kılmak için de izin verdiği anlaşılmış olursa- namaz kılınabilir.

879- Köyden uzak ve hayvan otlığı olan geniş arazilerde, sahibi razı olmasa da namaz kılmak, oturmak ve uyumanın sakıncası yoktur. Etrafına duvar çekili olmayan ve köye yakın ziraat alanlarında da onların sahibi küçük veya deli de olsa, namaz kılmanın, oradan geçmenin ve diğer cüzi tasarrufların sakıncası yoktur. Ama, sahiplerinden birisi razı olmazsa, tasarrufta bulunmak haram ve kılınan namaz batıldır.

2. Şart: Namaz kılınan yer hareketsiz olmalıdır.

880- Eğer vaktin darlığı veya başka bir sebepten dolayı çaresiz kalınır da otomobil, tren ve gemi gibi hareket hâlinde olan bir araçta namaz kılınırsa, mümkün olduğu kadarıyla hareket hâlinde bir şey okunmamalı ve kible yönünden döndüklerinde, kible yönüne dönülmelidir.

881- Hareket hâlinde olmayan otomobil, tren, gemi ve benzeri şeylerde namaz kılmanın sakıncası yoktur.

882- Buğday, arpa ve benzeri şeylerin yığınları üzerinde hareketsiz durmak mümkün olmadığı için, namaz batıl olur.

883- Rüzgâr, yağmur yağma ihtimali olması, insan kalabalığı ve benzeri şeyler yüzünden namazın bitirileceğine güvenilmeyen yerlerde, bitirileceği ümidiyle namaza başlanırsa, sakıncası yoktur ve bir engelle karşılaşılmazsa, kılınan namaz sahihtir. Kılınması haram olan yerde, meselâ, yıkılması yakın olan bir çatı altında, namaz kılınmamalıdır; ama eğer kılınırsa, kılınan namaz batıl olmaz. Yine üzerinde oturulması ve durulması haram olan meselâ, üzerine Allah ismi yazılı bir yaygı üzerinde, namaz kılınmamalıdır; ama kılınırsa, kılınan namaz sahihtir.

3. Şart: Çatısı alçak olup altında düzgün durulamayan veya rükû ve secde için müsait olmayan küçük yerde namaz kılınmamalıdır. Eğer böyle bir yerde namaz kılmak zorunda kalınırsa, mümkün olduğu kadar kıyam, rükû ve secdeler yerine getirilmelidir.

884- Edebe riayet edilip Resulullah Efendimizin ve Ehlibeyt İmamlarının (onların hepsine selâm olsun) kabirlerinden ileride namaz kılınmamalıdır. Namaz kılmak saygısızlık sayılırsa haram olur; ama namaz batıl olmaz.

885- Namazda o zatların pak türbeleri ile kendisi arasında duvar gibi bir şeyin olması sonucu saygısızlık sayıl-mazsa, kabirden ileride namaz kılmanın sakıncası yoktur. Ama yalnızca, mezar üzerine yapılan sanduka ve anıtın ve çekilen örtünün fasıla olması, yeterli değildir.

4. Şart: Namaz kılınan yer necis ise, beden veya elbiseye bulaşacak kadar ıslak olmamalıdır. Ama, alnın koyulduğu yer necis olursa, kuru bile olsa namaz batıldır. Müs-tehap ihtiyat gereği, namaz kılınan yer asla necis olmamalıdır.

886- Kadının erkekten geride durması ve secde yerinin erkeğin durduğu yerden biraz geride olması, müstehap ihtiyattır.

887- Kadın, erkeğin hizasında veya biraz önde olur ve aynı anda namaza başarlarsa, namazı iade etmeleri, daha iyidir.

888- Kadınla erkek arasında duvar, perde veya başka bir şey olursa, namazları sahihtir ve müstehap ihtiyat gereği iade etmek, artık söz konusu değildir.

5. Şart: Namazda alnın koyulduğu yer, dizlerin koyulduğu yerden dört kapalı parmak miktarı aşağıda veya yüksekte olmamalıdır. Farz ihtiyat gereği, alnın yeri ayak başparmağının koyulduğu yerden de denilen miktardan aşağıda veya yüksekte olmamalıdır.

889- Nâmahrem erkek ve kadının تنها olarak bir yerde bulunmaları caiz değildir ve orada namaz kılmamaları da ihtiyat gereğidir; ancak kıldıkları takdirde, namaz batıl olmaz.

890- Saz ve benzeri şeylerin çalındığı yerde kılınan namaz batıl değildir; ama onları dinlemek haramdır.

891- Kâbe'nin içinde ve damı üzerinde farz namaz kıl-mak mekruhtur; ama çaresizlik anında sakıncası yoktur.

892- Kâbe'nin içinde ve damı üzerinde müstehap namaz kılmanın sakıncası yoktur. Hatta Kâbe'nin içinde her rükne[42] doğru iki rekât namaz kılmak müstehaptır.
Namaz Kılınması Müstehap Olan Yerler

893- Namazı camide kılmak, mukaddes İslâm şeriatında çok tavsiye edilmiştir. Mescitlerin en faziletlisi Mes-cid-i Haram'dır [Kâbe ile çevresindeki sahadır]. Sonra Mes-cid-i Nebevî'dir. Daha sonra Kûfe Mescid'i, ondan sonra Beyt-ül Mukaddes, ondan sonra her şehrin büyük mescidi, sonra mahalle mescidi ve mahalle mescidinden sonra da pazar mescididir.

894- Kadınların evde, hatta yatak odasında ve arkadaki odalarda namaz kılmaları daha iyidir. Ama, kendilerini nâ-mahremden tam olarak koruyabilirlerse, camide namaz kıl-maları daha iyidir.

895- Ehlibeyt İmamları'nın (hepsine selâm olsun) haremelerinde namaz kılmak müstehaptır; hatta mescitten daha faziletlidir. Hazret-i Emir'ül-Müminin Ali'nin (ona selâm olsun) mutahhar haremelerinde kılınan namaz iki yüz bin namaza bedeldir.

896- Mescide çok gitmek ve cemaati olmayan mescide gitmek müstehaptır. Mescidin komşusunun, bir özrü olmadıkça cami dışındaki namaz kılması mekruhtur.

897- Mescide gitmeyen kimse ile yemek yememek, işlerde onunla müşavere etmemek, ona komşu olmamak ve ona kız verip almamak müstehaptır.
Namaz Kılınması Mekruh Olan Yerler

898- Şu yerlerde namaz kılmak mekruhtur:

1) Hamamda.

- 2) Tuzlada.
- 3) İnsan karşısında.
- 4) Açık kapı karşısında.
- 5) Geçen insanlara zahmet vermediği takdirde yol, cad-de ve sokakta; eğer zahmet verirse haramdır, ama kılınan namaz batıl değildir.
- 6) Ateş ve lamba karşısında.
- 7) Mutfakta.
- 8) Ateşlik olan her yerde.
- 9) İdrar edilen kuyu ve çukur karşısında.
- 10) Ruhu olan şeylere ait resim ve heykellerin karşısında; ancak bunların üstü perdeyle örtülürse mekruh olmaz.
- 11) Cünüp olan kimsenin bulunduğu odada.
- 12) Namaz kılanın yüzüne karşı olmasa bile resim bulunan yerde.
- 13) Mezar karşısında.
- 14) Mezar üzerinde.
- 15) İki kabir arasında.
- 16) Mezarlıkta.

899- Halkın geçtiği yerlerde veya bir kimsenin karşısında namaz kılan kimsenin, çubuk veya ip parçası da olsa önüne bir şey koyması müstehaptır.
MESCİTLERE AİT HÜKÜMLER

900- Mescidin yerini, tavanını, çatı ve duvarlarının iç kısmını necis etmek haramdır; bunların necis olduğunu anlayan herkesin derhal necaseti gidermesi gerekir. Farz ihtiyat gereği, duvarın dış kısmı da necis edilmemelidir ve necis olduğu takdirde, necaseti derhal giderilmelidir. Ancak vakfeden kimse, duvarın dış kısmını mescidin bir parçası saymazsa, o zaman necasetin giderilmesi gerekmez.

901- Bir kimse mescidi temizleyemez veya yardıma ihtiyacı olur da bulamazsa, mescidi temizlemek ona farz olmaz. Ama bu, mescide hürmetsizlik olursa, farz ihtiyat gereği temizleme işini yapabilecek kimseye haber vermelidir.

902- Mescidin bir yeri, kazılmadan veya bozulmadan temizlenemeyecek şekilde necis olursa, ora kazılmalı veya fazla bozulması gerekmiyorsa bozulmalıdır. Kazılan yerin doldurulması ve bozulan yerin yapılmasıyla ilgili harcamalar, necis eden kimsenin üzerindedir. Mescidi temizlemek a-macıyla bu işleri yapanlara, kazılan yeri doldurmak

ve tahrip edilen yeri yapmak farz değildir. Ama necis eden kimse kazmış veya bozmuş olursa, mümkün olduğu takdirde doldurmalı ve tamir etmelidir.

903- Bir mescit gasp edilir ve yerine ev veya başka bir şey yapılır ve halk artık ona mescit demezse, yine onun necis edilmesi haram ve necis olduğunda temizlenmesi, farz ihtiyat gereğidir.

904- Ehlibeyt İmamlar'ının (hepsine selâm olsun) haremelerini necis etmek haramdır. Eğer necis olur ve necis kalması hürmetsizlik sayılırsa, temizlenmesi farzdır. Farz ihtiyat gereği hürmetsizlik sayılmasa da, temizlenmesi gerekir.

905- Mescidin hasırını necis olursa, farz ihtiyat gereği yıkanmalıdır. Ama eğer yıkama vasıtasıyla dağılacaksa ve necis yeri kesmek daha iyi olursa, kesilmesi gerekir. Eğer necis eden kimse keserse, kendisi tamir etmelidir.

906- Hürmetsizlik sayıldığı takdirde kan gibi necasetin mescide götürülmesi haramdır. Yine hürmetsizlik sayıldığı takdirde, necis olan bir şeyin de mescide götürülmesi haramdır.

907- Mescitte mersiye ve ağıt okumak için çadır kurulmasının, yaygı serilmesinin, siyah parçaların asılmasının ve çay malzemesinin getirilmesinin, mescide zarar vermediği ve namaz kılanlara engel olmadığı müddetçe sakıncası yoktur.

908- Farz ihtiyat gereği, mescit altınla süslenmemelidir ve yine mescide insan ve hayvan gibi ruhu olan şeylerin resimleri çizilmemelidir. Gül ve fidan gibi ruhu olmayan şeylerin resimlerini çizmek de mekruhtur.

909- Mescit tahrip olsa da, satılmaz, mülk ve yola da katılmaz.

910- Mescidin kapı ve pencere gibi şeylerinin satılması haramdır. Eğer mescit tahrip olursa, bunlar yalnızca o mes-cidin tamirinde kullanılabilir. Eğer o mescitte bir işe yaramazsa, başka bir mescitte kullanılmalıdır. Başka mescitlerde de işe yaramazsa, satılabilir ve parası mümkün olduğu takdirde yalnızca o mescidin tamirinde kullanılır. O mescitte kullanılmazsa, diğer mescitlerin tamirinde kullanılır.

911- Mescit yapmak ve bozulmaya yüz tutmuş mescidi tamir etmek müstehaptır. Eğer mescit, tamir edilemeyecek şekilde tahrip olursa, yıkılıp yeniden yapılabilir. Hatta tahrip olmamış mescit, halkın ihtiyacı için yıkılıp daha da büyütülebilir.

912- Mescidi temizlemek ve lambasını yakmak müste-haptır. Mescide gitmek isteyen kimsenin güzel koku sürmesi, temiz ve kıymetli elbise giymesi, necaseti bulundurmaması için ayakkabılarının altını kontrol etmesi, mescide girerken önce sağ ayağı atması ve çıkarken de önce sol ayağı dışarı atması müstehaptır. Yine herkesten önce gelip herkesten sonra mescitten çıkmak da müstehaptır.

913- Mescide girildiğinde tahiyyet [mescit sahibini tazim] ve mescide saygı niyetiyle iki rekât namaz kılmak müs-tehaptır. Eğer farz namaz veya başka bir müstehap namaz da kılınırsa kafidir. [Tahiyyet'ül-mescid namazı yerine geçer.]

914- Mecbur kalmadıkça mescitte yatmak ve dünya işleriyle ilgili konularda konuşmak, zanaatla meşgul olmak ve içeriği nasihat ve benzeri konular olmayan şiirleri okumak mekruhtur. Yine mescide tükürük, sümük ve balgam atmak, kaybolmuş bir şeyi talep etmek için sesi yükseltmek mekruhtur. Ama ezan için sesi yükseltmenin sakıncası yoktur.

915- Deli ve çocuğun mescide girmesine müsaade etmek mekruhtur. Soğan, sarımsak ve benzeri şeyleri yiyip ağzının kokusu halkı rahatsız eden kimsenin de mescide gitmesi mekruhtur.

EZAN VE İKAMET

916- Günlük farz namazlardan önce, erkek ve kadınların ezan okuyup ikamet getirmeleri müstehaptır. Ama Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarından önce, üç defa "es-salât" denmesi müstehaptır. Diğer farz namazlardan önce de, recâ kastıyla (=sevap elde etme ümidiyle) üç defa "es-salâh" denilir.

917- Çocuğun dünyaya geldiği ilk gün veya göbeği düşmeden önce sağ kulağına ezan ve sol kulağına da ikamet okunması müstehaptır.

918- Ezan on sekiz cümleden ibarettir:

Dört defa: "Ellahu ekber" ..... اللَّهُ أَكْبَرُ

İki defa: "Eşhedu en la ilâhe illellah" .... أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

İki defa: "Eşhedu enne Muhammeden

resûlullah" ..... أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

İki defa: "Heyye 'ele's-selâh" ..... حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

İki defa: "Heyye 'ele'l-felâh" ..... حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ

İki defa: "Heyye 'ela heyr'il-'emel" ..... حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ

İki defa: "Ellahu ekber" ..... اللَّهُ أَكْبَرُ

İki defa: "La ilâhe illellah" ..... لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

İkamet on yedi cümleden ibarettir. Şöyle ki, ezanın evvelinde denilen "Ellahu ekber" cümlesinden ikisi ve ezanın sonunda okunan "La ilâhe illellah" cümlesinden biri azaltılır. "Heyye 'ela heyr'il-'emel" dindikten sonra iki defa "Ked kâmet'is-selâh" (كَدُّ قَامَتِ الصَّلَاةِ) cümlesi ilave edilir.

919- "Eşhedu enne 'Eliyyen veliyyullah" (أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ) cümlesi ezan ve ikamet bir parçası değildir. Ama "Eşhe-du enne Muhammeden resûlullah" cümlesinden sonra kur-bet (=Allah'a yakınlık) kastıyla denilmesi iyidir.

EZAN VE İKAMETİN ANLAMAMI

Ellahu ekber: Yüce Allah nitelendirilemeyecek derecede büyüktür.

Eşhedu en la ilâhe illellah: Şahadet ederim ki tek ve eşsiz olan Allah'tan başka tapılmaya layık bir ilâh yoktur.

Eşhedu enne Muhammeden resûlullah: Şahadet ederim ki Hazret-i Muhammed b. Abdullah (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) Allah tarafından gönderilmiş peygamber ve elçidir.

Eşhedu enne 'Eliyyen Emîr'ul-Mu'minîne veliyyullah: Şahadet ederim ki Hz. Ali (ona salat ve selâm olsun), müminlerin emiri ve bütün yaratılmışlar üzerine Allah'ın velisidir.

Heyye 'ele's-selâh: Kalkın namaza.

Heyye 'ele'l-felâh: Acele edin kurtuluşa.

Heyye 'ela heyr'il-'emel: Bütün işlerin en hayırlısı olan (namaz)a koşun.

Ked kâmet'is-selâh: Namaz başlamak üzeredir.

La ilâhe illellah: Tek ve eşsiz olan Allah'tan başka ibâdete layık bir ilâh yoktur.

920- Ezanla ikamet arasında çok fasıla verilmemelidir. Eğer normalden fazla ara verilirse, yeniden okunmalıdır.

921- Ezan ve ikamette sesi boğaza indirip gına yapmak, yani oyun ve eğlence meclislerinde okunan şarkı gibi ezan okumak ve ikamet getirmek haramdır. Gına derecesine varmayacak şekilde okumak ise, mekruhtur.

922- Beş namazda ezan sakıt olur (=kalkar):

- 1) Cuma günü kılınan ikindi namazı.
- 2) Zilhicce ayının dokuzu Arefe gününde kılınan ikindi namazı.
- 3) Meş'ar'ül-Haram'da olan kimsenin Kurban Bayramı gecesi kıldığı yatsı namazı.
- 4) Müstehaze kadının kıldığı ikindi ve yatsı namazı.
- 5) Kendisinden idrar ve gaita çıkmasını önleyemeyen kimsenin kıldığı ikindi ve yatsı namazı.

Bu beş namazda, önceki namazla buna ara verilmediği veya çok az bir fasıla verildiği takdirde, ezan sakıt olur. Ancak nafîle namazlarla ve namazdan sonra okunması müs-tehap olan dualarla ara verilmesinin zararı yoktur.

923- Cemaat namazı için ezan ve ikamet getirilmişse, o cemaatle namaz kılan kimse kendi namazı için ezan ve ikamet getirmemelidir.

924- Cemaatle namaz kılmak için camiye gider ve ce-maat namazının bittiğini görürse, cemaat için ezan ve ikamet getirilmiş olduğu takdirde, saflar bozulup cemaat dağılmadıkça, kendi namazı için ezan ve ikamet getiremez.

925- Cemaat namazı kılınırken veya cemaat namazı yeni bitmiş ve henüz saflar dağılmamışken, münferit olarak (=yalnız başına) namaz kılmanın veya düzenlenen başka bir cemaat namazına katılmak istenirse, üç şartla insanın üzerinden ezan ve ikamet kalkar:

1) Kılınan namaz için ezan ve ikamet okunmuş olur.

2) Kılınan cemaat namazı batıl olmaz.

3) Kılınacak olan namaz ile kılınan cemaat namazı bir mekanda olur. O hâlde, cemaat namazı caminin içinde kılınır, insan da caminin damı üzerinde namaz kılmak isterse, ezan ve ikamet okuması müstehaptır.

926- Önceki hükümde açıklanan şartların ikincisinde yani cemaat namazının sahih olup olmadığından şüpheye düşülürse, insanın üzerinden ezan ve ikamet kalkar. Ama diğer iki şarttan birinde şüpheye düşülürse, ezan ve ikamet getirilmesi müstehaptır.

927- Başkasının okuduğu ezan ve ikameti işiten kimsenin, duyduğu her kısmı tekrarlaması müstehaptır. Ama i-kamette, "Heyye 'eles-selâh" cümlesinden, "Heyye 'ela hey-r'il-'emel" cümlesine kadar olan kısmı, sevap ümit ederek söylemelidir.

928- Başkasının okuduğu ezan ve ikameti işitmiş olan kimse, ister onunla tekrarlamış olsun, ister tekrarlamamış olsun, ezan ve ikamet ile, kılmak istediği namaz arasında fazla fasıla olmamışsa, namaz için ezan ve ikamet okumayabilir.

929- Erkek, kadının okuduğu ezanı zevk maksadıyla dinlerse, üzerinden ezan kalkmaz. Zevk alma maksadı olmasa da, ezanın kalkması şüphelidir.

930- Cemaat namazı için ezan ve ikameti erkek okumalıdır. Ama kadınların düzenlediği cemaat namazında ka-dının ezan ve ikamet okuması yeterlidir.

931- İkamet ezandan sonra getirilmelidir; ezandan önce getirilirse, sahih olmaz.

932- Ezan ve ikamet kelimeleeri arasında sıra gözetil-mezse, örneğin "Heyye 'ele'l-felâh" cümlesi "Heyye 'ele's-selâh" cümlesinden önce okunursa, sıra gözetilmeyen yerden yeniden okunmalıdır.

933- Ezanla ikamet arası fazla uzatılmamalıdır. Ezanla ikamet arasında, "okunan ezan bu ikamete aittir" denmeyecek kadar fasıla verilirse, ezan ve ikamet yeniden okunması müstehaptır. Aynı şekilde ezan ve ikamet ile namaz arasında, "okunan ezan ve ikamet bu namaza aittir" denmeyecek kadar fasıla verilirse, o namaz için yeniden ezan ve ikamet okunması müstehaptır.

934- Ezan ve ikamet, sahih Arapça'yla okunmalıdır; yanlış Arapça'yla okunur veya bir harfin yerine başka bir harf söylenir veyahut ezan ve ikamet örneğın, Türkçe tercümesi okunursa, sahih olmaz.

935- Ezan ve ikamet namaz vakti girdikten sonra okunması gerekir. Bilerek veya unutkanlık yüzünden vaktin-den önce okunursa batıldır.

936- İkamet getirilmeden önce, ezanın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, ezanın okunması gerekir. Ama ikamete başladıktan sonra ezanın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, ezanın okunması gerekmez.

937- Ezan veya ikamette bir cümle okunmadan önce-ki cümlenin okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüphe edilen kısım okunmalıdır. Ancak ezan veya ikametın bir kısmı okunurken önceki kısmın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüphe edilen kısmın okunması gerekmez.

938- İnsanın, ezan okurken kıbleye yönelmesi, abdest veya gusül almış olması, ellerini kulağına koyması, sesini yükseltip uzatması, ezanın cümlelerine biraz ara vermesi ve arada konuşmaması müstehaptır.

939- İkamet getirirken bedenın hareketsiz olması, ezandan daha yavaş okunması, cümlelerin birbirine bitişik olarak okunmaması müstehaptır. Ama ezanın cümlelerine verilen miktarda ikametın cümlelerine ara verilmemelidir.

940- Ezan ile ikamet arasında şu sayılanlardan birini yapmak müstehaptır: Bir adım ileri atmak, bir miktar otur-mak, secde etmek, zikir etmek, dua etmek, bir miktar sessiz durmak, konuşmak veya iki rekât namaz kılmak. Ama sabah namazı için okunan ezan ve ikamet arasında konuşmak müstehap değildir. Akşam namazı için okunan ezan ve ikamet arasında sevap ümidiyle namaz kılınabilir.

941- Ezan okumak için belirlenen şahsın adil, vakti bilen, gür sesli olması ve ezanı yüksek bir yerde okuması müstehaptır.

NAMAZIN FARZLARI

Namazın farzları on bir tanedir:

- 1) Niyet
- 2) Kıyam (=ayakta durmak)
- 3) İftitah tekbiri (=namaza başlarken alınan tekbir)
- 4) Rükû
- 5) Secde
- 6) Kıraat
- 7) Zikir
- 8) Teşehhüt
- 9) Selâm

10) Tertip (=sırayı gözetmek)

11) Muvalat (=namazın cüzlerini aralıksız ve peş peşe yapmak)

942- Namazın farzlarından bazıları rükün ve esastır. Şöyle ki, namaz kılan onları yapmadığı veya herhangi birini fazla yaptığı takdirde -ister bilerek olsun, ister yanılarak olsun- namaz batıl olur. Namazın farzlarından bazıları ise, rükün değildir; yani, bilerek fazla veya eksik yapılırsa, namaz batıl olur; ancak yanılarak fazla veya eksik yapılırsa, namaz batıl olmaz. Namazın farzlarından beş tanesi rükün-dür ve onlar şunlardan ibarettir:

1) Niyet

2) İftitah tekbiri

3) Kıyam. Hem iftitah tekbiri alınırken ve hem de rükûdan önceki (rükûya bitişik) kıyam, yani ayakta durmak rükündür.

4) Rükû

5) İki secde

NİYET

943- Namaz, kurbet yani âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek kastıyla kılınmalıdır. Niyetin kalpten geçirilmesi veya örneğin: "Dört rekât öğle namazını kılıyorum kurbeten ilellah" sözünün dilde söylenilmesi gerekmez.

944- Öğle veya ikindi namazı kılınırken, öğle mi ikindi mi olduğu belirtilmeksizin "Dört rekât namaz kılıyorum." diye niyet edilirse, namaz batıl olur. Yine, örneğin üzerine öğle namazının kazası farz olan kimse, öğle vaktinde namaz kılmak isterse, niyetinde kılacağı öğle namazının eda mı, kaza mı olduğunu belirtmesi gerekir.

945- İnsan namazın başlangıcından sonuna kadar niyetini devam ettirmelidir. O hâlde namaz esnasında "Ne yapıyorsun?" diye sorulduğu takdirde, ne diyeceğini bilemeyecek derecede gaflet içinde olan kimsenin namazı batıldır.

946- Namaz, yalnız yüce Allah'ın emrini yerine getirmek amacıyla kılınmalıdır. O hâlde riyâ, yani gösteriş için kılınan namaz batıldır; ister sırf halka gösteriş olsun diye kılınsın, isterse Allah ve halk her ikisi de göz önüne alınarak kılınsın fark etmez.

947- Namazın bir parçası bile sırf Allah rızası için kılınmazsa, namaz batıl olur. Allah rızası için kılınmayan bölüm ister Fatiha ve sure gibi farz olsun, ister kunut gibi müstehap olsun fark etmez. Hatta, eğer namazın tamamı sırf Allah rızası için kılınır, fakat halka gösteriş olsun diye örneğin mescit gibi özel bir yerde, vaktin evveli gibi belli bir zamanda ya da cemaat namazı gibi özel bir şekilde kılınırsa, namaz batıl olur. İFTİTAH TEKBİRİ[43]

948- Her namazın başlangıcında "Ellahu ekber" denilmesi farzdır ve namazın rükünlerinden biridir. "Ellah" ve "ekber" kelimeleri ve bu iki kelimenin harfleri peş

peşe söylenmelidir. Yine bu iki kelime sahih Arapça ile okunmalı ve eğer bozuk Arapça ile veya örneğin, Türkçe tercümesi söylenirse, doğru olmaz.

949- Farz ihtiyat gereği, namazın iftitah tekbiri, kendinden önce okunan örneğin ikamet veya duaya bitişik olarak söylenilmemelidir.

950- Eğer "Ellahu ekber" cümlesi kendinden sonra gelen örneğin, "Bismillahirrehmanirrehîm" cümlesine bitiştirilmek istenirse, "ekber" kelimesinin "r" harfi ötreli okun-malıdır (yani "ekberu" okunarak bitiştirilmelidir.)

951- İftitah tekbiri alınırken, beden istikrar bulmalıdır. Eğer bilerek, vücut hareket hâlinde iken iftitah tekbiri alınırsa batıldır. Yanılarak vücut hareket ederse, farz ihtiyat gereği ilk önce namazı bozan bir fiil yapıp daha sonra yeniden iftitah tekbiri alınmalıdır.

952- Tekbir, Fatiha, sure, zikir ve duayı kendisine işittirebilecek şekilde sesli demelidir. Eğer kulağının ağır işitmesi veya sağır olması ya da fazla gürültü olduğundan kendi sesini duymazsa, herhangi bir engel yokken kendine işittirebileceği miktarda sesli okumalıdır.

953- Dilsiz olan veya dilindeki bir hastalık nedeniyle iftitah tekbirini (=Ellahu ekber'i) doğru bir şekilde söyleyemeyen bir kimse, gücünün yettiği şekilde söylemesi gerekir. Hiç bir şekilde söyleyemiyorsa, kalbinden geçirmesi, tekbir için işaret etmesi ve dilini de mümkün olduğu takdirde hareket ettirmesi gerekir.

954- İftitah tekbiri getirildikten sonra şu duanın okun-ması müstehaptır:

يَا مُحْسِنُ قَدْ أَتَاكَ الْمُسِيئُ وَ قَدْ أَمَرْتَ الْمُحْسِنَ أَنْ يَتَجَاوَزَ عَنِ الْمُسِيئِ، أَنْتَ الْمُحْسِنُ وَ أَنَا الْمُسِيئُ، بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ تَجَاوَزَ عَنِ قَبِيحٍ مَا تَعْلَمُ مِنِّي

Okunuşu: "Ya muhsinu ked etake'l-musîu ve ked emerte'l-muhsine en yetecaveze 'eni'l-musî'. Ente'l-muhsinu ve ene'l-musîu, bihekki Muhemmedin ve âl-i Muhemmedin selli 'ela Mu-hemmedin ve âl-i Muhemmedin ve tecavez 'en kebîhi ma te'lemu minnî."

Anlamı: "Ey kullarına ihsanda bulunan Allah! Günahkâr kulun senin kapına gelmiştir ve sen de iyilik yapanlardan suçluları affetmelerini istemişsin; sen iyilikte bulunansın, bense günahkârım. Muhammed (s.a.a) ve Ehlibeyti'nin (a.s) hakkı için, Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet et ve benim tarafımdan yapıldığını bildiğin günahları bağışla."

955- Namazın iftitah tekbiri ve namaz arasındaki bütün tekbirler alınırken ellerin kulakların hizasına kadar kal-dırılması müstehaptır.

956- İftitah tekbirinin alınıp alınmadığından şüpheye düşülürse, bir şey okunmaya başlanmışsa, şüpheye itina e-dilmez; bir şey okunmaya başlanmamışsa, yeniden tekbir alınması gerekir.

957- İftitah tekbiri alındıktan sonra, sahih bir şekilde denilip denilmediğinden şüpheye düşülürse, şüphe dikkate alınmamalıdır.
KIYAM (=Ayakta Durmak)

958- İftitah tekbiri alınırken ve yine rükûdan önce (ki buna rükûya bitişik kıyam denir) ayakta durmak rükündür. Ama Fatiha ve sure okunurken ve yine rükûdan kalktıktan sonraki kıyam (=ayakta durmak) rükün değildir. O hâlde, unutkanlık yüzünden terk edilirse, namaz sahihtir.

959- Namaz kılanın, kıyamda olduğu hâlde iftitah tekbirini aldığından emin olması için, tekbirden önce ve sonra bir miktar ayakta durması farzdır.

960- Fatiha ve sure okunduktan sonra unutulmuş rükûya gidilmeden oturulur; ancak rükûnun yapılmadığı hatırlanırsa, tam doğrulacak şekilde ayağa kalkılmalı ve sonra rükûya varılmalıdır. Tam dikilmeden eğilerek rükûya varılırsa, rükûdan önceki kıyam yapılmadığından dolayı namaz batıl olur.

961- Ayakta durulduğu zaman beden hareket ettirilme-meli, bir tarafa eğilmemeli ve bir yere yaslanılmamalıdır. Fakat çaresizlikten olur ya da rükûya eğilirken ayaklar hareket ettirilirse, sakıncası yoktur.

962- Ayakta durduğu zaman, unutkanlıkla vücudunu hareket ettirir ya bir tarafa eğilir veya bir yere yaslanırsa, sakıncası yoktur. Fakat iftitah tekbiri alınırken bulunulan kıyam ile rükûya varmadan önceki kıyamdan herhangi birinde vücut hareket ederse, bu unutkanlık yüzünden yapılsa bile, namaz tamamlanır ve farz ihtiyat gereği namaz iade edilmelidir.

963- Ayakta iken, her iki ayağın yerde olması gerekir. Fakat bedenın ağırlığının her iki ayak üzerinde olması gerekli değildir; bir ayak üzerinde olmasının sakıncası yoktur.

964- Ayakta düzgün durabilen birisinin, normal duruş hâlinde çıkacak derecede ayaklarını açması durumunda, namazı batıl olur.

965- İnsan namazda, biraz ileri veya geri gitmek ya da bedenini biraz sağa veya sola hareket ettirmek isterse, bir şey okumamalıdır. Fakat (بِحَوْلِ اللَّهِ وَ قُوَّتِهِ أَوْ مُمْ وَ أَعْدُ) "Bihevillahi ve kuvvetihi ekûmu ve ek'ud" zikrini ancak ayağa kalkarken diyebilir. Farz olan zikirleri söylerken vücut hareketsiz olmalıdır. Hatta farz ihtiyat gereği, müstehap zikirleri söylerken de vücut hareketsiz olmalıdır.

966- Vücut hareket hâlindeyken zikir söylenirse örneğin, rükûya ve secdeye giderken tekbir alınır, eğer bu, namazda denilmesi sünnet olan zikir kastıyla söylenirse, namaz iade edilmelidir. Eğer bu değil de, mutlak (=her-hangi bir) zikir niyetiyle söylenirse, namaz sahihtir.

967- Fatiha okunurken el ve parmakların hareket ettirilmesinin sakıncası yoktur. Ama müstehap ihtiyat gereği, hareket ettirilmemelidir.

968- Fatiha ve sure ya da tesbihat okunurken, elinde olmayarak vücudun sükuneti bozulacak kadar hareket edilirse, farz ihtiyat gereği vücut istikrar bulduktan sonra hareket hâlinde okunan şeyler tekrar okunmalıdır.

969- Namazda iken ayakta durmaktan âciz kalan kimse, oturmalıdır. Oturmaktan da âciz kalırsa, yatması gerekir. Fakat, vücut istikrar buluncaya kadar bir şey okunmamalıdır.

970- İnsan ayakta kılmaya gücü yettiği müddetçe, oturarak namaz kılamaz. Meselâ, ayakta durduğu zaman vücudu hareket eden veya bir şeye yaslanmak zorunda olan yahut vücudunu eğerek veya rükûya doğru eğilerek veya ayaklarını normalden fazla açarak durabilen kimse, mümkün olduğu şekilde ayakta durup namazını kılmalıdır. Hiç bir şekilde, hatta rükû hâli gibi eğilerek bile ayakta duramazsa, dümdüz oturup öylece namazını kılmalıdır.

971- Oturarak namaz kılabilen kimse, yatarak namaz kılamaz. Eğer düzgün şekilde oturamazsa, gücü yettiği şekilde oturmalıdır. Eğer hiç bir şekilde oturamazsa "kıble ahkamı"nda açıklandığı gibi sağ yanı üzerine uzanması gerekir. Eğer bu da mümkün değilse, sol yanı üzerine, o da mümkün olmazsa, ayaklarının altı kibleye gelecek şekilde sırt üstü yatmalıdır.

972- Oturarak namaz kılan bir kimse, Fatiha ve sureyi okuduktan sonra kalkıp rükûyu ayakta yerine getirebiliyorsa kalkmalı ve kalktıktan sonra rükûya gitmelidir. Eğer bunu yapamıyorsa, rükûyu da oturarak yapmalıdır.

973- Yatarak namaz kılan bir kimse, namaz arasında oturmaya gücü yeterse, gücü yettiği miktarı oturarak kıması gerekir. Aynı şekilde ayakta durmaya gücü yeterse, gücü yettiği kadarını ayakta kılmalıdır. Fakat, vücudu istikrar bulmadan, hiçbir şey okuyamaz.

974- Oturarak namaz kılan bir kimse, namaz arasında kalkmaya gücü yeterse, namazdan gücü yettiği miktarı ayakta kılmalıdır. Fakat vücudu istikrar bulmadıkça, hiçbir şey okumamalıdır.

975- Ayakta namaz kılabilecek durumda olan bir kimse, ayakta durunca hastalanacağından ya da bir zarara uğra-yacağından korkarsa, oturarak namaz kılabilir. Eğer bu kor-ku oturma hususunda da olursa, yatarak namaz kılabilir.

976- İnsan, vaktin sonuna doğru namazı ayakta kılmaya gücü yeteceğine ihtimal vermesine rağmen namazını ilk vakitte kılabilir; gerçi namazı vaktin sonuna kadar geciktir-mesi, ihtiyata uygundur.

977- Ayakta durulduğu zaman vücudu dik tutmak, o-muzları aşağı bırakmak, elleri budlar üzerine koymak, par-makları birbirine bitiş-tirmek, secde yerine bakmak, vücut ağırlığını her iki ayak üzerine eşit şekilde bırakmak, huzu ve huşu içinde olmak, ayakları bir hizada tutmak, erkeğin ayaklarını üç açık parmaktan bir karışa kadar açması, kadınınsa ayaklarını birbirine bitiş-tirmesi müstehaptır.

KIRAAT

978- Günlük farz namazların birinci ve ikinci rekâtlarında, önce Fatiha ve sonra tam olarak herhangi bir sure okunmalıdır.

979- Vakit dar olur veya surenin okunmamasını gerektiren mecburi bir durumla karşılaşılır meselâ, surenin okun-duğu takdirde hırsız veya yırtıcı hayvan veya başka

bir şeyin insana zarar vermesi ihtimali söz konusu olursa, sure okunmamalıdır. Eğer acele bir iş olursa, sure okunmayabilir.

980- Kasıtlı olarak sure Fatihâ'dan önce okunursa, na-maz batıl olur. Eğer yanlışlıkla sure Fatihâ'dan önce okunur ancak farkına varılırsa, hatırlanılan yerden sure bırakılıp Fatihâ ve daha sonra da sure baştan okunmalıdır.

981- Fatihâ ve sure ya da onlardan biri unutulur ve rü-kûya varıldıktan sonra farkına varılırsa, kılınan namaz sa-hihtir.

982- Rükûya eğilmeden önce Fatihâ ve surenin okunmadığı anlaşılırsa, okunması gerekir. Eğer sadece surenin okunmadığı anlaşılırsa, yalnız sure okunmalıdır. Fakat, yalnız Fatihâ okunmamış olursa, önce Fatihâ daha sonra ikinci kez sure okunmalıdır. Eğer tam olarak rükûya eğilmeden önce Fatihâ ve sure veya sadece Fatihâ veya sadece surenin okunmadığı anlaşılırsa, ayağa kalkılıp biraz önce açıklandığı üzere onlar okunmalıdır.

983- Namazda 355 nolu hükümde açıklanan farz (=ti-lâvet) secdesi bulunan dört surenin biri kasıtlı olarak okunursa, namaz batıl olur.

984- Eğer yanlışlıkla farz (=tilâvet) secdesi bulunan bir sure okunur; ancak secde ayetine yetişmeden farkına varılırsa, o sure bırakılıp yerine bir başka sure okunması gerekir. Secde ayeti okunduktan sonra farkına varılırsa, namazın arasında işaretle tilâvet secdesi yerine getirilmeli ve okunan sure ile yetinilmelidir.

985- Namazda secde ayetini işiten kimse, tilâvet secdesini işaretle yaptığı takdirde namazı sahihtir.

986- Müstehap namazlarda surenin okunması gerek-mez. Hatta nezir yoluyla farz olan namazda da okunması şart değildir. Ancak "defin gecesi namazı" gibi kendine has suresi olan bazı müstehap namazlar kılınınca, o namazla ilgili düsturlar yerine getirilmek istendiği takdirde, söz konusu özel surenin okunması gerekir.

987- Cuma namazı ve cuma günü öğle namazında birinci rekâta Fatihâ'dan sonra Cuma Suresi'ni, ikinci rekâta Fatihâ'dan sonra Münâfikûn Suresi'ni okumak müstehaptır. Fakat bunlardan biri okunmaya başlanırsa, farz ihtiyat gereği bırakılıp yerine bir başka sure okunamaz.

988- Eğer Fatihâ'dan sonra İhlâs veya Kâfirûn Sureleri okunmaya başlanırsa, bırakılıp yerlerine bir başka sure okunamaz. Fakat cuma namazı ve cuma gününün öğle namazında unutulmuş Cuma ve Münâfikûn Sureleri yerine, söz konusu iki sureden biri okunmaya başlanırsa, yarısına yetişilmediği takdirde, bırakılıp yerlerine Cuma ve Münâfi-kûn Sureleri okunabilir.

989- Cuma namazı ve cuma günü öğle namazında bilerek İhlâs veya Kâfirûn Sureleri okunmaya başlanırsa, yarıya yetişilmeden önce farz ihtiyat gereği terk edilip yerlerine Cuma ve Münâfikûn Sureleri okunamaz.

990- Namazda İhlâs veya Kâfirûn Suresi'nden başka bir sure okunmaya başlanırsa, yarıya varılmadan önce bırakılıp yerine bir başka sure okunabilir.

991- Eğer surenin bir miktarı unutulur veya vaktin dar olması veya benzeri zorunlu bir neden yüzünden başlanılan sure bitirilemezse, yarıdan fazlası okunmuş olsa veya okunan sure İhlâs ve Kâfirûn sureleri olsa da bırakılıp yerine bir başka sure okunabilir.

992- Erkeğe sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatiha ve sureyi sesli okumak farzdır. Kadın ve erkeğe öğle ve ikindi namazlarında Fatiha ve sureyi yavaş okumak farzdır.

993- Erkek sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatiha ve surenin bütün kelimelerini, hatta son harflerini bile sesli okumaya dikkat etmelidir.

994- Kadın sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatiha ve sureyi sesli okuyabileceği gibi yavaş da okuyabilir. Fakat sesini nâmahrem duyacak olursa, farz ihtiyat gereği yavaş okumalıdır.

995- Eğer namazda sesli okunması gereken yerler, bilerek yavaş okunur veya yavaş okunması gereken yerler bilerek sesli okunursa, namaz batıl olur. Fakat unutkanlık ya da şer'î hükmü bilmeme sonucu böyle yapılırsa, kılınan namaz sahihtir. Fatiha ve sure okunurken bile yanlışlık yapıldığı anlaşılırsa, okunan kısmın ikinci defa okunması gerekmez.

996- Fatiha ve sure okunurken ses normalden daha faz-la yükseltilirse, meselâ bağırılarak okunursa, namaz batıl olur.

997- Yanlış okumamak için namazı öğrenmek gerekir. Hiç bir şekilde doğrusunu öğrenemeyen kimse, gücü yettiği şekilde kılmalıdır. Böyle bir kimsenin namazı cemaatle kılması, müstehap ihtiyattır.

998- Fatiha, sure ve namazın diğer şeylerini iyice bilme-yen fakat öğrenme gücüne sahip olan bir kimse, namaz vakti müsaitse, öğrenmelidir. Eğer vakit darsa, farz ihtiyat gereği, mümkün olduğu takdirde namazı cemaatle kılmalıdır.

999- Farz ihtiyat gereği, namazın farzlarını öğretmek karşılığında ücret alınmamalıdır. Müstehaplarını öğretmek için ücret alınmasının sakıncası yoktur.

1000- Eğer insan Fatiha ve surenin bir kelimesini bil-mez veya bilerek onu okumaz ya da "ض = zâd" yerine "ظ = za" okumak gibi bir harfin yerine başka bir harf okur veya "üstün" ve "esre" olmaması gereken yeri üstün ve esreyle okur veya şeddeyi okumazsa, namazı batıl olur.

1001- Bir kelimenin doğru okunduğu bilinir; ancak sonra yanlış okunduğu anlaşılırsa, namazın iade edilmesi, eğer vakit geçmişse kaza edilmesi gerekmez.

1002- Kelimenin son harekesini (yani üstün, ötre ve esresini) bilmediği takdirde öğrenmesi gerekir. Fakat üzerinde vakfedenin caiz olduğu kelimeleri okurken devamlı vakfederse, harekesini öğrenmek gerekmez. Yine meselâ, kelimedeki bir harfin "sin" veya "sad" olduğunu bilmediği takdirde öğrenmesi gerekir. Eğer bunları iki veya fazla şekilde okursa, meselâ "İhdine's-sirat'el-mustekîm" cümlesinde

"mustekîm" kelimesinin "s" harfini bir defa "ص = sad" bir defa da "س = sin" ile okursa, namazı batıl olur. Ancak (kıraat imamları tarafından) iki türlü kıraat edilmiş olur ve gerçeğe ulaşmak amacıyla kaç çeşit okunursa, sakıncası yoktur.

1003- Eğer kelimedede, öncesi ötreli ve sonrası da hamze harfi olan "vav" harfi bulunursa ("سُوءٌ = sūun" keli-mesinde olduğu gibi) vav harfinin medli yani "û" şeklinde uzatılarak okunması daha iyidir. Ayrıca bir kelimedede, öncesi üstünlü ve sonrası da hamze harfi olan elif harfi olursa, ("جَاءٌ = câe" kelimesinde olduğu gibi) elif harfinin medli ya-ni "â" şeklinde uzatılarak okunması daha iyidir. Yine bir kelimedede, öncesi esreli ve sonrası da hamze harfi olan "yâ" harfi olursa ("جِيءٌ = cîe" kelimesinde olduğu gi-bi- "ya" harfinin medli yani "î" şeklinde uzatılarak okunması, daha iyidir.

Eğer bu şekildeki "vav, elif ve yâ" harflerinden sonra hamze harfi yerine sakin yani esre, üstün ve ötresi olmayan bir harf olursa, yine bu üç harfin medli ve uzatılarak okun-ması, daha iyidir. Örneğin "وَالضَّالِّينَ=velezzâllîn" kelimesin-de eliften sonraki lâm harfi sakin olduğu için onun elifini medli ve uzatarak okumak daha iyidir.

1004- Namazda, hareke üzerinde vakfetmemek (=dur-mamak) ve sükun üzere bitişirmemek müstehap ihtiyattır. "Hareke üzerinde vakfetmek"; kelimenin sonundaki üstün, esre veya ötrenin söylenip ancak, sonraki kelimeyle bitiştirilmemesi ve iki kelime arasında okunurken fasıla bırakılması demektir. Örneğin, "Errehmanirrehîm"de "Rehîm" kelimesinde "mim" harfinin esreli yani "Rehîmi" söylenip, ancak sonraki kelimenin bir miktar ara verilerek okunması gibi.

"Sükun üzere vasletmek (=bitişirmek)"; bir kelimenin üstün, esre veya ötresinin söylenmeden bir sonraki kelimeyle bitiştirilmesine denir. Örneğin, "Errehmanirrehîm" derken "Rehîm" kelimesinin "mim" harfinin esresi yani "Rehîmi" söylenmeyip hemen "Maliki yevm-id dîn"le bitiştirilmesi gibi.

1005- Namazın üçüncü ve dördüncü rekâtında sadece Fatiha veya üç defa tesbihat-ı erbaa, yani üç defa:

(سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ)

"Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi vela ilâhe illellahu vellahu ekber" okunabilir. Tesbihat-ı erbaa'nın bir defa söylenmesi de yeterlidir. Bir rekâtta Fatiha, öbür rekâtta tesbihat da okunabilir. Fakat her iki rekâtta da tesbihat okunması daha iyidir.

1006- Vakit dar olduğunda, tesbihat-ı erbaa'nın bir defa söylenmesi gerekir.

1007- Erkek ve kadına, namazın üçüncü ve dördüncü rekâtında Fatiha veya tesbihatı yavaş okumak, farzdır.

1008- Eğer üçüncü ve dördüncü rekâtta Fatiha okunursa, farz ihtiyat gereği onun Bismillah'ı da sessiz okun-malıdır.

1009- Tesbitahı öğrenemeyen veya doğru okuyamayan bir kimse, üçüncü ve dördüncü rekâtta Fatiha'yı okumalıdır.

1010- Namazın ilk iki rekâtında, son iki rekât olduğu sanılarak tesbihat okunur ve rükûya varılmadan önce anlaşılırsa, Fatiha ve surenin okunması gerekir. Eğer rükûda anlaşılırsa, namaz sahihtir.

1011- Namazın son iki rekâtında, ilk iki rekât olduğu sanılarak Fatiha okunur veya namazın ilk iki rekâtında son iki rekât olduğu sanılarak Fatiha okunursa, ister rükûdan önce anlaşılınsın, ister rükûdan sonra, namaz sahihtir.

1012- Üçüncü ve dördüncü rekâta Fatiha okumak istediği hâlde elinde olmaksızın tesbihat okumaya başlar veya tesbihatı okumak isterken elinde olmaksızın Fatiha'yı okumaya başlarsa, onu bırakıp okumak istediği Fatiha'yı veya tesbihatı okumalıdır. Fakat iradesiz olarak okuduğu şeyi âdet edinmiş olur ve kalbinin derinliklerinde de onu okumayı kastetmiş olursa, onu tamamlayabilir ve namazı sahihtir.

1013- Üçüncü ve dördüncü rekâta tesbihat okumayı âdet edinmiş olan kimse, kasıtsız olarak Fatiha'yı okumaya başlarsa, onu bırakıp yeniden Fatiha'yı veya tesbihatı okuması gerekir.

1014- Üçüncü ve dördüncü rekâta tesbihattan sonra, "Esteğfirullah rebbî ve etûbu ileyh"[44] veya "Ellahummeğ-fir lî"[45] gibi sözlerle Allah'tan bağışlanma dilemek müs-tehaptir. Eğer Fatiha veya tesbihatın okunduğu sanılarak istiğfara başlanır ve sonra da Fatiha veya tesbihatın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itina e-dilmemelidir. Fakat rükûya eğilmeden önce ve istiğfar ile meşgul değilken Fatiha veya tesbihatın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, Fatiha veya tesbihatın okun-ması gerekir.

1015- Üçüncü veya dördüncü rekâta rükûya gidilirken veya rükûya gidildikten sonra, Fatiha ve tesbihatın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itibar edilme-melidir.

1016- Bir ayet veya kelimenin doğru okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, ondan sonraki şeye başlanma-mışsa, o ayet veya kelime doğru bir şekilde okunmalıdır. Ondandır rükûn olan bir şeye başlanmışsa örneğin rü-kûya varıldıktan sonra surenin herhangi bir kelimesinin doğru ve yanlış okunduğundan şüpheye düşülürse, böyle bir şüpheye itibar edilmez. Eğer yapılmasına başlanılan şey rükûn olmazsa, örneğin "Ellah'us-semed" söylenirken "Kul huvellahu ehed" ayetinin doğru ve yanlış okunduğundan şüpheye düşülürse, yine şüpheye itibar edilmeyebilir. Fakat ihtiyat edilerek o ayet veya kelime sahih bir şekilde tekrar söylenirse, sakıncası yoktur. Hatta birkaç kez şüpheye düşülürse, bir kaç kez tekrarlanabilir; ancak vesvese derecesine varılır ve yine okunursa, farz ihtiyat gereği namaz iade edilmelidir.

1017- Birinci rekâta Fatiha'dan önce, "E'ûzu billahi min'eş-şeytan'ir-recîm"[46] (اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) denilmesi, öğle ve ikindi namazlarının birinci ve ikinci rekâtlarında bismelinin yüksek sesle söylenilmesi, Fatiha ve surenin kelimelerinin tane tane okunması, her ayetin sonunda vakfedilmesi yani okunan ayetin sonraki ayete bitştirilmemesi, Fatiha ve sure okunurken manasına dikkat edilmesi, eğer namaz cemaatle kılınyorsa imamın ve eğer tek başına münferiden namaz kılınyorsa kendisinin Fatiha'yı tamamladıktan sonra, "El-hemdu lillahi rebb'il-âlemîn" demesi, İhlâs Suresi okunduktan sonra bir, iki veya üç kez (كَذَلِكَ اللَّهُ رَبِّي) "Kezalikellahu Rebbî"[47] veya üç kez (كَذَلِكَ اللَّهُ رَبُّنَا) "Kezalikellahu Rebbuna"[48] denilmesi,

rükûdan önceki tekbirin ya da kunu-tun, sure okunduktan sonra biraz beklenip yerine getirilmesi, müstehaptır.

1018- Bütün namazlarda ilk rekâta Kadir ve ikinci rekâta İhlâs Suresi'ni okumak, müstehaptır.

1019- Bir günün namazlarının hiçbirisinde İhlâs Suresi'ni okumamak, mekruhtur.

1020- İhlâs Suresi'ni bir nefeste okumak, mekruhtur.

1021- Birinci rekâta okunan surenin ikinci rekâta da okunması mekruhtur. Ama İhlâs Suresi'nin her iki rekâta da okunması, mekruh değildir.

RÜKÛ

1022- Her rekâta, kıraatten sonra eller diz kapaklarına kavuşacak şekilde eğilmek gerekir; bunun adına "rükû" denir.

1023- İnsanın rükû miktarı eğilip ancak ellerini dizlerine koymamasının sakıncası yoktur.

1024- İnsan normal olmayan bir şekilde rükû yaparsa, meselâ sağa veya sola eğilirse, elleri dizlerine kavuşsa bile, sahih değildir.

1025- İnsan, rükû niyetiyle eğilmelidir. Eğer başka bir maksatla, meselâ, bir haşereyi öldürmek için eğilirse, o rükû sayılmaz. Doğrulup tekrar rükû için eğilmesi gerekir ve bu ameli vasıtasıyla fazla rükûn yapılmış sayılmaz; sonuç olarak da namaz batıl olmaz.

1026- İnsanın kolu veya dizi diğerlerinin kolu ve diziyile farklı olursa, meselâ, kolu uzun olur ve birazcık eğilince dizlerine yetişir veya dizleri, normal insanlarınkinden daha aşağı olur ve ellerini dizlerine ulaştırması için çok eğilmesi gerekirse, normal seviyede eğilmesi gerekir.

1027- Oturarak rükû yapan kimsenin, yüzü dizlerine paralel olacak derecede eğilmesi gerekir. Yüzü, secde yerine yaklaşmıca kadar eğilmesi, daha iyidir.

1028- Rükûda hangi zikir söylenirse yeterlidir. Ama farz ihtiyat gereği, üç defa (سُبْحَانَ اللَّهِ) "Subhanallah" veya bir defa (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ) "Subhane rebbiye'l-'ezîmi ve bihemdih" zikrinden daha az olmamalıdır.

1029- Rükûda söylenen zikir peş peşe ve sahih Arapça'yla söylenmelidir. Zikrin üç, beş, yedi defa veya daha fazla söylenmesi, müstehaptır.

1030- Rükûda, farz zikir miktarınca beden istikrar bulması gerekir. Farz ihtiyat gereği, müstehap zikirler de rükûda okunması tavsiye edilen zikir maksadıyla okunursa, vücudun hareketsiz olması gerekir.

1031- Rükûda farz zikir söylenirken elde olmaksızın vücudun istikrarı bozulacak şekilde hareket edilirse, farz ihtiyat gereği vücut istikrar bulduktan sonra, zikrin ikinci

kez okunması gerekir. Ama vücudun istikrarı bozulmayacak şekilde birazcık hareket edilir veya parmaklar oynatılırsa, sakıncası yoktur.

1032- Rükû miktarınca eğilmeden ve vücut istikrar bulmadan önce bilerek rükû zikri okunursa, namaz batıl olur.

1033- Farz olan zikir tamamlanmadan önce, bilerek baş rükûdan kaldırılırsa, namaz batıl olur. Eğer baş yanlışlıkla kaldırılır; ancak rükû vaziyetinden çıkılmadan önce zikrin tamamlanmadığı hatırlanır, vücut istikrar bulduktan sonra zikir yeniden okunmalıdır. Eğer rükû vaziyetinden çıkıldıktan sonra farkına varılırsa, namaz sahihtir.

1034- Rükûda zikir miktarınca kalamazsa, rükû vaziyetinden çıkmadan önce zikri okuyabildiği takdirde, zikri okuyup tamamlamalıdır. Bunu yapamazsa, ayağa kalkma hâlinde recâ niyetiyle (=Allah'ın emirlerine uygun düşmesini umarak) okunmalıdır.

1035- Hastalık ve benzeri sebeple rükûda vücudu istikrar bulamıyorsa, namaz sahihtir. Ama, rükû vaziyetinden çıkmadan önce farz olan "Subhane Rebbiye'l-'ezîmi ve bi-hemdi" veya üç defa "Subhanallah" zikrini söylemelidir.

1036- Rükû miktarınca eğilemeyen kimse, bir şeye yaslanarak rükû etmelidir. Eğer bir şeye yaslanarak da normal şekilde rükû yapamazsa, gücü yettiği kadar eğilmelidir. Hiç bir şekilde eğilemezse, rükû zamanı oturarak rükû etmelidir. Rükûsunu baş işaretleriyle yaparak başka bir namaz kılması, müstehap ihtiyattır.

1037- Ayakta namaz kılabilen bir kimse, ayakta veya oturarak rükû yapmaya gücü yetmezse, namazı ayakta kıлып, rükû için başıyla işaret etmelidir. Bunu yapmaya da gücü yetmezse, rükû niyetiyle gözlerini kapatarak zikri söylemesi ve rükûdan kalkma niyetiyle de gözlerini açması gerekir. Buna da gücü yetmezse, kalbinde rükûya niyet edip rükû zikrini söylemelidir.

1038- Ayakta veya oturarak rükû yapmaya gücü yetmeyen kimse, rükû için hem oturduğu hâlde biraz eğilebiliyor hem de ayakta başıyla işaret edebiliyor olursa, namazını ayakta kılmalı ve rükûyu baş işaretleriyle yapmalıdır. Müstehap ihtiyat gereği, daha sonra başka bir namaz kılar şöyle ki, rükû zamanı oturur ve gücü yettiği kadar eğilir.

1039- Rükû haddine yetişip vücudu istikrar bulduktan sonra, başını kaldırır ve tekrar rükû niyetiyle rükû miktarınca eğilirse, namaz batıl olur. Yine rükû miktarınca eğilir ve vücut istikrar bulur; ancak sonra rükû niyetiyle normal miktardan fazla eğilir ve tekrar normal rükû seviyesine dönerse, farz ihtiyat gereği namaz batıl olur. Namazı tamamlayıp sonra iade etmesi, daha iyidir.

1040- Rükû zikri bittikten sonra tam doğrulmalı ve vücut istikrar bulduktan sonra secdeye gidilmelidir. Eğer bilerek doğrulmadan veya vücut istikrar bulmadan secdeye gidilirse, namaz batıl olur.

1041- Rükû unutulur ve secdeye varılmadan önce hatırlanırsa, doğrulup sonra rükû yapılmalıdır ve eğer doğrulmaksızın yerden rükûya dönerse, namaz batıl olur.

1042- Alın yere vardıktan sonra rükû yapılmadığının farkına varılırsa, farz ihtiyat gereği doğrulup rükû yapılmalı ve namaz tamamlandıktan sonra, iade edilmelidir.

1043- Rükûya gidilmeden önce ayakta düz durulduğu hâlde tekbir alınması, rükûda da dizlerin geri çekilmesi, sırtın düz tutulması, boynun uzatılıp sırtla dümdüz bir doğrultuda bulunması, ayakların arasına bakılması, rükû zikrinden önce veya sonra salavat getirilmesi, rükûdan doğrulup düz durulduktan sonra beden istikrar bulunca: "Semi-‘ellahu limen hemideh" denilmesi müstehaptır.

1044- Kadınların rükûda ellerini dizlerden yukarı koy-ması ve dizleri geri çekmemesi müstehaptır.
SECDE

1045- Farz ve müstehap namazların her rekâtında rükûdan sonra ikişer defa secde yapılması gerekir. Secde; alnın, her iki elin içinin, her iki dizkapağının ve iki ayağın başparmak ucunun yere konmasından ibarettir.

1046- İki secde birlikte bir rükündür. O hâlde, farz na-mazda kasıtlı olarak veya unutulmuş her iki secde terk edilir veya bunlara iki secde daha eklenirse, namaz batıl olur.

1047- Bilerek bir secde eksik veya fazla yapılırsa, namaz batıl olur. Yanlışlıkla bir secde eksik yapılırsa, onunla ilgili hüküm daha sonra açıklanacaktır.

1048- Bilerek veya yanlışlıkla, alın yere koyulmazsa, diğer organlar yere koyulsa da secde yapılmamıştır. Ama alın yere koyulur da yanlışlıkla diğer organlar yere koyulmaz veya yanlışlıkla zikir söylenmezse, secde sahihtir.

1049- Secdede herhangi bir zikrin söylenmesi yeterlidir. Farz ihtiyat gereği, miktarı üç kere, (سُبْحَانَ اللَّهِ) "Subha-nellah" veya bir kere (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ) "Subhane reb-biye'l-‘e'la ve bihemdih" zikrinden az olmamalıdır. "Subhane rebbiyel ‘e'la ve bihemdih" zikrinin üç, beş veya yedi kere söylenmesi müstehaptır.

1050- Secdelerde, farz zikir miktarınca vücudun istikrar bulması gerekir. Müstehap zikir de, eğer secdede söylenmesi tavsiye edilen zikir niyetiyle söylenirse, vücudun istikrar bulması gerekir.

1051- Alın yere koyulmadan veya vücut istikrar bul-madan önce kasıtlı olarak secde zikri söylenir veya zikir tamamlanmadan önce kasıtlı olarak baş secdeden kaldırılırsa, namaz batıl olur.

1052- Alın yere koyulmadan ve vücut istikrar bulmadan önce, yanlışlıkla secde zikri söylenir ve secdeden kalk-madan farkına varılırsa, vücudun istikrarı hâlinde zikir yeniden söylenmelidir.

1053- Secdeden kalktıktan sonra, vücut istikrar bulmadan secde zikrinin okunduğu veya zikir tamamlanmadan secdeden kalkıldığı anlaşılırsa, namaz sahihtir.

1054- Secde zikri söylenirken, yedi organdan biri kasıtlı olarak yerden kaldırılırsa, namaz batıl olur. Ama, zikir okunmadığı zaman alın dışında herhangi bir organ yerden kaldırılır ve tekrar yere koyulursa, sakıncası yoktur.

1055- Secde zikri tamamlanmadan önce yanlışlıkla baş yerden kaldırılırsa, alın tekrar yere koyulamaz ve yapılan miktar bir secde olarak sayılmalıdır. Ama, diğer organlardan herhangi biri yanlışlıkla yerden kaldırılırsa, ikinci kez yere koyulup secde zikri söylenmelidir.

1056- Birinci secdenin zikri tamamlandıktan sonra oturup vücut istikrar bulduktan sonra tekrar secdeye gitmek gerekir.

1057- Alnın koyulduğu yer, dizlerin koyulduğu yerden dört bitişik parmak kadar aşağıda ve yüksekte olmamalıdır. Farz ihtiyat gereği alnın koyulduğu yer, ayak parmaklarının koyulduğu yerden de dört bitişik parmak kadar aşağıda ve yukarıda olmamalıdır.

1058- Eğilimi tam olarak anlayamayan eğimli yerde, farz ihtiyat gereği, alnın koyulduğu yer, ayak parmaklarının ve diz uçlarının koyulduğu yerden dört bitişik parmak kadar yukarıda olmamalıdır.

1059- Alın, yanlışlıkla dizlerin ve ayak parmaklarının koyulduğu yerden dört bitişik parmak yüksekte olan bir şey üzerine koyulursa, bu yükseklik "secde vaziyetindedir" denmeyecek kadar fazlaysa, baş kaldırılabilir ve yüksekliği dört bitişik parmak veya daha az olan bir şey üzerine koyulabilir veya baş kaldırılmadan öyle bir şey üzerine çekilebilir. Eğer yükseklik, "secde vaziyetindedir" denilecek kadarsa, farz ihtiyat gereği alın onun üzerinden yüksekliği dört parmak miktarı veya daha az olan şey üzerine çekilmelidir. Eğer alnın çekilmesi mümkün değilse farz ihtiyat gereği, baş kaldırılmalı ve söz konusu miktardan yüksekte olmayan şey üzerine konulmalı, namaz tamamlanmalı ve iade edilmelidir.

1060- Alınla secde edilen yer arasında bir şey olmamalıdır. O hâlde, mührün üzerinde alnın mührün kendisine temas etmeyeceği kadar kir olursa, secde batıl olur. Ama eğer mührün rengi değişmiş olursa, sakıncası yoktur.

1061- Secdede elin içinin yere koyulması gerekir. Ama çaresizlik anında elin üstünün de sakıncası yoktur. Eğer elin üstü mümkün olmazsa, bilek koyulmalıdır. O da koyulamazsa, dirseğe kadar yere koyulabilen kısım koyulmalıdır. O da mümkün olmazsa, elin üst kısmının koyulması yeterlidir.

1062- Farz ihtiyat gereği secdede, ayak başparmaklarının ucu yere koyulmalıdır. Ayağın diğer parmakları veya ayağın üzeri yere koyulur ya da tırnağın uzun olmasından dolayı başparmağın ucu yere değmezse, namaz batıl olur.

1063- Ayak başparmağının bir miktarı kesilmiş olursa, geri kalan kısım yere koyulmalıdır. Parmaktan hiçbir şey kalmaz veya kalır ancak çok kısa olursa, öbür parmakların yere koyulması gerekir. Hiçbir parmak yoksa, ayak adına ne varsa, o yere koyulmalıdır.

1064- Göğüs ve karın yere yapıştırılarak normal olmayan bir şekilde secde edilirse, müstehap ihtiyat gereği namaz iade edilmelidir. Ancak ayak uzatılarak secde edilirse, yedi organ yere değse bile, farz ihtiyat gereği, namaz iade edilmelidir.

1065- Mühür veya üzerine secde edilen her şey pak olmalıdır. Ama mühür necis bir yaygı üzerine koyulur veya mührün öbür tarafı necis olur; ancak, alın pak tarafına koyulursa, sakıncası yoktur.

1066- Alında çıban veya benzeri bir şey olduğunda, mümkün olduğu takdirde, alının sağlam yeri ile secde edilmelidir; mümkün olmadığı takdirde ise, yer kazılmalı, çıbanın yere geleceği yer çukur bırakılmalı ve alının secdeye yetecek miktarda sağlam tarafı yere koyulmalıdır.

1067- Çıban veya yara bütün alını kaplamışsa, alının iki tarafından biriyle secde edilmesi gerekir. Eğer bu mümkün olmazsa, çene ile; çene ile de mümkün olmazsa, yüzün mümkün olan bir kısmıyla secde edilmelidir. Yüzden hiçbir yerle yapılamazsa, başın ön tarafıyla secde edilmelidir.

1068- Alnını yere ulaştıramayan kimse, gücü yettiği miktarda eğilmeli ve alnını yüksek bir şey üzerine koyulan mühüre veya üzerine secde edilen şeye "secde ediyor" denecek şekilde koymalıdır. Ellerinin içini, dizlerini ve ayak parmaklarını da, normal şekilde yere koymalıdır.

1069- Hiç bir şekilde eğilmeye gücü yetmeyen kimsenin, secde için oturması ve başıyla işaret etmesi gerekir; buna da gücü yetmezse, gözleriyle işaret etmesi gerekir. Farz ihtiyat gereği, her iki hâlde de gücü yettiği takdirde mührü kaldırıp alnını ona koymalıdır. Buna da gücü yetmezse, müstehap ihtiyat gereği mührü kaldırıp alnına koyulmalıdır. Eğer baş ve gözleriyle de işaret etmeye gücü yetmezse, kalbinde secdeye niyet etmeli ve farz ihtiyat gereği, el ve benzeri organıyla secde için işaret etmelidir.

1070- Oturmaya gücü yetmeyen kimse, ayakta secde için niyet etmeli ve mümkün olduğu takdirde, başıyla secde için işaret etmelidir. Eğer buna da gücü yetmezse, gözleriyle işaret etmelidir. Bunu da yapamazsa, kalbinde secde için niyet eder ve farz ihtiyat gereği, el veya benzeri organıyla secde için işaret eder.

1071- İradesi dışında baş secdeden kalkarsa, mümkünse başının tekrar secde yerine dönmesine engel olmalıdır ve bu, zikir okunsa da okunmasa da, bir secde sayılır. Eğer başını tutamaz ve iradesi dışında tekrar secdeye ulaşırsa, ikisi bir secde sayılır ve eğer zikir okunmamışsa, okunması gerekir.

1072- Takiyye yapılması gereken yerde, yaygı ve benzeri şeyler üzerine secde yapılabilir ve namaz için başka bir yere gidilmesi gerekmez.

1073- Üzerinde vücudun istikrar bulmadığı bir şey üzerine secde etmek batıldır. Ama baş koyulduktan sonra bir miktar aşağı inip istikrar bulan tüyden yapılmış yatak ve benzeri şeyler üzerine secde etmenin sakıncası yoktur.

1074- Çamur bir yerde namaz kılmaya mecbur olan kimse, farz ihtiyat gereği ayakta iken başıyla secdeye işaret etmeli ve teşehhüdü ayakta okumalıdır.

1075- Namazın birinci rekâtında ve öğle, ikindi ve yatsı gibi teşehhüdü olmayan namazların üçüncü rekâtlarında, ikinci secdeden sonra oturmaksızın sonraki rekât için ayağa kalkılırsa, namaz sahihtir. Ancak farz ihtiyat gereği ikinci secdeden sonra bir miktar hareketsiz oturulmalı ve daha sonra ayağa kalkılmalıdır.
Üzerine Secde Edilen Şeyler

1076- Yere ve yenilecek şeyler dışında yerden biten ağaç ve ağaç yaprağı gibi şeyler üzerine secde edilmelidir. Yenilecek ve giyilecek şeyler üzerine secde etmek, caiz değildir. Yine altın, gümüş, akik, firuze gibi madensel şeyler üzerine secde etmek de batıldır. Ama mermer ve siyah taş gibi madensel taşlar üzerine secde etmenin sakıncası yoktur.

1077- Farz ihtiyat gereği, üzüm ağacı yaprağına taze olduğu zaman secde edilmemelidir.

1078- Yerden bitip hayvan yiyeceği olan ot ve saman gibi şeyler üzerine secde etmek sahihtir.

1079- Yenilecek cinsten olmayan çiçekler üzerine secde etmek sahihtir. Ama sığırdilli ve menekşe gibi yerden bitip ilâç için yenilen çiçek üzerine secde etmek sahih değildir.

1080- Bazı şehirlerde yenilmesi normal ve bazı şehirlerde ise normal olmayan bitkiler ve yine ham meyve üzerine secde etmek, sahih değildir.

1081- Kireç ve alçı taşı üzerine secde etmek sahihtir. Hatta pişmiş kireç ve alçı, tuğla, toprak testi ve benzeri şeylere de secde edilebilir.

1082- Saman gibi üzerine secde edilmesi caiz olan bir şeyden yapılan kâğıt üzerine secde edilebilir. Pamuk ve benzeri şeylerden yapılan kâğıt üzerine de secde etmenin sakıncası yoktur.

1083- Secde için en uygun şey, şehitler efendisi Hazret-i İmam Hüseyin'in (ona selâm olsun) toprağıdır. Ondandır diğer topraklar; topraktan sonra taş ve taştan sonra bitki gelir.

1084- Üzerine secde edilen bir şey olmaz veya olur ama çok soğuk, sıcak veya benzeri bir şeyden dolayı üzerine secde edilemezse, giyilen elbise keten ve pamuktan olduğu takdirde, onun üzerine secde edilmelidir. Elbise başka bir cinsten olursa, yine onun üzerine secde edilmesi gerekir. O da olmazsa, elin üzerine, o da mümkün olmazsa akik ve yüzük gibi madeni bir şey üzerine secde edilmesi gerekir.

1085- Üzerinde alnın istikrar bulmadığı çamur ve gevşek toprağa, eğer üzerine alını koyulduktan ve bir miktar bastırıldıktan sonra, istikrar bulursa, secde etmenin sakıncası yoktur.

1086- Birinci secdede mühür altına yapıştırsa, kaldırılmadan ikinci kez secdeye gidilmesi, sakıncalıdır. Hatta namaz batıl olur ve iade edilmesi gerekir.

1087- Üzerine secde edilen şey namazda kaybolur ve üzerine secde edilen başka bir şey olmazsa, vakit müsait olduğu takdirde namaz bozulmalıdır. Eğer vakit dar olursa, keten ve pamuktan yapılmış olduğu takdirde, elbiseye secde edilmelidir. Eğer elbise başka bir cinsten olursa, onun üzerine, o da mümkün olmazsa elin üzerine ve eğer o da mümkün değilse akik ve yüzük gibi madeni bir şey üzerine secde edilmelidir.

1088- Secde hâlinde iken alnın, secde edilmeyen bir şey üzerine koyulduğu anlaşılırsa, mümkün olduğu takdirde alın onun üzerinden secde edilebilen bir şey üzerine çekilmelidir. Eğer vakit dar ise, önceki hükümde açıklanana göre amel edilmelidir.

1089- Secdeden sonra alnın secde edilmeyen şey üzerine koyulduğu anlaşılırsa, sakıncası yoktur.

1090- Yüce Allah'tan başkası için secde etmek, haramdır. Avam halktan bazıları, Ehlibeyt İmamlarının (hepsine selâm olsun) türbeleri karşısında alınlarını yere koymaları yüce Allah'a şükür içinse sakıncası yoktur; aksi takdirde haramdır. Secdeyle İlgili Müstehap ve Mekruhlar

1091- Secdenin müstehapları:

1) Ayakta namaz kılan kimsenin rükûdan kalkıp tam olarak doğrulduktan sonra; oturarak namaz kılan kimsenin ise, tam olarak oturduktan sonra, secdeye gitmek için tekbir alması.

2) Secdeye gidilmek istendiği zaman erkeğin önce ellerini, kadının ise, önce dizlerini yere koyması.

3) Burnun mühür veya üzerine secde edilen bir şey üzerine koyulması.

4) Secdede parmakların birbirine bitleştirilerek uçları kibleye gelecek şekilde kulakların hizasına koyulması.

5) Secdede dua etmek, ihtiyaçların giderilmesini Allah'tan istemek ve şu duayı okumak:

يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ وَيَا خَيْرَ الْمُعْطِينَ ارْزُقْنِي وَارْزُقْ عِيَالِي مِنْ فَضْلِكَ فَإِنَّكَ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

Okunuşu: "Ya heyr'el-mes'ûlîne ve ya heyr'el-mu'îfîn, ur-zuknî verzuk 'iyalî min fezlike feinneke zu'l-fezl'il-'ezîm."

Anlamı: Ey, kendisinden dilekte bulunulanların en hayırlısı! Ey ihsan edenlerin en iyisi! Kendi fazlından beni ve ailemi rızıklandır. Şüphesiz sen, büyük fazl sahibisin.

6) Secdeden sonra sol yan üzerine oturmak ve sağ ayağın üstünü sol ayağın iç kısmı üzerine koymak.

7) Her secdeden kalkıp oturulduğunda vücut istikrar bulduktan sonra tekbir alınması.

8) Birinci secdeden kalkılınca vücut istikrar bulduktan sonra,) اَسْتَغْفِرُ رَبِّي (وَ اَتُوْبُ اِلَيْهِ رَبِّي) "Esteğfirullahe rebbî ve etûbu ileyh"[49] demek.

9) Secdeyi uzatmak ve otururken elleri uyluk üzerine koymak.

10) İkinci secdeye gitmek için vücut istikrar hâlinde iken "Ellahu ekber" demek.

11) Secdelerde salavat getirmek. Bunu secdelerde denil-mesi emredilen zikir niyetiyle söylemenin sakıncası yoktur.

12) Doğrulurken, elleri dizlerden sonra yerden kaldırmak.

13) Erkeklerin, dirsekleri yere koymamaları, karınla-rını yerden uzak tutmaları, kolları da yanlarından ayırmaları; kadınların ise, dirseklerini yere koymaları, karınlarını yere yaklaştırmaları ve vücudun organlarını birbirine bitişirmeleri.

Secdeyle ilgili diğer müstehaplar konuyla ilgili ayrıntılı kitaplarda açıklanmıştır.

1092- Secdede Kur'ân okumak mekruhtur. Yine secde yerindeki toz toprağı gidermek için üfleme mekruhtur. Eğer üfleme sonucu ağızdan iki harf çıkarsa, namaz batıl olur. Bunların dışında, konuyla ilgili ayrıntılı kitaplarda açıklanan diğer mekruhlar da vardır.

Tilâvet Secdesiyle İlgili Hükümler

1093- Kur'ân-ı Kerim'in şu dört suresinin her birinde bir secde ayeti vardır: "Necm, Alak, Secde ve Fussilet Sureleri." Bu ayetlerden birini okuyan veya dinleyen kimsenin ayet bittikten hemen sonra bir secde etmesi gerekir. Eğer unutursa, aklına geldiği zaman secde etmelidir.

1094- İnsan secde ayetini okurken başka birisinden de işitirse, eğer bunu dinlemişse, iki secde etmesi gerekir; eğer dinlemeden kulağına değmişse, bir secde etmesi yeterlidir.

1095- Namaz dışında secde hâlinde iken secde ayetini okur veya onu dinlerse, başını secdeden kaldırıp yeniden secde etmesi gerekir.

1096- Secde ayeti, Kur'ân okuma kastı olmayan birisinden veya gramofon cinsi bir şeyden işitilirse, secde yapılması gerekmez. Ama insanın kendi sesini ulaştırın bir araçtan işitilirse, secde etmek farz olur.

1097- Tilâvet secdesi yenecek ve giyilecek şeyler üzerine yapılmaz. Ama namazda yapılan secde için gerekli diğer şartların gözetilmesi gerekmez.

1098- Tilâvet secdesi, "secde ediliyor" denecek şekilde yerine getirilmelidir.

1099- Tilâvet secdesi edilirken zikir edilmese bile, alnın secde niyetiyle yere koyulması yeterlidir. Tilâvet secdesinde herhangi bir zikir söylemek, müstehaptır; ancak şu zikir daha iyidir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقًّا حَقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيْمَانًا وَتَصْدِيقًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عُبودِيَّةً وَرَقًا سَجَدْتُ لَكَ يَا رَبِّ تَعَبُّدًا وَرَقًا لَا مُسْتَنْكِفًا وَلَا مُسْتَكْبِرًا بَلْ أَنَا عَبْدٌ ذَلِيلٌ ضَعِيفٌ خَائِفٌ مُسْتَجِيرٌ

Okunuşu: "La ilâhe illellahu hekken hekka. La ilâhe illellahu îmanen ve tesdîka. La ilâhe illellahu 'ubûdiyyeten ve rikka. Secedtu leke ya rebbî te'ebbuden ve rikka, la mustenkifen ve la mustekbiren, bel ene 'ebdun zelîlun ze'îfun hâifun mustecîr."[50]
TEŞEHHÛT GETİRMEK

1100- Bütün farz namazların ikinci rekâtında, akşam namazının üçüncü rekâtında ve öğle, ikindi ve yatsı namazlarının dördüncü rekâtında, ikinci secdeden sonra oturulup vücut istikrar bulunca teşehhüdün okunması gerekir. Yani şöyle denmelidir:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

Okunuşu: "Eşhedu en la ilâhe illellahu vehdehu la şerîke leh, ve eşhedu enne Muhammeden 'ebduhu ve resûluh. Ella-humme selli 'ela Muhammedin ve âli Muhammed."

1101- Teşehhüt, sahih Arapça ile ve normal bir şekilde peş peşe okunmalıdır.

1102- Unutularak teşehhüt okunmadan ayağa kalkılır ve rükûdan önce farkına varılırsa, oturularak teşehhüdün okunması, tekrar ayağa kalkılması ve o rekâta okunması gerekenlerin okunarak namazın tamamlanması gerekir. Eğer rükûda veya ondan sonra teşehhüdün okunmadığının farkına varılırsa, namazın tamamlanması ve selâm verildikten sonra teşehhüdün kaza edilmesi gerekir. Farz ihtiyat gereği, unutilan teşehhüt için iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1103- Teşehhüt hâlinde iken sol but üzerine oturup [sol ayağı sağ taraftan çıkarmak ve] sağ ayağın üstünü sol ayağın alt kısmı üzerine koymak ve teşehhütten önce şu zikirleri söylemek müstehaptır: (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ("Elhemdu lillah" veya بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ) ("Ve tekebbel şefa'etehu verfe" derecetek." demek, müstehaptır.

Yine elleri uyluk üzerine koymak, parmakları birbirine bitişirmek, başı aşağı eğip kendi önüne bakmak ve teşehhüdü bitirdikten sonra: (وَتَقَبَّلْ شَفَاعَتَهُ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ) ("Ve tekebbel şefa'etehu verfe" derecetek." demek, müstehaptır.

1104- Teşehhüt okurken kadınların dizlerini birbirine bitişirmesi müstehaptır.
NAMAZIN SELÂMI

1105- Namazın son rekâtında okunan teşehhütten sonra, oturulduğu ve vücut sükunet bulunduğu zaman:

(السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ)

"Es-selâmu 'eleyke eyyuhe'n-nebiyyu ve rehmetullahi ve berekâtuh" demek müstehaptır ve ondan sonra ya: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ) "Es-selâmu 'eyleykum" demek ve buna müstehap ihtiyat gereği: (وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ) "ve rehmetullahi ve berekâtuh" cümlesini eklemek gerekir veyahut da: (السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ لَصَالِحِينَ) "Es-selâmu 'eyleyna ve 'ela 'ibadillah'is-salihîn" demek gerekir.

1106- Namazda selâm vermek unutulur; ancak, namaz-da bulunulan vaziyet bozulmadan ve sırtın kibleye dönmesi gibi bilerek veya bilmeyerek yapıldığında namazı batıl eden bir şey gerçekleşmeden farkına varılırsa, selâm verilmelidir ve kılınan namaz sahihtir.

1107- Namazda selâm vermek unutulur; ancak namaz vaziyetinden çıkıldıktan sonra hatırlanırsa, namaz vaziyeti bozulmadan önce, sırtı kibleye dönmek gibi bilerek veya bilmeyerek yapıldığında namazı batıl eden bir şey yapıldığı takdirde, namaz sahihtir. Eğer namaz vaziyetinden çıkılmadan önce, bilerek veya bilmeyerek yapıldığında namazı batıl eden bir şey yapılmışsa, her ne kadar sahih olduğu görüşü, deliller açısından güçlü bir görüş ise de, ihtiyata uygun olan namazın batıl oluşudur.

NAMAZDA TERTİBE RİAYET ETMEK

1108- Bilerek namaz fiilleri arasındaki tertip ve sıra gözetilmezse, örneğin sure Fatiha'dan önce okunur veya secdeler rükûdan önce yapılırsa, namaz batıl olur.

1109- Namazın rükünlerinden birini unutup sonraki rükünü yapan örneğin rükû yapmadan önce secdeleri yapan kimsenin kıldığı namaz batıldır.

1110- Namazın rükünlerinden birisi unutulup sonraki rükün olmayan bir şey yapılırsa, örneğin secdeler yapılmadan önce teşehhüt okunursa, rükün yerine getirilmeli ve ondan önce yanlışlıkla okunan şey yeniden okunmalıdır.

1111- Rükün olmayan bir şey unutulup ondan sonraki rükün yerine getirilirse örneğin, Fatiha okunmadan rükûya gidilirse, namaz sahihtir.

1112- Rükün olmayan bir şey unutulup ondan sonraki rükün olmayan şey yerine getirilir örneğin, Fatiha unutulup sure okunursa, eğer sonraki rükün yapılmaya başlanmışsa, meselâ, rükûda Fatiha'nın okunmadığı hatırlanırsa, namaza devam edilmeli ve bu şekilde kılınan namaz sahihtir. Eğer sonraki rükne başlanmamışsa, unutilan şey yerine getirilmeli ve daha sonra, yanlışlıkla önce okunan şey tekrar okunmalıdır.

1113- Birinci secdeyi ikinci secde veya ikinci secdeyi birinci secde sanarak yaparsa, namaz sahihtir ve yaptığı birinci secde onun birinci secdesi ve ikinci secde de onun ikinci secdesi sayılır.

MUVALAT[52]

1114- Namaz, muvalat [=aralıksız yapılma] gözetilerek kılınmalıdır. Yani rükû, secde ve teşehhüt gibi namazın fiilleri peş peşe yapılmalı ve namazda okunan şeyler de normal bir şekilde peş peşe okunmalıdır. Eğer onların arasında "namaz kılıyor" denmeyecek kadar ara verilirse, namaz batıl olur.

1115- Namazda yanılarak harfler ve kelimeler arasında namaz vaziyeti bozulmayacak şekilde ara verilirse, sonraki rükne başlanmadığı takdirde, o harfler veya kelimeler normal bir şekilde tekrar okunmalıdır; sonraki rükne başlandığı takdirde ise, namaz sahihtir.

1116- Rükû ve secdeleri uzatmak ve büyük sureleri okumak, muvalatı [riayet edilmesi gereken kesintisiz yapılmış olmayı] bozmaz.

KUNUT

1117- Farz ve müstehap namazların hepsinde, ikinci rekâta rükûya gidilmeden önce kunut okunması müstehap-tır. Bir rekât olan vitir namazında da rükûdan önce, kunut okumak müstehaptır. Cuma namazının her rekâtında bir kunut vardır. Âyat Namazı'nda beş kunut, Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarının birinci rekâtında beş kunut ve ikinci rekâtında dört kunut vardır.

1118- Kunut okunmak istendiğinde farz ihtiyat gereği, eller yukarı kaldırılmalıdır. Ellerin yüzün hizasına kadar kaldırılması, avuçların göğre doğru açılarak yan yana tutulması ve recâ kastıyla [sevap umuduyla] başparmak dışındaki parmakların birbirine bitştirilmesi ve avuçların içine bakılması, müstehaptır.

1119- Kunutta bir "Subhanellah" bile olsa, herhangi bir zikrin okunması kafidir. Ama şu zikrin okunması, daha iyidir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَكِيمُ الْكَرِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا فِيهِنَّ وَمَا بَيْنَهُنَّ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Okunuşu: "La ilâhe illellah'ul-helîm'ul-kerîm. La ilâhe illel-lah'ul-'eliyy'ul-'ezîm. Subhanellahi rebb'is-semavat'is-seb'i ve rebb'il-erezin'es seb'i ve ma fihinne ve ma beynehunne ve reb-b'il-'erş'il-'ezîm, ve'l-hemdu lillahi rebb'il-'âlemîn."

1120- Kunutu yüksek sesle okumak, müstehaptır. Ama cemaatle namaz kılan kimsenin sesini cemaat imamı işitecekse, o zaman kunutu yüksek sesle okumak, müstehap değildir.

1121- Bilerek okunmayan kunutun kazası yoktur. U-nutularak okunmaz ve rükûya tam olarak eğilmeden önce farkına varılırsa, doğrulup okunması müstehaptır. Rükûda farkına varılırsa, rükûdan sonra ve eğer secdede hatırlanırsa, namazın selâmından sonra kaza edilmesi müstehaptır.

NAMAZDA OKUNAN ŞEYLERİN ANLAMINI

1- Fâtiha Suresi:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

Anlamı:

Bismillahirrehmanirrehîm: Dünyada mümin ve kâfire, ahirette ise, yalnızca mümine merhamet eden Allah'ın adıyla başlıyorum.

Elhemdu lillahi rebb'il-âlemîn: Hamd ve övgü, bütün varlığı besleyen Allah'a mahsustur.

Er-rehman'ir-rehîm: Allah, dünyada mümin ve kâfire, ahirette ise sadece mümine merhamet eder.

Maliki yevm'id-dîn: (Allah) kıyamet gününün sultanı ve ihtiyar sahibidir.

İyyâke ne'budu ve iyyâke neste'în: Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.

İhdine's-siraṭ'el-mustekîm: Bizi doğru yol olan İslâm dinine hidayet et.

Siraṭellezîne en'emette 'eleyhim: Kendilerine nimet verilen peygamber ve peygamberlerin yerine oturanların yoluna.

Ğeyr'il-meğzûbi 'eleyhim velezzâllîn: Gazap ettiklerin ve sapmış kimselerin yoluna değil.

2- İhlâs Suresi:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ اللّٰهُ الصَّمَدُ

لَمْ يَلِدْ وَّ لَمْ يُولَدْ وَّ لَمْ يَكُنْ لَهٗ كُفُوًا اَحَدٌ

Anlamı:

Bismillahirrehmanirrehîm. Kul huvellahu ehed: [Dünyada mümin ve kâfire, ahirette ise, yalnızca mümine merhamet eden Allah'ın adıyla başlıyorum.] Ey Muhammed! De ki: O Allah tektir.

Ellah'us-semed: Allah her şeyden müstağni ve her şey O'na muhtaçtır.

Lem yelid ve lem yûled: O, doğurmamıştır ve doğma-mıştır.

Ve lem yekun lehu kufuven ehed: Yaratıklardan hiçbir kimse O'nun dengi değildir.

3- Rükû, Secde ve Onlardan Sonra Okunan Müstehap Zikirlerin Anlamı

Subhane rebbiye'l-'ezîmi ve bihemdih: Benim yüce rab-bim, her türlü kusur ve eksiklikten pak ve münezzehtir ve ben, O'na hamd etmekteyim.

Subhane rebbiye'l-e'la ve bihemdih: Benim herkesten en yüce olan rabbim her türlü kusur ve noksanlıktan münezzehtir ve ben O'na hamd etmekteyim.

Semi'ellahu limen hemideh: Allah, kendisini övenin övgüsünü işitsin ve kabul etsin.

Esteğfirullahe rebbî ve etûbu ileyh: Beni besleyen Allah'tan mağfiret ve bağışlanma diliyor ve O'na dönüyorum.

Bihevillahi ve kuvvetihi ekûmu ve ek'ud: Allah'ın yardımını ve verdiği kuvvetle ayağa kalkıyor ve oturuyorum.

4- Kunutta Okunan Duanın Anlamı

La ilâhe illellah'ul-helîm'ul-kerîm: Kerem ve hilim sahibi olan bir tek Allah'tan başka övgü ve kulluğa layık ilâh yoktur.

La ilâhe illellah'ul-'eliyy'ul-'ezîm: Yüce ve üstün mertebe sahibi olan bir tek ve eşsiz Allah'tan başka, kulluğa layık ilâh yoktur.

Subhanellahi rebb'is-semavat'is-seb'i ve rebb'il-erezi-n'es-seb'i: Yedi kat göğün ve yedi kat yerin yaratıcısı olan Allah, pak ve münezzehtir.

Ve ma fihinne ve ma beynehunne ve rebb'il-'erş'il-ezîm: Göklerde, yerlerde ve ikisi arasında bulunan her şeyin ve yüce arşın Rabbidir.

Ve'l-hemdu lillahi rebb'il-'âlemîn: Hamd ve senâ, bütün varlığı besleyen ve kemaline erdiren Allah'a mahsustur.

5- Tesbitah-ı Erbaa'nın Anlamı

Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi ve la ilâhe illellahu vellahu ekber: Yüce Allah, pak ve münezzehtir. Hamd ve senâ O'na mahsustur. Bir tek olan Allah'tan başka kulluğa layık ilâh yoktur. O, vasfedenenlerin vasfından yücedir.

6- Teşehhüt ve Selâmın Anlamı

Eşhedu en la ilâhe illellahu vehdehu la şerîke leh: Övgü, Allah'a mahsustur ve şahadet ederim ki bir tek olan ve şeriki bulunmayan Allah'tan başka kulluğa layık bir ilâh yoktur.

Ve eşhedu enne Muhammeden 'ebduhu ve resûluh: Hz. Muhammed'in (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim.

Ellahumme selli 'ela Muhammedin ve âl-i Muhammed: Allah'ım! Hz. Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne rahmet et.

Ve tekebbel şefa'etehu verfe' derecete: Resulullah'ın şefaatinin kabul eyle ve o Hazret'in derecesini, kendi katında yücelt.

Es-selâmu 'aleyke eyyuhe'n-nebiyyu ve rehmetullahi ve berekâtuh: Ey Allah'ın nebisi, selâm olsun sana, Allah'ın rahmet ve bereketi senin üzerine olsun.

Es-selâmu 'eyleyna ve 'ela 'ibadillah'is-salihîn: Namaz kılanların ve Allah'ın iyi kullarının üzerine Âlemlerin Rab-binden selâm olsun.

Es-selâmu 'eyleykum ve rehmetullahi ve berekâtuh: Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi siz müminlerin üzerine olsun.

NAMAZDAN SONRA okunan ZİKİRLER

1122- Namazların peşinden bir miktar zikir ve dua et-mek, Kur'ân okumak, müstehaptır. Bunların, oturulan yerden ayrılmadan ve alınan abdest, gusül ve

teyemmüm bozulmadan kıbleye doğru yapılması daha iyidir. Bunun Arapça olması gerekmez. Ama dua kitaplarında tavsiye edilen şeyleri okumak, daha iyidir. Namazın peşinden yapılması çok tavsiye edilen zikirlerden birisi, Hz. Zehrâ'nın (Allah'ın selâmı ona olsun) tesbihidir ki şu şekilde okunur:

İlk önce 34 defa, "Ellah-u ekber", sonra 33 defa "El-hemdulillah" ve daha sonra 33 defa "Subhanallah" denir.

"Subhanallah" cümlesi, "Elhemdulillah" cümlesinden ön-ce de okunabilir. Ama ondan sonra söylenmesi, daha iyidir.

1123- Namazdan sonra şükür secdesi yapmak müste-haptır; bunun için, alnın şükür maksadıyla yere koyulması kafidir. Ama yüz veya üç veya bir defa "Şükren lillah" veya "Şükren" veya "Efven" denilmesi, daha iyidir. Yine insana bir nimet ulaştığı veya ondan bir bela uzaklaştığı zaman şükür secdesi yapması, müstehaptır.

RESULULLAH'A (S.A.A) SALAVAT

1124- İnsan, Resulullah efendimizin (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) mübarek "Ahmed" ve "Muhammed" gibi isimlerini veya onun "Mustafa" ve "Ebu'l-Ka-sım" gibi künye ve lakabını söyler veya işitirse, namazda olsa bile, salavat getirmesi müstehaptır.

1125- Peygamber efendimizin (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) mübarek ismi yazılırken salavatın da yazılması müstehaptır. Yine o hazret anıldığı her zaman, salavat getirmek iyidir.

NAMAZI BOZAN ŞEYLER

1126- On iki şey namazı bozar ve onlara "mübtilat" [=na-mazı bozan şeyler] denir:

1) Namazda, namazın şartlarından birinin bulunmaması. Örneğin, namazdayken mekanın gasp edilmiş olduğunun anlaşılması gibi.

2) Namazdayken bilerek veya unutarak veya çaresizlik yüzünden abdest veya guslü batıl eden bir şeyin meydana gelmesi. Örneğin, idrar gelmesi gibi. Ancak idrar veya büyük abdestini tutamayan kimseden namaz esnasında idrar veya gaita çıkacak olursa, abdest hükümlerinde açıklandığı üzere hareket ettiği takdirde, namazı batıl olmaz. Yine namaz esnasında müstehaze kadından kan gelirse, istihazeyle ilgili olarak açıklanan hükümleri uygulamış olursa, namazı sahihtir.

1127- Elinde olmadan uyumuş olan kimse, namazda mı, yoksa namazdan sonra mı uyuduğunu bilmezse, farz ihtiyat gereği namazı iade etmelidir. Ama namazın tamamlandığını bilir de uyumasının namaz esnasında mı, yoksa namazdan sonra mı gerçekleştiği hususunda şüpheye düşerse, namazı sahihtir.

1128- Kendi iradesi ile uyuduğunu bilir; ama bunun, namazdan sonra mı, yoksa namaz esnasında mı namazda olduğunu unutarak mı gerçekleştiğinden şüpheye düşerse, namazı sahihtir.

1129- Secde hâlindeyken uykudan uyanır ve namazın son secdesi mi, yoksa şükür secdesi mi olduğundan şüpheye düşerse, namazı iade etmesi gerekir.

3) Bazı Şîî olmayanların yaptıkları gibi, ellerin üst üste konulması.

1130- Eğer edep için eller üst üste koyulursa, bazıları tarafından yapılamaz benzemese de, farz ihtiyat gereği namaz iade edilmelidir. Ama unutkanlık, çaresizlik veya kaşımak ve benzeri bir iş için eller üst üste koyulursa, sakıncası yoktur.

4) Fatiha okunduktan sonra "Âmin" denilmesi. Ama, yanlışlıkla veya takiiye edilerek denilirse, namaz batıl olmaz.

5) Kasten veya unutkanlıkla kıbleye sırt çevirmek ya da sağ veya sol tarafa dönmek. Hatta bilerek, "yüzü kıbleye doğrudur" denmeyecek kadar dönülürse, kıblenin sağ veya sol tarafına ulaşmasa bile, namaz batıl olur.

1131- Kasıtlı olarak yüzün tamamı sağ veya sola döndürülürse, namaz batıl olur. Hatta yanlışlıkla bile yüz bu kadar döndürülürse, farz ihtiyat gereği namaz iade edilmelidir ve önceki namazın tamamlanması da gerekmez. Ama baş kasıtlı veya yanlışlıkla, biraz döndürülürse, namaz batıl olmaz.

6) Bilerek, tek harfli bile olsa bir kelimeyi, manası olmasa da bir mana kastederek söylemek. Hatta iki veya daha fazla harfli kelimeler denildiği takdirde, herhangi bir mana kastedilmese bile, farz ihtiyat gereği namaz iade edilmelidir. Ancak yanlışlıkla söylenirse, namaz bozulmaz.

1132- Manası olan tek harfli örneğin Arapça'da "koru" anlamını taşıyan "ki" gibi bir kelimeyi söylerse, anlamını bildiği ve onu kastettiği takdirde, namazı batıl olur. Hatta anlamını kastetmez; ama taşıdığı anlamın farkında olursa, farz ihtiyat gereği namazı iade etmelidir.

1133- Namazda öksürmenin, geğirmenin ve iç çekmenin sakıncası yoktur. Fakat of, ah veya buna benzer iki harfli şeyleri kasıtlı olarak söylemek, namazı bozar.

1134- Bir kelimeyi zikir niyetiyle söylerse, meselâ, zikir niyetiyle "Allahu ekber" der ve söylediği zaman başkasına bir şey anlatmak için sesini yükseltirse, sakıncası yoktur. Fakat bunu başkasına bir şey anlatmak niyetiyle der ve bununla birlikte zikir niyeti de olursa, namaz batıl olur.

1135- Cenabetle ilgili hükümlerde açıklanan farz secdesi olan dört sure dışında, namazda Kur'ân okumanın, Türkçe veya başka bir dille olsa bile, dua etmenin sakıncası yoktur.

1136- Fatiha, sure ve zikirlerden herhangi bir kısmını, kasıtlı olarak veya ihtiyat ederek bir kaç kez okumanın sakıncası yoktur.

1137- Namaz kılan birisi başkasına selâm veremez. Eğer bir başkası ona selâm verirse, cevabında "selâm" kelimesini önce söylemelidir. Meselâ, "Es-selâmu aleykum" veya "Selâmun aleykum" demelidir. "Aleykum'us-selâm" dememelidir.

- 1138- Selâmın cevabı, ister namazda olsun, ister namaz dışında olsun, hemen verilmelidir. Eğer selâmın cevabı, kasıtlı olarak veya unutkanlıkla, verildiğinde selâmın cevabı sayılmayacak kadar geciktirilirse, namazdaysa artık cevap verilmemeli; namazda değilse, artık cevap vermek farz olmaz.
- 1139- Selâmın cevabı, selâm verenin duyacağı şekilde verilmelidir. Fakat, selâm veren sağır olursa, cevabının normal şekilde verilmesi yeterlidir.
- 1140- Namaz kılan, selâmın cevabını dua niyetiyle değil de cevap kastıyla vermemelidir.
- 1141- Eğer nâmahrem kadın veya erkek veya iyiyi kötüyü anlayan bulûğ çağına ermemiş çocuk, namaz kılan selâm verirse, namaz kılan onun cevabını vermemelidir.
- 1142- Namaz kılan selâmın cevabını vermezse, günah işlemiş olur; ama namazı sahihtir.
- 1143- Namaz kılan selâm sayılmayacak şekilde yanlış selâm verirse, cevabını vermek farz olmaz.
- 1144- Şaka ile veya alay etmek için selâm verenin selâmına cevap vermek farz değildir. Farz ihtiyat gereği gayrimüslim bir erkek veya kadının selâmına, "selâm" veya sadece "aleyk" diye karşılık verilmelidir.
- 1145- Bir topluluğa selâm verirse, selâmın cevabını vermek hepsinin üzerine farz olur. Ama, topluluktan birinin cevap vermesi, yeterli olur [ve diğerlerinin üzerinden kalkar].
- 1146- Eğer bir kişi bir topluluğa selâm verir de, o topluluktan kendisine selâm verilmesi kastedilmeyen biri cevap verirse, yine selâmın cevabını vermek o grup üzerine farz olur.
- 1147- Eğer bir kimse, bir topluluğa selâm verirse, topluluk arasında namaz kılan biri olur ve kendisinin selâm veren tarafından kastedilip kastedilmediğini bilmez veya kendisinin de kastedildiğini bildiği hâlde başkası cevap verirse, o cevap vermemelidir. Ama eğer kendisinin kastedildiğini bilir ve başkası da cevap vermezse, cevap vermesi gerekir.
- 1148- Selâm vermek sünnettir. Bineklinin yayaya, ayak-ta olanın oturana, küçüğün büyüğe selâm vermesi çok tavsiye edilmiştir.
- 1149- Eğer iki kişi aynı anda birbirlerine selâm verseler, her birisinin üzerine diğerinin selâmını cevaplamak farzdır.
- 1150- Namaz dışında, selâmın cevabını daha güzel bir şekilde vermek müstehaptır. Meselâ, "Selâmun aleykum" diyen kimsenin cevabında, "Selâmun aleykum ve rahmetul-lah" denmesi müstehaptır.
- 7) Bilerek sesli ve kahkahayla gülmek. Yanılarak sesli gülen veya gülümseyen kimsenin namazı bozulmaz.

1151- Eğer sesli gülmeyi önlemek için hâli değişirse, meselâ namaz kılma vaziyetinden çıkacak derecede rengi kızarırsa, namazı iade etmesi gerekir.

8) Bilerek dünya meselesi için sesli ağlamak. Ama dn-ya meselesi için sessiz ağlamanın sakıncası yoktur. Allah korkusundan veya ahiret için sesli ve sessiz ağlamanın sakıncası olmadığı gibi, en üstün amellerden biridir de.

9) Namazın Őeklini bozan hareketler. Meselâ, el ırpamak, hoplamak ve benzeri hareketler. Bunlar az veya çok olsun, bilerek yapılın veya yanılarak, namazı bozar. Fakat el ile işaret etmek gibi namazın Őeklini deęiŐtirmeyen hareketlerin sakıncası yoktur.

1152- Namazdayken, "namaz kılmıyor" denecek kadar susmak, namazı batıl eder.

1153- Namazda bir iş yapar veya bir müddet susar ve namazın bozulup bozulmadığından Şüpheye düşerse, namazı sahihtir.

10) Namazda, "namaz kılmıyor" denecek Şekilde ye-mek veya içmek.

1154- Farz ihtiyat gereği namazda, hiçbir Şey yememek ve içmemek gerekir. İster namazın fiil ve cüzlerinin peş peşe yapılma Şartı gzetilsin, ister gzetilmesin, ister "namaz kılıyor" densin, ister denmesin, fark etmez.

1155- Namazda, dişin dibinde kalan yemek artıklarını yutmak, namazı bozmaz. Eğer Şeker ve benzeri Şeyler, ağızda kalır ve namazda yavaş yavaş eriyip boğaza giderse, namazın sahih oluşu sakıncalı olur.

11) İki veya üç rekâtlı namazların rektlerinde ya da dört rekâtlı namazların ilk iki rektinde Şüpheye düşmek.

12) Namazın rknn bilerek veya yanılarak, rkn olmayan bir Şeyi de bilerek az veya çok yapmak.

1156- Namaz bittikten sonra, namazdayken namazı bozan bir işin yapılıp yapılmadığından Şüpheye düşülürse, namaz sahihtir.

NAMAZDA MEKRUH OLAN ŞEYLER

1157- Namazda, yüzü biraz sağa veya sola doğru çevirmek, gözleri yummak veya sağa sola bakmak, el ve sakalla oynamak, iki elin parmaklarını birbirine atmak, tükürmek, Kur'ân, kitap veya yzgn yazısına bakmak, Fatiha veya sure okurken ya da zikir ederken birisinin sesini duyabilmek için sessiz kalmak, kısacası huzu ve huŐuyu yok edecek her türlü işi yapmak mekruhtur.

1158- Uyku geldiği ve tuvalet ihtiyacı olduğu hâlde na-maz kılmak, mekruhtur. Ayrıca ayakları sıkacak dar çorap giymek mekruhtur. Bunların yanı sıra bir takım başka mekruhlar da vardır ki ayrıntılı kitaplarda açıklanmıştır.

FARZ NAMAZI KESMENİN CAİZ OLDUğU HÂLLER

1159- Kendi ihtiyarı ile farz namazı kesmek haramdır; fakat malı korumak, mal veya cana yönelik bir zararı önlemek için olursa, sakıncası yoktur.

1160- İnsanın kendini koruması veya korunması gereken bir kimseyi veya bir malı muhafaza etmesi namazı boz-madan mümkün olmazsa, namaz bozulmalıdır. Fakat namazı önemsiz bir mal için kesmek mekruhtur.

1161- Borçlu kimse vakit müsaitken namaza başladıktan sonra alacaklı ondan alacağını isterse, namaz hâlinde borcunu verebildiği takdirde, vermelidir. Eğer borcu vermek namazı kesmeden mümkün değilse, namazı kesip bor-cunu vermeli ve daha sonra namazı kılmalıdır.

1162- Namazda caminin necis olduğu anlaşılınca bakılır: Eğer vakit dar olursa, namaz tamamlanmalı ve daha sonra necaset giderilmelidir. Fakat vakit müsait olur ve necaseti gidermek namazı bozmayı gerektirmezse, namaz vaziyetinde necaset temizlenmeli ve daha sonra namaza devam edilmelidir ve eğer namazı bozmayı gerektirirse, namazın kesilip caminin temizlenmesi ve daha sonra namazın kılınması gerekir.

1163- Namazı kesmesi gereken kimse namazı tamamlayıp kesmezse, günah işlemiş olur; ama kıldığı namaz sahihtir. Ancak müstehap ihtiyat gereği namazı iade etmelidir.

1164- Rükûya tam olarak eğilmeden önce ezan veya i-kameti okumadığını hatırlayan kimsenin vakit müsait olduğu takdirde, ezan okumak veya ikamet getirmek için namazı kesmesi müstehaptır.

NAMAZLA İLGİLİ ŞÜPHELER

Namazla ilgili olarak 23 kısım şüphe söz konusudur: Bu şüphelerin sekizi namazı bozar, altısına itina edilmemelidir, dokuz kısmı ise sahihtir ve namazı bozmaz.

NAMAZI BOZAN ŞÜPHELER

1165- Namazı bozan şüpheler şunlardır:

1) Sabah namazı ve seferî olarak kılınan namaz gibi iki rekâtlı namazların rekâtlarının sayısında şüpheye düşmek. Ancak, iki rekâtlı müstehap ve ihtiyat namazlarındaki rekâtların sayısında şüpheye düşmek, namazı bozmaz.

2) Üç rekâtlı namazların rekât sayısında şüpheye düşmek.

3) Dört rekâtlı namazlarda bir rekât mı, yoksa daha fazla mı kılındığı hakkında şüpheye düşmek.

4) Dört rekâtlı namazda ikinci secde bitirilmeden önce, iki rekât mı yoksa daha çok mu kılındığında şüpheye düşmek. (Konunun ayrıntıları için 1199. hükmün dördüncü kıs-mına bakılabilir.)

5) İki ile beş veya iki ile beşten çok rekât arasında şüpheye düşmek.

6) Üç ile altı veya üç ile altıdan çok rekât arasında şüpheye düşmek.

7) Kaç rekât kılındığını bilmemek.

8) Dört ile altı veya dört ile altıdan fazla rekât arasında şüpheye düşmek. İster ikinci secde tamamlanmadan önce olsun, ister tamamlandıktan sonra olsun fark etmez. Fakat, ikinci secde tamamlandıktan sonra, dört ile altı veya dört ile altıdan fazla arasında şüpheye düşülürse, müstehap ihtiyat gereği dört rekât olduğuna karar verilip namaz tamamlanır, namazdan sonra iki sehiv secdesi yapılır ve daha sonra namaz da iade edilir.

1166- İnsan namazı bozan bir şüpheyle karşılaşınca, hemen namazı bozamaz; fakat bir miktar düşündükten sonra şüphesini gideremez ve şüphesi sabitleşirse, bu durumda namazı bozmanın sakıncası yoktur.

İTİNA EDİLMEMESİ GEREKEN ŞÜPHELER

1167- İtina edilmemesi gereken şüpheler şunlardır:

1) Yapılma yeri geçen bir şeyde şüpheye düşmek; örneğin rükûda Fatihâ'nın okunup okunmadığından şüpheye düşülmesi gibi.

2) Namazın selâmı verildikten sonra şüpheye düşmek.

3) Namazın vakti geçtikten sonra şüpheye düşmek.

4) Çok şüpheye düşen kimsenin şüphesi.

5) Cemaat namazında imama uyanların rekâtların sayısını bildikleri takdirde imamın şüphesi yahut imamın rekâtların sayısını bildiği takdirde imama uyanların rekâtların sayısı hakkında şüpheye düşmeleri.

6) Müstehap namazlarda şüpheye düşmek.

1- Yeri Geçen Şeylerde Şüphe Etmek

1168- Namazda, farzlardan herhangi birinin yapılıp yapılmadığından örneğin Fâtihâ'nın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, ondan sonra yapılması gereken işe başlanmadığı takdirde, üzerinde şüpheye düşülen şey yapılmalıdır. Ondan sonra yapılması gereken işe başlandığı takdirde ise, şüpheye itina edilmemelidir.

1169- Bir ayet okunurken baş kısmının veya ayetin sonu okunurken ön kısmının okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir.

1170- Rükû ve secdelerden sonra, onun zikir ve vücudun sükunet bulması gibi farzlarının yapılıp yapılmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir.

1171- Secdeye gidilirken, rükûnun yapılıp yapılmadığından veya rükûdan sonra kıyamın yapılıp yapılmadığından yani ayakta durulup durulmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir.

1172- Ayağa kalkılırken teşehhüdün okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir. Ancak secdenin yapılıp yapılmadığından şüpheye düşülürse, oturularak secdenin yapılması gerekir.

1173- Oturarak veya yatarak namaz kılan bir kimse, Fatiha ya da tesbihatı okurken secde veya teşehhüdü yerine getirip getirmediğinden şüpheye düşerse, şüphesine itina etmemelidir. Fakat Fatiha veya tesbihatı okumaya başlamadan önce secde veya teşehhüdü yerine getirip getirmediği hakkında şüpheye düşerse, onları yerine getirmelidir.

1174- Namazın rükünlerinden birinin yerine getirilip getirilmediği hakkında şüpheye düşülürse, ondan sonraki işe başlanmadığı takdirde, şüphe edilen rükün yerine getirilmelidir. Meselâ, teşehhüt okunmadan önce, iki secdenin yapılıp yapılmadığından şüphe edilirse, yerine getirilmelidir. Ama daha sonra rükünün yapılmış olduğu anlaşılırsa, fazla rükün yapıldığından dolayı, namaz batıl olur.

1175- Rükün olmayan bir amelin yapılıp yapılmadığı hakkında şüpheye düşülürse, ondan sonraki amele başlanmadığı takdirde, o rükünün yapılması gerekir. Meselâ, sure okunmaya başlanmadan önce, Fatiha'nın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, Fatiha'nın okunması gerekir. Ama rükün olmayan söz konusu amel yapıldıktan sonra, önceden yapılmış olduğu anlaşılırsa, fazla rükün yapılmadığından dolayı namaz sahihtir.

1176- Bir rükünün örneğin teşehhüt okunurken iki secdenin yapılıp yapılmadığından şüphe edilirse, şüpheye itina edilmemelidir. Eğer rükünün yapılmadığı hatırlanırsa, sonraki rükne başlanmadığı takdirde yerine getirilmelidir. Sonraki rükne başlandığı takdirde ise, namaz batıl olur. Örneğin, sonraki rekâtın rükûsundan önce iki secdenin yapılmadığı hatırlanırsa, secdelerin yapılması gerekir ve eğer rükûda veya rükûdan sonra hatırlanırsa, namaz batıl olur.

1177- Rükün olmayan bir amelin yapılıp yapılmadığından şüpheye düşülürse, ondan sonraki işe başlandığı takdirde, şüpheye itina edilmemelidir. Örneğin sure okunurken Fatiha'nın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüphe dikkate alınmamalıdır. Fakat sonra yapılmadığı anlaşılırsa, sonraki rükne başlanmadığı takdirde yapılması gerekir. Sonraki rükne başlandığı takdirde ise, kılınan namaz sahihtir. O hâlde, örneğin kunutta Fâtiha'nın okunmadığı hatırlanırsa, okunması gerekir; eğer rükûda farkına varılırsa, kılınan namaz sahihtir.

1178- Namazın selâmının verilip verilmediği hakkında şüpheye düşülürse, namazdan sonraki müstehap olan amellere veya başka bir amele başlanmışsa veya namazı bozacak bir iş yapılarak namaz vaziyetinden çıkmışsa, şüpheye itina edilmemelidir; eğer bu denilenlerden önce şüpheye düşülürse, selâmın okunması gerekir. Ancak selâmın doğru okunup okunmadığından şüphe edilirse, ister diğer bir işe başlanılsın, ister başlanılsın, şüpheye itina edilmemelidir.

2- Selâmdan Sonra Şüphe Etmek

1179- Selâmdan sonra, namazın sahih olarak yapılıp yapılmadığından örneğin, rükûnun yapılıp yapılmadığından veya dört rekâtlı bir namazda selâmdan sonra, dört rekât mı, beş rekât mı kılındığından şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir. Fakat eğer şüphenin her iki tarafı da namazın batıl olmasını gerektirirse, örneğin dört rekâtlı na-mazda selâmdan sonra, üç rekât mı, beş rekât mı kılındığına dair şüpheye düşülürse, namaz batıl olur.

3- Vakit Geçtikten Sonra Şüphe Etmek

1180- Namazın vakti geçtikten sonra, namazın kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse veya kılınmadığı sanılırsa, kılınması gerekmez. Ama vakit çıkmadan önce, namazın kılınıp kılınmadığından şüphe edilir veya kılınmadığı sanılırsa, söz konusu namazın kılınması gerekir. Hatta kılındığı bile sanılsa, yine kılınması gerekir.

1181- Vakit geçtikten sonra, namazın doğru kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse, şüpheyne itina edilmemelidir.

1182- Öğle ve ikindi namazının vakti geçtikten sonra, dört rekât namaz kılındığı bilinir; ancak öğle mi, ikindi mi niyetiyle kılındığı bilinmezse, "üzerine farz olan namaz" niyetiyle dört rekât kaza namazı kılınmalıdır.

1183- Akşam ve yatsı namazının vakti geçtikten sonra, bir namaz kılındığı bilinir; ancak üç rekât mı, dört rekât mı kılındığı bilinmezse, hem akşam hem de yatsı namazının kaza edilmesi gerekir.

4- Çok Şüpheyne Düşen Kimsenin Şüphesi

1184- Bir namazda üç defa veya peş peşe gelen üç na-mazda -meselâ, sabah, öğle ve ikindi namazlarında- şüpheyne düşen, "çok şüphe eden kimse" (=kesir'üş-şekk) sayılır. Böyle bir şahsın çok şüphe etmesi sinir, korku veya duyguların perişanlığından kaynaklanmazsa, şüphesine itina etmemelidir.

1185- Çok şüphe eden kişi, yapılması namazın batıl olmasını gerektirmeyen bir şeyi yerine getirip getirmediğinden şüphe ederse, onu yaptığını kabul etmelidir. Örneğin, rükû edip etmediğinden şüphe ederse, onu yaptığını kabul etmelidir. Fakat yapılması namazın batıl olmasını gerektiren bir şeyi yapıp yapmadığından şüphe ederse, onu yapmadığını kabul etmelidir. Örneğin, bir rekâtta bir mi, iki mi rükû yaptığından şüphe ederse, fazla rükû yap-mak namazı bozduğundan, birden fazla rükû yapmadığını kabul etmelidir.

1186- Namazın belli bir şeyinde çok şüphe eden bir kimse, diğer şeylerde şüphe ederse, şüpheyne ilgili hükme uymalıdır. Örneğin, secde konusunda çok şüphe eden bir kimse, rükû yapıp yapmadığından şüphe ederse, bu şüpheyne ilgili hükme uymalıdır. Yani ayakta ise, rü-kûya gitmeli ve eğer secdeye gitmişse, şüphesine itina etmemelidir.

1187- Belli bir namazda, örneğin öğle namazında çok şüphe eden bir kimse, başka bir namazda örneğin ikindi namazında şüphe ederse, şüphesiyle ilgili hükümlere uymalıdır.

1188- Sadece belli bir yerde namaz kıldığında çok şüp-heye düşen bir kimse, başka bir yerde namaz kılarken şüpheyne düşerse, şüpheyne ilgili hükümlere uymalıdır.

1189- Namaz hususunda çok şüpheci sayılıp sayılmadığından şüphe eden bir kimse, şüpheyne ilgili hükümlere uymalıdır. Çok şüphe eden kimse ise, normal insanların durumuna döndüğünden emin olmayıncaya kadar, şüphesine itina etmemelidir.

1190- Çok şüphe eden bir kimse, bir rükû yapıp yap-madığından şüphe eder ve şüphesine itina etmez; ancak daha sonra yapmadığını hatırlarsa, sonraki rükne başlamadığı takdirde, onu yapması gerekir. Sonraki rükne başladığı takdirde ise,

namazı batıl olur. Örneğin, rükû yapıp yapmadığından şüphe eder ve şüphesine itina etmez; ancak secdeden önce rükû yapmadığını hatırlarsa, rükûyu yapması gerekir; eğer secdede hatırlarsa, namazı batıl olur.

1191- Çok şüphe eden bir kimse, rükün olmayan bir şeyi yapıp yapmadığından şüphe eder ve şüphesine itina etmez; ancak daha sonra yapmadığını hatırlarsa, yeri geçmemişse onu yapmalıdır ve eğer yeri geçmişse, namazı sahihtir. Örneğin, Fatiha'yı okuyup okumadığından şüpheye düşer ve şüphesine itina etmez; ancak kunut okurken Fatiha'yı okumadığını hatırlarsa, Fatiha'yı okumalıdır; eğer rükûda hatırlarsa, namazı sahihtir.

5- İmam ve Cemaatin Şüphesi

1192- Eğer imam rekâtların sayısında örneğin, üç rekât mı, dört rekât mı olduğunda şüpheye düşerse, imama uyan dört rekât kıldıklarından emin olur veya buna dair zanni olur ve herhangi bir yolla bunu imama anlatabilirse, imamın namazı tamamlaması gerekir ve ihtiyat namazı kılması da gerekmez. Aynı şekilde imam, kaç rekât kıldığını kesin veya zanni olarak bilir; ancak imama uyan, rekâtların sayısında şüpheye düşerse, imama uyanın kendi şüphesine itina etmemesi gerekir.

6- Müstehap Namazda Şüphe Etmek

1193- Müstehap namazlarda rekât sayısında şüphe edildiğinde, şüphenin çok tarafı namazın batıl olmasını gerektiriyor ise, az tarafa karar verilmelidir. Örneğin, sabah namazının sünnetinde iki rekât mı, üç rekât mı kılındığından şüphe edilirse, iki rekât kılındığına karar verilmelidir. Eğer şüphenin çok tarafı, namazın batıl olmasını gerektir-miyor ise örneğin, bir rekât mı, iki rekât mı kılındığından şüphe edilirse, şüphenin hangi tarafına karar verilip uyulur-sa namaz sahihtir.

1194- Farz ihtiyat gereği rükünün eksik yapılması, müs-tehap namazı batıl eder; fakat fazla yapılması onu batıl et-mez. O hâlde, nafîle namazının gereklerinden biri unutulur ve sonraki rükne başlandıktan sonra hatırlanırsa, o amelin yapılması ve rükünün de ikinci kez yerine getirilmesi gerekir. Örneğin, rükûda surenin okunmadığı hatırlanırsa, kalkılıp sure okunmalı, sonra rükû yapılmalıdır.

1195- Nafîle namazların amellerinden birinde şüpheye düşülürse, -şüphelenilen şey ister rükün olsun, ister rükün olmasın- yeri geçmediği takdirde yapılmalıdır. Eğer yeri geçmişse, şüpheye itina edilmemelidir.

1196- İki rekâtlı müstehap bir namazda, üç veya daha çok kılındığı ya da iki rekât veya daha az kılındığı sanılırsa, zanna göre hareket edilmelidir. Örneğin, bir rekât kılındığı sanılırsa, ihtiyat edilerek bir rekât daha kılınmalıdır. Ancak zanna göre hareket etmek, namazın batıl olmasını gerektirirse, bu durumda zan şüphe hükmünü taşır [dolayısıyla şüpheyle ilgili hükümlerin uygulanması gerekir.]

1197- Nafîle namazında sehiv secdesini gerektiren bir iş yapılır ya da bir secde veya teşehhüt unutulursa, namazdan sonra sehiv secdesini yapmak veya secde ve teşehhüdü kaza etmek gerekmez.

1198- Müstehap bir namazın kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse, bu namaz "Cafer-i Tayyar Namazı"[53] gibi belli vakti olmayan bir namaz olursa, kılınmadığı kabul edilmelidir. Günlük namazların sünnetleri gibi belli vakitleri olur ve vakti geçmeden

kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse, yine kılınmadığına karar verilmelidir. Fakat vakti geçtikten sonra, böyle bir şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir.
SAHİH OLAN ŞÜPHELER

1199- Dört rekâtlı namazların rekâtlarının sayısında şüp-he edildiğinde, dokuz hâlde önce düşünülmelidir; düşündükten sonra şüphenin herhangi bir tarafının doğru olduğundan emin olunur veya bu hususta zanna ulaşırsa, o tarafa karar verilip namazın tamamlanması gerekir. Aksi tak-dirde, aşağıda açıklanan hükümlere göre hareket edilmelidir. O dokuz hâl şunlardan ibarettir:

- 1) İkinci secde yapıldıktan sonra iki rekât mı, üç rekât mı kılındığında şüpheye düşmek ki, bu durumda üç rekât kılındığına hükmedilmeli ve bir rekât daha kılınarak namaz tamamlanmalıdır. Namazın peşinden de, ileride anlatılacağı üzere, bir rekât ayakta veya iki rekât oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır.
- 2) İkinci secde yapıldıktan sonra iki ve dört arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda dört rekât kılındığı kabul edilmeli; namaz tamamlanmalıdır ve namazdan sonra iki rekât ayakta ihtiyat namazı kılınmalıdır.
- 3) İkinci secde yapıldıktan sonra iki, üç ve dört arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda dört kılındığı kabul edilmeli; namazdan sonra iki rekât ayakta ve iki rekât da oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır. Fakat birinci secdeden sonra veya ikinci secdeden kalkılmadan önce bu üç şüpheden biriyle karşılaşırsa, namaz bırakılıp yeniden kılınabilir.
- 4) İkinci secde yapıldıktan sonra dört ve beş arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda dört olduğu kabul edilerek namaz tamamlanmalı ve namazdan sonra iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Fakat birinci secdeden sonra veya ikinci secdeden kalkılmadan önce bu şüpheye düşülürse, namazın batıl olup iade edilmesi gerektiği hâlde müstehap ihtiyat gereği aynı hüküm de uygulanmalıdır.
- 5) Üç ve dört arasında şüpheye düşmek ki, bu namazın neresinde gerçekleşirse gerçekleşsin, dört olduğu kabul edilmeli ve namaz tamamlanmalıdır. Namazdan sonra bir rekât ayakta veya iki rekât oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır.
- 6) Ayakta iken dört ve beş arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda oturulup teşehhüt okunmalı ve selâm verilmelidir. Sonra bir rekât ayakta veya iki rekât oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır.
- 7) Ayakta iken üç ve beş arasında şüpheye düşmek ki, yine oturulup teşehhüt okunmalı; selâm verilmeli ve iki rekât ayakta ihtiyat namazı kılınmalıdır.
- 8) Ayakta iken üç, dört ve beş arasında şüpheye düşmek ki, oturulup teşehhüt okunmalı ve selâmdan sonra, iki rekât ayakta ve iki rekât da oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır.
- 9) Ayakta iken beş ve altı arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda oturulup teşehhüt okunmalı; selâm verilmeli ve iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1200- Sahih şüphelerden biriyle karşılaşıldığında, namaz bozulmamalıdır. Eğer namaz bozulursa, günah işlenmiş olur. Bu yüzden yüzü kıbleden çevirmek gibi namazı batıl eden bir iş yapılmadan önce namaz baştan alınırsa, ikinci namaz da batıl olur. Eğer namazı batıl eden bir iş yapıldıktan sonra namaza başlanırsa, ikinci namaz sahihtir.

1201- Namazda, ihtiyat namazını gerektiren şüphelerden biriyle karşılaşan insan, namazı bu şekilde tamamlar ve ihtiyat namazı kılmadan namazı yeniden kılar, günah işlemiş olur. O hâlde namazı batıl eden bir iş yapılmadan önce namaz baştan alınırsa, ikinci namaz da batıldır. Eğer namazı batıl eden bir iş yapıldıktan sonra başlanırsa, ikinci namaz sahihtir.

1202- Sahih şüphelerden biriyle karşılaşılnca, söylendiği gibi hemen düşünülmalıdır. Fakat zannın veya yakinin bir tarafa galip gelmesine vasıta olacak şeyler yok olmayacaksa, düşünmenin biraz ertelenmesinin sakıncası yoktur. Örneğin, secdede şüpheyeye düşülürse, düşünme secdeden sonraya bırakılabilir.

1203- Önce zan bir tarafa galip olur, sonra iki taraf da eşit olursa, şüpheyeye ilgili hükümlere uyulmalıdır. Eğer önce iki taraf eşit olur ve mükellef de vazifesi olan tarafa karar verir; ancak sonra öbür tarafa zan bulursa, o tarafa karar verip namazı tamamlamalıdır.

1204- Zannın bir tarafa galip gelip gelmediğini bilmeyen kimsenin ihtiyat etmesi gerekir. Konuyla ilgili ihtiyat, yerine göre değişir ki bununla ilgili hükümler, ayrıntılı kitaplarda açıklanmıştır.

1205- Namazdan sonra namazdayken iki rekât mı, üç rekât mı kılındığına dair tereddüt edilip üç olduğu kabul e-dildiği bilinir; ancak üç rekât kılındığına dair zan mı olduğu, yoksa her iki tarafın eşit mi olduğu bilinmezse, ihtiyat namazı kılınmalıdır.

1206- Teşehhüt okunduğu sırada veya kıyama durulduktan sonra iki secdenin yapıp yapılmadığından şüphe edilir ve yine o sırada, iki secde yapıldıktan sonra sahih olan şüphelerden biriyle karşılaşırsa, örneğin, iki rekât mı, üç rekât mı kılındığından şüphe edilirse, farz ihtiyat gereği şüpheyeye ilgili hükme uyulmalı ve namaz iade edilmelidir.

1207- Teşehhüde başlamadan veya teşehhüdü olmayan rekâtlarda ayağa kalkmadan önce, iki secdenin yapıp yapılmadığından şüphe edilir ve aynı zamanda iki secde yapıldıktan sonra sahih olan şüphelerden biriyle karşılaşırsa, namaz batıl olur.

1208- Ayakta iken üç ile dört veya üç, dört ve beş rekâtları arasında şüpheyeye düşülür ve önceki rekâtın iki veya bir secdesinin yapılmadığının farkına varılırsa, namaz batıl olur.

1209- Bir şüphesi zail olup diğer bir şüpheyeye karşılaşan kimse, -örneğin, önce iki rekât mı, üç rekât mı ve daha sonra üç rekât mı, dört rekât mı kıldığından şüphe eden kimse- ikinci şüpheyeye ilgili hükme uymalıdır.

1210- Namazdan sonra namazdaki şüphenin iki ile üç mü, yoksa üç ile dört mü rekât arasında olduğundan şüphe edilirse, farz ihtiyat gereği her iki şüpheyeye ilgili hükme uyulmalı ve namaz iade edilmelidir.

1211- Namazdan sonra, namazda bir şüphe ile karşılaşıldığı bilinir; ama sahih mi, batıl mı şüphelerden olduğu veya sahih şüphelerin hangi kısmından olduğu bilinmezse, farz ihtiyat gereği, ihtimal verilen sahih şüphelerin hükmüne uyulmalı ve namaz da iade edilmelidir.

1212- Oturarak namaz kılan bir kimse, bir rekât ayakta veya iki rekât oturarak ihtiyat namazı kılmasını gerektirecek bir şüphe ile karşılaşırsa, iki rekât oturarak kılmalıdır. Hatta eğer iki rekât ayakta ihtiyat namazı kılmasını gerektiren bir şüpheyle karşılaşırsa, iki rekât oturarak kılmalıdır.

1213- Ayakta namaz kılan bir kimse ihtiyat namazı kılarken ayakta durmaktan âciz olursa, ihtiyat namazını bir önceki hükümde belirtilen ve oturarak namaz kılan kimse gibi kılmalıdır.

1214- Oturarak namaz kılan bir kimse, ihtiyat namazı kılacağı zaman ayakta durmaya gücü yeterse, ayakta namaz kılan kimselerle ilgili hükümleri uygulamalıdır.

İHTİYAT NAMAZI

1215- Üzerine ihtiyat namazı farz olan bir kimse, namazın selâmından sonra derhal ihtiyat namazına niyet etmeli; tekbir almalı; Fâtiha'yı okuyup rükûya gitmeli ve iki secde yapmalıdır. Eğer üzerine bir rekât ihtiyat namazı farz ise, iki secdeden sonra, teşehhüdü okuyup selâm vermelidir ve eğer üzerine iki rekât ihtiyat namazı farz ise, iki secdeden sonra, önceki rekât gibi bir rekât daha kılmalı ve teşehhütten sonra selâm vermelidir.

1216- İhtiyat namazında sure ve kunut yoktur. Niyeti de dille söylenilmemelidir. Farz ihtiyat gereği, besmele ve Fatiha da sessiz okunmalıdır.

1217- İhtiyat namazı kılınmadan önce, namazın doğru kılındığı anlaşılırsa, artık ihtiyat namazının kılınması ge-rekmez. Eğer bu husus ihtiyat namazı kılınırken anlaşılırsa, tamamlanması gerekmez.

1218- İhtiyat namazı kılınmadan önce rekâtların eksik yapıldığı anlaşılırsa, namazı batıl eden bir iş yapılmadığı takdirde yapılmayan bölüm yerine getirilmeli ve yersiz verilen selâm için iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Namazı batıl eden bir şey yapıldığı takdirde, örneğin kibleye sırt çevrilmiş ise, namaz iade edilmelidir.

1219- İhtiyat namazı kılındıktan sonra eksik kılınan rekâtların kılınan ihtiyat namazı kadar olduğu anlaşılırsa, örneğin üç ile dört arasında şüphe edilir ve bir rekât ihtiyat namazı kılındıktan sonra namazın üç rekât kılındığı anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir.

1220- İhtiyat namazı kılındıktan sonra, eksik kılınan rekâtların ihtiyat namazından az olduğu anlaşılırsa örneğin, iki ile dört arasındaki şüphede, iki rekât ihtiyat namazı kılınır; ancak daha sonra namazın üç rekât kılındığı anlaşılırsa, eksik miktarın namaza bitştirilmesi ve namazın da iade edilmesi gerekir.

1221- İhtiyat namazı kılındıktan sonra, noksan yapılan rekâtların ihtiyat namazından çok olduğu anlaşılırsa örneğin, üç ile dört arasında şüphe edilir, bir rekât ihtiyat namazı kılınır, daha sonra namazın iki rekât kılındığı anlaşılırsa, bu durumda ihtiyat

namazından sonra sırtı kibleye çevirmek gibi namazı batıl eden bir iş yapıldığı takdirde, namaz iade edilmelidir. Namazı batıl eden bir iş yapılmadığı takdirde ise, noksan yapılan iki rekât yerine getirilmeli ve namaz da iade edilmelidir.

1222- İki, üç ve dört arasında şüphe edilir ve iki rekât ayakta ihtiyat namazı kılınır; ancak sonra, namazın iki rekât kılındığının farkına varılırsa, iki rekât da oturularak ihtiyat namazı kılmak gerekmez.

1223- Üç ile dört arasında şüphe edilir ve iki rekât oturarak veya bir rekât ayakta ihtiyat namazı kılınırken, üç rekât namaz kılındığı hatırlanırsa, ihtiyat namazı tamamlanmalı ve kılınan namaz sahihtir.

1224- İki, üç ve dört arasında şüphe edilir ve ayakta iki rekât ihtiyat namazı kılınırken ikinci rekâtın rükûsundan önce namazın üç rekât kılındığı anlaşılırsa, oturulmalı ve ihtiyat namazı bir rekât olarak tamamlanmalıdır. Ayrıca, müstehap ihtiyat gereği namaz iade edilmelidir.

1225- İhtiyat namazı kılınırken namazın noksan kalan kısmının ihtiyat namazından az veya çok olduğu anlaşılır ve ihtiyat namazı, noksan kılınan kısma mutabık olarak tamamlanamaz ise, ihtiyat namazı bırakılıp noksan kısım tamamlanmalı ve farz ihtiyat gereği de namaz iade edilmelidir. Örneğin, üç ile dört arasında şüpheye düşülüp iki rekât oturularak ihtiyat namazı kılınırken namazın iki rekât kılındığının farkına varılırsa, iki rekât oturularak kılınan namaz, iki rekât ayakta kılınan namazın yerine geçmeyeceğine göre, farz ihtiyat gereği oturularak kılınan ihtiyat namazı bırakılmalı, eksik yapılan iki rekât namaz kılınmalı ve sonra namaz iade edilmelidir.

1226- Farz olan ihtiyat namazının kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse, namaz vakti geçtiği takdirde şüpheye itina edilmez. Eğer vakit müsait olursa, başka bir işle uğraşmaya başlanmadığı, namaz kılınan yerden kalkılmadığı ve kiblede dönmek gibi namazı batıl eden bir iş yapılmadığı takdirde, ihtiyat namazı kılınmalıdır. Ancak başka bir işe başlanır, namazı batıl eden bir iş yapılır veya na-mazla şüphe arasında uzun bir vakit geçmiş olursa, gerçi ihtiyat namazının kılındığına karar verilip onunla yetinilebilir; ancak müstehap ihtiyat gereği, ihtiyat namazı kılınmalı ve namaz da iade edilmelidir.

1227- İhtiyat namazında rükün fazla yapılır veya bir rekât yerine iki rekât kılınırsa, farz ihtiyat gereği ihtiyat namazı batıl olur; ihtiyat namazı ve asıl yevmiye namazı yeniden kılınmalıdır.

1228- İhtiyat namazı kılınırken amellerinden birinde şüphe edilirse, yeri geçmediği takdirde yapılmalıdır. Yeri geçtiği takdirde ise, şüpheye itina edilmemelidir. Örneğin, Fâtiha'nın okunup okunmadığından şüphe edilirse, rükûya gidilmediği takdirde okunur; rükûya gidildiği takdirde ise, şüpheye itina edilmez.

1229- İhtiyat namazının rekâtlarında şüpheye düşülürse, fazla tarafa karar verilmelidir. Ama şüphenin fazla tarafına karar vermek namazın batıl olmasını gerektirirse, az tarafa karar verilmelidir. Müstehap ihtiyat gereği ihtiyat namazı ikinci kez kılınmalı ve daha sonra namaz da iade edilmelidir.

1230- İhtiyat namazında rükün olmayan bir şeyin yanılarak az veya çok yapılmasından dolayı sehiv secdesi yoktur.

1231- İhtiyat namazında selâm verildikten sonra, cüzlerinden veya şartlarından birinin yerine getirilip getirilmediğinden şüphe edilirse, şüpheyne itina edilmemelidir.

1232- İhtiyat namazında teşehhüt veya bir secde unutulursa, selâmdan sonra kaza edilmesi farz olmamasına rağmen ihtiyata uygundur.

1233- Üzerine ihtiyat namazı ile bir secdenin kazası veya bir teşehhüdün kazası veya iki sehiv secdesi farz olan bir kimse, önce ihtiyat namazını yerine getirmelidir.

1234- Namaz rekâtlarında zan, yakın hükmünü taşır. Ör-neğin, dört rekâtlı bir namazda namazın dört rekât kılındığı zannedilirse, ihtiyat namazı kılınmamalıdır. Ama rekâtların dışında başka şeylerle ilgili olarak zanna varılırsa, ihtiyat edilmelidir ve ihtiyat etmenin şekli durumlara göre değişir, ki bunların ayrıntıları ilgili geniş kitaplarda açıklanmıştır.

1235- Şüphe, yanılma ve zanla ilgili hükümler, günlük farz namazlar ve diğer farz namazlar hakkında değişmez. Örneğin, âyat namazında bir mi, yoksa iki mi rekât kılındığında şüphe edilirse, iki rekâtlık bir namazda şüphe edildiğinden dolayı namaz batıl olur.

SEVİH (=YANILMA) SECDESİ

1236- Namazın selâmı okunduktan sonra üç şey için ileride açıklanacağı şekilde iki sehiv secdesi yapılmalıdır:

1) Namaz arasında yanılarak konuşmak.

2) Secdenin birini unutmak.

3) Dört rekâtlı namazda ikinci secdeden sonra dört rekât mı, beş rekât mı kılındığında şüpheyne düşmek.

Farz ihtiyat gereği şu iki yerde de sehiv secdesi yapılmalıdır: Birincisi, selâm verilmemesi gereken bir yerde -meselâ birinci rekâta- yanılarak selâm vermek. İkincisi, te-şehhüdü unutmak.

1237- Namazda yanlışlıkla veya namaz bitti zannıyla konuşulursa, iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1238- Öksürme ve ah çekmeden dolayı çıkan ses için sehiv secdesi gerekmez. Fakat yanılarak örneğin ah, oh de-mek, sehiv secdesini gerektirir.

1239- Yanlış okunan bir şeyin ikinci defa sahih okunması için, sehiv secdesi gerekmez.

1240- Namazda yanılarak bir müddet konuşulur ve bu konuşmanın hepsi bir konuşma hesap edilirse, namazdan sonra iki sehiv secdesi yeterlidir.

1241- Yanılarak tesbihât-ı erbaa okunmaz ya da üç defadan az veya çok okunursa, müstehap ihtiyat gereği namazdan sonra iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1242- Namazın selâmının verilmemesi gereken bir yerde yanılarak, "Es-selâmu eleyna ve ela ibadillah'is-salihîn" veya "Es-selâmu eleykum ve rehmetullahi ve berekatuh" denilirse, iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Fakat yanılarak bu iki selâmdan bir miktarı veya "Es-selâmu eleyke eyyuhe'n-ne-biyyu ve rehmetullahi ve berekatuh" söylenirse, müstehap ihtiyat gereği iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1243- Selâm verilmemesi gereken yerde yanılarak her üç selâm da verilirse, iki sehiv secdesi yeterlidir.

1244- Secdenin biri veya teşehhüt unutulur; ancak, sonraki rekâtın rükûsundan önce farkına varılırsa, geri dönülüp yerine getirilmelidir.

1245- Rükûda veya rükûdan sonra önceki rekâtın secdesinin biri veya teşehhüdün unutulduğunun farkına varılırsa, selâm verildikten sonra önce secde ve teşehhüt kaza edilmeli ve daha sonra da iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1246- Namazın selâmından sonra sehiv secdesini bilerek yapmayan kimse, günah işlemiş olur ve onu en çabuk bir zamanda yapması gerekir. Yanılarak yapmazsa, hatırladığı an hemen yapılmalıdır ve namazı iade etmesi gerekmez.

1247- Üzerine sehiv secdesinin farz olup olmadığından şüphe edilirse, yapılması gerekmez.

1248- Üzerine farz olan sehiv secdesinin iki mi, dört mü olduğundan şüphe eden bir kimsenin iki secde yapması yeterlidir.

1249- İki sehiv secdesinden birini yerine getirmediğini bilen kimse, iki sehiv secdesi yapılmalıdır; eğer yanılarak üç secde yaptığını bilirse, yeniden iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

Sehiv Secdesinin Şekli

1250- Sehiv secdesi şu şekilde yapılır: Namazın selâmından sonra hemen sehiv secdesine niyet edilip, üzerine secde edilebilen bir şeye alın konularak şöyle denilir:

(بِسْمِ اللّٰهِ وَ بِاللّٰهِ وَ صَلَّى اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ)

"Bismillahi ve billahi ve sellellahu 'ela Muhmmedin ve alih." [54]

Veya şöyle denilir:

(بِسْمِ اللّٰهِ وَ بِاللّٰهِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ)

"Bismillahi ve billah. Ellahumme selli 'ela Muhemmedin ve âl-i Muhemmed." [55]

Fakat şöyle denilmesi daha iyidir:

(بِسْمِ اللّٰهِ وَ بِاللّٰهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَكَاتُهُ)

"Bismillahi ve billah. Es-selâmu 'eleyke eyyuhe'n-nebiyyu ve rehmetullahi ve berekatuh."[56]

Sonra secdeden kalkılarak oturulmalı ve ikinci kez sec-deye gidilmeli ve bu zikirlerden biri okunmalı, tekrar secdeden kalkılarak oturulmalı ve teşehhüt okunduktan sonra selâm verilmelidir.

UNUTULAN SECDE VE TEŞEHHÜDÜN KAZASI

1251- Namazdan sonra unutulmuş secde ve teşehhüdün kaza etmek için, beden ve elbisenin temiz olması, kıbleye doğru yönelmek gibi namazın bütün şartlarının mevcut olması gerekir.

1252- Secde veya teşehhüt bir kaç defa unutulursa, meselâ bir secde birinci rekâttan, bir secde de ikinci rekâttan unutulursa, namazdan sonra her iki secdenin kazası onlar için gerekli olan sehiv secdeleriyle birlikte yerine getirilmelidir; fakat kaza edilirken hangisinin kazası olduğunu belirtmek gerekmez.

1253- Bir secde ile teşehhüt unutulursa, farz ihtiyat gereği önce unutulmuş önce kaza edilir. Hangisinin önce unutulduğu bilinmezse, ihtiyat edilerek önce bir secde, sonra bir teşehhüt ve daha sonra diğer bir secde yapılmalı veya sırasıyla bir teşehhüt ve bir secde ve daha sonra diğer bir teşehhüt getirilmelidir. Böyle yapılmasının nedeni, unutulmuş secde ve teşehhüdün tertip üzere yapıldığından emin olmak içindir.

1254- Önce secde unutulmuş düşüncesiyle ilk olarak o kaza edilir; ancak teşehhüt okunduktan sonra önce teşehhüdün unutulduğu anlaşılırsa, farz ihtiyat gereği, secde yeniden kaza edilmelidir. Yine önce teşehhüt unutulmuş zannıyla ilk olarak onun kazası edilir; ancak secdeden sonra önce secdenin unutulduğu anlaşılırsa, farz ihtiyat gereği teşehhüt tekrar okunmalıdır.

1255- Namazın selâmı ile secde veya teşehhüdün kazası arasında, namazda kasten veya yanılarak yapıldığı takdirde namazı batıl eden kıbleye sırt çevirmek gibi bir iş yapılırsa, secde ve teşehhüt kaza edilmelidir ve kılınan na-maz sahihtir.

1256- Namazın selâmı okunduktan sonra, son rekâta bir secdenin unutulduğu anlaşılırsa, unutulmuş secde kaza edilip sonra da iki sehiv secdesi yapılmalıdır. İster namazı batıl eden bir iş yapılmış olsun, ister yapılmamış olsun fark etmez. Eğer son rekâttın teşehhüdü unutulursa, teşehhüt kaza edilmeli ve sonra iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1257- Namazın selâmı ile secde veya teşehhüdün kazası arasında, sehiv secdesini gerektiren bir iş yapılırsa [bile], örneğin yanılarak konuşulursa, secde veya teşehhüt kaza edilmelidir.

1258- Secde ve teşehhütten hangisinin unutulduğu bilinmezse, farz ihtiyat gereği her ikisi de kaza edilmelidir; hangisi önce yapılırsa, sakıncası yoktur ve bir defa sehiv secdesi de yapılmalıdır.

1259- Secde veya teşehhüdün unutulup unutulmadığından şüpheye düşülürse, kaza etmek farz olmaz.

1260- Secde veya teşehhüdün unutulduğu bilinir ancak sonraki rekâtın rükûsundan önce yerine getirilip getirilmediği hususunda şüpheye düşülürse, farz ihtiyat gereği kaza edilmelidir.

1261- Secde veya teşehhüdü kaza etmesi gereken bir kimse üzerine başka bir işten dolayı sehiv secdesi de farz olursa, namazdan sonra önce secde veya teşehhüt kaza edilmeli ve daha sonra sehiv secdesi yerine getirilmelidir.

1262- Namazdan sonra unutulan secde veya teşehhüdün kaza edilip edilmediğinden şüpheye düşülürse, namazın vakti geçmemişse, secde veya teşehhüt kaza edilmelidir. Namazın vakti geçmişse, farz ihtiyat gereği secde veya teşehhüt kaza edilmelidir.
NAMAZIN ŞART VE CÜZLERİNİ[57] FAZLA VE AZ YAPMAK

1263- Namazın farzlarından birini hatta bir harfini bile, kasten az veya çok yapmak namazı batıl eder.

1264- Namazın cüzlerinden biri, şer'î hükmü bilmemek yüzünden az veya çok yapılırsa, eğer o cüz namazın rükûnü olmaz ve hükmü bilmeyen kişi câhil-i kasır (=öğrenme imkanı olmayan) olursa, namaz sahihtir. Aksi takdirde, farz ihtiyat gereği namaz batıl olur.

1265- Namazda gusül veya abdestin batıl olduğu ya da abdestsiz veya gusülsüz namaza başlandığı anlaşılırsa, namazdan çıkılmalı ve abdest veya gusül alınarak tekrar kılınmalıdır. Eğer bu husus namazdan sonra anlaşılırsa, yine abdest ve gusül alınarak namazın iade edilmesi, vakit geçmişse kaza edilmesi gerekir.

1266- Eğer rükûya varıldıktan sonra, önceki rekâtı her iki secdesinin yapılmadığı anlaşılırsa, namaz batıl olur. Eğer rükûya varılmadan önce farkına varılırsa, geri dönülüp iki secde yerine getirilmeli; sonra da kalkılıp Fatiha ve sure veya tesbihât okunarak namaz tamamlanmalıdır.

1267- "Es-selâmu 'eleyna" ve "Es-selâmu 'eyleykom" denilmeden önce son rekâtın her iki secdesinin yapılmadığının farkına varılırsa, iki secdenin yapıp tekrar teşehhüdün okunması ve sonra selâmın verilmesi gerekir.

1268- Namazın selâmı verilmeden önce, son rekâtın veya daha fazlasının kılınmadığı anlaşılırsa, unutulan miktarın yerine getirilmesi gerekir.

1269- Namazın selâmı verildikten sonra, son rekâtın veya daha fazlasının kılınmadığı anlaşılırsa, yanılarak veya kasten yapıldığı takdirde namazın batıl olmasını gerektiren örneğin kibleye sırt çevirmek gibi bir iş yapılmışsa, namaz batıl olur. Eğer kasten veya yanılarak yapıldığında namazın batıl olmasını gerektiren bir iş yapılmamışsa, unutulan kısım hemen yerine getirilmelidir.

1270- Namazda selâm verildikten sonra unutulmuş ve ya kasten yapıldığında namazın batıl olmasını gerektiren örneğin kibleye sırt çevirmek gibi bir iş yapılır ve son iki secdenin yapılmadığı anlaşılırsa, namaz batıl olur. Ancak namazı bozan bir iş

yapılmadan önce hatırlanır, unutulmuş iki secdenin yapıp tekrar teşehhüdün okunması ve selâmın verilmesi gerekir. Önce verilen selâm için de iki sehv secdesi yapılmalıdır. Böyle yapılırsa, namaz sahihtir; ancak iade edilmesi müstehap ihtiyattır.

1271- Namazın, vakitten önce veya kıbleye sırt çevril-diği hâlde ya da kıblenin sağ veyahut sol tarafına doğru kılındığı anlaşılırsa, namazın iade edilmesi, vakit geçtiği tak-dirdede kaza edilmesi gerekir.

YOLCU NAMAZI

Yolcunun, öğle, ikindi ve yatsı namazlarını, sekiz şart altında kısaltarak ikişer rekât kılması gerekir:

1. Şart: Yol, sekiz şer'î fersahtan [46102.4 m.] az ol-mamalıdır. [Bir fersah, 5762.8 metredir.]

1272- Gidiş gelişi sekiz fersah olan bir kimse, eğer gidişi dört fersahtan az olmazsa, namazını seferî yani kısal-tarak kılar. Buna göre, eğer gidiş üç fersah, dönüş beş fersah olursa, namaz tam kılınır.

1273- Gidiş dönüşü sekiz fersah olan bir yolda, namaz seferî (=kısaltılarak) kılınmalıdır. İster aynı gün dönülsün, ister başka bir gün dönülsün fark etmez.

1274- Yol, sekiz fersahtan biraz az olur veya gidilen yolun sekiz fersah olup olmadığı bilinmezse, namaz seferî (=kısaltılarak) kılınmaz. Yolun sekiz fersah olup olmadığından şüphe edilir ve araştırma yapmak da zor olursa, namaz tam kılınmalıdır. Eğer zorluğu olmazsa, farz ihtiyat gereği araştırma yapılması gerekir. İki adil kişi sekiz fersah olduğunu söyler veya halk arasında sekiz fersah olduğu yaygınsa, namaz seferî kılınmalıdır.

1275- Yolun sekiz fersah olduğunu sadece bir adil şahit söylerse, farz ihtiyat gereği namazın hem seferî ve hem de tam kılınması, orucun ise tutulup sonra da kaza edilmesi gerekir.

1276- Yolun sekiz fersah olduğundan emin olan kimse, namazı seferî kıldıktan sonra yolun sekiz fersahtan az olduğunu anlarsa, namazı dört rekât olarak iade etmesi, vakit geçtiği takdirde ise kaza etmesi gerekir.

1277- Yolun sekiz fersah olmadığından emin olan veya sekiz fersah olup olmadığına şüphesi olan kimse, yolday-ken yolun sekiz fersah olduğunu anlarsa, az miktarda yolu kalsa da, namazı seferî kılmalıdır. Namazı tam kıldıktan sonra yolun sekiz fersah olduğunu anlarsa, en güçlü görüşe göre namazı seferî olarak iade etmelidir ve eğer vakit geçmiş ise, farz ihtiyat gereği kaza etmelidir.

1278- Uzaklığı dört fersahtan az olan iki yer arasında birkaç defa gidilip gelinirse, toplamı sekiz fersah olsa da namaz yine de tam kılınmalıdır.

1279- Gidilecek yerin iki yolu olur da birisi sekiz fersahtan az, diğeri sekiz fersah veya daha fazla olursa, eğer sekiz fersahlık yoldan gidilirse, namaz seferî kılınmalıdır. Eğer sekiz fersahtan az olan yoldan gidilirse, namaz tam kılınmalıdır.

1280- Şehrin etrafında sur olursa, sekiz fersahın başlangıcı şehrin surundan ve eğer sur yoksa, şehrin son evlerinden hesap edilmelidir.

2. Şart: Yolculuğun ilk başından, sekiz fersahın gidilmesi kastedilmelidir. Öyleyse sekiz fersahdan az olan bir yere yolculuğa çıkılır ve oraya yetiştikten sonra, kat edilen yol ile birlikte sekiz fersaha ulaşacak başka bir yere gitmek kastedilirse, yolculuğun ilk başından sekiz fersahın gidilmesi kastedilmediğinden dolayı, namaz tam kılınmalıdır. Fakat oradan sekiz fersah daha gitmek istenilir veya dört fersah gidilip vatana veya on gün ikamet edilecek bir yere dönmek istenirse, namaz seferî kılınmalıdır.

1281- Yolunun ne kadar olacağını bilmeyen meselâ, kaybolan bir şeyi aramak için yolculuk yapan ve buluncaya kadar ne kadar yol gideceğini bilmeyen bir kimse, namazı tam kılmalıdır. Fakat dönüşte, vatanına veya on gün ikamet edeceği bir yere sekiz fersah veya daha fazla yol varsa, namazı seferî kılmalıdır. Yine giderken, dört fersah gidip dönmeyi kasteder ve gidiş gelişi sekiz fersah olursa, namazı seferî kılmalıdır.

1282- Yolcu ancak sekiz fersahlık bir yola gideceğine karar verdiği takdirde, namazı seferî kılmalıdır. Dolayısıyla, bir kimse şehirden ayrılıp, meselâ arkadaş bulduğu takdirde sekiz fersahlık yolculuğa çıkmayı kastederse, arkadaş bulabileceğine güveniyorsa, namazı seferî kılmalıdır. Eğer güvenmiyorsa, tam kılmalıdır.

1283- Sekiz fersahlık yola gitmeyi kasteden bir kimse, her gün azıcık bir yol katetse de şehrin yapıları görünmeyecek ve ezanları duyulmayacak bir yere vardığında namazını seferî kılmalıdır. Fakat her gün yolcu denmeyecek kadar çok az bir yol katederse, namazı tam kılmalıdır; ancak hem seferî, hem de tam kılması, müstehap ihtiyattır.

1284- Yolculukta başkasının emrinde olan örneğin efendisiyle yolculuk eden bir hizmetçi gibi birisi, sekiz fersah gideceğini bilirse, namazı seferî kılmalıdır.

1285- Yolculukta başkasının emrinde olan bir kimse, dört fersaha varmadan ondan ayrılacağını bilir veya zannederse, namazı tam kılmalıdır.

1286- Yolculukta başkasının emrinde olan bir kimse, dört fersaha varmadan ondan ayrılıp ayrılamayacağından şüpheliyse, namazı seferî kılmalıdır. Yine yolculukta önüne bir engel çıkacağına ihtimal verir; ancak verilen ihtimal halkın nazarında yersiz olursa, namazı seferî kılmalıdır.

3. Şart: Mesafe katedilinceye kadar yolculuk kastından dönülmemelidir. Eğer dört fersaha ulaşılmadan yolculuk kastından dönülür veya tereddüde düşülürse, namaz tam kılınmalıdır.

1287- Dört fersaha ulaşıldıktan sonra yolculuktan vaz-geçilir ve orada kalmaya veya oradan on gün sonra dönmeye karar verilir ya da dönme ve kalma hususunda tereddüde düşülürse, namaz tam kılınmalıdır.

1288- Dört fersaha ulaşıldıktan sonra yolculuktan vaz-geçilip geri dönmeye karar verilirse, namaz seferî kılınmalıdır.

1289- Bir yere gitmek için hareket edilir; ancak bir miktar gidildikten sonra başka bir yere gidilmek istenirse, ilk hareket edilen yerle sonra gidilmek istenen yerin mesafesi sekiz fersah olursa, namaz seferî kılınmalıdır.

1290- Sekiz fersaha ulaşılmadan geri kalan miktarın gidilip gidilmemesinde tereddüde düşülür ve tereddütlüken yol katedilmez; ancak sonradan, kalan miktarın gidilmesine karar verilirse, yolculuğun sonuna kadar namazın seferî kılınması gerekir.

1291- Sekiz fersaha ulaşılmadan, yolun geri kalan miktarının gidilip gidilmemesinde tereddüde düşülür ve tereddütlüken bir miktar yol katedilir ancak sonradan, sekiz fersah daha gidilmeye veya dört fersah gidilip geri dönülmeye karar verilirse, yolculuğun sonuna kadar namazın seferî kılınması gerekir.

1292- Sekiz fersaha ulaşılmadan önce, yolun geri kalan miktarının gidilip gidilmemesinde tereddüde düşülür ve tereddütlü hâlde bir miktar yol katedilir ve sonradan geri kalan miktarın gidilmesine karar verilirse, katedilecek mesafe sekiz fersah olur veya dört fersah olur; ancak gidilip dönülecekse, namazın seferî kılınması gerekir. Fakat şüpheye düşülmeden önce ve sonra gidilecek mesafe birlikte sekiz fersah olursa, namaz seferî kılınabilir ve hem seferî, hem de tam kılınması farz değildir; ancak müstehap ihtiyat gereği namaz hem seferî, hem de tam kılınmalıdır.

4. Şart: Sekiz fersaha ulaşılmadan vatandan geçmek ya da bir yerde on gün veya daha fazla ikamet etmek istenilmemelidir. O hâlde sekiz fersaha ulaşmadan vatanından geçmeği veya on gün bir yerde kalmayı kasteden kimsenin namazı tam kılması gerekir.

1293- Sekiz fersaha ulaşmadan vatanından geçip geçmeyeceğini veya bir yerde on gün kalıp kalmayacağını bilmeyen kimse, namazı tam kılmalıdır.

1294- Sekiz fersaha ulaşmadan vatanından geçmek veya bir yerde on gün kalmak isteyen ve yine bir yerde on gün kalacağından veya vatanından geçeceğinden şüphesi olan bir kimse, eğer bir yerde on gün kalmaktan veya vatanına uğramaktan vazgeçerse, yine de namazı tam kılmalıdır. Fakat geri kalan mesafe sekiz fersah veya dört fersah olur da gidip dönecekse, namazı seferî kılmalıdır.

5. Şart: Yolculuk, haram amaçlı olmamalıdır. Eğer hırsızlık gibi haram bir iş için yolculuğa çıkılırsa, namaz tam kılınmalıdır. Yine örneğin zararlı olacak veya kadının kocasından izinsiz farz olmayan bir yolculuğa çıkması gibi [haram amaçlı olmayan ama], bizzat caiz olmayan yolculuklarda da, aynı hüküm geçerlidir; yani namaz tam kılınmalıdır. Fakat kadın, hac gibi farz olan bir yolculuğa çıkarsa, namazı seferî kılmalıdır.

1295- Anne ve babanın eziyet çekmesine sebep olan bir yolculuk haramdır. İnsan böyle bir yolculukta namazı tam kılmalı ve orucu da tutmalıdır.

1296- Yolculuğu bizzat haram nitelikli ve yine haram amaçlı olmayan bir kimse, yolculukta günah işlese meselâ, gıybet etse veya içki içse de, namazı seferî kılmalıdır.

1297- Özellikle farz olan bir işi terk etmek için yolculuğa çıkan bir kimse, namazı tam kılmalıdır. Bu yüzden borçlu olup borcunu verebilecek durumda olan bir kimse, alacaklı borcunu istiyor olması ve bunun da yolculuk sırasında veremeyeceği takdirde, özellikle borçtan kaçmak için yolculuk ediyorsa, namazı tam kılmalıdır. Eğer özellikle farzı terk etmek için yolculuğa çıkmamışsa, namazı seferî kılmalıdır; ancak hem seferî, hem de tam kılması, müste-hap ihtiyattır.

1298- Yolculuk haram olmadığı hâlde üzerine binilen hayvan veya başka bir binek, gasp edilmiş olursa, namaz seferî olarak kılınmalıdır. Ama gasp edilmiş yer üzerinde yolculuk yapılırsa, farz ihtiyat gereği namaz hem seferî, hem de tam kılınmalıdır.

1299- Zalimle yolculuk yapan kimse, bu işe mecbur olmaz ve bu yolculuğuyla zalime yardımcı oluyorsa, na-mazı tam kılmalıdır. Ancak mecbur olur veya bir mazlumu kurtarmak amacıyla zalimle yolculuk yapıyorsa, namazı seferîdir.

1300- Ferahlamak ve gezmek amacıyla yapılan yolculuk, haram değildir ve namaz seferî olarak kılınmalıdır.

1301- Neşe ve eğlence amacıyla ava gidilirse, namaz tam olarak kılınmalıdır. Geçimi temin etmek için ava çıkılırsa, namaz seferî olarak kılınır. Ticaret ve varlığı çoğaltmak amacıyla ava gidilirse, farz ihtiyat gereği namaz hem seferî ve hem de tam kılınmalıdır. Ancak, orucun tutulmaması gerekir.

1302- Günah amaçlı yolculuğa çıkan kimse, geri dönerken tövbe etmişse, namazı seferî kılmalıdır. Tövbe etmemiş ve dönüşünü günah amaçlı yolculuk unvanından çıkaracak herhangi bir şey gerçekleşmemişse, namazı tam kılmalıdır. Ancak hem seferî, hem de tam kılması müste-hap ihtiyattır.

1303- Yolculuğu günah olan bir kimse, yolda günah yapmak fikrinden vazgeçerse, geri kalan yol sekiz fersahsa veya dört fersah gidip dönecekse, namazı seferî kılmalıdır.

1304- Günah iş için yola çıkmayan birisi, yolda iken kalan mesafeyi günah işlemek amacıyla gitmeyi kastetse, namazı tam kılmalıdır; ama o ana kadar seferî olarak kılınan namazlar sahihtir.

6. Şart: Yolcu, sahrada sefer edip kendileri ve hayvanları için nerede yiyecek ve su bulurlarsa oraya yerleşen, bir müddet sonra başka bir yere giden göçebelerden olmamalıdır. Buna göre, göçebeler bu yolculuklarında namazları tam kılmalıdırlar.

1305- Göçebe olan bir kimse, konaklama yeri veya hayvanlara otlak bulmak için yolculuk yaparsa, yolculuğu sekiz fersah olduğu takdirde, farz ihtiyat gereği namazları hem seferî, hem de tam kılmalıdır.

1306- Göçebe olan kimse, ziyaret, hac veya ticaret ve benzeri için yolculuk yaparsa, namazını seferî kılmalıdır.

7. Şart: Mesleği yolculuk olmamalıdır. Buna göre deveci, şoför, koyun alıp satan, gemici ve benzeri kimseler, kendi ev eşyalarını taşıma amacıyla da yolculuk yapsalar,

ilk yolculukları dışında namazı tam kılmalıdır. Ama ilk yolculuklarında uzun sürse bile, namazlarını seferî kılmalıdır.

1307- Mesleği yolculuk olan kimse,[58] ziyaret ve hac gibi başka bir iş için yolculuk yaparsa, namazı seferî kılmalıdır. Fakat şoför, arabasını ziyaretçi götürmek için kiraya verip kendisi de bu arada hem şoförlük ve hem ziyaret yaparsa, namazı tam kılmalıdır.

1308- Hacıları Mekke'ye götürmek için kabile düzenleyip hac aylarında yolculuk yapan kabile başkanı, mesleği yolculuk ise, namazı tam kılmalıdır. Aksi takdirde, seferî kılmalıdır.

1309- Hacıları uzak yerlerden Mekke'ye götürmeyi ken-disine meslek edinen kimse, yılın hepsini ya da çoğunu yol-da geçirirse, namazı tam kılmalıdır.

1310- Yılın bir kısmında mesleği yolculuk olan bir kimse örneğin otomobilini sadece yaz veya kış için kira ile çalışmaya çıkaran şoför, işiyle uğraştığı yolculukta namazı tam kılmalıdır. Hem seferî, hem tam kılması ise, müstehap ihtiyattır.

1311- Devamlı şehire iki üç fersahlık bir yolda gidip gelen şoför ve seyyar satıcı bir seferinde sekiz fersahlık yol katederse, namazı seferî kılmalıdır.

1312- Mesleği yolculuk olan bir kimse vatanında -kas-tederek veya kastetmeyerek- on gün veya daha fazla kaldıktan sonra, çıktığı ilk yolculukta namazı seferî kılmalıdır.

1313- Mesleği yolculuk olan bir kimse vatanından başka bir yerde on gün kaldıktan sonra çıktığı ilk yolculukta, namazı seferî kılmalıdır. Orada on gün kalmayı ister önceden kastetmiş olsun, ister kastetmemiş olsun fark etmez.

1314- Mesleği yolculuk olan birisi, vatanında veya başka bir yerde on gün kalıp kalmadığından şüpheye düşerse, namazı tam kılmalıdır.

1315- Kendine bir vatan seçmeden şehirlerde seyahat eden bir kimse, namazı tam kılmalıdır.

1316- Mesleği yolculuk olmayan bir kimse meselâ, bir şehir veya köyde bulunan malını taşımak için peş peşe yolculuk yaparsa, namazı seferî kılmalıdır.

1317- Önce oturduğu yerden vazgeçip kendine yeni bir vatan edinmek isteyen kimse, eğer mesleği yolculuk ol-mazsa, yolculuk sırasında namazı seferî kılmalıdır.

8. Şart: Ruhsat haddine ulaşmalıdır. Yani vatanından veya on gün kalmayı kararlaştırdığı şehrin duvarlarını göremeyeceği ve ezan seslerini işitemeyeceği kadar uzaklaşmalıdır. Fakat havada, duvarların görülmesini ve ezanın işitilmesini önleyecek toz veya başka bir şey bulunmamalıdır. Minare ve kubbelerin görülemeyeceği veya duvarların hiç belli olmayacağı kadar uzaklaşmak gerekmez. Duvarların açıkça görülemeyeceği kadar uzaklaşmak yeterlidir.

1318- Yolculuğa çıkan kimse, şehrin duvarlarının görüldüğü ama ezan sesinin işitilmediği veya ezanların işitilip duvarların görünmediği bir yere ulaşır ve orada namaz kılmak isterse, farz ihtiyat gereği, hem seferî, hem de tam kılmalıdır.

1319- Vatanına dönen yolcu, vatanın duvarını görüp ezanın sesini duyduğu zaman, namazı tam kılmalıdır. Fakat bir yerde on gün ikamet etmek isteyen yolcu oranın duvarını görüp, ezanın sesini duyduğunda, farz ihtiyat gereği ya kalacağı menzile ulaşınca kadar namazı geciktirmelidir veya hem seferî, hem de tam kılmalıdır.

1320- Eğer şehir yüksek bir yerde olup uzaktan görülebiliyorsa veya çukurda olup azıcık uzaklaşıldığında duvarları görülüyorsa, böyle bir şehirden yolculuğa çıkan kimse, zemini düz olduğu takdirde duvarının görülmemesi için katedilmesi gereken mesafe miktarı uzaklaştığında, namazı seferî kılmalıdır. Yine evlerin yüksekliği veya alçaklığı normalden fazla olursa, normali gözetmek ve ölçü almak gerekir.

1321- Ev ve duvarı bulunmayan bir yerden yolculuğa çıkan kimse, eğer ev ve duvarı olduğu takdirde artık buradan görünmezdi, diyebileceği yerden itibaren namazı seferî kılmalıdır.

1322- Duyduğu sesin ezan mı, yoksa başka bir ses mi olduğu anlaşılacak kadar uzaklaşırsa, namazı seferî kılmalıdır. Ancak ezan olduğu anlaşıldığı hâlde kelimeleri anlaşılıyorsa, namazı tam kılmalıdır.

1323- Evlerden okunan ezanların işitilmeyeceği, ama genellikle yüksek bir yerde okunan şehir ezanının işitileceği kadar uzaklaşmışsa, namazı seferî kılmamalıdır.

1324- Genellikle yüksekte okunan şehir ezanının duyulmadığı hâlde çok yüksekte okunan bir ezanın duyulduğu bir yere ulaşır, namazı seferî kılmalıdır.

1325- Göz, kulak veya ezanın sesi normal olmazsa, normal bir gözün duvarları görmediği, normal bir kulağın normal bir ezan sesini duyamayacağı bir yerden itibaren namaz seferî kılınmalıdır.

1326- Ruhsat haddine yani şehrin duvarlarının görülmeyeceği ve ezanın işitilmeyeceği bir yere ulaşıp ulaşılmadığından şüphe edilen bir yerde, namaz tam kılınmalıdır. Fakat dönüşte bu şüpheye düşülürse, seferî kılınmalıdır. Sakınca ortaya çıkan bazı yerlerde,[59] ya namaz kılınmamalı yahut da hem seferî, hem de tam kılınmalıdır.

1327- Yolculuğu sırasında vatanından geçen bir kimse, vatanının duvarlarının görülüp ezan seslerinin işitildiği yere vardığında, namazı tam kılmalıdır.

1328- Yolculuğu sırasında vatanına uğrayan bir kimse, orada bulunduğu müddetçe namazı tam kılmalıdır. Fakat oradan sekiz fersahlık veya gidip döneceği dört fersahlık yola gitmek istiyorsa, vatanının duvarlarının görünmediği ve ezan seslerinin işitilmediği yere ulaşınca, namazı seferî kılmalıdır.

1329- İnsanın kendi yaşantısı ve ikâmeti için seçtiği yer onun vatanıdır; ister orada dünyaya gelmiş ve anne ve babasının vatanı olsun, ister kendisi orayı ikâmet etmek ve yaşamak için seçmiş olsun.

1330- Bir kimse asıl vatanı olmayan bir yerde bir müddet kalıp sonra başka bir yere gitmek isterse, orası onun vatanı sayılmaz.

1331- İnsan, asıl vatanından başka bir yerde sürekli kalmayı kastetmedikçe, orası onun vatanı sayılmaz. Ama (sürekli kalmak) kastı olmadan, bir yerde halkın, "Bunun vatanı [ikamet yeri] burasıdır" diyeceği kadar kalırsa, orası onun vatanı sayılır.

1332- Bir kimse iki yerde hayatını sürdürüyorsa, meselâ, altı ay bir şehirde ve altı ay da başka bir şehirde kalıyorsa, her ikisi de onun vatanıdır. Eğer ikiden fazla yeri kendisi için ikâmet yeri olarak seçmişse, bu sakıncalıdır ve bu gibi durumlarda ihtiyat gözetilmelidir [üçüncü ve üçüncüden daha fazla yerlerde namazı hem seferî, hem de tam kılmalıdır].

1333- Anlatıldığı üzere asıl vatanı ve asıl olmayan vatanı dışındaki yerlerde ikamet kastı yoksa, namaz seferîdir. İster orada malı mülkü olsun, ister olmasın; ister altı ay ikamet etmiş olsun, ister olmasın fark etmez.

1334- Önceden asıl vatanı olduğu hâlde sonradan vazgeçtiği bir yere vardığında, kendisi için yeni bir vatan seçmese de, namazı tam kılmamalıdır.

1335- Bir yerde on gün peş peşe kalmayı kasteden veya istemediği hâlde on gün kalacağını bilen bir yolcu, orada namazı tam kılmalıdır.

1336- Bir yerde on gün ikamet kastı olan kimsenin birinci günün gecesini veya on birinci günün gecesini orada kalmayı kastetmesi gerekmez. Birinci günün sabah ezanından onuncu gün güneş batıncaya kadar kalmayı kastederse, namazı tam kılmalıdır. Aynı şekilde örneğin birinci günün öğle vaktinden on birinci günün öğlesine kadar kalmayı kastetse, namazı tam kılmalıdır.

1337- On gün bir yerde kalmayı kasteden kimse, ancak on günün hepsini aynı yerde kalmak istediği takdirde, namazı tam kılmalıdır. Buna göre eğer iki şehirde meselâ, Nəcəf ve Kûfe'de veya Tahran ve İstanbul gibi çok büyük şehirlerin farklı bölgelerinde on gün kalmak isterse, namazı seferî kılmalıdır.

1338- Bir yerde on gün ikamet kastı olan bir yolcu, orada kaldığı müddetçe çevreyi dolaşmaya çıkacağını ilk baştan kastetmişse, gitmek istediği yer ikamet ettiği yerin ruhsat haddini (=şehir duvarlarının görülmeyeceği ve ezanın işitilmeyeceği yeri) aşmaz veya o bölgenin bostanı, bağı ve tarlası olursa, örf açısından ikamet yerinde "on gün ikamet etti" denilmesine zarar vermeyeceği miktarda gidilirse, on günün hepsinde namazı tam kılmalıdır. Ama dört fersahtan az miktarda bir mesafeye çıkmak isterse, ancak on gün içerisinde bir defa, o da gidiş dönüşü iki saati geçmeyeceğini kastetmiş olursa, on gün içindeki namazların hepsini tam kılmalıdır.

1339- Bir yerde on gün ikamet etmeye karar vermemiş bir yolcu meselâ, eğer "arkadaşım gelirse veya güzel bir ev bulursam on gün kalırım" diye kastederse, namazı seferî kılmalıdır.

1340- Bir yerde on gün kalmaya karar veren bir kimse, orada kalmasına engel çıkacağına ihtimal verse de, halk onun ihtimaline itina etmediği takdirde, namazı tam kılmalıdır.

1341- Ayın sonuna on gün veya daha fazla kaldığını bilen bir kimse, ayın sonuna kadar bir yerde kalmaya karar verirse, namazı tam kılmalıdır. Eğer ayın sonuna kaç gün kaldığını bilmez ve ayın sonuna kadar bir yerde kalmaya karar verirse, kastettiği gün ile ayın sonu arasındaki günler on gün veya daha fazla olsa da, namazı seferîdir.

1342- Bir yerde on gün kalmaya karar veren bir yolcu, eğer dört rekâtlı bir namaz kılmadan kararından döner veya kalıp kalmayacağına tereddüde düşerse, namazı seferî kılmalıdır. Ama dört rekâtlı bir namaz kıldıktan sonra kararından döner veya tereddüde düşerse, orada kaldığı müddetçe namazı tam kılmalıdır.

1343- Bir yerde on gün kalmaya karar veren bir yolcu, oruç tutar ve öğleden sonra orada kalmaktan vazgeçerse, eğer dört rekâtlı bir namaz kılmışsa orucu sahihtir ve orada kaldığı müddetçe namazları tam kılmalıdır[ve sonraki günlerde oruç tutabilir]. Ama dört rekâtlık bir namaz kılmamışsa, orucu sahihtir ancak namazları seferî kılmalıdır ve sonraki günlerde oruç tutamaz.

1344- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, kararından vazgeçmeden önce dört rekâtlı bir namaz kılıp kılmadığından şüphe ederse, namazları seferî kılmalıdır.

1345- Eğer yolcu, seferî kılmak niyetiyle namaza başlar ve namazdayken on gün veya daha fazla kalmaya karar verirse, namazı dört rekât olarak tamamlamalıdır.

1346- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, dört rekâtlı bir namazı kılariken kararından vazgeçerse, üçüncü rekâta başlamamışsa, namazı iki rekât olarak bitirmeli ve diğer namazları da seferî olarak kılmalıdır. Üçüncü rekâta başlamışsa, namazı batıldır. Üçüncü rekâtın rükûsuna ulaşmış olsa da, orada olduğu müddetçe namazı seferî kılmalıdır.

1347- On gün kalmaya karar veren bir yolcu, ikamet ettiği yerde on günden fazla kalırsa, yolculuğa çıkıncaya kadar namazı tam kılmalıdır. İkinci bir defa on gün ikameti kastetmesi gerekmez.

1348- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, farz orucu tutmalıdır; isterse müstehap oruç da tutabilir. Cuma namazını, öğle, ikindi ve yatsının sünnetlerini de kılabilir.

1349- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, dört rekâtlı bir namaz kıldıktan sonra dört fersahtan az bir mesafeye gidip dönmek isterse, namazı tam kılmalıdır.

1350- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, dört rekâtlı bir namaz kıldıktan sonra, sekiz fersahtan az bir mesafeye gidip orada on gün kalmak isterse, yolculuğu sırasında ve on gün kalmak istediği yerde namazı tam kılmalıdır. Ama gideceği yer sekiz fersah veya daha fazla olur ise, yolculuğu sırasında namazı seferî kılmalıdır. Gittiği yerde ise, on gün kalmak istediği takdirde, namazı tam kılmalıdır.

1351- On gün bir yerde kalmaya karar veren yolcu, dört rekâtlı bir namazı kıldıktan sonra dört fersahtan az olan bir mesafeye gitmek isterse, eğer önceki ikamet yerine dönüp dönmeyeceğinden tereddütlü olsa veya dönmekten tamamen gafil olsa veya dönmek istediği hâlde on ün kalıp kalmayacağından tereddütlü olsa veya orada on gün kalmaktan ya da oradan yolculuk etmekten gafil olsa, gittiği vakitten dönene kadar ve döndükten sonra namazları tam kılmalıdır.

1352- Arkadaşlarının on gün kalacağını sanarak bir yerde on gün ikamet etmeyi kasteder ve dört rekâtlı bir namazı kıldıktan sonra arkadaşlarının on gün kalmayı kastetmediklerini anlarsa, bu durumda kendisi kalmaktan vazgeçerse de, orada kaldığı müddetçe namazları tam kılmalıdır.

1353- Bir yolcu sekiz fersaha ulaştıktan sonra, orada otuz gün kalsa ve bu otuz günün tümünde gitmek ve kalmakta tereddütlü olsa, otuz gün dolduktan sonra çok az bir müddet bile kalsa, namazı tam kılmalıdır. Fakat sekiz fersaha ulaşmadan, yolun kalanını gidip gitmemede tereddüde düşse, tereddüde düştüğü zamandan itibaren namazı tam kılmalıdır.

1354- Dokuz gün veya daha az bir müddet bir yerde ikamet etmeyi kasteden yolcu, dokuz gün veya daha az orada kaldıktan sonra, ikinci kez dokuz gün veya daha az kalmayı kasteder ve öylece durum otuz güne varıncaya kadar devam ederse, otuz birinci günden itibaren namazı tam kılmalıdır.

1355- Otuz gün tereddütlü olan bir yolcu, otuz günün hepsini bir yerde kaldığı takdirde, namazı tam kılmalıdır. Ama otuz günün bir miktarını bir yerde ve bir miktarını da başka bir yerde geçirirse, otuz günden sonra da namazını seferî kılmalıdır.

YOLCUYLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

1356- Yolcu, Mescid-i Haram'da, Mescid-i Nebevî'de ve Küfe Mescidi'nde namazı tam kılabilir. Ama önceden bu mescitlerden olmadığı hâlde sonradan bu mescitlere ilave edilmiş kısımlarda namaz kılmak isterse, tam olarak kılınan namazın sahih olması, en güçlü görüş olsa da, seferî olarak kılması müstehap ihtiyattır. Yine yolcu, şehitler efendisi Hazret-i Hüseyin'in (ona selâm olsun) haremünde ve eyvanında hatta haremine bitişik mescitte namazı tam kılabilir.

1357- Yolcu olduğunu ve namazı seferî olarak kılması gerektiğini bilen bir kimse, önceki hükümde açıklanan dört mekan dışında namazını kasten tam kılarsa, namazı batıldır. Yine, eğer [hükümü yani] yolcunun namazı seferî kılması gerektiğini unutarak tam kılarsa, iade etmelidir. Vakit geçtikten sonra hatırlarsa, farz ihtiyat gereği namazı kaza etmelidir.

1358- Yolcu olduğunu ve namazı seferî kılması gerektiğini bilen bir kimse, [yolcu olduğunu] unutarak dikkat etmeden âdeti üzerine tam kılarsa, namazı batıldır. Yine yolcunun hükmünü ve kendisinin yolcu olduğunu u-nutursa, vakit müsait olduğu takdirde, namazı iade etmelidir. Hatta eğer vakit geçmişse, farz ihtiyat gereği kaza etmelidir.

1359- Yolcu, namazını seferî olarak kılması gerektiğini bilmeyerek tam kılarsa, namazı sahihtir.

1360- Namazların seferî kılınması gerektiğini bilen bir yolcu, eğer onun özelliklerinden bazısını bilmezse, meselâ sekiz fersahlık yolda seferî kılınması gerektiğini bilmez ve tam kılsa, vakit olduğu takdirde seferî kılmalıdır. Vakıt geçmiş ise, seferî olarak kaza etmelidir.

1361- Namazını seferî kılması gerektiğini bilen bir yolcu, yolunun sekiz fersahtan az olduğunu sanarak tam kılsa, yolun sekiz fersah olduğunu anladığı zaman tam kıldığı namazı, tekrar seferî kılmalıdır. Eğer vakit geçmiş ise, seferî olarak kaza etmelidir.

1362- Yolcu olduğunu unutarak namazı tam kılsa, eğer vakit içinde hatırlarsa, seferî olarak yerine getirmelidir. Vakıt geçtikten sonra hatırlarsa, o namazın kazası farz değildir.

1363- Namazı tam kılması gereken bir kimse seferî kılsa, her hâlükârda namazı batıldır.

1364- Dört rekâtlı bir namazı kılariken yolcu olduğunu veya yolculuğunun sekiz fersah olduğunu anlarsa, üçüncü rekâtın rükûsuna gitmemişse, namazı iki rekât olarak tamamlamalıdır. Eğer üçüncü rekâtın rükûsuna gitmişse, namazı batıldır. Bir rekât namaz kılınabilecek kadar vakit kalsa da, namazı seferî kılmalıdır.

1365- Eğer yolcu seferî namazın bazı hükümlerini bilmiyorsa, meselâ, dört fersahlık bir yola gidip o gün veya o gece [yani on gün kalmadan] geri döndüğü takdirde namazı seferî kılması gerektiğini bilmezse, dört rekât niyetiyle namaza başlar ve üçüncü rekâtın rükûsundan önce hükmü anlarsa, namazı iki rekât olarak tamamlamalıdır. Eğer rükûda anlarsa namazı batıldır. Bir rekâta yetecek kadar vakit kalsa bile, namazı seferî olarak kılmalıdır.

1366- Namazı tam kılması gereken bir yolcu, hükmü bilmemesi yüzünden iki rekât niyetiyle namaza başlar ve namazdayken hükmü anlarsa, namazı dört rekât olarak tamamlamalıdır. Namazı tamamladıktan sonra, aynı namazı dört rekât olarak yeniden kılması, müstehap ihtiyattır.

1367- Namazını kılmamış bir yolcu, vakit geçmeden önce vatana veya on gün ikamet etmeği kastettiği bir yere ulaşırsa, namazı tam kılmalıdır. Yolcu olmayan bir kimse de vaktin evvelinde namaz kılmayıp yola çıkarsa, yolda namazını seferî kılmalıdır.

1368- Yolculukta iken seferî kılınması gereken öğle, ikindi, yatsı gibi namazlar kazaya bırakılırsa, onları yolculukta değilken bile kaza etmek isterse, iki rekât olarak yerine getirmelidir. Yolcu olmayan bir kimse, bu üç namazdan birini kazaya bırakırsa, yolculukta bile olsa dört rekât olarak kaza etmelidir.

1369- Yolcunun, seferî kıldığı her namazdan sonra otuz defa "Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi ve la ilâhe illellahu vel-lahu ekber" demesi müstehaptır. Öğle, ikindi ve yatsı namazlarının ardından okunması özellikle tavsiye edilmiştir. Hatta bu üç namazdan sonra altmış defa söylemek, daha iyidir.

KAZA NAMAZI[60]

1370- Bütün vakit boyunca uykuda olmak veya sarhoş bulunmak nedeniyle de olsa, vaktinde kılınmayan farz namazlar kaza edilmelidir. Fakat kadının hayız ve nifas hâllerinde kılamadığı günlük namazların kazası yoktur.

1371- Namazın vakti geçtikten sonra, kılınan namazın batıl olduğu anlaşılırsa, o namaz kaza edilmelidir.

1372- Üzerinde kaza namazı bulunan kimse, onu kılmakta ihmalkârlık etmemelidir. Ama hemen yerine getirmek de farz değildir.

1373- Üzerinde kaza namazı bulunan kimse, müstehap namaz kılabilir.

1374- Üzerinde kaza namazı bulunduğu veya kıldığı namazların sahih olmadığına ihtimal veren bir insan, ihtiyat ederek onları kaza etmesi müstehaptır.

1375- Kazaya kalan günlük namazları tertip üzere kıl-mak gerekli değildir. Meselâ, bir gün ikindi, ertesi gün öğle namazını kılmamış olan bir kimse, önce ikindi sonra öğle namazını kaza etmesi gerekmez.

1376- Âyat namazı gibi günlük olmayan namazları veya bir tane günlük ve birkaç tane de günlük olmayan namazı kaza etmek isteyen kimse, onları tertip üzere kılması gerekmez.

1377- Kazaya kalan namazlardan hangisinin daha önce olduğunu bilmeyen kimse, onları tertip oluşturacak şekilde kılması gerekmez; istediğini önce kılabilir.

1378- Kazaya bıraktığı namazlardan hangisinin daha önce olduğunu bilen kimsenin sırayı gözeterek kaza etmesi müstehap ihtiyattır. Önce kazaya kalanı, önce; sonra kazaya kalanı sonra ve bu şekilde.

1379- Ölen kimsenin kaza namazlarını kılmak isteyen birisi, onun namazlarının kazaya kalış sırasını bildiğini bilse de, tertip hasıl olacak şekilde kaza etmesi gerekmez.

1380- Önceki hükümde söz konusu ölünün kaza namazlarını kıldırmak için bir kaç kişiyi ecîr (=ücret karşılığı naip) tutmak isterlerse, amellere aynı anda başlamamaları için onlara vakit belirlemek gerekmez.

1381- Ölen kimsenin kaza namazlarının tertibini bilmediği bilirse veya bildiği bilinmezse, kazalarını yerine getirmek için sırayı gözetmek gerekmez.

1382- Önceki hükümde söz konusu ölünün namazlarını kıldırmak için birkaç kimseyi ecîr (=ücret karşılığı naip) tutarlarsa, herhangi bir vakit belirlemek gerekmez ve hepsi bu işe beraber başlayabilirler.

1383- Kazaya kalan namazlarının sayısını bilmeyen kimse, meselâ kazaya kalan dört mü, beş mi olduğunu bilmeyen, az miktarı kılması yeterlidir. Yine, sayısını biliyor-muş; ancak sonradan unutmuş olursa, az miktarı kılması yeterlidir.

1384- Aynı günden veya önceki günden kaza namazı olan kimse, kaza namazını kılmadan önce eda namazını kılabilir. Önce kazayı kılması gerekmez.

1385- Dört rekâtlı bir namazın kılınmadığı bilinir; ancak bunun öğle mi, ikindi mi, yatsı mı olduğu bilinmezse, kılınmayan namazın kazası niyetiyle dört rekât namaz kılınması yeterlidir.

1386- Önceki günlerden kaza namazı olan kimse, bir veya birden fazla aynı günden de kaza namazı olursa, vaktin müsait olması ve kazaya kalan namazların tertibini bilmesi durumunda da, kaza namazlarını eda namazından önce kılması gerekmemesine rağmen müstehap ihtiyat gereği kaza namazları özellikle o günün kaza namazlarını eda na-mazından önce kılmalıdır.

1387- İnsan hayatta olduğu müddetçe kendi namazlarının kazasını kılmaya gücü yetmese bile, başka birisi onun tarafından namazlarını kaza edemez.

1388- Kaza namazı cemaatle kılınabilir. Cemaat imamının namazı ister eda olsun, ister kaza fark etmez. İmamla muktedinin (imama uyanın) aynı namazı kılmaları da gerekmez. Meselâ, öğle veya ikindi namazını kılan bir imama uyarak sabah namazının kazasını kılmanın sakıncası yoktur.

1389- İyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt eden ve onları anlayan çocuğu, namaz kılmaya ve diğer ibâdetlere alıştırmak müstehaptır. Hatta onu, kılmadığı namazları kaza etmeye zorlamak müstehaptır.

BÜYÜK OĞLUN ÜZERİNE FARZ OLAN BABASININ KAZA NAMAZLARI

1390- Baba, namaz ve orucunu yerine getirmemiş olursa, Allah'ın emrine itaatsizlikten terk etmeyip kaza edebilecek hâlde imişse, ölümünden sonra büyük oğla onları kaza etmesi veya başkasını bu iş için ecîr tutması farzdır. Allah'ın emrine itaatsizlikten bile terk etmiş olsa, yine büyük oğul aynı şekilde amel etmelidir. Babasının yolculukta tutmadığı oruçları, kazasını tutmaya gücü yetmemiş olsa bile, büyük oğlun kaza etmesi veya onun için bir ecîr tutması farzdır.

1391- Büyük oğul babasının kaza namazı ve orucu olup olmadığından şüphe ederse, üzerine bir şey farz olmaz.

1392- Büyük oğul babasının kaza namazı olduğunu bilir; ancak babasının yerine getirip getirmediğinden şüphe ederse, farz ihtiyat gereği, kaza etmelidir.

1393- Hangisinin büyük oğul olduğu bilinmezse, babanın namaz ve orucunu kaza etmek oğullarından hiç birisinin üzerine farz olmaz. Fakat babalarının namaz ve oruçlarını kendi aralarında bölmeleri veya onları yerine getirmek için kur'a çekmeleri, müstehap ihtiyattır.

1394- Ölen kimse namaz ve orucunun kazası için ecîr (=ücret karşılığı naip) tutulmasını vasiyet etmiş olur ve ecîr de onları sahîh bir şekilde yerine getirirse, artık büyük oğla bir şey farz olmaz.

1395- Büyük oğul babasının namazlarını kılmak isterse, kendi teklifine göre amel etmelidir. Meselâ, sabah, akşam ve yatsı namazlarının kazasını sesli kılmalıdır.

1396- Kendisinin kaza namazı ve orucu bulunan bir kimseye, babasının namaz ve orucu da farz olursa, hangisini önce yerine getirirse sahihtir.

1397- Büyük oğul babasının ölümü zamanında bulûğ çağına ermemiş veya deli olursa, baliğ olduğu veya akli ba-şına geldiği vakit, babasının namaz ve orucunu kaza etmelidir. Eğer baliğ olmadan veya akıllanmadan ölürse, ikinci oğla bir şey farz olmaz.

1398- Büyük oğul babasının namaz ve orucunu kaza etmeden ölürse, ikinci oğla bir şey farz olmaz.

CEMAAT NAMAZI[61]

1399- Farz namazların, özellikle günlük namazların cemaatle kılınması müstehaptır. Sabah, akşam ve yatsı namazları hakkında, özellikle cami komşuları ve caminin ezan sesini işitenlere daha çok tavsiye edilmiştir.

1400- Bir rivayette şöyle yer almıştır: "Cemaat imamına bir kişi uyarsa, kılınan her rekâtın sevabı yüz elli namaza denktir. Eğer iki kişi uyarsa, her rekâtın altı yüz namaz kadar sevabı vardır. Uyanların sayısı on kişiye ulaşınca kadar namazın sevabı da artar. Sayıları onu geçince, gökler kağıt, denizler mürekkep, ağaçlar kâlem, cinler, insanlar ve melekler yazıcı olsalar, bir rekâtın sevabını yazmaya güç yetiremezler."

1401- Cemaat namazına itinâsızlık yüzünden katılma-mak caiz değildir. İnsana özürsüz olarak cemaat namazını terk etmesi de yakışmaz.

1402- Bekleyip namazı cemaatle kılmak müstehaptır. Cemaatle kılınan namaz, ilk vakitte tek başına kılınan namazdan daha üstündür. Yine kısa sürede kılınan cemaat na-mazı, tek başına uzun sürede kılınan namazdan daha üstündür.

1403- Cemaat namazı başladığı zaman, tek başına kılınan namazı ikinci kez cemaate katılarak kılmak müste-haptır. Daha sonra tek başına kılınan namazın batıl olduğu anlaşılırsa, ikinci kez kılınan namaz yeterlidir.

1404- İmam veya imama uyan, cemaatle kıldığı namazı tekrar cemaatle kılmak isterse, ikinci cemaat ve katılan şahıslar birincisiyle farklı olursa, sakıncası yoktur.

1405- Namazda vesveseye düşen bir kimse eğer sadece cemaatle kıldığı zaman vesveseden kurtuluyorsa, namazı cemaatle kılması gerekir.

1406- Anne veya baba kendi çocuğuna namazı cemaatle kılmasını emrederse, anne ve babaya itaat farz olduğundan dolayı farz ihtiyat gereği, çocuk namazı cemaatle kılmalıdır ve bunu yaparken müstehap niyetiyle yapmalıdır.

1407- Farz ihtiyat gereği, Kurban ve Ramazan Bayramı namazları Hz. Mehdi'nin (Allah'ın selâmı üzerine olsun) gaybeti döneminde cemaatle kılınmamalıdır. Ama re-câ niyetiyle [Allah'ın emirlerine uygun düşmesini ümit ederek] kılmanın sakıncası yoktur. Ancak yağmurun yağması için kılınan istiskâ namazı dışında müstehap namazlar cemaatle kılınmaz.

1408- Günlük namazlardan birini kılan cemaat imamına herhangi günlük bir namaz için uyulabilir. Ama imam günlük namazını ihtiyat ederek yeniden kılıyorsa, imama ona uyacak kişinin ihtiyat etme sebebi aynı olursa, imama uyabilir.

1409- Günlük namazının kazasını kılan cemaat imamına uyulabilir. Ama, eğer ihtiyat etsin diye namazını kaza ediyorsa veya başka birinin ihtiyat edilerek kılınması istenen kaza namazını kılıyorsa, bunun için para almamış olsa da, o imama uymak sakıncalıdır. Eğer insan, imamın namazlarını kaza ettiği kimsenin kazaya kalmış namazı olduğunu kesin olarak bilirse, o zaman imama uyabilir.

1410- Kıldığı namazın günlük namaz mı, yoksa müs-tehap namaz mı olduğu bilinmeyen imama uyulmaz.

1411- İmam mihrapta iken arkasında imama uyan birisi olmazsa, mihrabın sağ ve solunda duran ve mihrabın duvarı imamı görmelerini engelleyen kimseler, imama uyamazlar. Hatta imamın arkasında ona uyan birisi olur; ancak iki tarafta duranlar mihrabın duvarı nedeniyle imamı göremezlerse, imama uymaları sakıncalı ve hatta namazları batıdır.

1412- Birinci safın uzun olması nedeniyle iki tarafta duranlar imamı göremezlerse, imama uyabilirler. Yine öbür saflardan birinin uzun olması nedeniyle, o safın iki tarafında duran kimseler kendi önlerindeki safı göremezlerse, imama uyabilirler.

1413- Cemaatin safları caminin kapısına kadar ulaşırsa, kapının karşısında ve safların arkasında namaza katılan kimsenin namazı sahihtir. Yine, o şahsın arkasında durarak imama uyanların namazı sahihtir. Fakat onun iki tarafında durup önceki safı göremeyenlerin namazı sakıncalı ve hatta batıdır.

1414- Direğin arkasında namaza duran kimse, sağ veya sol tarafındaki cemaat vasıtasıyla imama bağlantılı olmazsa, imama uyamaz. Hatta sağ ve sol tarafta duranlar vasıtasıyla imama bağlantılı olur; ancak önceki saftan bir kişiyi dahi görmezse, onun cemaat namazına katılması doğru olmaz.

1415- İmamın durduğu yer, cemaatin durduğu yerden yüksekte olmamalıdır. Ama imamın yerinin çok az bir miktar yüksekte olmasının sakıncası yoktur. Yine, yer meyilli olur ve imam da yüksek tarafta durursa, -zemin fazla meyilli olmayıp düz denebilecek şekilde olmak şartıyla- sakıncası yoktur.

1416- Cemaatin durduğu yerin imamdan yüksekliği, eski zamanlarda normal olan yükseklik kadar örneğin imam bahçede, cemaat da damın üzerinde olursa, sakıncası yoktur. Ama zamanımızdaki yüksek apartmanlar gibi bir kaç kat olursa, cemaat namazı sakıncalı olur.

1417- Bir safta duranların arasında, iyiyi ve kötüyü ayırt eden baliğ olmamış çocuk yer alırsa, onun namazının batıl olduğu bilinmedikçe, imama uyulabilir [imama uymaya engel değildir].

1418- İmam tekbir aldıktan sonra, önceki saftakiler na-maza ve tekbir almaya hazır vaziyette olurlarsa, arka safta duranlar tekbir alabilirler. Ama ön saftakilerin tekbir almalarını beklemek, müstehap ihtiyattır.

1419- Önceki saflardan birinin namazının batıl olduğu bilinirse, arkadaki saflardan imama uyulamaz. Ama, onların namazlarının sahih olup olmadığı bilinmezse, arkadaki saflardan imama uyulabilir.

1420- İmamın namazının batıl olduğunu -meselâ, imamın abdestsiz olduğunu- bilen bir kimse, imamın kendisi farkında olmasa da, ona uyamaz.

1421- Muktedi (=imama uyan), namazdan sonra imamın âdil olmadığını veya kâfir olduğunu veya örneğin ab-destsiz olduğundan namazının batıl olduğunu anlarsa, namazı sahihtir.

1422- Namazda imama uyup uymadığından şüpheye düşen kimse, örneğin okunan Fâtiha ve sureyi dinlemek gibi muktedinin imama uyması gereken bir işin yapılması durumunda ise, namazı cemaatle bitirmesi gerekir. Ama eğer muktedinin imama uymaması ve hem imamın, hem de ona uyanın yapması gereken rükû veya secde gibi bir ameli yapar hâlde ise, namazını münferit (=cemaatten ayrılma) niyetiyle kendi başına bitirmelidir.

1423- İnsan, cemaat namazından ayrılıp kendi başına namaz kılmaya niyet edebilir.

1424- İmam Fâtiha ve sureyi okuduktan sonra, mukte-di bir özür nedeniyle cemaat namazından ayrılmayı niyet ederse, Fâtiha ve sureyi okuması gerekmez. Eğer Fâtiha ve sure bitmeden önce ayrılmak isterse, imamın okumadığı kısmı okumalıdır.

1425- Cemaat namazından ayrılmaya ve tek başına na-maz kılmaya niyet edildikten sonra, farz ihtiyat gereği ikinci kez cemaatle kılmaya niyet edilmemelidir. Ancak yalnız kılmak veya cemaatle kılmak arasında tereddüde düşülür ve cemaatle kılmaya karar verilirse, namaz sahihtir.

1426- İnsan cemaat namazından ayrılmayı niyet edip etmediğinden şüpheye düşerse, ayrılmayı niyet etmediğine karar vermelidir.

1427- İmam rükûda iken cemaate katılıp rükûda imama yetişirse, imam rükûnun zikrini bitirmiş olsa da, cemaatle kıldığı namaz sahihtir ve bu, bir rekât olarak hesap edilir. Ama rükû miktarında eğilir; ancak rükûda imama yetişemezse, namazı tek başına sahihtir ve onu bitirmesi gerekir.

1428- Rükûda iken imama uyar ve rükû miktarında eğilir; ancak rükûda imama yetişip yetişmediğinden şüphe eder-se, namazı sahihtir ve namazı tek başına kıлып bitirmelidir.

1429- Rükûda iken imama uymayı niyet eder ve rükû miktarı eğilmeden önce, imam rükûdan kalkarsa, ya tek başına kılmayı niyet etmeli veya imam ikinci rekâta kalkıncaya kadar beklemeli ve onu namazının birinci rekâtı saymalıdır. Ama eğer imamın kalkması "bu şahıs cemaatle na-maz kılıyor" denmeyecek kadar uzun sürerse, tek başına kılmayı niyet etmelidir.

1430- Bir kimse namazın evvelinde veya Fâtiha ve sure okunurken imama uyar; ancak rükûya gitmeden önce, imam rükûdan kalkarsa, namazı cemaatle sahihtir; rükûya gidip kendini imama yetiştirmelidir.

1431- İmam namazın son teşehhüdünü okurken yetişip cemaat namazının sevabını almak isteyen kimse, niyet edip iftitah tekbirini aldıktan sonra oturmalı ve teşehhüdü imamla okumalı; ama selâm vermeden imamın selâm vermesini beklemeli ve daha sonra ayağa kalkmalı, ikinci kez niyet etmeden ve tekbir almadan Fâtiha ve sureyi okumalı ve bunu namazın birinci rekâtı saymalıdır.

1432- Muktedi (=imama uyan), imamdan ilerde durma-malıdır. İmamla aynı hizada durması da sakıncalıdır. Farz ihtiyat gereği, imamdan biraz geride durmalıdır. Fakat imamdan geride durduğu hâlde, boyu imamın boyundan uzun olduğundan dolayı rükû ve secde imamdan ilerde olursa, sakıncası yoktur.

1433- Namazda imam ile muktedi (=imama uyan) arasında perde gibi arkasını göstermeyen bir şey bulunmamalıdır. Yine, insanın imama bağlantısını sağlayan bir muk-tedi ile insanın arasında öyle bir şey bulunmamalıdır. Ancak, imam erkek ve ona uyan kadın olursa, o kadınla imam arasında veya o kadınla imama bağlantısını sağlayan bir erkek muktedinin arasında perde ve benzeri bir şeyin bulunması sakıncasıdır.

1434- Namaza başladıktan sonra imamla muktedi veya muktediyle imama bağlantısını sağlayan bir başka muk-tedi arasında perde veya arkası görünmeyen başka bir şey fasıla olursa, namazı münferit olur ve bu şekilde kılınan namaz sahihtir.

1435- Muktedinin (=imama uyanın) secde yeri ile imamın durduğu yer arasında normal bir adım miktarında uzaklık olmasının sakıncası yoktur. Yine, muktedinin secde yeri ile ön safta duran ve onu imamla bağlantılı kılan diğer bir muktedinin durduğu yer arasında aynı miktarda uzaklık olmasının sakıncası yoktur. Ancak, muktedinin secde yeri ile önündeki kimsenin durduğu yer arasında hiç fasıla olmaması, müstehap ihtiyattır.

1436- Ön taraftan imama bağlantısı olmayan muktedi ile, onun sağ veya sol taraftan imama bağlantısını sağlayan diğer muktediler arasında normal bir adım miktarında ara olursa, namaz sahihtir.

1437- Namazda muktedi ile imam veya muktedi ile onun imamla bağlantısını kuran diğer bir muktedi arasında büyük bir adım miktarından fazla uzaklık olursa, namazı münferit olarak kılar ve bu şekilde kılınan namaz sahihtir.

1438- Ön saftakilerin hepsi namazlarını bitirir veyahut münferit kılmaya niyet ederlerse, arkadaki saf ile daha önceki safın arasında bir büyük adımdan fazla uzaklık olmazsa, cemaat olarak namaz kılmaları sahihtir. Ama iki saf arasındaki uzaklık bu miktardan fazla olursa, namazları cemaat olmaktan çıkar, münferit olur ve bu şekilde kılınan namaz sahihtir.

1439- İkinci rekâta cemaat namazına katılan kimse, kunut ve teşehhüdü imamla okuyabilir. Teşehhüdü okurken el parmaklarını ve ayaklarının ön kısmını yere koyması ve dizlerini kaldırması ihtiyattır. Teşehhütten sonra imamla kalkıp Fâtiha ile

sureyi okuması gerekir. Eğer sureyi okumak için vakit yoksa, Fâtiha'yı bitirir, rükû veya secdede kendini imama yetiştirir veya münferit olarak kılmayı niyet eder ve bu şekilde kılınan namaz sahihtir. Fakat secdede imama yetiştigi takdirde, ihtiyat edip namazı iade etmesi daha iyidir.

1440- Dört rekâtlı bir namazın ikinci rekâtında iken imama uyan kimse, namazının ikinci rekâtında -ki imamın üçüncü rekâtı olur- iki secdeden sonra oturup teşehhüdün farz olan kısmını okumalı ve kalkıp üç defa tesbihatı okumaya vakti yoksa, bir defa okumalı ve kendini rükû veya secdede imama yetiştirmelidir.

1441- İmam üçüncü veya dördüncü rekâta olur ve imama uymak isteyen kimse, imama uyduğunda Fâtiha'yı okuyup rükûda imama yetişemeyeceğini bilirse, farz ihtiyat gereği beklemeli ve imam rükûya gidince, ona uymalıdır.

1442- Üçüncü veya dördüncü rekâta imama uyan kim-senin Fâtiha ve sureyi okuması gerekir. Sure için vakit yoksa, Fâtiha'yı bitirmeli ve kendini rükû veya secdede imama yetiştirmelidir. Ancak secdede imama yetiştigi takdirde, ihtiyat edip namazı iade etmesi daha iyidir.

1443- Sureyi okuduğu takdirde rükûda imama yetişemeyeceğini bilen bir kimse, sureyi okumaması gerekir; fakat okursa, namazı sahihtir.

1444- Sureyi okumaya başladığı veya başlamışsa bitirdiği takdirde rükûda imama yetişebileceğine kanaat getiren kimsenin farz ihtiyat gereği sureyi okuması veya başlamışsa bitirmesi gerekir.

1445- Sureyi okuduğu takdirde rükûda imama yetişeceğinden emin olan kimse, sureyi okuyup rükûya yetişemezse, namazı sahihtir.

1446- İmam ayakta iken cemaat namazına katılmak isteyen, imamın hangi rekâta olduğunu bilmezse, imama uyabilir. Ancak kurbet (=Allah'a yaklaşma) kastıyla Fâtiha ve sureyi okumalıdır. Sonradan imamın birinci veya ikinci rekâta olduğu anlaşılrsa da, namaz sahihtir.

1447- İmamın birinci veya ikinci rekâta olduğunu sanarak Fâtiha ve sureyi okumaz ve rükûdan sonra üçüncü veya dördüncü rekât olduğunu anlarsa, namazı sahihtir. Fakat bunu rükûdan önce anlarsa, Fâtiha ve sureyi okumalıdır. Eğer vakit yoksa, sadece Fâtiha'yı okumalı ve rükû veya secdede imama yetişmelidir.

1448- İmamın üçüncü veya dördüncü rekâtı kıldığını sanılarak Fâtiha ve sure okunur; ancak rükûdan önce veya sonra birinci veya ikinci rekâta olduğu anlaşılrsa, kılınan namaz sahihtir.

1449- Müstehap bir namaz kılarken, cemaatle namaza başlanırsa, namazı bitirip cemaate yetişeceğine güvenmiyorsa, müstehap namazı bırakıp cemaat namazına katılması mütehaptır. Hatta cemaatin birinci rekâtına yetişeceğine de güvenmiyorsa, yine aynı şekilde hareket etmesi mütehaptır.

1450- Üç veya dört rekâtlı bir namazı kılarken cemaatle namaza başlanırsa, üçüncü rekâtın rükûsuna gitmemiş olur ve namazı bitirip cemaate yetişebileceğine gü-

venmiyorsa, kıldığı namazı müstehap namaz niyetiyle iki rekât olarak tamamlayıp kendini cemaate yetiştirmesi müs-tehaptır.

1451- İmam namazı bitirdiği hâlde imama uyan teşehhüt veya birinci selâmda ise, cemaat namazından ayrılmayı niyet etmesi gerekmez.

1452- İmamdan bir rekât geride kalan kimse, imam son rekâtın teşehhüdünü okurken, ayağa kalkıp namazını bitirebilir veya parmaklarını ve ayaklarının ön kısmını yere koyup, dizlerini kaldırarak imamın selâmı vermesini bekleyip sonra kalkabilir.

CEMAAT İMAMINDA ARANAN ŞARTLAR

1453- Cemaat imamı bulûğ çağına ermiş, akıllı, Şia-ı İsna Aşeriye (İmamiyye Şiası), âdil, helâlzâde olmalı ve namazı sahih bir şekilde bilmelidir. Muktedi erkek ise, uyulan cemaat imamı da erkek olmalıdır. İyiyi kötüden ayırt edebilen çocuğun, kendisi gibi bir başka çocuğa uyması caiz değildir. Farz ihtiyat gereği, kadının da uyacağı imam, erkek olmalıdır.

1454- Adil bildiği bir imamın, hâlâ adil olup olmadığından şüphe eden bir kimse, ona uyabilir.

1455- Ayakta namaz kılan bir kimse, oturarak veya yatarak namaz kılana uyamaz. Yine oturarak namaz kılan kim-se, yatarak namaz kılana uyamaz.

1456- Oturarak namaz kılan, kendisi gibi oturarak na-maz kılan kimseye uyabilir. Yine yatarak namaz kılan, oturarak namaz kılana uyabilir. Fakat oturarak namaz kılan bir kimse, kendisi gibi yatarak namaz kılana uyamaz.

1457- Bir özürden dolayı teyemmüm veya cebire ab-destiyle namaz kılan cemaat imamına uyulabilir. Ama farz ihtiyat gereği, herhangi bir özürden dolayı necis bir elbiseyle namaz kılan imama uyulmamalıdır.

1458- Farz ihtiyat gereği, bir hastalık yüzünden idrar ve gaitasının çıkmasını önleyemeyen imama uyulmaz.

1459- Cüzam veya baras gibi bir hastalığı olan kimse, farz ihtiyat gereği cemaat imamı olmamalıdır.

MUKTEDİ İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

1460- İmama uymayı niyet ederken imamı belirlemek gerekir. Fakat ismini bilmek gerekmez. Meselâ eğer "Hazır bulunan şu imama uyuyorum" diye niyet edilirse, namaz sahihtir.

1461- İmama uyan, Fatiha ve sure dışında namazın her şeyini kendisi okumalıdır. Fakat onun birinci veya ikinci rekâtı, imamın ise üçüncü veya dördüncü rekâtı olursa, Fatiha ve sureyi de okumalıdır.

1462- Eğer imama uyan, sabah, akşam ve yatsı namazlarının birinci ve ikinci rekâtlarında, imamın okuduğu Fatiha ve sureyi işitirse, kelimeleri ayırt edemezse de Fatiha ve sureyi okumamalıdır. Eğer imamın sesini işitmezse, Fatiha ve sureyi okuması müstehaptır, ama sessiz okumalıdır. Yanılarak sesli okursa, sakıncası yoktur.

1463- Muktedi, imamın okuduğu Fatiha ve surenin bazı kelimelerini işitir, bazısını işitmezse, farz ihtiyat gereği Fatiha ve sureyi okumamalıdır.

1464- Muktedi, yanılarak veya işittiği sesin imamın sesi olmadığını sanarak Fatiha ve sureyi okur; ancak daha sonra duyduğu sesin imama ait olduğunu anlarsa, namazı sahihtir.

1465- İmamın sesini işitip işitmediğinden veya işittiği sesin imamın sesi olup olmadığından şüphe eden bir muk-tedi, Fatiha ve sureyi okuyabilir.

1466- Muktedi, öğle ve ikindi namazının birinci ve ikinci rekâtında Fatiha ve sure okumamalıdır. Onun yerine zikretmesi müstehaptır.

1467- Muktedi, iftitah tekbirini imamdan önce almamalıdır. Hatta farz ihtiyat gereği imamın tekbiri tamamlanmadan tekbiri almamalıdır.

1468- Muktedi, imamdan önce kasten de selâm verse, namazı sahihtir.

1469- Muktedinin, iftitah tekbiri ve selâm dışındaki namazın diğer şeylerini imamdan önce söylemesinin sakıncası yoktur. Ancak onları işitir veya imamın ne zaman ne söylediğini bilirse, imamdan önce söylememesi müstehap ihtiyattır.

1470- Muktedi, okunacak şeyler dışındaki namazın rükû ve secde gibi fiillerini imamlarla birlikte veya ondan biraz sonra yerine getirmelidir. Eğer bilerek imamdan önce veya ondan bir süre sonra yaparsa, günah işlemiş olur; ama namazı sahihtir. Fakat peş peşe iki rükûnü imamdan önce veya sonra yaparsa, gerçi namazın münferit olarak sahih olması uzak görüş olmamasıyla birlikte, farz ihtiyat gereği namazı bitirip iade etmelidir.

1471- İmam kalkmadan önce yanılarak rükûdan kalkan muktedi, imam hâlâ rükûdaysa hemen rükûya dönüp imamlarla beraber kalkmalıdır; bu durumda rükûn olan rükûnun fazla olması, namazı batıl etmez. Ama eğer rükûya döner ve rükûya varmadan önce imam kalkarsa, namazı batıl olur.

1472- İmam kalkmadan önce yanılışlıkla secdeden kalkarsa, secdeye geri dönmelidir. Her iki secdede aynı durum tekrarlanırsa, rükûn olan iki secdenin fazla yapılması namazı batıl etmez.

1473- Yanılışlıkla imamdan önce secdeden kalkan kimse, secdeye döner; ancak secdeye varmadan imam kalkarsa, namazı sahihtir. Fakat bu durum her iki secdede de tekrarlanırsa, namaz batıl olur.

1474- Yanılışlıkla imamdan önce rükû veya secdeden kalkan kimse, yanılarak veya imama yetişemeyeceğini sanarak rükû veya secdeye gitmezse, namazı sahihtir.

1475- Secdeden kalkıp imamın secdede olduğunu görürse, imamın birinci secdesi olduğunu sanarak imamlarla secde etmiş olsun diye secdeye gider ve imamın ikinci secdesi olduğunu anlarsa, farz ihtiyat gereği namazı tamamlayıp iade etmelidir. Ama eğer, imamın ikinci secdede olduğunu sanarak secdeye gider ve imamın birinci

secdesi olduğunu anlarsa, imama uyararak secdeye gidip namazını tamamlayabilir. Ama cemaat namazından ayrılıp tek başına tamamlaması, müstehap ihtiyattır.

1476- Yanılarak imamdan önce rükûya gider ve başını kaldırdığı takdirde imamın kıraatinden bir miktarına yetişecek durumdaysa, eğer başını kaldırıp imamla beraber rü-kûya giderse, namazı sahihtir.

1477- Yanılarak imamdan önce rükûya gider ve eğer başını kaldırdığında imamın kıraatinden hiçbir şeye yetişemeyecek bir durumda olursa, rükûdan kalkıp namazı imam ile tamamlamalıdır ve kılınan namaz sahihtir. Ancak müstehap ihtiyat gereği, namazı iade etmelidir. Eğer başını kaldırmayıp imam yetişinceye kadar beklerse, namazı yine sahihtir.

1478- İmamdan önce secdeye giderse, kalkıp imamla beraber secdeye gitmelidir ve bu şekilde kılınan namaz sahihtir. Ancak bu durumda namazı iade etmesi, müstehap ihtiyattır. Eğer başını kaldırmazsa, namazı sahihtir.

1479- İmam, kunut olmayan bir rekâta kunut okur veya teşehhüt bulunmayan bir rekâta teşehhüt okumaya başlarsa, muktedi kunut ve teşehhüdü okumamalıdır. Ama imamdan önce rükûya gidemez veya imam kalkmadan önce kalkamaz, imamın kunut veya teşehhüdünün bitmesini bekleyip sonra namazın geri kalan kısmını imamla tamamlamalıdır.

CEMAAT NAMAZIYLA İLGİLİ MÜSTEHAPLAR

1480- Namazda imama uyan sadece bir erkek ise, imamın sağında durması müstehaptır. Eğer bir kadınsa, sec-de edeceği yer, imamın dizlerine veya ayakları hizasına gelecek şekilde imamın sağında durması müstehaptır. Eğer bir erkek ve bir kadın veya bir erkek ve bir kaç kadın olursa, erkek imamın sağında, kadınlar da arkasında durmalıdır. Eğer birkaç erkek ve birkaç kadın olurlarsa, imamın arkasında durmaları müstehaptır. Bir kaç erkek ve birkaç kadın olduklarında, erkeklerin imamın, kadınların da erkeklerin arkasında durması müstehaptır.

1481- Eğer imam ve muktedi (=ona uyan) her ikisi de kadın ise, [farz] ihtiyat gereği imam biraz önde durmalıdır.

1482- İmamın safın ortasında yer alması, ilim, takva ve kemal ehlinin de birinci safta durmaları müstehaptır.

1483- Cemaat saflarının düzgün olması, bir safta duranların arasında fasıla olmayıp omuzlarının bir hizada olması müstehaptır.

1484- "Ked kamet'is-selah" (namaz başlamak üzeredir) denildikten sonra cemaatin ayağa kalkması müstehaptır.

1485- Cemaat imamının cemaatin içinde en güçsüz olanların durumunu gözetmesi, zayıf olanların da yetişebilmesi için acele etmemesi müstehaptır. Yine kunut, rükû ve secdeleri uzatmaması müstehaptır. Ama cemaatin hepsi u-zatmayı isterlerse, uzatılabilir.

1486- Cemaat imamı, sesli okunan Fatiha, sure ve zikirleri, herkesin duyacağı şekilde okuması müstehaptır. Elbette aşırı derecede sesini yükseltmemelidir.

1487- İmam, rükûda iken birisinin cemaate katılmak istediğini anlarsa, rükûsunu her zamankinin iki katı kadar uzatması ve iki kat uzattıktan sonra cemaate katılmak isteyen başka birilerinin geldiğini anlasa da, kalkması müs-tehaptır.

CEMAAT NAMAZIYLA İLGİLİ MEKRUHLAR

1488- Saflarda yer olduğu hâlde, insanın tek başına arkada durması mekruhtur.

1489- İmama uyanın namazın zikirlerini imamın işiteceği derecede sesli okuması mekruhtur.

1490- Öğle, ikindi ve yatsı namazlarını iki rekât kılan bir yolcunun, bu namazlarda yolcu olmayan imama uyması mekruhtur. Yolcu olmayanın da bu namazlarda yolcuya uy-ması mekruhtur. [62]

ÂYAT NAMAZIYLA İLGİLİ HÜKÜMLER

1491- Kılınma şekli ileride açıklanacak olan âyat namazı dört şeyden dolayı farz olur:

1) Güneş tutulması -kısmen olup hiç kimse korkmasa da-

2) Ay tutulması -kısmen olup hiç kimse korkmasa da-

3) Deprem -kimse korkmasa bile-

4) Gök gürültüsü, şimşek çakması, kara ve kızıl rüzgârların esmesi ve benzeri şeyler. Elbette halkın genelinin korkuya düştüğü takdirde, farz ihtiyat gereği bu gibi hadiselerde âyat namazı kılınmalıdır.

1492- Âyat namazını gerektiren birden fazla olay gerçekleşirse, onların her birisi için bir âyat namazı kılınmalıdır. Meselâ, hem güneş tutulur, hem de deprem olursa, iki âyat namazı kılınmalıdır.

1493- Bir kimsenin üzerine hepsi aynı sebebe dayanan bir kaç âyat namazı farz olursa, meselâ, üç defa güneş tutulur; ancak hiçbirinin namazını kılmamışsa, kazasını kılarken hangisini hangi tutuluştan dolayı kıldığını ayırt etmesi gerekmez. Yıldırım düşmesi, kara ve kızıl yellerin esmesi vb. sebepler için bir kaç âyat namazı farz olmuşsa, aynı hüküm geçerlidir. Fakat güneş ve ay tutulması ve depremden dolayı veya bunlardan ikisi için, üzerine namaz farz olmuşsa, farz ihtiyat gereği niyet ederken hangisi için âyat namazı kılacağını belirtmesi gerekir.

1494- Âyat namazını gerektiren şeyler hangi şehirde meydana gelirse, sadece oranın halkı âyat namazı kılmalıdır; başka yerlerin halkına farz olmaz. Fakat o şehirle bir sayılabilecek kadar yakın olan yerlerin halkına âyat namazı farz olur.

1495- Güneş veya ay tutulmaya başladığı andan itibaren insan âyat namazını kılmalıdır. Farz ihtiyat gereği, açılmaya başlayıncaya kadar namaz geciktirilmemelidir.

1496- Âyat namazı güneş veya ay açılmaya başladığı ana kadar ertelenirse, farz ihtiyat gereği eda veya kaza niyeti edilmemelidir. Fakat tamamen açılmalarından sonra, âyat namazı kılınırsa, kaza olarak niyet edilmelidir.

1497- Güneş veya ayın tutulma müddeti bir rekât kılınacak vakitten fazla olur ve de namaz kılınmaz; ancak açılmaya başlamasına bir rekâtlık süre kaldığında kılınmak istenirse, eda niyeti yapılmalıdır. Hatta eğer onların tutulma müddeti bir rekât kadar bile olsa, farz ihtiyat gereği âyat namazı eda olarak kılınmalıdır.

1498- Deprem, yıldırım, şimşek ve benzerleri meydana geldiği zaman, âyat namazı hemen kılınmalıdır; kılınmaz-sa günah işlenmiş olur ve ömrün sonuna kadar kılınması farzdır; ne zaman kılınırsa, eda sayılır.

1499- Ay veya güneş açıldıktan sonra hepsinin tutulduğu anlaşılırsa, âyat namazı kaza edilmelidir. Fakat bir miktarının tutulmuş olduğu anlaşılırsa, kaza edilmesi farz değildir.

1500- Ayın veya güneşin tutulduğunu söyleyen bir grup insanın sözünden insan yakine ermez ve âyat namazı kılınmaz; ancak daha sonra doğru söyledikleri anlaşılırsa, ay veya güneşin tamamı tutulmuş olduğu takdirde, âyat namazını kılmalıdır. Yine adil oldukları belli olmayan iki kişi ay veya güneşin [tamamının] tutulduğunu söyler; ancak sonradan adil oldukları anlaşılırsa, âyat namazı kılmalıdır. Hatta bu farzda bir kısmının tutulduğu anlaşılırsa, farz ihtiyat gereği âyat namazı kılmalıdır.

1501- İnsan ilmi kurallara dayanarak güneş veya ayın tutulma vaktini bilen kimselerin sözüyle güneş ve ayın tutulduğuna kanaat getirirse, farz ihtiyat gereği âyat namazını kılmalıdır. Yine filan vakit güneş veya ay tutulacak ve şu kadar zaman sürecek deseler ve insan da onların sözüne güvenirse, farz ihtiyat gereği onların sözüne göre amel etmelidir. Meselâ, güneş falan saatte açılmaya başlayacaktır derlerse, ihtiyat ederek namazı o vakte kadar geciktirmemelidir.

1502- Kılınan âyat namazının batıl olduğu anlaşılırsa, ikinci kez kılınmalıdır; vakit geçmişse, kaza edilmelidir.

1503- Günlük namazların vaktinde insanın üzerine â-yat namazı da farz olursa, eğer her ikisine de müsait vakit olursa, istediğini önce kılabilir. Eğer birisinin vakti dar ise, önce vakti dar olanı kılmalıdır; eğer her ikisi için de vakit dar ise, önce günlük namazını kılmalıdır.

1504- Günlük namaz kılınırken âyat namazının vaktinin dar olduğu anlaşılırsa, günlük namazın da vakti darsa, tamamlanıp sonra âyat namazının kılınması gerekir. Günlük namazının vakti dar değilse, bozulup önce âyat namazı sonra günlük namazı kılınmalıdır.

1505- Âyat namazı kılınırken günlük namazın vaktinin dar olduğu anlaşılırsa, âyat namazı terk edilip günlük namazı kılınmalıdır. Günlük namazın peşinden namazı bozacak bir iş yapılmadan âyat namazına kalman yerden devam edilmelidir.

1506- Kadın hayız veya nifas hâlindeyken güneş veya ay tutulur; güneş ve ayın açılma müddetinin sonuna kadar kadının durumu devam ederse, üzerine âyat namazı farz olmaz; kazası da yoktur.

Âyat Namazının Kılınış Şekli

1507- Âyat namazı iki rekâttır ve her rekâtında beş rükû vardır. Kılınma şekli şöyledir: Niyet edildikten sonra tekbir alınır ve bir Fatiha ve bir sure tam olarak okunur. Rükûya gidilir ve rükûdan kalkılır. Yine bir Fatiha ve bir sure okunarak tekrar rükûya gidilir; bu iş beş defa tekrarlanır, beşinci rükûdan doğrulduktan sonra iki secde yapılır, ayağa kalkılıp ikinci rekât da birinci rekât gibi kılınır; teşehhüt okunup selâm verilir.

1508- Âyat namazında; niyet, tekbir ve Fatiha'dan sonra bir surenin ayetleri beşe bölünüp, bir ayet veya daha fazlası okunup rükûya gidilebilir. Rükûdan kalktıktan sonra, Fatiha okunmadan o surenin sonraki ayeti okunup rükûya gidilir. Beşinci rükûya kadar bu şekilde devam edilerek beşinci rükûdan önce okunan sure bitirilir. Meselâ, İhlâs Suresi'nin o-kunması kastıyla "Bismillahirrehmanirrehim" denilir ve rükûya gidilir; sonra kalkılır ve "Kul huvellahu ehed" denilip ikinci kez rükûya gidilir; rükûdan kalkılır ve "Ellah'us-se-med" denilir. Yine rükûya gidilip kalkılır ve "Lem yelid ve lem yûled" denilir ve rükûya gidilir, tekrar kalkılır ve "Ve lem yekun lehu kufuven ehed." denilip beşinci rükûya gidilir ve ondan sonra kalkılır ve iki secde yapılır. İkinci rekât da birinci rekât gibi yerine getirildikten sonra, iki secde yapılır ve teşehhüt okunup namazın selâmı verilir.

1509- Âyat namazının birinci rekâtında Fatiha ve surenin beş defa okunarak, ikinci rekâtında ise bir Fatiha ve bir surenin beşe bölünerek kılınmasının mahzuru yoktur.

1510- Günlük namazlarla ilgili farz ve müstehaplar, â-yat namazında da farz ve müstehaptır. Fakat âyat namazında ezan ve ikamet yerine üç defa sevap ümit edilerek "Es-selâh" denilmesi müstehaptır.

1511- Beşinci ve onuncu rükûdan sonra "Semi'ellahu limen hemideh" demek, her rükûdan önce ve sonra tekbir almak müstehaptır.

1512- İkinci, dördüncü, altıncı, sekizinci ve onuncu rükûlardan önce kunut okumak müstehaptır. Ama sadece onuncu rükûdan önce bir kunut okumak da yeterlidir.

1513- Âyat namazında kaç rekât kılındığından şüphe edilir ve herhangi bir tarafa karar verilemezse, namaz batıl olur.

1514- Birinci rekâtın son rükûsu mu, yoksa ikinci rekâtın ilk rükûsu mu diye şüpheye düşülür ve herhangi birine de karar verilemezse, namaz batıl olur. Fakat örneğin, rükûyu dört mü, beş mi yaptığından şüphe eder ve secdeye gitmek için de eğilmemiş olursa, şüphelenilen rükû yerine getirilmelidir. Ama eğer secdeye gitmek için eğilmiş olursa, şüpheye itina edilmemelidir.

1515- Âyat namazının rükûlarından her biri, birer rükündür; dolayısıyla kasten veya yanlışlıkla eksik veya fazla yapılırsa, namaz batıl olur.

RAMAZAN VE KURBAN BAYRAMI NAMAZLARI

1516- Ramazan ve Kurban Bayramı namazları, masum İmam'ın (ona selâm olsun) huzuru döneminde farzdır ve cemaatle kılınması gerekir. İmam'ın (ona selâm olsun) gaybette olduğu şu dönemde ise, müstehaptır. Farz ihtiyat gereği, cemaatle kılınmamalıdır. Ancak recâ niyetiyle [Allah'ın emrine uygun düşeceği ümidiyle] cemaatle kılınmasının sakıncası yoktur. Veliyy-i fakihin veya onun tarafından izinli olan kimselerin cemaatle kıldırımlarının sakıncası yoktur. [Bu durumda recâ kastı da gerekmez.]

1517- Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarının vakti, bayram günü güneşin doğuşundan öğleye kadardır.

1518- Kurban Bayramı namazını güneş yükseldikten sonra kılmak müstehaptır. Ramazan Bayramı'nda ise, güneşin yükselmesinden sonra iftar edilip, fıtra zekâtı verildikten sonra bayram namazını kılmak müstehaptır.

1519- Ramazan ve Kurban Bayramı namazları ikişer rekâttır. Birinci rekâta Fatıha ve sure okunduktan sonra, beş defa tekbir alınmalı; her tekbirden sonra bir kunut okunmalı ve beşinci kunuttan sonra bir tekbir daha alınıp rükûya gidilmeli ve iki secde yapılmalıdır. Tekrar ayağa kalkılıp ikinci rekâta dört tekbir alınmalı ve her tekbirden sonra bir kunut okunmalıdır. Beşinci tekbir alındıktan sonra rükûya gidilmeli; rükûdan sonra iki secde yapıp, teşehhüt okunmalı ve selâm verilmelidir.

1520- Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarının ku-nutlarında her türlü dua ve zikrin okunması yeterlidir. Fakat sevap umularak şu duanın okunması daha iyidir:

اللَّهُمَّ أَهْلَ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعِظَمَةِ وَأَهْلَ الْجُودِ وَالْجَبْرُوتِ وَأَهْلَ الْعَفْوِ وَالرَّحْمَةِ وَأَهْلَ التَّقْوَى وَالْمَغْفِرَةِ أَسْأَلُكَ بِحَقِّ هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيداً وَبِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ذُخْراً وَشَرْفاً وَكِرَامَةً وَمَزِيداً أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُدْخِلَنِي فِي كُلِّ خَيْرٍ أَنْدَخَلْتَ فِيهِ مُحَمَّدًا وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُخْرِجَنِي مِنْ كُلِّ سُوءٍ أَخْرَجْتَ مِنْهُ مُحَمَّدًا وَآلِ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا سَأَلْتُكَ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ وَأَعُوذُ بِكَ مِمَّا اسْتَعَاذَ مِنْهُ عِبَادُكَ الْمُخْلِصُونَ

Okunuşu: "EllaHumme ehl'el-kibriyâi ve'l-'ezemeti ve ehl'el-cûdi ve'l-ceberûti ve ehl'el-'efvi ve'r-rehmeti ve ehl'et-tekva ve'l-meğfire. Es'eluke bihekki haze'l-yevmillezî ce'eltehu li'l-musli-mîne 'îden ve li-Muhammedin sellellahu 'eleyhi ve âlihi zuhren ve şerefen ve kerameten ve mezîden en tuselliye 'ela Muhem-medin ve al-i Muhammedin ve en tudhilenî fî kulli heyrin edhelte fîhi Muhammeden ve âl-e Muhammedin ve en tuhricenî min kulli sûin ehrecte minhu Muhammeden ve âl-e Muhammedin seleva-tuke 'eleyhi ve 'eylehim. EllaHumme innî es'eluke heyre ma seeleke bihi 'ibaduk'es-salihûn ve e'ûzu bike mimmeste'aze minhu 'ibaduk'el-muhlesûn."[63]

1521- Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarında kıraatin yüksek sesle okunması müstehaptır.

1522- Bayram namazı için okunması gereken özel bir sure yoktur. Fakat birinci rekâta Şems (91. sure), ikinci rekâta Gâşiye (88. sure) surelerinin veya birinci rekâta A'lâ (87. sure), ikinci rekâta Şems Surelerinin okunması müstehaptır.

1523- Ramazan Bayramı günü bayram namazından ön-ce hurma ile iftar etmek, Kurban bayramı günü ise, namazdan sonra bir miktar kurban eti yemek müstehaptır.

1524- Bayram namazından önce gusletmek, dua kitaplarında açıklanan duaları namazdan önce ve sonra sevap ümidiyle okumak müstehaptır.

1525- Bayram namazında yerin üzerine secde etmek, tekbirleri alırken elleri kaldırmak ve namazı sesli kılmak müstehaptır.

1526- Ramazan Bayramı gecesi, akşam ve yatsı namazının; bayram günü sabah, öğle ve ikinci namazlarının, yine Ramazan Bayramı namazının ardından şu tekbirleri söylemek müstehaptır:

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا

Okunuşu: "Ellahu ekber, Ellahu ekber, la ilâhe illellah, vellahu ekber, Ellahu ekber, ve lillah'il-hemd, Ellahu ekberu 'ela ma hedana."[64]

1527- Kurban Bayramı'nda, insanın bayram gününün öğ-le namazıyla başlayıp on ikinci günü (ayın 12. günü) sabah namazıyla biten on namazın ardından önceki hükümde açıklanan tekbirleri ve ardından şu zikri demesi müstehaptır:

(اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقْنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا آتَانَا)

"Ellahu ekberu 'ela ma rezekena min behîmet'il-en'ami ve'l-hemdu lillahi 'ela ma eblana."[65]

Fakat Kurban Bayramı'nda insan Mina'da olursa, bayram günü öğle namazıyla başlayıp zilhiccenin on üçüncü günü sabah namazıyla biten on beş namazın ardından bu tekbirleri okuması müstehaptır.

1528- Bayram namazının üstü kapalı yerde kılınması mekruhtur.

1529- Namazın kunut ve tekbirlerinde şüphe edilirse, şüphe edilen kunut veya tekbirlerin yeri geçmemişse, az yapıldığına karar verilmelidir; daha sonra okunmuş olduğu anlaşılırsa, sakıncası yoktur.

1530- Kıraat veya tekbirler veyahut kunutlar unutulup yapılmadığı takdirde, namaz sahihtir.

1531- Rükû veya iki secde veya iftitah tekbiri unutulup yapılmazsa, namaz batıl olur.

1532- Bayram namazında secdenin biri veya teşehhüt unutulursa, namazdan sonra recâ [Allah'ın emirlerine uygun olması umuduyla] yerine getirilmesi, müstehap ihtiyattır. Gün-lük namazlarda yapıldığı takdirde sehiv secdesini gerektiren bir iş bayram namazında yapılırsa, müstehap ihtiyat gereği namazdan sonra recâ niyetiyle iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

NAMAZ İÇİN NAİP TUTMAK

1533- İnsanın ölümünden sonra, hayatta iken yerine getirmedeği namaz ve diğer ibâdetleri için ecîr yani ücret karşılığı onları yapması için birisi naip tutulabilir. Birisi onları ücretsiz yapacak olursa, sahihtir.

1534- İnsan dirilerden taraf bazı müstehap işlerde örneğin, Hz. Resulullah'ın ve Ehlibeyt İmamlarının (hepsine selâm olsun) türbelerini ziyaret etmek için ecîr olabilir. Ayrıca müstehap bir iş yapılıp sevabı ölümlere veya dirilere hediye edilebilir.

1535- Ölmüş bir kimsenin kaza namazları için ecîr tutulan, müçtehit olmalı veya namazla ilgili hükümleri doğru taklit etmiş bulunarak bilmelidir.

1536- Ecîr (naip), niyet ederken ölüyü belirtmelidir; a-ma ismini bilmesi gerekmez. "Kendisine ecîr olduğum kimse tarafından namaz kılıyorum" diye niyet ederse yeterlidir.

1537- Ecîr, kendisini ölü yerine bırakmalı ve onun ibâdetlerini kaza etmelidir. Bir ameli yapar ve sevabını ölüye hediye ederse, bu yeterli olmaz.

1538- Namazı sahih olarak kılacağına güvenilen kimse ancak ecîr tutulabilir.

1539- Ölen birisinin namazları için bir başkasını ecîr tutan kimse, ecîrin amelleri yerine getirmediğini veya batıl olarak yerine getirdiğini anlarsa, ikinci defa ecîr tutmalıdır.

1540- Eğer ecîrin amelleri yapıp yapmadığından şüphe edilirse, o yaptım bile dese, tekrar ecîr tutulmalıdır. Ama ecîrin yaptığı amelin sahih olup olmadığından şüphe edilirse, ecîr tutmak gerekmez.

1541- Özürlü olup örneğin oturarak namaz kılan kimse, ölünün namazları için ecîr tutulamaz. Hatta farz ihtiyat gereği, teyemmüm veya cebire abdesti alarak namaz kılan kimse de, ecîr tutulmamalıdır.

1542- Erkek kadın için, kadın da erkek için ecîr tutulabilir. Namazların sesli ve sessiz kılınması hususunda, ecîr kendi vazifesine göre hareket etmelidir.

1543- Ölünün namazlarının tertiple kaza edilmesi gerekmez. Ölen kimsenin kendi kaza namazlarının sırasını bildiğini bilseler bile fark etmez.

1544- Ecîre, ameli özel şekilde yapması şart koşulursa, şarta uyarak ameli yapması gerekir. Şart koşulmazsa, ameli kendi vazifesine uygun yapmalıdır. Fakat kendisinin ve ölünün vazifesinden hangisi ihtiyata daha uygunsa, ona amel etmesi müstehap ihtiyattır. Meselâ ölünün vazifesi, tesbi-hât-ı erbaa'yı üç defa, kendi vazifesi ise bir defa söylemek olursa, üç defa söylesin.

1545- Ecîrle namazı hangi müstehaplarla birlikte kılması kararlaştırılmazsa, genelde yapılan müstehaplar yapılmalıdır.

1546- Ölü, kazaya bıraktığı namazların tertibini biliyorsa, o namazlar için birkaç ecîr tutulmak istenirse, her birine ayrı bir vakit tayin etmek gerekmez.

1547- Bir kimse, bir sene içinde ölünün namazlarını kılmak için ecîr olur ve sene tamamlanmadan ölürse, yerine getirilmediği bilinen namazlar için başka bir ecîr

tutulmalıdır. Farz ihtiyat gereği, yerine getirilmediğine ihtimal verilen namazlar için de ecîr tutulmalıdır.

1548- Bir ölünün namazları için ecîr tutulan kimse, ücretin hepsini alır ve namazları kılıp bitirmeden ölürse, "bütün namazları ecîrin kendisi kılmalıdır" diye şart koşulmuşsa, kılınmayan namazların karşılığı onun malından ölünün velisine verilmelidir. Meselâ, eğer namazın yarısı kılınmamışsa, alınan paranın yarısı onun malından alınıp ölünün velisine verilmelidir. Eğer ecîrin kendisinin yapması gerektiğine dair herhangi bir şart koşulmamışsa, vârislerin ölünün geriye bıraktığı maldan ecîr tutmaları gerekir ve eğer geriye bir mal bırakmamışsa, mirasçılara bir şey farz olmaz.

1549- Ölünün namazlarını bitirmeden önce ölen ecîrin kendisinin de kaza namazı olursa, geriye bıraktığı maldan, ecîr tutulduğu ve yerine getiremediği namazlar için ecîr tutulmalıdır. Eğer bir şey artarsa, vasiyet etmiş olur ve mirasçılar da izin verirlerse, kazaya kalan namazlarının hepsi için ecîr tutulur. Eğer izin vermezlerse, malının üçte biri kendi namazları için harcanır.

ORUÇ HÜKÜMLERİ

Oruç; Allah-u Tealâ'nın emrini yerine getirmek için in-sanın, sabah ezanından akşam ezanına kadar ileride açıklayacağımız orucu bozan şeylerden sakınmasıdır.
NİYET

1550- [Orucun sahih olması için niyet etmek şarttır, ama] insanın oruca ille de kalp ile niyet etmesi veya dil ile örneğin, "Yarın oruç tutacağım." demesi şart değildir; âlemlerin Rabbinin emrine itaat etmek için, sabah ezanından akşam ezanına kadar oruca aykırı olan işlerden kaçınması yeterlidir. Bu müddet içinde oruçlu bulunduğu ya-kîn edebilmesi için de, sabah ezanının bir miktar öncesinden akşam ezanının bir miktar sonrasına kadar orucu bozan şeylerden sakınması gerekir.

1551- İnsan, ramazan ayının her gecesinde yarınki günün orucuna niyet edebilir. Fakat bununla birlikte, ramazanın ilk gecesinde ayın bütün günlerinin orucuna niyet etmesi de iyidir.

1552- [Ramazan ayında yarınki günün orucuna niyet etmek için belli bir vakit yoktur;] insan, gecenin başlangıcından sabah ezanına kadar herhangi bir vakitte yarınki günün orucuna niyet etmiş olursa, sakıncası yoktur [orucu sahihtir].

1553- Müstehap oruç için niyetin vakti, gecenin başlangıcından güneşin batışına, niyet edebilecek miktardaki bir vaktin kalmasına kadardır. Dolayısıyla bir kimse, bu zamana kadar orucu bozacak bir iş yapmaz ve müstehap oruca niyet ederse, orucu sahih olur.

1554- Sabah ezanından önce oruca niyet etmeksizin u-yuyan kimse, eğer öğleden önce uyanıp niyet etmiş olursa, orucu ister farz olsun, ister müstehap sahihtir. Fakat öğle ezanından sonra uyanırsa, [müstehap oruca niyet edebilir; ama] farz oruca niyet edemez.

1555- Ramazan orucundan başka bir oruç tutmak isteyen kimse, bunu niyetinde belirtmelidir. Meselâ, "Kaza orucu" veya "Adak orucu tutuyorum." şeklinde niyet etmelidir. Fakat ramazanda, "Ramazan ayının orucunu tutmaya niyet ettim." diye niyet etmesi gerekmez. Hatta ramazan ayı olduğunu bilmeyen veya unutan birisi, başka bir oruca niyet etmiş olsa dahi, tutmuş olduğu oruç ramazan orucu yerine geçer.

1556- Bir kimse, ramazan ayı olduğunu bildiği hâlde başka bir oruca niyet ederse, tuttuğu oruç ramazan orucuna sayılmadığı gibi niyet ettiği oruca da sayılmaz.

1557- Bir kimse, ramazan ayının meselâ, ilk günü niyetiyle oruç tutup sonradan o günün ramazanın ikinci veya üçüncü günü olduğunu anlarsa, orucu sahihtir.

1558- Ramazan ayı gecesinde oruca niyet ettikten sonra bayılıp, fecirden sonra kendine gelen kimse, farz ihtiyat gereği o günün orucunu tamamlamalıdır [ve artık o günü bir de kaza etmesi gerekmez]. Ama eğer tamamlamazsa, o günü kaza etmelidir.

1559- Sabah ezanından önce niyetini eden ve daha son-ra sarhoş olup, gündüz kendine gelen kimse, farz ihtiyat gereği hem o günün orucunu tamamlamalı, hem de kazasını yerine getirmelidir.

1560- Bir kimse, sabah ezanından önce niyet edip, bütün gün boyunca uyur ve akşam ezanından sonra uyanırsa, orucu sahihtir.

1561- Ramazan ayı olduğunu bilmeyen veya unutan bir kimse, öğleden önce ramazan ayı olduğunu anlayınca, bakılır: Eğer orucu bozan işlerden birini yapmamışsa, niyet etmek suretiyle orucu sahih olur. Fakat oruca aykırı olan fiillerden birini yapmış veya ramazan ayında olduğunu öğle ezanından sonra öğrenmiş olursa, oruçlu bulunmuş olmaz; ama akşam ezanına kadar orucu bozan şeylerden sakınmalı ve ramazandan sonra da o günün orucunu kaza etmelidir.

1562- Bir çocuk, ramazan ayında sabah ezanından önce bulûğ çağına ererse, [o günden itibaren] oruç tutmalıdır. Ama sabah ezanından sonra baliğ olan çocuğa, o günün orucu farz olmaz.

1563- Ölü adına oruç tutmak üzere ecîr olan kimsenin, [kendisi için] müstehap oruç tutmasında herhangi bir sakınca yoktur. Fakat ramazan ayından orucu kazaya kalan veya üzerine başka bir oruç farz olan kimsenin, müstehap oruç tutması caiz değildir. Böyle bir şahıs, eğer unutarak müstehap oruca niyet eder ve öğleden önce üzerinde farz orucun olduğunu hatırlarsa, müstehap orucu bozulur; ancak niyetini farz olan oruca çevirebilir. Ama öğleden sonra hatırlarsa, orucu batıl olur. Fakat akşam ezanından sonra hatırlarsa, orucu, sakıncasız değilse de sahihtir.

1564- Belirli bir gün oruç tutmayı nezreden insan gibi, ramazan orucu dışında üzerine muayyen oruç farz olan kimsenin, [o günün orucuna gecedan niyet etmesi gerekir ve eğer] sabah ezanına kadar kasten niyet etmezse, orucu batıl olur. O günün orucunun üzerine farz olduğunu bilmeyen veya unutan kimse ise, öğleden önce oruçlu olmasının gerekliliğini hatırlar ve o zamana kadar orucu bozacak bir iş de yapmamış olursa, niyet ettikten sonra orucu sahihtir; aksi takdirde batıldır.

1565- Keffaret orucu gibi muayyen zamanı olmayan farz bir orucun niyetini, kasten öğle [ezanının] öncesine kadar ertelemenin sakıncası yoktur. Hatta niyet etmeden önce, oruç tutmamayı kararlaştıran veya oruç tutup tutmama arasında tereddüt eden kimse, orucu bozacak bir iş yapmaz ve öğleden önce de niyetini ederse, orucu sahih olur.

1566- Ramazan ayında öğleden önce Müslüman olan bir kâfir, sabah ezanından o vakte kadar orucu bozan bir iş yapmamış olsa bile, o günü oruç tutamaz ve sonradan kaza etmesi de gerekmez.

1567- Ramazan ayında öğleden önce iyileşen bir hasta, sabah ezanından o vakte kadar orucu bozan bir şey yapmamışsa, oruca niyet edip, o günün orucunu tutmalıdır. Ancak öğleden sonra iyileşen hastanın, o günü oruç tutması farz değildir.

1568- Şaban ayının otuzuncu gününün ramazandan olup olmadığı konusunda, şüphe ve tereddüt hâsıl olursa, o günde oruç tutmak farz değildir ve eğer o günü oruç tutmak isterse, ramazan orucu olarak niyet edemez. Ancak böyle bir günde, geçmiş ramazana ait kaza veya onun gibi herhangi bir oruca niyet eder ve daha sonra bu günün ramazan ayından olduğu ortaya çıkarsa, bu oruç, ramazan o-rucu yerine geçerli olur.

1569- Şek gününde, yani şaban ayının otuzuncu gününün şabandan mı yoksa ramazan ayından mı olduğu hususunda şüphe vaki olan günde, eğer bir kimse kaza, müste-hap veya benzeri bir oruca niyet ettikten sonra gündüz ramazan ayı olduğunu anlarsa, niyetini ramazan orucuna çevirmelidir.

1570- Bir kimse, ramazan orucu gibi muayyen (=belli bir vakti) olan farz orucun niyetinden dönerse, orucu batıl olur. Ancak, orucu bozan şeylerden birini yapmaya niyet eder fakat o işi yapmazsa, orucu batıl olmaz.

1571- Müstehap veya farz keffaret orucu gibi vakti mu-ayyen olmayan bir oruçta, orucu bozan bir iş yapmaya niyet eden yahut yapıp yapmama konusunda tereddütlü olan ama bununla birlikte orucu bozan hâllerden kaçınan bir kimse, eğer öğleden önce tekrar niyet edip oruca devam e-derse, orucu sahihtir.

ORUCU BOZAN ŞEYLER

1572- Dokuz şey orucu bozar:

- 1) Yemek ve içmek.
- 2) Cimâ (=Cinsel ilişkide bulunmak).
- 3) İstimnâ (=Mastürbasyon).
- 4) Allah'a, Hz. Muhammed'e (s.a.a) ve Resulullah'ın halifeleri olan on iki Ehlibeyt İmamlarına (a.s) yalan isnatta bulunmak.
- 5) Boğaza yoğun (=katı) toz kaçırarak.
- 6) Başın tamamını suya daldırmak.

7) Cünüp, hayız ve nifas hâllerinde sabahlamak.

8) İhtikan (=Sıvı şeylerle tenkiye yapmak).

9) Kusmak.

Bunlarla ilgili açıklamalar, ilerdeki hükümlerde izah e-dilecektir.

1) Yemek ve İçmek

1573- Oruçlu bir kimse, su ve ekmek gibi yenilip içilmesi normal olan yahut toprak ve zank (=ağaç balı) gibi yenilip içilmesi normal olmayan bir şeyi kasten yer veya içerse, orucu batıl olur. Yenilip içilen şey, ister az olsun, ister çok olsun, hüküm değişmez. Hatta misvak kullanan biri, misvakı ağzına alıp dışarı çıkardıktan sonra tekrar ağzına alarak misvakta bulunan ıslaklığı yutarsa, orucu bozulur. Fakat misvaktaki ıslaklık, ağız dışından içeri alınmış denmeyecek şekilde olur ve ağzın suyuna karışarak kaybolursa, bundan ötürü oruç bozulmaz.

1574- İnsan, sahur yemeği yerken fecrin doğduğunu anlarsa, ağzındaki lokmayı dışarı çıkarmalıdır. Eğer bir kişi böyle bir durumda ağzındaki lokmayı dışarı çıkarmaz ve bilerek onu yutarsa, orucu batıl olur ve sonradan açıklayacağımız şekilde üzerine keffaret de gerekir.

1575- Oruç hâlindeyken yanlışlıkla bir şey yiyip içen kimsenin orucu batıl olmaz.

1576- Farz ihtiyat gereği oruçlu kimsenin, vücuda gıda verip fayda sağlayan iğneleri yaptırmaktan sakınması gerekir. Ama vücudu uyuşturan veya [tedavi amacıyla] ilâç yerine kullanılan iğnelerin oruç için herhangi bir sakıncası yoktur.

1577- Oruçlu kimse, dişlerinin arasında kalmış olan yemek kırıntısını kasten yutarsa, orucu batıl olur.

1578- Oruç tutmak isteyen kimsenin, sabah ezanından önce dişlerinin arasını [kürdan veya herhangi bir şeyle] temizlemesi gerekmez. Dişlerinin arasında kalan yemek kırıntılarının gündüz boğazına kaçacağını bilen kimse, eğer temizlemez ve o kırıntılardan boğazına bir şey kaçırırsa, orucu batıl olur. Hatta böyle bir şahsın boğazına bir şey kaçmasa bile, farz ihtiyat gereği o günün orucunu sonradan kaza etmesi gerekir.

1579- Tükürüğü yutmak, ekşi ve benzeri şeyleri düşün-mek suretiyle ağızda toplanmış olsa bile, orucu batıl etmez.

1580- Ağız boşluğuna inmediği sürece sümüğü yutmanın sakıncası yoktur. Ama ağız boşluğuna inerse, farz ihtiyat gereği yutulmamalıdır.

1581- Oruçlu bir kimse, aşırı susuzluktan dolayı helâk olmasından korkarsa, bu durumda ölümden kurtulacak miktarda su içebilir; ama orucu batıl olur. Hatta eğer ramazan ayı içerisinde olursa, günün geride kalan kısmında orucu bozan şeylerden de sakınmalıdır.

1582- Bebekler ya da kuşlar için yiyecek maddeleri çiğnemek veya yemeğin tadına bakmak gibi genelde boğaza ulaşmayan bir işi yapmak, tesadüfen elde olmaksızın boğaza bir şey kaçsa bile, orucu bozmaz. Ama eğer insan önceden boğazına bir şeyler kaçacağını bilirse, boğaza kaç-masıyla orucu bozulur ve üzerine kaza ile birlikte keffaret de lâzım gelir.

1583- İnsanın zaaf ve dayanamazlık sebebiyle orucu bozması caiz değildir. Fakat zaafi genelde tahammül edilme-yecek derecede olursa, orucu bozmasının sakıncası yoktur.

2) Cinsel İlişkide Bulunmak

1584- Cinsel ilişkide bulunmak, meni gelmese ve erkeklik organı yalnızca sünnet mahalli kadar dâhil olsa bile, orucu bozar.

1585- Eğer sünnet mahalli miktarından daha az bir kısmı dahil olur ve meni de gelmezse, oruç bozulmaz. An-cak, erkeklik organı kesilmiş bir kimsenin sünnet mahallinin az bir miktarının dâhil olmasıyla da orucu bozulur.

1586- Sünnet mahalli kadarının dâhil olup olmadığından şüphe eden oruçlunun orucu sahihtir. Erkeklik organı kesilmiş olan bir kimse ise, organının bir kısmının dâhil olup olmadığından şüphe ederse, orucu sahihtir.

1587- Ramazan ayında oruçlu olduğunu unutarak veyahut hiçbir ihtiyar ve iradesi kalmayacak şekilde başkasının zorlamasına maruz kalarak cinsel ilişkide bulunan kimsenin orucu bozulmaz. Ancak ilişki hâlinde oruçlu olduğunu hatırlar veyahut artık zorlama söz konusu olmazsa, kendisini ilişki hâlinde hemen geri çekmelidir. Eğer kendini geri çekmezse, orucu batıl olur.

3) İstimnâ (=Mastürbasyon)

1588- Eğer oruçlu bir kimse, istimnâ yaparak kendisinden meni getirirse, orucu batıl olur.

1589- Elinde olmaksızın oruçlu kimseden meni gelirse, orucu bozulmaz. Fakat bir iş yapar ve bu iş yüzünden elinde olmaksızın ondan meni gelirse, orucu batıl olur.

1590- Oruçlu bir kimse, gündüz uyuduğu takdirde ihtilâm olacağını, yani uykuda kendisinden meni geleceğini bilse bile uyuyabilir. Böyle bir kimse uyur ve ihtilâm da olursa, orucu sahihtir.

1591- Oruçlu kimse, meni gelirken uykudan uyanırsa, meninin dışarı çıkmasını önlemesi gerekmez [orucu da bozulmaz].

1592- Oruçlu bir kimse, ihtilâm olduktan sonra idrar yapabileceği gibi, 72. hükümde açıklandığı üzere istibrâ [yani özel idrar temizleme usûlü] da yapabilir. Ancak guslettikten sonra, idrar veya istibrâ yaptığı takdirde mecrada kalan meninin dışarı çıkacağını bilirse, istibrâ yapamaz.

1593- İhtilâm olan oruçlu bir kimse, mecrada meninin kaldığını ve gusül etmeden önce idrar yapmadığı takdirde guslettikten sonra meninin dışarı çıkacağını bilirse, farz ihtiyat gereği gusülden önce idrar yapmalıdır.

1594- Meni getirmek kastıyla bir iş yapan oruçludan meni gelmezse, orucu bozulmaz.

1595- Meni getirmek kastı olmaksızın biriyle oynayıp şakalaşan oruçlu bir kimsenin, eğer oyun ve şakadan sonra meni çıkma alışkanlığı olmazsa, tesadüf eseri meni çıkması mühtemel olsa da, orucu sahihtir. Fakat meninin gelmesi yaklaşıncaya kadar şakalaşmaya devam eder, çıkmasını da önlemez ve meni dışarı çıkarsa, orucu bozulur.

4) Allah'a ve Peygamber'e (s.a.a) Yalan İsnatta Bulunmak

1596- Oruçlu kimse, sözle, yazıyla, işaretle veya diğer herhangi bir şeyle Allah'a, Hz. Peygamber'e (s.a.a) ve Hz. Peygamber'in halifeleri olan Ehlibeyt İmamlarına bilerek yalan isnatta bulunursa, ondan sonra hemen, "Yalan söyledim." dese veya tövbe etse bile orucu batıl olur. Farz ihtiyat gereği Hz. Fâtımat'üz-Zehrâ (s.a), diğer peygamberler ve onların vasîleri de aynı hükümdedirler.

1597- Bir kimse, doğru veya yalan olduğunu bilmediği bir hadisi nakletmek isterse, farz ihtiyat gereği o hadisi duyduğu kimseye veya okuduğu kitaba dayandırarak nakletmelidir. Ancak, [hadisin kaynağını söylemese bile] kendisinin nakletmesiyle orucu batıl olmaz.

1598- Doğruluğuna inandığı bir sözü, Allah'tan veya Resul-i Ekrem'den (s.a.a) naklettikten sonra yalan olduğunu anlayan bir kimsenin orucu bozulmaz.

1599- Allah'a ve Peygamber'e (s.a.a) yalan isnat etmemin orucu bozduğunu bilen bir kimse, yalan olduğuna inandığı bir şeyi onlara isnat ettikten sonra, söylediği şeyin doğru olduğunu anlarsa, orucu sahihtir.

1600- Başkasının uydurduğu bir yalanı bilerek Allah'a, Resul-i Ekrem'e (s.a.a) veya Masum İmamlara (a.s) isnat eden oruçlunun orucu batıl olur. Ancak, o yalanı uyduran şahsın dilinden aktarmasında herhangi bir sakınca yoktur.

1601- Oruçlu bir kimseye, "Resulullah (s.a.a) böyle bir şey buyurmuş mudur?" diye sorduklarında, "hayır" demesi gereken yerde kasten, "Evet" veya "evet" demesi gereken yerde kasten, "Hayır" derse, orucu batıl olur.

1602- Bir kimse, Allah-u Tealâ'nın veya Resul-i Ekre-m'in (s.a.a) doğru olan bir sözünü naklettikten sonra, "Yalan söyledim." der veya gece onlara bir yalan isnat edip, oruçlu olduğu yarınki günde, "Dün gece söylediğim doğrudur." derse, orucu batıl olur.

5) Boğaza Yoğun Toz Kaçırma

1603- İster un gibi yenmesi helâl olan bir şeyin tozu olsun, ister yenmesi haram olan bir şeyin tozu olsun, boğaza yoğun toz kaçırma orucu batıl eder.

1604- Rüzgâr vasıtasıyla yoğun bir toz yükselir de oruçlu kimse farkında olduğu hâlde korunmaz ve boğazına yoğun toz kaçarsa, orucu batıl olur.

1605- Oruçlu kimse, farz ihtiyat gereği sigara, tömbeki ve benzeri şeylerin dumanını da boğazına kaçırmamalıdır. Ama yoğun buharın boğaza kaçması ile oruç bozulmaz.

Fakat yoğun buhar, eğer ağızda suya dönüşür ve oruçlu kimse de onu yutarsa, orucu batıl olur.

1606- Dikkatsizlik sonucu toz, buhar, duman ve benzeri bir şey ağza kaçırıldığı takdirde, eğer boğaza ulaşmayacağı kesin olarak bilirse, oruç sahihtir.

1607- Oruçlu olduğunu unuttuğundan dolayı tozu yutmaktan çekinmez veya elinde olmaksızın toz-toprak ve benzeri bir şey boğazına kaçarsa, orucu batıl olmaz; ancak mümkün olduğu takdirde, onu dışarı çıkarmalıdır.

6) Kafanın Tamamını Suya Daldırmak

1608- Kafasının tamamını bilerek suya sokan oruçlu kimsenin, vücudunun geri kalan kısmı suyun dışında kalsa bile, farz ihtiyat gereği o günün orucunu kaza etmesi gerekir. Fakat vücudunun tümü suya girmiş olur ama kafasının bir kısmı dışarıda kalırsa, orucu bozulmaz.

1609- Birinci defada kafasının yarısını, ikinci defada ise diğer yarısını suya daldıran oruçlu kimsenin orucu batıl olmaz.

1610- Bir kimse, kafasının tamamen suya girip girmediğinden şüphe ederse, orucu sahihtir.

1611- Eğer kafanın tamamı suya daldırılır ve saçların bir kısmı dışarıda bırakılırsa, oruç bozulur.

1612- Oruçlu kimse, farz ihtiyat gereği kafasını gülsuyuna daldırmamalıdır; ancak diğer muzaf sulara ve sıvı şeylere daldırmanın sakıncası yoktur.

1613- Eğer oruçlu kimse, kendi elinde olmaksızın suya düşer ve başının tamamı suya dalarsa veya oruçlu olduğunu unuttuğu hâlde başını suya sokarsa, orucu batıl olmaz.

1614- Suya atladığı zaman genelde kafasının suya gireceğini bilen bir kimse, eğer bunun farkında olarak suya atlar ve kafası da tamamen suya dalarsa, orucu bozulur.

1615- Oruçlu olduğunu unutan veya zorla kafası suya sokulan kimse, eğer suyun altında iken oruçlu olduğunu hatırlar veya zorlayan kimse artık elini çekerse, başını hemen dışarı çıkarmalıdır; aksi hâlde orucu batıl olur.

1616- Oruçlu olduğunu unutarak gusül niyetiyle başını suya daldırıp gusül eden kimsenin orucu bozulmadığı gibi, guslü de sahihtir.

1617- Oruçlu olduğunu bildiği hâlde kasten gusül etmek için başını tamamen suya sokunca, bakılır: Eğer tuttuğu oruç keffaret orucu gibi muayyen vakti olmayan farz bir oruç olursa, guslü sahihtir; ama orucu batıl olur. Fakat orucu [ramazan orucu hariç] muayyen vakti olan farz bir oruç olursa, eğer kafasını suya daldırdığı anda guslün niyetini etmiş olursa, orucu bozulduğu gibi farz ihtiyat gereği guslü de batıldır. Fakat suyun altında veya suyun altından çıkacağı anda gusle niyet etmiş olursa, guslü sahihtir. Ama eğer tuttuğu oruç ramazan ayının orucu olursa, orucu ve guslü her ikisi de batıl olur. Ancak suyun altında tövbe etmiş olur ve suyun altından çıktığı anda gusül niyeti ederse, [orucu bozulsa da] guslü sahihtir.

1618- Kurtarılması farz olsa bile boğulmakta olan bir kimseyi kurtarmak için başını suya sokan oruçlunun orucu batıl olur.

7) Cünüp, Hayız ve Nifas Hâllerinde Sabahlamak

1619- Cünüp olan kimse, [ramazan ayında] sabah ezanına kadar kasten gusül etmez veya vazifesi teyemmüm etmek olan kimse kasten teyemmüm etmezse, orucu batıl olur.

1620- [Ramazan ayı dışında] eğer bir kimse, ramazan ayı orucu gibi muayyen vakti olan farz bir oruç tutmak ister ve sabah ezanına kadar da gusül veya teyemmüm etmezse, [gündüz sabah ezanından sonra öğleye kadar gusül veya teyemmüm ettiği takdirde] orucu sahihtir.

1621- Cünüp olan kimse, ramazan orucu gibi muayyen vakti olan farz bir oruç için niyet edecek olursa, vakit daralınca kadar kasten gusül etmese bile, teyemmüm edip oruç tutabilir ve orucu da sahihtir.

1622- Eğer cünüp olan kimse, ramazan ayında gusletmeyi unuttur ve bir gün sonra hatırlarsa, o günün orucunu kaza eder. Ama eğer birkaç gün sonra hatırlar ve cünüp olarak kaç gün oruç tuttuğunu bilmezse, cünüp hâlinde tuttuğunu kesin olarak bildiği günlerin orucunu kaza eder. Meselâ cünüplü iken üç gün mü, yoksa dört gün mü oruç tuttuğunu bilmezse, cünüp hâlinde tuttuğunu kesin olarak bildiği üç günün orucunu kaza etmesi gerekir.

1623- Ramazan ayı gecesinde gusül veya teyemmümden hiçbiri için vakti olmayan kimse kendisini cünüp ederse, orucu batıl olduğu gibi üzerine kaza ve keffaret de farz olur. Fakat teyemmüm edecek kadar vakti olan kimse kendisini cünüp ederse, teyemmüm etmekle orucu sahih olur; ama böyle bir işi yaptığı için günah işlemiştir.

1624- Gusül etmek için vaktin geniş olduğunu zanneden kimse, kendisini cünüp ettikten sonra vaktin dar olduğunu anlarsa, eğer teyemmüm [edecek kadar vakti olur ve teyemmüm] ederse, orucu sahih olur.

1625- Ramazan ayı gecesinde cünüp olan kimse, uyuduğu zaman sabah ezanına kadar uyanamayacağını bilirse uyumamalıdır. Ama eğer uyur ve sabaha kadar da uyanmazsa, orucu batıl olduğu gibi üzerine hem kaza, hem de keffaret gerekir.

1626- Cünüp olan bir kimse, ramazan ayı gecesinde u-yuduktan sonra uyanır ve tekrar uyuduğunda sabah ezanından önce gusletmek için uyunacağına ihtimal verirse, tekrar uyuyabilir.

1627- Ramazan ayı gecesinde cünüp olan ve uyuduğu takdirde sabah ezanından önce uyanacağını bilen veya ihtimal veren bir kimse, uyandıktan sonra gusletmeyi kararlaştırıp bu kararla uyur ve sabah ezanına kadar da uyanamazsa, orucu sahihtir.

1628- Ramazan ayı gecesinde cünüp olan ve uyuduğu takdirde ezandan önce uyanacağını bilen veya ihtimal veren kimse, uyandığında gusletmesinin gerektiğini unuttur bir hâlde uyur ve sabah ezanına kadar da uyanmazsa, orucu sahihtir.

1629- Ramazan ayı gecesinde cünüp olan ve uyuduğunda sabah ezanından önce uyanacağını bilen veya ihtimal veren bir kimse, uyandıktan sonra gusletmemeyi kararlaştırdığı veya gusledip etmeme konusunda tereddütlü olduğu hâlde uyur ve [sabah ezanına kadar da] uyanmazsa, orucu batıl olur.

1630- Ramazan ayı gecesinde cünüplü iken uyuyup sonra uyanan kimse, ikinci kez uyuduğunda sabah ezanından önce uyanacağını bilir veya ihtimal verirse, eğer gusletmek kararıyla tekrar uyur ve sabah ezanına kadar uyan-mazsa, o günün orucunu kaza etmelidir. İkinci kez uykudan uyanıp, üçüncü kez uyuyan kimsede de hüküm aynen geçerlidir; ancak [her iki durumda da] kendisine keffaret farz olmaz.

1631- İnsanın ihtilâm olduğu uyku birinci uyku sayıl-maz; ihtilâm olduktan sonra uyanıp ikinci kez uyursa, işte o, ilk uyku olarak hesap edilir.

1632- Ramazan günü içinde ihtilâm olan kimsenin he-men gusletmesi farz değildir.

1633- Ramazan ayında sabah ezanından sonra uyanıp, ihtilâm olduğunu gören kimse, ezandan önce ihtilâm olduğunu bilse dahi orucu sahihtir.

1634- Ramazan ayının orucunu kaza etmek isteyen bir kimse, sabah ezanına kadar kasten olmasa bile cünüplü iken sabahlarsa, [o günü oruç tutamaz; oruç tuttuğu takdirde] orucu batıl olur.

1635- Ramazan orucunun kazasını tutmak isteyen bir kimse, sabah ezanından sonra uyanıp ihtilâm olduğunu görünce, bakılır: Eğer kaza orucunun vakti dar olursa, meselâ, ramazan ayından beş gün kazaya kalan orucu olur, öte taraftan gelecek ramazan ayına da beş gün kalmış olursa, ramazandan sonra onun yerine bir gün oruç tutmalıdır. Fakat kaza orucunun vakti geniş olursa, başka bir günde oruç tutmalıdır. Buna göre, her iki durumda da o günü oruç tutması gerekmez.

1636- İster muayyen bir vakti olsun, ister olmasın, ramazan orucu ile ramazan ayından kazaya kalan oruçlar dışında, kasten bile cünüp olarak sabahlayan kimsenin orucu sahihtir.

1637- Sabah ezanından önce hayız veya nifas kanı kesilen ama bilerek gusletmeyen veya vazifesi teyemmüm olduğu hâlde bilerek teyemmüm etmeyen kadının tuttuğu oruç batıldır.

1638- Sabah ezanından önce hayız veya nifas hâlinde çıkan bir kadının gusledecek kadar vakti olmadığında, bakılır: Eğer ramazan ayının orucunu veya kazasını tutmak isterse, teyemmüm etmesi gerekir, dolayısıyla orucu da sahih olur. Fakat müstehap bir oruç yahut keffaret ve adak orucu gibi farz bir oruç tutmak isterse, her ne kadar teyemmüm etmese bile orucu sahihtir; ama müstehap ihtiyat gereği teyemmüm etmelidir.

1639- Sabah ezanına yakın bir zamanda hayız veya nifas kanı kesilen kadının gusül ve teyemmümden hiçbirisi için vakti olmaz ya da sabah ezanından önce kandan kesildiğini ezandan sonra anlarsa, orucu sahihtir. Ancak tutmak istediği oruç, ramazanın kazası olur ve vakit de geniş olursa, böyle bir orucun sahih olması sakıncalıdır.

1640- Eğer kadın sabah ezanından sonra hayız veya nifas kanından temizlenir ya da günün ortasında hayız veya nifas kanı görürse, akşama yakın bir zamanda olsa bile orucu batıl olur.

1641- Hayız veya nifas guslünü unutup, bir veya birkaç gün sonra hatırlayan kadının tuttuğu oruçlar sahihtir.

1642- Ramazan ayında sabah ezanından önce hayız veya nifas kanı kesilen bir kadın, ihmalkârlık sonucu sabah ezanına kadar guslü terk eder ve vakit daraldıktan sonra da teyemmüm etmezse, orucu batıl olur. Fakat gusletmemesi ihmalkârlıktan kaynaklanmaz da örneğin, hamamın kadınlar için belirlenen saatini bekleme zorunda kaldığından kaynaklanırsa, böyle bir durumda üç defa uyuyup, ezana kadar gusletmese bile teyemmüm etmekle orucu sahih olur.

1643- İstihaze kanı gören bir kadın, ayrıntıları 417. hükümden itibaren açıklanan hükümlere göre gusüllerini yaparsa, orucu sahih olur.

1644- Kendi bedeninin herhangi bir yerini ölünün bedeninin herhangi bir yerine dokunduran kimsenin üzerine "Ölüye dokunma guslü" farz olsa dahi gusletmeden oruç tutabilir. Hatta oruçlu olduğu hâlde bile meyyite dokunmakla orucu batıl olmaz. 8) İhtikan (=Tenkiye Yapmak)

1645- Sıvı bir madde ile tenkiye yapmak, çaresizlik yüzünden ve tedavi için olsa bile orucu batıl eder. Ama tedavi için fitil kullanmanın sakıncası yoktur. Farz ihtiyat gereği, afyonlu fitiller gibi keyif verici olan veya o kanaldan gıdalanmak için kullanılan fitillerden de sakınılmalıdır. 9) Kusmak

1646- Oruçlu kimsenin bilerek kusması -hastalık veya benzeri bir sebepten dolayı olsa dahi- orucu batıl eder. Fakat yanılarak veya elinde olmaksızın kusmanın oruç için herhangi bir sakıncası yoktur.

1647- Ramazan ayı gecesinde belirli bir şeyi yediği takdirde, gündüz elinde olmaksızın kusacağını bilen kimse, [eğer orucu tuttuktan sonra kusarsa,] farz ihtiyat gereği o günün orucunu kaza etmelidir.

1648- Kusmasını önleyebilen oruçlu kimse için zarar ve meşakkat söz konusu olmazsa, kusmasını önlemelidir.

1649- Oruçlu kimsenin boğazına sinek kaçarsa, bakılır: Eğer yutulmasına "onu yedi" denmeyecek kadar aşağıya inmişse, dışarı çıkarması gerekmez ve orucu da sahihtir. Fakat bu miktar kadar aşağıya inmemişse, kusarak orucunun bozulmasına sebep olsa bile onu dışarı çıkarmalıdır. Aksi takdirde orucu batıl olur ve farz ihtiyat gereği üzerine cem keffareti [yani bir köle azat etmesi, peş peşe iki ay oruç tutması ve altmış fakiri doyurması] gerekir.

1650- Bir kimse yanılarak bir şeyi yutar ve midesine ulaşmadan oruçlu olduğunu hatırlarsa, eğer mideye indirmesine "onu yedi" denilmeyecek kadar aşağı inmişse, dışarı çıkarması gerekmez ve orucu sahihtir.

1651- Ge ğirdi ği zaman bo ğazından bir Şey gelece ğini kesin olarak bilen kimse, kasten ge ğirmemelidir. Fakat bir Şeyin gelece ğini kesin olarak bilmezse, ge ğirmenin sakıncası yoktur.

1652- Ge ğirti sonucu oru ğlu kimsenin kendili ğinden bo ğazına veya a ğzına bir Şey gelirse, onu dı Őarı atmalıdır. Ancak elinde olmaksızın mideye inerse, orucu sahihtir.
ORUCU BOZAN ŞEYLERİN HÜKMÜ

1653- Oruca aykırı olan i Őlerden birini bilerek ve isteyerek yapmak orucu bozar; ama bu i Ő bilerek yapılmazsa, oru ğ bozulmaz. Fakat cünüp olan bir kimse uyur ve 1630. hükümde a ğıklandığı üzere sabah ezanına kadar da guslet-mezse, orucu batıldır.

1654- Orucu batıl eden i Őlerden birini yanılarak yaptıktan sonra, orucun bozuldu ğunu zannederek oruca aykırı olan bir i Ői bilerek tekrar yapan kimsenin orucu batıl olur.

1655- Bo ğazına zorla bir Şey dökülen veya kafası zorla suya sokulan oru ğlunun orucu bozulmaz. Fakat, "Yemek yemedi ğin takdirde malına veya canına zarar verece ğiz." diyerek oru ğlu kimseyi oruca aykırı olan i Őlerden birini yapması için tehdit edip, orucunu bozmaya zorladıklarında, oru ğlu, zararı önlemek için [kendi eliyle] bir Şey yerse, orucu batıl olur.

1656- Oru ğlu kimsenin, bo ğazına zorla bir Şey dökeceklerini veya orucunu açmaya mecbur edeceklerini bildi ği bir yere gitmesi caiz de ğildir. Fakat gitmek ister ama gitmezse veya gittikten sonra zorlamazlarsa, orucu sahihtir. [Ancak öyle bir yere gidince, bakılır:] E ğer çaresizlik yüzünden oruca aykırı olan i Őlerden birini yaparsa, [yani orucunu bozmaya mecbur ederler, o da kendi eliyle bir Şey yiyerek orucunu açarsa,] orucu batıl olur. Fakat zorla bo ğazına bir Şey dökerlerse, orucunun batıl oldu ğu kesin olarak söylenemez.

ORU ĞLU İÇİN MEKRUH OLAN ŞEYLER

1657- Oru ğluya bazı Şeyler mekruhtur. Onlardan bir kısmı Şöyledir:

- 1) Göze ilâ ğ damlatmak.
- 2) Tesiri (tadı veya kokusu) bo ğaza gidecek Şekilde sürme çekmek.
- 3) Kan aldırarak ve hamama girmek gibi oru ğluyu zaafa uğratan (=güçsüz duruma düşüren) bir i Ő yapmak.
- 4) Enfiye çekmek. E ğer tesirinin bo ğaza ulaşacağı bi-linmezse, [mekruhtur;] ama bo ğaza ulaşacağı biliniirse, caiz de ğildir.
- 5) Güzel kokulu bitkileri koklamak.
- 6) Kadının suyun içinde oturması.
- 7) Fitol kullanmak.
- 8) Üzerindeki elbiseyi ıslatmak.

9) Diş çektirmek ve ağzın kanamasına sebep olan herhangi bir iş yapmak.

10) Islak olan bir misvakı kullanmak.

11) İnsanın, meni getirme kastı olmaksızın kendi karısını öpmesi veya şehvetini uyandıracak bir iş yapması. A-ma eğer meni getirme kastı olarak bunları yaparsa, meninin gelmesiyle orucu batıl olur.

KAZA VE KEFFARETİ GEREKTİREN DURUMLAR

1658- Ramazan ayında kasten kusan veya 1630. hükümde açıklandığı gibi gece cünüp olduktan sonra üç defa uyanıp tekrar uyuyan ve sabah ezanına kadar uyanmayan oruçlunun üzerine ancak o günün kazası farz olur. Kasten tenkıye yapan veya başının tamamını suya sokan kimseye, farz ihtiyat gereği keffaret de gerekir. Oruca aykırı olan diğer şeylerin orucu bozduğunu bildiği hâlde kasten yapan kimsenin üzerine ise hem kaza, hem de keffaret farz olur.

1659- Hükümü bilmeyişi yüzünden orucu bozan işlerden birini yapan kimse eğer hükümü öğrenebilir durumda olursa, farz ihtiyat gereği üzerine keffaret gerekir. Ama hükümü öğrenebilir durumda olmaz veya böyle bir hükmün farkına varmaz veyahut o işin orucu bozmadığını kesin olarak bilirse, üzerine keffaret gerekmez.

ORUCUN KEFFARETİ

1660- Ramazan orucunun keffareti üzerine farz olan kimse, bir köle azat etmeli veya bir sonraki hükümde açıklayacağımız şekilde iki ay oruç tutmalı veya altmış fakiri ya doyuracak kadar yedirmeli yahut her birine bir müd (yaklaşık 750 gr.) buğday, arpa ya da benzeri yiyecek maddelerini aynen vermelidir. Bunların hiçbirine gücü yetmeyen kimse, gücü yettiği miktar kadarıyla fakirleri doyurmalıdır. Eğer hiçbir şekilde yiyecek maddesi vermeye gücü yetmezse, en azından meselâ bir kere "Estağfirullah" diyerek, Allah-u Tealâ'dan mağfiret dilemelidir. Ancak farz ihtiyat gereği, istiğfar ettikten sonra keffareti ödemeye güç kazanırsa, keffareti yerine getirmesi gerekir.

1661- Ramazan orucunun keffaretini iki ay oruç tutarak ödemek isteyen kimse, onun otuz bir gününü peş peşe tutmalıdır; ama geride kalan diğer günlerin peş peşe olmamasında herhangi bir sakınca yoktur.

1662- Ramazan orucunun keffaretini iki ay oruç tutmakla yerine getirmek isteyen kimsenin peş peşe tutacağı otuz bir günün içinde, Kurban Bayramı gibi oruç tutulması haram olan bir günün bulunmaması gerekir [aksi takdirde keffaret orucuna başlayamaz].

1663- Eğer peş peşe tutacağı otuz bir gün dolmadan özürsüz olarak bir gün oruç tutmaz veya belirli bir adak gününün orucu gibi tutulması farz olan bir gün araya girecek şekilde oruca başlamış olursa, keffaret orucuna yeniden başlaması gerekir.

1664- Hayız, nifas, mecburi yolculuk gibi özürler sebebiyle peş peşe tuttuğu oruçları yarıda bırakan kişinin, keffa-ret orucuna yeniden başlaması gerekmez. Böyle bir kimse özrü bertaraf olunca, orucuna kaldığı günden devam eder.

1665- Oruçlu kimse orucunu haram bir şeyle batıl edecek olursa, ister o şey şarap ve zina gibi aslen haram olsun, ister hayız hâlindeyken kendi hanımıyla cinsel ilişki kurmak gibi başka bir sebepten dolayı haram olsun, [farz] ihtiyat gereği üzerine cem keffareti gerekir. Yani bir köle azat etmeli, iki ay oruç tutmalı ve altmış fâkiri ya doyurmalı veya onlardan her birine bir müd (=yaklaşık 750 gr.) buğday, arpa, ekmeğ veya benzeri bir şey vermelidir. Bunların üçünü birden yapmaktan âciz olan kimse, hangisine gücü yeterse onu yerine getirmelidir.

1666- Allah'a veya Peygamber'e (s.a.a) yalan isnatta bulunan oruçlu kimsenin üzerine, farz ihtiyat gereği önceki hükümde açıkladığımız cem keffareti farz olur.

1667- Ramazan ayının aynı gününde cinsel ilişki olayı bir kaç kere tekrarlanırsa, ilişki kuran kimsenin üzerine tek bir keffaret [yani keffaret türlerinden sadece biri] farz olur. Fakat [zina gibi] aslen haram olan bir yol ile cinsel ilişkide bulunursa, üzerine cem keffareti [yani keffaret çeşitlerinin üçü de] farz olur.

1668- Eğer aynı gün içinde cinsel ilişki dışında oruç bozma olayı bir kaç kere tekrarlanırsa, bunlardan dolayı tek bir keffaret ödemek yeterlidir.

1669- Önce haram yoldan cinsel ilişkide bulunup, sonra da kendi helâliyle ilişki kuran oruçlu kimse için yalnız bir cem keffareti, [yani keffaret çeşitlerinin üçünü de] ödemek yeterlidir.

1670- Su içmek gibi aslında helâl olan ve orucu bozan bir şeyle orucunu bozduktan sonra yenilmesi haram olan bir yiyecek gibi aslında haram olan ve orucu batıl eden başka bir iş yapan kimse için, tek bir keffaret ödemek yeterlidir.

1671- Oruçlu kimse geçirmek vasıtasıyla ağızına gelen bir şeyi kasten yutarsa, orucu batıl olur ve üzerine hem kaza, hem de keffaret gerekir. Ancak geçirdiğinde, eğer kan veya yenilebilir olmaktan çıkmış yiyecek maddesi gibi yenmesi haram olan bir şey ağızına gelir ve kasten onu yutarsa, üzerine kaza gerektiği gibi ihtiyat gereği cem keffareti de farz olur.

1672- Belli bir günde oruç tutmayı nezreden kimse, eğer o günün orucunu kasten bozarsa, bir köle azat etmeli veya peş peşe iki ay oruç tutmalı ya da altmış fakiri doyurmalıdır.

1673- Başkasının akşam olduğunu haber vermesi üzerine iftar eden kimse, sonradan akşam olmadığını anlarsa, [haber veren adil olmadığı takdirde] üzerine hem kaza, hem de keffaret gerekir. Fakat haber veren adil kimse olursa, sadece kaza gerekir.

1674- Orucunu bilerek bozan bir kimse, öğleden sonra veya keffarettan kurtulmak amacıyla öğleden önce yolculuğa çıkarsa, üzerine farz olan keffaret düşmez. Hatta böyle bir kimse için öğleden önce tesadüfen bir yolculuk söz konusu olsa bile, ihtiyat gereği keffaret ödemesi farzdır.

1675- Orucunu bilerek bozduktan sonra hayız, nifas veya hastalık gibi bir özürle karşılaşan kimseye keffaret farz olmaz.

1676- Ramazan ayının ilk günü olduğunu kesin olarak bildiği hâlde orucunu bilerek bozan kimse, eğer daha sonra o günün şaban ayının son günü olduğunu anlarsa, üzerine keffaret gerekmez.

1677- Ramazanın son günü mü yoksa şevval ayının ilk günü mü diye şüphelendiği bir günde orucunu bilerek bozan kimse, daha sonra şevval ayının ilk günü olduğunu anlarsa, üzerine keffaret farz olmaz.

1678- Oruçlu kimse, ramazan ayında oruçlu olan hanımıyla cinsel ilişkide bulununca, bakılır: Eğer hanımını bu işe mecbur etmişse, hem kendinin hem de hanımının keffaretini vermelidir. Fakat kadının kendisi de bu işe razı olmuş olursa, her birine birer keffaret farz olur.

1679- Eğer bir kadın oruçlu olan kocasını cinsel ilişkiye veya orucunu bozan başka bir işi yapmaya zorlarsa, üzerine kocasının keffareti farz olmaz.

1680- Oruçlu kimse, ramazan ayında oruçlu hanımıyla cinsel ilişkide bulununca, bakılır: Eğer erkek karısını çaresiz bırakacak bir şekilde bu işe zorlar, fakat daha sonra kadın ilişki esnasında bu işe razı olursa, erkek iki keffaret, kadın ise bir keffaret ödemelidir. Ama eğer kadın mecbur bırakılmasına rağmen bu işi kendi irade ve ihtiyarı ile yapmış olursa, erkeğin hem kendi keffaretini, hem de karısının keffaretini ödemesi gerekir.

1681- Oruçlu olan bir kadın ramazan ayında uyuduğu hâlde, oruçlu olan kocası onunla cinsel ilişki kurarsa, kocasının üzerine tek bir keffaret farz olur; ama kadının orucu sahihtir ve bundan dolayı da keffaret gerekmez.

1682- Eğer erkek, hanımını cinsel ilişki dışında orucu bozan başka bir işe zorlarsa, kadının keffaretini ödemesi gerekmediği gibi kadının üzerine de keffaret farz olmaz.

1683- Yolculuk veya hastalık gibi bir sebepten ötürü oruç tutmayan kimse, oruçlu olan hanımını cinsel ilişkiye zorlayamaz; fakat zorladığı takdirde ihtiyat gereği kadının keffaretini ödemesi gerekir.

1684- İnsan, keffaretini yerine getirme hususunda ihmalkâr davranmamalıdır; ama hemen yerine getirmesi de gerekmez.

1685- Farz olan keffaret borcu birkaç yıl ödenmezse, üzerine bir şey eklenmez.

1686- Keffaret borcunu altmış fakire yiyecek maddesi vererek ödemesi gereken kimse, altmış fakirlere ulaşma imkânı olduğu takdirde onların her birine yaklaşık 750 gr. miktarında olan bir müdden fazla yiyecek maddesi vermemeli veya bir fakiri bir defadan fazla doyurmamalıdır. Fakat yiyecek maddelerini, nafakaları üzerine farz olan ailesinin fertlerine aynen vereceğinden veya onlara yedireceğinden emin olduğu bir fakire, ailesinin her biri için yaşları küçük olsa dahi birer müd vermesinin sakıncası yoktur.

1687- Ramazan orucunun kazasını tutmakta olan bir kimse, öğleden sonra orucunu kasten bozarsa, on fakire birer müd (yaklaşık 750 gr.) buğday ve benzeri yiyecek

maddesi vermeli; bunu vermekten âciz olursa da, farz ihtiyat gereği üç gün peş peşe oruç tutmalıdır.

ORUCU BOZUP sadece KAZAYI GEREKTİREN DURUMLAR

1688- Bazı durumlarda sadece orucun kazası lazım gelir, keffaret gerekmez:

- 1) Ramazan ayının gündüzünde bilerek kusmak.
- 2) Ramazan ayının gecesinde cünüp olup, 1630. hükümde açıklandığı üzere sabah ezanına kadar üçüncü uykudan uyanmamak.
- 3) Orucu bozacak bir iş yapmadığı hâlde oruca niyet etmemek veya riya için oruç tutmak veya oruçlu olmamaya niyet etmek.
- 4) Ramazan ayında cünüp olduktan sonra gusletmeyi unutarak bir veya birkaç gün cenabet hâlinde oruç tutmak.
- 5) Ramazan ayında fecrin doğup doğmadığını araştırmadan, fecrin doğuşundan sonra orucu bozan bir iş yapmak. Bunun gibi, araştırdıktan sonra fecrin doğuşuna zannı hâsıl olduğu hâlde oruca aykırı olan işlerden birini yapar ve [gerçekten de] fecrin doğduğu ortaya çıkarsa, kaza gerekir. Fakat araştırdıktan sonra fecrin henüz doğmadığına zannı veya kesin bilgisi hasıl olan kimse, bir şey yer ve sonradan sabah olduğunu anlarsa, o günü kaza etmesi gerekmez. Hatta araştırdıktan sonra fecrin doğduğundan şüphe etse ve orucu bozan şeylerden birini yaptıktan sonra fecrin doğduğunu anlarsa bile üzerine kaza gerekmez.
- 6) Fecir doğduğu hâlde, "Henüz doğmamıştır" diyen bir kimsenin sözüne dayanarak oruca aykırı olan bir iş yapmak.
- 7) "Fecir doğmuştur" diyen kimsenin sözüne yakın etmeyerek veya şaka yaptığını zannederek, fecir doğduğu hâlde oruca aykırı bir harekette bulunmak.
- 8) Akşam vakti olmadığı hâlde, olduğuna şahitlik eden adil bir kimsenin haber vermesi üzerine iftar etmek.
- 9) Güneş batmadığı hâlde, açık (ve bulutsuz) havanın kararması nedeniyle akşam olduğuna yakın ederek oruç açmak. Fakat havanın bulutlu olması nedeniyle akşam olmadığı hâlde, oldu sanarak iftar edilirse, kaza gerekmez.
- 10) Serinlemek için veya sebepsiz yere ağza su verip çalkaladığı esnada, elde olmaksızın boğaza su kaçırmak. Fakat oruçlu olduğunu unutan kimse, bir şey içer veya abdeste başladığında ağzına su alırken elinde olmaksızın aşağı su kaçarsa, üzerine kaza gerekmez.

1689- Bir kimse, su dışında [sıvı] bir maddeyi ağzına aldığı anda veya burnuna su aldığı anda elinde olmaksızın boğazına bir şey kaçırırsa, üzerine kaza lazım gelmez.

1690- Oruçlu kimsenin, haddinden fazla ağzına su alıp çalkalaması mekruhtur. Suyu ağzında çalkaladıktan sonra tükürüğünü yutmak isteyen kimsenin üç defa dışarıya tükürmesi ise çok iyidir.

1691- Bir kimse, suyu ağzına alıp çalkalarken elinde olmayarak veya unutarak boğazına su kaçacağını bilse, ağzına su almamalıdır.

1692- Ramazan ayında fecir doğduğu hâlde, araştırdıktan sonra fecrin doğmadığına yakın edip, orucu bozacak işlerden birini yapan kimsenin üzerine kaza gerekmez.

1693- Akşam olup olmadığından şüphe eden kimse, orucunu açamaz. Ama fecrin doğup doğmadığından şüphe eden kimse, araştırmadan önce bile orucu batıl eden bir iş yapabilir.

KAZA ORUCU ile ilgili HÜKÜMLER

1694- Deli olan bir adamın, kendine gelip iyileşince, delilik zamanında tutmadığı oruçları kaza etmesi farz değildir.

1695- Kâfir birisi Müslüman olursa, kâfirlik döneminin oruçlarını kaza etmesi gerekmez. Ancak Müslüman olan birisi kâfir olur ve sonra yeniden Müslüman olursa, kâfirlik döneminde tutmadığı oruçların kazasını yerine getirmelidir.

1696- Tedavi amacıyla yediği bir şeyin etkisi sonucu sarhoş olsa bile, sarhoşluk nedeniyle tutmadığı oruçları kaza etmesi gerekir. Hatta bir kimse, oruca niyet ettikten sonra sarhoş olur ve sarhoşluk hâlinde kendine gelip iyileşinceye kadar da oruca aykırı olan bir iş yapmazsa, farz ihtiyat gereği o günün orucunu tamamlamalı ve sonradan da kaza etmelidir.

1697- Mazeretli olduğu için birkaç gün ramazan orucunu tutmayan kimse, sonradan özrünün ne zaman bertaraf olduğunda şüpheye düşerse, orucunu tutmadığı günler hususunda ihtimal verdiği en az miktarı kaza edebilir. Meselâ, ramazandan önce yolculuğa çıkan bir kimse, ramazanın beşinci veya altıncı gününün hangisinde yolculuktan döndüğünü bilmezse, beş günü kaza etmekle yetinebilir. Yine özrünün ne zaman ortaya çıktığını bilmeyen kimse de sayı bakımından ihtimal verdiği en az miktarı kaza edebilir. Meselâ, ramazan ayının sonlarında yolculuğa çıkan ve ramazandan sonra dönen kimse, ramazanın yirmi beşinde mi yoksa yirmi altısında mı yolculuğa başladığından şüphe ederse, şüphesinin az tarafını yani [yirmi altısından hesaplayarak] beş günü kaza edebilir.

1698- Birkaç ramazandan orucu kazaya kalan kimse, bunlardan hangisini önce isterse tutabilir; sakıncası yoktur. Ancak, eğer son ramazanın kazası için vakit dar olursa, meselâ, son ramazandan beş gün orucu kazaya kalmış olur ve sonraki ramazana da beş gün kalmış olursa, önce son ramazanın kazasını tutmalıdır.

1699- Birkaç ramazandan orucu kazaya kalan kimse, niyet ederken tuttuğu orucun hangi ramazanın kazasına ait olduğunu belirtmezse, ilk ramazanın kazası olarak sayılır.

1700- Ramazan orucunun kazasını tutmakta olan kimse, kaza etmek için vakti dar olmazsa, öğleden önce orucunu bozabilir.

1701- Ramazan orucunu kaza etmeden ölen kimsenin adına oruç tutan kimse, farz ihtiyat gereği orucu öğleden sonra bozmamalıdır.

1702- Hastalık, hayız veya nifas nedeniyle ramazan orucunu tutmayan ve ramazan ayı çıkmadan ölen kimsenin adına, bu oruçların kaza edilmesi gerekmez de kaza edilmesi müstehaptır.

1703- Ramazan ayında hastalanıp, oruç tutamayan kim-senin hastalığı sonraki ramazana kadar devam ederse, üzerine kaza gerekmez; ama her bir güne karşılık fidiye (yani yaklaşık 750 gr. olan) bir müd buğday veya arpa gibi yiyecek maddelerinden fakire vermesi gerekir. Fakat orucu tutmamasının sebebi, yolculuk gibi başka bir özürden ötürü olur ve bu özrü de gelecek ramazana kadar devam ederse, tutmadığı oruçları sonradan kaza etmeli ve müstehap ihtiyat gereği de her bir güne karşılık yaklaşık 750 gr. ağırlığında olan yiyecek maddesi fakire vermelidir.

1704- Hastalık nedeniyle ramazan orucunu tutmamış olan kimse, ramazandan sonra iyileşir fakat gelecek ramazana kadar devam eden başka bir özrün çıkmasıyla oruçları kaza edemezse, [ikinci ramazandan sonra] tutmadığı oruçları kaza etmelidir. Yine, ramazan ayında [yolculuk gibi] hastalıktan başka bir özürle karşılaşması sonucu [ramazan orucunu tutmayan kimse,] eğer ramazandan sonra bu özrü ortadan kalkar; ama gelecek ramazana kadar süren bir hastalık nedeniyle oruçlarını kaza etmezse, tutmadığı oruçları kaza etmesi gerekir.

1705- Bir özür nedeniyle ramazan ayında oruç tutmayan kimsenin özrü ramazandan sonra bertaraf olduğu hâlde kasten sonraki ramazana kadar kaza oruçlarını tutmazsa, bu oruçları sonradan kaza etmeli ve her gün için de fidiye yani yaklaşık 750 gr. ağırlığında buğday, arpa veya benzeri bir şeyi fakire vermelidir.

1706- Orucun kazasında ihmal gösterip vakit daralınca kadar kaza orucunu tutmaz ve bu vakitte de bir özürle karşılaşır, sonradan bu oruçları kaza etmeli ve her gün için yaklaşık 750 gr. ağırlığında buğday, arpa veya benzerlerini fakire vermelidir. Hatta [kaza etmeye elverişli bir vakit içinde] özrü olan kimse, özrünün bertaraf olunca kaza orucunu tutmayı kararlaştırır; ama kaza etmeden vakit darlığında ikinci bir özürle karşılaşır, oruçlarını kaza etmesi gerektiği gibi farz ihtiyat gereği her gün için fakire yaklaşık 750 gr. ağırlığında yiyecek maddesi de vermelidir.

1707- Hastalığı birkaç yıl devam eden kimsenin eğer iyileştikten sonra gelecek ramazana kadar kaza orucu tutabilecek kadar vakti olursa, bu durumda sadece son ramazandan kazaya kalan oruçları tutması gerekir; önceki yıllardan kazaya kalan oruçların her bir günü için ise, fidiye olarak fakire yaklaşık 750 gr. buğday, arpa veya benzeri gıda maddesi vermelidir.

1708- Her gün için fidiye (yani yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesi) vermesi gereken kimse, birkaç günün kefareti [fidyesini] tek bir fakire verebilir.

1709- Ramazan orucunun kazasını birkaç yıl geciktiren kimse, hem bu kaza oruçları tutmalı, hem de her gün için fakire fidiye vermelidir.

1710- Bir kimse, ramazan orucunu bilerek tutmazsa, üzerine hem kaza, hem de keffaret yani bir köle azat etmek veya altmış fakiri doyurmak veya iki ay oruç tutmak gerekir. Eğer o orucun kazasını gelecek ramazana kadar tutmazsa, ayrıca her gün için fakire yaklaşık 750 gr. buğday veya arpa gibi yiyecek türü bir şey de vermesi gerekir.

1711- Ramazan orucunu bilerek tutmayan bir kimse, aynı günde orucu bozan şeylerden birini mükerrer yapar, meselâ birkaç defa cinsel ilişki kurarsa, [oruç tutmadığından dolayı sadece] tek bir keffaret ödemesi yeterlidir.

1712- Daha önce 1390. hükümde açıkladığımız üzere, babanın ölümünden sonra kazaya kalan namaz ve oruçlarını büyük erkek evladının yerine getirmesi farzdır. Fakat annenin oruçlarını kaza etmek, büyük erkek evladın üzerine farz değildir.

1713- Üzerinde adak orucu gibi ramazan orucundan başka farz bir orucu kazaya kalan baba, eğer bunu kaza et-medem ölürse, büyük erkek evladı onu babasının adına kaza etmelidir.

YOLCULUKTA ORUÇ HÜKÜMLERİ

1714- Yolculukta dört rekâtli namazlarını iki rekât olarak kılması gereken bir yolcu oruç tutamaz. Ama işi yolculuk olan veya yolculuğu günah olarak nitelenen kimse gibi namazlarını tam kılan bir kimse, yolculukta oruç tutmalıdır.

1715- Ramazan ayında yolculuğa çıkmanın sakıncası yoktur; fakat yolculuk oruçtan kaçmak için olursa mekruhtur.

1716- Ramazan orucu dışında üzerine belli bir oruç farz olan kimse, farz ihtiyat gereği o günde yolculuk yapmamalıdır. Hatta yolculukta olsa bile, herhangi bir yerde on gün kalmayı kastederek o orucu tutmalıdır. Ama muayyen bir günün orucunu nezreden kimsenin o günde yolculuğa çıkmasının sakıncası yoktur.

1717- Bir kimse, oruç tutmayı nezeder ama gününü belirtmezse, bunu [yani günü belirlenmemiş mutlak adak orucunu] seferde tutamaz. Ama belirli bir günü seferde oruç tutmayı nezrederse, onu yolculukta yerine getirmelidir. Yine belirli bir günü ister seferde olsun, ister hazerde olsun, oruç tutmak için nezretmiş olursa, yolculukta olsa bile o günü oruç tutmalıdır.

1718- Yolcu olan kimse, [Allah-u Tealâ'dan] bir hacet istemek için Medine şehrinde üç gün müstehap oruç tutabilir.

1719- Yolculukta orucun batıl olduğunu bilmediğinden dolayı oruç tutan bir kimse, oruçlu bulunduğu günün içerisinde bu hükmü öğrenmiş olursa, orucu batıl olur. Ama akşama kadar öğrenmeyen kimsenin orucu sahihtir.

1720- Yolcu olduğunu veya seferde orucun batıl olduğunu unutarak yolculukta oruç tutan kimsenin orucu batıldır.

1721- Oruçlu olan kimse öğleden sonra yolculuğa çıkarsa, orucunu tamamlamalıdır. Öğleden önce yolculuğa çıkan kimse ise, ancak hadd-i terahhusa yani, şehrin duvarlarının görünmeyeceği ve ezan seslerinin duyulmayacağı yere vardığında orucunu bozabilir; eğer ondan önce orucunu bozarsa, farz ihtiyat gereği üzerine keffaret de gerekir.

1722- Öğleden önce vatanına veya on gün kalmak istediği bir yere varan yolcu, orucu bozan bir iş yapmamışsa, o günü oruç tutar. Ama eğer orucu bozan bir iş yapmışsa, o günün orucu üzerine farz değildir [sonradan kazasını eder].

1723- Vatanına veya on gün ikamet edeceği yere öğleden sonra varan yolcu, o günü oruç tutamaz.

1724- Yolculuk veya herhangi bir özür nedeniyle oruç tutmayan kimsenin, ramazan ayının gündüzünde cinsel ilişkide bulunması ve yemek-içmekle kendini tam olarak doyurması mekruhtur.

KENDİLERİNE ORUÇ FARZ OLMAYAN KİMSELER

1725- Yaşlılık nedeniyle asla oruç tutamayan veya oruç tutması meşakkatli olan kimseye oruç farz değildir. Fakat ikinci durumda (meşakkatli durumda) her bir güne karşılık yaklaşık 750 gr. buğday, arpa veya benzeri gıda maddelerinden fakire vermesi gerekir.

1726- Yaşlılık nedeniyle oruç tutmayan kimse, ramazandan sonra oruç tutmaya güç kazanırsa, farz ihtiyat gereği tutmadığı oruçların kazasını yerine getirmelidir.

1727- Tahammül edilmeyecek derecede çok susama hastalığına yakalanan veya şiddetli susuzluktan dolayı büyük zorlukla (meşakketle) karşılaşan kimseye oruç farz değildir; ama ikinci durumda, böyle bir kimsenin her güne karşılık yaklaşık 750 gr. ağırlığında buğday, arpa veya benzerini fakire vermesi gerekir; farz ihtiyat gereği de zaruret miktarından fazla su içmemelidir. Böyle bir kimse, sonradan iyileşerek oruç tutmaya güç kazanırsa, farz ihtiyat gereği tutmadığı oruçları kaza etmelidir.

1728- Doğumu yaklaşmış hamile bir kadının oruç tutması, çocuğuna zarar verecek olursa, oruçla mükellef olmaz. Ancak her güne karşılık fidye, yani yaklaşık 750 gr. buğday, arpa veya benzerlerini fakire vermesi gerekir. Yine kendisine zarar geleceğinden korkan hamile kadın da oruç tutmayabilir. Ancak farz ihtiyat gereği her güne karşılık fakire fidye vermelidir. Her iki durumda da tutmadığı oruçları sonradan kaza etmelidir.

1729- Bebek emziren kadının sütü az olduğunda, eğer oruç tutması emzirdiği bebeğe zarar verecek olursa, oruç tutmak ona farz değil; ister bu kadın bebeğin öz annesi olsun, isterse dadısı olsun veya ücretsiz süt versin, fark etmez. Ancak oruç tutmadığı her bir güne karşılık fakire fidye olarak buğday ve arpa gibi gıda maddelerinden vermelidir. Yine oruç kendisi için zararlı olursa, oruç tutması farz değilse de farz ihtiyat gereği her gün için bir müd (yaklaşık 750 gr.) yiyecek maddesi fakire vermelidir. Her iki durumda da tutmadığı oruçları daha sonra kaza etmelidir. Fakat ücretsiz olarak bebeğe süt veren veya verdiği süt karşılığı çocuğun babasından, annesinden veya başka birinden ücret alarak süt vermek isteyen bir kadın bulunursa, farz ihtiyat gereği bu kadın bebeği ona vererek orucunu tutmalıdır.

AYIN İLK GÜNÜNÜN TESPİTİ

1730- Kamerî aylarının ilk günü, beş şeyle tespit edilir:

1) Bizzat insanın kendisinin hilâli görmesi ile.

2) Sözlere yakîn=kesin bilgi getirecek büyük bir topluluğun, hilâli gördüklerini söylemeleri veya herhangi bir şeyle insana yakın gelmesi ile.

3) İki adil erkeğin gece hilâli gördüklerini söylemeleri ile. Ancak hilâlin vasfı konusunda farklı haber verirler veya hilâlin iç kısmının ufka doğru olması gibi gerçeğe aykırı bir şekilde şahadette bulunurlarsa, ayın ilk günü tespit edilmiş olmaz. Ama eğer hilâlin bazı özelliklerinin tespitinde ihtilafa düşerlerse, örneğin biri hilâlin yüksek olduğunu, diğeri ise yüksek olmadığını haber verirse, o iki adilin sözüyle ayın ilk günü sabit olur.

4) Şaban ayından otuz günün geçmesi ile. Şabandan otuz gün geçince, ramazan ayının ilki sabit olur. Yine, ramazan ayından otuz günün geçmesiyle de şevval ayının ilki sabit olur.

5) Şer'î hâkimin, ayın ilk günü olduğuna hükmetmesi ile.

1731- Şer'î hâkim (=veliyy-i fakih) ayın ilk günü olduğuna hükmedince, onu taklit etmeyen kimse bile onun hük-müne göre amel etmelidir. Fakat şer'î hâkimin hata yaptığını bilen bir kimse, onun hükmüne göre amel edemez.

1732- Ayın ilk günü, müneccimin sözü ile sabit olmaz. Ancak, insan onun sözü ile ayın ilk günü olduğuna yakın ederse, ona göre amel etmelidir.

1733- Hilâlin yüksekliği veya geç batışı ile, önceki gecenin, ayın ilk gecesi olduğuna hükmedilmez.

1734- Kendisine ramazan ayının ilk günü sabit olmadığından dolayı oruç tutmayan bir kimse, iki adil erkeğin bir önceki gece ramazan ayının hilâlini gördüklerini haber vermeleriyle, o günün orucunu sonradan kaza etmelidir.

1735- Bir şehirde ayın ilk günü sabit olursa, başka bir şehir için geçerli olmaz. Ama eğer o iki şehir birbirine yakın ise veya insan o iki şehrin ufuklarının bir olduğunu biliyorsa, birinde hilâlin görülmesi diğeri için de geçerlidir.

1736- Ayın ilk günü, telgrafla sabit olmaz. Fakat telgraf çekilen şehrin ufku diğeri şehirle bir olur veya bu iki şehir birbirine çok yakın olurlarsa, telgraf, şer'î hâkimin hük-müne veya iki adil erkeğin tanıklığına dayalı olduğu takdirde ayın ilk günü sabit olur.

1737- Ramazan ayının otuzuncu gününün ramazandan mı, yoksa şevval ayından mı olduğu belli olmayan bir günde, insanın oruç tutması gerekir. Fakat bir kimse, akşam olmadan o günün şevval ayının ilk günü olduğunu anlarsa, orucunu açmalıdır.

1738- Hapiste olan bir kimse, ramazan ayının girişine yakın edemezse, tahmin üzere amel etmelidir. Eğer o da mümkün olmazsa, hangi ayda oruç tutarsa sahihtir. Farz ihtiyat gereği, böyle bir kimse ancak oruç tuttuğu aydan on bir ayın geçmesiyle sonraki ramazanın orucuna başlayabilir. Ama eğer sonradan ramazan ayının girişini tahmin üzere tespit edecek olursa, artık tahminine göre amel etmelidir.

HARAM VE MEKRUH OLAN ORUÇLAR

1739- Ramazan ve Kurban Bayramı günlerinde oruç tutmak haramdır. Bunun gibi, şaban ayının otuzuncu gününün şabandan mı yoksa ramazan ayından mı olduğu bilinmeyen günde ramazan ayına niyet edilerek tutulan oruç da haramdır.

1740- Bir kadın, müstehap oruç tuttuğu takdirde kocasının haklarını zâyi edecek olur veya kocası onun müstehap oruç tutmasına izin vermezse, farz ihtiyat gereği oruç tutmaktan sakınmalıdır.

1741- Evladın tuttuğu müstehap oruç, anne-babasına veya büyükbabasına eziyete sebep olacak olursa, caiz değildir. Hatta onların eziyet görmesine sebep olmasa bile, onun müstehap oruç tutmasını yasakladıkları takdirde farz ihtiyat gereği oruç tutmamalıdır.

1742- Babasının izni olmaksızın nafîle oruç tutan çocuğun oruç tutmasını babası günün ortasında yasaklarsa, orucunu bozmalıdır.

1743- Kendisine orucun zararlı olmadığını bilen kimseye, doktorun oruç zararlıdır demesi ile bile oruç tutmak farzdır. Yine bir kimse, orucun kendisine zarar vereceğine yakîni veya zannı olursa, doktor, zararlı değildir dese bile oruç tutmamalıdır; eğer oruç tutarsa orucu sahih değildir. Ancak kurbet kastıyla (yani Allah rızası için) oruç tutar, sonradan da zararlı olmadığı ortaya çıkarsa, tuttuğu oruç sahihtir.

1744- Bir kimse, orucun zararlı olacağına ihtimal verip kendisine zarar geleceğinden korkarsa, eğer böyle bir ihtimal, halkın nazarında yerinde bir ihtimal ise, oruç tutamaz ve oruç tuttuğu takdirde orucu geçerli olmaz. Ama eğer kurbet kastıyla (=Allah rızası için) oruç tutar, sonradan da zararlı olmadığı belli olursa, orucu sahih olur.

1745- Orucun kendisine zararlı olmadığına inanarak oruç tutan bir kimse, akşam olduktan sonra orucun kendisine zararlı olduğunu anlarsa, o günün kazasını sonradan yerine getirmelidir.

1746- Burada saydıklarımızın dışında başka haram oruç-lar da vardır ki onlar, geniş fıkıh kitaplarında açıklanmıştır.

1747- Aşura günü ile Arefe günü mü, yoksa Kurban Bayramı günü mü olduğu şüpheli olan günde oruç tutmak mekruhtur.

MÜSTEHAAP ORUÇLAR

1748- Önceki hükümlerde açıklanan haram ve mekruh oruçlar dışında, yılın bütün günlerinde oruç tutmak müste-haptır. Ama bazı günleri oruç tutmak için özellikle tavsiye edilmiştir ki, onların bazısı şunlardan ibarettir:

1) Kamerî aylarından ayın her ilk Perşembe, son Perşembe ve onuncu günden sonraki ilk Çarşamba günleri olmak üzere üç gün oruç tutmak. Eğer bir kimse, bu günlerde oruç tutmazsa, bunları kaza etmesi müstehaptır. Hatta asla oruç tutamayan kimsenin her güne karşılık yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesi veya [bir dirhem, yani] 12/6 nohut ağırlığındaki gümüşü[66] fakire vermesi müstehaptır.

2) Her [kamerî] ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerini oruç tutmak.

3) Recep ve şaban aylarının hepsini veya bir gün olsa bile bu iki aydan bir kısmını oruç tutmak.

4) Nevruz Bayramı gününü, zilkade ayının yirmi beş ve yirmi dokuzuncu günlerini, zilhicce ayının birinci gününden dokuzuncu gününe (yani Arefe gününe) kadar oruç tutmak. Fakat oruç tutunca, zaafa uğrayarak Arefe gününün duâlarını okumaya durumu elverişli olmayan kimseye, A-refe gününde oruç tutmak mekruhtur.

Yine Mübarek Gadir-i Hum Bayramı (=18 zilhicce), muharrem ayının birinci ve üçüncü günleri, Resul-i Ekrem'in (s.a.a) mübarek doğum günü olan 17 rebiu'l evvel ve 27 recep günü olan Meb'as Bayramı yani Resulullah'ın (s.a.a) peygamberliğe seçildiği günü de oruç tutmak müstehaptır.

Müstehap oruca başlayan kimsenin bunu tamamlaması farz değildir. Hatta mümin bir kardeşi onu yemeğe davet ettiğinde onun davetini kabul edip, orucunu bozması müstehaptır.

ORUCU BATIL EDEN İŞLERDEN SAKINMANIN MÜSTEHAAP OLDUĞU DURUMLAR

1749- Ramazan ayında oruçlu olmadıkları hâlde, orucu bozan işlerden sakınmak şu altı kişi için müstehaptır:

- 1) Yolculuk esnasında orucu bozan şeylerden birini yapıp, öğleden önce kendi vatanına veya on gün kalacağı bir yere varan yolcu.
- 2) Öğleden sonra, kendi vatanına veya on gün kalacağı yere varan yolcu.
- 3) Öğleden önce iyileşen ve orucu bozan işlerden birini yapmış olan hasta.
- 4) Öğleden sonra iyileşen hasta.
- 5) Gündüz hayız ve nifas kanından temizlenen kadın.
- 6) Ramazan ayının gündüzünde Müslüman olan kâfir.

1750- Oruçlu kimsenin akşam ve yatsı namazlarını, o-rucunu açmadan önce kılması müstehaptır. Ama eğer biri onu beklemekte olur veya yemeğe meyli fazla olduğundan huşû içinde namaz kılmasını ve namazda kalbinin Allah'a yönelmesini zedeleyecek bir durumla karşılaşır, namazdan önce iftar etmesi daha iyidir. Ancak mümkün olduğu kadar namazı fazilet vaktinde eda etmesi.

HUMUS HÜKÜMLERİ

1751- Yedi şeyde humus vermek farzdır:

- 1) Kazanç (=kâr).

- 2) Maden.
- 3) Define.
- 4) Haramla karışmış helâl mal.
- 5) Denize dalmakla elde edilen mücevherler.
- 6) Savaş ganimeti.
- 7) Zimmî kâfirin Müslümandan satın aldığı yer.

Bunlarla ilgili ayrıntılı konular, ilerdeki hükümlerde açıklanacaktır:

1) Kazanç (Kâr)

1752- Ticaret, sanat veya örneğin bir ölünün kazaya kalan namaz ve oruçlarını yerine getirerek ecîr olmak gibi diğer kazanç yolları ile bir mal elde eden kimsenin kazandığı bu mal, kendisinin ve ailesinin yıllık ihtiyacından fazla olursa, artan kısmın humusunu, yani beşte birini ilerde açıklayacağımız usûle göre vermesi gerekir.

1753- Kazanmak dışında başka bir yol ile elde edilen, örneğin kendisine bağışlanan malın humusunu vermek farz değildir. Fakat yıllık ihtiyaçtan fazla olduğu takdirde humusunu vermek müstehap ihtiyattır.

1754- Kadının aldığı mihr ile insana miras kalan mala humus lâzım gelmez. Ancak bir kimsenin ölü ile uzaktan akrabalığı olur ama böyle bir akrabalığın varlığından haberi olmaz ve ölen kimseden de kendisine bir miras kalmış olursa, yıllık ihtiyacından fazla olduğu takdirde humusunu vermesi müstehap ihtiyattır.

1755- Eğer bir kimse, kendisine ölüden kalan mirasın humusunun verilmediğini biliyorsa, onun humusunu vermelidir. Yine bu malın kendisinde humusun olmadığını, ama miras bırakan ölünün başka humus borcu olduğunu biliyorsa, ölünün verilmeyen diğer humus borcunu miras bırakılan maldan vermesi gerekir.

1756- Aza kanaat ederek bir şeyler biriktiren kimsenin biriktirdiği şeyler, yıllık ihtiyacından fazla olursa, humusunu vermelidir.

1757- Masrafları başkası tarafından karşılanan bir kimse, elde ettiği bütün malların humusunu vermelidir. Fakat o malların bir kısmını ziyaret veya benzeri bir şeyler için harcamış olursa, geri kalan kısmın humusunu vermesi farzdır.

1758- Bir kimse, bir mülkü belli fertlere örneğin, kendi çocuklarına vakfedince, eğer onlar o mülkte ağaçlandırma veya ziraat yaparak yıllık ihtiyaçlarından fazla bir mal elde etmiş olurlarsa, kazandıklarının humusunu vermeleri gerekir.

1759- Bir fakirin humus, zekât ve müstehap sadaka olarak aldığı mal, yıllık masrafından fazla olsa bile üzerine humus lazım gelmez. Ama ona verilen bu mallar ile kazanç sağlamış olursa, örneğin humus olarak verilen ağaçtan meyve elde eder ve

bu ağacı da kazanç sağlamak için muhafaza ederse, yıllık ihtiyacından fazlasının humusunu vermek ona farz olur.

1760- Bir kimse, humusu verilmemiş bir paranın aynıyla (=bizzat kendisiyle) bir şey satın alır, yani satıcıya, "Bu malı, bu parayla satın alıyorum." der veya alış zamanı humusu verilmemiş parayla aldığı malın karşılığını vermek isterse, eğer şer'î hâkim yaptığı alış verişin beşte birine izin verirse, o miktarın satışı da sahihtir; ancak aldığı malın beşte birini şer'î hâkime vermelidir. Ama eğer şer'î hâkim izin vermezse, alış verişin o miktarı (beşte biri) batıldır. O hâlde, eğer satıcının aldığı para yanında mevcut bulunursa, şer'î hâkim o paranın humusunu ondan alır. Fakat para yok olur ise, alıcıdan veya satıcıdan onun bedelini talep eder.

1761- Bir malı satın alan kimse, alış verişten sonra, aldığı şeyin ücretini humusu verilmemiş paradan verirse, eğer alırken kastı, humusu verilmemiş parayla karşılığını ödemek olmazsa, yaptığı muamele sahihtir; ama malın karşılığını humusu verilmemiş paradan verdiği için, onun beşte birini satıcıya borçludur. Satıcıya verdiği para onun yanında mevcut bulunuyorsa, şer'î hâkim onun beşte birini alır. Aksi takdirde, satıcıdan veya alıcıdan onun bedelini talep eder.

1762- Bir kimse, humusu verilmemiş bir malı satın alırsa, şer'î hâkim izin vermediği takdirde alış verişin beşte biri batıldır ve şer'î hâkim, o malın beşte birini alabilir. Eğer şer'î hâkim yapılan bu alış verişe izin verirse sahih olur; ama alıcı o malın beşte birinin parasını şer'î hâkime vermelidir. Eğer satıcıya vermiş olursa, ondan geri alabilir.

1763- Bir kimseye humusu verilmemiş bir şey bağışlanırsa, o şeyin beşte biri onun malı olmaz.

1764- Humusu verilmemiş bir mal, kâfirden veya humusa inancı olmayan bir kimseden insanın eline geçerse, humusunu vermesi farz değildir.

1765- Tüccar, esnaf, sanatkâr ve benzeri kimseler, yıllık ihtiyaçlarının fazlasının humusunu, işe başladıkları tarihten bir yıl sonra vermeleri gerekir. Mesleği ticaret olmayan kimseler ise, tesadüfen bir muamele yapıp kazanç sağladıkları takdirde, yıllık giderlerinin fazlasının humusunu ancak kazandıkları tarihten bir yıl geçtikten sonra vermelidirler.

1766- İnsan, kazanç elde ettiği malın humusunu, yılın herhangi bir gününde verebildiği gibi yılın sonuna kadar bile humus verme işini erteleyebilir. Humus vermek için, [hicrî kamerî aylardan olduğu gibi] hicrî şemsî aylardan birini kendisine humus yılı olarak tayin edebilir.

1767- Humus yılı belli olan bir tacir ve esnaf, humus yılı içinde ölürse, ölüm anına kadar yapılan masraflar kazancından düşülür, geriye kalan kısmın humusu verilir.

1768- Ticaret amacıyla aldığı malın değeri yükselince, eğer onu satmaz ve sonradan aynı yıl içinde değeri düşerse, yükselen miktarın humusunu vermek ona farz değildir.

1769- Ticaret amacıyla aldığı bir malın değeri yükselince, eğer daha da yükseleceği ümidiyle üzerinden bir yıl geçene kadar onu satmaz ve sonradan da değeri düşerse,

farz ihtiyat gereği yükselen değerın humusunu vermek o kimseye farzdır. Hatta tüccarların normalde bir malın değerinin yükselmesi için ellerinde bulundurdukları süre kadar bile bir malı elinde tutan kimseye, fiyat artışı sonucu yükselen miktarın humusunu vermek farzdır.

1770- Sermaye dışında humusu verilmiş olan veya hediye gibi humusu olmayan bir malın değeri yükselince, o mal değer kazandıktan sonra satılsa bile yükselen değerın humusunu vermek farz değildir. Ama bir kimse, meyve gelişip büyüyen ağaç veya semizleyen bir hayvan alır ve onları elinde bulundurmaktan maksadı da onların değerlerinin artışından kâr etmek olursa, artan kısmın humusunu vermek üzerine farzdır.

1771- Değer kazanınca satmak amacıyla bir bağ ihdas ederek meyve yetiştiren kimseye, hem bağın yükselen değerinin, hem ağaçların gelişmesinin, hem de meyvelerin humusunu vermek farzdır. Fakat ihdas etmekten maksadı, o bağın meyvelerinden yararlanmak olursa, sadece meyvenin humusunu vermek farzdır.

1772- Eğer bir kimse söğüt, çınar ve bunlara benzer diğer ağaçları dikerse, satış yılları geldiğinde, onları satmamış olsa bile humuslarını vermesi gerekir. Ancak normalde her yıl, dallarını budamak gibi ağaçlardan başka yararlar sağlar ve bunlar tek başına veya diğer kazançlarıyla birlikte yıllık ihtiyacından fazla gelirse, her yılın sonunda onların humuslarını vermesi farzdır.

1773- Bir kimse, birden fazla gelir kaynağına sahip olur örneğin, bir mülkün kirasını alır, alışveriş yapar ve de ziraatla uğraşırsa, bakılır: Eğer kazanç sağladığı her kaynağın gelir-gideri ve sermayesi ayrı olursa, her birinden elde edilen kârı hesaplayıp, sadece onun humusunu verir. Eğer bir işten zarar etmiş olursa da, kâr ettiği diğer işlerden bunun zararını telafi edemez. Fakat kazanç sağladığı çeşitli işlerin gelir-gider ve sandık işleri bir olursa, yıl sonunda hepsini birden hesaplar, kâr ettiği takdirde onun humusunu verir.

1774- Kâr elde etmek için yapılan masraflar, yıllık giderden sayılır ve onlara humus lazım gelmez.

1775- Kazançlarından yemek, elbise, ev eşyası, ev alımı, evlilik, kız çocuğuna çeyiz hazırlamak, [örneğin, Hz. Peygamber ve Ehlibeyt İmamlarının türbelerini] ziyarete gitmek ve benzeri işler gibi sene içinde yapılan masraflar, halkın nazarında toplumsal durumuna aykırı düşmez ve har-camada da aşırılık etmezse, onlara humus lâzım gelmez.

1776- İnsanın adak ve keffaret için yaptığı masraflar, yıllık ihtiyaçlarından sayılır. Yine başka birine bağışladığı veya ödül olarak verdiği mal da, toplumsal durumuna uygun olduğu takdirde, yıllık giderlerinden sayılır.

1777- Kızının çeyizini birden hazırlayamayan ve her yıl onun bir miktarını hazırlamak zorunda kalan veya her yıl genelde kızlar için bir miktar çeyizin hazırlandığı, hazırlamayanların ayıplandığı bir şehirde yaşayan kimse, eğer çeyizi sene içinde o yılın kazancından almış olursa, onun humusunu vermek üzerine farz olmaz.

1778- İnsanın hac ve diğer ziyaret yolculuklarında harcadığı mal, eğer binek hayvanı gibi aslı kalan ve sadece onun menfaatinden yararlanılmış olan bir mal olursa, yolculuğu sonraki yıla kadar devam etse ve bir miktarı o yılda gerçekleşse bile ancak yolculuğa başladığı yılın ihtiyaçlarından hesap edilir. Ama yiyecek maddeleri gibi aslen kalıcı olmayan şeyler olursa, sonraki yıla kadar kalan miktarın humusunu vermesi farzdır.

1779- Alış veriş veya ticaret yolu ile bir mal kazanan kimsenin, humusu farz olmayan başka bir malı olsa bile, yıllık masraflarını sadece alış veriş veya ticaretle elde ettiği kazanç üzerinden hesap edebilir.

1780- Bir kimse, kazancından yıllık ihtiyacı için bir miktar gıda maddesi alır, o da sene sonunda fazla gelirse, onun humusunu vermesi gerekir. Değer olarak onun bedelini vermek istediğinde de, eğer satın aldığı zamana oranla değer kazanmış olursa, sene sonunun fiyatı üzerinden hesaplayarak humusunu vermelidir.

1781- Bir kimse, humusunu vermeden önce kazandığı mal ile ev eşyası alır ve sene içinde de artık ona ihtiyacı kalmazsa, üzerine humus lazım gelir. Kadının süs eşyası da böyledir; eğer sene içinde kadın onlara süs eşyası olarak ihtiyaç duymaz ve artık kadınların onlarla süslenme zamanı geçmiş olursa, humusunu vermelidir.

1782- Yıl boyunca hiç bir kazanç sağlamayan kimse, o yılın masraflarını gelecek yılın kazancından düşemez.

1783- Yılın ilk başında kazanç sağlamadığı için sermayeden bir şeyler harcamış olan kimse, yıl tamamlanmadan önce kazanç sağlamış olursa, sermayeden azalan miktarı bu kazançtan düşebilir.

1784- Sermayenin bir kısmı yok olur ve kalan kısmıyla da bir miktar kazanç sağlar ve bu da yıllık ihtiyacından fazla olursa, sermayeden azalan miktarı bu kazançtan alabilir.

1785- Sermaye dışındaki mallardan bir şey yok olursa, elde ettiği kazançtan onu temin edemez. Ama aynı yıl içerisinde o mala ihtiyaç duyarsa, yıl içinde elde ettiği kazançtan onu temin edebilir.

1786- İhtiyaçlarını karşılamak için yılın başlangıcında borçlanan kimse, yıl tamamlanmadan önce bir şeyler kazanmış olursa, borcunu bu kazancından düşüp ödeyebilir.

1787- Yıl boyunca herhangi bir kazanç elde edemediğinden dolayı yıllık ihtiyaçları için borçlanan kimse, bu borçlarını gelecek yılların kazancından ödeyebilir.

1788- Eğer malını artırmak veya ihtiyacı olmayan bir mülkü almak için borç alırsa, [humusunu vermeden önce] elde ettiği kazancından bu borcunu ödeyemez. Fakat borç olarak aldığı mal veya borçla satın aldığı şey yok olur, öte taraftan da borcunu ödemesi gerekiyorsa, borcunu kazancından ödeyebilir.

1789- Farz ihtiyat gereği haramla karışmış helâl malın humusunu, bizzat o malın kendisinden vermek gerekir. Ama diğer humusları, malın kendisinden verebileceği gibi borçlu olduğu humus değeri kadar para da verebilir.

1790- Bir kimse, üzerine farz olan malın humusunu vermeyi niyet etse bile, humusunu vermediği müddetçe, o malda tasarruf edemez.

1791- Humus vermesi gereken bir kimse, o malın humusunu zimmetine alamaz, yani kendisini humus sahiplerine borçlu sayarak malın tamamında tasarruf edemez. Eğer o malda tasarruf eder ve o da telef olursa, onun humusunu vermesi gerekir.

1792- Humus borcu olan bir kimse, şer'î hâkimle anlaşır [humusunu borca çevirerek] malın tümünde tasarruf edebilir. Dolayısıyla böyle bir anlaşmadan sonra, o maldan elde edilen kazançlar o şahsın kendisine aittir.

1793- Birisiyle ortak olan kimse, kazançlarının humusunu verdiği hâlde ortağı, üzerine düşen humusu vermemiş olursa, eğer ortağı gelecek yılın sermayesi için humusu verilmemiş maldan şirketin sermayesine katmış olursa, hiç birisinin o malda tasarruf etme hakkı yoktur.

1794- Bulûğa ermemiş olan bir çocuğun sermayesi olur ve ondan bir kazanç elde edilirse, farz ihtiyat gereği çocuk, bulûğ a erdikten sonra o kazancın humusunu vermelidir.

1795- İnsan, humusunun verilmediğini kesin olarak bildiği bir malı kullanamaz, ama humusunun verilip verilmediğinden şüphe ettiği bir malı kullanabilir.

1796- Mükellef olduğundan beri asla humus vermemiş olan bir kimse, değer kazandıktan sonra satmak amacı olmaksızın satın aldığı mülk örneğin, ziraat yapmak için satın aldığı arazi değer kazanırsa, eğer satıcıya humusu verilmemiş paradan vererek, "Bu araziye, bu para karşılığında alıyorum." demiş olursa, şer'î hâkim muamelenin beşte birine izin verdiği takdirde, alıcı o mülkün değeri üzerinden humus vermelidir. Farz ihtiyat gereği, niyeti evvelden aldığı şeyin parasını, humusu verilmemiş paradan ödemek olan kimse için de yine aynı hüküm geçerlidir.

1797- Mükellef olduğundan beri hiç humus vermemiş olan kimse, elde etmiş olduğu kazançla ihtiyacı olmayan bir şeyi satın alırsa, satın aldığı şeyin üzerinden bir yıl geçince, onun humusunu vermelidir. Ama aldığı şey, ev eşyası ve ihtiyaç duyduğu diğer şeyler gibi toplumsal durumuna uygun bir şekilde olur o eşyaları da kazanç elde ettiği yıl içinde almış olduğunu kesin olarak bilirse, üzerine humus lazım gelmez. Fakat onları yıl içinde mi yoksa yıl tamamlandıktan sonra mı aldığını bilmezse, farz ihtiyat gereği şer'î hâkimle anlaşması gerekir.

2) Maden

1798- Altın, gümüş, kurşun, bakır, petrol, taşkömürü, firuze, akik, demir, sülfat, tuz ve elde edilen diğer madenlere, ni-sap miktarına ulaşıncaya, beşte bir oranında humus lâzım gelir.

1799- Madenin nisâbı, ihtiyata göre, normal 105 mis-kal gümüş [492.1875 gr. yani yaklaşık 500 gram] gümüş veya normal 15 miskal altın [70.3125 gr. yani yaklaşık yet-

miş buçuk gram]dır.[67] Yani elde edilen madenin değeri, onun için yapılan masrafları düştükten sonra 105 miskal gümüş veya 15 miskal altın miktarında olursa, farz ihtiyat gereği humusu verilmelidir.

1800- Değeri 105 miskal gümüş veya 15 miskal altına ulaşmayan madenin humusu, ancak ondan elde edilen kazancın tek başına veya diğer kazançlarla birlikte yıllık ihtiyaçtan fazla olduğu durumda lâzım gelir.

1801- Kireç, alçı, baş (yıkama) kili ve kırmızı kil, farz ihtiyat gereği madendirler ve humuslarının verilmesi gerekir.

1802- Bir kimse, madenden elde ettiğinin humusunu vermelidir; ister maden toprağın altında olsun, ister üstünde; ister maliki olan bir yerde olsun, ister maliki olmayan bir yerde olsun.

1803- Elde ettiği madenin 105 miskal gümüş [yaklaşık yarım kilo] veya 15 miskal altın [yaklaşık yetmiş buçuk gr.] miktarında olup olmadığını bilmeyen kimse, farz ihtiyat gereği ölçerek veya başka herhangi bir yol ile onun değerini tespit etmelidir.

1804- Birkaç kişi tarafından elde edilen madenin humusu, ancak onun için harcanan masrafları düştükten sonra her birisinin payına düşen miktar 105 miskal gümüş veya 15 miskal altın miktarına ulaştığı takdirde lâzım gelir.

1805- Bir kimse başkasının mülkünde olan madeni çıkarırsa, onun hepsini o mülkün sahibine vermelidir. O mülk sahibi ise, madenin çıkarılması için hiçbir harcama yapmadığından dolayı tümünün humusunu vermelidir.

3) Define

1806- Define; yerin altında, ağaçta, dağda veya duvarın içinde saklanmış olan ve bir kimse tarafından bulunan mallara denir. Ancak bulunan bu malın, kendisine define denilecek şekilde olması gerekir.

1807- Herhangi birinin mülkü olmayan bir yerde bulunan define, bulan kimsenin kendisindedir, ancak humusunu vermesi gerekir.

1808- Definenin nisabı 105 miskal gümüş [yaklaşık yarım kilo] veya 15 miskal altın [yaklaşık yetmiş buçuk gram]dır. Yani elde edilen definenin değeri onun için harcanan masrafları düştükten sonra 105 miskal gümüş veya 15 miskal altın miktarına ulaşırsa, onun humusunu vermelidir.

1809- Bir kimse, başkasından satın aldığı mülkte define bulunca, bakılır: Eğer definenin kesin olarak o yerin önceki sahiplerinden birine ait olmadığını bilirse, kendi malı olur ve onun humusunu vermesi gerekir. Fakat eski sahiplerinden birine ait olduğuna ihtimal verirse, kendisinden satın aldığı şahsa bildirmesi gerekir; onun olmadığı anlaşılırsa, ondan önceki sahibine bildirmelidir. Böylece önceki bütün sahiplerine haber verdikten sonra, eğer onlardan hiç birinin olmadığı anlaşılırsa, define, bulan şahsın kendisinin olur ve humusunu vermesi gerekir.

1810- Bir yerde gömülen birkaç kap içinde define bulunur ve toplam değerleri 105 miskal gümüş veya 15 miskal altın miktarında olursa, humusu verilmelidir. Ama

farklı yerlerde define bulunursa, değeri bu miktara ulaşan definenin humusunu vermek farzdır; bu miktara ulaşmayan definenin ise humusu yoktur.

1811- Eğer defineyi iki kişi bulur ve her birinin de payı 105 miskal gümüş veya 15 miskal altın değerinde olursa, humusunu vermeleri gerekir.

1812- Satın aldığı hayvanın karnında bir mal bulan kimse, onun satıcıya ait olduğuna ihtimal verirse, farz ihtiyat gereği ona haber vermelidir. Eğer onun olmadığı anlaşılırsa, sırasıyla önceki sahiplerine haber vermesi gerekir. Onlardan hiçbirinin olmadığı ortaya çıkınca, değeri 105 miskal gümüş veya 15 miskal altın miktarında olmasa bile, farz ihtiyat gereği üzerine humus lazım gelir.

4) Haramla Karışmış Helâl Mal

1813- Helâl mal, haram malla birbirinden ayırt edilmeyecek şekilde karıştığında, haram malın sahibi ve miktarı belli olmazsa, malın hepsinin humusunu vermek gerekir; hu-musu verildikten sonra malın geriye kalan kısmı helâl olur.

1814- Helâl mal haram malla karıştığında, insan haram malın miktarını bilir de onun sahibini bilmezse, o miktarı sahibi adına sadaka vermeli, farz ihtiyat gereği şer'î hâkimden de izin almalıdır.

1815- Helâl mal haram malla karıştığında, insan, haram malın miktarını bilmeseyse bile sahibini tanırsa, onu razı etmelidir. Mal sahibi razı olmadığı takdirde, eğer insan belli bir miktarın onun olduğunu bilir, ama fazlasının ona ait olup olmadığını şüphe ederse, ona ait olduğunu kesin olarak bildiği miktarı vermelidir; gerçi onun olduğuna ihtimal verdiği fazla miktarı da ona vermesi müstehap ihtiyattır.

1816- Haramla karışmış helâl malın humusunu verdikten sonra haram miktarın humustan fazla olduğunu anlarsa, farz ihtiyat gereği humustan fazla olan miktarı, sahibi adına sadaka vermelidir.

1817- Haramla karışmış helâl malın humusunu verdikten veya sahibini tanımadığı malı onun adına sadaka verdikten sonra sahibi bulunursa, farz ihtiyat gereği mal sahibine o malın bedelini vermelidir.

1818- Haramla karışmış helâl maldaki haram miktarı belli olur ve insan da onun sahibinin belli bir kaç kişiden biri olduğunu bilir, ama bunlardan hangisinin olduğunu bilmezse, farz ihtiyat gereği hepsini razı etmelidir ve eğer bu da mümkün olmazsa, kur'a ile kimin adına çıkarsa, malı ona vermelidir.

5) Denize Dalarak Elde Edilen Mücevherler

1819- Dalgıçlık vasıtasıyla, yani denize dalarak denizden çıkarılan inci, mercan veya diğer mücevherlerin değeri, onların dışarı çıkartılması için yapılan masraflar çıkarıldıktan sonra 18 nohut [3.5154 gr. yani üç gramdan biraz fazla] altına ulaşarsa, humusu verilmelidir. İster çıkarılan bu şeyler nebati olsun ister madeni, ister bir defada dışarı çıkarılsın ister birkaç defada, yine dışarı çıkarılan şeylerin hepsi ister bir cinsten olsun, ister birkaç cinsten olsun fark etmez. Ama mücevherler birkaç kişi tarafından dışarı çıkarılmış olursa, yalnızca hissesinin değeri 18 nohut altına ulaşan kimsenin humus vermesi gerekir.

1820- Denize dalmaksızın, araçlarla çıkartılan mücevherler için yapılan masrafları düşükten sonra geriye kalan kısmın değeri 18 nohut altın miktarında olursa, ihtiyat gereği humusunun verilmesi farzdır. Ama insan, suyun yüzünden veya sahilden herhangi bir mücevher bulmuş olursa, bunun humusunu sadece mesleği bu iş olup, tek başına veya diğer kazançlarıyla birlikte yıllık ihtiyacından fazla olduğu takdirde vermelidir.

1821- Denize dalmadan avlanan balık veya diğer hayvanların humusu, ancak kazanç için avlanıp, tek başına veya diğer kazançlarla birlikte yıllık ihtiyaçlardan fazla olduğunda farzdır.

1822- Mücevher çıkarma kastı olmaksızın denize dalıp, tesadüfen eline mücevher geçen bir kimse, eğer kendi malı olmasını kastederse, onun humusunu vermelidir.

1823- İnsan, denize dalarak karnında değeri 18 nohut altın [3.5154 gr.]) veya daha fazla mücevher bulunan bir hayvan dışarı çıkarınca, bakılır: Eğer hayvan midye gibi içinden inci çıkan bir hayvan olursa, humusunu vermelidir. Fakat mücevheri tesadüf eseri olarak yutan bir hayvan olursa, bu hususta ihtiyat, ona define hükmünün uygulanmasıdır.

1824- Bir kimse, Dicle ve Fırat gibi büyük ırmaklarda suya dalarak mücevher çıkardığında, eğer o ırmak, mücevher çıkarılan bir ırmak olursa, çıkardığı mücevherlerin humusunu vermesi gerekir.

1825- Suya dalıp, değeri 18 nohut [üç buçuk gramdan biraz fazla] altın veya daha fazla olan amber çıkarırsa, humusunu vermelidir. Ama suyun yüzünden veya sahilden ele geçirirse, değeri 18 nohut altın miktarında olamasa bile bu iş, onun mesleği olur ve tek başına yahut diğer kazançlarıyla birlikte yıllık ihtiyacından fazla olursa, humusunu vermelidir.

1826- Mesleği dalgıçlık veya maden çıkarmak olan bir kimse, bunların humusunu verdikten sonra yıllık ihtiyacından yine de bir şeyler artarsa, tekrar onların humusunu vermesi gerekmez.

1827- Eğer bir çocuk maden çıkarır, haramla karışık helâl mala sahip olur, define bulur veya denize dalarak bir mücevher elde ederse, bunların humusunu çocuğun velisi vermelidir.

6) Ganimet

1828- Ganimet; Müslümanların Masum İmam'ın (a.s) emriyle kâfirlerle savaşır, savaşta ele geçirdikleri maldır. Koruma ve taşıma gibi ganimet için yapılan masrafları, İmam'ın (a.s) maslahat gördüğü yerlerde kullanması için ayırdığı mallar ve İmam'a (a.s) has olan şeyleri ganimetten ayırmak ve geri kalan kısmın humusunu vermek farzdır.

7) Zimmî Kâfirin Müslümandan Satın Aldığı Yer

1829- Zimmî kâfir[68], Müslümandan herhangi bir arsa satın almış olursa, humusunu bizzat o yerin kendisinden (=aynından) vermelidir. Humusu para olarak da verebilir. Ama paradan başka bir şey vermek isterse, şer'î hâkimin izniyle olmalıdır. Yine ev, dükkan ve benzeri şeyleri Müslüman birinden satın alırsa, eğer Müslüman satıcı,

bunların arsasını ayrıca hesaplayıp satmış olursa, zimmî kâfirin o arsanın humusunu vermesi gerekir. Ama arsa, ev veya dük-kanla birlikte olur ve dolayısıyla onlara bağlı olarak zimmî kâfire intikal ederse, arsaya humus lazım gelmez. Bu humus verilirken kurbet kastı [yani Allah rızası için] olması da gerekmez. Hatta şer'î hâkimin de humusu ondan alırken niyet etmesi şart değildir.

1830- Zimmî kâfir, Müslümandan satın aldığı bir arsayı başka bir Müslümana sattığında da üzerine humus lazım gelir. Yine, zimmî kâfir öldüğünde miras yoluyla ondan bir yer Müslüman birine kalırsa, onun humusu bizzat aynı yer-den veya başka bir maldan verilmelidir.

1831- Zimmî kâfir, arsayı alırken humus vermemeyi veya humusunun satıcı tarafından verilmesini şart koşsa bile onun şartı geçerli değildir; o arsanın humusunu vermesi gerekir. Ama satıcının, onun adına humus sahiplerine humus miktarını vermesini şart koşarsa, sakıncası yoktur.

1832- Sulh (=anlaşma, uzlaşma) gibi alım satım dışında bir yeri kâfire temlik edip, karşılığını alan bir Müslüman, farz ihtiyat gereği anlaşma akdi içinde zimmî kâfirin o yerin humusunu vermesini şart koşmalıdır.

1833- Küçük yaşta olan zimmî bir kâfir çocuğa velisi bir yer satın alırsa, farz ihtiyat gereği baliğ olmayana kadar yerin humusu ondan alınmamalıdır.

HUMUSUN VERİLECEĞİ YERLER

1834- Humus iki kısma bölünmelidir: Bir yarısı seyitlerin hissesi olup, şer'î hâkimin yetkisindedir. Humusun bu bölümü, tüm şartlara haiz müçtehide teslim edilmeli ve onun izniyle fakir, yetim veya yolculukta muhtaç durumda kalan seyitlere verilmelidir. Humusun diğer yarısı ise Masum İmam'ın (a.s) hissesidir, ki bu zamanda tüm şartlara haiz müçtehide verilmeli ya da onun izin verdiği bir yerde harcanmalıdır. Fakat insan, İmam'ın (a.s) hissesini, taklit etmediği bir müçtehide vermek isterse, ancak taklit ettiği müçtehitte hisseyi vermek istediği müçtehidin, İmam'ın (a.s) hissesini aynı yerde kullanacaklarını bildiği takdirde verebilir.

1835- Kendisine humus verilen yetim seyidin fakir olması şarttır. Ama yolculukta muhtaç durumda kalmış bir seyide, vatanında fakir olmasa bile humus verilebilir.

1836- Yolculukta muhtaç durumda kalan seyidin yapmış olduğu yolculuk, günah olarak nitelenirse, ona humus verilmez.

1837- Adil olmayan seyide humus verilebilir; ama on iki Ehlibeyt İmamlarını kabul etmeyen seyide humus verilmez.

1838- Günah işleyen bir seyide verilen humus, onun günah işlemesine yardımcı olacaksa, humus verilmez. Yine farz ihtiyat gereği, günah işlemesine yardımcı olmasa bile, açıktan (alenî olarak) günah işleyen seyide humus verilmemelidir.

1839- Birisinin sadece "Ben seyidim." demesi üzerine ona humus verilmez. Ancak, iki adil şahit onun seyit olduğunu tasdik eder yahut insana kesin bilgi veya güven hâsıl olacak derecede halk arasında seyit olarak tanınırsa, ona humus verilebilir.

1840- İnsan, kendi şehrinde seyit olarak tanınan birinin seyit olduğunu kesin olarak bilmese bile, ona humus verebilir.

1841- İnsan, farz ihtiyat gereği kendi humusunu, ihtiyaçlarını karşılaması için seyit olan kendi karısına vere-mez. Ancak karının kocasının üzerine farz olmayan başka ihtiyaçları olursa, o ihtiyaçlarına harcaması için, kocası kendi humusundan ona verebilir.

1842- Kendi karısı olmayan bir seyit kadının nafakasını vermekle yükümlü olan kimse, farz ihtiyat gereği onun yiyecek ve giyecek masraflarını humustan karşılayamaz. Ancak humus veren şahıs, seyit olan kadının başka harcamalarda bulunması için -humus verenin karşılamakla yükümlü olduğu şerh hariç- humusunun bir miktarını ona temlik ederse (=onun mülkiyetine geçirirse), sakıncası yoktur.

1843- Fakir bir seyidin nafakasını temin etmekle yükümlü olan kimse, eğer onun ihtiyaçlarını karşılamaktan âciz olursa, başkaları o fakir seyide humus verebilir.

1844- Farz ihtiyat gereği fakir bir seyide humus olarak yıllık ihtiyacından fazlası verilmemelidir.

1845- Bir kimse, yaşamakta olduğu şehirde müstahak (humus alması caiz olan) seyit bulmaz ve bulunacağına da ihtimal vermez veyahut müstahak biri bulununcaya kadar humusu bekletme imkânı olmazsa, humusu verebilmek için başka bir şehre götürmelidir; ihtiyat gereği de humusu götürmek için yaptığı masrafı ondan almamalıdır. Fakat humus için ayrılmış olan mal telef olur ve insan da onun korunmasında ihmalkâr davranırsa, bedelini vermelidir; ama ihmal etmemiş olursa, üzerine herhangi bir şey farz olmaz.

1846- Eğer kendi şehrinde humusa müstahak olan kimse bulunmaz, ama bulunacağına ihtimal verirse, müstahak bulununcaya kadar humusu bekletmek mümkün olsa bile, yine de başka bir şehre götürebilir. Hatta onu muhafaza etmede ihmal etmediği hâlde zâyi olursa, humus yerine herhangi bir şey vermesi gerekmez. Fakat başka şehre götürmek için yaptığı masrafları humustan düşemez.

1847- Bir kimse, kendi şehrinde müstahak bulunduğu hâlde humusu başka bir şehre götürüp, müstahak olan birine verebilir; ama taşıma masraflarını kendisi karşılamalıdır. Ancak humus için ayrılan mal zayi olursa, onu korumakta ihmal etmemiş olsa bile zâmindir (tazminatla yükümlüdür).

1848- Şer'î hâkimin izniyle başka bir şehre götürmekte olduğu humus yolda zayi olursa, tekrar humus vermesi gerekmez. Yine humusu alıp, bir şehirden başka bir şehre götürmek üzere şer'î hâkim tarafından vekil olan kimseye verme durumunda da hüküm aynen geçerlidir.

1849- Humusu, üzerine humus farz olan malın bizzat kendisinden değil de başka bir maldan verecek olursa, farz ihtiyat gereği şer'î hâkimden izin almalı ve o malın gerçek kıymetini hesap etmelidir. Eğer o malın kıymetini gerçek değerinin daha fazlasıyla hesap etmişse, humus almaya müstahak olan kimse o kıymete razı olsa bile, fazla olarak hesap ettiği miktarı ona vermesi gerekir.

1850- Bir kimse, humus almaya ehil olan borçlusunun borcunu elindeki humustan ödemek isterse, farz ihtiyat gereği humus olarak ayırdığı malı ona vermeli, borçlu da eline geçirdiği bu malı alacaklısına ödemelidir. Ama bu iş, şer'î hâkimin izniyle gerçekleşmiş olursa, bu ihtiyata uyumak gerekli değildir.

1851- Humus almaya ehil olan kimse, humusu alıp, sonra da onu mal sahibine bağışlayamaz. Ama çok miktarda humus borcu olan bir kimse, fakir düşer ve herhangi bir şey kazanma ümidi olmaz, öte taraftan da humus sahiplerine borçlu kalmak istemezse, humus almaya müstahak olan kimse razı olduğu takdirde humusu ondan alıp, tekrar ona bağışlayabilir.

1852- Şer'î hâkim veya onun vekili yahut seyit olan kimsenin kendisiyle anlaşıp, humusu borca çevirerek bir sonraki sene ödemek isteyen kimsenin bunu sonraki yılın elde ettiği kazancından düşme hakkı yoktur. Örneğin, anlaşarak bin liralık humusunu borca çevirir ve sonraki yılın masraflarını çıkıttan sonra iki bin lira humusu verilmesi gereken bir miktar para artarsa, önce iki bin liranın humusunu vermeli, daha sonra malın geri kalan kısmından da humus olarak borçlandığı bin liranın humusunu ödemelidir.

ZEKÂT HÜKÜMLERİ

1853- Dokuz şeyde zekât vermek farzdır:

- 1) Buğday
- 2) Arpa
- 3) Hurma
- 4) Kuru üzüm
- 5) Altın
- 6) Gümüş
- 7) Deve
- 8) Sığır
- 9) Koyun

Bu dokuz şeyden birine sahip olan kimse, sonraki hü-kümlerde açıklayacağımız şartların gerçekleşmesiyle, bun-ların muayyen bir miktarını belirtilen yerlere vermelidir.

1854- Buğday gibi yumuşak ve arpa özelliğinde taneli bir tahıl olan "sült"ün[69] zekâtı yoktur. Fakat farz ihtiyat gereği [Yemen'in başkenti olan] San'a halkının yiyecek olarak kullandığı ve buğdaya benzeyen "ales" in[70] zekâtı verilmelidir.

ZEKÂTIN FARZ OLMASINDA GEREKEN ŞARTLAR

1855- Bir kimseye zekât farz olması için, zekât verecek kimsenin bulûğ çağına ermesi, akılı, hür ve malında tasarruf edebilir olması ve malın daha sonra açıklayacağımız nisap[71] miktarına ulaşması gerekir.

1856- [Altın, gümüş, deve, koyun ve sığira zekât gerekmesi için bunların üzerinden tam bir yıl geçmiş olmalıdır. Dolayısıyla] bir kimse on iki ay sığır, koyun, deve, altın ve gümüşe sahip olduktan sonra onların zekâtını vermelidir. Fakat on ikinci ayın başından itibaren malı telef olacak bir şekilde kullanamaz; eğer öyle bir kullanımda bulunursa zâmindir; o maldan zekât ödemesi gerekir. Ama on i-kinci ayda, elinde olmayan sebepler yüzünden zekâtın şartlarından bazıları yok olursa, onun üzerine zekât farz olmaz.

1857- Sığır, koyun, deve, altın ve gümüşe sahip olan kimse, çocuk olur ve yılın ortasında bulûğ çağına erirse, bu mallardan zekât vermesi gerekmez.

1858- Buğdayla arpanın zekâtı, onlara buğday ve arpa denildiği vakit ancak farz olur. Kuru üzümün zekâtı, ihtiyat gereği koruk olduğu zaman, hurmanın zekâtı ise ona "temr" denecek kadar kuruduğu zaman farz olur. Fakat buğdayla arpanın zekâtının verilme zamanı, onların harmanlanıp sa-mandan ayrıldığı vakittir, hurma ve kuru üzümünki ise kurumalarından sonradır.

1859- Önceki hükümde açıkladığımız üzere buğday, arpa, kuru üzüm ve hurmanın zekâtı farz olduğu zaman, eğer zekât verecek kimse balığ olursa, zekât vermek ona farzdır [aksi takdirde farz değildir].

1860- Sığır, koyun, deve, altın ve gümüş sahibi deli olur ve bu deliliği bir yıl boyunca devam ederse, zekât vermek ona farz olmaz. Ama bir kimse, yılın bir kısmında deli olur fakat sonraları aynı yılın içinde iyileşirse, eğer deliliği halkın; "Yıl boyunca akıllıydı." diyeceği kadar az olursa, ihtiyat gereği zekât vermek ona farzdır.

1861- Sığır, koyun, deve, altın ve gümüş sahibi bir kimse, yılın bir kısmında sarhoş olur veya bayılırsa, zekât ondan düşmez. Buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün zekâtının farz olma zamanındaki sarhoşluk veya baygınlık hâli de, zekât verme mükellefiyetine engel değildir.

1862- Kendi malı olduğu hâlde, faydalanılması mümkün olmayacak bir şekilde gasp edilen malın zekâtı yoktur. Yine gasp olunan ziraatın zekâtı, gasp eden kimsenin elinde bulunduğu zaman farz olursa, tekrar sahibinin eline geçince zekâta tâbi olmaz.

1863- Bir kimse, altın, gümüş veya zekâtını vermek farz olan herhangi bir malı borç olarak alırsa, üzerinden bir yıl zaman geçmesine rağmen bu mal elinde mevcut bulunursa, zekâtını vermesi gerekir; borç veren kimsenin üzerine bir şey farz olmaz.

BUĞDAY, ARPA, HURMA VE KURU ÜZÜMÜN ZEKÂTI

1864- Buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün zekâtı, ancak nisap miktarına ulaştığı zaman farz olur. Onların nisabı ise, 847 kilo 207 grama eşittir.

1865- Zekâtını vermek farz olan buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün zekâtını vermeden önce, insanın kendisi ve ailesi bunlardan biraz yer veya örneğin [sadaka olarak] fakire bir şey verirlerse, harcanan miktarın da zekâtını ödemesi gerekir.

1866- Buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün zekâtı farz olduktan sonra zekât vermesi gereken kimse ölürse, zekât miktarı onun terekesinden alınıp ödenmelidir. Fakat mal sahibi zekât farz olmadan önce ölürse, [onun malı vârislerine geçmiş olur. Vârislerin eline geçen bu mal, aralarında bölünür ve sadece] hissesi nisap miktarına ulaşan kimsenin zekât vermesi gerekir.

1867- Şer'î hâkim tarafından zekâtları toplamakla görevlendirilen kimse, arpa ve buğdayın samandan ayrıldığı harman zamanı ve hurma ile üzümün ise kurumasından sonra ancak onların zekâtını talep edebilir. Eğer mal sahibi üzerine düşen zekâtı vermez ve o da zayi olursa, bedelini vermesi gerekir.

1868- Hurma ile üzüm ağacına veya arpa ile buğday ziraatına sahip olduktan [hemen] sonra onların zekâtı farz olursa, zekâtını ödemelidir.

1869- Buğday, arpa, hurma ve üzümün zekâtı farz olduktan sonra ziraatı veya ağaçları satan kimsenin onlardan zekât vermesi gerekir.

1870- Buğday, arpa, hurma ve üzümü satın aldıktan sonra, satıcının onların zekâtını verdiğini bilen veya zekât verip vermediğinden şüphe eden kimsenin zekât vermesi gerekmez. Fakat zekâtın verilmediğini bilirse, bakılır: Eğer şer'î hâkim zekât karşılığı olan miktarın muamelesine izin vermezse, o miktarın muamelesi batıldır ve şer'î hâkim o miktarı alıcıdan alabilir. Fakat yapılan muamelenin zekât miktarına izin verirse, muamele sahihtir; ancak alıcı o miktarın kıymetini şer'î hâkime vermelidir. Eğer alıcı o miktarın kıymetini satıcıya vermiş olursa ondan geri alabilir.

1871- Buğday, arpa, hurma ve üzümün ağırlığı yaşken nisap miktarına ulaştığı hâlde kuruduktan sonra bu miktardan az olursa, bunlardan zekât gerekmez.

1872- Buğday, arpa ve hurmayı kurumadan önce kullanacak olursa, onların kurusunun ölçüsü nisap miktarına ulaşsa bile zekâtı farz olmaz. Ama ihtiyata uyarak onların zekâtını verirse, çok iyi bir iş yapmış olur.

1873- Tazesi yenilen ve kaldığı zaman çok azalan bir hurma kurduğunda nisap miktarı olan 847.207 kg. ağırlığına ulaşırsa, bundan zekât vermek gerekir.

1874- Zekâtlarını verdiği buğday, arpa, hurma ve üzüm, insanın yanında bir kaç yıl kalsa bile, başka zekât farz olmaz.

1875- Bir toprak, hem yağmur suları ile hem de kova ve benzeri şeylerle sulanınca, [bakılır: Eğer yağmur suyu ile sulanması az olduğundan] yağmurla değil kova ile sulandığı denilirse, bu ürünlerden yirmide bir zekât verilir. Fakat yağmur suyu ile sulandığı denilirse, onda bir zekât vermek gerekir.

1876- Buğday, arpa, hurma ve üzüm gibi zekât verilmesi gereken ürünler, hem yağmur veya ırmak suyu hem de kova ve benzeri şeylerle sulanırsa, kova ve benzeri şeylerle sulanması daha çok denilecek kadar olursa, onun zekâtı yirmide birdir. Fakat ırmak ve yağmur suyu ile daha fazla sulanmış denilecek olursa, onun zekâtı onda birdir. Hatta nehir ve yağmur suyu ile sulanması fazla olur ama böyle denilmese bile

yağmur ve nehir suları ile daha fazla sulanmış olursa, ihtiyat gereği onun da zekâtı onda birdir.

1877- Zekât verilmesi gereken ürünlerin yağmur suyuyla mı, yoksa kova suyuyla mı sulandığından şüphe ederse, kendisine yirmide bir zekât gerekir.

1878- Yağmur ve ırmak suları ile sulanan ürünler, kova ve benzeri şeylerle sulanmaya ihtiyaç duyulmadığı hâlde onlarla da sulanır ve bu sulamak, ürünün artmasına yardımcı olmazsa, onun zekâtı onda birdir. Yine kova ve benzeri şeylerle sulanan bir ürün, yağmur ve ırmak suyuna ihtiyaç duyulmadığı hâlde yağmur ve ırmak suyuyla da sulanır ve bu sulamanın da mahsulün artmasına herhangi bir katkısı olmazsa, onun zekâtı yirmide birdir.

1879- Kova ve benzeri şeylerle sulanan ekinin yanında onun rutubetini emerek ayrıca sulamaya ihtiyaç duymayan başka bir ekin bulunursa, kova ve benzeri şeylerle sulanan ekinin zekâtı yirmide bir, onun yanında olup rutubetini emerek yetişen ürünün zekâtı ise onda birdir.

1880- Buğday, arpa, hurma ve üzüm için yapılan masraflar ve hatta ziraat dolayısıyla eskiyerek kıymeti azalan elbise ile araçların değerini de elde edilen mahsulden düşülebilir. Eğer bunları düşmeden önce nisaba, yani 847 kilo 207 gram miktarına ulaşmış olursa, [masrafları çıktıktan sonra nisap miktarında olmasa bile] geriye kalan kısmın zekâtını vermek gerekir.

1881- Tarlaya ekilen tohumun ekim zamanındaki fiyatı, masraflardan sayılabilir.

1882- Yer ile ziraat araçları veya bunlardan birisi insanın kendi malı olursa, onların kirasını masraftan sayamaz. Yine kendisinin veya başkasının ücretsiz olarak yaptığı işler karşılığında, mahsulden bir şey düşemez.

1883- Üzüm ve hurma ağacını satın alırsa, onların fiyatını masraftan sayamaz. Ama hurma ve üzümü toplanmadan ağaç üzerindeyken satın alırsa, ona verilen parayı masraftan hesap edebilir.

1884- Satın aldığı bir toprağa buğday veya arpa ekerse, toprağı almak için verdiği parayı masraftan sayamaz; ama ekini satın almış olursa, onu almak için verdiği parayı masraftan sayıp, mahsulden düşebilir. Fakat onlardan elde ettiği samanın kıymetini, ekini satın almak için ödediği paradan düşmesi lazımdır. Meselâ, beş yüz liraya satın aldığı ekinin samanı değer olarak yüz lira olursa, onun yalnız dört yüz lirasını masraftan sayabilir.

1885- Yer sürümünde kullanılan öküz veya ziraat için gerekli diğer araçlar olmadan ziraat yapabilecek durumda olan bir kimse, bu araçları satın alacak olursa, bunları almak için ödediği parayı masraftan sayamaz.

1886- Ziraat için gerekli öküz ve diğer malzemeleri olmadan ziraat yapamayan bir kimse, bunları alır ve ziraat nedeniyle tamamen zayi olurlarsa, bunların hepsinin fiyatını masraftan sayabilir. Eğer onların kıymetinden bir miktar azalmış olursa, sadece o miktarı masraftan sayabilir. Ama ziraattan sonra, onların kıymetinden herhangi bir şey azalmazsa, onların kıymetlerinden hiç bir şeyi masraftan sayamaz.

1887- Eğer bir tarlaya buğday veya arpa ile birlikte zekâtı farz olmayan pirinç ve fasulye gibi diğer bir Şey de ekerse, her biri için yapılan masraf yalnız ona ait olur [ve onun gelirinden çıkarılır]. Ama her ikisine birlikte masraf yapmış olursa, bu masrafı ikisine taksim eder. Örneğin, her ikisine yapılan masraf eşit ölçüde ise, masrafın yarısını zekâtı farz olan üründen düşebilir.

1888- Birinci yıl için tarlayı sürmek (=nadas) gibi bir iş yaparsa, sonraki yıllar için yararlı olsa bile birinci yılın masrafından sayarak o yılın gelirinden düŐmelidir. Ama bu işi bir kaç yıl için yapmış olursa, o iş için yaptđđı masrafı o yıllar arasında taksim etmelidir.

1889- Eğer bir insanın, iklimleri değişik olan, ziraat ve meyveleri aynı zamanda ele geçmeyen bir kaç Şehirde buğday, arpa, hurma veya üzüm gibi mahsulleri olur ve onların hepsi bir yılın mahsulü olarak nitelenir ve ilkknce yetişen mahsulün miktarı da nisaba yani 847,207 kg. ağırlığına ulaşırsa, onun zekâtını yetişir yetiŐmez, diğerlerininkini ise ne zaman yetişirse vermelidir. Ama elde ettiđđi ilk mahsulün miktarı nisaba ulaşmazsa, diğer ürünlerin de yetiŐmesini bekler. Yetiştikten sonra eğer hepsi birlikte nisap miktarına ulaşırsa, üzerine zekât farz olur, aksi takdirde bir Şey farz olmaz.

1890- Hurma ve üzüm ağacı yılda iki defa meyve verecek olursa, bu iki ürünün st üste nisap miktanna ulaşmasıyla farz ihtiyat geređđi zekâtı verilmelidir.

1891- Kuruduđđı zaman nisaba ulaşacak miktarda taze hurması ve yaş üzümü olan kimse, zekât niyetiyle bunlardan kuruduđđı zaman üzerine farz olan zekât miktarına denk olacak ölçüde müstahak birisine verirse, sakıncası yoktur.

1892- Kuru hurma veya kuru üzümün zekâtını vermekle yükümlü olan bir kimse, onların zekâtını taze hurma veya taze zmden veremez. Bunun gibi taze hurma veya taze üzümün zekâtını vermesi gereken bir kimse de zekât olarak kuru hurma veya kuru zmden veremez. Ancak, bunlardan birini yahut başka bir Şeyi zekâtın kıymeti olarak kastedip verirse, sakıncası yoktur.

1893- Borçlu olduđđı hâlde, zekât ödenmesi gereken bir malı da olan kimse ölürse, önce zekâtı farz olan malın zekâtı verilmeli, daha sonra da diğer borçları ödenmelidir.

1894- Borçlu olup, buğday arpa, hurma veya zme sahip olan bir kimse ölünce, bakılır: Eğer bunlara zekât farz olmadan önce vârisleri onun borcunu diğer mallardan demiŐ olurlarsa, miras olarak kalan bu ürünler, vârisler arasında bölündükten sonra hangisinin hissesi nisap miktarına ulaşırsa, onun zekât vermesi gerekir. Fakat bunların zekâtı farz olmadan önce ölen kimsenin borcunu [diğer mallardan] demezlerse, eğer kalan bu mevcut mal ancak onun borçlarına yetecek miktarda olursa, bu mallardan zekât vermeleri farz olmaz. Ama len kimsenin malı borcundan fazla olursa, eğer borcun ödenmesi için zekâtı farz olan buğday, hurma ve üzümün de bir miktarını vermek gerekirse, alacaklıya verilen miktarın zekâtı yoktur; geri kalan miktar vrislerindir; hangisinin hissesi nisap miktarına ulaşırsa, zekât vermesi gerekir.

1895- Zekâtı farz olan buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün iyi ve kötü cinsi olursa, her birinin zekâtı bizzat iyi ve kötü cinsin kendisinden verilmelidir; farz ihtiyat gereği sadece kötü olan cinsten zekât verilemez.

ALTININ NİSABI

1896- Altının iki nisabı vardır:

1) Yirmi şer'î miskaldır.[72] Her bir şer'î miskal de 18 nohut [3.5154 gr.] ağırlığındadır. O hâlde bir insanın elinde bulunan altın yirmi şer'î miskale -ki 15 normal miskalden [borsa ölçüsü 70.3125 gr.] ibarettir- ulaşıp, açıklanan diğer şartlara da sahip olursa, zekâta tâbi olur ve onun dokuz nohut ağırlığı olan [1.7577 gr.] kırkta birini zekât olarak vermesi gerekir. Ama bu miktara ulaşmazsa, onun zekâtı farz değildir.

2) Dört şer'î miskal veya üç normal miskaldır. Yani (ticaret yoluyla elinde bulundurduğu) 15 normal miskal altın, 3 normal miskal [14.0625 gr.] artış yaparak 18 normal miskal (yani 24 şer'î miskal ağırlığında olan 84.375 gr.) altına ulaşırsa, 18 miskalin tümü için kırkta bir üzerinden ze-kât vermek gerekir. Ama üç miskalden az bir miktar artarsa, yalnızca on beş miskalin zekâtı verilir; o üç miskalden azın zekâtı yoktur. Yine her ne kadar çok artarsa, hüküm böyledir. Yani üç miskal artarsa, elindeki altınla artan miktarın hepsi için zekât verilir. Ama üç miskalden az bir miktar artarsa, onun zekâtı yoktur.

GÜMÜŞÜN NİSABI

1897- Gümüşün iki nisabı vardır:

1) 105 normal miskaldır. Eğer gümüşün miktarı 105 normal miskale [492.1875 gr. yani yaklaşık 500 gr. ağırlığına] ulaşıp ve diğer şartlara da sahip olursa, onun 2 miskal 15 nohuttan [12.3046.87 gr. yani yaklaşık on iki buçuk gr.] ibaret olan kırkta biri zekât olarak verilmelidir, aksi takdirde zekâtı farz olmaz.

2) Yirmi bir miskaldır [98.4375 gr.]; yani 105 miskal yirmi bir miskal artış yaparak 126 miskale [590.625 grama] ulaşırsa, 126 miskalin tümü için kırkta bir olarak [14.7656.25 gr. yani yaklaşık on beş gr.] zekât vermek gerekir. Fakat yirmi bir miskalden az bir miktar artmış olursa, yalnızca 105 miskalin zekâtı verilir; fazlası için zekât gerekmez. Yine her ne kadar fazlalaşırsa, hüküm böyledir, yani eğer 126 miskal gümüş yirmi bir miskal artarak fazlalaşırsa, tümünün zekâtını verilmelidir, ama 21 miskalden az bir miktar artacak olursa, bu fazlalık için zekât gerekmez. Buna göre insan, elinde bulunan altın ve gümüşün kırkta birini zekât olarak verirse, üzerine farz olan zekâtı vermiş olduğu gibi bazen farz olan miktardan daha fazlasını da vermiş olur. Meselâ, 110 miskal gümüşü olan kimse, onun kırkta birini verirse, farz olan 105 miskalin zekâtını verdiği gibi, farz olmadığı hâlde 5 miskal için de zekât vermiş olur.

1898- Bir kimsenin nisap miktarına ulaşan altın ve gü-müşü olursa, zekâtını vermiş olsa bile ilk nisabından aşağı düşmedikçe her yıl onun zekâtını vermesi gerekir.

1899- Altın ile gümüşün zekâtı, ancak basılmış geçerli para cinsinden olmak suretiyle yani sikkeli oldukları surette farz olur. Hatta onların sikkesi silinmiş olsa bile zekâtı farzdır.

1900- Kadınların süs olarak kullandıkları sikkeli altın ve gümüş, geçerli para cinsinden olup, [alış veriş için kullanılsa bile] zekâtı yoktur.

1901- Altın ile gümüşü olan kimsenin, bunlardan her birisi kendi ilk nisap miktarından noksan olursa, örneğin 104 miskal gümüş ile 14 miskal altını bulunursa, bunun için üzerine zekât farz olmaz.

1902- Önceki hükümlerde açıkladığımız gibi altın ile gümüş, nisap miktarına ulaşıp da sahibinin elinde on bir ay kaldığı surette ancak zekâta tâbi olur. Bu on bir ay içinde ilk nisap miktarından aşağı düşen altın ve gümüşe zekât farz olmaz.

1903- Bu on bir ay içinde elinde bulunan altın veya gümüşü, diğer bir altın veya gümüşle yahut başka bir şeyle değiştirir veya onları eritirse, üzerine zekât farz olmaz. Ama eğer bu işi zekâttan kaçmak için yaparsa, müstehap ihtiyat gereği zekât vermelidir.

1904- On ikinci ayın içinde sikkeli altın ile gümüşü eritirse, onların zekâtını vermesi gerekir. Hatta eritilme sonucu onların değeri veya ağırlığı azalırsa, eritilmeden önce farz olan zekât miktarını vermesi gerekir.

1905- Elinde bulunan altın ile gümüşün iyi ve kötü cinsi olursa, onların her birinin zekâtını kendi cinsinden verebilir, ama tümü için altın ve gümüşün iyi cinsinden zekât vermesi daha iyidir.

1906- Altın ile gümüş, normalin üzerinde yabancı bir madenle karışır ve onun saf altın veya gümüş kısmı, önce açıklanan nisap miktarına ulaşırsa, zekâtları verilir. Fakat yabancı madenden arındığında, bunların kıymetçe nisaba ulaşıp ulaşmadığından şüphe ederse, zekâtı farz olmaz.

1907- Elinde bulunan altın ile gümüş, normal miktarda yabancı madenlerle karışmış olursa, onun zekâtını normalin üzerinde yabancı madenle karışan altın ve gümüşten veremez. Ancak yabancı madenle karışmış bu altın ile gümüşten, üzerine farz olan zekât miktarına denk olduğunu kesin olarak bileceği şekilde verirse, sakıncası yoktur.

DEVE, SIĞIR VE KOYUNUN ZEKÂTI

1908- Deve, sığır ve koyunun zekâta tâbi olmaları için açıklanan önceki şartların dışında iki şart daha vardır:

1) Bunlar yıl boyunca (binilmek veya yük taşımak gibi) çalışmamış olmalıdırlar. Hatta bunlar bütün yıl süresince bir iki gün çalıştırılmış olsalar bile yine zekâtları farz olur.

2) [Saime olmalıdırlar, yani] bütün yıl boyunca kırlarda ve meralarda otlayıp geçinmelidirler. Yılın tamamını veya bir kısmını evde toplanmış ot bağlarından beslenen yahut sahibinin veya bir başkasının mülkü olan ekinden otlatılan hayvanlar zekâta tâbi değildir. Ama farz ihtiyat gereği yıl boyunca sahibinin topladığı otlardan bir veya iki gün otlayan hayvanın zekâtını vermek gerekir.

1909- Bir kimse, devesini, sığırını veya koyununu otlatmak için kimsenin ekmediği bir otlak yeri satın alır, kiralar veya orada otlatmak için haraç verme mecburiyetinde kalırsa, zekât vermelidir.

DEVENİN NİSABI

1910- Devenin on iki nisabı vardır:

1) Beş deve; zekâtı bir koyundur. Deve sayısı bu miktara ulaşmadıkça zekâtı yoktur.

2) On deve; zekâtı iki koyundur.

3) On beş deve; zekâtı üç koyundur.

4) Yirmi deve; zekâtı dört koyundur.

5) Yirmi beş deve; zekâtı beş koyundur.

6) Yirmi altı deve; zekâtı iki yaşına girmiş bir deve yavrusudur.

7) Otuz altı deve; zekâtı üç yaşına girmiş bir devedir.

8) Kırk altı deve; zekâtı dört yaşına girmiş bir devedir.

9) Altmış bir deve; zekâtı beş yaşına girmiş bir devedir.

10) Yetmiş altı deve; zekâtı üç yaşına girmiş iki devedir.

11) Doksan bir deve; zekâtı dört yaşına girmiş iki devedir.

12) Yüz yirmi bir deve ve yukarısidir. Bunların zekâtı ise üç şekilde verilebilir:

a- Kırkta bir olarak hesaplanıp, her kırk deve için üç yaşına girmiş bir deve zekât verilir.

b- Ellide bir olmak üzere hesaplanıp, her elli deve için dört yaşına girmiş bir deve verilir.

c- Her iki işlem yapıлып, kırkta bir ile ellide bir olarak hesap edilir.

Ancak, her ne şekilde hesap edilirse edilsin, hesap harici deve kalmamalıdır. Eğer hesaptan hariç bir hayvan kalacak olursa da dokuz taneden fazla olmamalıdır. Meselâ, 140 devesi olan kimse, ilkönce ellide bir hesaplayarak yüz deve için dört yaşına girmiş iki deve, daha sonra kırkta bir hesabını yaparak geri kalan kırk deve için de üç yaşına girmiş bir dişi deve vermelidir.

1911- İki nisap arasında kalan develerde zekât yoktur. Örneğin, develerin sayısı ilk nisap olan beşi geçer, ama ikinci nisaba yani ona ulaşmazsa, yalnız beş devenin zekâtı verilir, diğer develerden zekât verilmez. Sonraki nisaplarda da hüküm aynen böyledir.

SİĞİRİN NİSABI

1912- Sığırın iki nisabı vardır:

1) Otuz tane olmasıdır. Sığırın sayısı otuza ulaşır ve diğ-er şartlara da haiz olursa, zekât olarak iki yaşına girmiş bir buzağı verilir.

2) Kırk sığıra ulaşmasıdır. Bunun zekâtı ise üç yaşına girmiş dişi bir buzağıdır. Otuzla kırk arasında kalan sığırlar için zekât farz değildir. Meselâ, otuz dokuz tane sığırı olan kimse, bunlardan otuz tanesinin zekâtını verir. Yine kırktan fazla olup, altmışa ulaşmayan sığırlardan da yalnızca kırk tanesinin zekâtını verir; altmışa ulaşınca da, birinci nisabın iki katı olduğundan dolayı zekât olarak iki yaşına girmiş iki buzağı vermelidir. Böylece altmıştan sonra her ne kadar çoğalırsa çoğalsın ya otuzda bir olarak hesap edilmeli veya kırkta bir üzerinden hesaplanır ya da her iki işlem yapılarak, otuzda bir ile kırkta birin her ikisiyle hesap edilmeli ve önceden açıkladığımız şekilde zekâtları verilmelidir. Ancak bu işlem, hiç bir sığırı sayı dışı bırakmayacak şekilde yapılmalıdır; eğer hesaptan bir şey artacak olursa da dokuz taneyi aşmamalıdır. Meselâ, yetmiş tane sığırı olan bir kimse, otuzda bir ile kırkta bir üzerinden hesaplayarak otuz sığır için iki yaşına girmiş bir buzağı ve kırk sığır için de üç yaşına girmiş dişi bir buzağı zekât vermelidir. Çünkü yalnız otuzda bir olarak hesap edecek olursa, zekâtı verilme-yen sığırın sayısı on tane olacaktır.

KOYUNUN NİSABI

1913- Koyunun beş nisabı vardır:

1) Kırk koyun; zekâtı bir koyundur. koyunların sayısı kırka ulaşmadıkça, zekât farz olmaz.

2) Yüz yirmi bir koyun; zekâtı iki koyundur.

3) İki yüz bir koyun; zekâtı üç koyundur.

4) Üç yüz bir koyun; zekâtı farz ihtiyat gereği dört koyundur.

5) Dört yüz ve ondan yukarısidir; bu nisaba ulaştığında yüz tane yüz tane olarak hesap edilmeli ve her yüz koyun için bir koyun zekât verilmelidir. Zekât olarak verilecek koyunun bizzat aynı koyunların içinden olması gerekmez, başka bir koyun verileceği gibi koyunun kıymetince para da verilirse yeterlidir. Ama bunların dışında zekât olarak başka bir cinsten vermesi, ancak vereceği şeyin fakirler için daha iyi olduğu durumda sakıncasızdır; gerçi böyle olması da gerekli değildir.

1914- İki nisap arasında kalan koyunlar için zekât gerekmez. Buna göre koyunlarının sayısı birinci nisap olan kırktan fazla olup, ikinci nisaba yani yüz yirmi bir koyuna ulaşmayan kimse, yalnızca kırk koyun için zekât vermelidir, fazlası için zekât gerekmez. Sonraki nisaplar için de hüküm aynen geçerlidir.

1915- Nisap miktarına ulaşmış olan deve, sığır ve koyunlar için zekât vermek farzdır; ister hepsi erkek olsun, isterse dişi veyahut erkek ve dişi olarak karışık olsun.

1916- Zekât verme bakımından sığır ile manda aynı cinsten sayılır. Yine zekâtı verilecek develerin Arap ve acem devesi olması arasında fark olmadığı gibi keçi, koyun ve şişek de aynı cinsten olduklarından dolayı zekâtlarında fark yoktur.

1917- Zekât olarak verilen koyunun en az iki yaşına girmiş olması gerekir; ama koyun yerine keçi verilecek olursa, üç yaşına girmiş olması lazımdır.

1918- Zekât olarak verilecek koyunun fiyatı diğer koyunlardan biraz düşük olursa, sakıncası yoktur. Fakat diğer koyunlardan daha değerli olanını vermesi daha iyidir. Deve ile sığırdan da hüküm böyledir.

1919- Ortak olan birkaç kişiden hangisinin hissesi ilk nisap miktarına ulaşırsa zekâtı verir; hissesi ilk nisaba ulaşmayan kimse ise zekât vermez.

1920- Eğer bir insanın değişik yerlerde devesi, sığırı ya da koyunu olur ve birlikte sayıları nisap miktarına ulaşırsa, onlardan zekât vermesi gerekir.

1921- Sahip olduğu deve, sığır veya koyun, hasta ve kusurlu olsa bile [nisap hesabına girer ve] zekâtları verilir.

1922- Sahip olduğu deve, sığır ve koyunların hepsi has-ta, kusurlu veya yaşlı olursa, zekât, onların arasından verilebilir. Fakat onların hepsi sağlam, kusursuz ve genç olurlarsa, zekât olarak hasta, kusurlu ve yaşlı bir hayvan verilemez. Hatta onlardan bazıları sağlam, bazıları hasta, bir grubu kusurlu başka bir grubu kusursuz, bir miktarı yaşlı bir miktarı genç olsa bile, farz ihtiyat gereği sağlam, kusursuz ve genç olan hayvan zekât olarak verilmelidir.

1923- Eğer on birinci ay dolmadan önce elinde bulunan sığır, koyun ve deveyi başka bir şeyle veyahut nisap miktarında olan bu hayvanları nisap miktarındaki aynı cinsten olan bir başka hayvanla değiştirirse, üzerine zekât farz olmaz. Meselâ, kırk koyun verip, başka bir kırk koyun alınca, zekât gerekmez.

1924- Sığır, koyun ve deveyi zekât olarak vermesi gereken bir kimse, onların zekâtını başka bir cinsten verirse, sayıları nisap miktarından aşağıya düşmedikçe her yıl onlardan zekât vermesi gerekir. Eğer zekât olarak onların içinden bir hayvan verir ve ilk nisaptan aşağıya düşerse, zekât, onun üzerine farz olmaktan çıkar. Meselâ, kırk koyunu olan bir kimse, onların zekâtını başka bir maldan verirse, koyunlarının sayısı kırktan aşağı düşmedikçe her yıl için bir koyun zekât verilmelidir. Fakat onların içinden verirse, sayıları kırka ulaşmadıkça zekât farz olmaz.

ZEKÂTIN VERİLECEĞİ YERLER

1925- Zekât şu sekiz yerden birinde kullanılmalıdır:

1) Fakirler: Kendisinin ve ailesinin bir yıllık ihtiyacına sahip olmayan kimseye fakir denir. Sanatı, mülkü veya sermayesi olup, onlarla bir yıllık masrafını karşılayacak durumda olan kimse fakir değildir.

2) Miskinler: Fakirden daha güç bir durumda bulunup, zorlukla geçinen kimseye miskin denir.

3) Zekât İşlerinde Çalışan Görevliler: Bundan maksat, Masum İmam (a.s) ya da onun naibi (=vekili) tarafından zekâtları toplamak, korumak, toplananların hesabını yapmak ve onları İmam'a (a.s), naibine veya fakirlere ulaştırmakla görevlendirilmiş kimsedir.

4) Kâfirler: Zekât verildiği takdirde kalpleri İslâm dinine ısındırılacak veya savaşta Müslümanlara yardım edecek olan kâfirler.

5) Köleler: Köleleri satın alarak serbest bırakmak.

6) Borçlular: Bunlar, borçlanarak borcunu ödeyemeyen kimselerdir.

7) Allah yolunda harcamak: Yani cami inşası gibi genel dini menfaati olan işlerde yahut köprü ve yol yapımı gibi faydası Müslümanların umumuna ait olan işlerde, kısacası İslâm için yararlı olan her türlü işte harcamak.

8) Yolcular: Yolculukta muhtaç düşen kimselerdir.

Bunlarla ilgili konular, ilerdeki hükümlerde açıklanacaktır.

1926- Farz ihtiyat gereği fakir ve miskin kimseye, ken-disi ile ailesinin yıllık ihtiyacını giderecek ve bir yıl yetecek kadardan fazla zekât vermek caiz de ğildir. Hatta bir miktar para ve eşyası olan kimse, ancak yıllık ihtiyacından eksik olan miktar için zekât alabilir.

1927- Yıllık ihtiyacını giderecek miktardaki malı olan kimse, bunun bir kısmını harcadıktan sonra elinde kalan miktarın bir yıl yetecek kadar olup olmadığından şüphe ederse, zekât alamaz.

1928- Sanat, mülk veya ticaret sahibi kimsenin geliri yıllık giderinden az olursa, yıllık ihtiyacından eksik olan kısım için zekât alabilir; iş aletlerini, mülkünü veya kendi sermayesini ihtiyaçları için harcaması gerekmez.

1929- Kendisinin ve ailesinin yıllık ihtiyacını giderecek mala sahip olmayan fakir bir kimsenin, malik olduğu ve içinde oturduğu bir evi ile bir bineği olur ve bunlar olmadan yaşayamıyorsa, bunları haysiyetini korumak için bulundursa bile zekât alabilir. Yine ev eşyası, kaplar, yazlık-kışlık elbiseler ve ihtiyaç duyduğu diğer şeylerin de hükmü böyledir. Bunlara sahip olmayan bir fakir de bunlara ihtiyaç duyuyorsa, zekât olarak bunları temin edebilir.

1930- Herhangi bir mesleği öğrenmesi zor olmayan bir fakir, farz ihtiyat gereği o mesleği öğrenmeli ve hayatını zekât olarak sürdürmemelidir. Ancak öğrenme süresi boyunca zekât almasının sakıncası yoktur.

1931- Önceden fakir olan bir kimse, "Yine fakirim." derse, insan, sözüne güvenmese bile ona zekât verebilir.

1932- Önceden fakir olmayan bir kimse ya da önceden fakir olup olmadığı belli olmayan bir kimse, "Fakirim" derse, eğer dış görünüşünden fakir olduğuna zan hâsıl olursa, ona zekât verilebilir.

1933- Zekât vermesi gereken kimse, bir fakirden alacaklı olursa, fakirdeki alacağını zekât karşılığı olarak hesap edebilir.

1934- Bir kimsenin fakir olan borçlusu ölür ve bıraktığı miras da borcunu ödeyecek miktarda olmazsa, insan ondaki alacağını zekât karşılığı sayabilir.

1935- Fakire zekât olarak verilen şeyin zekât olduğunu bildirmeye gerek yoktur. Hatta fakir utanıyorsa, yalan olmayacak bir şekilde hediye adına vermesi müstehaptır; ama zekât niyeti etmesi gerekir.

1936- Bir kimse, zekâtını fakir zannettiği birine verdikten sonra fakir olmadığını anlar yahut şer'î hükmü bilmemesi yüzünden fakir olmayan birisine zekât verirse, eğer verdiği mal harcanmamışsa, geri alıp müstahak olan birine vermelidir. Ama harcanmışsa, [bakılır: Eğer verdiği malın zekât olduğunu söyler ve] zekâtı alan kişi de ona verilen bu malın zekât olduğunu bilir veya ihtimal verirse, ondan bedelini alıp müstahak olan birine vermesi gerekir. Fakat zekâttan başka bir adla o adama vermişse, ondan bir şey geri alamaz; fakir olan birine yeniden kendi malından zekât vermelidir. Saydığımız bu durumların hepsinde de, istediği takdirde zekâtı kendi malından verip, fakir olarak zannettiği kimseden bir şey almayabilir.

1937- Bir yıllık ihtiyacını giderecek malı olan kimse, borçlu olup borcunu ödeyemezse, borcunu ödemek için zekât alabilir; ama borç olarak aldığı şeyi günah yolda harcamamalı ve eğer günah iş için harcamışsa da tövbe etmiş olmalıdır. Böyle olunca, fakirlerin hissesinden ona zekât verilebilir.

1938- Borçlu olup borcunu ödeyemeyen bir kimseye zekât verildikten sonra, o kimsenin aldığı borcu günah işte kullandığı meydana çıkarsa, eğer zekât verilen kimse fakir olursa, ona verilen mal zekât olarak sayılabilir. Fakat fakir, borç olarak aldığı şeyi içki içmek veya alenî bir günahı işlemek için kullanır ve tövbe de etmemiş olursa, farz ihtiyat gereği ona verilen şey zekât olarak hesaplanamaz.

1939- Borçlu olup borcunu ödeyemeyen bir kimse, fakir olmasa bile, insan, ondaki borcunu zekât olarak hesaplayabilir.

1940- Harçlığı bitmiş veya bineği kullanılmaz hâle gelmiş bir yolcunun yolculuk gayesi, günah işlemek olmaz ve borçlanarak yahut bir şeyini satarak gideceği yere ulaşma imkânı olmazsa, kendi vatanında fakir olmasa bile zekât alabilir. Fakat başka bir yere vardığında borç alma veya bir şeyini satarak yol masrafını temin etme imkânına sahip olursa, ancak kendisini oraya ulaştıracak miktarda zekât alabilir.

1941- Yolculukta muhtaç düşüp zekât alan kimse, vatanına ulaşır ve zekât olarak aldığı malın bir miktarı artarsa, eğer artan kısmı kendisinden zekât aldığı mal sahibine veya onun vekiline ulaştırması zor ve meşakkatli olursa, şer'î hâkime vermesi ve onun zekât olduğunu bildirmesi gerekir.

ZEKÂTA MÜSTAHAK OLANLARIN ŞARTLARI

1942- Zekât alacak kimsenin Müslüman ve On iki İmamı kabul edip, Ehlibeyt Şia'sı yani İmamiyye-i İsnâ Aşe-riyye olması gerekir. Bir kimsenin şer'î yoldan Şia olduğu anlaşılıp, ona zekât verilir ve zekât harcandıktan sonra onun Şia olmadığı öğrenilirse, tekrar zekât vermek gerekmez.

1943- Çocuk veya deli olan fakir bir Şia'nın velilerine, verilenin çocuk ve delinin malı olması kastıyla zekât verilebilir.

1944- Eğer zekâti çocuğun veya delinin velisine ulaştırması mümkün olmasa, kendisi ya da emin birisi aracılığıyla, zekâti fakir çocuk ve delinin ihtiyaçlarında kullanabilir. Ancak zekâti onlar için kullandığında, niyet etmesi gerekir.

1945- Dilenen bir fakire zekât verilebilir; ama zekâti günah uğrunda (ve haram işlerde) kullanan kimseye zekât verilmez.

1946- Farz ihtiyat gereği, büyük günahları açıktan (alenî olarak) işleyen kimseye zekât verilmez.

1947- Borçlu olup borcunu ödeyemeyen kimsenin nafakası zekât verenin üzerine farz olsa bile zekâtını ona verebilir. Fakat kadın kendi masrafları için borç almış olursa, kocası onun borcunu zekâttan ödeyemez. Hatta nafakasını vermekle yükümlü olduğu kimse, kendi geçimi için borçlanırsa, farz ihtiyat gereği insan onun borcunu zekâttan vermemelidir.

1948- Kendi evladı gibi nafakalarını temin etmekle yükümlü olan kimse, masraflarını karşılamaları için onlara zekât veremez. Ancak başkaları onlara zekât verebilir.

1949- Kendi karısı, çocukları ve hizmetçilerinin ihtiyaçlarını karşılaması için, insanın kendi çocuğuna zekât vermesi sakıncasızdır.

1950- Bir baba, ilmî-dinî kitaba ihtiyacı olan çocuğuna kitap alması için zekât verebilir.

1951- Bir baba, evlenmesi için oğluna zekât verebilir; bir oğul da evlenmesi için babasına zekât verebilir.

1952- Masrafları kocası tarafından karşılanan kadına zekât verilmez. Yine kocası masraflarını karşılamadığı tak-dirde, masraflarını karşılaması için kocasını zorlayacak durumda olan bir kadına da zekât verilmez.

1953- Müt'a nikâhıyla evlilik yaptığı fakir kadına hem kendisi hem de başkaları zekât verebilir. Ama evlenirken evlilik akdi içinde kadının ihtiyaçlarını karşılamayı şart koşan veya başka bir sebepten dolayı kadının nafakası üzerine farz olan kişi, müt'a yaptığı kadının ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olur veya kadının kendisi masrafını karşılaması için kocasını zorlayabilirse, o kadına zekât verilmez.

1954- Zekâtı kendi karısının masraflarında kullansa bile, bir kadın, fakir olan kocasına zekât verebilir.

1955- Resul-i Ekrem'in (s.a.a) evladı olan seyitler, [seyit olan kişilerden zekât alabilirler; ama] seyit olmayan birisinden zekât alamazlar. [Onlara sadece humus verilir.] Fakat aldıkları humus veya şer'î yollardan aldıkları diğer şeyler masraflarını karşılamaz da zekât almaya mecbur kalırlarsa, seyit olmayanlardan da zekât alabilirler. Ancak farz ihtiyat gereği, mümkün olursa günlük ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda zekât almalıdırlar.

1956- Seyit olup olmadığı belli olmayan birisine zekât verilebilir.

ZEKÂTIN NİYETİ

1957- [Zekât verirken niyet etmek gerekir. Şöyle ki] zekât kurbet yani âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek kastıyla verilmelidir. Niyette, verilen şeyin mal zekâtı veya fitre zekâtı olarak belirtilmesi de gerekir. Fakat zekât olarak verilen şeyin cinsinin, örneğin arpa zekâtı veya buğday zekâtı olduğunun belirtilmesi gerekmez.

1958- Birkaç malın zekâtını vermekle yükümlü olan kimse, bir miktar zekât verip, onların hiç birisini niyetinde belirtmezse, bakılır: Eğer zekât olarak verilen, zekâtı farz olan şeylerin birisinin cinsinden olursa, o cinsin zekâtı olarak sayılır. Fakat onlardan hiç birinin cinsinden olmazsa, hepsine taksim edilir. Buna göre kırk koyununla on beş miskal altının zekâtını vermesi gereken kimse, zekât olarak bir koyun verir ve niyetinde onlardan hiç birisini belirtmezse, koyunun zekâtı olarak hesap edilir. Ama zekât karşılığı bir miktar gümüş vermiş olursa, verilmesi gereken koyun ve altının zekâtına taksim edilir.

1959- Bir kimse, malının zekâtın ödemesi için birini vekil tayin eder ve vekil de zekâtı fakire verirken müvekkili adına niyet ederse, zekât için yeterli olur.

1960- Bir mal, sahibi veya vekili tarafından niyet edilmeksizin zekât olarak fakire verilirse, eğer fakir o malı harcamadan önce mal sahibinin kendisi zekât niyeti ederse, zekât olarak sayılır.

ZEKÂTLA İLGİLİ Diğer HÜKÜMLER

1961- İnsan, arpa ile buğdayın zekâtını, tanelerini samandan ayırırken, hurma ve üzümün zekâtını ise kuruduklarında fakire vermesi ya da malından ayırması gerekir. Altın, gümüş, sığır, koyun ve devenin zekâtını da on ikinci ay tamamlandıktan sonra fakire vermeli veya malından ayırmalıdır; ayırdıktan sonra [hemen zekâtı ödemesi gerekmez. Eğer] belli bir fakiri beklemekte olur veya bir sebepten dolayı zekâtı almakta önceliği olan bir fakire vermek isterse, öyle bir fakiri beklemek için zekâtını bir kaç ay olsa bile geciktirebilir.

1962- Zekât olarak ayrılan malı müstahak olan birine hemen vermek farz değildir; ama müstehap ihtiyat gereği müstahak kimseye ulaşmak mümkün olursa, zekât vermeyi geciktirmemelidir.

1963- Bir kimse, zekât ödeme gücüne sahip olduğu hâl-de zekâtını geciktirir ve müstahak olan kişiye ulaştırmadan önce kendi kusuru yüzünden telef olursa, [zekât borcu düşmez,] bunun bedelini ödemesi gerekir.

1964- Zekât farz olduktan sonra ödeme gücüne sahip olduğu hâlde müstahak birine ulaştırmaz ve bir kusuru olmaksızın mal telef olursa, bakılır: Eğer "Hemen ödemedi" denilecek kadar zekâtını geciktirmişse, bedelini vermesi gerekir. Fakat bu kadar geciktirmeyip, meselâ iki üç saat geciktirmiş ve mal da bu iki üç saat içinde telef olmuşsa, müstahak birisi hazır olmadığı takdirde, bir daha zekât ödeme zorunda değildir; ama müstahak kimsenin hazır bulunmaması durumunda ise, farz ihtiyat gereği onun bedelini vermesi gerekir.

1965- Bir kimse, zekât miktarını bizzat zekât verilmesi gereken malın kendisinden ayırıp bir kenara koyarsa, malın geri kalan kısmında tasarruf edebilir. Fakat başka bir maldan ayırmışsa, zekâtı farz olan malın tamamını kullanabilir.

1966- İnsan, zekât olarak ayırdığı malı kendisine alıp, yerine başka bir şey koyamaz.

1967- Zekât için ayrılan maldan bir menfaat elde edilirse, örneğin zekât olarak ayrılmış koyun doğarsa, fakirin malıdır; zekâtla birlikte fakire verilmesi gerekir.

1968- Zekâtı ayırdığı sırada müstahak olan birisi hazır bulunursa, zekâtı ona vermek daha iyidir; ama bir sebepten dolayı zekât almakta önceliği olan birisine vermeye niyet etmişse, o hariç.

1969- İnsanın zekât olarak ayırdığı malın bizzat kendisiyle şahsı için ticaret yapması sahih değildir. Ancak şer'î hâkimin izniyle zekâtın yararına yapılan ticaret sahihtir; ama kazancı zekâta aittir [zekâtla birlikte fakire verilmelidir].

1970- İnsan, henüz üzerine zekât farz olmadan önce bir şeyi zekât karşılığı fakirlere verirse, zekâta sayamaz. Ancak zekât farz olduktan sonra fakirin fakirliği devam eder ve fakire zekât olarak verdiği şey de onun yanında mev-cut bulunursa, zekât farz olmadan önce verdiği şeyi zekât olarak sayabilir.

1971- Bir fakir, üzerine zekâtın farz olmadığını bildiği bir kişiden zekât olarak bir şeyi alır ve o da yanında telef olursa, zâmindir; [bedelini ödemelidir.] Fakat o kişiye zekât farz olduktan sonra fakirin fakirliği devam ederse, ona verdiği şeyin bedelini zekât olarak sayabilir.

1972- Bir fakir, üzerine zekâtın farz olmadığını bilmediği bir insandan zekât karşılığı bir şey aldıktan sonra elinde telef olursa, zâmin değildir. Ancak zekât vermekle yükümlü olan kimse, verdiği bu malın bedelini zekât olarak sayamaz.

1973- Sığır, koyun ve devenin zekâtını haysiyetli fakirlere vermek müstehaptır. Yine zekâtı verirken de kendi yakınlarını diğerlerine, ilim ve kemal sahibi kimseleri başkalarına ve dilenmeyen fakirleri dilenenlere tercih etmek müstehaptır. Ancak bir fakirin zekât almasını başka bir sebepten dolayı daha iyi buluyorsa, zekâtı ona vermesi müs-tehaptır.

1974- Zekâtı alenî ve açıktan çıkarıp vermek, müste-hap sadakayı ise gizli olarak vermek daha iyidir.

1975- Zekât vermesi gereken kimsenin bulunduğu şehirde müstahak biri bulunmaz ve zekâtın verileceği diğer yerlere de ulaştırılmazsa, eğer müstahak olan birisinin bulunacağına ümidi olmazsa, başka bir şehre götürüp, zekâtın verileceği yerlerde kullanması gerekir. Ancak o şehre götürülmesi için yapılan masraflar kendisine aittir. Eğer zekât [böyle bir durumda] telef olursa, zâmin değildir.

1976- Kendi şehrinde zekât almaya ehil olan birisi bulunsa bile zekâtı başka bir şehre götürebilir; ama o şehre götürme masraflarını kendisi karşılamalıdır. Fakat zekât olarak ayırdığı mal telef olursa, zâmindir. Meğer şer'î hâkimin izniyle götürmüş olsun ki, bu surette zâmin değildir.

1977- Zekât olarak vermek istediği buğday, arpa, kuru üzüm ve hurmanın ölçü ve tartı masrafları mal sahibinin kendisine aittir.

1978- İki miskal on beş nohut ağırlığı [12.3045 gr. yani yaklaşık on iki buçuk gr.] veya daha fazla gümüşün zekâtını vermekle yükümlü olan kimse, bir fakire, iki miskal on beş nohuttan azını da verebilir. Yine buğday ile arpa gibi gümüşten başka bir şey vermesi gereken kimse, bunların kıymeti iki miskal on beş nohut gümüş değerine ulaşırsa da, bir fakire bunlardan daha az miktarını verebilir.

1979- Bir kimsenin, zekât verdiği kişiden zekâtı tekrar kendisine satma talebinde bulunması mekruhtur. Ancak zekât alan kimse, zekât olarak aldığı malı satmak isterse, fiyatını belirledikten sonra zekât veren, onu satın almada diğerlerine göre öncelik sahibidir.

1980- Bir kimse, üzerine farz olan zekâtı -önceki yıllara ait olsa bile- verip vermediğinden şüphe ederse, zekât vermesi gerekir.

1981- Zekât almaya müstahak olan kimse, zekât veren kimseyle farz olan miktardan aza anlaşılamaz ve değeri o miktardan fazla olan bir şeyi zekât karşılığı kabul edemez veya zekât sahibinden alıp, ona bağışlayamaz. Ama çok zekât borcu olan bir kimse fakir düşer ve zekâtı ödeme gücüne sahip olmadığı gibi durumunun düzelip, ödeme gücünü kazanacağından da ümidi kesilir ve de tövbe etmek isterse, fakir zekâtı teslim aldıktan sonra tekrar ona bağışlayabilir.

1982- Zekât verecek kimse, zekâta bağlı olan maldan Kur'ân, dinî kitap ve dua kitabı satın alıp vakfedebilir; evladı veya nafakalarını karşılamakla yükümlü olduğu kimselere bile vakfetmesinin sakıncası yoktur. Hatta bu vakfedilenlerin yönetimini, kendisinin veya evlâdının yetkisine bırakabilir.

1983- Bir kimse, zekâtla bir mülkü satın alıp, gelirini kendi masraflarında harcamaları için evladına veya geçimini sağlamakla yükümlü olduğu kimselere vakfedemez.

1984- Fakir olan kimse hacca, (dinî) ziyaret yerlerine gitmek veya benzeri bir şeyler için zekât alabilir. Ancak, önceden yıllık ihtiyacını giderecek miktarda zekât almış olursa, yeniden ziyaret ve benzeri şeyler için zekât alamaz.

1985- Bir kimse, fakir olan birini malının zekâtını ver-mesi için vekil ederse, bakılır: Eğer vekil olan fakir, kendisinin o maldan bir şey alma hakkına sahip olmadığı hususunda müvekkilinin böyle bir niyeti olduğuna ihtimal verirse, ondan kendisine bir şey alamaz. Fakat vekil, müvekkilinin böyle bir niyete sahip olmadığını kesin olarak bilirse, ondan kendisi için de alabilir.

1986- Deve, sığır, koyun, altın ve gümüşü zekât olarak alan fakirin aldıkları, nisap miktarına ulaşır ve zekâtın farz olmasını gerektiren diğer şartlara da sahip olursa, onlardan zekât vermesi gerekir.

1987- Zekâtı verilmesi gereken bir malda iki kişi ortak olur ve onlardan birisi kendi hissesinin zekâtını verir ve da-ha sonra kazandıkları bu malı paylaşırlarsa, eğer zekât

veren kimse, ortağının kendi hissesinin zekâtını vermediğini bilirse, kendi hissesinde bile tasarruf etmesi sakıncalıdır.

1988- Humus veya zekât borcu olup keffaret, nezir ve benzerini de vermesi gereken kimsenin bunların dışında aldığı bir başka borcu da olur ve bunların hepsini ödemeye de gücü yetmezse, eğer humus veya zekâtı farz olan mal henüz mevcut bulunuyorsa, humus veya zekât borcunu ödemelidir. Fakat o mal yok olmuşsa, dilerse humus veya zekât borcunu öder, dilerse de keffaret, nezir ve benzeri borçlarını eda eder.

1989- Humus veya zekât borcu ile üzerine nezir ve benzeri şeyler farz olan ve borcu da olduğu hâlde ölen kimsenin bıraktığı mal, bütün bu borçları için kâfi gel-mezse, bakılır: Eğer humus veya zekâtını vermek farz olan mal mevcut bulunuyorsa, vârisleri o malı humus veya zekât borcu olarak vermeleri, geri kalan kısmını da diğer borçlarına [oranla] taksim edip ödemeleri gerekir. Fakat humus veya zekâtı farz olan mal yok olursa, ölüden kalan malı humus, zekât, borç, adak ve benzeri şeylerin hepsine [oranla] taksim ederek ödemelidirler. Örneğin, otuz bin lira miktarında miras bırakan kimsenin kırk lira humusu, yirmi lira da borcu olursa, onun yirmi lirası humus karşılığı verilmeli, on lirası da diğer borçlarına ödenmelidir.

1990- İlim tahsili yapan bir kimse, ilim tahsili ile meşgul olmadığı takdirde kendi geçimini sağlayacak durumda olur ve tahsil gördüğü ilim de farz veya müstehap ilimlerden olursa, zekât alabilir. Ancak okumakta olduğu ilim, farz veya müstehap ilimlerden olmazsa, ona zekât vermek sakıncalıdır.

FiTRe ZEKÂTI (fitir sadakası)

1991- Fitre, Ramazan Bayramı gecesi güneşin batması ile vacip olur. [Müslüman olan herkesin bu zekâtı vermesi gerekir. O hâlde,] bir kimse baliğ, hür, akıllı ve şuuru yerinde olur, fakir de olmazsa, kendisi ile geçimini sağlamakla yükümlü olduğu [ve o gece ekmeğini yiyenlerden sayılan] kimseler için fitre olarak kişi başına yaklaşık üç kilogram buğday, arpa, hurma, kuru üzüm, pirinç veya mısır gibi yiyecek maddelerinden müstahak olan birine vermesi gerekir. Bunlardan birinin kıymetini para olarak ödemek de yeterlidir.

1992- Kendisi ile aile fertlerinin yıllık masrafına yetecek miktarda ne malı ne de bir kazancı bulunmayan kimse, fakir sayılır ve onun fitre vermesi farz değildir.

1993- Bayram gecesi güneş batarken, [akşam yemeğine davet edilen ve] ekmeğini yiyenlerden sayılan kimselerin fitresini vermek ev sahibinin üzerine farz olur, ister bunlar nafakasını temin etmekle yükümlü olduğu kimselerden olsun ister olmasın, küçük olsun büyük olsun, Müslüman olsun kâfir olsun, kendi oturduğu şehirden olsunlar veya başka bir şehirden olsunlar fark etmez.

1994- Başka bir şehirde olup, ekmeğini yiyenlerden sayılan kimseyi [yetkisinde bıraktığı] malından kendi fitre zekâtını vermesi üzere vekil tayin eden kimse, vekilin kendi fitresini vereceğinden emin olursa, onun fitresini kendisinin vermesi gerekmez.

1995- Bayram gecesi güneş batmadan önce ev sahibinin rızasıyla evine gelip, onun ekmeğini yiyenlerden sayılan misafirin fitre zekâtı, ev sahibine farz olur.

1996- Ramazan Bayramı gecesı güneş batmadan önce ev sahibinin rızası olmadan evine gelip, bir müddet onun yanında kalan bir misafirin fitresini vermek ev sahibinin üzerine farzdır. Hatta bir kimse, birisinin geçimini temin etmeye mecbur edilirse, onun da fitresini bu şahısın vermesi gerekir.

1997- Bayram gecesı güneş battıktan sonra gelen misafirin fitresini vermek, güneş batmadan önce davet edilse ve iftarını da gittiği evde açmış olsa bile, ev sahibinin üzerine farz değildir.

1998- Ramazan Bayramı gecesı güneş battığı sırada deliren veya bayılan kimsenin fitre vermesi farz değildir.

1999- Güneş batmadan önce bulûğ çağına eren çocuk, iyileşen deli veya zengin olan fakirin, fitre zekâtının belirtilen diğer şartlarının bulunması durumunda, fitre vermesi vaciptir.

2000- Bayram gecesı güneş battığı sırada üzerine fitre vermek farz olmayan bir kimse, bayram günü öğle namazı öncesine kadar fitrenin vacip olma şartlarına kavuşursa, fitre zekâtını vermesi [farz olmasa da] müstehaptır.

2001- Ramazan Bayramı gecesı güneş battıktan sonra Müslüman olan bir kâfirin fitre vermesi gerekmez. Ama Şia olmayan bir Müslüman, ay göründükten sonra Şia olursa, fitre vermesi gerekir.

2002- Yalnızca üç kilogram buğday ve benzeri bir şeye sahip olan kimsenin fitre vermesi [vacip olmasa da] müs-tehaptır. Hatta geçimlerini sağlamakla yükümlü olduğu ailesinin de fitresini vermek istediği takdirde, elindeki o üç kiloluk yiyecek maddesini fitre zekâtı niyetiyle aile fertlerinden birine verir, o da aldığı fitre olarak niyet edip, bir diğerine verir ve böylece el ele ailenin son ferdine kadar dolaştırırlar; ama son kişi bunu fitre niyetiyle kendilerinden olmayan başka bir fakire verirse, daha iyi olur. Fakat onlardan biri küçük çocuk olursa, ihtiyat gereği fitre olarak aile fertlerinin arasında dolaştırılan bu mal, o çocuğa verilmemelidir. Eğer fitreyi [çocuğa verirler ve] çocuktan taraf da velisi onu alırsa, çocuğun ihtiyaçlarına harcaması gerekir; yoksa onun adına fitreyi başka birine verme hakkı yoktur.

2003- Güneş battıktan sonra doğan çocukla iftar yemeğine gelip, ev sahibinin ekmeğini yiyenlerden sayılan misafir için fitre vermek farz değildir. Ancak, güneşin bat-masından bayram günü öğleye kadar insana yemekte misafir olan bütün herkes için fitre vermek müstehaptır.

2004- Birisinin ekmeğini yiyenlerden sayılan kimse, güneş batmadan önce başka birinin ekmeğini yiyenlerden olursa, onun fitresi ekmeğini yemekte olduğu ikinci kimse üzerine farzdır. Meselâ, babasının evinde olan bir kız, güneş batmadan önce evlenerek kocasının evine giderse, fitresi kocasının üzerine farz olur.

2005- Fitresi başkası tarafından verilmesi gereken kim-senin, tekrar kendisinin fitre vermesi gerekmez.

2006- Eğer fitresini vermek başka birinin üzerine farz olur, o da vermezse, insanın kendi üzerine bir şey farz olmaz.

2007- Fitresini vermek başka birine farz olan kimse, kendi fitresini verse bile, bu fitre, onu vermekle yükümlü olan kişinin üzerinden düşmez.

2008- Kocası tarafından nafakası karşılanmayan bir kadın, eğer bir başkasının ekmeğini yiyenlerden sayılırsa, fitresi onun üzerine farzdır. Ancak başkasının ekmeğini yiyenlerden sayılmazsa, fakir olmadığı takdirde fitresini ken-disi vermelidir.

2009- Seyit olmayan kimse, seyit olan birisine fitre veremez. Hatta fitresini vermekle yükümlü olduğu seyidin fitresini de başka bir seyide veremez.

2010- Anne ya da sütanneden süt emen çocuğun fitresi, anne veya sütannenin ihtiyaçlarını karşılayan kimseye farzdır. Ancak anne veya sütanne, kendi ihtiyaçlarını çocuğun malından karşılıyorlarsa, çocuğun fitresi kimsenin üzerine farz olmaz.

2011- Bir kimse, ailesinin ihtiyaçlarını haram maldan karşılasa bile, onların fitrelerini helâl maldan vermelidir.

2012- İnsan, bir kimseyi ecîr tutar ve anlaşmada onun masraflarını karşılamayı şart koşarsa, eğer şartına amel eder ve ecîr onun ekmeğini yiyenlerden sayılırsa, fitresini de vermesi gerekir. Ancak yalnız onun ihtiyaçlarına yetecek miktarda belirli bir ücret vermeyi şart koşar ve örneğin, ihtiyaçlarını karşılaması için bir miktar para verirse, ecîr olan kimsenin fitresini vermek onun üzerine farz olmaz.

2013- Bayram gecesi güneş battıktan sonra ölen kimsenin kendisinin ve ailesinin fitresi, miras olarak bıraktığı maldan verilmelidir. Fakat bir kimse güneş batmadan önce ölürse, onun ve ailesinin fitresini terekeden vermek farz değildir.

FİTRE ZEKÂTININ VERİLECEĞİ YERLER

2014- Bir kimse fitre zekâtını, farz olan mal zekâtında açıklanan sekiz yerden birine verirse yeterlidir. Ancak müstehap ihtiyat gereği, yalnız Şia fakirlerine verilmelidir.

2015- İnsan fitreyi fakir olan Şii bir çocuğun ihtiyaçlarına harcayabileceği gibi velisine teslim ederek çocuğun mülkiyetine de geçirebilir.

2016- Kendisine fitre verilen fakirin âdil olması gerek-mez. Ancak farz ihtiyat gereği içki içen ve açıktan (alenî olarak) büyük günahları işleyen kimseye fitre verilmemelidir.

2017- Fitreyi günah işlerde kullanacak olan kimseye, fitrenin verilmemesi gerekir.

2018- Bir fakire, farz ihtiyat gereği yıllık ihtiyacından fazla ve yaklaşık üç kilo yiyecek maddesinden de az miktar fitre verilmemelidir.

2019- Fitre olarak yaklaşık üç kilogram miktarında yiyecek maddelerinden verilmesi gereken bir cinsin değeri, normalinin iki kat üzerinde olur ve insan o iyi cinsin yarısını örneğin, üç kiloluk normal buğdayın yerine değeri onun iki katı olan iyi cins buğdayın yarısını fitre olarak verirse, yeterli olmaz. Hatta onu, fitre verilmesi gereken malın kıymeti niyetiyle verse bile, fitre zekâtı yerine geçmez.

2020- Fitrenin yarısını bir cinsten, meselâ buğdaydan ve diğer yarısını da başka bir cinsten, örneğin arpadan ver-mek caiz değildir. Hatta onu, fitrenin kıymeti niyetiyle ver-mek sakıncalıdır ve de yeterli değildir.

2021- Fitre zekâtını verirken, akrabadan olan fakirleri, sonra fakir komşuları, sonra da ilim ehli fakirleri diğerlerine tercih etmek müstehaptır. Ancak herhangi bir açıdan üstünlüğü olan başka kimseler bulunursa, önce onlara vermek müstehaptır.

2022- Bir kimse, fitresini fakir zannettiği birisine verdikten sonra onun fakir olmadığını anlarsa, eğer ona verilen mal mevcut bulunuyorsa, geri alıp müstahak birisine vermelidir. Fakat malı ondan geri alamazsa, tekrar kendi malından fitre vermesi gerekir. Ancak fitre olarak verdiği mal yok olmuşsa, eğer fitreyi alan kişi onun fitre zekâtı olduğunu biliyor veya ihtimal veriyor idiyse, karşılığını vermelidir; aksi takdirde bedelini ödemek fitre alan kimsenin üzerine farz değildir; ama fitre vermekle yükümlü olan kimsenin yeniden fitre vermesi gerekir.

2023- Bir kimseye, "Ben fakirim" demesi üzerine fitre verilmez. Ancak [bu sözü üzerine] onun fakirliğine güven hâsıl olur veya dış görünüşü itibarıyla fakir olduğuna kanaat getirilir yahut önceden fakir olduğu bilinirse, ona fitre verilebilir.
FİTRE ZEKÂTIYLA İLGİLİ DİĞER hükümler

2024- İnsan, fitre zekâtını kurbet kastıyla, yani âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek için vermeli, onu verdiği zaman da fitre zekâtı olarak niyet etmelidir.

2025- Fitreyi ramazan ayı girmeden önce vermek caiz değildir. Farz ihtiyat gereği ramazan ayı içinde de verilmemelidir. Fakat ramazandan önce veya ramazan ayı içinde fakire borç verir ve üzerine fitre farz olduktan sonra alacağını fitre karşılığı olarak sayarsa, sakıncası yoktur.

2026- Fitre olarak verilen malın toprak veya başka bir cinsle karışmış olmaması, karışacak olursa da dikkat çekmeyecek derecede az olması gerekir. Eğer bu miktardan çok karışırsa, fitre olarak verilmesi gereken malın ağırlığı toplam üç kilogram olacak şekilde olursa, sahih olur. Ancak örneğin, üç kiloluk buğdayın içine bir kaç kilo toprak karıştır ve onu temizlemek para harcamaya yahut haddinden fazla uğraşmaya ihtiyaç duyarsa, onun fitre olarak verilmesi caiz değildir.

2027- Bir kimse, kusurlu bir şeyi fitre olarak verirse, yeterli olmaz.

2028- Birkaç kişinin fitresini vermekle yükümlü olan kimsenin, fitrelerin hepsini bir cinsten vermesi gerekmez; bazılarının fitresini buğday, diğer bazılarınıninkini ise arpa olarak verirse yeterlidir.

2029- Bayram namazı kılan kimse, farz ihtiyat gereği fitresini bayram namazından önce vermelidir. Ama bayram namazı kılmayan kimse, fitreyi öğleye kadar geciktirebilir.

2030- Fitre niyetiyle malından bir miktarını ayırır ve bayram günü öğleye kadar müstahak olan kimseye de ulaş-tırmazsa, farz ihtiyat gereği onu fakire verdiğiğinde, [yeniden] fitre niyeti ederek vermelidir.

2031- Fitre zekâtı farz olduğu zaman fitreyi vermez ve sonradan vermek amacıyla da ayırıp bir kenara koymazsa, farz ihtiyat gereği verirken, eda ve kaza olduğuna niyet etmeksizin onu vermelidir.

2032- Bir kimse, fitre olarak ayırdığı malı kendisine alıp, yerine başka bir şeyi koyamaz.

2033- Değeri fitreden fazla bir mala sahip olan kimsenin fitre vermeyip, bu malın bir kısmının fitre olmasını niyet etmesi sakıncalıdır.

2034- Fitre zekâtı olarak ayrılan mal zâyi olunca, ba-kılır: Eğer müstahak olan bir fakire ulaşma imkânı olduğu hâlde fitreyi geciktirmişse, değer olarak onun bedelini ver-melidir. Fakat fakire ulaşma imkânı olmazsa, üzerine yeniden fitre lazım gelmez. Ancak onu korumada kusuru olursa, tekrar fitre vermesi gerekir.

2035- Fitreyi kendi malından ayırdıktan sonra, eğer yaşamakta olduğu bölgede müstahak kimse bulunuyorsa, farz ihtiyat gereği fitreyi başka bir yere götürmemelidir. Eğer başka bir yere götürür ve sonra zâyi olursa, onun bedelini vermesi gerekir.

HAC HÜKÜMLERİ

2036- Hac; emredilmiş belli amelleri [belli bir zaman içinde] yerine getirmek gayesiyle Allah'ın evi olan Kâbe'yi ziyarete gitmektir. Aşağıda belirtilen şartlar varolduğunda, hac, ömürde bir kere insana farz olur:

1) Baliğ olmak.

2) Akıllı ve hür olmak.

3) Hacca gitmek vasıtasıyla önemi dinde hacdan daha büyük olan haram bir işi yapmak veya hacdan daha önemli olan farz bir ameli terk etmek zorunda kalmamak.

4) Hacca gitme imkânına kavuşmak (=Mustati olmak). Bu imkân ise birkaç şeyle olur:

a) [Malî yeterlilik:] Yol azığı ile yolda kendi durumuna uygun ihtiyaç duyacağı şeylere -ki ayrıntıları daha geniş kitaplarda belirtilmiştir- yol bineğine veya onun hazırlanması için gerekli mala sahip bulunmalıdır.

b) [Bedenî yeterlilik:] Mekke'ye gidip haccı yerine getirebilecek güç ve sıhhate sahip olmalıdır.

c) Haccın yerine getirilmesi için yolda arızî bir engel bulunmamalıdır. Eğer yol kapalı olur veya yol güvensizliği nedeniyle yolda canına yahut namusuna zarar geleceğinden korkar ya da hac için hazırladığı mal çalınırsa, hacca gitmesi farz olmaz. Ancak emniyeti olan başka bir yoldan git-me imkânı varsa, fazla meşakkati olmadığı ve normale çok aykırı düşmediği takdirde uzak olsa bile, o yoldan hacca gitmelidir.

d) [Vakit yeterliliği:] Hac amellerini yerine getirmeye yeterli bir vakit bulunmalıdır.

e) Karısı ile çocukları gibi ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olduğu ve halk arasında geçimini sağlayması gerekli görünen kimselerin nafakalarını bulundurmalıdır.

f) Geri döndükten sonra sıkıntıya düşmeyecek şekilde kazanç, ziraat, mülk geliri ve diğer yollarla geçimini sağlayacak durumda olmalıdır.

2037- Kendine ait bir evi olmadan ihtiyacını gideremeyen kimseye hac, ancak ev parasına sahip olmakla birlikte farz olur.

2038- Mekke'ye gidebilecek durumda olan bir kadının, hac sonrası geçimini sağlayacak malı olmaz, kocası da örneğin, fakir olduğundan dolayı onun ihtiyaçlarını karşılamaz ve sonuçta sıkıntılı bir yaşama maruz kalacaksa, üzerine hac farz olmaz.

2039- Yol azığı ve bineği olmayan kimseye başka birisi hacca gitmesini söyler ve de hac yolculuğunda olduğu sürece kendisinin ve geride bıraktığı ailesinin masraflarını karşılamayı üstlenirse, eğer insan onun bu masrafları ödemesine güven duyarsa, üzerine hac farz olur.

2040- Hacca götürüp getirecek ve bu müddet içerisinde ailesinin geçimini temin edecek düzeyde insana mal bağışlanır ve onunla hacca gitmesi şart koşulursa, her ne kadar borçlu da olsa ve hac sonrası geçimini sağlayacak mad-dî güce sahip olmasa bile, bununla üzerine hac farz olur ve bağış yapılan o malı alıp, hacca gitmesi gerekir.

2041- Bir kimseye hacca götürüp getirecek ve bu müddet içerisinde ailesinin ihtiyacını karşılayacak miktarda para verilir; "Git haccını yap" denilir, fakat verilen para ona temlik edilmezse, eğer geri almayacaklarından emin olursa, üzerine hac farz olur.

2042- Bir kimseye hac masraflarını karşılayacak miktarda mal verilir, ancak buna karşılık mal alan kişinin Mekke yolunda mal veren kimseye hizmet etmesi şart koşulursa, böyle birisi hac ile mükellef olmaz.

2043- Bir kimseye, üzerine hac farz olacak şekilde bir miktar mal verilir ve o da verilen bu para ile hacca giderse, sonraki yıllar zenginleşse bile, artık üzerine hac farz olmaz.

2044- Ticaret amacıyla örneğin, Cidde'ye kadar gider ve orada çalışıp, istediğinde oradan Mekke'ye gitmek amacıyla bulunduğu yerden haccı gerektirecek miktarda bir mal kazanırsa, oradan hacca gitmelidir. Bu şekilde haccettikten sonra kendi vatanından Mekke'ye götüreceği miktarda bir mala sahip olsa bile, artık ona hac farz olmaz.

2045- Başkası adına haccetmek üzere ecîr olan kimse, kendi yerine bir başkasını ecîr tutarak hacca göndermek isterse, kendisini ecîr olarak tayin eden kişiden izin almalıdır.

2046- Hacca götüreceği imkânlarla sahip olan biri bu farzı yerine getirmez ve sonradan da fakir düşerek malî gücünü yitirirse, zahmete katlanmak zorunda olsa bile sonraları

hacca gitmelidir. Ancak hiçbir şekilde kendi haccını yerine getirmek için Mekke'ye gitme imkânı yoksa, eğer bir kimse, onu başkası adına haccetmesi için ücret karşılığı ecîr tayin ederse, Mekke'ye gitmeli ve hac yaptıranın haccını yerine getirdikten sonra gelecek yıla kadar Mekke'de kalıp, kendisi için haccetmelidir. Fakat ecîr olup, ücreti peşin olarak alması mümkün olur ve ecîr tayin eden kimse de yaptırmak istediği bu haccın bir yıl sonra yapılmasına razı olursa, ilk yılda kendi adına, sonraki yılda ise kendisini ecîr tutan kimsenin adına haccetmelidir.

2047- Üzerine haccın farz olduğu ilk yılda Mekke'ye hareket edip, emredilen belirli vakitlerde Arafat ve Meş'a-r'ül-Haram'a ulaşamayan kimse, sonraki yıllarda tekrar hac-ca gitme imkânına sahip olmazsa, hac ile yükümlü değildir. Ancak böyle bir kimse, önceki yıllarda hacca gitmekle yükümlü olur ama haccetmeyi ertelemiş olursa, sonradan zah-mete katlanmak zorunda olsa bile hacca gitmesi gerekir.

2048- Hac ile mükellef olduğu ilk yılda hacca gitmeyen kimse, sonradan ihtiyarlık, hastalık veya güçsüzlük nedeniyle hac yükümlülüğünü yerine getiremeyecek duruma düşer ve bir daha güç kazanarak bizzat kendisinin hacca gitmesinden umudu kesilirse, kendi adına başka birisini hacca göndermelidir. Hatta hacca götürecektaki paraya sahip olduğu ilk yılda bile ihtiyarlık, hastalık veya güçsüzlük gibi sebeplerle hacca gidemezse, hac yapması için yerine başka birisini göndermesi müstehap ihtiyattır.

2049- Başkası adına hacca gitmekle ecîr olan kimse, Nisâ (=Kadınlar) Tavafı'nı ya onun adına yerine getirmeli veya kendisinin yahut adına hac yaptığı kişinin adını belirtmeksizin, üzerine düşen görevi niyet ederek o tavafı etmelidir. Eğer bu tavafı yerine getirmezse, ecîr olan kimseye kadın haram olur.

2050- Nisâ tavafını doğru bir şekilde yerine getirmeyen veya unutan kimse, bunu, yolun yarısında veya memleketine döndükten sonra hatırlarsa, mümkün surette geri dönüp, bizzat o tavafı yerine getirmelidir. Fakat tekrar Mekke'ye dönüşü mümkün olmazsa, kendisine kadının helâl olması için, başkasını naip tutarak tavafı yaptırması gerekir.

ALİŞ VERİŞ HÜKÜMLERİ

alış verişte müstehap olan hususlar

2051- Alış veriş hükümlerini, ihtiyaç duyulan miktarda öğrenmek farzdır. Fakat alış verişte satıcı için şu hususlara dikkat etmek müstehaptır:

- 1) Müşteriler arasında malın fiyatı hususunda fark gö-zetmemek.
- 2) Fiyat üzerinde ısrar ederek fazla zorluk çıkarmamak.
- 3) Kendisiyle alış veriş yaptıktan sonra pişman olup, muamelenin feshedilmesini isteyen alıcının isteğini kabul etmek.

2052- Yaptığı alış verişin sahih veya batıl olduğunu bilmeyen kimse, aldığı malı kullanamaz. Fakat alış veriş yaparken gerekli hükümleri bilirse, daha sonra şüphe etse bile yaptığı anlaşma sahihtir ve malda da tasarruf etmesinin herhangi bir sakıncası yoktur.

2053- Fakir olup malı olmayan kimse, karısı ve çocuğu gibi nafakasını temin etmekle yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlamak için iş bulup, çalışması gerekir. Ailesine refah sağlamak ve fakirlere yardımda bulunmak gibi müstehap işler için çalışmak ise müstehaptır.
MEKRUH ALIŞ VERİŞLER

2054- Bazı alış veriş türleri mekruhtur; bunların önemlileri şunlardan ibarettir:

- 1) Köle satmak.
- 2) Kasaplık.
- 3) Kefen satmak.
- 4) Aşağılık ve sefil insanlarla alış veriş yapmak.
- 5) Sabah ezanıyla güneşin doğuşu arasındaki vakitte alış veriş yapmak.
- 6) Yalnızca buğday, arpa ve benzeri şeylerin alım satımıyla uğraşmak.
- 7) Pazarlık esnasında başkasının satın almak istediğı şeyi satın almak için araya girmek.

BATIL ALIŞ VERİŞLER

2055- Birkaç yerde alış veriş batıldır:

- 1) Bazılarında farz ihtiyat gereğı, bazılarında ise daha güçlü görüş olmak üzere, idrar, dışkı ve sarhoş edici şeyler gibi necasetlerin alım ve satımı.
- 2) Gasp edilmiş bir malın alım satımı. Ancak sahibi, yapılan bu anlaşmaya izin vermekle onu geçerli kabul ederse, sakıncası yoktur.
- 3) İnsanlar arasında maddî değere sahip olmayan şeylerin alınıp satılması.
- 4) Kumar ve musikî aletleri gibi genelde menfaatleri haram olan şeylerin alınıp satılması.
- 5) Faizli olan muamele.

Alış verişte hile yapmak, yani belli olmayacak şekilde başka bir şeyle karışmış olan malı, örneğin içyağı ile karıştırılmış yağı satarken, alıcıya durumu bildirmeden satmak da haramdır. Resul-i Ekrem'in (s.a.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Alış veriş yaparken Müslümanları aldatan, onlara zarar veren, sahtekârlık ve hile yapan kimse, bizden değildir. Allah, kendi Müslüman kardeşine hile yapan herkesin rızkından bereketi kaldırır, onun geçim yolunu bağlar ve onu kendi hâline bırakır."

2056- Su ile temizlenmesi mümkün olan pak bir şey necis olursa, onu satmanın herhangi bir sakıncası yoktur. Ancak, satılan şey, yiyecek türlerden olur ve müşteri de onu yemek için alırsa, satıcının bu durumu ona haber vermesi gerekir.

2057- Yağ ve gaz yağı gibi aslı temiz olan ve su ile temizlenmesi mümkün olmayan bir şey necis olunca, bakılır: Eğer alıcı böyle bir şeyi, örneğin necis bir yağı yemek için alırsa, bunu ona satmak haram ve yapılan bu alış veriş de batıldır. Fakat alıcı, örneğin gazyağı alır ve onu yakmak gibi pak olması şart olmayan bir iş için kullanmak isterse, satışının sakıncası yoktur.

2058- Şarap gibi bizzat aslı necis olan [yani necasetten üretilen] bir ilacın alış verişi sahih değildir. Ancak, aslı necis olmayan [ama sonradan necis olan] bir ilacın alış verişi, onun kullanılmasına ihtiyaç duyulduğu takdirde sakıncasızdır.

2059- İslâmî olmayan ülkelerden getirilen ve necis oldukları belli olmayan yağ, sıvı ilaçlar ve güzel kokuların alım satımı sakıncasızdır. Ancak hayvan öldükten sonra alınan yağ, damarı kesildiği zaman kanı sıçrayan hayvana ait olur ve kâfirlerin bulunduğu beldede bir kâfirin elinden alınırsa, necistir ve muamelesi de batıldır. Hatta Müslümanların yaşamakta olduğu şehirde bile kâfirlerin elinden alınırsa, muamelesi batıldır. Ama o kâfirin bir Müslüman-dan aldığı bilirse, muamelesinde sakınca yoktur.

2060- Kendi eceliyle ölen veya hayvan kesimi bölümünde belirtilen ölçülere aykırı şekilde kesilen bir tilkinin postunun alınıp satılması haram ve batıldır.

2061- İslâmî olmayan ülkelerden getirilen veya kâfir olan kimseden alınan et, içyağı ve derinin alım satımı batıldır. Ancak, onların belirtilen şartlara göre kesilmiş bir hayvana ait olduğu bilirse, alış verişinde herhangi bir sakınca olmaz.

2062- Müslüman kimsenin elinden alınan et, içyağı ve derinin alım satımı sakıncasızdır. Ancak, Müslüman olan kimsenin bunları kâfir birinden aldığı ve alırken de İslâmî ölçülere göre kesilen hayvana ait olup olmaması hususunda araştırmadığı bilirse, onu almak haram olduğu gibi muamele de batıldır.

2063- Sarhoş edici şeyleri alıp satmak haram ve batıldır.

2064- Gasp edilmiş malın satışı batıldır ve satıcının, alıcıdan aldığı parayı iade etmesi gerekir.

2065- Malı alırken alıcının kasti, aldığı malın parasını ödememek olursa, muamele sakıncalıdır.

2066- Müşteri, aldığı şeyin parasını alış verişten sonra haram maldan vermek ister ve ilk baştan da böyle bir niyeti olursa, muamele sakıncalıdır. Fakat ilk baştan böyle bir niyeti olmazsa, muamele sahihtir; ama borçlu olduğu miktarı helâl bir maldan vermesi gerekir.

2067- Tar[73] ile saz gibi eğlence aletlerinin ve hatta küçük sazların bile alış verişi haramdır.

2068- Helâl istifadesi olan bir şeyi, haram yolda kullanılması için örneğin, üzümü şarap yapılması için satarsa, muamele haram ve batıldır.

2069- Heykel veya sabun gibi üzerinde heykel olan şeylerin alım satımı caizdir.

2070- Kumar, hırsızlık veya batıl alış veriş yoluyla kazanılan bir şeyi almak batıl ve onu kullanmak da haramdır. Eğer bir kimse onu satın alırsa, asıl sahibine geri vermesi gerekir.

2071- İç yağıyla karıştırılmış bir yağı satınca, bakılır: Eğer satıcı; "Bir kilo olan bu yağı sattım." diyerek sattığı yağı belirlerse, müşteri anlaşmayı bozabilir. Fakat alıcı, sattığı yağı belirtmeksizin bir kilo olarak satar, daha sonra içyağı ile karıştırılmış yağdan verirse, müşteri o yağı iade edip, saf bir yağ talep edebilir.

Ribâ (faiz)

2072- Ölçü veya tartıyla satılan cinsten bir şeyi, aynı cinsin fazlasına örneğin, bir kiloluk buğdayı bir buçuk kilo buğday karşılığında satarsa, bu iş faiz ve haramdır. Bir dirhemlik faizin günahı ise, mahrem olan birisiyle yetmiş defa zina etmekten daha büyüktür. [Nitekim bazı hadislerde böyle rivayet edilmiştir.]

Hatta bu iki maldan biri sağlam diğeri kusurlu, biri kaliteli diğeri kalitesiz olur veya aralarında fiyat farkı bulunur ve verilen miktardan fazlası alınır, yine de bu iş faiz ve haramdır. Dolayısıyla, vermiş olduğu düzeltilmiş bakıra karşılık, kırılmış fazla bakır veya kaliteli pirinç karşılığında kalitesiz fazla pirinç veya işlenmiş altına karşılık fazlalıklı işlenmemiş altın alırsa, faiz ve haram olur.

2073- Fazlalıklı olarak aldığı malın cinsi, sattığı malın cinsinden farklı olursa, örneğin, bir kilo buğdayın karşılığında bir kilo buğday ile bir lira para alırsa, bu muamele faize girer ve haram olur. Hatta fazlalık olarak bir şey al-maz ama onun yanında alıcının kendisi için bir iş yapmasını da şart koşarsa, yine faiz ve haramdır.

2074- Alış verişte az miktarı veren kimse, verdiği, fazlalık olarak bir şey de eklerse, örneğin bir kilo buğday ile bir mendili, bir buçuk kilo buğday karşılığında satarsa, eğer az olan miktarın fiyatı çok olan miktarla eşit olur ve az miktarı veren kimse, faizden kaçmak için verdiği bir şey de eklerse, meselâ bir kilo kaliteli buğday karşılığında kalitesi normal olan bir buçuk kilo buğdayla birlikte bir mendil verirse, sakıncası yoktur. Yine her iki tarafın da aldıklarının üzerine bir şeyler eklemesi örneğin, bir kilo buğday ile bir mendili, bir buçuk kilo buğday ile bir mendile satması caizdir. Ancak eklenen şey, faizin gerçekleşmesinden kaçmak için olursa, örneğin bir kilo kaliteli buğdayı bir buçuk kilo kaliteli buğday karşılığında veresiye olarak satar ve faize götüren yolları kapatmak için de bir kilo buğdaya bir şeyler eklerse, caiz olmaz.

2075- Kumaş gibi metreyle ölçülerek veya ceviz ile yumurta gibi sayılarak alış verişi yapılan bir şeyi satıp, karşılığında aynı cinsten daha fazlasını örneğin ,on adet yumurta karşılığında on bir adet yumurta alırsa, sakıncası yoktur.

2076- Bazı şehirlerde ölçü veya tartıyla, bazı şehirlerde ise saymakla muamelesi görülen bir malı, ölçü veya tartı ile satılan şehirde fazlasına satarsa, faiz ve haramdır; ancak diğer şehirde caizdir. [Çünkü faizden eser yoktur.]

2077- Satılan mal ile karşılığında alınan malın cinsi bir olmazsa, fazla almanın sakıncası yoktur. Dolayısıyla bir kilo pirinç verip, karşılığında iki kilo buğday almak sahihtir.

2078- Satılan malla karşılığında alınan bedel aynı şey-den üretilmiş olurlarsa, herhangi bir fazlalığın alınmaması gerekir. Dolayısıyla bir kilo [sütten üretilmiş] yağ satın alıp, karşılığında bir buçuk kilo peynir almak faiz ve haramdır. Farz ihtiyat gereği, olgunlaşmış meyve karşılığında ham meyve satmak istenince de fazla alınmamalıdır.

2079- Faiz konusunda arpa ile buğday aynı cinsten hesap edilir. Dolayısıyla bir kilo buğday verip karşılık olarak bir kilo 250 gr. arpa alırsa, faiz cereyan eder ve alış verişi haram olur. Yine harman vakti on kilo buğday vermek kaydıyla on kilo arpayı [veresiye olarak] satın alırsa, arpayı peşin alıp, buğdayı veresiyeye bıraktığı için, fazla almış gibi olur ve [faize girdiğinden dolayı bu muamele] haram sayılır.

2080- Müslüman kimsenin İslâm himayesinde olmayan bir kâfirden faiz almasının sakıncası yoktur. Yine baba-evlât ve karı-koca, birbirlerinden faiz alabilirler.
SATICI İLE ALICIDA ARANAN ŞARTLAR

2081- Satıcı ile alıcıda şu altı şartın bulunması gerekir:

1) Bulûğ çağına ermiş olmalıdırlar.

2) Akıllı olmalıdırlar.

3) Şer'î hâkim tarafından kendi mallarında tasarruf etme hakkını kullanmaları yasaklanmış kimselerden olmamalıdırlar.

4) Alış verişi, niyet üzere yapmalıdırlar. Dolayısıyla şaka olarak; "Bu malımı sattım." demekle, muamele geçerli olmaz.

5) Birileri tarafından ikrah (=zorlama) altında bulunmayıp, alış verişi kendi istekleri üzerine yapmalıdırlar.

6) Her ikisi de verdiklerinin maliki veya [muamele küçük çocuğun adına yapılacak olursa] dedesi veya babası gibi malın tasarruf yetkisi elinde bulunan kimselerden olmalıdırlar. Bunlarla ilgili konular, sonraki hükümlerde geniş bir şekilde açıklanacaktır.

2082- Alış verişi yapması için babası veya dedesi izin verse bile, bulûğa ermemiş bir çocukla yapılan muamele batıldır. Fakat çocuk mümeyyiz olur ve değeri az olduğundan dolayı genelde çocukların yaptığı alış veriş türlerinden olursa, sakıncası olmaz. Bunun gibi, bir çocuk, parayı satıcıya verip, malı alıcıya teslim etmek ya da malı alıcıya verip, parasını satıcıya ulaştırmak üzere vasıta olursa, bu alış verişi sahihtir. Çünkü bu alış verişi, gerçekte baliğ olan alıcıyla satıcının arasında gerçekleşmiştir. Ne var ki satanla satın alanın, çocuğun parayı ve malı sahiplerine ulaştıracağını kesin olarak bilmeleri gerekir.

2083- Baliğ olmayan çocuğa bir şey satan yahut ondan bir şey satın alan kimsenin aldığı parayı veya malı, onun asıl sahibine geri vermesi ya da alış verişi geçerli

kılması için sahibinden icazet alması gerekir. Eğer sahibini tanımaz ve tanıma imkânı da olmazsa, sahibi bilinmeyen malın hükmünü uygulayarak aldığı o şeyi sahibi adına sadaka niyetiyle fakire vermelidir. Fakat aldığı şey, çocuğun kendi malı olursa, çocuğun velisine, onu da bulamazsa, şer'î hâkime vermelidir.

2084- Henüz bulûğa ermemiş bir çocukla alış veriş yapan kimsenin verdiği para veya mal, çocuğun yanında telef olursa, çocuktan veya velisinden tazminat ödeme talebinde bulunamaz.

2085- Alış verişe mecbur edilen alıcı veya satıcı, ikrah altındaki pazarlaşmadan sonra yapılan bu alış verişi geçerli kılarak onaylar ve razı olduğunu söylerse, alım satım akdi sahih olur. Fakat, müstehap ihtiyat gereği alış veriş akdini tekrar okumalıdır.

2086- Başka birinin malını izni olmaksızın satan kimsenin satışına, mal sahibi razı olmaz ve de onaylamazsa, alım satım akdi geçersiz olur.

2087- Küçük çocuğun velisi olan baba ile babanın babası, çocuğun malını ancak onun için zararlı olmadığı takdirde satabilirler. Hatta herhangi bir maslahat söz konusu olmadığı sürece, satmamaları daha iyidir. Fakat ölen baba ile büyük babanın vasîsi ve şer'î hâkim, çocuğun malını, ancak maslahatı malı satmakta olduğu takdirde satabilirler.

2088- Haksız ve zorla birinden aldığı (=gasp ettiği) bir malı satan kimsenin satışını mal sahibi sonradan onaylarsa, muamele sahih olur. Ancak, farz ihtiyat gereği alıcı ile satıcı, mal ve karşılığı için olan menfaat üzere sulh yapmalıdırlar (=anlaşmalıdırlar).

2089- Parası kendisinin olsun diye başkasından gasp ettiği malı satan kimsenin satışını mal sahibi onaylamazsa, muamele batıl olur. Hatta malı gasp eden kimse için satışını izin vermekle onaylarsa bile, akdin sahih olmasında sakınca vardır.

SATILAN MAL İLE BEDELİNDE ARANAN ŞARTLAR

2090- Satılan mal ile karşılığında alınan bedelde bir takım şartlar öngörülmüştür. Bu şartların toplamı beştir:

1) Ölçü, tartı, sayma ve benzeri şeyler üzere satılan malın miktarı [tarafarla] bilinmelidir.

2) Teslim edilebilir olmalıdır. Dolayısıyla kaçmış bir at gibi teslim edilmesi mümkün olmayan şeyin satışı sahih değildir. Fakat kaçmış bir köle örneğin, halı gibi teslim edilebilir bir şeyin beraberinde satılırsa, o köle bulunmasa bile, muamele sahihtir. Ancak, köleden başkasında böyle bir satış sakıncalıdır.

3) Satılan mal ile alınan bedeldeki özellikler tamamıyla tayin edilmelidir. Çünkü bu özellikler sayesinde halkın alış verişe eğilimi farklı olabilir.

4) Satılan mal ile alınan bedelde başkasının hakkı olmamalıdır. Dolayısıyla insan, yanına rehin olarak bırakılan malı sahibinin izni olmadan satamaz.

5) İhtiyat gereği, malın bizzat kendisi satılmalıdır, menfaati değil. Gerçi güçlü görüşe göre [menfaatinden yararlanmak üzere de malı] satmak caizdir. O hâlde örneğin, bir

evin mülkünü değil de yıllık menfaatinin satışı sahihtir. Hatta alıcı bedel olarak para yerine, mülkün menfaatini verir, meselâ aldığı bir halı karşılığında, evin bir yıllık menfaatini ona devrederse, sakıncası yoktur. Bunlarla ilgili hükümler, daha sonra açıklanacaktır.

2091- Bir şehirde, ölçü veya tartıyla satılan mallar, o şehirde ölçü veya tartıyla alınmalıdır. Fakat aynı mal başka bir şehirde görmekle satılırsa, o şehirde görmekle alınabilir.

2092- Alım satımı tartıyla yapılan bir malın, ölçüyle de satılmasında sakınca yoktur. Örneğin, on kilo buğday satmak isteyen kimse, bir kilo buğday alan ölçekle on ölçek buğday verebilir.

2093- Alış verişte gerekli olan şartlardan birisi bulunmazsa, satış akdi batıldır. Ancak, [böyle bir alış veriş gerçekleştikten sonra] alıcı ve satıcı birbirlerinin malında tasarruf etmeye izin verirlerse, tasarruf etmelerinde sakınca yoktur. vakfedilen ve kiralanan malın satışı

2094- Vakfedilmiş bir şeyin satışı batıldır. Ancak, herhangi bir amaç üzere vakfedilen mal örneğin, üzerinde namaz kılınması için camiye vakfedilen bir halı, kullanılmaz hâle gelir ve artık amacına uygun şekilde yararlanma imkânı kalmazsa, onun satılmasında sakınca yoktur; ama mümkün surette vakfedenin amacına yakın olacak şekilde parası aynı camide kullanılmalıdır.

2095- Kendilerine mal vakfedilen kimseler arasında ihtilâf çıkar ve vakfedilen mal satılmadığı takdirde can veya mal kaybının doğacağına ihtimal verilirse, o mal satılıp vakfedilenlerin arasında taksim edilebilir. Fakat aralarındaki ihtilâf, sadece vakfedilenin satılıp, yerine başka bir yerin alınmasıyla giderilecek olursa, vakfedilen mal, o yerle değiştirilmeli veya satılarak parasıyla o yer alınmalı ve aynen vakfedilmelidir. Şöyle ki, o yer, vakfedilen birinci malın yerine bırakılarak aynı amaç doğrultusunda kullanılmalıdır.

2096- Başkasına kiraya verilmiş bir mülkü satmanın sakıncası yoktur. Ancak o mülkün menfaati, kirada olduğu sürece kiracıya aittir. Fakat alıcı, o mülkün kiraya verildiğini bilemez veya kira müddetinin az olduğunu zannederek orayı almış olursa, öğrendikten sonra muameleyi bozabilir.

ALIM SATIM AKDİ

2097- Alım satım akdinin Arapça okunması gerekmez. Satıcı herhangi bir dille, "Bu malı, bu para karşılığında sattım." der ve alıcı da, "Kabul ettim." derse, muamele sahihtir. Fakat alış veriş yaparken, alıcı ve satıcı bu işi inşâ etmeyi kastetmelidirler. Yani bu kelimelerden amaçları, alım ve satım olmalıdır.

2098- Akit taraflarından hiçbirisi satış zamanı akdi okumazsa, eğer satıcı aldığı mal karşılığında kendi malını alıcıya temlik eder ve o da kabul ederse, muamele sahih ve her ikisi de aldığı malın maliki olurlar.

MEYVELERİN ALIM SATIMI

2099- Çiçeğini döküp, normal olarak afet görme zamanını atlatan ve taze tanelenmiş meyveleri, toplamadan önce satmak caizdir. Bunun gibi henüz olgunlaşmamış üzümü, ağaç üzerinde satmanın da sakıncası yoktur.

2100- Çiçeğini dökmemiş ağaç üzerindeki meyve satılırsa, onunla birlikte malî değeri olup, tek başına satılabilen ve satıcının mülkü olan bir şey de satılmalıdır.

2101- Ağaç üzerinde sararmış veya kızarmış hurmayı satmanın sakıncası yoktur; ama onun karşılığı hurma olarak alınmamalıdır.

2102- Yılda bir kaç defa toplanan salatalık, patlıcan, yeşil sebze ve benzeri şeylerin satılması, ancak gözle görülecek şekilde toprağın üzerine çıkıp yeşermeleri ve alıcının yıl içinde kaç defa toplayacağı tayin edilmesi suretinde caizdir.

2103- Taneleri oluşan arpa ile buğday başağını, arpa ve buğday haricinde başka bir şey karşılığında satmanın sakıncası yoktur.

VERESİYE VE PEŞİN ALIŞ VERİŞ

2104- Bir malı peşin olarak sattıktan sonra, alıcı ve satıcı birbirlerine verdikleri mal ile bedeli geri alabilirler. Ev ve arsa gibi gayrimenkul şeylerin geri verilmesi, mal sahibinin onda tasarruf edebileceği şekilde ihtiyarına bırakmasıyla gerçekleşir. Halı ve elbise gibi şeylerin teslim edilmesi ise, alıcının istediği zaman onları başka yere götürebileceği, satıcının da müdahale edemeyeceği şekilde verilmesi ile olur.

2105- Veresiye satışında, sürenin tam olarak belirtilmesi gerekir. Örneğin, parası harmanlama zamanı ödenmek üzere satılan bir malın muamelesi, sürenin tam olarak belirtilmemesi yüzünden batıldır.

2106- Bayi, veresiye olarak sattığı malın bedelini, kararlaştırılan vakitten önce müşteriden talep edemez. Ancak müşteri ölür ve kendisinden bir miktar malı da miras bırakırsa, satıcı kendi alacağını belirtilen süre dolmadan önce onun mirasçılarından talep edebilir.

2107- Bayi, veresiye sattığı bir malın bedelini kararlaştırılan süre dolduktan hemen sonra müşteriden alabilir; ama alıcı ödeme imkânına sahip olmazsa, ona mühlet vererek süre tanınmalıdır.

2108- Bayi, malın kıymetini bilmeyen kimseye bir miktar veresiye verir ve fiyatını da söylemezse, muamele batıldır. Ancak, satıcı malın peşin fiyatını bilen bir müşteriye veresiye verip, tutarını fazla hesaplar ve o da kabul ederse, sakıncası olmaz. Satıcının; "Sana veresiye verdiğim malı, peşin fiyatından lira başına bir kuruş daha fazla hesaplıyorum." demesi gibi.

2109- Bir malı veresiye satın bedelini sonradan almak üzere bir müddet tayin eden kimse, müddetin yarısı geçtikten sonra alacağından bir miktar düşer ve kalan kısmı da peşin olarak alırsa, sakıncası olmaz.

SELEF (SELEM) SATIŞI

2110- [Selem; bedelin peşin ödenmesine rağmen malın daha sonra verilmesi esasına dayanan bir satış usûlüdür. Dolayısıyla] müşterinin malı sonradan almak üzere peşin

para vermesine, selem satışı denir. O hâlde müşteri, "Malı altı ay sonra teslim almak üzere bu parayı veriyorum." der, satıcı da, "Kabul ettim." derse veyahut satıcı parayı alıp, "Bu malı altı ay sonra vermek üzere sattım." derse, satış akdi sahihtir.

2111- Altın veya gümüş parayı selem olarak satar, bedelini de altın veya gümüş para olarak alırsa, muamele batıl olur. Fakat selem olarak sattığı bir malın karşılığında başka bir mal veya günümüzde kullanılan banknot (=kâğıt para) alırsa, muamele sahihtir. Ancak, satılan mal karşılığında başka bir mal değil de para almak, müstehap ihtiyattır.

SELEM SATIŞINDA ARANAN ŞARTLAR

2112- Selem muamelesinde şu altı şartın olması gerekir:

- 1) Malın kıymetinin değişmesine yol açan nitelikler belirtilmelidir. Ancak, fazla dikkat etmek de gerekmez; halkın; "Malın özellikleri belli oldu." diyeceği şekilde belirtmek yeterlidir. O hâlde ekmek, et, hayvan derisi ve benzeri şeylerin nitelikleri müşteriye gizli kalmayacak şekilde belirtilmez ve dolayısıyla garar ve aldatma satışı [yani, ne olduğu belli olmayan, akıbeti gizli olan satış] söz konusu olursa, selem caiz değildir.
- 2) Taraflar birbirinden ayrılmadan önce, alıcı bedelin tamamını satıcıya vermeli veya onun miktarınca satıcıdan alacaklı olmalıdır. Fakat bu [ikinci] durumda, satıcı verdiği malın kıymetini alıcının zimmetine geçirir, daha sonra alıcı da satıcıdaki alacağını kendi zimmetinde borç olan malın parası karşılığı hesap ederse, çok iyi olur. Ama eğer alıcı malın kıymetinin bir miktarını verirse, o miktarlık satış sahih olsa bile, satıcı o miktarlık satışı feshedebilir.
- 3) Süre tam olarak belirtilmelidir. Eğer satıcı, "Malı harmanlama zamanına kadar teslim ederim." derse, süre tam olarak belirtilmediğinden dolayı selem akdi batıldır.
- 4) Malın teslim edilmesi için belirtilen süre, selemi yapılan malın verileceği zaman piyasada bulunacağına güven hâsıl olacak şekilde tayin edilmelidir.
- 5) Farz ihtiyat gereği, malın teslim edileceği yer belirtilmelidir. Ancak, onların konuşmalarından teslim edilme yeri belli olursa, ayrıca o yerin ismini zikretmeye gerek yoktur.
- 6) Ölçülerek veya tartılarak malın miktarı belirlenmelidir. Genelde görmekle satılan bir malda da selem yapmanın sakıncası yoktur; ama alınan bu malın taneleri arasındaki fark örneğin, birbirine yakın bazı ceviz ve yumurta taneleri gibi halkın önem vermeyeceği derecede az olmalıdır.

SELEM YAPMANIN HÜKÜMLERİ

2113- Selem olarak satışı yapılan bir malın süresi dolmadan satışı caiz değildir. Fakat süre dolduktan sonra mal teslim edilmese bile satışının sakıncası yoktur.

2114- Satıcı selem akdinde kararlaştırılan nitelikleri içeren malı verince, alıcının kabul etmesi gerekir. Yine nitelik olarak kararlaştırılan cinsten daha iyisini, yani kararlaştırılan özelliklere fazlasıyla sahip olan bir cinsi verirse, alıcı kabul etmelidir.

Ama eğer böyle olmazsa, örneğin, alıcının cahil bir köle pazarlık etmesine karşın, satıcı âlim bir köle teslim ederse, kabul etmesi gerekmez

2115- Satıcının verdiği malın kalitesi kararlaştırıldıktan daha düşük olursa, alıcı kabul etmeyebilir.

2116- Eğer satıcı, kararlaştırılan mal yerine başka bir mal verirse, alıcı razı olduğu takdirde sakıncası yoktur.

2117- Selem olarak satışı yapılan mal, teslim edileceği zaman piyasada bulunmaz ve satıcı da onu hazırlayamazsa, alıcı dilerse belirtilen mal bulununcaya kadar sabreder veya muameleyi bozup, vermiş olduğu şeyi geri alır.

2118- Eğer bayi, kendi malını bir süre sonra teslim etmek üzere satar, müşteriden de parasını bir süre sonra almayı şart koşarsa, satış akdi batıl olur.

ALTIN VE GÜMÜŞÜ ALTIN VE GÜMÜŞE SATMAK

2119- Altın karşılığı satılan altın ile gümüş karşılığı satılan gümüşün satışı, herhangi birinin ağırlığı diğerinden fazla olduğu takdirde batıl ve haramdır. İster bunlar işlenmiş altınla gümüş türünden olsunlar, isterse de külçe türü altın ve gümüş olsunlar, fark etmez.

2120- Altının gümüş veya gümüşün altın karşılığı satılmasının sakıncası olmadığı gibi ağırlıklarının da eşit olması gerekmez.

2121- Bayi ve müşteri, altın karşılığı gümüş ile gümüş karşılığı altın satışını yaptıklarında, birbirlerinden ayrılmadan önce akit meclisinde onları birbirlerine teslim etmelidirler; kararlaştırdıklarından hiçbir miktarını teslim etmemeleri hâlinde ise anlaşma geçersizdir.

2122- Eğer taraflardan birisi, kararlaştırılan miktarın tamamını, diğeri ise bir miktarını teslim eder ve birbirlerinden ayrılırlarsa, her ne kadar o miktara oranla muamele sahihse de, malın tamamını teslim almayan kimse, anlaşmayı feshedebilir.

2123- Eğer gümüş madeninden çıkarılan bir miktar gümüş tozunu aynı miktardaki saf gümüş karşılığı veya altın madeninden çıkarılan altın tozunu aynı miktardaki saf altın karşılığı satarlarsa, muamele batıldır. Ama gümüş tozunu altın karşılığında ve altın tozunu ise gümüş karşılığında satmanın hiçbir şekilde sakıncası yoktur.

AKDİ FESHEDEN DURUMLAR

2124- Bir muameleyi bozma hakkına "Muhayyerlik ve feshetme hakkı" denir. Alış verişteki muhayyerlik ise on bir türüdür. Dolayısıyla alıcı ve satıcı bu yerlerde muameleyi feshedebilirler:

1) Meclis Muhayyerliği: Alış veriş meclisinden ayrılmadan önce, bizzat mecliste yapılan feshe denir.

2) Gabn Muhayyerliği: Aldanma ve kandırılma söz konusu olduğunda yapılan feshe denir.

- 3) Şart Muhayyerliği: Alış verişte belli bir süre içerisinde tarafların birinin veya ikisinin de akdi feshetme hakkına sahip olmasına denir.
- 4) Kusuru Gizleme Muhayyerliği: Bayi veya müşteri, satışı yapılan malı olduğundan daha iyi gösterip, halkın nazarında değerini yükseltecek şekilde malın kusurunu gizlemesi sonucu doğan feshetme hakkına denir.
- 5) Şarta Uymama Muhayyerliği: Taraflardan biri karşı tarafın bir iş yapmasını veya vereceği malda belli bir özelliğin olmasını şart koşar ve o da şarta uymazsa, bu durumda şart koşan kimse için feshetme hakkı doğar, ki buna "Şarta Uymama Muhayyerliği" denir.
- 6) Kusur Muhayyerliği: Satılan malda veya karşılık olarak verilen bedelde kusurun bulunması sonucu doğan muhayyerliğe denir.
- 7) Şirket Muhayyerliği: Satılan malın bir miktarının ortaklık malı olup, sonradan başkasına ait olduğu anlaşılırsa, hak sahibi diğer ortağın bu satışa rıza göstermemesi hâlinde, alıcı için muhayyerlik hakkı doğar. Şöyle ki, dilerse alış verişi tamamen fesheder, dilerse de başkasına ait olan miktarın parasını satıcıdan alır [ve sadece geri kalan miktarın alış verişini geçerli kılar]. Bunun gibi verilen bedelin bir miktarının başkasına ait olduğu anlaşılırsa, hak sahibi diğer ortağın razı olmaması hâlinde, satıcı için muhayyerlik hakkı doğar; dilerse muameleyi bozar, dilerse de başkasına ait olan miktarın karşılığını müşteriden alır, ki buna "Şirket (=Ortaklık) Muhayyerliği" denir.
- 8) Görme Muhayyerliği: Satıcı, alıcının görmediği belli bir malın özelliklerini söyler ama daha sonra söylenen özelliğe sahip olmadığı anlaşılırsa, bu durumda alıcı için muameleyi feshetme hakkı doğar. Bunun gibi eğer alıcı, satıcının görmediği belli bir bedelin özelliklerini söyler ama daha sonra söylenen şekilde olmadığı ortaya çıkarsa, alıcı için feshetme hakkı doğar, ki buna "Görme Muhayyerliği" adı verilir.
- 9) Geciktirme Muhayyerliği: Alıcı, peşin aldığı malın bedelini üç güne kadar ödemez ve satıcı da sattığı malı teslim etmezse, eğer alım satım akdinde bedelin veya malın geç teslim edilmesi şart koşulmazsa, bedelin geciktirilmesi nedeniyle satıcı muameleyi [üç günden sonra] bozabilir. Fakat satılan mal, bir gün kalınca zâyı olan bazı meyve türlerinden olur ve akdi okurken de bedelin veya malın geciktirileceğini şart koşmamışlarsa, bu durumda satıcı, akşama kadar bedelin ödenmemesi hâlinde muameleyi feshedebilir.
- 10) Hayvan Muhayyerliği: Bayi bir hayvan satınca, müşteri için üç günlük bir muhayyerlik hakkı doğar, ki bu üç günün içinde müşteri istediği zaman hayvanı geri vererek alış verişi feshedebilir.
- 11) Malın Teslim Edilememe Muhayyerliği: Satıcı, sattığı malı teslim etmekten âciz olursa, örneğin satmış olduğu at kaçarsa, bu durumda alıcı, malı teslim almadığından dolayı muameleyi bozabilir.

Sayığımız bu muhayyerliklerle ilgili ayrıntılı konular, daha sonraki hükümlerde izah edilecektir.

2125- Alıcı, malın kıymetini bilmez veya aldığı zaman gaflet ederek malı normal fiyatından daha pahalıya alırsa, eğer halkın nazarında aldatılmış olarak nitelenir ve onun azlığına veya çokluğuna önem verilirse, akdi bozabilir. Bunun gibi satıcı da malın kıymetini bilmediğinden veya satış anındaki gafletinden dolayı malı normal fiyatından daha ucuza satar ve halk da ucuz sattığı bu miktara önem vererek onu aldatılmış nitelerse, muameleyi bozabilir.

2126- Şartlı alış verişte örneğin, bir milyonluk evi iki yüz bin liraya satıp, satıcının belli bir süre içerisinde, parayı geri verdiği takdirde muameleyi feshetme hakkına sahip olmasını şart koşarlarsa, eğer satıcı ve alıcının ilk baştan satmak ve almak niyetleri olursa, böylesi bir anlaşma sahihtir.

2127- Şartlı satışta, satıcı parayı zamanında vermediği takdirde, alıcının mülkü geri vereceğinden emin olsa bile muamele sahihtir. Ancak, vaktinde parayı vermezse, mülkü alıcıdan geri isteme hakkı yoktur. Bunun gibi eğer alıcı ölürse, o mülkü alıcının vârislerinden talep edemez.

2128- İnsan, kaliteli çayı kalitesi düşük çayla karıştırır ve kaliteli çay adına satarsa, alıcı [aldığı çayı geri vererek] muameleyi bozabilir.

2129- Alıcı, aldığı malın kusurlu olduğunu örneğin, satın aldığı hayvanın bir gözünün kör olduğunu muameleden sonra anlarsa, eğer bu kusur alış veriştten önce alınan malda olduğu hâlde müşteri onu bilmiyorduyorsa, isterse muameleyi fesheder, isterse de sağlam mal ile kusurlu malın arasındaki fiyat farkını belirleyip, satıcıdan o miktar oranında parayı geri alır. Meselâ, dört liraya aldığı kusurlu malın sağlamının kıymeti sekiz lira, kusurlusunun kıymeti ise altı lira olursa, sağlam ile kusurlu arasındaki kıymet farkı dörtte bir olduğundan, satıcıya verdiği paranın dörtte biri olan bir lirayı geri alabilir.

2130- Satıcı, karşılık olarak aldığı bedelin kusurlu olduğunu anlarsa, eğer bu kusur muameleden önce bedelde olmasına rağmen satıcı habersiz olursa, alış verişi bozma hakkına sahip olduğu gibi, önceki hükümde açıklandığı üzere, verilen bedelin sağlamı ile kusurlusu arasındaki fiyat farkını da müşteriden geri alabilir.

2131- Alış veriş yaptıktan sonra, eğer satılan malı teslim almadan önce malda bir kusur ortaya çıkarsa, alıcı malı geri vererek akdi bozabilir. Yine alış veriştten sonra henüz bedeli teslim almadan önce onda bir kusur ortaya çıkarsa, satıcı muameleyi feshedebilir. Ama eğer fiyat farkını almak isterlerse, sakıncası vardır.

2132- Alış veriştten sonra malın kusurlu olduğunu öğrenip, muameleyi hemen bozmayan kimsenin sonradan fes-hetme hakkı yoktur.

2133- Bir kimse, malı satın aldıktan sonra kusurlu olduğunu anlarsa, satıcı hazır olmasa bile muameleyi bozabilir.

2134- Dört yerde, alıcı aldığı malda bulunan kusur nedeniyle muameleyi bozamaz veya onun fiyat farkını alamaz:

1) Malı alırken kusurlu olduğunu bilirse.

2) Malın kusuruna razı olursa.

3) Alış veriş yaparken, malın kusurlu çıkması hâlinde geri vermeyeceğini ve de fiyat farkını almayacağını söylese.

4) Alış veriş yaptıklarında satıcı, "Bu malı, bütün kusurlarıyla beraber satıyorum." derse. Ancak bir kusurunu belirterek, "Malı, bu kusuruyla satıyorum." der ve sonra onda başka bir kusurun da olduğu anlaşılırsa, alıcı, satıcının belirtmediği kusur nedeniyle malı geri verebilir; geri vermediği takdirde de satıcıdan fiyat farkını alabilir.

2135- Üç yerde alıcı, malın kusurlu olduğunu anlasa bile muameleyi bozamaz; ama fiyat farkını alabilir:

1) Aldığı malda halkın; "Aldığı zamanki gibi değil." diyeceği şekilde bir değişiklik yapmışsa.

2) Alış verişten sonra malın kusurlu olduğunu anlar ve sadece geri çevirme hakkını hükümsüz kılar.

3) Malı teslim aldıktan sonra o malda başka bir kusur meydana gelirse. Ancak, kusurlu bir hayvanı aldıktan sonra, üç gün geçmeden onda başka bir kusur meydana gelirse, teslim almış olsa bile onu geri verebilir. Bunun gibi eğer alıcı, yalnızca belli bir süreye kadar muameleyi feshetme hakkına sahip olur ve bu müddet içerisinde de malda başka bir kusur meydana gelirse, onu teslim almış olsa bile, muameleyi bozabilir.

2136- İnsan, görmediği bir mala sahip olur ve başkasının anlatması üzere malın özelliklerini alıcıya anlatarak o özelliklere göre satar ve sattıktan sonra onun daha iyi özelliklere sahip olduğunu anlarsa, muameleyi bozabilir.

ALİŞ VERİŞLE İLGİLİ diğER HÜKÜMLER

2137- Satıcı, malın alış fiyatını alıcıya söylemek isterse, aynı fiyata veya daha aşağı fiyata satacak olsa bile, fiyatın azalmasına veya artmasına sebep olan diğER bütün özellikler, örneğin, peşin veya veresiye aldığı da alıcıya söylemelidir.

2138- Bir kimse, başka birine bir mal verip, fiyatını belirleyerek, "Bu malı, bu fiyattan sat; fazlasına satarsan fazlası senindir." derse, fazlalık, malı satan kimsenindir. Yine mal sahibi, "Bunu şu fiyattan sana sattım." der, o da, "Kabul ettim." der veyahut satış maksadıyla malı ona verir, o da alış maksadıyla malı ondan alırsa, o kıymetten ne kadar fazlasına satarsa, fazlalık ona ait olur.

2139- Erkek [hayvan] eti satıp yerine dişi [hayvan] eti müşteriye veren bir kasap, günah işlemiş olur. O hâlde eğer kasap etin cinsini belirterek, "Bu erkek hayvan etini satıyorum." demişse, alıcı muameleyi bozabilir. Ancak, onu belirtmez ve müşteri de aldığı ete razı olmazsa, kasabın ona erkek hayvan eti vermesi gerekir.

2140- Eğer alıcı, kumaş satıcısına rengi solmayan bir kumaş vermesini söyler ama satıcı rengi solan bir kumaş verirse, alıcı muameleyi bozabilir.

2141- Alış verişte yemin etmek, doğru bir şey içinse mekruh; yalan yere ise haramdır.

ŞİRKET (ORTAKLIK) HÜKÜMLERİ

2142- Ortak olmak isteyen iki kişi, mallarından bir kısmını birbirinden ayırıp edilmeyecek şekilde karıştırıp, herhangi bir dille ortaklık akdini okurlar veya şerik olmak istediklerini ifade eden bir iş yaparlarsa, onların ortaklıkları sahihtir.

2143- Birkaç kişi, örneğin tellaklar (=hamam kesecileri) aldıkları parada ortak olmayı kararlaşırlarsa, bu ortaklık sahih değildir.

2144- İki kişi, her birinin kendi hesabına bir malı satın alması ve karşılık olarak verilmesi gereken bedelin kıymetini bizzat kendisi borçlanması hususunda anlaşılıp, aldıkları mal ile menfaatinde ortak olmayı kararlaşırlarsa, bu ortaklık sahih değildir. Ancak malı veresiye alması için onlardan her biri diğerini vekil eder, daha sonra ortakların her biri diğerinin de borçlanması için malı kendisi ve ortağı için [veresiye olarak] alırsa, bu ortaklık sahihtir.

2145- Ortaklık akdi okuyarak birbirleriyle ortak olmak isteyen kimselerin baliğ ve akıllı olmaları, akdi bilerek o-kuyup, birileri tarafından zorlanmamaları ve de kendi mallarında tasarruf hakkına sahip bulunmaları gerekir. Dolayısıyla kendi malını boş yerlere harcayan sefihin, eğer şer'î hâkim tarafından kendi mallarında tasarruf hakkını kullanması yasaklanırsa, ortak olması sahih değildir.

2146- Ortaklık akdinde, çalışan kimsenin veya diğer şerikine oranla daha fazla çalışan ya da çalışmayan veya az çalışan kimsenin daha çok kâr alması şart koşulursa, alınan bu karara uyulması gerekir.

2147- Ortaklık kurarak elde edilen kazancın hepsini ortaklardan sadece birisinin alması kararlaştırılırsa, ortaklık sahih olmaz. Ancak, zararın hepsini veya çoğunu bir kişinin karşılaması kararlaştırılırsa, hem ortaklık hem de alınan karar sahihtir.

2148- Eğer şeriklerden birinin, kârdan fazla alması şart koşulmamışsa, ortakların sermayeleri aynı miktarda olduğu takdirde, zarar ve kâr eşit olarak aralarında paylaşılır. Ancak, sermayeleri aynı ölçüde olmazsa, kâr ve zarar da ortakların sermayesine oranla taksim edilir. Meselâ, ortak olan kişilerden birinin sermayesi diğerlerinin iki katı olursa, ister ikisi de aynı oranda çalışsın veyahut birisi az çalışsın veya hiç çalışmasın, ona düşen kâr ve zarar payı da iki kat olacaktır.

2149- İki kişi, ortaklık akdinde her ikisinin de birlikte veya her birinin tek başına yahut yalnızca birisinin alış veriş yapmasını şart koşarlarsa, koştukları bu şarta göre amel etmeleri gerekir.

2150- Ortaklık akdinde sermaye ile hangisinin alış veriş yapacağını belirtmeyen ortakların hiç birisi diğerinin iz-ni olmadan, o sermaye ile alış veriş yapamaz.

2151- Şirkette bulunan sermayenin yetkisi ortaklardan birine verilirse, o kimsenin ortaklık kararlarına göre hareket etmesi gerekir. Meselâ, şirketin sermayesi ortaklardan birine verilerek onunla veresiye bir mal alması, onu peşin satması veya malı belli bir yerden satın alması şart koşulursa, bu kararlara uyması gerekir. Ancak, şirket tarafından herhangi bir karar söz konusu olmazsa, genel sözleşmeleri dikkate

olarak şirketin zarar etmeyeceği bir şekilde alış veriş yapmalıdır. Örneğin, normal olarak peşin satması veya yolculuğa çıktığında şirketin malını yanına almaması gerekirse, böyle yapılmalıdır. Ama genellikle sözleşmelerde malın verisiye verilmesi veya yolculukta yanına alınması yay-gımsa, bu şekilde hareket edebilir.

2152- Ortaklardan şirketin sermayesi ile alış veriş yap-ma yetkisine sahip olan kimse, eğer kendisiyle yapılan sözleşmeye aykırı bir alış veriş yapar ve sonuçta şirketin malını zarara uğratırsa, zâmindir. [Yani tazminat ödemesi ve zararı karşılaması gerekir.] Ancak daha sonra sözleşmeye uygun şekilde alış veriş yaparsa, muamelesi sahihtir. Yine, kendisiyle herhangi bir sözleşme söz konusu olmaz ama normalin aksine bir alış veriş yapmış olursa, zâmindir. Ancak daha sonra normale uygun bir şekilde hareket ederse, yaptığı alış veriş sahihtir.

2153- Şirketin sermayesini çalıştıran şerik, aşırı gitmediği ve sermayenin korunmasında kusurlu davranmadığı hâlde sermayenin bir kısmı veya tamamı telef olursa, zâ-min değildir; [tazminat ödeme zorunluluğu yoktur.]

2154- Ortaklık sermayesi ile alış veriş yapan ortak, ser-mayenin telef olduğunu söyler ve şer'i hakim yanında da yemin ederse, onun sözünü kabul etmek gerekir.

2155- Bir şirkette hisse sahibi olan ortaklar, birbirlerinin hissesine dair verdikleri tasarruf izinlerini geri alırlarsa, ortaklardan hiçbirisi şirketin malında tasarruf edemez. Ama eğer sadece ortaklardan birisi verdiği tasarruf iznini geri alırsa, diğer ortakların tasarruf etme hakkı yoktur; ama onun tasarruf hakkı vardır.

2156- Ortaklardan biri sermayenin taksim edilmesini isterse, ortaklık süresi dolmasa bile, diğer ortakların bunu kabul etmesi gerekir. Fakat sermayeyi bölmek, "Kısmet-ur Redd"[74] denen bölme usûlüne veya diğer ortağın zarara uğramasına neden olursa, bu durumda ortaklar taksimi kabul etmeye zorlanamazlar.

2157- Ortaklardan birisi ölür, delirir, bayılır veya sefih olur da şer'î hâkimin emriyle kendi malları üzerindeki tasarruf hakkını kullanması yasaklanırsa, diğer ortakların ortaklık malında tasarruf etme hakları yoktur.

2158- Eğer ortaklardan biri kendisi için verisiye bir şey alırsa, kâr ve zararı yalnızca kendisine aittir. Ancak, şirket için bir şey alır ve diğer ortak da bu muameleye razı olduğunu söylerse, zarar ve kâr her ikisine ait olur.

2159- Ortaklık sermayesi ile bir ticaret yaptıktan sonra, ortaklık akdinin batıl olduğu anlaşılınca, bakılır: Eğer ortaklar, ortaklıklarının doğru olmadığını ilk baştan bilmiş olsalardı yine de birbirlerinin tasarruf etmesine razı olacaklardıysa, yaptıkları ticaret sahihtir ve ondan elde edilen gelirler de onların malıdır. Fakat böyle olmaz ve ortaklarının tasarrufuna razı olmayan kimse, yapılan bu ticarete razı olduğunu söylerse, muamele sahihtir; aksi takdirde batıldır. Her iki durumda da şirket için çalışan kimse, eğer ücretsiz olarak çalışmamışsa, zahmetinin karşılığını normal bir şekilde diğer ortaklardan alabilir.

SUIH (UZLAŞMA) HÜKÜMLERİ

2160- Sulh; insanın başka bir kimseyle anlaşarak kendi malını veya malının menfaatinin bir miktarını karşılıklı veya karşılıksız onun mülkiyetine geçirmesi yahut kendi hakkından veya ondaki alacağından vazgeçmesi üzere yaptığı uzlaşmaya denir.

2161- Bir şey üzere birbirleriyle anlaşma (=sulh) yapan kimselerin, akıllı ve baliğ olmaları, başkası tarafından mec-bur edilmemeleri ve maksatlarının sulh olması gerekir. Ayrıca, şer'î hâkim tarafından da malî tasarruflarına yasak konmamalıdır.

2162- Sulh akdinin Arapça okunması gerekmez; anlaşmayı ifade eden her dille okunması sahihtir.

2163- Koyunlarını meselâ, sütünden yararlanarak bir yıl saklaması ve karşılığında bir miktar yağ geri vermesi üzere bir çobana veren kimse, sütü çobanın zahmetleri ve vereceği yağ karşılığında anlaşır, bu anlaşma doğrudur. Ama eğer sütünden yararlanması için, koyunları bir yıllığına çobana kira olarak verir ve karşılığında bir miktar yağ vermesini isterse, bu anlaşma sakıncalıdır.

2164- Kendi hakkı veya alacağı üzere başka birisiyle anlaşmak isteyen kimsenin anlaşması, ancak karşı tarafın kabul etmesi hâlinde sahihtir.

2165- Borcun miktarını borçlu olan kimse bilir ama alacaklısı bilmez ve alacaklı olan alacağını olduğundan az miktara, meselâ 1000 lira alacaklı iken 100 liraya anlaşmak isterse, fazlalığı almak borçlu için helâl değildir. Ancak, borçlu olduğu miktarı alacaklısına bildirerek onu razı eder veya alacaklı alacağı miktarı bilse bile yine de aynı miktara anlaşacakmış şeklinde olursa, fazlalığı almanın sakıncası yoktur.

2166- Aynı cinsten olup, ölçüleri belli olan iki şey üzerinde anlaşmak, ancak ölçüleri eşit olduğu takdirde sahihtir. Eğer ölçüleri belli olmazsa, birisinin fazla olduğuna ihtimal verilse bile, sulh sahihtir.

2167- Bir veya iki kişiden alacaklı olan iki kişi, kendi alacakları üzerinde birbirleriyle sulh yapmak isterlerse, eğer alacaklarının cinsi ve ölçüsü aynı, meselâ her ikisi de 100 kilo buğday alacaklı olursa, onların sulhu sahihtir. Yine onların alacağı şeyler aynı cinsten olmadığı takdirde, meselâ biri 100 kilo pirinç, diğeri ise 120 kilo buğday alacaklı olursa, yapmak istedikleri bu anlaşma da sahihtir. Ancak, onların alacakları aynı cinsten olur ama genellikle tartı veya ölçü ile alım satımı yapılan şeylerden olursa, alacaklarının ölçü veya tartısı eşit olmadığı takdirde, onların sulhu batıldır.

2168- İnsan, bir süre sonra alması gereken alacağının bir miktarını nakit alıp, bir miktarından da vazgeçmek kastıyla borcundan az bir miktar vermesi hususunda borçlusuyla anlaşır, sakıncası yoktur.

2169- Bir şey üzerinde sulh yapan iki kişi, razı olduklarında anlaşmayı bozabilirler. Yine anlaşma sırasında birisi veya her ikisi için feshetme hakkını şart koşarlarsa, feshetme hakkı olan kimse anlaşmayı bozabilir.

2170- Satıcı ve alıcı, muamele meclisinden ayrılmadıkları sürece alım satım akdini bozabilirler. Bunun gibi hayvan satın alan bir müşterinin üç güne kadar muameleyi bozma hakkı vardır. Yine peşin olarak aldığı bir malın parasını müşteri üç güne kadar vermez ve malı da teslim almazsa, satıcı muameleyi bozabilir. Ama bir mal üzerinde

anlaşma yapan kimsenin bu üç durumda sulhu bozma hakkı yoktur. Fakat alışveriş bölümünde [2124. hüküm] açıklanan diğer sekiz yerde anlaşmayı bozabilir.

2171- Üzerinde sulh yapılan malın kusurlu olduğu ortaya çıkarsa, sağlam ile kusurlu arasındaki fiyat farkını alamaz; ama sulhu bozabilir.

2172- İnsan, kendi malı üzerinde başka birisiyle anlaşır ve; "Eğer ben öldüğümde vârisim olmazsa, seninle anlaştığım şeyi vakfetmelisin." diye de şart koşar ve o da bu şartı kabul ederse, şarta göre amel etmelidir.

KİRA HÜKÜMLERİ

2173- Bir şeyi kiraya veren veya kiralayan kimsenin akıllı ve baliğ olması, kendi isteğiyle kira işlemlerini yapması ve mallarında tasarruf etme hakkına sahip olması gerekir. Dolayısıyla, kendi malını faydasız ve boş işlerde harcayan sefih insanın, eğer şer'i hakim tarafından kendi malları üzerindeki tasarruf hakkını kullanması yasaklanırsa, bir şeyi kiralaması veya kiraya vermesi sahih değildir.

2174- İnsan, bir başkası tarafından vekil olarak onun malını kiraya verebilir.

2175- Bir kimse, veli veya yetkilisi olduğu çocuğun malını kiraya verir veya çocuğun kendisini bir başkasına ecîr ederse, sakıncası olmaz. Ancak, anlaşmada çocuğun bulûğa ermesinden sonraki bir müddeti de ecîr olarak kararlaştırmışlarsa, çocuk bulûğa erdikten sonra icarenin (kiranın) kalan bölümünü bozabilir. Fakat anlaşma sırasında bulûğdan sonraki zamanın kira süresine dâhil edilmediği durumda çocuğun maslahatına aykırı davranma söz konusu olmuş olurduysa, çocuk baliğ olduktan sonra kira akdini bozamaz.

2176- Velisi olmayan küçük bir çocuk, müçtehidin izni olmaksızın ecîr tutulamaz. Fakat müçtehide ulaşma imkânı olmadığı takdirde, eğer ecîr olmak baliğ olmayan çocuğun maslahatına uygun olur ve hatta farz ihtiyat gereği ecîr olmaması onun zararına olursa, herhangi adil bir müminin izni alınarak çocuk ecîr tutulabilir.

2177- Kira akdinin Arapça okunması gerekmez. Mülk sahibinin herhangi bir dille, "Bu malı sana kiraya verdim." demesi, kiralayan kimsenin de kabul etmesi yeterlidir. Hatta hiç konuşmadan bile mal sahibi, malını kiraya vermek kastıyla başka kimsenin yetkisine bırakır ve o da kiralamak kastıyla onu teslim alırsa, kira sahih olur.

2178- Eğer insan, kira akdi okumadan bir işi yapmak üzere başkasına ecîr olmak isterse, karşı tarafın rızasıyla işe başladığı takdirde kira sahihtir.

2179- Konuşamayan kimse, mülkü kiraladığını veya kiraya verdiğini işaretle anlatırsa, kira sahihtir.

2180- Ev, dükkan veya oda gibi bir yeri kiraya veren kimse, onlardan sadece kiracının kendisinin istifade etmesini şart koşarsa, kiracı onları başkasına kiraya vere-mez. Fakat böyle bir şart koşmazsa, kiracı orayı başkasına kiraya verebilir. Eğer kiracı orayı ücret olarak kiraladığından daha fazlasına kiraya vermek isterse, onda tamir ve

badana gibi bir iş yapmış olması veya kendisinin mülk sahibine kira ücreti olarak verdiği cinsin dışında başka bir mal karşılığı kiraya vermesi gerekir. Örneğin, eğer kendisi para ile kiralamışsa, buğday veya başka bir şey karşılığı kiraya vermelidir.

2181- Eğer ecîr sadece kendisini ecîr tutan kimseye çalıışacağını şart koşarsa, başkasına kiraya verilemez. Şart koşmadığı takdirde, eğer kiralayan ücret olarak kendi kiraladığı cinsin aynıyla kiraya verirse, verdiğiinden fazlasını alamaz. Ama başka bir şey karşılığında kiraya verirse, fazla alabilir.

2182- Ev, dükkan, oda ve ecîr olan kimseden başka bir şey, örneğin bir arsa kiralanan ve mal sahibi de sadece kira-layanın yararlanmasını şart koşmazsa, kiralanan miktardan fazlasına bile kiraya vermenin sakıncası yoktur.

2183- İnsan, yıllığını örneğin bir milyon liraya kiraladığı ev veya bir dükkanı altı ay kullandıktan sonra, geri kalan diğer altı ayını bir milyon lira karşılığında kiraya verebilir. Ancak, kiraladığından daha fazlasıyla örneğin, bir buçuk milyona kiraya vermek isterse, onda tamir gibi herhangi bir iş yapmış olmalı veya kendisinin ücret olarak verdiği şeyden başka bir cins karşılığında kiraya vermelidir.

KİRAYA VERİLEN MALda aranan ŞARTLAR

2184- Kiraya verilen malın birkaç şartı vardır:

- 1) Muayyen olmalıdır. Dolayısıyla, "Evlerimden birini kiraya verdim." demekle kira doğru olmaz.
- 2) Kiracı onu görmeli ya da kiraya veren onun özelliklerini tamamen belli olacak şekilde kiracıya söylemelidir.
- 3) Teslim edilebilir olmalıdır. Buna göre, kaçmış bir atı kiraya vermek sahîh değildir.
- 4) Kullanıldığında yok olup, ortadan kalkan şeylerden olmamalıdır. O hâlde ekmek, meyve ve diğer yiyecekleri kiraya vermek doğru değildir.
- 5) Malın kirasından amaçlanan menfaat elde edilebilir olmalıdır. Dolayısıyla ziraat için kiraya verilen bir tarlaya ırmak suyu ulaşmaz, yağmur suyu da yeterli olmazsa, kira sahîh olmaz.
- 6) Kiraya verdiği şey, kendi malı olmalıdır. Eğer başka birinin malını kiraya veriyorsa, ancak sahibinin razı olmasıyla sahîh olur.

2185- Meyvesinden yararlanılmak üzere meyve ağacını kiraya vermenin sakıncası yoktur.

2186- Kadın, sütünden yararlanılması için ecîr olabilir; kocasından da izin alması gerekmez. Fakat başka çocuğa süt vermek neticesinde kocasının farz olan haklarını zâyi edecek olursa, ecîr olmak için kocasından izin almalıdır.

KİRADAN elde edilmesi AMAÇLANAN MENFAATTE ARANAN ŞARTLAR

2187- Malı kiraya vererek elde edilmesi amaçlanan men-faatin bu dört şarta sahip olması gerekir:

1) Helâl amaçlı olmalıdır. Dolayısıyla içki satılması veya depolanması için dükkanı, içki taşınması için de taşıtı kiraya vermek batıldır.

2) Amaçlanan menfaat karşılığı verilen para halkın nazarında boşa gitmiş sayılmamalıdır.

3) Kiraya verilen malın istifade edilebilir birkaç menfaati olursa, elde dilmesi amaçlanan menfaat taraflarca belirtilmelidir. Örneğin, hem binilen, hem de yük taşıyan bir hayvan kiraya verilirse, kiralama zamanında hangisinin veya [tüm menfaatleriyle kiraya verildiği takdirde] menfaatlerin tümünün kiralayana ait olduğu belirtilmelidir.

4) Yararlanma süresi tayin edilmelidir. Ama eğer süre tayin edilmez fakat yapılacak iş belirtilirse, örneğin belli bir elbise terziye verilerek özel bir şekilde dikilmesi şart koşulur o da kabul ederse, yeterlidir.

2188- Başlangıç tarihi belirtilmeyen kiranın başlangıcı, kira akdinin okunmasından hemen sonradır.

2189- Bir ev, örneğin bir yıllığına kiraya verilir ve kiranın başlangıç tarihi de akit meclisinden bir ay sonrasına kararlaştırılırsa, kira sözleşmesi yapıldığı anda ev başkasının kirasında olsa bile, kira sahihtir.

2190- Ev sahibi kiranın müddetini belirtmez, sadece; "Eve yerleştiğin andan itibaren kirası her ay bir milyon liradır." derse, kira sahih değildir.

2191- Ev sahibi kiracıya, "Evi sana bir aylığına bir mil-yon lira karşılığında kiraya verdim." ve daha sonra, "Diğer aylar için de aynı fiyat geçerlidir." derse, sadece birinci ayın kirası sahihtir. [Diğer aylara nispet süre belirtilmediğinden dolayı kira batıldır.] Ama eğer müddetin başıyla sonunu belirtmeksizin, "Aylığına bir milyon liradan verdim." derse, birinci ayın bile kirası batıldır. [Çünkü müddet asla belirtilmemiştir.]

2192- Yabancıların ve ziyaretçilerin kaldığı ve ne kadar kalacakları belli olmayan bir evin her gecesine örneğin, yüz bin lira verilmesi kararlaştırılır ve ev sahibi razı olursa, evden yararlanmanın sakıncası yoktur. Ama kira müddetinin belirtilmemesi nedeniyle kira sahih değildir, dolayısıyla ev sahibi istediği zaman onları evden çıkarabilir.

KİRA İLE İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

2193- Kiracının kira karşılığı verdiği malın belirlenmesi gerekir. Örneğin tartıyla alışverişi yapılan buğdayın ölçüsü, sayılarak satılan yumurtanın da sayısı belirlenmelidir. Bunun gibi at, koyun veya benzeri bir şey kira karşılığı verilince, kiraya verenin onları görmesi veya kiralayanın kira karşılığı verdiği bu şeylerin bütün özelliklerini kiraya veren kimseye söylemesi gerekir.

2194- Arpa, buğday veya diğer bir mahsulün ekilmesi için kiraya verilen tarlanın kira bedeli aynı tarlanın mahsulünden tayin edilirse, kira sahih değildir.

2195- Kiraya verilen mal kiracıya teslim edilmedikçe, mal sahibi onun kirasını talep edemez. Yine bir işi yapmak üzere ecîr olan kimsenin de o işi yapmadan önce ücretini talep etme hakkı yoktur.

2196- Kiraya verilen mal teslim edildikten sonra kiracı onu teslim almasa veya teslim olsa da kira müddetinin sonuna kadar yararlanmasa bile, yine de kira bedelini vermesi gerekir.

2197- Belli bir günde bir işi yapmak üzere ecîr olan kimse, o amaçla belirlenen günde hazır olur ama ecîr tutan kimse o işi ona yaptırmazsa, yine de ücretini vermelidir. Meselâ, belirli bir günde elbise dikmesi üzere bir terziyi ecîr tutar, terzi de o günde elbiseyi dikmek için hazır bulunursa, ona dikilecek kumaşı vermese bile ücretini vermelidir. Hatta hazır olduktan sonra ister boş kalsın, isterse kendisine veya başkasına bir iş yapsın fark etmez.

2198- Kira müddeti bittikten sonra, kiranın batıl olduğu anlaşılırsa, kiracının normal sayılan miktarı kira karşılığı olarak mülk sahibine vermiş olması gerekir. Örneğin, yıllık bir milyon liraya anlaşılan evin kira akdinin batıl olduğu anlaşılınca, eğer o evin yıllık kira bedeli normal olarak beş yüz bin lira ise, beş yüz bin ve eğer iki milyon ise, iki milyon lira verilmelidir. Kira müddetinden bir miktar zaman geçtikten sonra batıl olduğu anlaşılan kirada da hüküm aynen geçerlidir, yani o geçen müddetin kirası normal fiyat üzerinden ödenmelidir.

2199- Kiralandıktan sonra zayı olan malın korunmasında kiracı ihmalkârlık etmez ve onu aşırı derecede kul-lanmazsa, mal sahibine herhangi bir şey vermekle yükümlü değildir. Yine terziye verilen kumaşın zayı olmasında terzinin kusuru söz konusu olmazsa, bedelini mal sahibine ödemesi gerekmez.

2200- Sanatkâr olan bir kimse, aldığı şeyi zayı ederse, zâmindir; bedelini sahibine ödemelidir.

2201- Bir kasap, ücretsiz veya ücret karşılığı bir hayvanı [kesmek için ecîr olur ama onu] şer'i ölçülere uygun şekilde kesmezse, hayvanın bedelini sahibine ödemelidir.

2202- Ne kadar yük yükleyeceğini belirterek bir hayvanı kiralayan kimse, belirttiğinden fazlasını yükler ve hayvanın sakatlanmasına veya ölmesine sebep olursa, tazminat ödemelidir. Taşıyacağı yükün miktarını belirtmez ama normalden fazla yükler ve hayvanın telef olmasına veya sakatlanmasına sebep olursa, yine de hüküm aynen geçerlidir.

2203- Bir hayvan, kırılacak yükü taşımak için kiraya verilir, ürkmesi veya ayağının kayması sonucu yük kırılırsa, hayvan sahibi zâmin değildir. Ancak, sahibinin vurması veya benzeri bir iş yapması sonucu hayvan düşerek yükü kırarsa, zâmindir; [bedelini kiralayana vermesi gerekir.]

2204- [Sünnet etmek üzere ecîr tutulan kimse,] sünnet ettikten sonra çocuğa bir zarar verir veya çocuk ölürse, normalden fazla kestiği takdirde zâmindir, aksi hâlde zâ-min değildir.

2205- Bir doktor kendi eliyle hastaya ilaç verir veya hastaya hastalığı ile ilacını söyler, o da ilacı alıp kullanırsa, eğer doktor yanlış tedavide bulunur ve dolayısıyla hastaya herhangi bir zarar dokunur veya ölürse, zâmindir. Şayet, "Falan ilâç falan hastalık için iyidir." der ve hasta da o ilacı kullanmakla zarar görür veya ölürse, doktor zâmin değildir.

2206- Bir doktor hastanın kendisinden veya velisinden muvafakat name alarak hastaya herhangi bir zarar dokunduğunda sorumlu olmayacağını söyler, gereken ihtiyat ve dikkati de göstermesine rağmen hasta zarar görür veya ölürse, zâmin değildir.

2207- Mal sahibi ile kiracı karşılıklı rıza ile kira akdini bozabilirler. Bunun gibi kira akdini okurken, her ikisinin veya birisinin akdi bozma hakkına sahip olduğunu şart koşarlarsa, sözleşmeye uygun olarak kirayı bozabilirler.

2208- Aldatılarak zarar gördüğünü anlayan ve anlaşma anında bunu fark etmeyen kiracı veya mal sahibi, kirayı bozabilir. Fakat anlaşma yaparken, aldatılmış olsalar bile anlaşmayı bozma haklarının olmadığını şart koşarlarsa, anlaşmayı bozamazlar.

2209- Kiraya verilen mal, kiracıya teslim edilmeden önce gasp edilirse, kiracı anlaşmayı bozup mal sahibine verdiğini geri almakla gasp edenin elinde kaldığı süreyi normal fiyat üzerinden hesaplayıp kira parasını gasp edenden alarak anlaşmayı bozmamakta serbesttir. Örneğin, beş yüz bin lira verip bir aylığına kiraladığı hayvan on gün gasp edilir ve onun on günlük normal kirası yüz elli bin lira olursa, kiracı o miktar parayı gasp eden kimseden alabilir.

2210- Kiracının kiraladığı mal, ona teslim edildikten sonra başkası tarafından gasp edilirse, kiracı akdi bozamaz; ama onun normal kira parasını gasp edenden alabilir.

2211- Ev sahibi, kirada belirtilen süre bitmeden önce mülkü kiracıya veya başka birine satarsa, kira bozulmaz ve kiracı kira parasını satana vermelidir.

2212- Kiralanan bir mülk, kira müddeti başlamadan önce kullanılmaz hâle gelir veya şart koşulan menfaate elverişli olmayacak şekilde harap olursa, kira batıl olur, kiracının mülk sahibine verdiği para da geri döner. Hatta onun az bir miktarından bile yararlanma imkânı olursa, kiracı kirayı bozabilir.

2213- Kiralanan bir mülk, kira süresinden bir müddet geçtikten sonra kullanılmaz duruma düşer veya belirtilen menfaate artık elverişli olmazsa, kiranın kalan müddeti batıl olur. Hatta sınırlı olarak onun az bir miktarından yararlanma imkânı olsa bile, geri kalan müddetin kirasını bozabilir.

2214- Kiraya verilen iki odalı evin bir odası bozulunca, bakılır: Eğer ev sahibi onu hemen tamir eder ve elde edilmesi amaçlanan menfaate hiçbir zarar dokunmazsa, kira bozulmadığı gibi kiracı da kirayı bozamaz. Fakat yapılan tamiratın uzun sürmesi nedeniyle amaçlanan menfaatten bir süre yararlanmama söz konusu olursa, o miktara oranla kira batıl olur ve kiracı da sürenin geri kalan kısmını feshedebilir.

2215- Kiraya verenle kiracıdan birisi ölürse, kira batıl olmaz. Ancak kiralanan ev kiraya verenin kendi malı olmazsa, örneğin, bir başkasının; "Hayatta olduğu

müddetçe yararlınsın." diye vasiyet ettiği evi kiraya veren kimse, kira müddeti tamam olmadan önce ölürse, öldüğü günden itibaren kira batıl olur.

2216- İş sahibi, işçi bulması için bir ustayı vekil tutar, o da ücret olarak iş sahibinin verdiği kadar daha az bir miktarı işçilere verirse, artan kısmı kendisine alması haramdır; onu iş sahibine iade etmesi gerekir. Ancak bir binayı yapmak için ecîr olan kimse, işi kendisinin yapmasıyla başkasına vermesi hususunda yetkili olduğunu şart koşar ve işi başkasına yaptırarak kendisi için aldığı paranın az bir miktarını ona verirse, artan miktarı alması helâldir.

2217- Eğer boyacı, örneğin bir kumaş parçasını mavi renge boyaması hususunda mal sahibine söz verir, fakat daha sonra başka bir renge boyarsa, [mal sahibinden herhangi] bir şey talep etme hakkı yoktur.

Cüâle (ödül koyma) HÜKÜMLERİ

2218- Cüâle; insanın kendisi için yapılan bir iş karşılığı, işi yapan kimseye muayyen bir malı vermeyi kararlaştırmasına denir. Mesela, bir kişinin, "Kim benim kaybettiğim şeyi bulursa, ona şu kadar ödül vereceğim." demesi buna örnektir. Bu kararı alan kimseye "câil", işi yapan kimseye de "âmil" denir. Cüâle ile icare yani, bir işi yapmak üzere ecîr olmak arasındaki fark ise şundan ibarettir: İca-rede akit okunduktan sonra ecîrin işi yapması ve ecîr tutan kimsenin de kararlaştırılan ücreti ecîre vermesi gerekir. Ama cüâlede âmil isterse işi yapmayabilir ve o işi yapmadıkça da câilin ona herhangi bir şey vermesi gerekmez.

2219- Câilin akıllı ve bâliğ olması, anlaşmayı bilinçli ve isteyerek yapması ve şer'an kendi malında tasarruf hakkına sahip bulunması gerekir. Dolayısıyla malını faydasız yerlere harcayan ve sefihlik nedeniyle şer'i hakim tarafından kendi mallarında tasarruf hakkını kullanması yasaklanan kimsenin cüâlesi sahih değildir.

2220- Câilin kendisi için yapılmasını istediği iş, haram olmamalıdır. Yine akıllı insanlarca boş sayılan faydasız iş türlerinden olmamalıdır. Buna göre insan, "Kim şarap içerse veya geceleyin karanlık bir yere giderse, ona on bin lira vereceğim." derse, bu cüâle sahih olmaz.

2221- İş mukabilinde verilmesi vaat edilen mal muayyen olur örneğin; "Kim kaybolmuş bineğimi bana geri getirirse, ona şu buğdayı vereceğim." derse, mükâfat olarak belirtilen buğdayın cinsini ve değerini yani, nerenin malı olduğunu ve kıymetinin ne kadar olduğunu bildirmesi gerekmez. Ama eğer malı muayyen etmez de, "Atımı bulan kimseye on kilo buğday vereceğim." derse, onun bütün özelliklerini belirtmesi gerekir.

2222- Eğer câil, iş için belirli bir karşılık tayin etmez ve "Çocuğumu bulana bir miktar para vereceğim." diyerek miktarını belirtmezse, o işi yapana yapılan işin halkın nazarındaki değeri kadar karşılık vermelidir.

2223- Eğer âmil böyle bir karardan önce veya ücret almamak kastıyla işi karardan sonra yaparsa, karşılık alma hakkına sahip olmaz.

2224- Âmil işe başlamadan önce hem câil, hem de âmil cüâleyi feshedebilirler.

2225- Âmil işe başladıktan sonra câil cüâleyi bozabilir; fakat yapılan iş miktarının ücretini âmile ödemesi gerekir.

2226- Âmil, isterse işe başladıktan sonra işi yarı bırakır ve tamamlamaz. Ancak işi tamamlamadığı takdirde câi-lin zararı söz konusu olursa, tamamlaması gerekir. Meselâ câil, "Gözümü ameliyat eden kimseye şu kadar para vereceğim." der ve bir doktor da bunu kabul ederek ameliyata başlarsa, eğer yarıda bırakmak göz için zararlı olacaksa, ameliyatı yarıda bırakamaz. İş tamamlamadığı takdirde de câilin vaat ettiği ücreti veya mükâfatı talep edemez.

2227- Kaybolan bir atın bulunması gibi tamamlanmadan önce câile bir yarar sağlamayan bir işi amil yarıda bırakırsa, câilden bir şey alamaz. Bunun gibi câil, akdi okurken işin tamamlanmasını şart koşar ve ücreti onun karşılığında karar verir örneğin, "Elbisemi diken kimseye on bin lira vereceğim." derse, hüküm aynen geçerlidir. Ancak câi-lin maksadı, işten yapılan her miktarın karşılığını vermekse, yapılan iş miktarının karşılığını âmile vermesi gerekir. Yine de sulh yoluyla birbirlerini razı etmeleri ihtiyata daha uygundur.

MÜZÂRAA (EKİM üzerine anlaşma) HÜKÜMLERİ

2228- Müzâraa; araziyi, mahsulün paylaşılması şartıyla orayı ekecek kimseye verip, mülk sahibiyle ziraat yapacak kimsenin anlaşmasına denir.

2229- Müzâraada aranan şartlar şunlardan ibarettir:

1) Akdin okunması, yani arazi sahibinin ziraatçıya, "Tarlamı sana bıraktım." ve ziraatçının da, "Kabul ettim." demesi veya hiçbir şey söylemeden arazi sahibinin ziraat için tarlayı bırakması, ziraatçının da teslim alması gerekir.

2) Arazi sahibi ile ziraat yapacak kimsenin akıllı ve baliğ olmaları, bilinçli ve isteyerek müzâraa yapmaları, hacir altında bulunmamaları yani, şer'î hâkim tarafından kendi mallarında tasarruf hakkını kullanması yasaklanmış kimselerden olmamaları gerekir. Hatta bulûğ çağına erdiği zaman sefih olan kimse, şer'î hâkim tarafından hacir altına alınmasa bile müzâraa yapamaz. Bu hüküm bütün muamelelerde geçerlidir.

3) Ekinden elde edilen ürün, taraflardan birine tahsis edilmemelidir.

4) Her birinin hissesi ürünün yarısı, üçte biri, dörtte biri ve benzeri şekilde belirtilmelidir. Eğer tarlanın bir parçasının ürünü birine, diğer parçanın ürünü ise diğerine ait olacak şekilde anlaşılırsa, müzâraa sahih değildir. Yine tarla sahibi ekinciye, "Bu tarlayı ek ve benim için ne kadar istersen onu ver." derse, yine sahih olmaz.

5) Tarlanın, ziraat yapacak olan kimsenin elinde bulunacağı müddet belirtilmelidir. Ayrıca bu müddet, ekilen mahsulün elde edilmesi mümkün olacak şekilde ayarlanmalıdır.

6) Arazi ziraata elverişli olmalıdır. Hatta ziraat için elverişli olmayan bir arazi, eğer bazı çabalar sonucu ziraata elverişli bir hâle getirilirse, yine de müzâraa sahihtir.

7) [Ekin çeşitlerinin hangisinin ekileceği bilinmelidir.] Eğer arazi belli bir çeşit ziraatın yapıldığı yerde olursa, ekin tür olarak belirtilmese bile o ziraat muayyen olur. Ama bir kaç tür ziraat yapılan yerde olursa, arazide neyin ekileceğinin açıklanması gerekir. Ancak, birkaç tür ziraat yapılmasına rağmen böyle bir yerde genel halkın ektiği belli bir çeşit olursa, ona göre hareket edilmelidir [belirtilmesi gerekmez].

8) Ekilecek arazi tayin edilmelidir. Dolayısıyla birbirinden farklı birkaç tarlası olan mülk sahibi kimse, "Tarlalardan birinde ziraat yap." der ama tarlayı belirtmezse, müzâraa batıl olur.

9) Her iki tarafın da yapacağı masraflar belirtilmelidir. Fakat kimin ne gibi masrafı üstlenmesi gerektiği bilirse, belirtilmesine gerek yoktur.

2230- Eğer tarla sahibi, elde edilecek ürünün (belli) bir kısmının kendisine ait olmasını, geri kalan kısmın ise aralarında bölünmesini şart koşarsa, müzâraa ancak mülk sahibine tahsis edilen o miktarı çıktıktan sonra üründen bir şeylerin geriye kalacağı bilindiği takdirde sahih olur.

2231- Müzâraa müddeti dolduğu hâlde henüz ürünü elde edilmeyen bir ekinin ücretsiz veya ücret karşılığı tarlada kalmasına her iki taraf da razı olursa, bir sakıncası yoktur. Fakat mülk sahibi razı olmazsa, ekini toplaması için ziraat yapan kimseyi zorlayabilir. Eğer bu nedenle de ziraat yapan kimseye zarar söz konusu olursa, tarla sahibinin onun bedelini ödemesi gerekmez. Ancak ziraat yapan kimse, kira olarak bir şey vermeye razı olsa bile, mahsulün tarlada kalması için tarla sahibini zorlayamaz.

2232- Tarlaya akan suyun kuruması gibi arazide çalışmayı engelleyecek bir hususla karşılaştıkları durumda, eğer ekilen araziden hayvanlara verilen yeşil ot gibi bir şey bile elde edilirse, ittifak edilen şarta göre ikisinin arasında pay edilir; geri kalan kısımda ise müzâraa batıldır. Fakat ziraat yapan kimse, orada çalışmaz ve arazi sadece onun yetkisinde bulunur, malikin yetkisi dahilinde olmazsa, o müddetin kirasını normal fiyat üzerinden mülk sahibine vermesi gerekir.

2233- Mülk sahibi ve ziraat yapacak olan kimse, mü-zâraa akdini okuduktan sonra hiçbiri diğerinin rızası olmadan anlaşmayı bozamaz. Bunun gibi mülk sahibi, müzâraa kastıyla araziyi birine bırakır, o da bu maksatla teslim alırsa, yine iki taraftan birinin rızası olmadıkça diğeri akdi bozamaz. Fakat akdi okurken, birinin veya her ikisinin akdi feshetme hakkına sahip olması şart koşulacak olursa, bu şart doğrultusunda feshetme yetkisi olan kimse müzâraa akdini bozabilir.

2234- Müzâraa sözleşmesinden sonra, taraflardan birisinin ölmesiyle müzâraa bozulmaz; vârisleri onların yerine geçerek işi olduğu gibi devam ettirirler. Ama eğer ziraat yapacak kimse ölür ve akdi okurken bizzat onun kendisinin ziraat yapması şart koşulursa, müzâraa bozulur. Bu durumda, eğer ekin yeşermeye başlamışsa, onun hissesi vârislerine verilir. Hatta ekincinin bundan başka diğerk hakları olursa, onlar da vârislerine geçer. Fakat vârisler, ekinin arazide kalması için mülk sahibini zorlayamazlar.

2235- Arazi ekildikten sonra müzâraa akdinin batıl olduğu anlaşılınca, bakılır: Eğer tohum, arazi sahibi tarafından konulmuşsa, elde edilen mahsul onun kendisine aittir; ama tarlada ziraatla meşgul olup çalışan çiftçinin kendi ücreti ile yaptığı masrafları, çalıştırdığı kendi hayvanlarının ve kullandığı araçların kirasını vermesi gerekir. Ancak, müzâraa akdinin batıl olması, akdi okurken elde edilen ürünün sadece arazi sahibine tahsis edilmesinden kaynaklanırsa, bu taktirde tarla sahibi ekiciye bir şey verme zorunluluğunda değildir. Fakat tohum, ziraat yapan kimse tarafından ortaya konulursa, mahsul onun malıdır; ama arazinin kirasıyla mülk sahibinin yaptığı masrafları, ziraat için kullanılan ve mülk sahibine ait olan hayvanlarla araçların kirasını arazi sahibine vermesi gerekir. Ancak müzâraa akdinin batıl olması, akdi okurken elde edilen ürünün sadece ziraat yapan kimseye tahsis edilmesinden kaynaklanırsa, bu taktirde ekicinin tarla sahibine arazinin ve araçların ücreti olarak bir şey vermesi gerekmez.

2236- Tohum, ziraat yapan kimse tarafından verilir ve ziraattan sonra da müzâraa akdinin batıl olduğu anlaşılırsa, tarla sahibiyle ziraat yapan kimse, ücretsiz veya ücret karşılığı ekinin tarlada kalmasına razı olurlarsa, sakıncası yoktur. Ama tarla sahibi buna razı olmazsa, ekinin yetişmesinden önce bile ekiciyi ekini toplaması için zorlayabilir. Fakat ziraat yapan kimse, kira olarak bir şey vermeye razı olsa bile, ekinin tarlada kalması için arazi sahibini zorlayamaz. Aynı şekilde arazi sahibi, kira karşılığı ekinin tarlada kalması için ziraat yapan kimseyi zorlayamaz.

2237- Ekinin biçilmesinden ve müzâraa süresinin tamamlanmasından sonra biçilen ekinin kökü yerde kalır ve ikinci yıl yine ürün verirse, eğer ziraat ve kökün her ikisine ortak olmak şartıyla anlaşma yapmışlarsa, ikinci yıl elde edilen mahsulü de bölmeleri gerekir. Ama eğer müzâraa akdi yalnızca bir yılın mahsulü hakkında yapılırsa, ikinci yılın mahsulü tohumu veren kimsenin malıdır.

MÜSAKAT (SULAMAK üzerine anlaşma) HÜKÜMLERİ

2238- Müsakat; kendisine veya menfaatine sahip olduğu meyve ağaçlarını, kararlaştırılan miktarda meyve alması karşılığında, belli bir süre içerisinde bakımını ve sulamasını üstlenecek kimseye bırakmak üzere yapılan anlaşmaya denir.

2239- Söğüt ve çınar ağacı gibi meyvesi olmayan ağaçlarda müsakat muamelesinin yapılması sahih değildir. Ama gülünden veya kına ağacı gibi yapraklarından yararlanılan ağaçlar hakkında müsakat akdi yapılabilir.

2240- Müsakat muamelesinde akdin (=icap ve kabulün) sözle okunmasına gerek yoktur. Eğer ağaç sahibi mü-sakat kastıyla ağaçlarını çalışacak olan kimseye bırakır, o da aynı maksatla teslim alırsa, anlaşma gerçekleşir.

2241- Ağaç sahibi ile bakımlarını üstlenen kimsenin akıllı ve baliğ olması, başkasının zorlamasıyla bu işi yapmaması ve şer'î hâkim tarafından kendi mallarında tasarruf hakkını kullanması yasaklanmış kimselerden olmaması gerekir. Hatta bulûğ çağına erdiği zaman sefih olan kimsenin şer'î hâkim tarafından böyle bir yasaklaması olmasa bile, müsakat akdini yapması caiz değildir.

2242- Müsakat müddetinin taraflarca belli olması gerekir. Eğer başlangıcını belirtip, o yılın meyvesinin toplandığı zamanı da sonu olarak kararlaştırırlarsa yeterlidir.

2243- Müsakat yapıldığında mahsulün yarısı, üçte biri, daha az veya daha çok miktarda olmak üzere belirtilmesi ve her iki tarafın da belli hisse sahibi olması gerekir. Ama eğer meyvelerden, örneğin yüz kilosu ağaç sahibinin, geriye kalan miktarın da çalışan kimsenin olması üzere anlaşılırsa, bu muamele batıl olur.

2244- Müsakat muamelesi, meyvelerin zahir olup görünmesinden önce yapılmalıdır. Şayet müsakat akdi meyvelerin görünmesinden sonra ve olgunlaşmasından önce yapılacak olursa, anlaşma ancak, meyvenin artışında veya kaliteli meyve alınmasında etkili ve gerekli olan sulama işlemi gibi bir işin kaldığı takdirde sahihtir. Aksi hâlde, meyvelerin toplanması ve korunması gibi işlere ihtiyaç duyulsa bile, muamele sakıncalıdır.

2245- Kavun, salatalık ve benzeri şeylerin divleklerinde müsakat muamelesi sahih değildir.

2246- Yağmur suyundan veya yerin rutubetinden yararlanıp, başka şeyle sulanmaya gerek duymayan bir ağacın, bellemek ve gübrelemek gibi diğer işlere ihtiyacı olursa, müsakat muamelesi sahihtir. Fakat yapılacak bu işlerin, meyvenin çoğalmasında veya ağacın kaliteli meyve vermesinde katkısı olmazsa, bu durumda müsakat akdi yapmak sakıncalı olur.

2247- Müsakat üzere anlaşan iki kişi, birbirlerinin rızasıyla anlaşmayı bozabilirler. Yine akdi okurken birinin veya her ikisinin de feshetme hakkına sahip olmasını şart koşarlarsa, kararlaştırılan şarta uygun olarak müsakatı bozmanın sakıncası yoktur. Hatta akitte koşulan bir şarta uyulmadığı takdirde, yararına şart koşulan kimse akdi bozabilir.

2248- Ağaç sahibi kimsenin ölmesiyle, yapılan müsa-kat akdi bozulmaz; mirasçıları onun yerine geçerler [ve işi olduğu gibi devam ettirirler].

2249- Ağaçların bakımını üstlenen kimse ölünce, bakılır: Eğer akitte bizzat onun kendisinin ağaçlara bakım yap-ması şart koşulmamışsa, mirasçıları onun yerine geçerek işi devam ettirirler. Şayet kendileri çalışmayı kabul etmezler ve çalışması için de birisini ecîr tutmazlarsa, şer'î hâkim ölenin terekesiyle işi yapacak birisini ecîr tutar, elde edilen mahsulü ağaç sahibi ile ölenin mirasçıları arasında paylaşır. Fakat müsakat bizzat ölen kimsenin kendisi için tayin edilerek yapılmış ve başkasına bırakmayacağına dair şart koşulmuşsa, adamın ölmesiyle anlaşma bozulur. Ama böyle bir kararları yoksa, ağaç sahibi isterse muameleyi bozar, isterse de ölenin mirasçılarının veyahut ücret karşılığı tutacakları kimsenin işi olduğu gibi devam ettirmesine rıza gösterir.

2250- Elde edilen mahsulün tümünün ağaç sahibine tahsis edilmesi şart koşulursa, müsakat batıl olur. Bu durumda meyve, ağaç sahibinin kendisine aittir; çalışan kimse ücret olarak bir hak talep edemez. Ancak müsakatın batıl olması, başka bir sebepten dolayı ise, mal sahibinin sulama ve diğer işlerin normal ücretini ağaçların bakımını üstlenen kimseye vermesi gerekir.

2251- Bir kimse, elde edilen mahsulde ortak olmak üzere sahip olduğu bir araziye, ağaç dikmesi için bir başkasına bırakırsa, bu muamele batıl dır. O hâlde eğer fidanlar,

arazi sahibi tarafından ortaya konulmuşsa, bakımdan sonra da onundur; ama bakımı üstlenen kimsenin işçilik ücretini vermesi gerekir. Eğer fidanlar, bakımını üstlenen kimse tarafından ortaya konulmuşsa, bakımdan sonra da ağaçlar onundur, isterse ağaçları söker; ama söktükten sonra oluşan çukurları doldurması ve yerin kirasını da ağaçları diktiği günden itibaren arazi sahibine vermesi gerekir. Tarla sahibi de ağaçları sökmeye için onu mecbur edebilir, ama sökülmesi yüzünden ağaçlarda biraz kusur meydana gelirse, onun kıymet farkını ağaç sahibine vermesi gerekir. Kiralı veya kirasız olarak ağaçlarını arazide bırakması için de ağaç sahibini mecbur edemez.

Kısıtlılarla ilgili hükümler

2252- Baliğ olmamış bir çocuk, şer'an kendi malında tasarruf hakkına sahip değildir. Baliğ olmak ise şu üç belirtiden biriyle anlaşılır:

- 1) Sert etek tüyünün bitmesi, yani karnın altında ve avret mahalli üstünde kalın kılın çıkması.
- 2) Meni gelmesi.
- 3) Hicrî Kamerî yıla göre erkek çocuğunun on beş yaşını, kız çocuğunun ise dokuz yaşını tamamlamış olması.

2253- Suratta, göğüste, dudak üstünde ve koltuk altında sert tüylerin bitmesi, sesin kalınlaşması ve benzeri şeyler baliğ olmanın alâmeti değildirler. Ancak, insan bunlar vasıtasıyla baliğ olduğunu kesin olarak bilirse, o başka.

2254- Deli (=aklı zail olmuş kimse) kendi malında tasarruf hakkına sahip değildir. Bunun gibi sefih, yani [malını saçıp savuran, harcaması doğru olmayan yerlere sarf eden, hikmete ve şeriata uygun olmayacak şekilde tüketen ve] kendi mallarını boş yere harcayan kimse de bulûğa erdiği zaman sefih olur veya şer'î hâkim tarafından kendi mallarında tasarruf hakkını kullanması yasaklanırsa, tasarruf hakkına sahip değildir.

2255- Bazen akıllı bazen de deli olan bir kimsenin delilik zamanındaki bütün tasarrufları geçersiz ve batıldır.

2256- Ölüm hastalığına yakalanmış kimse, malından istediği miktar kendisine, çocuklarına, misafirlerine ve israf sayılmayan diğer işlere sarf edebilir. Yine kendi malını bir kimseye bağışlaması, kıymetinden daha aşağıya satması veya kiraya vermesi sahihtir.

VEKÂLET HÜKÜMLERİ

Vekâlet; insanın kendisinin yapabileceği bir işi, onun adına yapması için başka kimseye bırakmasına (havale etmesine ve yetki vermesine) denir. Örneğin, evini satmak veya ona bir kadını nikâhlamak üzere bir başkasını vekil tayin etmek gibi. O hâlde, kendi malını faydasız yerlere harcayan sefih kimse, şer'î hâkim tarafından

kendi malında tasarruf hakkını kullanması yasaklanır veya bulûğa erdiği zaman sefih olursa, malını satması için bir başka kimseyi vekil tutamaz.

2257- Vekâlette, akdin [sözle] okunması gerekli değildir. [İcap ve kabule delalet eden her bir fiil ile de vekâlet gerçekleşir.] Dolayısıyla insan, diğerine onu vekil tayin ettiğini bildirecek bir şey yapar örneğin, satması için malını ona verir, o da malı teslim almak gibi bunu kabul ettiğine dair bir girişimde bulunursa, vekâlet sahihtir.

2258- Eğer insan, başka bir şehirde olan birisini vekil tayin eder ve ona bir vekâletname gönderir, o da kabul ederse, vekâletname vekilin eline bir süre sonra ulaşsa bile, vekâlet sahihtir.

2259- Vekil tayin eden müvekkil ile vekil olan kim senin akıllı ve baliğ olmaları, kendi istek ve bilinci üzere bu işe teşebbüs etmeleri gerekir. Ancak mümeyyiz bir çocuk, yalnızca akdi okumak üzere vekil olur ve şartlarına uygun olarak da okursa, okuduğu akit sahihtir.

2260- İnsan, kendisinin yapamayacağı veya şer'î açıdan yapmaması gereken bir işi yapmak için başkası tarafından vekâlet alamaz. Meselâ, ihram hâlindeyken ihramlının nikâh akdi okumasının yasaklanması nedeniyle hacda ihrama giren bir kimse, nikâh akdi okumak için başkası tarafından vekil olamaz.

2261- İnsan, bütün işlerini görmesi için bir başkasını vekil tutarsa, sahihtir. Fakat çok sayıdaki işlerinden yalnızca birisi için vekil tayin eder ve o işi de belirtmezse, vekâlet sahih olmaz.

2262- Müvekkilin vekili azletmesi ile [vekâlet son bulur ve] haber vekile ulaşır ulaşmaz hakkında vekâlet verilen şeyden el çeker ve artık o işi yapamaz. Fakat haber kendisine ulaşmadan önce o işi yapmışsa, [vekilin bu tasarrufu önceki tasarrufları gibi] sahihtir.

2263- Vekil tayin edilen kimse, müvekkilin olmadığı bir zamanda bile vekâletten çekilebilir.

2264- Vekil, kendisine bırakılan işi bir başkasına havale ederek onu vekil tayin edemez. Ancak müvekkil, ona vekil tutması için izin vermişse, aldıkları karar doğrultusunda hareket edebilir. Dolayısıyla ona, "Benim için vekil tut." denilmişse, vekili onun adına tutması gerekir; kendi adına değil.

2265- Müvekkilinin izniyle onun adına vekil tutan kimse, o vekili azledemez. Hatta birinci vekil ölür veya vekâletten azledilirse, ikinci vekilin vekâleti batıl olmaz.

2266- Bir kimse, müvekkilinin izniyle bir başkasını ken-disi için vekil olarak tutarsa, hem müvekkil hem de birinci vekil o ikinci vekili azledebilirler. Hatta birinci vekil ölür veya vekâletten azledilirse, ikincinin de vekâleti batıl olur.

2267- Bir işi yapmak üzere birkaç kişi vekil tayin edilir ve her birinin işi tek başına yapmasına izin verilirse, vekillerden her biri [diğeriyle istişare etmeden] kendi başına söz konusu işi yapabilir. Bu durumda vekillerden birinin ölümü, diğerlerinin vekâletini bozmaz.

Ancak, hakkında vekil oldukları işi tek başlarına veya birlikte yapacaklarına dair bir şey söylenmez ve her birinin kendi başına yapabileceği de müvekkilin sözlerinden anlaşılabilir veya beraberce yapmaları şart koşulmuşsa, vekillerin hiçbirisi tek başına o işe başlayamaz. Bu durumda eğer birlikte vekil tutulmuşlarsa, vekillerden birinin ölümü diğerlerinin de vekâletini bozar.

2268- Müvekkil veya vekilin ölmesi, yahut kesintisiz (=sürekli olarak) delirmesiyle vekâlet son bulur. Aralıklı deliren veya baygınlık geçiren kimsenin de farz ihtiyat gereği yaptığı [bütün] anlaşmalar geçerli sayılmamalıdır. Bunun gibi tasarrufuna vekil olduğu malın telef olmasıyla örneğin, satmak için vekil olduğu koyunun ölmesiyle de vekâlet son bulur.

2269- İnsan, bir işi yapmak üzere birisini vekil tayin eder ve karşılık olarak da ona bir şey vereceğini vadederse, işin tamamlanmasıyla kararlaştırılan miktarı vekile vermesi gerekir.

2270- Vekil tayin edilen kimse, yetkisine bırakılan malın korunmasında kusurlu davranmadığı ve de izin verilen tasarrufun dışında başka herhangi bir tasarrufta bulunmadığı hâlde tesadüf eseri o mal telef olursa, müvekkile bedelini ödemesi gerekmez.

2271- Eğer vekil, yetkisine bırakılan malın korunmasında kusurlu davranır veya izin verilen tasarrufun dışında başka bir tasarrufta bulunur ve sonuç olarak o mal da zâyi olursa, tazminat öder. Dolayısıyla, satılması üzere vekâleti verilen bir elbiseyi giyer ve elbise de telef olursa, bedelini müvekkile ödemesi gerekir.

2272- Vekil, malda kendisine izin verilen tasarrufun dışında başka bir tasarrufta bulunur örneğin, satılması istenen bir elbiseyi giyer ve daha sonra [telef olmadan önce] müvekkilin istediği tasarrufta bulunarak onu satarsa, [hakkında vekâlet verilen] bu tasarrufu sahih ve geçerlidir.

BORÇ HÜKÜMLERİ

Borç vermek, Kur'ân ayetlerinde ve rivayetlerde çokça tavsiye edilen müstehap işlerdendir. Resul-i Ekrem'den (s.a.a) rivayet edilen bir hadiste şöyle yer almıştır:

"Müslüman kardeşine borç veren kimsenin malı artar ve melekler ona rahmet dilerler. Kendisine borçlu olan kimseye müsamahalı davranan kimse, sırat köprüsünü hesap vermeden hızla geçer. Kendisinden borç isteyen Müslüman kardeşine borç vermeyen kimseye cennet haram olur."

2273- Borçta [sözlü olarak özel bir] akdin okunmasına gerek yoktur. Eğer bir şeyi borç niyetiyle başkasına verir, o da aynı niyetle alırsa, [borç olayı gerçekleşir ve] sahihtir. Fakat borç verilen miktarın iyice belli olması gerekir.

2274- Belli bir vakitte ödenmesi şart koşulan bir borç, vaktinden önce [ödenecek olursa,] alacaklı bunu kabul etme zorunluluğunda değildir. Fakat vakit tayini yalnızca

borçluya kolaylık içinse, alacaklının o vakitten önce ödenen bu borcu kabul etmesi gerekir.

2275- Borç akdinde, borcun ödenmesi için belirli bir zaman tayin edilirse, alacaklı, belirtilen vakit gelmeden önce alacağını talep edemez. Fakat belirli bir zaman tayin edilmezse, alacaklı istediği zaman alacağını talep edebilir.

2276- Borç veren kimse, borcunu ister ve borçlu da verebilecek durumda olursa, hemen vermesi gerekir. Eğer ertelerse günahkâr olur.

2277- Oturduğu ev, ev eşyası ve ihtiyaç duyduğu diğer gerekli şeylerden başka bir şeye sahip olmayan borçludan, alacaklısı alacağını talep edemez; borcunu verebileceği za-mana kadar sabreder.

2278- Borçlu olup borcunu ödeyebilecek güçte olmayan kimse, kazanç (=meslek) sahibiyse, borcunu ödemek için çalışması gerekir. Kazanç sahibi olmayan kimse de kazanç sağlayabilir durumda olursa, farz ihtiyat gereği çalışıp, borcunu ödemelidir.

2279- Alacaklısına ulaşamayan kimse, onun bulunmasından umudu kesilmişse, şerî hâkimin izniyle borçlu olduğu miktarı [onun adına] fakirlere verir; fakirlerin seyit olmaması da şart değildir.

2280- Ölenin bıraktığı tereke, onun ancak farz olan kefenlemek, defnetmek masraflarıyla borçlarına yetecek kadar olursa, sadece bu yerlere sarf edilir; vârislerine bir şey verilmez.

2281- Borç olarak alınan altın veya gümüş paranın değeri düşer veya birkaç kat artarsa, alınan miktar kadar geri verilmesi yeterlidir. Fakat [her iki durumda da] borçlu ve alacaklı borç miktarından başkasına razı olurlarsa, sakıncası yoktur.

2282- Borç olarak alınan mal telef olmaz, borçlunun yanında aynen mevcut bulunur ve sahibi de onu isterse, müstehap ihtiyat gereği borçlu o malın kendisini vermelidir.

2283- Bir kimse, verdiği miktardan daha fazlasını almak şartıyla birisine borç verirse, örneğin bir kilo buğday mukabilinde bir kilo yüz gram buğday almayı veya on yumurta karşılığında on bir yumurta almayı şart koşarsa, bu iş faize girer ve haramdır. Hatta borç alanın, borç veren kimse için bir iş yapması veya borç olarak verilen şeye başka cinsten olan bir şeyin de ilave edilmesinin örneğin, borç olarak alınan bin lira ile birlikte bir kibritin de verilmesinin şart koşulması faiz ve haramdır. Bunun gibi borç olarak verilen şeyin özel bir şekilde örneğin, işlenmemiş altın mukabilinde işlenmiş altın iade edilmesi şart koşulursa, yine faiz olur ve haramdır. Ama herhangi bir şart söz konusu olmaksızın borçlunun kendisi borç olarak aldığı miktardan fazlasını verirse, sakıncası olmadığı gibi böyle yapması müstehaptır da.

2284- Faiz vermek, aynen almak gibi haramdır. Faizli borç alan kimse, borç almakla haram işlese de aldığı borç sahihtir ve onda tasarruf hakkı vardır.

2285- Buğday ve benzeri bir şeyi faizli borç olarak alıp ekerse, elde edilen mahsul borç alanın malıdır.

2286- Satın aldığı bir elbisenin bedelini sonradan faiz olarak aldığı paradan veya faizle karışmış helâl bir paradan veren kimse, eğer elbiseyi satın alırken bizzat bu haram paradan ödemeyi kastetmiş olursa, o elbiseyi giymek ve o elbiseyle namaz kılmak caiz değildir. Bunun gibi faizle veya haramla karışmış helâl parası olan kimse, elbiseyi alırken satıcıya, "Bu elbiseyi bu para ile alıyorum." derse, o elbiseyi giymesi haramdır. Eğer giyilmesinin haram olduğunu bilirse, onunla kılacağı namaz da batıldır.

2287- İnsanın başka bir şehirde daha az almak üzere ticaretle uğraşan birisine [havale senedi karşılığı, alacağından fazla] bir miktar para vermesinin sakıncası yoktur. Bu tür anlaşmaya "Police Sarfı" denir.[75]

2288- İnsan, birkaç gün sonra başka bir şehirde daha fazla almak üzere bir kimseye bir miktar para örneğin, on gün sonra başka bir şehirde 1000 lira almak üzere 990 lira verirse, faize girer ve haramdır. Fakat fazla alan kimsenin buna karşılık bir mal vermesi veya [fazla veren kimse için] bir iş yapması suretinde fazlalığı almanın sakıncası olmaz.

HAVALE HÜKÜMLERİ

2289- [Havale; borcun bir zimmetten başka bir zimmete intikalini gerektiren bir akittir. Dolayısıyla] borçlu olan bir kimse, borcunu alması için alacaklı olan kimseyi bir başkasına havale eder ve alacaklı da bunu kabul ederse, havale işi yoluna girdikten sonra, borç, kendisine havale edilen şahısın zimmetine intikal eder ve artık o borçlu olur; alacaklı havaleden sonra bir daha borçludan kendi borcunu ödemesi talebinde bulunamaz.

2290- Borçlu, alacaklı ve kendisine havale edilen kimselerin baliğ ve akıllı olmaları, birileri tarafından zorlanarak bu işi yapmamaları ve de sefih yani, malını saçıp savurarak faydasız işlerde harcayan kimselerden olmamaları gerekir. Fakat birisi baliğ olduktan sonra sefih olmuşsa, şer'î hâkim onun malî tasarruflarını yasaklamadığı sürece yaptığı muamelelerin sakıncası yoktur. Yine iflas dolayısıyla şer'î hâkim tarafından kendi mallarında tasarruf hakkını kullanması yasaklanan kimse, borcunu almak üzere bir başkasına havale edilmez, kendisinden alacaklı olanı da başkasına havale edemez. Ancak, kendisine borçlu olmadığı bir kimseye borcunu havale etmesinin herhangi bir sakıncası yoktur.

2291- Eğer insana, borçlu olduğu kimse tarafından havale edilirse, farz ihtiyat gereği kabul etmelidir. Ama kendisine borçlu olmayan bir kimseye havale etmek, ancak onun kabul etmesiyle sahîh olur. Bunun gibi kendisine belirli bir şeyi borçlu olan kimseye başka cinsten verilmesi gereken bir borcu örneğin, buğday borcu olan birini arpa borcu olan kimseye havale ederek onun arpa borcuna karşılık buğday vermesini isterse, kendisine havale edilen kimse bunu kabul etmedikçe, havale sahîh olmaz.

2292- İnsan, havale ettiği zaman borçlu olmalıdır. Dolayısıyla birinden borç almak isteyen kimse borçlanmadığı sürece, sonradan borç olarak vereceği şeyi alması için borç veren kimseyi bir başkasına havale edemez.

2293- Hakkında havale edilen mal, havale eden borçlu ile alacaklı olan kişilerce belli olmalı, birkaç şey arasında belirsiz bırakılarak havale edilmemelidir. Meselâ, bir kimseye on kilo buğday ve on bin lira da para borcu olan kimse, alacaklıyı bir başkasına havale ederek, "Alacaklı olduğun bu iki borçlarından birisini ondan al." der ve hangisi olduğunu belirtmezse, havale doğru değildir.

2294- Borcun miktarı gerçekte muayyen olur ama ha-vale edildiği zaman borçlu ile alacaklı onun miktarını veya cinsini bilmezlerse (hatırlamazlarsa), havale sahihtir. Meselâ, verdiği borcu deftere işleyen kimse, deftere bakmadan onda yazılan borcu bir başkasına havale eder, arkasından deftere bakıp, alacaklıya alacağıının miktarını söylerse, havale sahih olur.

2295- Kendisine havale edilen kimse, her ne kadar fakir olmasa ve havale yoluyla zimmetine intikal edecek borcu ödemekte kusurlu davranmayacak olsa bile, havaleyi kabul etmeyebilir.

2296- Eğer insan alacaklısını kendisine borçlu olmayan birisine havale eder, o da kabul ederse, [kendisine havale edilen kimse] havaleyi ödemediği sürece havale eden kimseden havale bedelini talep edemez. Eğer alacaklı olan kimse, sulh yoluyla alacağıından daha az bir miktara anlaşır, havale edilen şahıs, havale eden şahıstan aynı miktarı talep eder.

2297- Havale işi oluna girdikten sonra, havale edenle kendisine havale edilen kimsenin havaleyi bozama hakkı yoktur. Eğer kendisine havale edilen kimse, havale edilirken fakir olmaz yani, borçta satılması müstesna olan malları dışında havale edilen borcu ödeyecek güçte olursa, sonradan fakir düşse bile alacaklı da havaleyi bozamaz. Bunun gibi kendisine havale edilen kimse, havale anında fakir olur ve alacaklı da bunu bilirse, hüküm aynen geçerlidir. Fakat alacaklı, kendisine havale edilenin ilk başta fakir olduğunu bilmez ama bir süre sonra bunu öğrenirse, o anda zengin olsa bile alacaklı havaleyi feshedip, borcunu havale eden şahıstan alabilir.

2298- Havale anında borçlunun, alacaklının ve kendisine havale edilenin her biri veya bunların sadece biri için havaleyi bozma hakkı şart koşulursa, alınan karar doğrultusunda havale feshedilebilir.

2299- Bir başkasına havale ettiği hâlde, alacaklının borcunu havale edenin kendisi öderse, bakılır: Eğer kendisine havale edilen kimsenin isteği üzere borcu ödemişse, verdiği şeyi kendisine havale edilen kimseden alabilir. Fakat onun isteği olmadan öderse, verdiği şeyi ondan talep edemez.

REHİN (İPOTEK) HÜKÜMLERİ

2300- Rehin; borçlunun borcunu ödeyeceğine teminat olarak alacaklının yanında kendi malından bir şey bırakmasını ve ödemediği takdirde alacaklının alacağını o maldan tahsil etmesini öngören bir akit, bir anlaşmadır.

2301- Rehinde, akit okunması gerekmez; borçlu, rehin niyetiyle malını alacaklıya verir, alacaklı da bu niyetle onu teslim alırsa, rehin gerçekleşmiş olur.

2302- Rehin veren ve rehin alan kimsenin baliğ ve akıllı olmaları, birileri tarafından bu işe zorlanmamaları ve de bulûğa ererken sefih yani, malını boş yerlere harcayan kimselerden olmamaları gerekir. Hatta iflâs etmesi veya baliğ olduktan sonra sefih olması nedeniyle şer'î hâkim tarafından malî tasarrufları yasaklanan kimse de kendi malını rehine koyamaz.

2303- İnsan, ancak şer'î açıdan üzerinde tasarruf hakkına sahip bulunduğu bir malı rehine koyabilir. Dolayısıyla başkasına ait olan bir malın rehine koyulması, ancak sahibinin onun rehin edilmesine razı olduğu takdirde sahihtir.

2304- Rehine koyulan mal, alım satımı helâl olan şeylerden olmalıdır. Dolayısıyla içki ve benzeri bir şeyi rehine koymak sahih değildir.

2305- Rehin verilen malın menfaatleri, malın sahibine aittir.

2306- Alacaklı ve borçlu, birbirinin izni olmadan rehine koyulan malı, birine temlik edemezler; örneğin onu birine bağışlayamaz veya satamazlar. Fakat onlardan biri, onu bağışlar veya satar, sonra da diğeri buna razı olduğunu söylerse, sakıncası olmaz.

2307- Rehin alan kimse, rehin olarak aldığı malı, rehin bırakanın izniyle satarsa, onun parası da aynen malın kendisi gibi rehin sayılır.

2308- Borç için belirlenen süre tamamlandıktan sonra, alacaklı verdiği borcu talep eder, ama borçlu borcunu öde-mezse bakılır: Eğer alacaklı, rehin edilen malın sahibi tarafından vekil ise, rehine koyulan malı satıp borcunu ondan tahsil edebilir; artan kısmını da sahibine vermesi gerekir. Fakat eğer mal sahibi tarafından vekil değilse; şer'î hâkime ulaşma imkânı varsa, onu satmak için şer'î hâkimden izin almalıdır.

2309- Borçlunun, içinde oturduğu ev ve ihtiyaç duyduğu ev eşyasının dışında başka bir şeyi olmazsa, alacaklı, alacağını ondan talep edemez. Ama eğer evini veya ev eşyasını rehine koymuşsa, alacaklı onu satıp alacağını ondan alabilir.

ZAMANET HÜKÜMLERİ

2310- Borçlu borcunu ödemediğinde onun yerine bor-cu ödemeyi üzerine alarak kefil olmak isteyen kimsenin, zamanet akdini herhangi bir dille -Arapça olmasa bile- okuması gerekir. Dolayısıyla zâmin (kefil olan kimse), alacaklıya, "Ben, senin alacağını ödemeyi taahhüt ediyorum." der ve alacaklı da buna razı olduğunu [sözlü olarak demese bile] ifade ederse, zamanet gerçekleşmiş olur. Ama asıl borçlu olan kimsenin buna razı olması şart değildir.

2311- Zâmin ile alacaklının baliğ, akıllı ve bu işe birileri tarafından mecbur edilmemiş olmaları gerekir. Ayrıca gibi bulûğa erdiklerinde kendi malını faydasız işlerde harcayan sefih kimselerden de olmamalıdır. Fakat bir kimse, baliğ olduktan sonra sefih olur ve şer'î hâkim tarafından kendi mallarında tasarruf hakkını kullanması yasaklanmaz-sa, zâmin olmasının sakıncası yoktur. İflâs nedeniyle şer'î hâkim tarafından malî tasarrufları yasaklanan kimsenin alacağı konusunda başkası kefil olamaz.

2312- Bir kimse, zâmin olmasını bir şarta bağlar ve akdi okurken örneğin, "Borçlu borcunu ödemediği takdirde ben zâminim (senin borcunu öderim)." derse, farz ihtiyat gereği onun zamaneti geçerli sayılmaz.

2313- Zamanet akdi okunduğunda, borcuna zâmin olunmak istenen kimsenin borçlu olması gerekir. Dolayısıyla insan, borç almak isteyen kimseye borç almadıkça zâmin olamaz.

2314- İnsan, ancak alacaklının, borçlunun ve zamanetle ödenmesi gereken malın cinsinin tamamen belli olması hâlinde zâmin olabilir. Buna göre eğer iki kişi, birisinden alacaklı olur ve bir kimse, "Ben sizden birinizin alacağını ödemeyi taahhüt ediyorum." derse, hangisinin alacağına zâmin olduğunu belirlemediğinden dolayı zamaneti batıldır. Yine bir kimse, iki kişiden alacaklı olur ve bir kimse, "Ben ikisinden birisinin borcunu sana ödemeyi taahhüt ediyorum." derse, onlardan hangisinin borcunu ödemeye zâmin olduğunu belirlemediği için onun da zamaneti batıldır. Aynı şekilde, eğer bir kimse, başka birisinden on kilo buğday ile on bin lira para alacaklı olan kimseye, "Ben, senin o iki alacağından birini ödemeye zâminim." der ve onlardan hangisi hakkında zâmin olduğunu belirlemezse, zamaneti sahih değildir.

2315- Alacaklı, alacağının tamamını veya bir miktarını zâmine bağışlarsa, zâmin, borçludan herhangi bir şey alamaz.

2316- Birinin borcunu ödemek üzere zâmin olan kimse, zamanetinden vazgeçemez.

2317- Zâmin ile alacaklı, akdi okurken istedikleri zaman zâminin zamanetini bozma hakkına sahip olmalarını şart koşabilirler.

2318- Zâmin olduğu sırada alacaklının alacağını verebilecek güçte olan kimse, sonradan fakir düşse bile, alacaklı onun zamanetini bozup borcunu asıl borçludan talep e-demez. Bunun gibi, eğer alacaklı, o sırada zâminin borcu ödeyecek güçte olmadığını bilir ve buna rağmen onun za-manetini kabul ederse, yine de onun zamanetini bozamaz.

2319- Bir kimse, zâmin olduğu sırada alacaklının alacağını verebilecek durumda olmaz ve alacaklı o zaman bunu bilmez de daha sonra öğrenirse, onun zamanetine son verebilir.

2320- Borçlunun izni olmaksızın onun borcunu ödemeyi taahhüt eden kimse, [borcu ödedikten sonra] borçludan bir şey alamaz.

2321- Borçlunun izniyle onun borcunu ödemeyi taahhüt eden kimse, taahhüt ettiği miktarı ondan alabilir. Fakat eğer borçlunun borçlu olduğu şeyin yerine alacaklıya başka bir şey vermişse, verdiği şeyi ondan alamaz. Meselâ; borçlunun on kilo buğday borcuna karşılık on kilo pirinç vermişse, borçludan pirinç talep edemez; ama borçlunun kendisi pirinç vermeye razı olursa, sakıncası yoktur.

KEFALET HÜKÜMLERİ

2322- Kefalet; bir kimsenin alacaklıya, istediği zaman borçluyu kendisine teslim etmeyi taahhüt etmesini öngören bir akit ve sözleşmedir. Aynı şekilde, eğer bir kimsenin, bir başkası üzerinde herhangi bir hakkı olur ya da birisi başka biri üzerinde kabul edilebilir türden olan bir hak iddiasında bulunur ve insan, hak sahibinin veya davacının istediği zaman karşı tarafı ona teslim etmeyi taahhüt ederse, bu işine "kefalet" ve taahhüt eden kişiye de "kefil" denir.

2323- Kefalet, ancak kefilin, herhangi bir dille -Arapça olmasa bile- lehine kefalet edilen kimseye, "Borçluyu ne zaman istersen sana teslim etmeyi taahhüt ediyorum." diyerek kefil olduğunu bildirmesi, onun da kabul etmesiyle sahit olur.

2324- Kefilin baliğ ve akıllı olması, birileri tarafından bu işe zorlanmamış olması ve kefil olduğu kimseyi teslim etme gücüne sahit olması gerekir.

2325- Kefâlet, aşağıdaki yedi durumdan birinin gerçekleşmesiyle son bulur:

- 1) Kefilin, borçluyu alacaklı olan kimseye teslim etmesiyle.
- 2) Alacaklının borcunun ödenmesiyle.
- 3) Alacaklının kendi alacağından vazgeçmesiyle.
- 4) Borçlunun ölmesiyle.
- 5) Alacaklının, kefil kefalet sorumluluğundan azat etmesiyle.
- 6) Kefilin ölmesiyle.
- 7) Hak sahibinin, havale veya başka bir yol ile kendi hakkını başkasına bırakmasıyla.

2326- Borçluyu zorla alacaklının elinden alıp, serbest bırakan kimsenin, onu alacaklıya teslim etmesi gerekir.

VEDİA (Emanet) HÜKÜMLERİ

2327- Bir kimse, malını başka bir kimseye vererek ona, "Bu senin yanında emanet kalsın." der, o da kabul ederse veya mal sahibi hiçbir şey söylemeden malının muhafaza edilmesi maksadıyla onu birinin yanına bırakır, o da aynı maksatla malı teslim alırsa, ileride açıklanacak vedia ve emanet hükümlerine göre davranmalıdır.

2328- Emaneti kabul eden ile emanet sahibinin akıllı ve baliğ olmaları gerekir. Dolayısıyla, deli ve çocuğa emanet bırakmak veya deli ve çocuktan emanet kabul etmek sahit değildir.

2329- Çocuk veya deliden emanet kabul eden kimse, onu asıl sahibine vermelidir. Emanet olarak bırakılan şey, çocuğun veya delinin kendi malıysa, onu çocuğun veya delinin velisine ulaştırmalıdır. Mal telef olursa da, bedelini ödemesi gerekir. Ancak, mal zayi olmasın diye onu çocuktan alır ve malı korumada hiçbir kusuru olmazsa, zâmin değildir.

2330- Emaneti koruma gücüne sahip olmayan birisi, farz ihtiyat gereği, emanet kabul etmemelidir. Ancak mal sahibi, malı korumada ondan daha âciz olur ve malı iyi muhafaza edecek birisi de bulunmazsa, bu ihtiyata uymak farz değildir.

2331- İnsan, mal sahibine malını saklamaya hazır olmadığını anlatmasına rağmen, mal sahibi malını onun yanına bırakıp gider, o da malı teslim almaz ve sonuçta mal telef olursa, emaneti kabul etmeyen kimse, zâmin olmaz. Fakat mümkün mertebe o malı koruması altına alması, müstehap ihtiyattır.

2332- Emanet sahibi, istediği zaman emanetini geri alabilir; emaneti kabul eden de, istediği zaman onu sahibine geri verebilir.

2333- Emaneti saklamaktan vazgeçip akdi bozan kimse, bir an önce o malı sahibine veya sahibinin vekiline ya da velisine ulaştırmalı veya malı saklamaya hazır olmadığını onlara haber vermelidir. Eğer mazeretsiz olarak malı onlara ulaştırmaz ve haber de vermezse; mal telef olursa, bedelini ödemesi gerekir.

2334- Emaneti kabul eden kimsenin, emaneti korumak için uygun bir yeri yoksa, uygun bir yer hazırlamalı ve halkın, "Emanete hıyanet etti." veya "Onu saklamakta kusur etti." demeyeceği bir şekilde korunmalıdır. Dolayısıyla korunması için uygun olmayan bir yerde muhafaza edilen emanet zâyi olursa, sahibine bedelinin ödenmesi gerekir.

2335- Emaneti kabul eden kimse, onu korumada kusur etmez, aşırı da gitmez, buna rağmen tesadüfen emanet telef olursa, zâmin değildir. Ama eğer emaneti, kendi iradesiyle zalim birinin haberdar olup alacağı zannedilen bir yere bırakır ve böylece mal da telef olursa, bedelini sahibine vermesi gerekir. Fakat malı korumak için ondan daha uygun bir yeri olmaz ve malı sahibine veya daha iyi koruyacak birisine ulaştırma imkânı da bulunmazsa, bu durumda zâmin olmaz.

2336- Mal sahibi, malının korunması için herhangi bir yer tayin eder ve emaneti kabul eden kimseye, "Malı burada saklamalısın, zayı olacağına ihtimal versen bile başka bir yere götürmemelisin." dediği hâlde bunu kabul eden kimse, emanetin orada telef olacağına ihtimal verir ve oranın mal sahibi nazarında malın korunması açısından daha uygun bir yer olduğu için başka bir yere götürmemesini istediğini bilirse, başka bir yere nakledebilir. Bu durumda eğer başka bir yere götürür ve orada telef olursa, bedelini ödemesi gerekmez. Fakat emanetin başka bir yere götürülmemesini istemesinin nedenini bilmediği hâlde onu başka bir yere nakleder ve neticede zayı olursa, farz ihtiyat gereği, bedelini ödemesi gerekir.

2337- Mal sahibi, malının korunması için bir yeri belirler, fakat başka bir yere götürülmemesi hususunda herhangi bir şey söylemez ve emaneti kabul eden kimse de malın orada zayı olacağına ihtimal verirse, korunması için onu daha uygun bir yere nakletmelidir. Eğer emaneti oradan alıp başka yere götürmez ve orada zayı olursa, bedelini ödemelidir. Ama eğer mal sahibinin kendisi de emanetin o yerde telef olacağına ihtimal veriyse, bu durumda emaneti kabul eden kimsenin bedel olarak bir şey ödemesi gerekmez.

2338- Malını emanet bırakan kimse delirirse, emaneti kabul eden kimsenin emaneti hemen onun velisine teslim etmesi veya velisine haber vermesi gerekir. Eğer şer'î bir mazeret söz konusu olmaksızın malı onun velisine teslim etmez ve haber vermeyi de ihmâl eder ve mal telef olursa, bedelini ödemesi gerekir.

2339- Mal sahibi ölürse, emaneti kabul eden kimse, onu ölenin vârislerine teslim etmeli veya onun vârislerine [böyle bir malın yanında bulunduğunu] haber vermelidir. Şayet emaneti vârislere ulaştırmaz ve haber vermeyi de ihmâl eder ve neticede o mal telef olursa, bedelini ödemesi gerekir. Ancak, kendisini ölenin mirasçısı diye gösteren kimsenin doğru söyleyip söylemediğini veya ölenin başka bir vârisinin de olup olmadığını anlamak için malı ona vermez veya haber vermeyi ihmâl eder ve mal zayi olursa, bedel ödemesi gerekmez.

2340- Emanet bıraktıktan sonra ölen kimsenin birkaç vârisi olursa, emaneti kabul eden kimse, o malı bütün vârislere veya bütün vârislerin malı almasına izin verdiği birine teslim etmelidir. Buna göre, eğer diğerlerinin izni olmadan malın tamamını vârislerden birine verirse, emanette hakkı olan diğer mirasçıların payına düşen miktarın bedelini onlara ödemelidir.

2341- Emaneti kabul eden kimse ölür ya da delirirse, vârisi veya velisi, malın sahibine hemen haber vermeli veya emaneti ona teslim etmelidir.

2342- Emaneti kabul eden kimse, ölüm belirtilerini kendisinde görürse, mümkün olduğu takdirde elindeki emaneti sahibine veya onun vekiline ulaştırmalıdır. Bu mümkün değilse, onu şer'î hâkime vermelidir. Şer'î hâkime ulaşma imkânı da olmazsa, eğer kendi vârisi emin (güvenilir) birisi olur ve böyle bir emanetten haberi varsa, [sahibine ulaştırması için bir başkasını vasi tayin ederek] vasiyette bulunması gerekmez. Aksi takdirde vasi tayin etmeli ve şahit tutmalı, vasi ve şahide malın cinsini, özelliklerini, yerini ve mal sahibinin adını da söylemelidir.

2343- Emaneti kabul eden kimse, ölüm belirtilerini kendisinde görünce, önceki hükümde açıklanan şekilde görevini yerine getirmez de emanet telef olursa, onu korumada ihmali olmasa, hastalığı iyileşse ya da bir süre sonra pişman olup vasi tayin etse bile, bedelini ödemesi gerekir.

ARİYET (ÖDÜNÇ VERME) HÜKÜMLERİ

2344- Ariyet; insanın kendi malını, [bedelsiz olarak] yararlanması için bir başkasına vermesine ve buna karşılık da ondan herhangi bir şey almamasına denir.

2345- Ariyette akit okunmasına gerek yoktur. Dolayısıyla, eğer bir kimse, elbisesini ariyet kastıyla birisine verir, o da aynı kastla onu alırsa, ariyet sahihtir.

2346- Gasp edilmiş bir şeyi veya kişinin kendi malı olup da kullanımını bir başkasına bıraktığı -örneğin kiraya verdiği- bir şeyi, bir başkasına ariyet vermek, ancak gasp edilen şeyin sahibinin veya o şeyin kullanımına sahip olan kimsenin, "Onun ariyet olarak verilmesine razıyım." demesi durumunda sahih olur.

2347- İnsan, kira gibi menfaati kendisine ait olan bir şeyi ödünç olarak bir başkasına verebilir. Fakat kira sözleşmesinde sadece kiralayanın kendisinin kullanması şart koşulursa, onu başkasına ariyet vermek caiz olmaz.

2348- Çocuğun veya delinin kendi malını ödünç vermesi sahih değildir. Ama çocuğun velisi, çocuğa ait olan bir malın ödünç verilmesini maslahat görür ve çocuk da velisinin emri gereği o malı ödünç alan kimseye ulaştırırsa, sakıncası olmaz.

2349- Ariyet olarak alınan malın korunmasında ihmal edilmez, kullanılmasında da aşırıya gidilmez ve tesadüf eseri o mal telef olursa, ödünç alan kimsenin tazminat ödemesi gerekmez. Ancak, ariyet verirken telef olduğu takdirde ariyet alanın tazminat ödemesi şart koşulur veya ariyet alınan şey altın ve gümüş olursa, onun bedeli sahibine verilmelidir.

2350- Altın ve gümüşü ödünç alan kimse, telef olduğu takdirde tazminat ödemeyeceğini şart koşarsa, telef olduğu takdirde tazminat ödemez.

2351- Ariyet veren kimse ölürse, ariyet alanın ödünç olarak aldığı şeyi onun vârislerine teslim etmesi gerekir.

2352- Ariyet veren kimse, şer'î açıdan kendi malında tasarruf edemeyecek bir duruma gelir, örneğin delirirse, ariyet alan kimsenin, ödünç olarak aldığı malı onun velisine vermesi gerekir.

2353- İnsan, ariyet olarak verdiği malı istediği her zaman geri alabilir. Bunun gibi ariyet alan kimse de istediği her zaman aldığı malı geri verebilir.

2354- Altın veya gümüşten yapılmış bir kabı, odanın süslenmesi için ödünç vermede herhangi bir sakınca yoktur. Ancak, haram bir maksat için ödünç verilirse, ariyet batıldır.

2355- Sütünden ve yününden yararlanılması için bir koyunu veya dişi bir hayvanla çiftleştirmek için erkek bir hayvanı ödünç vermenin sakıncası yoktur.

2356- Ariyet olarak alınan mal, sahibine, sahibinin velisine veya vekiline teslim edildikten sonra telef olursa, ariyet alan kimse tazminat ödemez. Aksi hâlde ariyet alan kimse, o malı sahibinin normalde götürdüğü yere götürse, örneğin ödünç alınan atı sahibinin o at için yaptırdığı ahıra götürüp bağlasa bile, tazminat ödemelidir.

2357- Necis olan bir şey, yeme ve içme işinde kullanılmak üzere ariyet verilirse, onun necis olduğu ariyet alan kimseye söylenmelidir.

2358- Ariyet olarak alınan şey, sahibinin izni olmadan başkasına ariyet veya kira olarak verilmez.

2359- İnsan, ariyet olarak aldığı bir şeyi sahibinin izniyle başkasına ödünç verdikten sonra ölür veya deli olursa, ikinci kişinin ariyeti batıl olmaz.

2360- Ödünç aldığı bir malın gasp edilmiş olduğunu bilen kimse, onu asıl sahibine ulaştırmalıdır; tekrar ariyet verene iade edemez.

2361- Malın gasp edilmiş olduğunu bildiği hâlde ödünç alan kimse, ondan yararlanır ve o mal onun yanında telef olursa, mal sahibi malın bedelini ondan veya onu gasp edip ödünç verenden alabilir. Hatta kullanılarak elde edilen menfaatin bedelini de ariyet alan veya veren şahıstan talep edebilir. Eğer mal sahibi malın veya menfaatin bedelini ariyet alan kimseden alırsa, ariyet alan kimse, mal sahibine ödediği tazminatı ariyet veren şahıstan talep edemez.

2362- İnsan, malın gasp edilmiş olduğunu bilmeyerek ödünç aldıktan sonra telef eder ve mal sahibi de malın bedelini ondan alırsa, mal sahibine ödediği tazminatı ariyet veren kimseden alabilir. Ancak, ariyet olarak aldığı şey, altın ve gümüş olur veya ariyet alırken telef olduğu takdirde tazminatı kendisinin ödemesi şart koşulursa, bu durumda mal sahibine ödediği tazminatı, ariyet veren kimseden talep edemez.

EVLİLİK HÜKÜMLERİ

Nikâh (=evlenme) akdinin okunmasıyla kadın, erkeğe helâl olur. Bu ise süreli ve süresiz olmak üzere iki kısımdır. İçinde evlilik süresi belirtilmeyen akde "Daimî Akit", bu tür evlenmeye de "Daimî Nikâh" denir. Evlilik süresi belirtilen akde ise, "Geçici Akit" denir; bir kadını kısa bir süre için veya bir yıllığına veyahut daha fazla ve az bir zaman için nikâhlamak gibi. Bu tür nikâh akdiyle evlenmeye "Geçici ve Müt'a Nikâhı" denir.

evlilik AKDi ile ilgili HÜKÜMLER

2363- İster daimî olsun ister geçici, evlilikte akdin okunması gerekir; kadın ve erkeğin yalnızca razı olmaları yeterli değildir. Nikâh akdini kadın ve erkeğin bizzat kendilerinin okuması câiz olduğu gibi, başkaları da bu akdi okumak için bunlardan taraf vekil olabilirler.

2364- Evlilik akdini okumak üzere tayin edilen vekilin erkek olması gerekmez. Bir kadın bile başka birine vekil olarak onun nikâh akdini okuyabilir.

2365- Kadın ve erkek, vekillerinin evlenme akdini okuduğunu kesin olarak bilmedikleri sürece, birbirlerine mahrem bir şekilde bakamazlar. Hatta vekilin akdi okuduğunu zannetseler bile yeterli değildir. Ancak vekil; "Akdi okudum." derse, yeterlidir.

2366- Müt'a akdini okuması örneğin, kendisini kısa bir süre ile bir erkeğe nikâhlanması için birini vekil tayin eden ve sürenin başlangıcını da belirtmeyen kadının sözünden vekile tam yetki verdiği anlaşılırsa, o vekil onu istediği za-man o erkek için belirtilen süre için nikâhlayabilir. Ama eğer vekâleti verirken kadının belirli bir gün veya saati kastettiği anlaşılırsa, vekil nikâh akdini müvekkili olan kadının kastına uygun olacak bir şekilde okumalıdır.

2367- Bir kişi, daimî veya geçici nikâhın akdini okumak üzere iki kişi tarafından vekil olabilir. Yine insan, kadın tarafından vekil olup, onu kendisi için daimî veya geçici olarak nikâhlayabilir. Ama nikâh akdini iki kişinin okuması müstehap ihtiyattır. daimî evliliğin akdi

2368- Daimî akdi, kadın ve erkeğin kendileri okumak isterlerse, ilkönce kadın: (زَوَّجْتُكَ نَفْسِي عَلَى الصَّدَاقِ الْمَعْلُومِ) (Belirlenen mihr karşılığında kendimi sana eş yaptım.) de-meli, daha sonra ara vermeden erkek de: (قَبِلْتُ التَّرْوِيجَ) (Ev-liliği kabul ettim.) demelidir. Böylece akit sahih olur.

Kendileri adına nikâh akdini okuması için başka birini vekil tayin etmişlerse, bu durumda örneğin, erkeğin ismi Ahmet ve kadının ismi Fatıma olursa, kadının vekili şöyle der: [76] (زَوَّجْتُ مُوَكَّلَتِي فَاطِمَةَ مُوَكَّلَكَ أَحْمَدَ عَلَى الصَّدَاقِ الْمَعْلُومِ)

ve hemen arkasından ara vermeden erkeğin vekili de:

[77] (قَبِلْتُ لِمُوكَّلِي أَحْمَدَ عَلَى الصَّدَاقِ) derse, nikâh akdi sahihtir.
GEÇİCİ evliliğin akdi

2369- Geçici nikâh akdini, kadın ve erkeğin kendileri okumak isterlerse, mihr ve süreyi belirledikten sonra, kadın: [78] (زَوَّجْتُكَ نَفْسِي فِي الْمُدَّةِ الْمَعْلُومَةِ عَلَى الْمَهْرِ الْمَعْلُومِ) der ve erkek de ara vermeden [79] (قَبِلْتُ) derse sahihtir.

Eğer başkasını kendileri adına vekil tayin etmişlerse, kadının vekili erkeğin vekiline:

(مَتَّعْتُ مُوَكَّلَتِي مُوَكَّلَكَ فِي الْمُدَّةِ الْمَعْلُومَةِ عَلَى الْمَهْرِ الْمَعْلُومِ [٨٠])

der ve erkeğin vekili ara vermeden [81] (قَبِلْتُ لِمُوكَّلِي هَكَذَا) derse, nikâh akdi sahihtir.
nikâh AKDİNDE aranan ŞARTLAR

2370- Evlenme akdinin birkaç şartı vardır:

1) Farz ihtiyat gereği sahih Arapça ile okunmalıdır. Eğer kadın ve erkeğin kendileri, akdi Arapça olarak doğru okuyamazlarsa, hangi lisanla okurlarsa sahihtir; vekil tayin etmeleri de gerekmez. Ama akitte "eş yaptım" ve "kabul ettim" kelimelerinin manalarını anlatan ifadeyi kullanmaları gerekir.

2) Kadın ve erkek veya nikâh akdini okuyan vekiller, [akdi okumakla evliliği] inşâ etmeyi kastetmelidirler. Yani, eğer kadın ve erkeğin kendileri akdi okuyorlarsa, kadının; "Kendimi sana eş yaptım." demekten maksadı, kendisini o andan itibaren erkeğin karısı yapmak olmalı, erkeğin de; "Evliliği kabul ettim." demekten maksadı, onun kendisine eş olmasını kabul etmek olmalıdır. Şayet akdi onların vekilleri okuyorsa, vekillerin de akdi okurken maksatları, kendilerini vekil tayin edenlerin karı-koca olmalarını akitle gerçekleştirmek olmalıdır. [Yoksa haber verme amacıyla okunan nikâh akdi sahih değildir.]

3) İster kendi adına okusun, ister başkası adına vekil olsun, nikâh akdini okuyan kimsenin akıllı ve baliğ olması gerekir.

4) Akdi okuyan kimse, kadınla erkeğin vekilleri veya onların velileri olursa, nikâh akdini okurken evlenecek olan kadın ve erkeği belirtmelidirler. Meselâ, onların isimlerini zikretmeli veya onlara işaret ederek akdi okumalıdırlar. O hâlde birkaç kızı olan biri, erkeğe, "Sana kızlarımdan birini eş yaptım." der ve erkek de, "Kabul ettim." derse, akit okunduğunda kızın belli olmaması nedeniyle nikâh batıl olur.

5) Kadın ve erkek evliliğe razı olmalıdırlar. Hatta kadın zahirde istemeyerek kabul eder, fakat kalben razı olduğu anlaşılırsa, nikâh akdi sahihtir.

2371- Nikâh akdini okuyan kimse, akdin manasını bozacak şekilde bir harfi bile yanlış okursa, akit batıl olur.

2372- Arap dili gramerini bilmeyen kimsenin eğer kıraati sahih olur, akitte okunması gereken her kelimenin ma-nasını da ayrı ayrı bilir ve her sözün kendi manasını kastederse, akdi Arapça okuyabilir.

2373- İnsan, bir kadını bir erkeğe kendilerinden izin almaksızın nikâhlarlar ve daha sonra kadın ile erkek bu ak-de razı olduklarını söylerlerse, nikâh sahihtir.

2374- Eğer erkek ve kadının her ikisini veya birisini evliliğe mecbur ederler; ama akit yapıldıktan sonra buna razı olurlar ve o akide razıyız derlerse, nikâh sahihtir.

2375- Baba veya babanın babası, baliğ olmayan veya delilik hâlinde baliğ olan çocuğunu evlendirebilir. Eğer çocuk baliğ olur veya deli akıllanır ve yapılan bu evlilik onlar için herhangi kötü bir sonuç ve zarar doğurmazsa, akdi bozamazlar. Ama eğer evlilik onlar için kötü bir sonuç ve zarar doğuracaksa, akdi bozabilirler.

2376- Bulûğ çağına girip reşit olan, yani [iyi ve kötüyü seçebilen, rüşt yaşına ulaşmış ve] kendi çıkarını ayırt edebilen bakire bir kız evlenmek isterse, babasından veya babasının babasından izin almalıdır. Fakat annesinin ve kardeşinin iznini alması gerekmez.

2377- Kızın evlenmeye ihtiyacı olur, ancak izin almak için baba veya babanın babası, kendilerine ulaşılmayacak durumda olurlarsa, onlardan izin alması gerekmez. Yine dul bir kadının evlenirken baba veya babanın babasından izin alması gerekmez.

2378- Eğer baba veya babanın babası, baliğ olmayan çocuğunu evlendirirse, çocuk, hanımından zevk alabilecek yaşa ulaştıktan sonra onunla cinsel ilişkiye girdiği takdirde nafakasını temin etmelidir.

2379- Baba veya babanın babası, bulûğ çağına ulaşma-mış çocuğunu evlendirir ve çocuğun da evlilik esnasında kendisine ait malı olursa, kadının mihriini ödemek kendisinin üzerinedir. Fakat evlilik esnasında kendisine ait bir malı olmazsa, kadının mihriini babası veya dedesi vermelidir.

AKDİ BOZMAYA sebep olabilecek KUSURLAR

2380- Erkek, evlilik akdinden sonra kadında şu yedi kusurdan birinin olduğunu anlarsa, nikâhı bozabilir:

- 1) Deli olması.
- 2) Cüzam hastalığına yakalanmış bulunması.
- 3) Abraş hastalığına yakalanmış bulunması.

4) K r olması.

5) Belli olacak derecede fel olması.

6) İfzâ olması, yani idrar mecrasıyla hayız mecrasını veya hayız mecrasıyla dıŐki mecrasını birbirinden ayıran parçanın kalkmasıyla onların bir mecraya dönüşmesi durumunda. Fakat hayız mecrasıyla dıŐki mecrasının birleşmiş olduğu durumda, nikâh akdini bozmak sakıncalıdır; burada ihtiyata uymak gerekir.

7) Fercinde et, kemik ve ur gibi cinsel ilişkiye engel olacak bir şeyin bulunması.

2381- Kadın, nikâhtan sonra kocasının deli olduğunu veya erkeklik organının olmadığını veya iktidârsız olup cin-sel ilişki kuramadığını veya erkeklik yumurtalıklarının çıkarıldığını anlarsa, akdi bozabilir. Bu ve önceki hükmün ayrıntıları "Tahrir'ül-Vesile" adlı kitabımızda açıklanmıştır.

2382- EĞer erkek veya kadın, önceki iki hükümdede belirtilen kusurlardan dolayı nikâh akdini bozarlarsa, talâk akdini okumaksızın birbirlerinden ayrılmalıdırlar.

2383- Erkeğin iktidarsızlığı ve cinsi ilişkiden âciz olması nedeniyle nikâh akdini bozan kadına erkek mihrin yarısını vermelidir. Ancak, yukarıda saydığımız diğer kusurlar yüzünden erkek veya kadın nikâh akdini bozarsa, bu durumda eğer erkek kadınla cinsel ilişkide bulunmamışsa, mihr olarak bir şey vermesi gerekemez. Fakat ilişki kurmuş olursa, mihrin tamamını kadına vermelidir.

EVLENİLMESİ HARAM OLAN KADINLAR

2384- Anne, kız kardeş ve kayın valide gibi insana mah-rem olan kadınlarla evlenmek haramdır.

2385- İnsan, bir kadını kendisi için nikâhladığı zaman o kadınla cinsel temasta bulunmamış olsa bile, onun annesi, annesinin annesi, babasının annesi ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın o erkeğe mahrem olurlar.

2386- Kendisine nikâhladığı kadınla cinsel ilişki kurmamışsa, o kadının kızı, ne kadar aşağıya doğru inilirse inilsin kızı ve oğlu tarafından torunları -ister nikâh zamanı dünyada olsunlar, isterse nikâhtan sonra dünyaya gelmiş olsunlar- o erkeğin mahremi olurlar.

2387- İnsan, evlendiği kadınla cinsi temasta bulunmamış olsa bile, o kadını kendi nikâhı altında bulundurduğu müddetçe, onun kızıyla evlenemez.

2388- Ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın babanın hala ve teyzesi, babanın babasının hala ve teyzesi, annenin hala ve teyzesi, anneannenin hala ve teyzesi insanın mahremidirler.

2389- Bir kocanın ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın babası ve büyükbabası; oğlu ve ne kadar aşağıya doğru inilirse inilsin kızı ile oğlundan olan torunları -ister nikâh zamanında dünyada olsunlar, isterse sonradan doğmuş olsunlar- karısına mahremdirler.

2390- Daimî veya geçici akitle evlendiği karısı, onun nikâhı altında olduğu müddetçe, karısının kız kardeşi ile evlenemez.

2391- Talâk bölümünde açıklanacağı şekliyle, kendi karısına "ric'î talâk" veren bir erkek, bu kadının iddeti süresince onun kız kardeşini nikâhlayamaz. Hatta müstehap ihtiyat gereği, daha sonra açıklanacak olan "bâin talâk" id-detinde de onun kız kardeşiyle evlenmekten sakınmalıdır.

2392- İnsan, kendi karısından izni olmaksızın, onun erkek veya kız kardeşinin kızıyla evlenemez. Şayet hanımından habersiz bir şekilde onlardan birinin nikâh akdini okur ve daha sonra haberdar olan kadın, bu akde razı olduğunu söylerse, sakıncası olmaz.

2393- Kocasının erkek veya kız kardeşinin kızıyla nikâhlandığını öğrenip, o anda hiçbir şey söylemeyen bir kadın, sonradan buna razı olmazsa, nikâh akdi batıl olur. Hatta onun konuşmamasından içten razı olduğu anlaşılabilir, farz ihtiyat gereği kocası onun kardeşinin kızından ayrılmalıdır. Ancak, sonradan izin verirse, ayrılmaları gerekmez.

2394- İnsan, halasının veya teyzesinin kızını nikâhlamadan önce onların annesiyle zina etmişse, artık onlarla evlenemez.

2395- Bir kimse, halasının veya teyzesinin kızıyla evlenir ve onlarla ilişki kurmadan önce onların annesiyle zina ederse, onların nikâhlarının sakıncası yoktur.

2396- Kendi hala ve teyzesinden başka bir kadınla zina eden kimse, farz ihtiyat gereği onun kızıyla evlenmemelidir. Ama bir kadını nikâhlayıp onunla ilişki kurduktan sonra, onun annesiyle zina ederse, karısı ona haram olmaz. Bunun gibi eğer nikâhladığı kadınla cinsel ilişkide bulunmadan önce, annesiyle zina ederse, yine de karısı ona haram olmaz; ancak bu durumda o kadından ayrılması müstehap ihtiyattır.

2397- Müslüman bir kadının kâfir bir erkeğe nikâhlanması caiz değildir. Bunun gibi Müslüman bir erkek de, Ehl-i Kitaptan olmayan başka kâfir bir kadını daimî bir akitle nikâhlayamaz. Farz ihtiyat gereği Ehlikitap'tan olan bir kadınla da daimî evliliğin yapılması câiz değildir. Ancak, Hıristiyan ve Yahudi gibi Ehlikitap kadınları ile müt'a yapmanın sakıncası yoktur.

2398- İnsan, ric'î talâk iddeti bekleyen bir kadınla zina ederse, o kadın artık ona haram olur. Ancak müt'a, bâin veya vefat iddeti bekleyen bir kadınla zina ederse, sonradan onu kendisine nikâhlayabilir. Gerçi müstehap ihtiyat gereği onunla da evlenmemelidir. Ric'î talâk, bâin talâk, müt'a ve vefat iddetlerinin anlamları, talâk hükümleri ile ilgili bölümde açıklanacaktır.

2399- İddet beklemekte olmayan kocasız bir kadınla zina eden kimse, sonradan o kadını kendisi için nikâhlayabilir; ama o kadın bir hayız görünceye kadar insanın sabretmesi ve daha sonra onu nikâhlaması müstehap ihtiyattır. Hatta bu ihtiyat, mümkün surette terk edilmemelidir. Eğer başka birisi de o kadını nikâhlamak isterse, hüküm yine aynıdır.

2400- İnsan, bir başkasından iddet beklemekte olan bir kadını nikâhlandığında, eğer kadın ve erkeğin her ikisi veya birisi, kadının iddetinin tamam olmadığını ve iddet

beklemekte olan bir kadını nikâhlamanın haram olduğunu bilirlerse, erkek nikâhtan sonra kadınla cinsel ilişki kurmamış olsa bile, o kadın artık ona haram olur.

2401- Kendisi için nikâhladığı bir kadının, sonradan id-det beklediği anlaşılır ve onlardan hiçbirisi, ne kadının id-det beklemekte olduğunu ve ne de iddet bekleyen kadınla evlenmenin haram olduğunu bilmiyorlardıysa, kadınla cinsel ilişki kurduğu takdirde o kadın artık o erkeğe haram olur.

2402- Evli olduğunu bildiği hâlde bir kadını nikâhlayan kimsenin ondan ayrılması gerekir. Hatta [önceki kocasından ayrıldıktan] sonra bile, o kadını kendisine nikâhlayamaz.

2403- Evli bir kadın zina ederse, kendi kocasına haram olmaz. Ancak böyle bir kadın yaptıklarına pişman olup, tövbe etmez ve bu işe devam ederse, yapılacak en iyi iş kocasının onu boşamasıdır; fakat bu durumda mihrini vermesi gerekir.

2404- Birinci kocasından boşanan veya müt'a nikâhıyla evlenip, kocası tarafından müddeti bağışlanan yahut müt'a akdinde belirtilen müddeti tamamlayan bir kadın, başkasıyla evlendikten sonra, ikinci evlilik akdi yapılırken birinci kocasından olan iddet süresinin bitip bitmediğinden şüphe ederse, kendi şüphesine itina etmemelidir.

2405- Baliğ olmasalar bile, kendi cinsinden olan birisiyle cinsî ilişki kuran erkeğe, ilişki kurulan erkeğin annesi, kız kardeşi ve kızı haramdır. Ancak, erkeklik organının dahil olduğunu [kesin olarak bilmez, sadece] zannı olur ve-ya dahil olup olmadığından şüphe ederse, bunlar ona haram olmazlar.

2406- İnsan bir erkeğin annesiyle, kız kardeşiyle veya kızıyla evlendikten sonra, o erkeğin kendisiyle cinsel münasebette bulunursa, evlendiği kadın kendisine haram olmaz.

2407- Hac amellerinden biri olan ihram hâlinde, bir kadınla evlenen kimsenin nikâh akdi batıldır. Hatta ihram hâlinde, bir kadını nikâhlamanın kendisine haram olduğunu biliyorduyorsa, artık o kadınla hiçbir surette evlenemez.

2408- İhram hâlinde olan bir kadın, ihram hâlinde olmayan bir erkekle evlenirse, okunan nikâh akdi batıldır. Şayet kadın, ihram hâlinde iken evlenmenin haram olduğunu biliyorduyorsa, farz ihtiyat gereği sonradan o erkekle evlenmemelidir. Hatta bu güçlü bir görüştür de.

2409- Hacca giden bir erkek, hac amellerinden olan Nisâ (=kadınlar) tavafını yerine getirmese, ihrama girmesiyle kendisine haram olan karısı, ihramdan çıktıktan sonra ona helâl olmaz. Aynı şekilde hac ihramına giren bir kadın, Nisâ tavafını yapmazsa, kocası ona helâl olmaz. Ama eğer sonradan bu tavafı yaparlarsa, birbirlerine helâl olurlar.

2410- Bir kimse, bulûğa ermemiş bir kızı kendisine nikâhlayıp, dokuz yaşını doldurmadan onunla cinsî ilişki kurarak ifzâ olmasına[82] sebep olursa, artık hiçbir zaman onunla cinsel ilişki kuramaz.

2411- Bir kadın, üç defa talâk verildikten sonra kocasına haram olur. Böyle bir kadın ancak talâk hükümlerinde izah edilen şartlara uygun olarak başka bir erkekle evlenirse, önceki kocasıyla tekrar evlenebilir.

DAİMÎ AKDİN HÜKÜMLERİ

2412- Daimî akitle evlenen bir kadın, kocasının izni olmaksızın evden dışarı çıkmamalı; kendisini, kocasının istediği her türlü zevk için teslim etmeli ve şer'î bir özür söz konusu olmadıkça, kocasının onunla cinsî ilişki kurmasına engel çıkarmamalıdır. Eğer kadın bu konularda kocasına itaat ederse, onun yemek, elbise, ev ve geniş fikhî kitaplarda bahsedilen diğer ihtiyaçlarını temin etmek kocasının üzerine farz olur. Hatta kocası bunları temin etmediği takdirde -ister bunları temin etmeye gücü yetsin, isterse gü-cü yetmesin- hanımına borçlu olur.

2413- Eğer kadın, önceki hükümde açıklanan konularda kocasına itaat etmezse, günahkâr olur ve kocası ona ye-mek, elbise ve oturacak ev temin etme ve yine onunla beraber yatma mecburiyeti yoktur; ama itaatsizlikle onun mihri kocasının üzerinden kalkmaz.

2414- Bir erkeğin, kendi karısını ev işlerini yapmaya mecbur etme hakkı yoktur.

2415- Kadının yolculuk masrafı, yolculuk yapmadığı günlerin masrafından fazla olursa, kocasının üzerine onları ödemek farz değildir; ama eğer kocası kadını yolculuğa götürmek isterse, onun yolculuk masraflarını ödemek mecburiyetindedir.

2416- Kocasına itaat eden bir kadın, kocasından harçlığını [nafakasını] istediğinde kocası vermezse, kocasını nafaka vermeye zorlaması için şer'î hâkime, mümkün olmadığı takdirde adil müminlere, o da mümkün olmadığında fasık müminlere baş vurup, yardım talebinde bulunabilir. Şayet nafaka vermesi için kocayı zorlamak mümkün olmazsa, kadın her gün, o günün harcı miktarınca izinsiz olarak kocasının malından alabilir. Eğer bu da mümkün olmaz ve kadın kendi geçimini sağlamak için çalışma mecburiyetinde kalırsa, bu durumda geçimini sağlamaya çalıştığı zamanlarda kocasına itaat etmek ona farz değildir.

2417- Erkek, daimî eşini "ne evliden evlidir ve ne de kocasızdan kocasıdır" denecek bir şekilde terk edemez; ama dört gecede bir onun yanında kalması farz değildir.

2418- Evli bir erkek, daimî nikâh altında bulunan karısıyla cinsel ilişki kurmayı dört aydan fazla terk edemez.

2419- Eğer daimî akitte mihri belirtmezlerse, nikâh sahihtir; ancak erkek kadınla cinsel ilişki kurarsa, benzeri kadınlara verilen mihr miktarını [mihr-i misli] mihr olarak ona vermelidir.

2420- Daimî akit yapılırken, mihr vermek için bir süre tayin edilmemişse, kadın mihr almadıkça kocasının kendisiyle cinsî ilişki kurmasını önleyebilir, ister kocası mihr verecek güce sahip olsun, ister olmasın. Ama kadın, mihr-rini almadan önce, kocasının kendisiyle ilişki kurmasına razı olur ve kocası da onunla ilişkide bulunursa, artık şer'î bir özür söz konusu olmadıkça, kocasının ilişki kurmasını engelleyemez.

MÜT'A NİKÂHININ HÜKÜMLERİ

2421- Kadınla müt'a yapmak, zevk almak için olmasa bile sahihtir.

2422- Bir erkek, müt'a nikâhı üzere evlendiği kadınla cinsel ilişkiyi dört aydan fazla terk etmemelidir.

2423- Müt'a akdi okunurken, erkeğin kendisiyle cinsel ilişki kurmamasını şart koşan kadının hem şartı, hem de akdi sahihtir. Dolayısıyla koca, sadece ondan diğer zevkleri alabilir. Ama eğer kadın daha sonra ilişkiye de razı olursa, kocası onunla ilişki kurabilir.

2424- Müt'a nikâhıyla evlenen kadın, hamile kalsa bile, müt'a yaptığı kocasından nafaka talebinde bulunma hak-kı yoktur.

2425- Müt'a nikâhıyla evlenen kadın, [dört gecede bir] kocasının onunla birlikte yatma hakkına sahip değildir. Bu-nun gibi müt'a nikâhı ile evlenen kadınla erkek birbirlerinden miras alamazlar.

2426- Müt'a nikâhıyla evlenen bir kadın, kocasının üzerinde nafaka ve birlikte yatma hakkı olmadığını bilmesa bile, onun akdi sahihtir. Ama bunları bilmediği için de kocası üzerinde herhangi bir hakka sahip olmaz.

2427- Kendisiyle müt'a yapılan bir kadın, kocasından izinsiz olarak evden dışarı çıkabilir. Ama dışarı çıkmasıyla kocasının haklarını zâyi edecek olursa, dışarı çıkması ha-ramdır.

2428- Bir kadın, belirli süre ve ücret üzere kendisine müt'a yapması için bir erkeği vekil tayin eder, ama erkek onu daimî nikâhla kendisine nikâhlar veya belirtilen ücret ve süreden farklı bir ücret ve süre üzere [müt'a nikâhıyla] nikâhlarsa, [her iki durumda da] kadın bu işi anladığı zaman "razıyım" derse, akit sahihtir; aksi hâlde batıldır.

2429- Baba veya babanın babası, kendisine mahrem yapmak için bir kadını bulûğa ermemiş oğluna kısa bir süre için nikâhlayabilir. Yine mahremlüğün hâsıl olması için bulûğa ermemiş kızını -kız için herhangi bir zarar ve kötü sonuç doğurmaması şartıyla- bir erkeğe nikâhlayabilir.

2430- Eğer baba veya babanın babası, kendilerinden uzakta olan ve yaşayıp yaşamadığını bilmedikleri bir kız çocuklarını, mahrem olmak için bir kimseye nikâhlarlarsa, zahirde mahrem olma durumu hâsıl olur. Ancak, akit zamanında kızın hayatta olmadığı sonradan anlaşılırsa, akit batıldır ve bu akit dolayısıyla zahirde aralarında mahremiyet hasıl olan kimseler tekrar namahrem sayılırlar.

2431- Müt'a akdinde belirtilen süreyi kadına bağışlayan bir erkek, onunla cinsel ilişki kurmuşsa, kararlaştırdıkları miktarın tümünü; ilişki kurmamış ise, yarısını o kadına vermelidir.

2432- Bir erkek, önceden kendi müt'a nikâhı altında bulunan ve henüz iddeti tamam olmayan bir kadını kendi daimî akdine alabilir.

BAKMA HÜKÜMLERİ

2433- Erkeğin namahrem kadının [yüz ve elleri dışında kalan] vücudunun [diğer yerlerine] bakması, ister şehvet kastıyla olsun, ister olmasın haramdır. Yüz ve ellere bakmak da eğer şehvet kastıyla olursa haramdır; ama şehvet kastıyla olmazsa sakıncasıdır. Aynı şekilde kadının da na-mahrem erkeğin bedenine bakması haramdır. Erkeğin, bulûğa ermemiş kız çocuğunun vücuduna, yüzüne ve saçına bakması, eğer şehvet kastıyla olmaz ve bakmakla da harama düşeceğinden korkmazsa, sakıncası yoktur. Fakat [farz] ihtiyat gereği, bacak ve karın kısmı gibi genelde örtülen yerlere bakılmamalıdır.

2434- Müslüman bir erkeğin, harama düşme korkusu olmadığı müddetçe, Yahudi ve Hıristiyan gibi Ehlikitap kadınların yüz ve ellerine şehvetsiz olarak bakmasında herhangi bir sakınca yoktur.

2435- Kadın, kendi vücudunu ve saçını namahrem erkek karşısında örtmelidir. Hatta farz ihtiyat gereği, beden ve saçını balığ olmayan ama iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edebilen ve şehvetle bakacak bir hadde ulaşan erkek çocuğundan da saklamalıdır.

2436- Başkasının avret mahalline bakmak, cam arkasından, aynadan, saf sudan veya benzeri bir şeyden olsa bile haramdır. Farz ihtiyat gereği mümeyyiz çocuğun da avret mahalline bakılmamalıdır. Ama karı-koca birbirlerinin vücudunun her bir yerine bakabilirler.

2437- Birbirlerine mahrem olan kadın ve erkek, şehvet kastları olmaksızın, avret mahalli dışında birbirlerinin her yerine bakabilirler.

2438- Bir erkek, başka bir erkeğin vücuduna şehvetle bakmamalıdır. Bunun gibi kadının da başka kadının vücuduna şehvetle bakması haramdır.

2439- Bir erkeğin, namahrem bir kadının fotoğrafını çekmesi haram değildir; ama fotoğrafını çekebilmek için, bedenine dokunmak, makyajlı yüzüne veya vücudunun başka yerine bakmak gibi bir haramı işlemek zorunda kalırsa, onun fotoğrafını çekmemelidir. Eğer namahrem kadın tanıdığı biri olur ve haya perdesi yırtılıp, şer'î kurallara aldırış etmeyen kadınlardan olmazsa, onun fotoğrafına bakmamalıdır.

2440- Bir kadın çaresizlik hâlinde, başka bir kadını veya kocası dışında başka bir erkeği tenkıye yapacak veya onun avret mahallini yıkayacak olursa, avret mahalline dokunmaması için eline bir şeyler giymelidir. Bir erkeğin baş-ka erkeği veya karısı dışında başka bir kadını tenkıye yapma veyahut avret mahallini yıkama durumunda da hüküm aynen geçerlidir.

2441- Bir erkek, muayene etmek için bir kadının bedenine bakmak veya elini bedenine dokundurmak zorunda kalırsa, sakıncası yoktur. Ama bakmak suretiyle muayene edebilecekse, dokunmamalı ve eğer dokunmak suretiyle muayene edebilecekse, ona bakmamalıdır.

2442- İnsan, birisini muayene etmek için onun avret mahalline bakmak zorunda kalırsa, farz ihtiyat gereği karşısına ayna bırakıp, aynadan bakmalıdır. Şayet avret mahalline bakmaktan başka bir çaresi olmazsa, sakıncası yoktur.

EVLİLİKLE İLGİLİ DİĞER hükümler

2443- Karısı olmaması yüzünden harama düşen kimsenin evlenmesi farzdır.

2444- Evlilik akdinde kadının bakire olmasını şart koşan kimse, akitten sonra bakire olmadığını anlarsa, akdi bozabilir.

2445- Kimsenin bulunmadığı ve başkasının da giremeyeceği bir yerde yalnız kalan namahrem bir kadın ve erkek, eğer bu durumda harama düşme korkuları olursa, oradan ayrılmaları gerekir.

2446- Erkek, kadının mihrini akit esnasında belirtmesine rağmen kastı sonradan vermemek olursa, nikâh akdi sahihtir; ama mihri vermesi gerekir.

2447- Allah'ı veya Peygamber'i (s.a.a) inkâr eden veyahut Müslümanların İslâm dininin parçası olarak saydıkları oruç ve namaz farızası gibi dinin zarurî [Müslümanların hepsinin kabullendiği tartışma götürmeyen kesin] hükümlerinden birini inkâr eden Müslüman kimsenin bu inkarı, Allah'ı ve Peygamber'i (s.a.a) inkâr anlamına gelirse, o kimse mürtet olur.

2448- Bir kadın, kocası kendisiyle cinsel ilişki kurmadan önce önceki hükümde açıklandığı şekilde mürtet olursa, nikâhı batıl olur. Ama eğer ilişkiden sonra mürtet olursa, talâk hükümlerinde açıklanacağı gibi iddet beklemesi gerekir. Bu durumda, eğer kadın iddet beklemekte olduğu süre içinde tekrar Müslüman olursa, [önceki] nikâh geçerli sayılır; ama eğer iddet süresinin sonuna kadar mürtet olarak kalırsa, nikâh batıl olur.

2449- Anne rahmine düştüğü zaman, babası ve annesi Müslüman olan bir kimse, bulûğa erdikten sonra [iki şahadet kelimesini getirerek] Müslüman olduğunu açıklar ama sonra mürtet olursa, karısı ona haram olur ve talâk hükümlerinde açıklanan şekliyle kadının vefat iddeti beklemesi gerekir.

2450- Gayrimüslim anne ve babadan dünyaya gelip, Müslüman olan bir erkek, hanımıyla cinsel ilişki kurmadan önce mürtet olursa, onun nikâhı batıl olur. Ama eğer ilişkiden sonra mürtet olursa, kadının talâk hükümlerinde belirtilen miktarınca iddet beklemesi gerekir. Şayet kadının beklemekte olduğu iddet süresi içinde kocası tekrar Müslüman olursa, nikâh geçerli; yoksa batıldır.

2451- Eğer kadın nikâh akdinde kocasının kendisini belli bir şehirden dışarı çıkarmamasını şart koşar ve erkek de kabul ederse, kadını o şehirden dışarı çıkarmamalıdır.

2452- Başka kocasından kızını olan bir kadınla evlenen kimse, o kızını, o kadından olmayan kendi oğluna nikâhlayabilir. Bunun gibi eğer bir kızını oğluna nikâhlarsa, onun annesini de kendisine nikâhlayabilir.

2453- Zinadan hamile kalan bir kadının, karnındaki çocuğunu düşürmesi câiz değildir.

2454- Bir kimse, kocası olmayan ve herhangi bir iddet beklemeyen bir kadınla zina eder, daha sonra onunla evlenir ve bir çocukları olursa, eğer bu çocuğun helâl nutfeden mi, yoksa haram nutfeden mi olduğunu bilmezlerse, o çocuk helâlzadedir.

2455- Kadının iddet beklemekte olduğunu bilmeyen bir kimse, onunla evlenirse, eğer kadın da kendisinin id-dette olduğunu bilmez ve onlardan bir çocuk dünyaya gelirse, helâlzadedir; dolayısıyla şer'î açıdan her ikisinin çocuğudur. Fakat kadın, iddet içinde olduğunu bilirse, çocuk şer'an babanıdır. Ancak, her iki durumda da onların nikâhları batıl ve artık birbirlerine haramdırlar.

2456- Yeis yaşına[83] girdiğini iddia eden kadının sözü kabul edilmez; ama evli olmadığını söyleyen kadının sözü kabul edilir.

2457- Evlendiği kadının evli olup, kocası bulunduğunu iddia eden bir kimsenin sözünü kadın inkâr ederse, eğer şer'î yoldan kadının kocasının olduğu ispat edilemezse, kadının sözü kabul edilmelidir.

2458- Hür, Müslüman ve akıllı olan kadının bir kızı olursa, babası o kızı yedi yaşını tamamlamadığı sürece annesinden ayıramaz.

2459- Baliğ yani mükellef olmuş bir kızı, kocaya vermede acele etmek müstehaptır. İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

"Erkeğin mutluluklarından birisi, kızının, kendi evinde hayız görmemesidir."

2460- Eğer kadın mihrî karşılığında, kocasının başka bir kadınla evlenmemesi üzere sulh yaparsa (=anlaşırsa), farz ihtiyat gereği kadın mihrî almamalı, koca da başka bir kadınla evlenmemelidir.

2461- Zinadan dünyaya gelen kimse, bir kadınla evlenir ve onlardan bir çocuk dünyaya gelirse, o çocuk helâlzadedir.

2462- Eğer erkek, ramazan ayı gününde veya karısının hayızlı olduğu bir durumda onunla cinsel ilişki kurarsa, gü-nah işlese de bu iş sonucu onlardan bir çocuk dünyaya geldiği takdirde helâlzadedir.

2463- Kocasının yolculukta öldüğünü kesin olarak bilen bir kadın, talâk hükümlerinde belirtilen süre boyunca vefat iddeti bekledikten sonra, kocaya gider ve bu durumda önceki kocası yolculuktan dönerse, ikinci kocasından ayrılmalıdır; birinci kocasına helâldir. Ama ikinci kocası onunla cinsî ilişki kurmuşsa, kadının iddet beklemesi, ikinci kocasının da benzeri kadınlara verilen mihr miktarında onun mihrini vermesi gerekir; gerçi iddet dönemindeki nafakasını temin etmek, ikinci kocanın üzerine farz değildir.

SÛT VERME HÜKÜMLERİ

2464- Bir kadın, 2474. hükümde belirtilen şartlara göre bir çocuğa süt verirse, o çocuk, şu kimselere mahrem olur:

1) Kadının kendisi, ki bu kadına sütanne denir.

2) Sütün sahibi olan kadının kocası, ki buna sütbaba denir.

3) Ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın o kadının anne ve babası, sütanne ve babası olsa bile.

- 4) O anda kadından dünyaya gelmiş veya sonradan dünyaya gelecek olan çocuklar.
- 5) Ne kadar aşağıya doğru inilirse inilsin o kadının çocuğunun çocukları, ister onun kendi çocuklarından dünyaya gelmiş olsunlar veya onun çocukları o çocuklara süt versinler.
- 6) O kadının erkek ve kız kardeşleri; bunlar süt kardeşi, yani o kadına süt emme suretiyle kardeş olmuş olsalar bile.
- 7) O kadının amca ve halaları; süt emme yoluyla olsalar bile.
- 8- O kadının dayı ve teyzeleri; süt emme yoluyla olsalar bile.
- 9) Ne kadar aşağıya doğru inilirse inilsin kadının süt sahibi olan kocasının çocukları; süt çocukları olsa bile.
- 10) Ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın süt sahibi olan kocanın anne ve babası.
- 11) Sütün sahibi olan kocanın erkek ve kız kardeşleri; süt kardeşleri olsalar bile.
- 12) Ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın sütün sa-hibi olan kocanın amcası, halası, dayısı ve teyzesi; süt em-meden dolayı olsalar bile.

Bunlar gibi, ilerdeki hükümlerde açıklanacak diğer bir grup da süt emzirme dolayısıyla süt emen çocuğa mahrem olurlar.

2465- Bir kadın, 2474. hükümde açıklanan şartlara uygun olarak bir çocuğa süt emzirirse, o çocuğun babası, ona süt emziren kadının kızlarıyla evlenemez. Aynı şekilde [süt emen çocuğun babası] sütün sahibi olan kocanın kızıyla da evlenemez. Hatta farz ihtiyat gereği, o adamın sütkızını bile kendisine nikâhlayamaz; ama o kadının süt kızıyla evlenmesi câizdir. Ancak onlarla evlenmemesi ve kendi mahremlerine baktığı şekilde onlara bakmaması müstehap ih-tiyattır.

2466- Bir kadın, 2474. hükümde açıklanan şartlara uygun olarak bir çocuğa süt emzirirse, o kadının süt sahibi olan kocası, o çocuğun kız kardeşlerine mahrem olmasa da onlarla evlenmemesi müstehap ihtiyattır. Yine kocanın akrabaları, o çocuğun erkek ve kız kardeşlerine mahrem olmazlar.

2467- Bir çocuğa süt veren kadın, o çocuğun erkek kardeşlerine mahrem olmadığı gibi o kadının da akrabaları, süt emen çocuğun erkek ve kız kardeşlerine mahrem olmazlar.

2468- İnsan, bir kıza [şartlarına uygun olarak] mahremiyete sebep olan miktarda süt veren bir kadınla evlenip, onunla cinsî ilişki kurduktan sonra, artık o kızı kendisi için nikâhlayamaz.

2469- İnsan, evlendiği kızın -belirtilen şartlara uygun olarak ona süt emziren-sütannesiyile evlenemez.

2470- İnsan, mahrem olmaya sebep teşkil eden miktarda annesinin veya büyükannesinin süt emzirdiği bir kızla evlenemez. Aynı şekilde, eğer insanın üvey annesi (=baba-sının karısı), sütün sahibi olan babasının sütüyle bir kıza süt vermişse, insan o kızla evlenemez. Şayet insan, süt emen bir kız çocuğunu kendisine nikâhlar ve daha sonra annesi, büyükannesi veya üvey annesi insanın babasının sütünden o kıza süt verirse, nikâh akdi batıl olur.

2471- İnsan, kız kardeşinin veya yengesinin (=erkek kar-deşinin hanımının) sütünden, mahrem olmaya sebep teşkil eden miktarda süt emen bir kızla evlenemez. Aynı şekilde insan, kız kardeşinin kızının veya erkek kardeşinin kızının ya da kız kardeşinin veyahut erkek kardeşinin torununun süt emzirdiği bir kızla evlenemez.

2472- Bir kadın kendi kızının çocuğuna süt verirse, artık o kız kocasına haram olur. Hatta kızının kocasının başka bir kadından olan çocuğuna süt emzirme durumunda da hüküm aynen geçerlidir. Fakat anne kendi oğlunun çocuğuna süt verirse, çocuğun annesi olan oğlunun hanımı, ken-di kocasına haram olmaz.

2473- Bir kızın üvey annesi, sütün sahibi olan babasının sütüyle o kızın kocasının çocuğuna süt verirse, ister ço-cuk o kızdaki veya o kocanın başka bir hanımından olsun, o kız kendi kocasına haram olur.

MAHREM OLMAYA SEBEP teşkil eden SÜT emzirmede aranan ŞARTLAR

2474- Mahrem olmaya sebep teşkil eden süt emzirmenin sekiz şartı vardır:

1) Çocuk, hayatta olan bir kadının sütünü emmelidir; ölen kadının sütünden emmenin faydası yoktur.

2) O kadının sütü haramdan olmamalıdır. Dolayısıyla zinadan meydana gelmiş bir çocuğun sütü başka bir çocuğa verilirse, o süt vasıtasıyla çocuk kimseye mahrem olmaz.

3) Çocuk sütü kadının göğsünden emmelidir. Eğer sütü onun boğazına dökerlerse, bunun faydası olmaz.

4) Süt, saf olmalı; başka bir şeyle karışmamalıdır.

5) Süt, yalnız bir kocadan olmalıdır. Eğer süt veren kadın boşanır, daha sonra bir başka erkekle evlenerek ondan da hamile kalır ve doğum zamanına kadar önceki kocasından olan sütü devam ederse, meselâ bir çocuğu doğumdan önce sekiz defa önceki kocasının sütünden ve doğumdan sonra da yedi defa ikinci kocasının sütünden emzirirse, o çocuk kimseye mahrem olmaz.

6) Çocuk hastalık nedeniyle sütü kusmamalıdır. Eğer çocuk sütü kusarsa, farz ihtiyat gereği süt emme nedeniyle ona mahrem olanların o çocukla evlenmemeleri ve ona mahrem gözüyle de bakmamaları gerekir.

7) Çocuk, on beş defa veya sonraki hükümde açıklanacağı üzere, doyusuya süt emmeli veyahut "sütten kemikleri sağ-lamlaştı, bedeninde et oluştu" denecek kadar ona süt verilmelidir. Hatta çocuğa on defa süt verilse bile, müstehap ihtiyat gereği süt emme

dolayısıyla ona mahrem olanların onunla evlenmemeleri ve de ona mahremleri olarak bakmamaları gerekir.

8) Çocuk iki yaşını doldurmamış olmalıdır. Eğer iki yaşını doldurduktan sonra ona süt verilerse, kimseye mahrem olmaz. Hatta örneğin, çocuk iki yaşını doldurmadan önce on dört defa, iki yaşını tamamladıktan sonra da bir defa süt emerse, kimseye mahrem olmaz. Ama eğer süt veren kadının doğumundan iki yıl geçtiği hâlde sütü kesilmez ve o süttten bir çocuğa verirse, o çocuk önceki hükümlerde açıklanan kimselere mahrem olur.

2475- Çocuk bir gece-gündüz arasında yemek yememeli ve başka bir kadının sütünü de emmemelidir. Ama "arada yemek yedi" denmeyecek kadar az yerse, sakıncası olmaz. Yine on beş defa emdiği süt, bir kadının sütü olmalı, bu on beş defa emdiği süt arasında başka bir kadının sütünü emmemeli ve her defasında da ara vermeksizin em-melidir. Ama kadının göğsünü ağzına aldığından doyduğu ana kadar bir defa hesap edilecek şekilde süt emerken ara verip nefes alır veya biraz beklerse, sakıncası olmaz.

2476- Kadın, kocasının sütünden bir çocuğa süt verir, sonra başka bir kocaya gider ve onun sütüyle de başka bir çocuğa süt verirse, o iki çocuk birbirlerine mahrem olmasalar da birbirleriyle evlenmemeleri ve de birbirlerine mahrem birine bakarcasına bakmamaları çok iyidir.

2477- Kadın, aynı kocanın sütüyle birkaç çocuğa süt verirse, onların hepsi birbirlerine, kadının kendisine ve kocasına mahrem olurlar.

2478- Bir adamın birden fazla karısı olur ve onların her biri açıklanan şartlara riayet ederek farklı çocuklara süt verilerse, o çocukların hepsi birbirlerine, o adama ve o kadınların hepsine mahrem olurlar.

2479- Bir adamın süt veren iki karısı olur ve onlardan birisi bir çocuğa sekiz defa, diğeri de yedi defa süt verirse, o çocuk hiç kimseye mahrem olmaz.

2480- Bir kadın, bir kocanın sütünden, mahremlik doğuracak şekilde bir erkek ve bir de kız çocuğuna süt verirse, o kızın erkek ve kız kardeşleriyle o oğlanın erkek ve kız kardeşleri birbirlerine mahrem olmazlar.

2481- İnsan, kendi karısının izni olmadan, süt emme yoluyla karısının kız veya erkek kardeşinin kızı kadınlarla evlenemez. Yine bir erkek bir erkekle cinsel münasebette bulunursa, süt emme yoluyla onun kızı, kız kardeşi, annesi ve büyükannesi olan kadınlarla evlenemez.

2482- İnsanın erkek kardeşine süt veren kadın, o insanın kendisine mahrem olmaz. Gerçi onunla evlenmemesi müstehap ihtiyattır.

2483- İnsan, iki kız kardeşle -süt kardeşleri yani süt emme yoluyla kardeş olsalar bile- evlenemez. o hâlde insan, iki kadını nikâhlar ve daha sonra kardeş olduklarını anlarsa, eğer onların akdi aynı zamanda yapılmışsa her ikisinin de nikâhı batıldır. Ama eğer ikisinin akdi aynı za-manda yapılmamışsa, önceki nikâh sahih, sonraki ise batıldır.

2484- Eğer kadın, kocasının sütünden aşağı da zikredeceğimiz kimseleri emzirirse, kocası kendisine haram olmaz. Gerçi ihtiyata uymaları daha iyidir:

- 1) Kendi erkek ve kız kardeşine.
- 2) Kendi amca, hala, dayı ve teyzesine.
- 3) Kendi dayı ve amca çocuklarına.
- 4) Kendi erkek kardeşinin çocuklarına.
- 5) Kendi kocasının erkek ve kız kardeşine.
- 6) Kendisinin veya kocasının kız kardeşinin çocuklarına.
- 7) Kocasının dayı, teyze, amca ve halasına.
- 8) Kendi kocasının diğer karısından olan torununa.

2485- İnsanın halasının veya teyzesinin kızına süt veren kadın, insana mahrem olmaz; fakat müstehap ihtiyat gereği onunla evlenmekten sakınmadır.

2486- İki karısı olan bir kimsenin karılarından biri, diğerinin amcası oğluna süt verirse, amcasının oğlu süt içen kadın, kendi kocasına haram olmaz.
SÜT VERME aDaBI

2487- Çocuğa süt emzirme hususunda herkesten daha iyi olan, çocuğun kendi annesidir. Uygun olanı da annenin verdiği süt karşılığında kocasından ücret almamasıdır. Ancak, kocasının ücret vermesi iyidir. Eğer anne, sütanneden daha çok ücret isterse, kocası, çocuğu ondan alıp sütanneye verebilir.

2488- Sütannenin, İmamiyye Şiası yani, on iki Ehlibeyt İmamları'nı kabul eden, akıllı, iffetli ve güzel yüzlü birisi olması müstehaptır. Aklı az, on iki Ehlibeyt İmamları'nın Şiası olmayan, çirkin yüzlü, kötü ahlaklı ve zina zâde olması ise mekruhtur. Yine zina ederek ocuk dünyaya getiren bir kadının sütanne olarak tutulması da mekruhtur.
SÜT VERMEKLE İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

2489- Kadınların [gelişi güzel] her çocuğa süt vermesini önlemek müstehaptır. Zira kimlere süt verdiğinin unutulması mümkündür ve bu nedenle de sonraları mahrem olan iki kişinin birbirleriyle evlenme ihtimali vardır.

2490- Süt emme vasıtasıyla birbirlerine akraba olan kimselerin birbirlerine karşı hürmetli ve saygılı davranmaları müstehaptır. Fakat bunlar birbirlerinden miras alamazlar. Nitekim kendi akrabalarıyla olan akrabalık hakkı da, bunların arasında söz konusu değildir.

2491- Mümkün olduğu taktirde, çocuğa tam iki yıl süt vermek müstehaptır.

2492- Eğer kadın süt verdiğinden dolayı kocasının hak-kını zayı etmiyorsa, kocasının izni olmaksızın başka birinin çocuğuna süt verebilir. Ama bir çocuğa süt vermek,

kadının kendi kocasına haram olmasına neden olacaksa, o çocuğa süt vermesi câiz değildir. Meselâ kocası, süt emen bir kızı kendine nikâhlanmış olursa, kadın o çocuğa süt ver-memelidir. Çünkü o çocuğu emzirdiği takdirde, kadın kocasının kayın validesi sayılır ve bu nedenle de kocasına haram olur.

2493- Eğer bir kimse, kardeşinin hanımı (=yengesi) ile mahrem olmak isterse, süt emen bir kız çocuğunu müt'a nikâhıyla örneğin, iki günlüğüne kendisine nikâhlanmalı ve bu iki gün içinde 2474. hükümde açıklanan şartlara riayet ederek süt emzirmesi için yengesine vermelidir.

2494- Evlilik akdi okunmadan önce erkek, kadının ken-di sütkardeşi ve dolayısıyla da kendisine haram olduğunu meselâ, annesinin sütünü emdiğini söyler ve onun bu sözünü tasdik etmek de mümkün olursa, o kadınla evlene-mez. Şayet nikâh akdinden sonra söyler ve kadın da onun sözlerini kabul ederse, nikâh batıl olur. Bu durumda eğer erkek onunla cinsel ilişki kurmamışsa, kadına mihrini ödemesi gerekmez. Hatta onunla ilişkide bulunur ve kadın o anda erkeğe haram olduğunu biliyorduyorsa, yine de erkeğin üzerine mihr farz değildir. Ama eğer kadın o adama haram olduğunu ilişkiden sonra bilirse, erkek benzeri kadınlara verilen mihr miktarını o kadına vermelidir.

2495- Evlilik akdi okunmadan önce kadın, erkeğin süt emmek suretiyle kendisine haram olduğunu söyler ve onu tasdik etmek de mümkün olursa, o erkekle evlenemez. Eğer nikâhtan sonra söylerse, önceki hükümde açıklandığı şekliyle erkeğin nikâhtan sonra o kadının kendisine haram olduğunu söylemesi gibidir.

2496- Mahrem olmaya sebep teşkil eden süt verme, iki yolla sabit olur:

- 1) İnsanın, sözlerine yakın edeceği bir grubun haber vermesiyle.
- 2) İki adil erkeğin veya dört adil kadının şahitliğiyle.

Ancak bunlar, sözlerinde süt vermenin şartlarına da değinmelidirler. Meselâ, "Biz filan çocuğun filan kadının göğsünden yirmi dört saat süt emdiğini ve bu arada başka bir şey yemediğini gördük." şeklinde söylemelidirler. Ayrıca 2474. hükümde belirtilen şartları da açıklamalıdır. Ama eğer şartları bildikleri belli olur, bu konuda da görüşleri farklı olmaz, erkek ve kadınla da görüşleri çelişmezse, şartları açıklamaları gerekmez.

2497- Eğer çocuğun, mahrem olmaya sebep olacak ka-dar süt emip emmediğinden şüphe edilir veya o miktar süt emdiği zannedilirse, çocuk hiç kimseye mahrem olmaz. Ama yine de en iyisi ihtiyat etmektir. [Yani, süt emme sonucu mahrem olanlar, onunla evlenmemeli ve de ona kendi mahremleri gibi bakmamalıdır.]

talâk HÜKÜMLERİ

2498- Karısına talâk veren (=boşayan) erkeğin, akıllı ve farz ihtiyat gereği baliğ de olması gerekir. Ayrıca, bu işi kendi istek ve ihtiyarı üzere yapmalıdır. Eğer karısını boşama-sı için onu mecbur ederlerse, talâk batıldır. Yine boşarken boşamayı kastetmelidir. Dolayısıyla talâk akdini şakayla söylemişse, sahih değildir.

2499- Kadın, boşama anında hayız ve nifas kanından temizlenmiş olmalı ve kocası da temizlendikten sonra veyahut o temizlikten önceki hayız veya nifas hâlinde kadınla cinsel ilişkide bulunmamış olmalıdır. Bu iki şartın tafsilatı ilerdeki hükümlerde açıklanacaktır.

2500- Hayız veya nifas hâlinde bulunan bir kadını boşamak, üç durumda sahihtir.

1) Kocası, evlendikten sonra kadınla cinsî ilişki kurmamış olursa.

2) Kadın hamile olursa. Şayet hamile olduğu belli olmaz, koca da hayız hâlinde karısını boşar ve daha sonra ha-mile olduğu anlaşılırsa, sakıncası yoktur.

3) Kadının kocası uzakta olur, hayız ve nifastan temizlenip temizlenmediğini anlaması imkânsız veya zor olursa.

2501- Hayız kanından temizlendiğini bilerek karısını boşayan kimse, sonradan hayız hâlinde iken boşadığını anlarsa, okuduğu talâk akdi geçersizdir. Fakat hayızlı olduğunu bildiği hâlde karısına talâk verir ve daha sonra temiz olduğunu anlarsa, talâk sahihtir.

2502- Karısının hayız veya nifas hâlinde olduğunu bilen bir kimse, ondan uzaklaşır örneğin, yolculuğa çıkar ve [yolculukta] karısını boşamak isterse, normalde kadınların hayız veya nifastan temizlenmeleri için gerekli olan müddet süresince sabretmelidir.

2503- Uzakta olup karısını boşamak isteyen kimse, eğer karısının hayız veya nifas hâlinde olup olmadığından haber alabilecek durumda olursa, onun bu bilgisi karısının hayız âdetine veya şeriat tarafından belirtilen diğer ölçülere dayansa bile, normalde kadınların hayız veya nifastan temizlenmesi için gereken müddet süresince sabretmelidir.

2504- Hayız veya nifastan temizlenmiş karısıyla cinsî ilişkide bulunup, daha sonra da boşamak isteyen kimse, kadının ikinci defa hayız görüp temizlenmesine kadar beklemelidir. Ancak, dokuz yaşını doldurmamış, hamile olan veya yeis yaşına ulaşan [yani, artık hayız kanı görmeyen] karısını ilişki kurduktan sonra boşarsa, sakıncası yoktur. Yeis yaşı ise, seyit (=Kureyş kabilesinden) olan kadınlarda altmış, seyit olmayan diğer kadınlarda da elli yaşını tamamlamaktır.

2505- İnsan, hayız veya nifas kanından temizlenmiş karısıyla ilişki kurduktan sonra o temizlik hâlinde onu boşarsa, boşadıktan sonra talâk anında hamile olduğu anlaşılırsa, sakıncası yoktur.

2406- Hayız veya nifas kanından temizlenmiş karısıyla cinsel ilişki kurduktan sonra yolculuğa çıkar ve yolculukta da onu boşamak isterse, kadının normalde o temizlikten sonra kan görüp tekrar temizlenmesine kadar sabretmelidir.

2507- Herhangi bir hastalık nedeniyle hayız olmayan karısını boşamak isteyen kimse, ilişki kurduğu andan itibaren üç ay onunla cinsel ilişkiye girmekten sakınmalı ve daha sonra boşamalıdır.

2508- Talâk akdi, iki adil erkeğin duyacağı şekilde sahih Arapça olarak okunmalıdır. Talâk akdini kocanın kendisi okumak ister ve kansının da adı örneğin Fatıma olursa, şöyle demelidir: (زَوْجَتِي فَاطِمَةُ طَالِقٌ) (Karım Fatıma boştur.) Şayet erkek başkasını vekil tayin etmişse, vekil şöyle demelidir: (زَوْجَةُ مُوَكَّلِي فَاطِمَةُ طَالِقٌ) [Müvekkilimin karısı Fatıma boştur.]

2509- Müt'a nikâhıyla örneğin, bir aylık veya bir yıllık süre üzere evlenen bir kadının talâkı yoktur. Çünkü o kadının boş olması, o müddetin bitmesi veya erkeğin geri kalan müddeti ona bağışlaması yani, "(Müt'a akdinde belirttiğimiz) müddeti sana bağışladım." demesi ile gerçekleşir. Bu iş için de birilerini şahit tutmak veya kadının hayızdan temizlenmiş olması şart değildir.

TALÂK İDDETİ

2510- Dokuz yaşını doldurmamış kızla, yeis yaşına ulaşan kadının iddeti yoktur. Yani kocası onunla cinsî ilişki kurmuş olsa bile, boşandıktan sonra hemen evlenebilir.

2511- Dokuz yaşını dolduran ve yeis yaşına ulaşmayan bir kadın, kocası kendisiyle ilişki kurduğu takdirde talâktan sonra iddet beklemelidir. Yani temizken boşanan kadın, iki defa âdet görünceye kadar sabreder, temizlenip üçüncü kez âdet görünce de iddeti tamam olur ve artık kocaya gidebilir. Fakat [evlendikten sonra] kocası cinsel ilişkide bulunmadan önce onu boşarsa, iddet beklemez, yani boşanır bo-şanmaz evlenebilir.

2512- Hayız gören kadınların yaşında olup, asla hayız görmeyen bir kadını kocası cinsel ilişki kurduktan sonra boşarsa, talâktan sonra üç ay iddet beklemelidir.

2513- İddet bekleme süresi üç ay olan bir kadının boşanması ayın başında olmuşsa, kamerî üç ay yani, ayın görüldüğü günden itibaren üç aya kadar iddet beklemelidir. Eğer ayın ortasında boşanmışsa, o ayın kalan kısmı ile ondan sonraki iki ayı ve dördüncü ayın da yarısına kadar id-det beklemelidir. Meselâ, yirmi dokuz günle tamamlanan kamerî bir ayın yirminci gününün akşam vaktinde boşanan bir kadın, o aydan kalan dokuz günü, ondan sonraki iki ayı ve dördüncü ayın da yirminci gününe kadar iddet beklemelidir. Birinci aydan beklediği iddet miktarının [yani dokuz günün] otuz gün olması için de, dördüncü ayın yirmi birinci gününe kadar iddet bekleme müstehap ihtiyattır.

2514- Eğer hamile bir kadını boşarlarsa, onun iddeti, çocuğun dünyaya gelmesine veya düşmesine kadardır. Buna göre örneğin, boşandıktan bir saat sonra çocuk dünyaya gelirse, iddeti tamam olur.

2515- Dokuz yaşını doldurup, yeis yaşına ulaşmayan bir kadın örneğin, bir aylık veya bir yıllık süre üzere müt'a nikâhıyla evlenir ve kocası onunla cinsî temas kurduktan sonra akitte belirlenen müddet tamam olur veya kocası geriye kalan müddeti ona bağışlarsa, eğer kadın âdet görüyorsa, iki defa âdet görünceye kadar ve eğer âdet görmüyorsa, kırk beş gün kocaya gitmekten sakınmalıdır.

2516- Talâk iddetinin başlangıcı, talâk akdinin okunmasından hemen sonradır; kadın boşandığını bilse de bilmese de iddeti o andan itibaren başlar. Dolayısıyla iddet süresi tamamlandıktan sonra, kendisini boşadıklarını öğrenen kadının bir daha iddet bekleme gerekmez.

vefat iddeti

2517- Kocası ölen bir kadın, müt'a nikâhıyla evlenmiş olsa, yeis yaşına ulaşıya veya kocası onunla cinsî ilişki kur-mamış olsa bile, hamile olmadığı takdirde dört ay on gün iddet beklemeli, yani kocaya gitmekten sakınmalıdır. Ancak kadın hamile olursa, doğuma kadar iddet beklemelidir. Şayet dört ay on gün tamamlanmadan önce çocuk dünyaya gelirse, kocasının ölümünden itibaren dört ay on gün geçinceye kadar sabretmelidir. Bu durumlarda beklenilmesi gereken iddete "vefat iddeti" denir.

2518- Vefat iddeti beklemekte olan bir kadının, renkli elbise giymesi, sürme çekmesi ve süs sayılan diğer işleri de yapması haramdır.

2519- Kocasının [belli bir günde] öldüğünü kesin olarak bilen bir kadın, vefat iddeti bekledikten sonra kocaya gider ama kocasının daha sonra öldüğü ortaya çıkarsa, [derhal] ikinci kocasından ayrılmalıdır. Eğer hamile olursa, talâk iddetinde belirtilen miktarda, ikinci kocası için talâk iddeti ve daha sonra birinci kocası için de vefat iddeti beklemelidir. Ama eğer hamile olmazsa, ilkönce birinci kocası için vefat iddeti, daha sonra ikinci kocası için de talâk iddeti beklemelidir.

2520- Vefat iddetinin başlangıcı, kadının, kocasının ö-lümünden haberdar olduğu zamandır.

2521- İddetinin bittiğini iddia eden kadının sözü iki şartla kabul edilir:

1) Töhmets altında olmaması.

2) Talâktan veya kocasının ölümünden, iddet süresinin bittiğini mümkün kılacak kadar bir zamanın geçmiş olması.

BÂİN TALÂK VE RİC'Î TALÂK

2522- Bâin talâk, kocanın [iddet süresi dolmadan önce bile, ancak yeni bir nikâh ve mihr tayini ile boşadığı karısına dönebileceği ve] karısını boşadıktan sonra bir daha ona dönme hakkının olmadığı talâktır. Şöyle ki, nikâh akdi okumaksızın onu tekrar kadınlığa kabul edemez. Bâin talâk beş kısımdır:

1) Dokuz yaşını doldurmamış kızın talâkı.

2) Yeis yaşına ulaşmış, yani seyit ise altmış yaşını, seyit değilse elli yaşını doldurmuş kadının talâkı.

3) Nikâhtan sonra kocası kendisiyle cinsî ilişki kurmamış olan kadının talâkı.

4) Bir koca tarafından üç defa boşanmış bir kadının üçüncü talâkı.

5) Hükümleri ilerde açıklanacak olan hul' ve mübarat talâkı.

Bunlar dışındaki boşamalar ise ric'î talâktır[84], yani talâktan sonra kadın iddet içindeyken, kocası ona dönebilir.

2523- İnsanın, ric'î talâk ile boşadığı karısını, boşanma zamanı oturduğu evden çıkarması haramdır. Ama geniş fıkıh kitaplarında belirtilmiş bazı durumlarda onu evden çıkarmanın sakıncası yoktur. Bunun gibi kadının da gereksiz işler için dışarı çıkması haramdır.

Ric'î talâkın HÜKÜMLERİ

2524- Ric'î talâkta erkek, [iddet içinde] iki yolla karısına dönebilir:

1) Onu tekrar kendisine karı olarak kabul ettiği anlamına gelen bir sözle.

2) Dönüş yaptığını ifade eden bir işle.

2525- Erkeğin karısına dönmesi için şahit tutması veya karısına haber vermesi gerekmez. Hatta hiç kimsenin anlamayacağı bir şekilde, "Ben karıma döndüm." derse, sahihtir.

2526- Karısını ric'î talâkla boşayan erkek, ondan bir mal alıp, bir daha ona dönmek üzere sulh [anlaşma] yapsa bile, [iddet içinde] karısına dönüş yapma hakkı zâyi olmaz.

2527- Eğer bir kadını iki kez boşayıp [iddet içinde] tekrar ona döner veya iki kere boşadıktan sonra [iddet bitince] tekrar yeni bir akitle onu nikâhlarsa, üçüncü talâktan sonra o kadın artık o erkeğe haram olur. [Bu kadının tekrar ona helâl olması için başka erkekle evlenmesi gerekir. Dolayısıyla kadın başka bir erkekle evlenip ayrılmadıkça, onu üç defa boşayan erkeğe dönmesi mümkün olmaz. Ne var ki kadın] üçüncü talâktan sonra başka birisiyle evlenirse, [ancak] dört şartla birinci kocasına helâl olur:

1) İkinci kocanın nikâhı daimî olmalıdır. Ama eğer bir aylık veya bir yıllık gibi bir süre için onunla müt'a nikâhı yaparsa, müddet bitip ayrıldıktan sonra birinci kocası ile evlenemez.

2) İkinci kocası baliğ olup, onunla cinsî ilişki kurmalı, farz ihtiyat gereği inzal (=meni getirme olayı) da gerçekleşmelidir.

3) İkinci kocası onu boşamalı veya ölmelidir.

4) İkinci koca onu boşarsa, kadının talâk iddeti; ölürse de vefat iddeti tamam olmalıdır.

HUL' TALÂKı

2528- Kocasına meyli olmayan ve mihrini veya kendisine ait olan malını kendisini boşaması için kocasına bağışlayan bir kadının boşanmasına "Hul' talâkı" denir.

2529- Hul' talâkı ile karısını boşamak isteyen kocanın karısının adı örneğin Fatıma ise şöyle demesi gerekir:

(زَوْجِي فَاطِمَةَ خَالَعْتُهَا عَلَى مَا بَدَّلْتُ هِيَ طَالِقٌ)

(Karım Fatıma'yı bağışladığı şey karşılığında hul' talâkı ile boşadım; o boştur.)

2530- Bir kadın, mihrini kocasına bağışlaması için bir kimseye vekâlet verir, koca da aynı adamı, karısını boşaması için vekil tayin eder ve kocanın ismi Muhammed, kadının da ismi Fatıma olursa, vekil tayin edilen kimse talâk akdini şu şekilde okur:

[عَنْ مُوَكَّلَتِي فَاطِمَةَ بَدَلْتُ مَهْرَهَا لِمُوَكَّلِي مُحَمَّدٍ لِيَخْلَعَهَا عَلَيْهِ] (٨٥)

Daha sonra ara vermeden devam eder:

[زَوْجَةُ مُوَكَّلِي خَالَعْتُهَا عَلَى مَا بَدَلْتُ هِيَ طَالِقٌ] (٨٦)

Eğer kadın, kendisini boşaması için kocasına mihrinin dışında başka bir şey vererek bir kimseyi vekil tayin ederse, vekil, "mehreha=mihri" kelimesi yerine akitte o şeyin kendisini söylemelidir. Meselâ kadın yüz lira bağışlamışsa, vekil; "miete lîreten=yüz lirayı bağışladım." demelidir.

MÜBARAT TALÂKI

2531- Karı-koca birbirlerini istemedikleri takdirde, kadın kendisini boşaması için kocasına malından bir miktarını [veya mihrini] verirse, o talâka "mübarat talâki" denir.

2532- Mübarat talâkıyla karısını boşamak isteyen kocanın karısının adı örneğin Fatıma ise, şöyle demelidir:

(بَارَأْتُ زَوْجَتِي فَاطِمَةَ عَلَى مَهْرِهَا فَهِيَ طَالِقٌ)

Yani, karım Fatıma'yı mihri mukabilinde mübarat ettim [ondan berî oldum], artık o boştur.

Eğer başka birini vekil ederse, vekilin şöyle demesi gerekir: [87] (بَارَأْتُ زَوْجَةَ مُوَكَّلِي فَاطِمَةَ عَلَى مَهْرِهَا فَهِيَ طَالِقٌ)

Her iki durumda da eğer (عَلَى مَهْرِهَا = alâ mehriha keli-mesi yerine بِمَهْرِهَا = bimehriha) derse, sakıncası yoktur.

2533- Mübarat ve hul' talâklarının akitlerini sahih Arapça ile okumak şarttır. Ama kadının, malını [veya mihri-ni] kocasına bağışlaması için Türkçe, "Boşanmak için filan malı sana bağışladım." demesinde herhangi bir sakınca yoktur.

2534- Eğer kadın, hul' veya mübarat talâkı iddeti içindeyken kendi bağışladığından vazgeçerse, kocası dönüp ni-kâh akdi okumaksızın tekrar onu kendi karısı yapabilir.

2535- Mübarat talâkında, talâk için aldığı mal, mihr-den fazla olmamalıdır. Ama hul' talâkında fazla olursa, sakıncası yoktur.

TALÂKLA İLGİLİ DİĞER hükümler

2536- İnsan, namahrem olan bir kadınla, kendi karısı zannederek cinsel ilişkide bulunursa, ister kadın onun kendi kocası olmadığını kesin olarak bilsin veya kocası olduğunu zannetsin, iddet beklemesi gerekir.

2537- İnsan, kendi karısı olmadığını bildiği bir kadınla zina ederse, kadın, onun kendi kocası olmadığını bilmese bile, farz ihtiyat gereği iddet beklemelidir.

2538- Eğer erkek, bir kadını kocasından boşanıp kendisiyle evlenmesi için aldatırsa, o kadının talâkı ve [bu erkekle yapılan] nikâhı sahih olsa da her ikisi büyük günah işlemiş olurlar.

2539- Eğer kadın nikâh akdi içerisinde; "kocasının yolculuğa çıktığı veya örneğin altı ay nafakasını temin etmediği takdirde, boşama yetkisinin kendinde olacağına" dair şart koşarsa, kadının bu şartı batıldır. Ancak kadın; "erkek yolculuğa çıktığı veya meselâ altı ay nafakasını temin etmediği takdirde, onun tarafından kendisine talâk vermek için vekil olacağına" dair şart koşar, erkek de yolculuğa çıkar veya altı ay onun nafakasını temin etmez ve böylece [vekil olan] kadın kendisini boşarsa, talâk akdi sahihtir.

2540- Kocasını kaybolmuş bir kadın evlenmek isterse, adil bir müçtehidin yanına gidip onun emrine göre amel et-melidir.

2541- Delinin babası ve babasının babası, eğer maslahat olursa, onun karısını boşayabilirler.

2542- Eğer baba veya babanın babası, baliğ olmayan kendi çocuğunu müt'a nikâhıyla evlendirir ve belirlenen müddetin bir bölümü de çocuğun mükellef olmasından bir süre sonraya kadar olursa, meselâ on dört yaşındaki çocuğu için iki yıllığına bir kadını müt'a yaparsa, çocuğun yararına olduğunda, o kadının müddetini bağışlayabilirler. Ama onun daimî nikâhla evlendiği karısını boşayamazlar.

2543- Bir kimse, şeriatta belirtilen ölçüler gereğince adil olarak kabul ettiği iki kişi huzurunda karısını boşarsa, farz ihtiyat gereği o iki kişiyi adil olarak kabul etmeyen başka birisi, o kadını ne kendisi, ne de bir başkası için nikâhlanmamalıdır.

2544- Karısının haberi olmadan onu boşayan kimse, karısı olduğu zamanlardaki gibi onun masraflarını karşılar örneğin, bir yıl sonra karısına; "Seni bir yıl önce boşadım." der ve bunu da şer'î yolla kanıtlarsa, o müddet içinde kadın için hazırladığı ve kadının harcamadığı şeyleri ondan geri alabilir; ama harcadıklarını ondan isteyemez.

GASP HÜKÜMLERİ

Gasp; başkasına ait bir malı veya hakkı tecavüz yoluyla haksız yere zorla almak demektir. Gasp etmek, kıyamet günü insanın çetin azaba maruz kalmasına sebep olan büyük günahlardan birisidir. Resul-i Ekrem'den (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir: "Kim, başkasının arazisinden bir karış yer gasp ederse, kıyamet gününde o yeri yedi tabakasıyla birlikte halka gibi onun boynuna takarlar."

2545- İnsan, mescit, medrese, köprü ve umum için inşa edilen diğer yerlerden halkın istifade etmesini önlerse, onların hakkını gasp etmiş olur. Hatta camiye önce gelip, kendisi için bir yer ayıran kimsenin yerini bir başkası alır ve orada oturarak onun istifade etmesine engel olursa, ihtiyatla uyuşan ihtimal gereği bu da gasp sayılır.

2546- Borcun ödenmemesi hâlinde, alacağını tahsil edebilmesi için rehin olarak insanın alacaklıya verdiği mal, [hiçbir tasarruf edilmeksizin] onun yanında kalmalıdır. Dolayısıyla borçlu olan kimse, borcunu ödmeden önce ipotek edilen malı alacaklıdan geri alırsa, onun hakkını gasp etmiş olur.

2547- İpotek edilen mal, birileri tarafından gasp edilirse, hem mal sahibi, hem de alacaklı o malı gasp edenden tahsil edebilir. O mal, gasp edenden geri alındığında, tekrar rehin olarak alacaklının yanında kalır. Şayet o mal telef olur, ama bedeli alınırsa, ipotek olarak alacaklıya verilir.

2548- İnsan, gasp yoluyla aldığı malı sahibine geri vermeli, zâyi etmişse de bedelini ödemelidir.

2549- Gasp yoluyla alınan maldan bir menfaat elde edilir örneğin, gasp edilen koyun yavrularsa, o da mal sahibine aittir. Bunun gibi bir evi gasp eden kimse, onda oturmasa bile kirasını vermelidir.

2550- Çocuk veya deliden gasp edilen şey, onların velisine iade edilmeli, telef olmuşsa da bedeli verilmelidir.

2551- Bir şeyi iki kişi birlikte gasp etmiş olurlarsa, tek başına gasp edecek durumda olsalar bile, her biri ancak gasp ettiği ölçüde tazminat öder.

2552- Gasp edilen şeyi, örneğin buğdayı, arpa gibi baş-ka bir şeyle karıştırırlarsa, onları ayırmak mümkün olduğu takdirde, zahmeti gerektirse de ayırmaları ve sahibine geri vermeleri gerekir.

2553- Altın ve gümüş bir kap veya bulundurulması caiz olan [ve altın ya da gümüşten yapılan] başka bir şey gasp yoluyla alınır ve daha sonra tahrip edilirse, gasp eden kimsenin tazminat yani o malın kendisini tamir parasıyla birlikte ödemesi gerekir. Hatta tamir için verilen ücret, tahrip sonucu o şeyin eksilen fiyatından az olursa, doğan bu fiyat farkı da sahibine verilmelidir. Tamir ücreti vermemek için onu önceki durumu gibi yapacağını söyleyen gâsıbın teklifini mal sahibi kabul etmek zorunda değildir. Bunun gibi mal sahibi de gasp eden kimseyi tahrip olan malı tamir etmeye zorlayamaz.

2554- Gasp ettiği şeyde bazı değişiklikler yaparak onu önceki hâlimden daha iyi bir hâle getirir örneğin, gasp yoluyla aldığı bir altın parçasından küpe yaparsa, eğer mal sahibi malın bu şekilde iade edilmesini isterse, o şekilde vermeli ve bu tadilat dolayısıyla da çektiği zahmetler için ücret talebinde bulunmamalıdır. Hatta mal sahibinin izni olmaksızın onu eski hâline getirme hakkına sahip değildir. Eğer sahibinin izni olmadan onu eski hâline getirirse, tazminat ödemesi gerekir. Yani hem malın kendisini, hem tamir ücretini ve hem de tamir için verilen bu ücretin onun yapılmışıyla yapılmamış arasında farktan az olması hâlinde fiyat farkını mal sahibine vermelidir.

2555- Gasp edilen şey, önceki hâlimden daha iyi olacak şekilde değiştirilir ve mal sahibi de önceki hâline getirilmesini isterse, gasp edenin onu önceki hâline getirmesi farzdır. Hatta tadilat nedeniyle, öncesine göre fiyatında bir eksilme söz konusu olursa, fiyat farkını da ödemelidir. Meselâ insan, gasp ettiği altından küpe yapar, sahibi de

onu önceki hâline getirmesini isterse, erittikten sonra, onun kıymeti küpe yapılmadan önceki kıymetinden az olursa, aradaki fiyat farkını vermelidir.

2556- Gasp ettiği bir arazide ziraat yapar veya ağaç dikerse, ziraat, ağaç ve onlardan elde edilen ürün onun kendi malıdır. Fakat arazi sahibi, ekinin veya ağaçların arazide kalmasına razı olmazsa, ziraat veya ağaç sahibi zarara uğrasa bile, ekini veya ağaçları hemen araziden söküp çıkartmalı, kullandığı sürenin kirasını ödemeli ve arazide oluşan bozuklukları örneğin, söktüğü ağaçların yerinde meydana gelen çukurları doldurarak düzeltmelidir. Eğer bunlar vasıtasıyla arazinin kıymetinde öncesine oranla azalma olursa da, fiyat farkını ödemelidir. Gasp eden kimsenin, araziye kendisine satması veya kiraya vermesi için arazi sahibini mecbur etmeye hakkı olmadığı gibi, arazi sahibi de o yerdeki ziraat veya ağaçları kendisine satması için gasp eden kimseyi zorlayamaz.

2557- Arazi sahibi, ekinin veya ağaçların arazide kalmasına razı olursa, gasp eden kimsenin ekin veya ağaçlarını sökmeye gerekmez. Ama gasp ettiği andan itibaren, arazi sahibinin razı olduğu ana kadar geçen müddetin kirasını vermelidir.

2558- Gasp edildikten sonra telef olan bir şeyin sığır ve koyun gibi parçalarının farklı fiyatı olursa, örneğin etine bir fiyat, derisine de başka bir fiyat verilirse, onun fiyatı ödenmelidir. Eğer o malın piyasadaki fiyatı fark etmişse, telef edilen günün fiyatı üzerinden hesaplanıp verilmelidir.

2559- Gasp edildikten sonra zâyi olan şey, arpa ve buğday gibi parçaları arasında fiyat farkı olmayan bir türden olursa, gasp edilen cinsin misli verilmelidir. Ancak verilen cinsin özellikleri, zâyi olan cinsin özellikleri ile aynı olmalıdır.

2560- Koyun gibi parçaları arasında fiyat farkı olan bir şey gasp edildikten sonra telef olur ve piyasa fiyatı da fark etmezse, [o fiyat üzerinden verilmelidir. Fakat] gasp eden kimsenin yanında bulunduğu süre içinde beslenerek semizleşir ve bu durumdayken telef olursa, semiz hâli üzerinden bedeli ödenmelidir.

2561- Gasp ettiği bir şeyi başka birisi de ondan gasp eder ve zayi olursa, mal sahibi o malın bedelini istediğinden alabilir. Fakat ikinci gasp, malı birinci gaspa geri çevirir ve onun yanında zayi olursa, mal sahibi ikinciden tazminat talebinde bulunamaz.

2562- Alıcı ile satıcı, uyulması gereken şartlardan birini ihlâl ederek alışveriş yaparlarsa örneğin, tartıyla alınıp satılan bir şeyi tartmadan muameleye tâbi tutarlarsa, muamele batıl olur. Fakat muameleyi göz önünde bulundurmada birbirlerinin malında tasarruf etmeye razı olurlarsa, sakıncası olmaz. Aksi hâlde, birbirlerinden aldıkları mal gasp edilmiş mal gibidir; ellerindeki malı hemen birbirlerine iade etmeleri gerekir. Hatta her birinin malı diğerinin elinde telef olursa, ister muamelenin batıl olduğunu bilsinler, ister bilmesinler aldıklarının bedelini karşı tarafa ödemelidirler.

2563- İnsan, bir malı görmesi veya bir müddet yanında bulundurup beğendiği takdirde satın alması için satıcıdan alır ve telef ederse, onun bedelini sahibine vermelidir.

BULUNAN MALIN HÜKÜMLERİ

2564- Bir malı bulan kimse, onda, sahibini bulmaya yarayacak herhangi bir alamet bulmazsa, farz ihtiyat gereği onu sahibi adına sadaka vermelidir.

2565- İnsan, bir dirhem[88] miktarından az olan ve üzerinde alâmet bulunan bir malı bulursa, eğer onun kime ait olduğunu bilir ama razı olup olmadığını bilmezse, sahibinin izini olmaksızın o malı kendisine alamaz. Fakat sahibi belli olmazsa, onu kendisine mülk edinmek üzere alabilir. Bu durumda telef olsa bile, [sahibi bulununca] onun bedelini ödemesi gerekmez. Hatta mülkiyetine geçirmek kastı olmaksızın alır ve hiçbir kusuru olmadan telef olursa, yine de onun bedelini vermesi farz olmaz.

2566- İnsan, üzerinde sahibini bulmaya yarayacak bir alameti olan ve değeri bir dirhem miktarına ulaşan bir malı bulursa, onun Müslümanların himayesi altında yaşayan zimmî bir kâfire ait olduğunu bilse bile, [sahibinin bulunması için] ilân etmelidir. Bulduğu günden itibaren bir haftaya kadar her gün bir defa, sonra bir yıla kadar haftada bir defa insanların toplanma yerlerinde duyurması yeterlidir.

2567- Malı bulan kimsenin bizzat kendisinin duyurması şart değildir; kendisi adına ilan etmesi için güvendiği bir kimseyi de yetkili kılabilir.

2568- Bir yıl süren ilana rağmen malın sahibi bulunmazsa, malı bulan kimse isterse onu sahibi bulunduğu takdirde bedelini ödemek kaydıyla kendisine alır, isterse de teslim etmek amacıyla sahibi bulununcaya dek kendi yanında bulundurur. Ancak, sahibi tarafından sadaka vermesi müstehap ihtiyattır.

2569- Bir yıl ilan etmesine rağmen malın sahibi bulunmaz ve sahibine teslim etmek amacıyla muhafaza ederken mal zayi olursa, eğer onu korumada ihmal veya aşırılık söz konusu olmazsa, tazminat ödemesi gerekmez. Ancak, onu kendisi için almış ya da sahibi adına sadaka vermiş olursa, zâmindir. [Yani, eğer sahibi sonradan bulunursa, bedelini ödemesi gerekir.]

2570- Bir malı bulan kimse, açıklanan şekilde bilerek ilan etmezse, günah işlemesinin yanı sıra yine de ilân etmesi farzdır.

2571- Bulûğ çağına ermemiş bir çocuk bir mal bulursa, onun yerine velisi ilân etmelidir.

2572- İlan edilen yılın içinde mal sahibinin bulunacağından umut kesilirse, farz ihtiyat gereği sadaka verilmelidir.

2573- İlan edilen yılın içinde telef olan malın korunmasında [ifrat veya tefrit yani] ihmal veya haddi aşmak söz konusu olursa, [sahibi bulununca] sahibine bedeli verilmelidir. Ancak, ihmal ve aşırılık söz konusu olmazsa, herhangi bir şeyin verilmesi farz değildir.

2574- Üzerinde belirtisi olup, bir dirhem miktarına ulaşan bir mal, ilan edildiği takdirde sahibinin kesinlikle bulunmayacağı bir yerde bulunursa, insan ilk günden itibaren onu duyurmaksızın sahibi adına sadaka verebilir. Ancak, sadaka verdikten sonra, sahibi ortaya çıkar ve sadaka verilmesine de razı olmazsa, onun bedelinin vermesi gerekir. Dolayısıyla, verilen sadakanın sevabı artık malı bulup sadaka veren kimseye ait olur.

2575- Bulduğu bir şeyi kendi malı zannederek alır ve daha sonra kendisine ait olmadığını anlarsa, yine de bir yıl süreyle ilan etmesi gerekir.

2576- İlan ederken bulunan şeyin cinsini söylemek şart değildir; yalnızca bir şeyin bulunduğu duyurulursa ye-terlidir.

2577- Bulunan malın kendisine ait olduğunu iddia eden kimseye o mal ancak, insana kesin bilgi verecek özelliklerin izah edilmesi hâlinde verilir. Fakat özellikleri izah ettikten sonra, insanda sadece malın ona ait olduğu zannı oluşursa, bulan kimse o malı ona verip vermemekte serbesttir.

2578- Değeri bir dirhem miktarında olan bir malı bulduktan sonra ilan etmez; ama mescide veya halkın toplanma yerlerinden olan bir başka yere bırakır ve neticede orada telef olur veya bir başkası tarafından alınırsa, onu bulan kimse bedelini vermekle yükümlüdür.

2579- Kaldığı zaman bozulacak cinsten olan bir şeyi bulan kimse, onu ancak kalabileceği en son zamana kadar muhafaza etmelidir. Daha sonra fiyatını tespit ederek ya kendisine alır veya bir başkasına satar ve her iki durumda da parasını sahibi adına muhafaza eder. Ancak, müstehap ihtiyat gereği kendisine satın alırken veya bir başkasına satarken, mümkün surette şer'î hâkimden izin almalıdır. Fakat her hâlükârda bir yıl süre ile onu duyurmalıdır. Bu arada eğer onun sahibi bulunursa, parayı ona teslim eder, aksi takdirde onun adına sadaka verir. Yine de farz ihtiyat gereği sadaka vermek için şer'î hâkimden izin almalıdır.

2580- İnsan, sahibini bulup malı kendisine teslim etmek amacıyla bulduğu şeyi abdest alırken veya namaz kılarken üzerinde bulundurursa, sakıncası olmaz.

2581- Bir kimsenin ayakkabılarını alıp, yerine başka bir ayakkabı bırakmışlarsa, bakılır: Eğer kalan ayakkabının kendi ayakkabısını alan kimseye ait olduğunu bilir ve sahibinin bulunmasından ümitsiz olur veya sahibini bulmak onun için meşakkat gerektirirse, kendi ayakkabıları yerine onları alabilir. Ama onların kıymeti kendi ayakkabısından fazla olursa, sahibi bulunduğu zaman fiyat farkını ona ödemesi, sahibinin bulunmasına ümidi olmadığı takdirde de şer'î hâkimin izniyle sahibi adına sadaka vermesi gerekir. Fakat orada kalan ayakkabıların kendi ayakkabılarını götüren kimseye ait olmadığına ihtimal verirse, bu ayakkabı, sahibi bilinmeyen malın hükmüne tâbi olur, yani sahibini bulmak için araştırma yapar, bulmaktan umudu kesilince de sahibinden taraf sadaka olarak fakirlere verir.

2582- İnsan, kıymeti bir dirhemden az olan bir malı bulduktan sonra onu kendisine almaz ama cami ve benzeri gibi bir yere bırakır ve bir başkası onu oradan alırsa, bu mal alan kimse için helâldir.

HAYVAN KESME ve avlanma HÜKÜMLERİ

hayvan kesimi

2583- İster yabani olsun ister evcil, eti yenen hayvanın başı daha sonraki hükümlerde açıklayacağımız şer'î usûle göre kesilirse, hayvanın can vermesiyle eti helâl ve pak

olur. Ama insanın cinsî ilişkide bulunduğu hayvanla necaset yemeyi alışkanlık edinmiş, ancak istibrâ (=özel temizleme usûlü)[89] uygulanmamış hayvanın başı kesildikten sonra da eti helâl değildir.

2584- Ceylan, dağ keçisi, keklik gibi eti yenen yabani hayvanla önceden evcil olup, daha sonra kaçarak yabanileşmiş deve ve koyun gibi eti yenen hayvan, ilerde açıklanacak olan avlanma usûlüne uygun bir şekilde avlanırsa, pak ve helâl olur. Ancak koyun ve tavuk gibi eti yenen evcil hayvanlarla eğitilerek ehlileştirilen ve eti yenen yabani hayvanların eti, avlanmak suretiyle helâl ve pak olmaz.

2585- Eti yenen yabani hayvan, ancak uçabilecek veya kaçabilecek bir durumda olursa, avlanma yoluyla helâl ve temiz olur. Dolayısıyla, ceylan yavrusu ile uçamayan keklik yavrusu, avlanmak suretiyle helâl ve pak olmazlar. Hatta bir atışta ceylanla beraber onun kaçamayan yavrusu da vurulursa, ceylan helâl olur; ama yavrusu haramdır.

2586- Balık gibi akıcı kanı olmayan ve eti yenen bir hayvan kendi eceliyle ölürse, paktır; ama onun eti ye-nilmez.

2587- Yılan gibi akıcı kanı olmayan ve aynı zamanda da eti de yenmeyen bir hayvanın başını kesmekle eti helâl olmaz; ama ölüsü temizdir.

2588- Köpek ve domuz, avlanmak veya kesmek suretiyle pak olmadıkları gibi etlerini yemek de haramdır. Eti yenmeyen panter ile kurt gibi yırtıcı ve leş yiyen hayvanlar, şer'î usûle göre kesilir veyahut av aletleri olan ok ve benzeri bir şeylerle avlanırlarsa, pak olurlar; ama etleri yenilmez. Hatta av köpeği ile avlanmış olurlarsa, bedenlerinin pak olması da sakıncalıdır.

2589- Fil, ayı, maymun, fare ve yeraltında yaşayan yılan ile kertenkele gibi hayvanlar, akıcı kana sahip olur ve kendi eceliyle de ölürlerse, necistirler. Hatta onların başları kesilse bile yine de pak olmazlar. Ancak, kertenkele ile sansarın şer'î usûle göre kesildiklerinde, pak olmaları delilsizdir denemez [yani pak olurlar].

2590- Canlı bir hayvanın karnından ölü olarak çıkan veya çıkarılan bir yavrunun etini yemek haramdır.

HAYVAN KESME usûlü

2591- Hayvan kesme usûlü; onun boynunda bulunan dört büyük damarın, gırtlığın (=boğaz çıkıntısının) altından tamamen kesilmesidir; damarların yarılması ve yarıya kadar kesilmesi yeterli değildir.

2592- Bu dört damardan bazısını keserek hayvanın ölmesini bekleyip, daha sonra diğer damarlarını keserlerse, yeterli olmaz. Hatta genelde aralıksız kesilen bu dört damarı peş peşe kesmeyip, bazısını kestikten sonra henüz hayvan ölmeden önce geri kalan diğer damarlarını keserlerse bile, sakıncası vardır

2593- Koyunun boğazında olan ve kesilmesi gereken dört damarı kurt [gibi yırtıcı bir hayvan] onda bir şey bırakmayacak şekilde koparırsa, o koyunun eti haram olur. Ancak, boğazının bir miktarını parçalar ama dört damarı sağlam kalır veya vücudunun

başka bir yerini yaralarsa, eğer koyun henüz canlı olur ve belirtilen şer'î usûle uygun olarak da kesilirse, helâl ve temiz olur.

HAYVAN KESİMİNDE aranan ŞARTLAR

2594- Hayvan kesmenin beş şartı vardır:

1) Hayvanı kesen kimsenin, ister kadın olsun ister erkek, Müslüman olması ve Resul-i Ekrem'in (s.a.a) Ehlibeyt'i olan on iki İmama karşı da düşmanlık beslemiş (=Nasibî) olmaması gerekir. Müslüman birinin çocuğu olan mümeyyiz küçüğün, yani kötüyü iyiden ayırt eden çocuğun da hayvan kesmesi caizdir.

2) Hayvanın başı, demirden yapılmış [keskin] bir aletle kesilmelidir. Şayet demirden yapılmış bir alet bulunmaz ve kesilmediği takdirde de hayvan ölecek olursa, cam ve keskin taş gibi dört damarını koparacak kesici bir şeyle boğazlanabilir.

3) Keserken, hayvanın ön tarafı kibleye doğru yöneltilmelidir. Kible tarafına yöneltilerek kesilmesi gerektiğini bilen kimse, eğer bilerek, kibleye doğru kesmezse, hayvanın etini yemek haram olur. Ama eğer unuttur veya hükmü bilmez yahut kibleyi şaşırır ve kiblenin ne tarafa olduğunu bilmez ya da hayvanı kible tarafına yöneltmesi mümkün olmazsa, sakıncası yoktur.

4) Hayvanı keserken veya bıçağı hayvanın boğazına koyarken, kesenin kesme niyetiyle Allah'ın adını dile getirmesi gerekir. Besmele çekerek yalnızca "Bismillah" demesi yeterlidir. Fakat Allah'ın adını, kesme niyeti etmeksizin söylerse, o hayvan temiz olmadığı gibi eti de haram olur. Şayet besmeleyi unutmuş olursa, sakıncası yoktur.

5) Hayvan, kesildikten sonra, kesilirken canlı olduğunu bildirecek herhangi bir hareket yapmalıdır. Meselâ, gözünü kırpması, kuyruğunu oynatması veya ayağını kımıldatması yeterlidir.

DEVE KESME USÛLÜ

2595- Bir devenin can verdikten sonra temiz ve helâl olması için, onu keserken hayvan kesiminde belirtilen beş şartla birlikte [başka bir usûlün de uygulanması şarttır; şöyle ki] bıçağın veya demirden yapılmış keskin bir aletin, devenin boynu ile göğsü arasındaki çukur yere saplanması gerekir.

2596- Bıçağı devenin boyun boşluğuna saplamak istedikleri zaman, devenin ayakta olması daha iyidir. Ama vücudunun ön tarafı kibleye doğru olacak şekilde dizlerini yere koymuş veya yanı üzerine yatırılmış bir vaziyette bıçağı boyun boşluğuna saplamanın da sakıncası yoktur.

2597- Bıçağı devenin boyun boşluğuna saplamak yerine [diğer hayvanlar gibi] başını keserler veya koyun, sığır ve benzerlerini deve gibi bıçağı göğse yakın olan boyun boşluklarına saplayarak keserlerse, onların eti haram ve necis olur. Ancak, devenin dört boyun damarı kesilir, daha sonra canı çıkmadan önce açıklanan şekilde bıçak boyun boşluğuna batırılarak öldürülürse, onun eti helâl ve temiz olur. Yine bıçak sığır, koyun veya benzeri hayvanların önce boyun boşluklarına saplanır, daha sonra canları çıkmadan önce başları kesilirse, helâl ve temiz olurlar.

2598- Asi olan bir hayvanı belirtilen şer'î usûllere uygun olarak kesmek mümkün olmaz veya örneğin kuyuya düşer ve orada ölme ihtimali verildiğinden dolayı açıklanan şekilde kesilmesi mümkün olmazsa, eğer kılıç gibi keskinliği vücudu yaralayan bir şeyle vücudunda yara açarak o yaranın etkisinden can vermesi sağlanırsa, helâl olur. Fakat böyle bir hayvanın her ne kadar ön kısmını kible tarafına yöneltmek şart değilse de hayvan kesme hükmünde belirtilen diğer şartların mevcut olması gerekir.

HAYVAN KESMENİN MÜSTEHAPLARI

2599- Hayvan keserken birkaç şey müstehaptır:

1) Koyun keserken, ön ayaklarıyla arka ayağının birini bağlayıp, diğerini serbest bırakmak. Sığır keserken, dört a-yağını da bağlayıp, kuyruğunu serbest bırakmak. Deve ke-serken, iki ön ayağını aşağıdan dize kadar veya gövdesine kadar birbirine bağlayıp, arka ayaklarını serbest bırakmak. Tavuğu da kestikten sonra, çırpınması için serbest bırakmak.

2) Hayvan keserken kibleye doğru yönelmek.

3) Kesimden önce hayvanın önüne su koymak.

4) Bıçağı iyice bilemek ve kesme işini çabuk yapmak gibi hayvanın fazla eziyet görmeyeceği şekilde hareket etmek.

HAYVAN KESMENİN MEKRUHLARI

2600- Hayvan keserken birkaç şey mekruhtur:

1) Bıçağı boyunun arka tarafına saplayıp, öne doğru çekerek gırtlakını kesmek.

2) Bir başka hayvanın gözü önünde kesmek.

3) Hayvanı gece veya Cuma günü öğleden önce kesmek. Ancak, ihtiyaç duyulduğunda [herhangi bir vakitte kesmenin] sakıncası yoktur.

4) Beslediği hayvanı kendi eliyle kesmek. İhtiyat gereği, hayvanın canı tam çıkmadan önce derisi yüzülmemeli, keserken omurga kemiğinde bulunan iliğe kadar da ulaşılmamalıdır. Hayvanın canı çıkmadan önce, kafasını gövdesinden ayırmak haramdır; ama bu işle hayvanın eti haram olmaz.

hayvan avlamak

SİLÂHLA AVLANMADA ARANAN ŞARTLAR

2601- Eti yenen yabani hayvan silâhla avlandığı zaman, eti ancak beş şartın gerçekleşmesiyle helâl ve temiz olur:

1) Av silâhı, bıçak ve kılıç gibi keskin ya da mızrak, ok ve buna benzer ucu sivriltilmiş bir alet olmalı ki hayvanın vücudunu kesici oluşu sebebiyle parçalasın. Tuzak, sopa, taş veya benzeri bir şeylerle avlanan hayvan pak değil, yenilmesi de haramdır. Tüfekle avlanan hayvan ise, eğer kurşun keskin oluşu sebebiyle hayvanın vücuduna girerek onu parçalarsa, temiz ve helâldir. Ama eğer kurşun sivri olmaz ve

basınçla hayvanın vücuduna girerek veya aşırı kızgınlığı nedeniyle hayvanı yakarak öldürürse, temiz ve helâl olması şüphelidir.

2) Hayvanı avlayan kimse, Müslüman veya iyiyi kötüden ayırt edebilen Müslüman çocuğu [ve de on iki Ehlibeyt İmamları'na karşı kin beslememiş] olmalıdır. Dolayısıyla, kâfir ve Resul-i Ekrem'in (s.a.a) Ehlibeyti'ne düşmanlığını izhar eden kimsenin avladığı hayvan helâl değildir.

3) [Avcı avlamaya niyet etmeli; yani] av silâhını hayvanı avlamak için atmalıdır. Eğer başka bir şeyi nişan alırken tesadüfen bir hayvanı öldürürse, o hayvan temiz değildir; yenilmesi de haramdır.

4) Silâhı atarken [besmele çekerek] Allah'ın adını anmalıdır. Eğer bilerek Allah'ın adını söylemeyi terk ederse, av helâl olmaz. Fakat Allah'ın adını anmayı unutursa, sakıncası yoktur.

5) Avlanan hayvana yetiştiğinde ölmüş olmalı veya hayatta olsa da başını kesecek kadar vakit bulunmamalıdır. Ama eğer [henüz canı var iken ava yetişir ve] başını kesecek vakit bulduğu hâlde ölünceye kadar kesmeyi terk ederse, artık o av yenilmez.

2602- İki avcı birlikte bir hayvanı avladıklarında, eğer onlardan biri Müslüman, diğeri de kâfir olur veya biri Allah'ın adını anar ama diğeri anmazsa, o hayvan helâl olmaz.

2603- Bir hayvan okla [veya kurşun gibi başka bir şeyle] vurulduktan sonra suya düşer ve ölürse, eğer insan, hayvanın hem vurulması hem de suya düşmesi sonucu öldüğünü bilirse, bu av yenilmez. Hatta yalnızca atış sonucu ölüp ölmediğinden şüphe edilse bile, hüküm aynen geçerlidir; eti helâl değildir.

2604- Gasp edilmiş bir köpek veya silâhla bir hayvan avlarsa, avlanan hayvanın eti helâl ve avcının kendisine aittir. Ancak, günah işlemesinin yanı sıra silah veya köpeğin ücretini sahibine ödemesi gerekir.

2605- İnsan, kılıç gibi kendisiyle av yapmak caiz olan herhangi bir aletle önceki hükümlerde belirtilen şartlara uygun olarak, bir hayvanın boynu ile kafası bir tarafta kalacak şekilde [başını kopararak] iki parçaya ayırırsa, eğer insan o hayvana can verdikten sonra yetişir ve hayvan da aldığı bu yara sebebiyle ölürse, her iki kısmı da yemek helâldir. Ama eğer hayvan canlı olur ve vakit darlığından şer'î usûl gereğince başını kesmek mümkün olmazsa, baş ve boyunla bir tarafta kalan kısım yenilir, diğer kısım ye-nilmez. Fakat başını kesecek kadar vakit olursa, başın olmadığı kısım yenilmez, ama başın bulunduğu kısım, diri kalması mümkün olmasa bile, hayvanın can çekişme hâlinde olması, İslâm'ın belirttiği usûle göre kesilmesi ve kesilirken de canlı olması şartıyla helâldir.

2606- Sopa veya taş gibi kendisiyle av yapmak caiz olmayan bir aletle iki parçaya bölünen bir hayvanın baş ve boynunun bulunmadığı kısım haramdır; baş ve boyun ile bir tarafta kalan kısım ise, can çekişme hâlinde olsa ve diri kalması mümkün olmasa bile, ancak keserken canlı olup, belirtilen şartlara uygun olarak kesildiği takdirde helâl olur.

2607- Avlanan veya kesilen bir hayvanın karnından canlı olarak çıkan bir yavru, belirtilen şartlara göre kesilirse, helâldir; aksi hâlde haramdır.

2608- Avlanan veya kesilen bir hayvanın karnından ölü olarak çıkan bir yavrunun, eğer vücut yapısı tamamlanır ve derisi üzerinde tüyleri veya yünleri biterse, temiz ve helâldir.

AV KÖPEĞİYLE AVLANMADA aranan şartlar

2609- Eti yenen yabani bir hayvan, av köpeğiyle avlanırsa, onun temiz ve helâl olması şu altı şarta bağlıdır:

1) Av köpeği, sahibi tarafından salıverildiği zaman avın peşinden gidecek ve salınmadığı zaman ise gitmeyecek şekilde eğitilmiş olmalıdır. Ama av için eğitilmiş bu köpek, ava yaklaştığında önlenmek istenir, o da durmaz [ve ondan bir şey yerse], sakıncası yoktur. Fakat farz ihtiyat gereği sahibi varmadan önce avı yemeyi adet edinen köpeğin yakaladığı avdan kaçınılmalıdır. Ama böyle bir alışkanlığı olmaz ve avı tesadüfen yerse, sakıncası yoktur.

2) Ava sahibinin göndermesiyle gitmelidir. Eğer av köpeği kendiliğinden gider ve bir hayvanı avlarsa, o hayvanı yemek haramdır. Hatta farz ihtiyat gereği kendiliğinden gittikten sonra sahibi onun ava daha çabuk ulaşması için bağıırır ve köpek de hızlanırsa, onun etini yemekten kaçınmak gerekir.

3) Köpeği gönderen kimse Müslüman, [on iki Ehlibeyt İmamlarına karşı düşmanlık beslemeyen baliğ] veya iyiyi kötüden ayırt edebilen Müslüman çocuğu olmalıdır. Kâfir veya Resul-i Ekrem'in (s.a.a) Ehlibeyti'ne karşı düşmanlığını açığa vuran kimsenin köpeğinin avladığı avı yemek haramdır.

4) Köpeği gönderirken [besmele çekerek] Allah'ın adını dile getirmelidir. Bilerek Allah'ın adı anılmayan avın etini yemek haramdır. Ancak, Allah'ın adını anmayı unuttur ve besmele çekmezse, sakıncası olmaz. Eğer köpeği gönderdiği zaman bilerek Allah'ın adını söylemez ama köpek ava yetişmeden önce Allah'ın adını söylerse, farz ihtiyat gereği o avın etinden kaçınılmalıdır.

5) Av, köpeğin dişlerinden aldığı yaranın tesiriyle ölmelidir. Dolayısıyla köpek, avı boğarak öldürür veya av kaçarken ya da korkusundan dolayı ölürse, helâl olmaz.

6) Köpeği gönderen kimse ava vardığında, av ölmüş olmalı veyahut hayatta olsa da ölünceye kadar başını kesecek vakit bulunmamalıdır. Ama eğer canı var iken ava yetişir ve onu kesecek kadar da vakit bulursa, örneğin henüz gözlerini kırpar, kuyruğunu oynatır veya ayaklarını yere vurur ve ölünceye kadar onu kesmez ve o da ölürse, helâl olmaz.

2610- Av köpeğini gönderen kimse, ava başını kesebilecek kadar vaktin olduğu bir sırada yetişir ama bıçağı çıkarmak gibi genelde yapılması gereken hazırlık işlerine meşgul olur ve elini çabuk tuttuğu hâlde kesim zamanı geçerek hayvan ölürse, yenilmesi helâldir. Ama eğer kılıfın dar olması veya kılıfa yapışıp çıkmaması nedeniyle bıçağı çıkarmak uzun zaman alır ve vakit de geçerse, o hayvanın etini yemek helâl olmaz. Bunun gibi eğer avcının yanında hayvanı kesecek bir alet bulunmaz ve hayvan ölürse, yine de onun etini yemekten kaçınmak farzdır.

2611- Birden fazla köpekle ava çıkan avcı, köpeklerin hepsini bir avı yakalamaları için gönderir ve onlar hep birlikte onu yakalarlarsa, bakılır: Eğer köpeklerin hepsi önceki hükümde belirtilen av köpeği vasıflarına sahip olurlarsa, av helâldir. Ancak, açıklanan bu şartlar, onlardan birisinde bile bulunmazsa, av haramdır.

2612- Bir kimse, köpeğini belirli bir avın peşine gönderir, ama köpek başka bir hayvanı avlarsa, o av temiz ve helâldir. Yine, eğer [kastettiği belirli] hayvanla birlikte baş-ka bir hayvanı da avlarsa, her ikisi de temiz ve helâldir.

2613- Bir köpeği, birkaç kişi avın peşine gönderir ve onların içinde kâfir veya bilerek Allah'ın adını söylemeyen birisi olursa, o avın etini yemek haramdır. Bunun gibi gönderilen köpeklerden birisi, belirtilen şartlara uygun olarak eğitilmemiş olursa, avlanan hayvan yenilmez.

2614- Şahin veya av köpeği dışında başka bir hayvan tarafından avlanan hayvan yenilmez. Ancak, onların yakaladığı ava insan henüz hayatta olduğu bir sırada yetişir ve onu hayvan kesiminde belirtilen şartlara uygun olarak keserse, etini yemek helâldir.

BALIK AVLAMA

2615- Suda diri olarak yakalandıktan sonra suyun dışında can veren pullu bir balığın eti temiz ve helâldir. Ancak, böyle bir balık suyun içinde ölürse, her ne kadar temiz olsa da etini yemek haramdır. Fakat pulu olmayan bir balık, suyun içinden diri olarak tutulup, dışarıda can verse bile etini yemek haramdır.

2616- Bir balık suyun dışına atlar veya dalga onu sudan dışarı atar veya su kurur ve balık karada kalırsa, eğer ölmeden önce bir kimse onu eliyle veya bir başka araçla tutarsa, o balık can verdikten sonra helâl olur.

2617- Balık avlayan kimsenin Müslüman olması ve balık avlama anında Allah'ın adını anması şart değildir. Fakat Müslüman birinin, onun sudan diri olarak tutulup, dışarıda öldüğünü bilmesi gerekir.

2618- Sudan ölü veya diri olarak tutulduğu belli olmayan ölü bir balık, Müslüman birinin elinde olursa, helâldir. Ancak, kâfir kimsenin elinde olursa, onu diri olarak yakaladığını söylese bile, haramdır.

2619- Diri balığı yemenin sakıncası yoktur.

2620- Diri olduğu hâlde kebab edilen veya suyun dışında öldürülen bir balığı yemenin sakıncası yoktur.

2621- Dışarı çıkarıldıktan sonra iki parçaya bölünen balığın bir parçası canlı olarak suya düşer ve diğer parçası suyun dışında kalırsa, dışarıda kalan kısmın yenilmesinde sakınca yoktur.
çekirge avlama

2622- El veya başka bir vasıtayla tutulduktan sonra can veren çekirgenin yenilmesi helâldir. Onu tutan kimsenin Müslüman olması ve tuttuğu zaman da Allah'ın adını

anması gerekmez. Ancak, ölü veya diri olarak yakalandığı belli olmayan bir çekirge, ölü olarak kâfir birinin elinde olursa, onu diri olarak yakaladığını söylese bile helâl değildir.

2623- Kanadı olmayıp, uçamayan bir çekirgenin yenilmesi haramdır.

yiYECEK VE İÇECEKLERle ilgili HÜKÜMLER

2624- Şahin gibi pençesi olan yırtıcı kuşların etini yemek haramdır. Hüdühüd (=çavuş kuşu) ile kırlangıcın etini yemek ise mekruhtur.

2625- Ruhu olan bir şeyi, örneğin kuyruk veya bir parça eti, canlı bir koyundan kesip kopardıklarında necis ve haram olur.

2626- Eti yenen hayvanlardan on beş şeyi yemek haramdır:

1) Kan.

2) Dışkı.

3) Erkeklik organı.

4) Dişilik organı.

5) Yavruluk.

6) Ur (=tümör)[90] denilen vücuttaki şişkinlikler.

7) Erkeklik yumurtaları.

8) Beyinde bulunan nohut şeklindeki hipotez bezi.

9) Omurilik.[91]

10) Bel kemiğinin iki tarafında bulunan sarı renkli iki sinir.

11) Safra kesesi.

12) Dalak.

13) Mesane.

14) Göz bebeği.

15) Hayvanların tırnakları arasında olup zatü'l-eşaci' denilen şey (=parmak diplerinin bulunduğu yer).

2627- Dışkı ve sümüğün yenilmesi haramdır. Farz ihtiyat gereği insan tabiatının tiksindiği ve nefret ettiği diğer kötü şeyleri yemekten de kaçınmak gerekir. Ama eğer onlardan temiz olan bir şeyin az miktarı, halkın nazarında yok sayılacak derecede helâl olan başka bir şeyle karıştırılarak yenilmek istenirse, sakıncası yoktur.

2628- Şehitler serveri olan Hz. Hüseyin İbn-i Ali'nin (a.s) şehit düştüğü ve hâlihazırda türbesinin bulunduğu yerin (Kerbela) toprağından şifa amacıyla az bir miktarda yemenin sakıncası yoktur. Yine Dağıstan çamuru ile Ermeni çamurunu (=kilini) tedavi maksadıyla yemek, eğer tedavi bunlara münhasırsa, caizdir.

2629- Ağza gelen sümikle balgamı yutmak haram değildir. Yine, insanın tiksınmemesi hâlinde, ağzını temizlerken, dişlerin arasına sıkışıp kalan yemek kırıntılarını yutmanın sakıncası yoktur.

2630- İnsan için zararlı olan bir şeyi yemek haramdır.

2631- At, eşek ve katır etinin yenilmesi mekruhtur. Ancak bir insan, onlardan biriyle cinsel ilişki kurmuş olursa, yenilmesi helâl olmaz ve böyle bir hayvanı bulunduğu şehirden dışarı götürüp, başka bir yerde satmak gerekir.

2632- İnsanın cinsî temasta bulunduğu sığır, koyun ve deve [gibi eti yenen hayvanların] dışkı ve tezeleri necistir; sütlerini içmek de haramdır. Böyle bir hayvanın geciktirilmeden öldürülüp yakılması gerekir. [Eğer o hayvan başka birinin malı olursa,] onunla cinsel ilişki kuran kimse, bedelini sahibine ödemelidir. Hatta bu hayvanlardan biri başka bir hayvanla cinsel ilişki kurarsa, onun sütü de haram olur.

2633- Şarabın içilmesi haramdır. Nakledilen hadislerin bazısına göre en büyük günah olarak nitelenmiştir. Hatta bir kimse onu helâl sayar ve onu helâl saymanın gerçekte Allah ve Resulünü (s.a.a) yalanlamak anlamına geldiğinin farkında ise, kâfir olur. Hz. İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir:

"Şarap, kötülüklerin kökü ve günahların kaynağıdır. Şarap içen kimse, aklını yitirir, şarabı içtiği o anda Allah'ı tanımaz, hiçbir günahattan kaçınmaz,, kimsenin hakkına saygı göstermez, yakın akrabaların hakkını gözetmez ve açık kötülüklerden yüz çevirmez. Allah'ı tanıma ve iman ruhu şarap içen kimsenin vücudundan çıkar ve onda Allah'ın rahmetinden uzak olan habis ve eksik ruh kalır. Allah, melekler, Peygamberler, müminler ona lânet eder ve kırk güne kadar kıldığı namazlar kabul olmaz. (Böyle bir kimsenin) yüzü kıyamet gününde siyah olur, dili ağzından dışarı çıkar, ağzından göğsüne salyalar saçar ve böyle bir vaziyette susuzluktan feryat eder."

2634- Farz ihtiyat gereği, şarap içilen sofrada eğer insan [şarap içmediği hâlde] onlardan biri sayılacak olursa, o sofraya oturmamalıdır. Hatta o sofradan bir şey yemek bile haramdır.

2635- Açlık ve susuzluktan ölmek üzere olan Müslüman bir kimseye ekmek ve su verip, ölümden kurtarmak her Müslüman için farz bir vazifedir.
YEMEK YERKEN MÜSTEHAAP OLAN ŞEYLER

2636- Yemek yerken birkaç şey müstehaptır:

- 1) Yemekten önce elleri yıkamak.
- 2) Yemekten sonra elleri yıkayıp, havluyla kurulamak.
- 3) Yemeye ev sahibinin başlaması ve herkesten sonra da bitirmesi. Yine yemekten önce ilk olarak ev sahibinin elini yıkaması, daha sonra sağ tarafında oturan kimseden başlayarak sırasıyla sol tarafında oturan kimseye kadar gidilip, ellerini yıkamaları ve yemekten sonra da ilk olarak ev sahibinin solunda oturan kimsenin ellerini yıkaması, daha sonra ev sahibinin sağında oturan kimseye ulaşana kadar sırasıyla ellerini yıkamaları müstehaptır.
- 4) Yemeğe başlarken besmele çekmek, yani Bismillah... demek. Şayet sofrada birkaç çeşit yemek olursa, her yemeğe başlarken bismillah demek müstehaptır.
- 5) Yemeği sağ elle yemek.
- 6) Yemeği üç veya daha çok parmakla yiyip, iki parmakla yememek.
- 7) Bir sofrada birden fazla kimse oturmuşsa, herkesin kendi önünden yemesi.
- 8) Lokmaları küçük almak.
- 9) Sofra başında fazla oturup, [ağır ağır yiyerek] yemek yemeyi uzatmak.
- 10) Yemeği iyice çiğnemek.
- 11) Yemekten sonra Allah'a hamdetmek.
- 12) Parmakları yalamak.
- 13) Yemekten sonra dişleri [kürdan türü bir şeyle] temizlemek, nar dalı, reyhan dalı, kamış ve hurma ağacı yaprağıyla da temizlememek.
- 14) Sofradan dökülen kırıntıları alıp yemek. Ancak ye-mek kırdan yenilirse, dökülenleri kuşlarla hayvanlara bırak-mak müstehaptır.
- 15) Gündüzle gecenin evvelinde yemek yiyip, gün ortası ile gece yarısında yememek.
- 16) Yemekten sonra sırt üstü yatarak sağ ayağını sol ayağının üzerine koymak.
- 17) Yemeğe tuzla başlayıp tuzla bitirmek.
- 18) Meyveyi yemeden önce su ile yıkamak.

YEMEK YERKEN MEKRUH OLAN ŞEYLER

2637- Yemek yerken şu birkaç şey mekruhtur:

- 1) Tok olduğu hâlde yemek.

2) Çok yemek. Nitekim bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Allah-u Tealâ her şeyden çok tika-basa dolu mideden hoş-İanmaz."

3) Yemekte başkalarının yüzüne bakmak.

4) Yemeği sıcak yemek.

5) Yediği veya içtiği şeye üflemek.

6) Sofraya ekmek konduktan sonra başka bir şeyi beklemek.

7) Ekmeği bıçakla kesmek.

8) Ekmeği yemek tabağının altına bırakmak.

9) Kemiğe yapışık olan eti, kemikte hiçbir şey kalmayacak şekilde temizlemek.

10) Meyvenin kabuğunu soymak.

11) Meyveyi iyice yemeden atmak.

SU İÇMENİN MÜSTEHAFLARI

2638- Su içerken şu birkaç şey müstehaptır:

1) Suyu emercesine içmek.

2) Suyu gündüz ayakta içmek.

3) Suyu içerken Bismillah demek, içtikten sonra da İmam Hüseyin'i (a.s) ve ailesini hatırlamak, onların katillerine lanet okumak.

SU İÇMENİN MEKRUHLARI

2639- [Su içerken şu birkaç şey mekruhtur:]

1) Çok su içmek.

2) Yağlı yemekten sonra su içmek.

3) Geceleyin ayakta su içmek.

4) Sol elle su içmek.

5) Testinin kırık yeri ile elle tutulan yerinden su içmek.

NEZİR (adak) ve AHD HÜKÜMLERİ

nezretmekle ilgili hükümler

2640- Nezir; insanın Allah rızası için hayır bir işi yap-mayı ya da yapılmaması daha iyi olan bir işi Allah rızası için terk etmeyi iltizam etmesi demektir.

2641- Nezrederken nezrin özel akdini okumak gerekir. Bu akdin Arapça okunması da şart değildir. Meselâ Türkçe; "Hastalığım iyi olursa, Allah rızası için bir fakire on bin lira vereceğim." diyerek akdi okursa, nezri sahihtir.

2642- Nezreden kimsenin baliğ ve akıllı olması, akdi kendi bilinci ve iradesi üzere okuması gerekir. Dolayısıyla başkasının zorlamasıyla veya [aşırı] gazap hâlindeyken sinirlenme neticesi gayri ihtiyarı olarak nezirde bulunan kimsenin nezri sahih değildir.

2643- Malını boş yerlere harcayan sefih bir kimse, bu hâliyle bulûğa erer veya şer'î hâkimin emriyle kendi malları üzerindeki tasarruf hakkını kullanması yasaklanırsa, malına ait yaptığı nezirler sahih değildir.

2644- Kocasının izni olmaksızın nezreden kadının nez-ri batıldır.

2645- Bir kadın, kocasının izniyle nezrederse, kocası onun bu nezrini bozamaz ve kendi nezrine amel etmesini de engelleyemez.

2646- [Baliğ olan bir] çocuk, herhangi bir nezirde bulunursa, babasının izniyle olmasa bile, nezrine vefa göstermesi gerekir.

2647- İnsan, ancak kendisi için yapılması mümkün olan bir işi nezredebilir. Dolayısıyla, yürüyerek Kербela'ya gitmekten âciz olan kimse, yürüyerek gitmeyi nezrederse, onun nezri sahih değildir.

2648- Haram veya mekruh olan bir işi yapmak yahut farz veya müstehap olan bir işi yapmamak üzere yapılan nezir sahih değildir.

2649- [Yemek, içmek, giyinmek ve binmek gibi] mubah olan bir işi yapmak veya terk etmek üzere yapılan nezirlerde, yapmakla yapmamak her açıdan eşit olur ve hiçbir tarafın diğerine tercihi olmazsa, insanın böyle bir nezirde bulunması sahih değildir. Ama eğer onu yapmanın bir açıdan tercihi olur ve insan da onu göz önünde bulundurarak örneğin, ibadette daha güçlü olmak için bir yemeği yemek üzere nezrederse, nezri sahihtir. Aynı şekilde eğer terk edilmesinin herhangi bir açıdan faydalı olduğunu göz önünde bulundurarak örneğin, zararlı olduğu için sigara içmeyi bırakmak üzere nezrederse, nezri sahihtir.

2650- İnsan, kendi farz namazlarını oda gibi bizatihi (=kendiliğinden) namazın sevabının artmasına sebep olmayan bir mekânda kılmayı nezrederse, eğer orada namaz kılmanın bir açıdan tercihi olursa örneğin, yalnız kalması nedeniyle ibadete olan teveccühü dağılmıyorsa, onun bu nezri sahihtir.

2651- Bir işi yapmayı nezreden kimse, onu nezrettiği [ve belirttiği] şekilde yerine getirmelidir. Buna göre ayın ilk gününde sadaka vermeyi veya oruç tutmayı veya ayın başlangıç namazını kılmayı nezrederse, bunları o günden bir gün önce veya bir gün sonra yapması yeterli olmaz. Yine hastası iyileşince sadaka vermek üzere adakta bulunan kimse, hastası iyileşmeden önce sadakayı verirse, kifayet etmez.

2652- Oruç tutmak üzere nezirde bulunan ama vaktini ve sayısını belirtmeyen kimse, herhangi bir günü oruç tutarsa, yeterli olur. Bunun gibi bir kimse, namaz kılmayı

nezreder ama sayısı ile özelliklerini belirtmezse, iki rekâtlı bir namazı kılmakla nezrine vefa göstermiş olur. Yine sadaka vermeyi nezreder ama onun cinsini ve miktarını belirtmezse, "sadaka verdi" denecek miktarda fakire bir şey verirse, nezrine göre amel etmiş olur. Aynı şekilde Allah için herhangi bir işi yapmayı nezreden kimse, bir namaz kılar veya bir gün oruç tutar ya da bir şeyi sadaka olarak fakire verirse, nezrini yerine getirmiş olur.

2653- Belirli bir günde oruç tutmayı nezreden kimse, o günde oruç tutmalıdır. Eğer o günde yolculuğa çıkarsa, o orucun kazası üzerine farz olur.

2654- [Bir nezirde bulunan kimse,] kendi ihtiyarıyla nezrinin gereğine muhalefet eder ve vefa göstermezse, keffaret vermesi yani, ya bir köle azat etmesi veya altmış fakiri doyurması ya da iki ay peş peşe oruç tutması gerekir.

2655- Bir işi belirli bir zamana kadar terk etmeyi nezrederse, o süre geçtikten sonra o işi yapabilir. Eğer o süre geçmeden önce unutkanlık veya çaresizlik yüzünden onu yaparsa, üzerine bir şey farz olmaz; ama yine de o işi belirlediği sürenin sonuna kadar yapmaması gerekir. Eğer ikinci defa onu belirttiği sürenin içinde özürsüz olarak yaparsa, bir önceki hükümde belirtildiği gibi keffaret ver-mesi gerekir.

2656- İnsan, bir işi terk etmek üzere nezirde bulunur ve onun için belirli bir süre tayin etmezse, eğer unutkanlıktan, çaresizlikten veya hükmü bilmezlikten kaynaklanan bir nedenle o işi yaparsa, üzerine keffaret farz olmaz. Fakat onu kendi ihtiyarıyla yaparsa, birinci defası için keffaret vermelidir.

2657- İnsan, cuma günü gibi haftanın belirli bir gününü devamlı oruç tutmak üzere nezreder, ama cuma günlerinden birisi Ramazan veya Kurban Bayramı gününe rastlar veya hayız gibi oruç tutmasına mani olan bir özürle karşılaşarsa, o günü oruç tutmaz; fakat başka bir günde o günün kazasını tutar.

2658- Belli bir miktarı sadaka vermek üzere nezirde bulunan kimse, sadakayı vermeden önce ölürse, miras olarak bıraktığı malın o miktarını sadaka vermelidirler.

2659- Belli bir fakire sadaka vermeyi nezreden kimse, onu başka bir fakire veremez. Hatta o fakir ölürse, [farz] ihtiyat gereği onun mirasçılarına vermesi gerekir.

2660- Ehlibeyt İmamlarından muayyen birini örneğin, Kerbela'da Hz. Hüseyin'in (a.s) türbesini ziyaret etmek amacıyla nezirde bulunan kimse, başka bir İmamın türbesini ziyarete giderse, yeterli olmaz. Ancak, herhangi bir özürle karşılaşmasından dolayı adakta belirttiği türbenin ziyaretine gidemezse, onun üzerine bir şey farz olmaz.

2661- Türbe ziyaretine gitmeyi nezreden kimse, ziyaret guslü ile ziyaret namazı için nezirde bulunmazsa, ziyarete gittiğinde onları yerine getirmesi gerekmez.

2662- Ehlibeyt İmamları'ndan veya onların evlâdından birinin haremi için halı, perde, avize ve aydınlatma malzemesi gibi bir şey nezreden kimse, onları haremle ilgili harcamalarda kullanılmalıdır. Ama eğer bizzat İmamların veya onların evladından birisi için nezrederse, haremın hiz-metçilerine verebileceği gibi, haremle ilgili harcamalarda veya sevabı nezredilen kimseye ulaşması amacıyla diğer hayırlı işlerde de kullanılabilir.

2663- Masum İmamın (a.s) bizzat kendisine bir şeyi nezreden kimse, eğer onu belirli bir masraf için kastetmişse, belirttiği harcamada bulunmalıdır. Fakat belirli bir masraf için kastetmemişse, onu fakirlere ve o İmamın türbesinin ziyaretçilerine vermeli veya cami ve benzeri şeyler inşa edip, sevabını o İmama (a.s) hediye etmelidir. İmam zâdeler için bulunulan nezirlerde de aynı hüküm geçerlidir.

2664- Sadaka veya Ehlibeyt İmamlarından biri için nezir edilmiş koyunun yünü ve sonradan semizleşmesi nezre aittir. Şayet adanan yere harcanmadan önce süt verir veya yavru yaparsa, farz ihtiyat gereği bunlar da nezredilen yerde harcanmalıdır.

2665- Hastası iyi olunca veya yolcusu yolculuktan sağlıklı dönünce, bir işi yapmayı nezreden kimse, nezretme-den önce hastasının iyileştiğini veya yolcusunun geldiğini anlarsa, nezrine göre amel etmesi gerekmez.

2666- [Henüz baliğ olmayan] kızını seyit olan birisiyle evlendirmeyi nezreden anne veya baba, baliğ olduktan sonra, ihtiyat gereği onu mümkün olduğu takdirde seyit birisiyle evlenmesi için razı etmelidirler.

ahdetmekle ilgili hükümler

2667- Şer'î olan ihtiyacına ulaştığı takdirde, hayırlı bir iş yapacağına dair Allah'la ahitleşen kimse, isteğine kavuşunca o işi yapmalıdır. Hatta herhangi bir isteği olmaksızın hayırlı bir iş yapmak üzere ahdederse, o ahbine vefa göstermesi gerekir.

2668- Nezirde olduğu gibi, ahdederken de ahdin [özel] akdini okuması ve yapmasını ahdettiği işin yapılmaması yapılmasından daha iyi olmamalıdır.

2669- Ahdinin gereğine muhalefet edip, ahbine vefa göstermeyen kimsenin keffaret ödemesi, yani altmış fakiri doyurması veya iki ay oruç tutması ya da bir köle azat etmesi gerekir.

YEMİN ETME HÜKÜMLERİ

2670- Herhangi bir işi yapmaya veya terk etmeye, örneğin oruç tutmaya veya sigara içmemeye yemin eder, daha sonra bilerek bu yeminini bozarsa, keffaret vermeli, yani bir köle azat etmeli veya on fakiri ya doyurmalı ya da giydirmeli, bunlara da gücü yetmediği takdirde üç gün oruç tutmalıdır.

2671- Yeminin birkaç şartı vardır:

1) Yemin eden kimsenin akıllı ve baliğ olması gerekir. Kendi malını harcama hususunda yemin etmek isteyen kimsenin bulûğ çağına ererken sefih olmaması ve şer'î hâkim tarafından kendi malları üzerindeki tasarruf hakkına yasaklama emri konmaması gerekir. Yine yemin eden kimse, kendi bilinci ve ihtiyarı üzere yemin etmelidir. Dolayısıyla çocuğun, delinin, sarhoşun ve yemin etmeye mecbur edilen kimsenin yemini doğru değildir. Gazap hâlinde kastetmeksizin edilen yeminin de hükmü böyledir.

2) Yapmak üzere yemin edilen iş, haram ile mekruh, terk etmeye yemin edilen iş de farz ile müstehap olmamalıdır. Mubah olan bir işi yapmak üzere yemin edilirse, o işin terki halkın nazarında yapılmasından ve terk etmeye yemin edilen mubah bir işin ise yapılması, halkın nazarında terk edilmesinden daha iyi olmamalıdır.

3) "Allah" ismi gibi, Hak Tealâ'nın mukaddes zatından gayrisi için kullanılmayan isimlerden herhangi birisi ile yemin edilmelidir. "Hâlık=yaratıcı", "Râzık=rızık veren" gibi Allah'tan başkası hakkında kullanılabilen, ama yüce Allah hakkında fazla kullanıldığından dolayı sadece Allah'ı andıran sıfatlar ile de yemin sahihtir. Yine ancak bir kârine olduğu takdirde Allah'ın kastedildiği anlaşılan herhangi bir sıfat ile yemin eder ve maksadı da bizzat Allah olursa, [farz] ihtiyat gereği yemininin gereğine uymalıdır.

4) İnsan, yemini diliyle söylemelidir; yazmak veya kal-binden geçirmekle yemin gerçekleşmez. Fakat dilsiz bir adam işaretle yemin ederse, sahihtir.

5) Yeminin gereğine amel etmek (yani yemine bağlı kalmak) yemin eden için mümkün olmalıdır. Eğer belli bir süre içerisinde bir şeyi yapmak üzere yemin eder ve yemin ettiği zaman bu iş kendisine mümkün olur fakat daha sonra yeminde belirttiği sürenin sonuna kadar âciz düşer ve artık yemine bağlı kalmak kendisi için imkânsız veya meşakkatli olursa, acze uğradığı günden itibaren yemini bozulur.

2672- Eğer çocuğun babası veya karının kocası onların yemin etmesini yasaklar ama onlar yine de yemin ederlerse, yeminleri sahih olmaz.

2673- Eğer çocuk babasının izni olmadan veya kadın kocasının izni olmadan yemin ederse, her ne kadar onların ettikleri bu yemininin sahih olmaması uzak bir görüş değil-dir; ama ihtiyatı terk etmemeleri gerekir.

2674- Unutkanlık veya çaresizlik yüzünden yeminin gereğine muhalefet eden kimsenin üzerine yemin keffareti farz olmaz. Baskı altında kalarak yeminini bozmaya zorlanan kimse de bunun gibidir. "Vallahi şimdi namaza başlı-yorum." diye yemin eden, ama vesvesesi yüzünden namaza başlayamayan vesveseli kimsenin vesvesesi, gayri ihtiyari olarak onun yemininin gereğine amel etmesini engellerse, üzerine keffaret lâzım gelmez.

2675- Yemin eden kimsenin sözleri doğru ise yemini mekruh, yalan ise haram ve büyük günahlardandır. Ancak, kendisini veya başka bir Müslümanı zalimin şerrinden kurtarmak için yalan üzere yemin ederse, sakıncası olmaz. Hatta bazen böyle bir yeminde bulunmak farz bile olur. Çünkü bu tür yemin etmek, önceki hükümlerde açıklanan yemin türlerinden başka bir şeydir.

VAKIF HÜKÜMLERİ

2676- Bir şey vakfedildikten sonra, vakfeden kimsenin mülkünden çıkar; artık hiç kimsenin onu bağışlama, satma ve miras yoluyla ona sahip olma hakkı yoktur. Ancak, 2094 ve 2095. hükümlerde açıklanan şekilde, [vakfedilen mal kullanılmaz hâle gelir veya kendilerine vakfedilen şahıslar arasında ihtilaf söz konusu olursa,] vakfedilen malın satılmasında herhangi bir sakınca yoktur.

2677- [Vakfederken vakfın özel akdini okumak şarttır; ama] akdin Arapça okunması şart değildir. Örneğin Türkçe olarak, "Kendi evimi vakfettim." denilmesi ile de vakıf sahih olur. Böyle bir vakıf akdinin okunmasından sonra -özel vakıf türünden olsa bile- vakfedilen tarafın, "Ben de bu vakfı kabul ettim." demesine artık gerek yoktur.

2678- İnsan, vakfetmek için bir malı ayırır ama akdi okumadan önce pişman olur veya ölürse, o malın vakfedilmesi gerekmez.

2679- Vakfedilecek bir mal, sürekli olarak vakfedilmelidir. Dolayısıyla, on yıl [gibi belirli bir süre üzere] vakfedilen bir malın vakfı batıldır. Bunun gibi on yıla kadar vakfın malı olup, beş yıl vakfa ait olmaması, daha sonra tekrar vakfedilmesi şart koşulan malın vakfı da geçersizdir. Farz ihtiyat gereği vakıf, akit okunduktan hemen sonra gerçekleşmelidir. O hâlde, "Bu malı, ölümünden sonraki bir dönem için vakfettim." diyerek vakıfta bulunan kimsenin vakfı, akdin okunmasından ölümüne kadar vakfedilmemiş olduğundan dolayı sakıncalıdır.

2680- Bir mal, ancak vakfedilen kimsenin kendisinin, velisinin veya vekilinin yetkisine bırakıldığı takdirde sahih olur. Dolayısıyla bir şeyi, kendi küçük çocuklarına vakfeder ve onların mülkü olması maksadıyla onu onların adına muhafaza ederse, vakıf sahihtir.

2681- Cami olarak vakfedilen bir yeri devretme niye-tiyle orada namaz kılınmasına izin verirse, herhangi bir kimsenin orada namaz kılmasıyla vakıf gerçekleşir.

2682- Vakfeden kimsenin akıllı olması, bulûğa ermesi, kendi istek ve bilinci üzere vakfetmesi ve de şer'î açıdan kendi malları üzerinde tasarruf hakkını kullanma yetkisine sahip olması gerekir. Dolayısıyla bulûğa ererken sefih olan veya şer'î hâkim tarafından malî tasarrufları yasaklanan sefih kimsenin sahip olduğu bir malı vakfetmesi, kullanma yetkisi olmadığından dolayı doğru değildir.

2683- Bir malı, henüz dünyaya gelmemiş kimseler için vakfetmek sahih değildir. Ama içlerinden bazıları hayatta olan kimseler için bir malı vakfetmek sahihtir; henüz dünyaya gelmemiş olan diğer bazıları ise, dünyaya gelince bu malda öncekilerle ortak olurlar.

2684- Bir şeyi kendisi için, meselâ bir dükkanın gelirini, öldükten sonra kendi kabrine harcamaları için vakfederse, sahih olmaz. Ama örneğin bir malı, fakirlere vakfeder ve sonradan kendisi fakir düşerse, o vakfın gelirlerinden yararlanabilir.

2685- Vakfeden kimse, vakfettiği şey için müteveli tayin ederse, vakfeden kimsenin anlaşmasına uygun davranılmalıdır [tayin ettiği kimse müteveli olarak kabul edilmelidir]. Eğer müteveli olarak birini tayin etmez ve örneğin, kendi evladı gibi belli şahıslara vakfetmiş olursa, sonraki kuşakların da menfaatlerini ilgilendiren vakıfla ilgili maslahatlar konusunda şer'î hâkim yetkilidir. Fakat sadece mevcut kuşağın menfaatlerini ilgilendiren şeylerde ise, bulûğa erdikleri takdirde yetki kendi ellerindedir. Baliğ olmadıkları takdirde ise, onların velisi yetkilidir; vakfedilen şeyden yararlanmak için şer'î hâkimin izni gerekmez.

2686- Bir mülk, meselâ fakirlere yahut seyitlere veya geliri hayır işlere harcanmak üzere vakfedilirse, mülk için müteveli tayin edilmediği takdirde, onunla ilgili olarak şer'î hâkim yetkilidir.

2687- Bir mülk, evlat gibi belirli şahıslara, her neslin diğerinden sonra yararlanması için vakfedilir ve ilgili müteveli de o mülkü kiraya verirse, vakfedilen şeyin veya son-raki kuşağın maslahatı göz önünde bulundurularak kiraya verildiği takdirde, mütevellinin ölümüyle kira batıl olmaz. Eğer söz konusu mülkün, mütevellisi olmaz ve vakfedilen kuşaklardan birisi onu kiraya verir, ancak kira süresi bitmeden ölürse, sonraki kuşak anlaşmayı geçerli kılmadıkları takdirde kira batıl olur. Fakat kiracı, mülkün kirasının tamamını önceden ödemişse, kiraya verenlerin ölümünden kira müddetinin sonuna kadar olan miktarı geri alır.

2688- Vakfedilen mülk harap olmakla vakıflıktan çıkmaz.

2689- Sadece bir kısmı vakfedilen mülk, bölünmemiş olursa, şer'î hâkim veya ilgili müteveli, bilirkişinin görüşüyle vakfedilen bölümü ayırabilir.

2690- Vakfedilen şeyin mütevellisi ihanet eder ve gelirini belirlenen yerlerde harcamazsa, eğer umum halk için vakfedilmişse, mümkün olduğu takdirde şer'î hâkim onun yerine emin bir müteveli tayin etmelidir.

2691- Hüseyniye için vakfedilmiş bir halı, üzerinde namaz kılmak amacıyla - Hüseyniye'ye yakın olsa bile- camiye götürülemez.

2692- Kısa ve uzun müddet içerisinde tamir edilmesi gerekmeyen ve herhangi başka bir ihtiyacı da bulunmayan bir caminin tamirini karşılamak için vakfedilmiş bir mülkün geliri yok ve korunması faydasız olacaksa, o zaman o mülkün gelirinden başka bir caminin tamir ihtiyacı için harcanabilir.

2693- Bir mülk, geliri caminin tamirinde kullanılması ve camide namaz kıldıran imama ve ezan okuyan müezzine verilmesi için vakfedilirse, eğer her birine ne kadar belirlendiği bilirse, bilinene göre hareket edilmelidir. Fakat her birine ne kadar verilmesi gerektiği kesin olarak bilinmezse, ilkönce caminin tamirine kullanılmalı, eğer bir şey artarsa, imam ve müezzin arasında eşit bir şekilde bölünmelidir. Ancak bu iki kişinin, taksim hususunda birbirleriyle sulh ederek anlaşmaları daha iyidir.

VASİYET HÜKÜMLERİ

2694- Vasiyet; insanın, ölümünden sonra kendisi için bazı işlerin yapılmasını istemesine veya ölümünden sonra malvarlığının bir kısmını başkasının mülkiyetine geçmesini söylemesine ya da kendi evladı ile yetki sahibi olduğu kimseler hakkında belirli bir kimseyi yetkili tayin etmesine denir. Kendisine vasiyet edilen [ve vesâyeti yüklenen] kimseye "vasî" denir.

2695- Bir kimse, dilsiz olmasa bile maksadını ifade edecek bir işaretle de vasiyette bulunabilir.

2696- Ölen kimseden, altını imzaladığı veya mühürlediği bir yazı [vasiyetname] ele geçince, eğer o yazı maksadını açıklayacak şekilde olur ve onun bunu vasiyet için yazdığı da anlaşılırsa, ona uygun olarak amel edilmelidir.

2697- Vasiyet eden kimsenin akıllı ve baliğ olması gerekir. On yaşında olup, iyiyi kötüden ayırt edebilen mümeyyiz çocuğun cami, köprü, su membaı inşası gibi hayır işler için vasiyet etmesinde sakınca yoktur. Ayrıca insan, vasiyeti kendi istek ve iradesi üzerine yapmalıdır. Yine, vasiyet edenin bulûğa ererken sefih ve de şer'î hâkimin emriyle malî tasarrufları yasaklanmış kimselerden olmaması gerekir.

2698- Bilerek kendisini yaralayan yahut zehirleyen ve ölümünün de bu işlerden dolayı olduğu kesin olarak bilinen veya zannedilen kimse, malının bir kısmının herhangi bir harcamada bulunulması için vasiyet ederse, geçerli olamaz.

2699- Bir şeyin bir kimseye verilmesi vasiyet edilirse, vasiyet eden kimse hayatta olsa bile, malın kendisine verilmesi vasiyet edilen kişi ancak onu kabul ettikten sonra ona mâlik olur.

2700- Ölüm belirtilerini kendinde görmeye başlayan kimse, yanında bulunan emanetleri hemen sahiplerine iade etmelidir. Eğer halka borcu olur ve onların da ödeme zamanı gelmişse, borçlarını ödemelidir. Ancak, borçlarının ö-denmesi için tayin edilen süre dolmaz veya kendisi verebilecek durumda olmazsa, vasiyet etmeli ve bu vasiyete de şahit tutmalıdır. Fakat borcu belli olur ve mirasçılarının da onu ödeyeceğinden emin ise, vasiyet etmesi gerekmez.

2701- Ölüm belirtilerini kendinde görmeye başlayan kimsenin humus ve zekat borcu veya mezâlimi [yani boynunda şahsen tanımadığı kimselerin malî hakkı] varsa, hemen vermelidir. Ancak, kendisine ait bir malı olan böyle bir kimse, şahsen borcunu verebilecek durumda olmaz veya başkasının onları eda edeceğine sadece ihtimal verirse, vasiyet etmelidir. Üzerine hac farz olan kimsede de hüküm aynen geçerlidir.

2702- Kendisinde ölüm alametlerini hisseden kimsenin kazaya kalan namaz ve oruçları varsa, bunları ücret karşılığı yerine getirecek birisinin ec'ir tutulması hususunda malından vasiyet etmelidir. Hatta malvarlığı olmayan kimse, birisinin ücret almadan onları yerine getireceğine ihtimal verse bile, yine de vasiyette bulunmalıdır. Kazaya bırakmış olduğu namaz ve oruçları daha önce "Büyük Oğlun Üzerine Farz Olan Babasının Kaza Namazları" hükmünde açıklandığı gibi büyük oğluna farz olursa, ona bilgi vermeli veya yerine getirilmesi için vasiyet etmelidir.

2703- Ölüm alametlerini kendinde görmeye başlayan bir kimsenin, başkasının yanında veya mirasçılarının bilmediği bir yere saklamış olduğu bir malı varsa, eğer bunu bil-memeleri yüzünden hakları zayi olacaksa, onlara bilgi ver-mesi gerekir. Fakat kendi küçük çocukları için bir kimseyi yetkili kılması gerekmez. Ancak, yetkili birini tayin etmediği takdirde, haklarının veya kendilerinin zâyi olması söz konusu olursa, onların sorumluluklarını üstlenecek emin ve güvenilir birini yetkili kılmalıdır.

2704- Vasî tayin edilen kimsenin akıllı, baliğ, Müslüman ve güvenilir bir kimse olması gerekir.

2705- Eğer bir kimse, kendisi için birden fazla vasî ta-yin eder ve her birinin vasiyeti tek başına uygulamasına da izin verirse, vasîlerden her biri [diğeriyle istişare etmeksizin] kendi başına söz konusu vasiyeti yerine getirebilir. Ancak, böyle bir izni vermemiş olursa, vasiyeti birlikte uygulamalarına dair bir şey dese veya demese bile, birbirlerinin görüşlerini alarak hareket etmeleri gerekir. Fakat birbirleri ile istişareye hazır olmazlar ve neyin maslahat olduğu hususunda da ihtilafa düşerlerse, eğer vasiyete amel etmeyi geciktirmek ve [uzlaşmaları için] onlara fırsat tanımak, vasiyetin yerde kalmasına yol açacaksa, şer'î hâkim onları, maslahatı teşhis edebilen birinin görüşünü kabul etmeye zorlar. Şayet bunu kabul etmezlerse, onların yerine başkalarını vasî tayin eder. Eğer onlardan sadece biri kabul etmezse, onun yerine başka birini tayin eder.

2706- Eğer insan kendi vasiyetinden dönerse, mesela, malının üçte birinin bir kimseye verilmesini vasiyet ettiği hâlde, daha sonra; "Onu ona vermeyin." derse, vasiyet batıl olur. Bunun gibi eğer bir kimse vasiyetini değiştirir örneğin, çocukları için tayin ettiği önceki yetkili yerine bir başkasını tayin ederse, onun birinci vasiyeti batıl olur ve ikinci vasiyetine göre amel edilmesi gerekir.

2707- İnsan, vasiyetinden döndüğünü ifade eden bir iş yapar, örneğin birisine verilmesini vasiyet ettiği bir evi satar veya o evi satmak üzere bir başkasını vekil tayin ederse, vasiyet batıl olur.

2708- Belirli bir şeyin, bir kimseye verilmesini vasiyet ettikten sonra, yarısının da bir başkasına verilmesini vasiyet ederse, o şeyin iki parçaya bölünmesi ve her birine bir pay verilmesi gerekir.

2709- İnsan, ölümü ile sonuçlanan bir hastalık esnasında malının bir kısmını bir kimseye bağışlar, ölümünden sonra da bir miktarının başkasına verilmesini vasiyet ederse, ölmeden önce kendisinin bağışladığı şey, onun malının aslından [yani, mirasçılara bölünmeden önceki maldan] verilir; mirasçılarının iznine bağlı değildir. Ancak, vasiyet ettiği şey [miktar olarak bıraktığı mirasın üçte birinden fazla olmamalıdır. Eğer bundan] fazla olursa, fazlalığın verilmesi mirasçılarının iznine [ve bu vasiyeti geçerli kabul etmelerine] bağlıdır.

2710- Bir kimse, miras olarak bıraktığı malın üçte birinin [örneğin mağaza gibi bir yerin] satılmamasını ve gelirinin herhangi bir yere harcanmasını vasiyet ederse, ona göre amel edilmesi gerekir.

2711- Ölüm hastalığında olup, birine bir miktar borcunun olduğunu söyleyen kimsenin, eğer bununla vârisleri zarara uğratma ithamı söz konusu olursa, belirttiği bu miktar, malın üçte birinden verilmelidir. Fakat böyle bir itham ve suçlama söz konusu olmazsa, malın aslından verilmelidir.

2712- Kendisine bir şey verilmesi vasiyet edilen kimsenin hayatta olması gerekir. Meselâ, insan henüz hamile olmayan bir kadının belki sonradan hamile olup, doğuracağı çocuğa bir şeylerin verilmesi vasiyetinde bulunursa, bu vasiyet batıldır. Fakat anne karnında olan bir yavruya, ruh verilmemiş olsa bile bir şeyi vasiyet etmede sakınca yoktur. Eğer çocuk canlı olarak dünyaya gelirse, vasiyet edilen şeyin kendisine verilmesi gerekir. Ancak, ölü olarak doğarsa, vasiyet batıl olur ve vasiyet edilen bu mal da vasiyet edenin mirasçıları arasında taksim edilir.

2713- Vasî olarak tayin edildiğini öğrenen kimse, vasîliğe razı olmadığını vasiyet edene bildirirse, onun ölümünden sonra vasiyeti yerine getirmesi gerekmez. Fakat bir kimse, vasî tayin edildiğini, vasiyeti yapan kimsenin ölümünden önce öğrenmez veya öğrenir ama vasîliğe razı olmadığını ona bildirmezse, o vasiyete göre amel etmelidir. Bunun gibi eğer vasî tayin edildiğini hastanın ölümünden önceki bir zamanda öğrenir ama hasta, şiddetli hastalığı yüzünden başka birini vasî tayin edemeyecek durumda olursa, vasiyeti kabul etmesi, müstehap ihtiyat ve en uygun olandır.

2714- Bir kimse, vasî tayin ettikten sonra ölürse, vasî, kendisine vasiyeti yapılan işleri yerine getirmesi için bir başkasını görevlendirip, kendisini kenara çekemez. Ancak vasî, ölenin vasî tayin etmedeki maksadının sadece vasiyetini yaptığı işlerin yerine getirilmesi olduğunu ve bizzat kendisinin vasî olmasının gerektiğini bilirse, o zaman başka birini kendine vekil tayin edebilir.

2715- Vasî olarak tayin edilen iki kişiden biri ölür yahut delirir veya kâfir olursa, şer'î hâkim onun yerine başka birini tayin eder. Eğer her ikisi de ölür yahut deli veya kâfir olurlarsa, şer'î hâkim onların yerine başka iki kişi tayin eder. Ancak, bu vasiyetin gereğinin yapılması için bir kişi yeterli olursa, iki kişinin tayin edilmesi gerekmez.

2716- Eğer vasî, ölenin işlerini [vasiyetlerini] tek başına yürütemeyecek durumda olursa, şer'î hâkim, ona yardım etmesi için başka birini de tayin eder.

2717- Eğer vasî, ihmâli veyahut haddi aşması ve mala tecavüz etmesi yüzünden ölen kimseye ait malın bir miktarını telef ederse, örneğin ölen kimse, belli bir şehrin fakirlerine belli miktarda bir malın verilmesini vasiyet eder, ama o, malı başka bir şehre götürürken yolda telef olursa, bedelini ödemelidir. Ancak, ihmâl veya tecavüz söz konusu olmazsa, herhangi bir şeyle yükümlü değildir.

2718- İnsan, bir kimseyi vasî tayin eder, daha sonra, "Eğer bu ölürse, yerine filan adam vasîm olsun." derse, birinci vasî öldükten sonra ikinci vasî, ölenin vasiyetlerini yerine getirmelidir.

2719- Vasiyet edilmese bile, ölenin üzerine farz olan haccın yerine getirilmesi için gerekli masraflar, almış olduğu borçlar, verilmesi gereken zekât ve humuslar ile mezâlim [yani boynunda şahsen tanımadığı malî hakkı olan kimselerin hakları,] miras olarak bırakılan malın aslından [yani vârislere taksim edilmeden önce] çıkarılmalıdır.

2720- Ölünün geriye bırakmış olduğu mal, aldığı borç, üzerine farz olan hac ve de humus, zekât ve mezâlim gibi üzerine farz olan malî haklar çıkarıldıktan sonra artarsa, bu durumda eğer malın üçte birinin tamamının veya bir kısmının belli bir yere harcanmasını vasiyet etmişse, vasiyete göre amel edilmelidir; vasiyet etmemiş olursa, geriye kalan mal mirasçıların hakkıdır.

2721- Eğer vasiyet edilen miktar, malın üçte birinden fazla olursa, üçte biri aşan miktarın vasiyeti ancak mirasçıların bunu sözlü veya amelî bir şekilde geçerli olarak kabul etmesiyle sahih olur. Onların yalnızca [kalben] razı olmaları yeterli değildir. Hatta öldükten bir müddet sonra bile izin verseler, yapılan vasiyet sahih olur.

2722- Bir kimse, ölmeden önce malının üçte birinden fazlası hususunda vasiyet eder ve mirasçuları da bunun uygulanmasına izin verirlerse, onun ölümünden sonra bu izinlerinden dönemezler.

2723- Eğer malın üçte birinden humus, zekât ve diğer borçlarının verilmesini, kazaya kalan namaz ve oruçlarını yerine getirmesi için birinin ecîr tutulmasını ve bunların yanında fakirleri doyurmak gibi müstehap bir işlerin de yapılmasını vasiyet ederse, ilkönce farzların yerine getirilmesi gerekir; ister bunlar malî farzlardan olsun, isterse bedenî, fark etmez. Farzların yerine getirilmesinde de [şer'î açıdan riayet edilmesi gereken herhangi bir] sıralama ve tercih söz konusu değildir.

Ancak, ölen kimsenin kendi vasiyetinde böyle bir sıralama söz konusu olursa, öncelikle zikrettiği [namaz gibi] bedenî bir farz olsa bile, önce onun yerine getirilmesi gerekir; daha sonra da vasiyetteki tertibe riayet edilerek diğer farzlar yerine getirilir. Dolayısıyla, böyle bir durumda eğer mirasın üçte biri bunlara yetecek miktarda olursa, vasiyeti yapılan bütün farzlar yerine getirilir. Şayet malın üçte biri bunlara yetecek miktarda olmaz ve geri kalan farzların tümü veya bazıları malî farzlardan olursa, yerine getirilmesi için gereken miktar, ölenin miras olarak bıraktığı malın aslından alınıp, malî farzlar yerine getirilmelidir. Ama geriye kalan farzların tümü veya bazıları bedenî farzlardan olursa, onların yerine getirilmesi gerekmez.

Ancak ölen kimse, vasiyetini tertip üzere yapmamışsa, bu durumda her ne kadar malî ve bedenî olarak farzların kendi arasında tertip söz konusu değilse bile farzların müstehaplardan öne alınması şarttır. Dolayısıyla malın üçte biri, bütün malî ve bedenî farzların yerine getirilmesi için gereken masraflara göre taksim edilir. Eğer tümüne yetecek miktarda olmazsa, malî farzların geri kalan kısmının masrafları, miras olarak bırakılan malın aslından alınır; geri kalan bedenî farzlar hususunda ise, vasiyet batıl olur.

Fakat her hâlükârda vasiyette açıklanan müstehapların yerine getirilmesi, ancak malın üçte birinden, farzlar için gereken harcamalar çıkarıldıktan sonra müstehaplara yetecek miktarın kalması suretinde farz olur.

2724- Borçlarının verilmesini, kazaya kalan namaz ve oruçlarını yerine getirmesi için birinin ecîr tutulmasını ve bir takım müstehap işlerin yapılmasını vasiyet eder ancak bunların malın üçte birinden yapılmasını vasiyet etmezse, borç, malın aslından verilmelidir. Borç çıkarıldıktan sonra asıl maldan bir şey artarsa, onun üçte biri namaz, oruç ve belirttiği müstehap işlere harcanmalıdır. Eğer malın üçte biri yetmezse, mirasçılar [eksik miktarın malın aslından alınmasına] izin verirlerse, vasiyet yerine getirilir. Eğer izin vermezlerse, namaz ve oruç malın üçte birinden verilmeli; daha sonra eğer ondan bir şey artarsa, belirttiği müstehap işe harcanmalıdır.

2725- Belli bir malın kendisine verilmesi hususunda ölen kişi tarafından vasiyet edildiğini iddia eden kimsenin sözünü iki adil erkek tasdik eder veya iddiada bulunan kimse yemin eder ve bir adil erkek de onu tasdikler veya bir adil erkekle iki adil kadın veyahut dört adil kadın onun sözünü tasdik ederse, söylediği miktar ona verilmelidir. Şayet bir adil kadın buna şahitlik ederse, iddia edilen malın dörtte biri; iki adil kadın şahitlik ederse yarısı; üç adil kadının şahitliği hâlinde de dörtte üçü ona verilmelidir. Bunun gibi, kendi dinlerinde adil sayılan iki zimmî kâfir buna şahitlik ederse, eğer

ölen kimse vasiyet ederken adil erkek veya kadını bulacak durumda olmamış ve vasiyet etmeye mecbur kalmışsa, istediği şey ona verilmelidir.

2726- Ölen kimsenin malını herhangi bir yerde harcaması hususunda, ölen kişi tarafından vasî veya çocukları için yetkili tayin edildiğini iddia eden kimsenin sözü, ancak iki adil erkeğin onu doğrulaması hâlinde kabul edilir.

2727- Kendisine bir şeyin verilmesi vasiyet edilen kim-se, onu kabul veya reddetmeden önce ölürse, onun mirasçıları vasiyeti reddetmedikçe, o şeyi alabilirler. Ancak bu, vasiyet edenin kendi vasiyetinden vazgeçmemesi durumun-da geçerlidir, eğer vasiyetinden vazgeçerse, o şey üzerinde bir hak sahibi olmazlar.

mîRaSla ilgili HÜKÜMLER
nesebî vârislerin dereceleri

2728- Soy akrabalığı sebebiyle[92] miras alanlar [yani nesebî vârisler] üç kısımdır:

1) Ölenin babası, annesi ve çocukları; çocuklarının ol-maması hâlinde ise, ne kadar aşağıya doğru inilirse inilsin çocuklarının çocuklarından ölüye daha yakın olanı. Bu tabakadan bir tek kişi var olduğu sürece [aşağıda zikredeceğimiz] ikinci tabakadan kimse miras almaz.

2) İster baba tarafından olsun, ister anne tarafından, ölenin dedesi, ninesi, kız kardeşi ile erkek kardeşi; dedenin olmaması durumunda ise, ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın, onun babası; ninenin olmaması durumunda ise, yine ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın, onun annesi; kız kardeş ile erkek kardeşin olmaması durumunda ise, ne kadar aşağıya doğru inilirse inilsin, çocukları. Bu gruptan bir tek kişi var olduğu sürece üçüncü tabakadan kimse miras almaz.

3) Ne kadar yukarıya doğru çıkılırsa çıkılsın amca, hala, dayı teyze ve ne kadar aşağıya doğru inilirse inilsin onların çocukları. Ancak, ölenin amca, hala, dayı ve teyzesinden bir kişi sağ olduğu müddetçe, onların çocukları miras almazlar. Ama ölenin yalnız baba tarafından olan amcası ile hem anne, hem de baba tarafından olan amcası oğlu olur ve bunlardan başka da vârisi olmazsa, miras, anne ve baba tarafından olan amcası oğluna verilir; baba tarafından olan amca ise miras almaz.

2729- Eğer ölenin kendi amca, hala, dayı ve teyzesi, onların çocukları ve çocuklarının çocukları olmazsa, baba ve annesinin amca, hala, dayı ve teyzesi miras alırlar. Eğer bunlar da olmazsa, miras onların çocuklarına verilir. Şayet bunlar da olmazsa, büyük baba ve büyük annenin amca, hala, dayı ve teyzesi, bunlar da olmadığı takdirde, çocukları miras alırlar.

2730- Karı ve koca, daha sonra [2770. hükümde] açıklanacağı üzere, birbirlerinden miras alırlar.

BİR İNCİ DERECE DEN MİRAS ALANLAR

2731- Eğer ölen kimsenin vârisi sadece baba, anne, oğul veya kız gibi birinci dereceden bir kişi olursa, ölenin bütün malı ona geçer. Şayet bu dereceden olan vârisler sadece birkaç oğlan veya birkaç kız olursa, malın tamamı onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir. Ancak, ölenin vârisi bir kız ile bir oğlu olursa, mal üç kısma

ayrılır; iki parçası oğluna, bir parçası da kızına verilir. Eğer birkaç kız ile birkaç oğlan olursa, miras olarak kalan mal, bir oğlana bir kızın iki misli düşecek şekilde taksim edilir.

2732- Eğer ölenin vârisi yalnızca anne ve babası olursa, mal üç kısma ayrılır ve onun iki kısmı babaya, bir kısmı da anneye verilir. Ama ölenin iki erkek kardeşi ya da dört kız kardeşi veya bir erkek kardeşi ile iki kız kardeşi olur ve onların hepsi ölenin babasının çocukları olursa, yani onların babası ölenin de babası ise, ister bunların anneleri ölenin annesiyle bir olsun veya olmasın, ölenin anne ve babası olduğu müddetçe miras almasalar da bunların olmasıyla anne sadece malın altıda birini alır; geri kalanı babaya verilir.

2733- Ölenin vârisi yalnızca annesi, babası ve bir kızı olur ve bunların yanında ölenin baba tarafından iki erkek kardeşi veya dört kız kardeşi ya da bir erkek kardeşiyle iki kız kardeşi olmazsa, tereke beş kısma bölünür; anne ile babaya birer pay, kıza ise arta kalan üç pay verilir. Ama eğer anne, baba ve kızla birlikte ölenin baba tarafından iki erkek kardeşi veyahut dört kız kardeşi ya da bir erkek ile iki kız kardeşi de olursa, tereke altı kısma bölünerek anne ve babaya birer pay, kıza ise üç pay verilir. Daha sonra arta kalan bir pay da dört parçaya ayrılır; onun bir parçasını baba ve üç parçasını da kız alır. Meselâ, tereke 24 parçaya bölünürse, onun 15 kısmının kıza, 5 kısmının babaya ve 4 kısmının da anneye verilmesi gerekir.

2734- Eğer ölenin vârisi annesi, babası ve bir de oğlu olursa, terekeyi altı kısma ayırırlar; anne ile baba birer pay ve oğul dört pay alır. Eğer birkaç oğul ya da birkaç kız olurlarsa, bölünen dört kısmı aralarında eşit bir şekilde pay ederler. Eğer oğlan ve kız olurlarsa, bir oğlana bir kızın iki katı düşecek şekilde o dört kısmı aralarında taksim ederler.

2735- Ölenin vârisi yalnızca babayla bir oğul veya anneyle bir oğul olursa, tereke altı kısma ayrılır; bir kısmı ba-baya veya anneye, beş kısmı ise oğla verilir.

2736- Eğer ölen kimsenin vârisi oğul ve kızıyla birlikte anne veya babası olursa, terekeyi altı kısma ayırırlar; o-nun bir kısmını anne veya babaya verdikten sonra, geri kalan kısmını oğlana kızın iki misli düşecek şekilde taksim ederler.

2737- Ölenin vârisi sadece babayla bir kız veya anneyle bir kız olursa, tereke dört kısma ayrılır; onun bir kısmını anne veya baba, kalanını ise kız alır.

2738- Eğer ölenin vârisi babayla birkaç kız veya anneyle birkaç kız olursa, tereke beş kısma bölünür; onun bir kısmı anne veya babaya verilir, kalan dört kısım da eşit olarak kızların arasında pay edilir.

2739- Ölenin miras alacak kendi çocuğu olmaz, [ama onun oğlundan ve kızından olan torunu olursa,] oğlundan olan torunu -kız olsa bile- ölenin oğlunun payını alır; kızından olan torunu ise -erkek olsa bile-kızının payını alır. Örneğin, ölenin kızından bir erkek ve oğlundan da bir kız torunu olursa, terekeyi üç kısma ayırırlar; bir payını kızından olan erkek torununa ve iki payını da oğlundan olan kız torununa verirler.

İKİNCİ DERECEDEDEN MİRAS ALANLAR

2740- Akrabalık nedeniyle miras alan kimselerden ikinci grup, dede, yani büyük baba, nine yani büyük anne ile ölenin kız ve erkek kardeşleridir. Eğer erkek ve kız kardeşleri olmazsa, onların çocukları miras alırlar.

2741- Eğer ölenin vârisi, yalnızca bir erkek kardeş veya bir kız kardeş olursa malın hepsini alır. Vârisler, anne ve baba tarafından birkaç erkek kardeş veyahut anne ve baba tarafından birkaç kız kardeş olursa, tereke onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir. Fakat anne ve babadan olan kız ve erkek kardeşler beraberce ölen kimsenin vârisleri olurlarsa, her erkek kardeşe bir kız kardeşin iki misli verilir. Meselâ vâris, anne ve babadan olan iki erkek kardeşe bir kız kardeş olursa, tereke beş kısma ayrılır; erkek kardeşlerden her biri iki hisse ve kız kardeş de bir hisse alır.

2742- Ölenin aynı anne ve babadan erkek ve kız kardeşi olunca, aynı babadan ve ölenle farklı analardan olan erkek ve kız kardeşler artık miras almazlar. Eğer ölenin anne ve babası bir olan erkek ve kız kardeşleri olmaz, yalnızca aynı babadan olan bir kız kardeşi veya erkek kardeşi olursa, terekenin tamamı ona düşer. Şayet aynı babadan birkaç erkek kardeşi veya birkaç kız kardeşi olursa, tereke onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir. Eğer aynı babadan hem erkek kardeşi, hem de kız kardeşi olursa, erkek kardeşlerin her biri kız kardeşin payının iki mislini alır.

2743- Eğer ölen kimsenin vârisi, anne tarafından bir kız kardeş veya bir erkek kardeş olur ve ölenle babaları farklı olursa, terekenin tamamı ona verilir. Şayet anne tarafından birkaç kız kardeş veya birkaç erkek kardeş veya birkaç erkek ve kız kardeş olursa, tereke onların arasında eşit bir şekilde paylaşılır.

2744- Ölen kimsenin aynı anne ve babadan erkek ve kız kardeşi ile aynı babadan erkek ve kız kardeşi ve aynı anneden bir erkek veya bir kız kardeşi olursa, aynı babadan olan erkek ve kız kardeşi miras almazlar; tereke altı kısma ayrılır ve onun bir payı aynı anneden olan erkek veya kız kardeşe, geri kalanı ise erkek kardeşin kız kardeşten iki kat fazla alması şartıyla anne ve babası aynı olan erkek ve kız kardeşlere verilir.

2745- Eğer ölen kimsenin vârisi anne ve babası bir olan erkek ve kız kardeşleri, annesi tarafından olan erkek ve kız kardeşleri ile babası tarafından olan erkek ve kız kardeşleri olursa, ölen kimseyle bir babadan olan erkek ve kız kardeşler miras almazlar. Bu durumda tereke üç kısma ayrılır; bir kısmı anne tarafından olan erkek ve kız kardeşler arasında eşit olarak taksim edilir, geri kalan kısım ise, ölenle anne ve babası bir olan erkek kardeş ile kız kardeşe verilir, ki her erkek kardeş kız kardeşin iki mislini alır.

2746- Ölen kimsenin vârisi, baba tarafından kız ve erkek kardeş ile anne tarafından bir kız kardeş veya bir erkek kardeş olursa, tereke altı kısma ayrılır; onun bir payı anne tarafından olan erkek veya kız kardeşe düşer, geriye kalanı ise baba tarafından olan erkek ve kız kardeşe verilir, ki her erkek kardeş kız kardeşin iki katı pay alır.

2747- Ölen kimsenin vârisi yalnızca baba tarafından olan erkek ve kız kardeşle anne tarafından olan birkaç erkek ve kız kardeş olursa, tereke üç kısma bölünür; onun bir kısmı anne tarafından olan erkek ve kız kardeşe verilerek eşit bir şekilde aralarında pay edilir; geri kalan kısım ise, baba tarafından olan erkek ve kız kardeşe verilir ve her erkek kardeş kız kardeşin iki mislini alır.

2748- Eğer ölen kimsenin vârisi, erkek kardeşi, kız kardeşi ve bir de karısı olursa, karısı kendi mirasını "Karı ve kocanın mirası" bahsinde açıklanacağı üzere alır. Erkek ve kız kardeş de kendi miraslarını, geçen hükümlerde izah edildiği şekilde alırlar.

Yine, miras bırakan kimse kadın olur ve mirasçısı da erkek ve kız kardeşiyle kocası olursa, koca malın yarısını alır; erkek ve kız kardeş ise, önceki hükümlerde belirtildiği gibi kendilerine düşen mirası alırlar. Karının veya kocanın miras alması nedeniyle ölenin anne tarafından olan erkek kardeşiyle kız kardeşinin hissesinden bir şey eksilmez; ama anne ve baba tarafından olan erkek ve kız kardeşle sadece baba tarafından olan erkek ve kız kardeşin hissesi azalır.

Meselâ, ölen kimsenin vârisi kocası, aynı anneden olan erkek ve kız kardeşi ile aynı anne ve babadan olan erkek ve kız kardeşi olursa, malın yarısı kocaya düşer; asıl malın üçte biri anneden olan erkek kardeşle kız kardeşe verilir, geri kalan kısım ise, aynı anne ve babadan olan erkek ve kız kardeşlere ait olur. Örneğin, ölen kadının bütün malvarlığı altı lira olursa, onun üç lirası kocasına, iki lirası aynı anneden olan erkek ve kız kardeşlere, bir lirası da aynı anne ve babadan olan erkek ve kız kardeşlere verilir.

2749- Eğer ölenin erkek ve kız kardeşi olmazsa, miras payları onların çocuklarına verilir. Ancak, anne tarafından olan erkek ve kız kardeşin çocukları, verilen mirası aralarında eşit olarak paylaşırlar. Baba tarafından veya baba ve anne tarafından olan erkek ve kız kardeşinin çocuklarına düşen miktardan, erkeklere kızların iki misli verilir.

2750- Ölen kimsenin vârisi yalnızca büyükbaba veya büyükanne olursa, -ister baba tarafından olsun, ister anne tarafından- mirasın hepsi ona kalır. Ölen kimsenin büyükbabası varken de büyükbabanın babasına miras düşmez.

2751- Ölen kimsenin vârisi yalnızca babasının babası ve babaannesi olursa, tereke üçe ayrılır; iki parçası dedeye, bir parçası da babaanneye verilir. Ancak, ölenin vârisi annesinin babası ile anneannesi olursa, malı aralarında eşit o-larak taksim ederler.

2752- Eğer ölen kimsenin vârisi yalnızca babasının ba-bası veya babaannesi ile annesinin babası veya anneannesi olursa, tereke üç kısma ayrılır; iki hissesi ölenin babasının babasına veya babaannesine, bir hissesi ise annesinin annesi veya anneannesine verilir.

2753- Ölen kimsenin vârisi babasının babası ile babaannesi ve bir de annesinin babasıyla anneannesi olursa, tereke üç kısma ayrılır. Onun bir hissesini annesinin babası ile anneanne kendi aralarında eşit bir şekilde taksim ederler. Kalan iki hisse ise babanın babasıyla babaanneye verilir ama babanın babası, babaannenin aldığıının iki katını alır.

2754- Ölen kimsenin vârisi karısı, babasının babası ile babaannesi ve annesinin babasıyla anneannesi olursa, karısı daha sonra "Karı ve Kocanın Mirası" bahsinde açıklanacağı şekilde kendisine düşen mirası alır. Asıl malın üçte biri de annenin

babasıyla anneanneye verilir ve onlar bunu kendi aralarında eşit bir şekilde paylaşırlar. Terekenin geri kalan kısmı ise babanın babası ile babaanneye verilir ve büyükbaba babaannenin aldığı iki mislini alır. Şayet ölenin vârisi kocası ile büyükbaba ve büyükannesi olursa, kocasına terekenin yarısı verilir, büyükbaba ve büyükanne de önceki hükümlerde belirtildiği şekilde kendilerine düşen mirası alırlar.

ÜÇÜNCÜ DERECEDEDEN MİRAS ALANLAR

2755- Ölen kimsenin üçüncü dereceden vârisi olanlar amca, hala, dayı, teyze ve onların çocuklarıdır. Açıklamaları önceki hükümlerde beyan edildiği gibi, eğer birinci ve ikinci dereceden herhangi bir vâris bulunmazsa, ölüden kalan terekeye bunlar vâris olurlar.

2756- Eğer ölen kimsenin vârisi yalnızca bir amca veya bir hala olursa, ister baba ve anne tarafından yani ölenin babasıyla aynı anne ve babadan olsun, ister baba veyahut anne tarafından olsun, bütün mal ona kalır. Eğer birkaç amca veya birkaç hala olur ve hepsi de anne ve baba tarafından ve ya hepsi sadece baba tarafından olursa, tereke onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir. Eğer amca ile hala olursa, ister anne ve baba tarafından olsun, isterse yalnızca baba tarafından olsun, amcaya halanın aldığı iki misli verilir. Meselâ, ölenin vârisi iki amca ve bir hala olursa, tereke beş kısma ayrılıp, bir hissesi halaya verilirken geri kalan diğer dört hisse ise, amcaların arasında eşit bir şekilde taksim edilir.

2757- Ölen kimsenin vârisi yalnızca anne tarafından birkaç hala veya yalnızca bir kaç amca olursa, tereke onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir. Ama eğer yalnızca anne tarafından birkaç amca ile birkaç hala olursa, farz ihtiyat gereği miras üzerinde birbirleriyle sulh yapmaları, anlaşmaları gerekir.

2758- Eğer ölen kimsenin vârisi, bazıları anne, bazıları baba ve bazıları da anne ve baba tarafından olan amca ve hala olursa, baba tarafından olan amca ve hala miras almazlar. Şayet ölenin anne tarafından bir amcası veya bir halası olursa, terekeyi altı kısma ayırırlar, bir payını anne tarafından olan amca veya halaya, kalanını ise anne ve baba tarafından olan amca ve halaya verirler. Tabi ki, anne ve baba tarafından olan amca, anne ve baba tarafından olan halanın iki katı hisse alır.

Eğer anne tarafından hem amcası hem de halası olursa, terekeyi üç kısma ayırırlar; iki payını anne ve baba tarafından olan amca ve halaya verirler, ki amcanın hissesi halanın iki katı olmalıdır. Daha sonra malın geri kalan bir payını da anne tarafından olan amca ve halaya verirler. Ancak farz ihtiyat gereği, bölüşürken aralarında sulh yapmaları gerekir.

2759- Eğer ölen kimsenin vârisi, yalnızca bir dayı veya bir teyze olursa, bütün mal ona verilir. Eğer hepsi de anne ve baba tarafından veya anne tarafından veya baba tarafından olan hem dayı ve hem teyze olurlarsa, tereke aralarında eşit bir şekilde taksim edilir. Fakat [farz] ihtiyat gereği malı bölüşürken aralarında sulh yapmaları gerekir.

2760- Ölen kimsenin vârisi, hem anne tarafından bir dayı veya bir teyze hem anne ve baba tarafından dayı ve teyze hem de baba tarafından dayı ve teyze olursa, baba tarafından olan dayı ve teyze miras almaz; terekeyi altı kısma ayırırlar, ki bunun bir

kısmını anne tarafından olan dayı veya teyzeye, geri kalanını da aralarında eşit bir şekilde taksim etmek üzere anne ve baba tarafından olan dayı ve teyzeye verirler.

2761- Ölen kimsenin vârisi yalnızca baba tarafından olan dayı ve teyzesi, anne tarafından olan dayı ve teyzesi ve anne ve baba tarafından olan dayı ve teyzesi olursa, baba tarafından olan dayı ve teyzesi miras almazlar; tereke üç kısma ayrılır, aralarında eşit bir şekilde taksim etmek şartıyla bir payı anne tarafından olan dayı ve teyzeye, geri kalan kısmı ise aralarında eşit bir şekilde paylaşmaları için anne ve baba tarafından olan dayı ve teyzeye verilir.

2762- Eğer ölen kimsenin vârisi bir tek dayı veya teyze ile bir tek amca veya hala olursa, terekeyi üç kısma ayırırlar; bir payı dayı veya teyzeye, kalan kısmı ise amca veya halaya düşer.

2763- Ölen kimsenin vârisi bir dayı veya bir teyze ile amca ve hala olursa, eğer amca ve hala, anne ve baba tarafından veya sadece baba tarafından olurlarsa, tereke üç kısma ayrılır; bir kısmını dayı veya teyze alır, geri kalan iki kısım ise üçe bölünerek iki payı amcaya, bir payı da halaya verilir. Dolayısıyla, terekeyi dokuz kısma ayırırlarsa, dayı veya teyzeye üç pay, amcaya dört pay ve halaya da iki pay verilir.

2764- Eğer ölen kimsenin vârisi bir dayı veya bir teyze ve anne tarafından bir amca veya bir hala ile anne ve baba tarafından veya sadece baba tarafından olan amca ve hala olursa, tereke üç kısma ayrılır; onun bir kısmı dayı veya teyzeye verildikten sonra, geriye kalan iki hisse tekrar altı kısma bölünür; bir payı anne tarafından olan amca veya halaya, geri kalanını da baba tarafından veya anne ve baba tarafından olan amca ve halaya verilir ki amca, halanın aldığı iki katı alır. Buna göre eğer terekeyi dokuz parçaya ayırırlarsa, üç payını dayı veya teyzeye, bir payını anne tarafından olan amca veya halaya, geriye kalan beş payını da baba tarafından veya anne ve baba tarafından olan amca ve halaya verirler.

2765- Eğer ölen kimsenin vârisi bir dayı veya bir teyze ve anne tarafından amca ve halayla anne ve baba tarafından veyahut yalnız baba tarafından amca ve hala olursa, terekeyi üç kısma ayırırlar; onun bir kısmı dayı veya teyzeye düşer, geriye kalan iki kısım ise üçe ayırırlar; bir payını anne tarafından olan amca ve halaya verirler ki bunlar, farz ihtiyat gereği aralarında sulh yapmalıdırlar. Geriye kalan iki payı da baba ve anne tarafından veya sadece baba tarafından olan amca ve hala arasında, amca halanın iki katı alacak şekilde taksim ederler. Örneğin, eğer tereke dokuz kısma ayrılırsa, onun üç kısmı teyze veya dayının, iki kısmı anne tarafından olan amca ve halanın ve dört kısmı da baba ve anne tarafından veya yalnızca baba tarafından olan amca ve halanın payıdır.

2766- Eğer ölen kimsenin vârisi hem anne veya baba veyahut anne ve baba tarafından olan birkaç dayı ve birkaç teyze, hem de amca ve hala olursa, tereke üç paya ayrılır; onun iki payı önceki hükümde izah edildiği üzere kendi aralarında bölmeleri için amca ve halaya verilir, bir payı da dayılarla teyzeler arasında eşit bir şekilde taksim edilir.

2767- Eğer ölen kimsenin vârisi, anne tarafından dayı veya teyze ve baba tarafından veya anne ve baba tarafından birkaç dayı ve teyze ile amca ve hala olursa, tereke üç pay edilir; iki payını önceden belirtildiği gibi amca ve hala aralarında taksim ederler.

Bu durumda eğer ölen kimsenin anne tarafından bir dayısı veya bir teyzesi olursa, onun geriye kalan bir payını altı kısma ayırırlar ve bir kısmını anne tarafından olan dayı veya teyzeye, geri kalanını baba tarafından veya anne ve baba tarafından olan dayı ve teyzeye verirler ve bunların hepsi aralarında eşit şekilde paylaşılırlar. Ama eğer anne tarafından birkaç dayı veya teyze veyahut anne tarafından hem dayı hem de teyze olursa, o tek payı üç kısma ayırırlar; bir kısmı eşit bir şekilde anne tarafından olan dayılar ve teyzeler arasında paylaşılır, geriye kalanı da aralarında eşit şekilde bölüşmek üzere baba tarafından veya anne ve baba tarafından olan dayı ve teyzeye verilir.

2768- Eğer ölen kimsenin amca, hala, dayı ve teyzesi olmazsa, amca ve halaya düşen pay onların çocuklarına, dayı ve teyzeye düşen pay da onların çocuklarına verilir.

2769- Ölen kimsenin vârisi, babasının amca, hala, dayı ve teyzesi ile annesinin amca, hala, dayı ve teyzesi olursa, tereke üç kısma ayrılır; bir payı ölenin annesinin amca, hala, dayı ve teyzesine eşit bir şekilde verilir; ama farz ihtiyat gereği ölenin annesinin anne tarafından olan amca ve halasının kendi aralarında sulh yapmaları gerekir. Geriye kalan iki payı ise üç kısma ayırırlar; onun bir kısmını ölenin babasının dayı ve teyzesi aralarında eşit bir şekilde taksim ederler, geriye kalan iki kısmı da ölenin babasının amca ve halasına verilir ve amca halanın iki katı alır.

KARI VE KOCANIN MİRASI

2770- Çocuğu olmayan [evli] bir kadın ölürse, miras olarak bıraktığı bütün malvarlığının yarısı kocasına, geri kalan bölümü ise diğer vârislere verilir. Ancak kadının, bu kocasından veya başka bir kocasından çocuğu olursa, malın dörtte birini koca, geri kalanı da diğer vârisleri alır.

2771- Ölen bir [evli] erkeğin evladı olmadığı taktirde, terekesinin dörtte birini karısı, geriye kalanı da diğer vârisleri alır. Eğer o kadından veya başka bir kadından evladı olursa, terekenin sekizde biri karısına, geriye kalanı da diğer vârislere verilir. Kadın, kocasının taşınabilir bütün mallarından miras alır; ama arazi ve kıymetinden miras almaz. Yine bina ve ağaç gibi toprak üzerindeki şeylerin kendilerinden miras almaz; ama onların kıymetinden miras alır.

2772- Kadın, miras almadığı bir şeyi kullanmak isterse, diğer mirasçılardan izin almalıdır. Bunun gibi mirasçılar kadının payını vermedikçe, farz ihtiyat gereği kıymetinden miras aldığı bina ve benzeri şeylerde kadının izni olmaksızın tasarruf etmemeleri gerekir. Dolayısıyla, kadının hissesini vermeden bunlar satılacak olursa, bu muamele ancak kadının satışa izin vermesi durumunda sahihtir; aksi hâlde muamele, kadının hissesi oranında batıldır.

2773- Bina, ağaç ve benzeri şeylerin kıymetini belirlemek istediklerinde, şöyle bir yöntem uygulamaları gerekir: Yok olana kadar bunların arazide kirasız olarak kalmasının değeri ne kadar olur? diyerek hesaplayıp, kadının hissesini o kıymet üzerinden vermelidirler.

2774- Su kanalları ve benzerleri, arazi hükmündedir. [Dolayısıyla kadın onlardan miras almaz.] Orada kullanılmış tuğla ve benzeri şeyler ise, bina hükmündedir [ve kadın ancak onun kıymetinden miras alır].

2775- Birden fazla karısı olan kimse ölürse, çocuğu olmadığı takdirde malın dörtte biri, çocuğu olduğu takdirde ise, -ölen koca onların hiçbirisiyle veya bazılarıyla cinsel temasta bulunmasa bile- malın sekizde biri, önceki hükümlerde açıklanan şekliyle nikâhladığı karılar arasında eşit oranla taksim edilir. Ama ölümü ile sonuçlanan hastalığında nikâhladığı ve cinsel ilişki kurmadığı bir kadın olursa, o kadının miras hakkı olmadığı gibi mihr alma hakkı da yoktur.

2776- Bir kadın, hastalık hâlinde kocaya gider ve o has-talık nedeniyle de ölürse, kocası onula cinsel ilişki kurmamış olsa bile ondan miras alır.

2777- Talâk ile ilgili hükümlerde açıklandığı şekilde ric'î talâkla boşanan bir kadın, iddet beklediği bir dönemde ölürse, kocası ondan miras alır. Bunun gibi eğer koca, kadının iddet beklediği sırada ölürse, kadın ondan miras alır. A-ma ric'î talâkın iddeti bittikten sonra veya bâin talâkın iddeti içerisinde eşlerden biri ölürse, diğeri ondan miras almaz.

2778- Hastalık hâlindeyken karısını boşayan ve on iki kamerî ay geçmeden önce de ölen kocadan, kadın üç şartla miras alır:

1) Bu müddet içerisinde başka bir kocaya gitmemişse.

2) Kocasına meyli olmadığından dolayı kendisini boşaması için kocasına bir mal vermemişse. Hatta kocasına bir şey vermemiş olduğu hâlde boşanma talebi kadından olursa, yine de miras alması sakıncalıdır.

3) Hastalık hâlindeyken karısını boşayan koca, o hastalıktan veya başka bir sebepten dolayı ölürse. Ama eğer o hastalığı iyi olur da başka bir sebepten dolayı ölürse, kadın ondan miras almaz.

2779- Kocanın, karısının giymesi için almış olduğu elbise, kadın onu giymiş olsa bile, kocasının ölümünden sonra terekeden sayılır, [vârislerin onlardan da miras alma hakkı vardır.]

MİRASLA İLGİLİ DİĞER hükümler

2780- Vefat eden kimsenin Kur'ân'ı, yüzüğü, kılıcı, giy-diği veya giymek için aldığı ve diktiği elbise kullanılmamış olsa bile, sadece büyük oğluna verilir. Şayet ölenin kullandığı veya kullanmak için aldığı bu dört şeyin birinden birden fazla, örneğin iki Kur'ân'ı veya iki yüzüğü olursa, onlar da büyük oğlunun malıdır.

2781- Ölen kimsenin iki büyük oğlu örneğin, iki ayrı eşinden aynı anda doğan iki erkek çocuğu olursa, Kur'ân, kılıç, yüzük ve elbisesi onların arasında eşit bir şekilde pay-laşılmalıdır.

2782- Ölen kimsenin borcu olur, bu borcu da terekesi kadar veya daha fazla olursa, önceki hükümde belirtilen ve büyük oğla verilmesi gereken dört şey de onun borcuna verilir. Eğer borcu malından az olursa, farz ihtiyat gereği büyük oğla düşen o dört şey, oranla ölenin borcuna verilmelidir. Meselâ, otuz liralık borcu olan kimsenin bıraktığı malvarlığının değeri altmış lira olur ve büyük oğla verilmesi gereken şeylerin değeri de yirmi lirayı bulursa, farz ihtiyat gereği [ölenin borcu malının yarısı olduğundan dolayı] borcun on lirasını büyük oğlanın vermesi gerekir.

2783- Müslüman bir kimse, kâfir birinden miras alabilir; ama kâfir biri ölenin babası veya oğlu olsa bile, Müslüman birinden miras alamaz.

2784- Kendi akrabalarından birisini kasten ve haksız yere öldüren kimse, ondan miras almaz. Ama eğer yanlışlık üzere örneğin, havaya attığı taşın tesadüfen akrabasından birine isabet etmesi sonucu onu öldürürse, ondan miras alır, fakat katl bedeli olarak vereceği diyetten miras alamaz.

2785- Mirasın taksim edilmek istendiği sırada ölen kim-senin anne karnında bir çocuğu olur ve onun olduğu dereceden ölenin babası, annesi ve çocuğu gibi başka vârisi de bulunursa, anne karnında olan bu çocuk ancak, canlı olarak dünyaya geldiğinde miras alır. Dolayısıyla bunun için, iki erkek çocuğun hissesini ayırırlar. Şayet anne karnındaki ceninin birden çok örneğin, kadının üç çocuğa hamile olduğu ihtimali verilirse, üç erkek çocuğun hissesi bir kenara koyulur; dünyaya geldiklerinde eğer biri erkek, biri de kız olursa, [bunlar için verilmesi gereken miras miktarı çıkıldıktan sonra] artan kısım diğer mirasçıların arasında taksim edilir.

ilmihâle ait tamamlayıcı konular
MARUFu emretmek VE MÜNKERden nehyetmek

2786- Marufu emretmek ve münkerden nehyetmek, belirtilen şartların gerçekleşmesiyle farz olur; terk edilmesi ise günah sayılır. Müstehap ve mekruhlarla ilgili olarak emir ve nehiyde bulunmak müstehaptır.

2787- Marufu emretmek ve münkerden sakındırmak, farz-ı kifayedir; bu görev, bazı mükelleflerin yerine getirmesiyle başkalarının üzerinden kalkmış olur. Marufu ikame etmek ve münkeri önlemek mükelleflerden bir gru-bunun bir araya gelmesini gerektirirse, bir araya gelmeleri gerekir.

2788- Bazıları tarafından yapılan emir ve nehiy etkili olmaz, ancak diğer bazıları tarafından yapıldığı takdirde emir ve nehyin etkili olacağına ihtimal verilirse, onların e-mir ve nehiyde bulunmaları farz olur.

2789- Marufu emretmek ve münkerden sakındırmak hususunda, sadece konuyla ilgili şer'î hükmü açıklamak yeterli olmaz; mükellefin bizzat emretmesi ve nehyetmesi gerekir. Ancak emir ve nehiyden güdülen amaç, şer'î hükmün açıklanmasıyla gerçekleşir veyahut karşı taraf onu emir ve nehiy olarak algılasa, bu durumda yeterli olur; [bizzat emir ve nehiy gerekmez.]

2790- Marufu emretmenin ve münkerden sakındırmanın kurbet (=Allah'a yaklaşma) kastıyla yapılması gerek-mez. Amaç, farzı yerine getirmek ve haramı önlemektir. Marufu emretmek ve münkerden sakındırmanın şartları

2791- Marufu emretmek ve münkerden sakındırmak, dört şartla farz olur:

1) Emir ve nehiyde bulunan kimse, mükellefin terk ettiği şeyi yapması ve yaptığı şeyi terk etmesi gerektiğini bilmelidir; marufu ve münkeri bilmeyen kimsenin başkalarına emir ve nehiyde bulunması farz değildir.

2) Yapılan emir ve nehyin etkili olacağına ihtimal verilmelidir. Eğer etki etmeyeceği bilirse, farz olmaz.

3) Günah işleyen kimsenin yapmış olduğu günahı tekrarlayacağı bilinmelidir. Eğer tekrarlanmayacağı bilinir veya zannedilir veyahut bu hususa yerinde bir ihtimal verilirse, farz olmaz.

4) Emir ve nehyde bulunmakla ilgili olarak herhangi bir mefsede söz konusu olmamalıdır. O hâlde, emir ve nehyde bulunulduğunda can veya namus ve haysiyet veyahut önemsenecek kadar mal ile ilgili olarak bir zarara uğrayacağı bilinir veya zannedilirse, farz olmaz. Hatta söz konusu zararlara uğrama korkusuna dair yerinde bir ihtimal verilirse, emir ve nehyde bulunmak farz olmaz. Yine eğer yakınlarına yönelik bir zarar dokunmasından korkulursa, farz olmaz. Ve yine müminlerin bazısına yönelik can veya namus ve haysiyet veyahut zor duruma düşürecek kadar mal ile ilgili olarak bir zararın söz konusu olması ihtimali verildiği takdirde de farz olmaz. Hatta bir çok yerde haram olur.

2792- Maruf ve münker, din veya mezhebin temel ilkeleri gibi veya Kur'ân-ı Kerim'in, Müslümanların inançlarının veya İslâm'ın zarurî [tartışma götürmez ve bütün mezhepler tarafından kabul edilen] hükümlerinin korunması gibi Şari-i Mukaddes'in (=Allah'ın) önem verdiği ko-nulardan olursa, önem taşıyan husus dikkate alınmalı ve yalnızca zarar korkusu, emir ve nehyin farz olmamasını gerektirmez. O hâlde, Müslümanların inançlarını veya İslâm'ın zarurî [tartışma götürmez ve bütün mezhepler tarafından kabul edilen] hükümlerini korumak can ve mal feda etmeğe bağlı olursa, bu uğurda can ve mal feda etmek gerekir.

2793- İslâm'da örneğin zalim ve tağutî devletlerin İslâm dini adına uyguladığı münkerler gibi bir bidat gerçekleşirse, hakkı açıklayıp batılı reddetmek özellikle İslâm âlimlerine farzdır ve eğer âlimlerin susması ilim makamına saygısızlığa ve âlimler hakkında kötü zanda bulunulmasına sebep olursa, etkili olmayacağı bilinse bile mümkün olan her türlü vesileyle hakkı ilan etmek farzdır.

2794- Susmanın, maruf bir şeyin münker ve münker bir şeyin de maruf olmasına sebep olacağına, yerinde bir ihtimal verilirse, hakkı açıklayıp ilan etmek, özellikle İslâm âlimlerine farz olur; susmaları caiz olmaz.

2795- İslâm âlimlerinin susması, zalimin güçlenmesine veya teyit edilmesine veyahut diğer haramları yapmaya cesaret göstermesine sebep olursa, hakkı açıklamak ve batılı reddetmek, şimdilik etki söz konusu olmasa bile, farzdır.

2796- İslâm âlimlerinin susması, halkın onlar hakkında kötü zanda bulunmasına ve onları tağutî ve zalim düzenlerle uzlaşmakla suçlamalarına sebep olacaksa, bu vesileyle haramın önlenemeyeceği ve zulmün kalkmasında her-han-gi bir tesiri olmayacağı bilinse bile, hakkı açıklamak ve batılı reddetmek onlara farz olur.

2797- Bazı âlimlerin, zalim ve tağutî düzenlerde görev kabul etmeleri, bir takım fesatların ve münkerlerin önlenmesine sebep olursa, bu görevi üstlenmeleri farz olur. Fakat onların bu görevi üstlenmelerinde daha önemli mefse-deler söz konusu olursa, meselâ halkın inancının zayıflamasına veya âlimlere olan güvenin sarsılmasına sebep olursa, caiz olmaz.

2798- Âlimlerin ve cemaat imamlarının, devlet veya devlete bağlı Vakıf İdareleri (ve Diyanet İşleri) adına, medreselerin (=dinî okulların) yönetimini üstlenmeleri, caiz değildir. İster kendisinin ve öğrencilerin maaşları devlet tarafından karşılsın, ister halk tarafından karşılsın ve isterse de vakfedilen şeylerden -bu okulun kendine ait vakfından bile- karşılsın fark etmez. Çünkü zalim devletin bu ve benzeri işlere müdahale etmesi, emperyalistlerin emriyle İslâm'ı temelden çökertmek için bir ön adımdır. Nitekim bütün İslâm ülkelerinde bunun benzeri planlar uygulanmış ve uygulanmaktadır.

2799- Din dersi okuyan talebelerin zalim devletin din adına kurmuş olduğu müesseselere girmeleri caiz değildir. Meselâ, zalim devletlerin müdahale ettiği veya mütevellilerinin elinden aldıkları veya mütevellilerini kendi nüfuz ve sultanları altına aldıkları dinî medreselere girmeleri haramdır. Vakıflar dairesinin eliyle veya tasvibiyle talebelere verilen para ve bunun gibi şeyler haramdır.

2800- Din dersi almak isteyen talebelerin zalim devletin ataması ve desteği ile bazı âlim veya cemaat imamlarının, yönetimini üstlendikleri dini medreselere girmeleri, caiz değildir. İster ders programları devlet tarafından hazırlansın, isterse zalim devletin uşakları olan bu tür sözde âlimler tarafından. Çünkü bu tür işlerle İslâm'ın ve Kur'an hükümlerinin temelden yok edilmesi amaçlanmıştır.

2801- Zalim devletin desteği ile kurulan bu gibi müesseselere âlim kıyafetiyle giren şahıslardan, Müslüman ve dindar insanların kaçınması ve onlarla her türlü ilişkiyi kesmeleri gerekir. Bunlar adil değildirler; dolayısıyla onlara uyararak cemaat namazı kılmak caiz değildir; [şahit olmaları için] yanlarında verilen talâk batıldır, İmam (a.s) ve seyyid hakları (=humus) onlara verilmemelidir, onlara verenlerin üzerinden bu hak kalkmaz. Onlar vaizlik yapıyorlarsa vaaz için davet edilmemelidirler ve devlet tarafından batılı yaymak ve İslâm aleyhine hazırlanmış olan programları neşretmek için çıkıp konuştukları toplantılara da katıl-mamak gerekir.

2802- Zalimlerin uşaklığını yapan bu gibi sözde âlimlerin zalim düzende herhangi bir görevi üstlenmelerinde çok büyük mefsedeler bulunmaktadır ki bunun sonuçları gün geçtikçe ortaya çıkacaktır. Bu yüzden zalim devlet tarafından görev üstlenmeleri hususunda gösterdikleri hiçbir mazerete Müslümanlar itina etmemelidirler. Büyük İslâm âlimleri bu kimseleri dini merkezlerden çıkarıp onlarla ilişkilerini kesmelidirler. Bütün âlimlerin, din talebelerinin, saygı değer vaizlerin (=hatiplerin) ve İslâm düşmanlarının komplolarından haberi olan diğer bütün kesimlerin, bu fa-sık ve fasit kimseleri halka tanıtmaları ve halkı onların şerrinden sakındırmaları gerekir.

2803- Birtakım ip uçlarına dayanarak âlim kıyafetinde olan kimsenin zalim devlet tarafından bir müessesenin idaresini üstlendiğine dair zanna varılırsa, bunun tersi ispat o-lunmadığı müddetçe ona karşı 2801. hüküm gereğince dav-ranılmalıdır.

Marufu emretmek ve münkerden sakındırmanın MERHALELERİ

2804- Marufu emretmek ve münkerden nehyetmede gözetilmesi gereken birkaç merhale vardır. Aşağı merhalenin uygulanması durumunda maksada varılacağı ihtimali olursa, sonraki merhalelerin uygulanması caiz olmaz.

Birinci Merhale

2805- İlk merhale, günah işleyen kimseye karşı, günah işlediğinden dolayı olduğunu anlayacağı şekilde farklı davranılmalıdır. Örneğin ona sırt çevirmek veya onunla asık suratla görüşmek veya onunla olan ilişkiyi kesip ondan uzak durmak gibi. Ancak ona karşı yapılan bu işlerin onun günahı terk etmesi için yapıldığı bilinmelidir.

2806- İlk merhalenin farklı dereceleri olursa, alttaki derecenin etkili olacağına ihtimal verildiği takdirde onunla yetinilmelidir. Örneğin, onu konuşturmamakla amaca ulaşacağına ihtimal verilirse, bununla yetinip sonraki aşamalar uygulanmamalıdır; özellikle üst merhalenin uygulanması ona saygısızlık sayılacak bir şahıs olursa.

2807- Günah işleyen bir kimseyle ilişkiyi kesip ondan uzak durmak az günah işlemesine sebep olur veya buna ihtimal verilirse, günahın tamamen terk edilmesine sebep ol-masa da, onunla ilişkiyi kesmek farz olur. Fakat bu, diğer merhalelerin günahı önlemede etkili olmadığı durumunda uygulanır.

2808- İslâm âlimleri, zalimlerden ve zorba sultanlardan uzaklaşmalarının ve onlara sırt çevirmelerinin zulümlerini azaltacağına ihtimal verilerse, onlara sırt çevirmeli ve takındıkları bu tavrı Müslüman halka bildirmelidirler.

2809- İslâm âlimlerinin zalimler ve sultanlar ile ilişkileri onların zulümlerini azaltacak olduğu takdirde, şu hususa dikkat etmelidirler ki, acaba ilişkiyi kesmek mi yoksa zulmün azalması mı daha önemlidir? Çünkü onlarla ilişki kurmak bazı durumlarda halkın inancının zayıflamasına, İslâm'a ve taklit mercilerine saygısızlık yapılmasına sebep olabilir. Kısacası bu ikisinden -ilişkiyi kesmek ve zulmün azalması- hangisi daha fazla önem taşırsa, ona göre davranılmalıdır.

2810- Âlimlerin zalimlerle ilişki içerisinde olmaları, gözetilmesi gereken bir maslahatı içermezse, ilişki içerisinde olmamalıdır. Çünkü bu iş, âlimlerin itham edilmelerine sebep olur.

2811- İslâm âlimlerinin zalimlerle ilişki kurmaları onları güçlendirir veya bilinçsiz kimselerin onları suçsuz görmesine yol açar veyahut zalimleri yaptıkları haksızlıkta cesaretlendirir veya âlimlik makamının saygınlığını zedelerse, ilişkiyi kesmeleri gerekir.

2812- Müslümanlar, zalimlerin amaçlarını yayan, onlara yaptıkları zulümde, günahlarda ve düzenledikleri eğlenceler-de yardımda bulunan örneğin, bazı tüccar ve esnaf gibi kimseleri, önce yaptıkları işten sakındırmaları gerekir. Sakındırma etkili olmadığı takdirde onlara sırt çevirmeli, var olan ilişkilerini kesmeli ve onlarla alış veriş yapmamalıdır.

İkinci Merhale

2813- Marufu emretmek ve münkerden nehyetmenin ikinci merhalesi, bu görevi dille yapmaktır. Buna göre, etki edeceği ihtimali verilir ve şimdiye kadar açıklanan diğer şartlar mevcut olursa, [dille] günah ehlini sakındırmak ve farzı terk edeni onu yapmaya emretmek farzdır.

2814- Günah işleyen kimsenin öğüt ve nasihat ile günahı terk edeceğine ihtimal verilirse, bununla yetinmek, öğüt ve nasihat sınırını aşmamak gerekir.

2815- Nasihatın etkili olmayacağı bilinirse, etkili olma ihtimali olduğu takdirde zorunluluk getirecek bir şekilde emretmesi ve sakındırması gerekir. Eğer bu metot da etkili olmaz, ancak sadece sert konuşulduğu ve tehdit edildiği takdirde etkili olursa, öyle yapılmalıdır. Fakat yalan ve diğer günahlardan kaçınılmalıdır.

2816- Günahı önlemek amacıyla örneğin, sövmek, yalan konuşmak ve hakaret etmek gibi günahları işlemek caiz değildir. Ancak önlenmesi istenen günah, Mukaddes Şâri' (=Allah Tealâ) tarafından çok önemsenen ve yapılmasına asla izin verilmeyen bir iş olursa, -örneğin, öldürülmesi haram olan bir kimseyi öldürmek gibi- bu durumda mümkün olan her yolla onu önlemek gerekir.

2817- Günahkâr kimse günahı, sadece birinci ve ikinci merhalenin bir arada yapıldığı takdirde terk edecek olursa, her iki merhale uygulanmalıdır. Yani hem o kimseye sırt çevirerek ilişkiyi kesmeli, onunla asık suratla görüşmeli, hem de dille ona marufu emretmeli ve münkerden sakındırmalıdır.

Üçüncü Merhale

2828- Marufu emretmek ve münkerden nehyetmenin üçüncü merhalesi, zor ve baskıya başvurmadır. O hâlde, bir kimsenin münkeri terk etmesi veya farzı yerine getirmesinin sadece zor ve baskıyla gerçekleşeceği bilinir veya bu kanaate ulaşırsa, bu merhaleyi uygulamak farz olur. Ancak gereken sınır aşılmamalıdır.

2829- Günah işleyen kimseyle günah arasında bir engel meydana getirilip böylelikle günahın yapılması önlenirse ve bu işin sakıncaları başka şeylerden az olursa, sadece bununla yetinmek gerekir.

2820- Günahı önlemek, günah işleyen elinden tutmaya veya günah işlenen yerden dışarı çıkarmaya veya aracılığıyla günah işlediği araçta tasarruf etmeye bağlı olursa, bunları yapmak caizdir, hatta farzdır.

2821- Günah işleyenin korunması gereken mallarını telef etmek, caiz değildir. Ancak günahın işlenmesini önlemek malı telef etmeyi gerektirirse, caizdir ve bu durumda zahiren telef ettiği mal için zâmin değildir. Aksi takdirde zâmin ve günahkârdır.

2822- Günahı önlemek, günah işleyen kimsenin bir yerde hapsedilmesine veya bir yere girmesini önlemeye bağlı olursa, bunu uygulamak farz olur; ancak gerekli ölçü gözetilmeli ve sınır aşılmamalıdır.

2823- Günahı önlemek, günah işleyen kimseye dayak atmaya ve baskı yapmaya ve onu zor durumda bırakmaya bağlı olursa, caizdir; fakat sınır aşılmamalıdır. Bu ve benzeri işlerde bütün şartlara haiz olan bir müçtehitin izin alınması daha iyidir.

2824- Münkerleri önlemek ve farzları yerine getirmek, yaralamaya veya öldürmeye bağlı olursa, bu ancak gereken şartların varolması ve gerekli bütün şartları bulandıran bir müçtehidin izin vermesiyle caiz olur.

2825- Münker, Mukaddes Şâri'in çok önem verdiği ve onun gerçekleşmesine asla razı olmadığı şeylerden olursa, mümkün olan her yolla onu defetmek caizdir. Meselâ, öldürülmesi caiz olmayan birini öldürmek isteyen kimseyi önlemek gerekir. Eğer mazlumun öldürülmesini önlemek, sadece zalimin öldürülmesiyle mümkün olursa,

zalimi öldürmek caiz olmaktan öte farzdır ve müçtehitten izin almak gerekmez. Fakat öldürmek dışında başka bir yolla bunun önlenmesi mümkün olursa, onu uygulamak gerekir. Buna göre eğer gereken haddi aşarsa, günahkar sayılıp üzerine "diğerlerinin hakkına tecavüz eden kimse"nin hükmü uygulanır.

SAVUNMA HÜKÜMLERİ

2826- Düşman, Müslüman ülkelere ve hudutlarına sal-dırırrsa, can ve mal feda etmek de dahil olmak üzere mümkün olan her türlü vesileyle Müslümanların savunma yapması farzdır. Bu konuda şer'î hâkimden (=veliyy-i emr'den) izin almak gerekmez.

2827- Müslümanlar, ecnebilerin ister direkt olarak, ister iç veya dış uşakları aracılığıyla Müslüman ülkeleri istila etmeyi planladıklarından endişe duyarlarsa, mümkün olan her türlü araçla savunmaları farzdır.

2828- Yabancı güçler tarafından İslâm ülkelerinde hazırlanan ve çizilen bir takım komplo ve planlar sonucu onların İslâm ülkelerine musallat olacaklarından korkulursa, mümkün olan her türlü araçla planlarını bozup, komplolarını etkisiz hâle getirmek ve nüfuz alanlarının genişlemesini önlemek, Müslümanlara farzdır.

2829- Yabancıların siyasi, iktisadi veya ticari etkinliklerinin genişlemesi sonucu, Müslüman ülkelere musallat olacaklarından korkulursa, Müslümanların mümkün olan her türlü araçla İslâm ülkelerini savunmaları, ecnebilerin iç ve dış uşaklarının güçlerini yok etmeleri farzdır.

2830- İslâm ülkeleriyle yabancı ülkeler arasında gerçekleşen siyasi ilişkiler sonucu, onların İslâm ülkelerine musallat olacaklarından korkulursa, sadece siyasi ve iktisadi sulta olsa bile, Müslümanlar bu tür ilişkilere muhalefet etmeli ve hakim devletleri bu tür ilişkileri kesmeye zorlamalıdır.

2831- Ecnebilerle ticari ilişkiler sonucu Müslümanların borsalarına iktisadi darbe ineceğinden, ticari ve iktisadi bağımlılığa yol açacağından endişe duyulursa, bu tür ilişkileri kesmek farz ve bu tür ticaretler haramdır.

2832- İslâm ülkelerine hakim olan devletlerden her-hangi birinin ecnebilerle, İslâm ve Müslümanların maslahatına ters düşecek bir şekilde, siyasi veya ticari herhangi bir ilişki kurması caiz değildir. Eğer herhangi bir devlet böyle bir ilişkide bulunmağa kalkışırsa, diğer Müslüman devletlerin onu mümkün olan her yol ile bu ilişkiyi kesmeye zorlamaları farzdır.

2833- İslâm ülkelerinin başında olanlar veya bazı millet vekilleri ve senatörler, İslâm ve Müslümanların maslahatına aykırı olan ecnebilerin her türlü örneğin siyasi, iktisadi veya askeri nüfuzlarının genişlemesine sebep olursa, -o görevi üstlenmesi doğru yolla olduğu tasavvur edilse bile- yaptığı bu hıyanetten dolayı hangi makam ve görevde olursa olsun azledilmiş sayılır ve mümkün olan her vesileyle Müslümanlar onu cezalandırmalıdır.

2834- Büyük zalim devletlerin elinde alet olan İsrail gibi devletlerle ticarî ve siyasî ilişkilere girmek caiz değildir ve Müslümanlar mümkün olan her türlü yolla bu ilişkilere muhalefet etmelidirler. İsrail ve uşaklarıyla ticarî ilişkileri olan tüccarlar, İslâm ve Müslümanlara ihanet etmiş ve İslâm hükümlerinin yok olmasına yardımcı olmuş sayılırlar. Müslümanlar bu gibi hain devlet ve tüccarlar ile her türlü ilişkiyi kesip, onları tövbe etmeye ve bu tür ilişkileri kesmeye zorlamalıdır.

Canın ve malın savunulmasına ilişkin hükümler "Tahrir'ül-Vesile" adlı kitapta açıklanmıştır; isteyen oraya bakabilir.

2835- Yabancı kuklaların (Allah onları zelil etsin) emriyle açıkça Kur'ân-ı Kerim ve Peygamber efendimizin (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) sünnetine aykırı olarak zalim devletlerin yasama meclislerinin onayından geçen kanun ve kararlar, İslâm açısından geçersizdir ve herhangi bir kanuni değer taşımazlar. Müslümanların, bu işi emredenlere ve buna oy verenlere mümkün olan her türlü yolla sırt çevirmeleri gerekir; onlarla ilişkiye girmemelidirler ve muamele yapmamalıdır. Onlar suçludurlar ve onların onayladıkları kanun ve yasalara uyanlar da fasık ve günahkârdırlar.

2836- Son zamanlarda İslâm hükümlerini kaldırmak ve Müslümanların aile yuvası düzenlerini dağıtmak amacıyla yabancı kuklaların emriyle, tâğüt rejiminin gayri şer'î ve gayri kanuni iki meclisinde (=millet meclisi ve senato meclisi) onaylanan "aile kanunu" adlı yasa, İslâm hükümlerine aykırıdır. Bu kanunun onaylanma emrini verenler ve bu yasaya oy verenler şeriat ve kanun nazarında suçludurlar.

Bu yasaya istinaden mahkemelerin aracılığıyla verilen talâk batıldır ve bu şekilde boşanan kadınlar, evli olduklarından, söz konusu talâktan sonra evlenirlerse, zinâ işlemiş olurlar. Bu şekilde boşanan kadınları bilerek alan kimse de, zinâ işlemiş olur ve şer'î açıdan belirlenen haddi (=cezayı) hak etmiş olur. Bunlarla yapılan evlilikten olan çocuklar gayri meşrudur; onlardan miras alamazlar. Kısacası gayri meşru çocuklarla ilgili bütün hükümler bunlar hakkında da geçerlidir; ister direkt olarak mahkeme talâk versin, ister boşanmalarına dair karar çıkararak kocayı talâk vermeye mecbur etsin.

2837- Büyük âlimlerin (Allah onları teyit etsin) İslâm ve kanun açısından değerden yoksun olan bu tür kanunlara şiddetle karşı gelmeleri gerekir. İslâm karşıtlarının emirlerini uygulamaya memur olan bu asıl suçlulardan istirham etmesinler ve bu hususta devlete başvuruda bulunmasınlar. Çünkü bu tür istekler, devlete başvurular ve suçun nispetini ayaktakımı memurlara vermek, asıl suçlunun suçsuz görünmesine ve İslâmî hükümleri ortadan kaldırma yolunda cesaretlenmesine sebep olur. Müslümanların din, dünya ve aile yuvalarını tehdit eden, biçare kızları askeriye çeken, büyük peygamberlerin ve büyük velilerin (Allah hepsine rahmet etsin) zahmetlerini zâyî eden bu tür kanunların karşısında durmak ve bunları protesto etmek bütün Müslümanlar için gereklidir; İslâm'a aykırı olan bu kanunlara amel etmemelidirler. Allah göstermesin, emperyalist uşaklarının (Allah onları zelil etsin) İslâm ve Müslümanlar aleyhine hazırlamakta oldukları karanlık ve korkunç geleceğe duçar olmamaları için bu gün mümkün olan her vesileyle onlara karşı gelmeleri gerekir.

günümüzde karşılaşılan bazı konuların hükümleri

bono

2838- Bono iki kısımdır:

- 1) Borçlu olan kimsenin, borcu karşılığında verdiği gerçek senet.
- 2) Borçlu olmadığı hâlde bir şahsın başkasına verdiği hatır senedi.

2839- Bir kimsenin başkasıyla daha az bir meblağa muamele yapmak üzere gerçek senedi borçludan alması ve bu işi yapması haram ve batıldır.

2840- Bono para değıldir ve onun kendisiyle muamele gerçekleşmez. Para, banknottur ve muamele onunla gerçek-leşir. Bono, poliçe ve kabzdır. Yaygın olan banka çekleri, banknot gibi paradır; değerinden eksiğine ve fazlasına peşin olarak onun alış ve satışının sakıncası yoktur.

2841- Elinde bono olan kimse, borç para alır ve karşılığında, zamanı geldiğinde aldığı borçtan daha fazlasına almak üzere senet verirse, faizdir ve haramdır; ancak alınan borç sahihtir.

2842- Birinin bir başkasına üçüncü şahısla asıl değerinden eksiğine muamele yapması ve üçüncü şahsın belirlenen vakitte senedin asıl sahibi olan birinci şahıstan talep etme hakkına sahip olması için vermiş olduğu hatır senedi-nin ifa ettiği işlev, birkaç şekilde tashih edilebilir:

1) Bu muamele şuna dönüktür: Birinci şahıs, üçüncü şahısla kendi zimmeti üzere muamele yapması ve bonoda yazılı olan banknot miktarını aynı miktar karşılığında satması için ikinci şahısı vekil etmiş olur ve yine belirlenen vakitte ilk şahsın ona müracaat edebileceği üzere üçüncü şahıstan aldığı parayı kendisine götürmesi için ikinci şahısı vekil etmiş olur. Buna göre bononun ilk sahibi gerçekte borçlu olmamasına rağmen muamele gerçekleştikten sonra üçüncü şahsa borçlanır; ikinci şahıs da üçüncü şahıstan aldığı miktar kadar senedin ilk sahibine borçlanır. O hâlde, üçüncü şahıs muameleden sonra belirlenen zamanda birinci şahısa müracaat edip alacağını alabilir; birinci şahıs da borçlanma işinden sonra belirlenen vakitte ikinci şahsa müracaat edip alacağını alabilir. Eğer bonolar konusunda, birinci şahsın alacağı vermemesi hâlinde, üçüncü şahsın ikinci şahısa müracaat edebilmesi yaygın bir adet olursa, bu gerçekte akit içinde koşulan bir şart sayılır ve dolayısıyla ona da müracaat edebilir.

2) Üçüncü şahısla muamele yapması amacıyla ikinci şahsa hatır senedi vermenin ve üçüncü şahsın ikinci şahısa müracaat edebilme hakkının doğması iki şeyi gerektirir:

a) Bono vermekle alıcı üçüncü şahsın yanında itibar kazanıyor. Bu açıdan kendisi muamele yapmış olur ve ikin-ci şahıs üçüncü şahsa borçlanmış olur.

b) İkinci şahsın belirli olan miktarı ödememesi hâlinde birinci şahsın bu ödemeyi üstlenme zorunluluğu, bunların arasında üzerinde konuşmaya ve anlaşmaya ihtiyaç duyma-yan kesin bir olgudur. Buna göre, muameleden sonra belirlenen vakitte üçüncü şahıs ikinci şahısa ve o vermediği takdirde birinci şahısa başvurabilir. Bu husus,

taraf larca kesin bilinen bir olgu olduğundan, akit içinde yapılan sözleşme hükmünü taşır ve sakıncası yoktur. Bu işin sıhhati için daha başka yollar da söz konusudur.

2843- Ticarî ve banka muamelelerinde senet veren kimse kendi borcunu vermediği takdirde, bonoda imzası bulunan şahısa müracaat edilebilmesi yaygın bir şeydir. Bu, bu hususun anlaşma içerisinde yapılan bir sözleşme olduğunu gösterir ve dolayısıyla riayet edilmesi zorunludur; ancak muamele yapan taraf, bunun akit içinde taahhüt edildiğini bilmezse, ona müracaat edilemez.

2844- Borcun ertelenmesinden dolayı alıcının ister ban-ka olsun, ister diğerleri olsun, borçludan bir şey alması, borçlu razı olsa bile haramdır.

2845- Banknot ve kâğıt dinarda veya dolar ve Türk lirası gibi diğer kâğıt paralarda, borç dışındaki anlaşmalarda cereyan eden faizin gerçekleşmesi söz konusu olmaz. Bunların bazısını bazısıyla peşin olarak eksiğine veya fazlasına değış tokuş yapmak caizdir; ancak peşin olmadığı takdirde, bazısını bazısına eksiğine veya fazlasına değış tokuş yapmak, eksilme veya artışta sürenin miktarı ölçü alınmadığı takdirde sakıncasıdır. Borçla ilgili faiz ise, bunların hepsinde gerçekleşebilir. [Bu yüzden] on dinarı on iki dinar almak üzere borç vermek, caiz değıldir.

HAVA PARASI

2846- Sahiplerinden ev, dükkan veya başka bir şey kiralayanların kira müddeti bittikten sonra, sahibinden izinsiz orada kalmaları haramdır ve sahibinin izni olmadığından acele olarak orayı boşaltmalıdırlar. Eğer boşaltmazlar-sa, o yeri gasbetmiş sayılırlar; o yere ve o yerin benzerine verilen kiraya da zâmindirler. Bunlar şer'î açıdan hiçbir hak-ka sahip değıldirler; ister onların kira müddeti kısa olsun, ister uzun; onların orada bulunmaları ister kiralanan yerin kıymetinin artmasına sebep olsun, ister olmasın; o mahalden ayrılmak ister onların ticaretlerinin zarar görmesine se-bep olsun, ister olmasın.

2847- Bir kimse, kira müddeti bitmiş eski kiracıdan yeri kiralarsa, yerin sahibinin izni olmadıkça, bu kiralama işi sahih değıldir ve onun o yerde kalması haram olup, o yeri gasbetmiş sayılır. Eğer kaldığı yere bir zarar gelir veya telef olursa, zâmin olmasını (=tazminat ödemesini) gerektirir. Orada kaldığı müddet içerisinde bu yerin benzerine verilen kira miktarını da sahibine vermesi gerekir.

2848- Gasıp olan eski kiracının, kendisine kiraya verdiği kimseden hava parası adına bir şey alması, haramdır. Almış olduğu şeyi telef eder veya bir hadise sonucu telef olursa, veren kimseye ödemek zorundadır.

2849- Başkasına kiraya verebilmek kaydıyla bir müddet için bir yeri kiralar ve bu müddet içerisinde yerin kirası artış gösterirse, o yeri kiraladığı fiyat üzerinden kiraya verebilir ve hava parası adıyla kiraya verdiği kimseden de bir miktar para alabilir. Meselâ, bir dükkanı, aylık on liradan on yıllığına kiralar ve bir müddet sonra yerin kirası yükselir ve yüz liraya çıkarsa, başkasına kiraya verme hakkına sahipse, kalan müddet için aylık on liradan orayı kiraya verebilir ve yeri de ona kiraya vermek için tarafların rızasıyla kiracıdan bin lira alabilir.

2850- Sahibinden bir yeri kiralar ve yirmi yıllığına kiralrı artırmayacağını da şart koşar ve eğer bu yeri başkasına verecek olursa, bu üçüncü şahsa da aynı şekilde

davranacağını şart koşar ve bu üçüncü şahıs bir başkasına devrettiğinde yine ona da aynı şekilde davranmasını ve kirayı artırmamasını şart koşarsa, kiracının, o yeri bir başkasına devretmesi için kiralamak isteyen bir miktar hava parası alması caizdir. Bu şekilde alınan hava parası helâldir. Bunun gibi ikinci kiracı üçüncüden ve üçüncü kiracı da dördüncüden anlaşmalarına göre hava parası alabilir.

2851- Kiracı, kira akdini gerçekleştirirken kiraya verene bir süre kirayı artırmayacağını, onu çıkarma hakkına sahip olmayacağını, aynı miktar karşılığında sonraki yıllarda kendisinden kiralama hakkına sahip ve kiraya verenin de kiraya vermeye yükümlü olacağını şart koşarsa, kiracı kendi hakkından vazgeçmesi veya o yeri boşaltması için kiraya verenden veya başkasından bir miktar para alabilir; bu tür hava parası helâldir.

2852- Mülk sahibi, mahalli kiralamak isteyen hava parası olarak istediği miktar alabilir. Kiracı, başkasına kiraya verme hakkına sahip olursa, mahalli ona devretmek için bir miktar hava parası olarak alabilir. Bu şekilde alınan hava parasının sakıncası yoktur.

BANKA MUAMELELERİ

2853- Şahısların, borç veya başka bir muamele tarzıyla bankalardan aldıkları şey, bankalarda haram para bulunduğu bilinse veyahut alınan paranın haram paradan olması ihtimal verilse bile, muamele şer'î ölçüler dahilinde yapıldığı takdirde helâl ve sakıncasızdır. Ama alınan paranın tümünün veya bir kısmının haram paradan olduğu bilirse, onun kullanılması caiz değildir. [Bu nedenle de asıl sahibini bulup alınan parayı ona teslim etmek gerekir.] Eğer sahibi bulunmazsa, müçtehidin izni dahilinde o paraya, sahibi bilinmeyen malın hükmü uygulanır. [Yani, sahibi adına sadaka olarak fakire verilir.] Bu konuda yerli bankalarla yabancı bankalar ve devlet bankalarıyla özel bankalar arasında fark yoktur.

2854- Faiz şartı olmaksızın insanın bankaya borç olarak para yatırmasının sakıncası yoktur ve bankaların da o parayı kullanması caizdir. Ama eğer borç olarak yatırılan parada herhangi bir menfaat de kararlaştırılırsa, menfaat kararı batıl olsa da borç anlaşması sahihtir ve bankalar aldıkları şeyi kullanabilirler.

2855- Faize sebep olan menfaat kararında açık bir şekilde anlaşmakla para yatırma zamanı tarafların faiz almaya niyetli olması arasında fark yoktur. O hâlde, eğer bankanın kanunu, aldığı borçlar karşılığında faiz vermek olur ve borç olarak yatırılması istenen para da bu kanunun dahilinde gerçekleşirse, para yatırmak haramdır.

2856- Borç konusunda ne açıktan ve ne de üstü kapalı olarak menfaat kararı olmazsa, o borç sahihtir. Fakat herhangi bir anlaşma söz konusu olmaksızın borç veren kimseye bir şey verilirse helâldir.

2857- Bankaya vedia (=emanet) adıyla yatırılan paralar hususunda para sahibi banka yetkililerine kullanma izni vermezse, bankanın onu kullanması caiz değildir, kullandığı takdirde ise zâmindir. Ancak emanet sahibi, [malını bankaya yatırırken] kullanılmasına izin verir veya [kullanıldıktan sonra] razı olursa, [bankanın onu kullanması] caizdir. Bu durumda da banka eğer karşılıklı gönül rızasıyla bir şey alır veya verirse helâldir. Ama kullanma izni bunun gerçekte borca yani, zâmin olmak

üzere mâlik olmasına dönük olursa, bu durumda anlaşılarak bir şey verilirse haramdır. Anlaşıldığı kadarıyla ismi vedia olsa bile, banka vediası bu tür bir vediaadır.

2858- Bankaların veya başka kurumların, paralarını borç olarak yatırırları veyahut diğer müesseselerin, alıcı ve satıcıyı teşvik etmek için çekiliş yoluyla verdikleri hediyeler helâldir. Yine satıcıların, satışı artırmak ve müşterilerin dikkatini çekmek için -yağ kutusu içine altın koymak gibi- malların içine koyduğu şeyler helâldir ve sakıncası yoktur.

2859- Poliçe denilen ticari havalelerle banka havalelerinin sakıncası yoktur. Buna göre, banka veya tacir, bir miktar parayı bir yerde bir kimseden alıp ona havale kâğıdı vererek başka bir yerde banka veya şahıs vasıtasıyla o miktar parayı o şahısa verir, karşılığında da havale edenden bir şey alırsa, sakıncası yoktur ve helâldir. Meselâ, bir kimse Ankara'da bin lirayı havale etmesi için bankaya yatırır ve banka da İstanbul şubesinden paranın ödenmesi için bu adama havale kâğıdı verir ve Ankara bankası bu havale karşılığında ondan on lira alırsa, sakıncası yoktur. Eğer bin liranın havalesi için elli lira alır da başka bir yerde dokuz yüz elli lira öderse, ister banka bu parayı borç adına alsın veya başka bir adla, yine de sakıncası yoktur. Bu durumda banka eğer fazlalığı yaptığı iş bedeli olarak alırsa, sakıncası yoktur.

2860- Eğer banka veya başka bir kuruluş, başka bir yerdeki şubesine veya adamına verilmesi üzere belirli parayı bir şahsa verir ve bu şahıs da çektiği zahmet karşılığında belli bir miktar para alırsa, sakıncası yoktur. Yine daha fazlasına banknot satışı şeklinde olursa, caizdir. Ama eğer borç olarak verir de menfaat kararlaştırılırsa, menfaat kararı açık bir şekilde olmasa ve sadece tarafların maksadı borcun menfaate dayalı olduğu olsa bile [menfaat kararı] haramdır; fakat borcun kendisi sahihtir.

2861- Rehin üzere çalışan bankalar veya başkaları, menfaat kararıyla ödünç verirler ve borçlu borcunu zamanında ödemediği takdirde de satıp, kendi alacaklarını tahsil edebilmek için ondan bir şeyi rehin olarak alırlarsa, menfaat kararıyla verilen borç haram ve menfaat kararı da batıldır. Fakat borcun kendisi, malı rehin olarak almak ve onu satmak için vekil olmak sahihtir. Dolayısıyla bankanın bunu satması caizdir. Eğer bir kimse de bunu bankadan satın alırsa, ona mâlik olur. Ancak, menfaat kararı olmaz da zahmet karşılığı ücret ve borç karşılığı da rehin alınır, sakıncası yoktur; şer'î kurallar gereğince de rehini satmak ve almak sakıncasızdır.

SİGORTA

2862- Sigorta, sigorta yapanla sigortayı kabul eden müessese, şirket veya şahıs arasında bir akit ve anlaşmadır. Bu akit de diğer akitler gibi icap ve kabule ihtiyaç duyar; diğer anlaşmalarda gerekli ve muteber olan şeyler bu akitte de geçerlidir. Bu anlaşma, her dille gerçekleştirilebilir.

2863- Başka anlaşmalarda bulunan bulûğ, akıl, ihtiyar ve diğer şartların yanı sıra sigortada şu şartların da bulunması gereklidir:

1) Filan şahıs, filan mağaza, filan gemi, filan otomobil veya filan uçak diye sigorta konusunun belli olması.

2) Anlaşmanın iki tarafı olan devlet, şahıslar, kuruluşlar veya şirketlerin belli olması.

3) Ödenmesi gereken meblağın tayini.

4) Ödenecek taksitlerin miktar ve zamanlarının tayini.

5) Sigortanın ay veya yıl itibariyle başlangıç ve bitiş süresinin tayini.

6) Yangın, boğulma, hırsızlık, ölüm, hastalık gibi hasara sebep olan tehlikelerin tayini. Hatta zarara sebep olan bütün afetler akitte kararlaştırılabilir.

2864- Sigorta anlaşmasında hasar ölçüsünün belirtilmesi gerekmez; "Her ne kadar hasar görürse telafi edilecektir." diye kararlaştırılırsa sahihtir.

2865- Sigorta akdi birkaç şekilde gerçekleştirilir:

a) Sigorta yaptıran şahısın, "Ben, filan aydan itibaren aylık filan miktar vermeyi üstleniyorum ve buna karşılık eğer mağazama örneğin yangın veya hırsızlık yüzünden bir zarar gelirse, siz onu ödemelisiniz." demesi ve sigorta yapan kurumun da kabul etmesiyle.

b) Sigorta yapan kurumunun, "Biz, sizin müessesenize örneğin yangın veya hırsızlık nedeniyle bir zarar gelirse, filan miktar vermeyi üstleniyoruz." demesi ve sigorta yaptıran tarafın da kabul etmesiyle. Ayrıca, önceki hükümde belirtilen bütün kayıt ve şartların belirlenip anlaşmaya dahil edilmesi gerekir.

2866- Anlaşıldığı kadarıyla bütün sigorta kısımları, ister hayat, ticarî eşya, bina, gemi ve uçak sigortası olsun, isterse de devlet ve müessese memurlarının ya da bir köy veya şehir halkının sigortası olsun, açıklanan şartlara uyulduğu takdirde sahihtir. Sigorta, müstâkil bir akit olmakla birlikte, sulh gibi bazı diğer akitlerle de yapılabilir. ŞANS DENEME biletleri

2867- Çekilişlere katılıp, kendilerine bir şeyler çıkması için belirli bir meblağ karşılığı satışı yaygınlaşmış olan biletleri almak ve satmak caiz değildir ve batıldır; bilet karşılığı alınan para da haramdır ve alan kimse zâmindir. Yine çekilişi kazanan kimsenin aldığı şey haramdır ve onun asıl sahipleri karşısında zâmindir. [Yani, sahibini bulabilirse, aldığı şeyi ona ulaştırmalı, bulamadığı takdirde de sahibi adma sadaka vermelidir.]

2868- Bilet parasının haram olmasında, biletin kendisini satın almakla parasız alıp çekilişte isminin çıkması amacıyla para vermek arasında fark yoktur. Her iki durumda da bilet parası ile çekiliş sonucu elde edilen para haramdır ve zâmin olmayı gerektirir.

2869- Son zamanlarda şans deneme biletlerinin ismini değiştirip, Milli Piyango adıyla bilet satmaya başladılar; ama yapılan iş aynıdır. Şans deneme biletlerinin satın alınması sakıncalı olduğundan ve birçok insanın onları almaktan sakınmasından dolayı, kendi menfaatleri peşinde olanlar, bu tür kimseleri de aldatabilmek için ismini değiştirdiler; fakat yapılan işte bir fark yoktur. Bu şekilde ismini değiştirmekle bu biletlerin alım satımı helâl olmaz; hem bilet parası, hem de çekilişte çıkan para haramdır ve zâmin olmayı gerektirir.

2870- İslâmî medreseler veya hastaneler gibi hayır kuruluşlarından birinin giderlerini karşılamak için böyle bilet dağıtan bir müessesenin çıktığı farz edilir, halk da bu tür müesseselere yardım etmek amacıyla bir meblağ verir ve o müessese kendi malından veya para verenlerin tümünün iznini aldıktan sonra onların parasından çekilişte ismi çıkanlara bir meblağ verirse, sakıncası yoktur. Tabi bu yalnızca bir faraziye, oysa bugün satılan biletler ve yapılan çekilişler bu şekilde değildir; dolayısıyla hem bilet parası ve hem de çekiliş haramdır.

2871- Şirketlerin eline geçen bilet paraları ve çekiliş sonucu şahısların eline geçen paralar, sahibi belli olmayan "meçhul'ül-mâlik" hükmündedirler. Şöyle ki, eğer onların sahipleri bulunabilirse, onlara geri vermek, eğer buluna-mazsa, sahipleri adına sadaka vermek gerekir. Ancak farz ihtiyat gereği, sadaka vermeden önce bütün şartlara haiz müçtehitten izin alınmalıdır.

2872- Milli piyango gibi çekilişlerde para kazanan kimse fakir olursa, sahipleri adına sadaka olması üzere onu kendisine alamaz; farz ihtiyat gereği başka bir fakire vermelidir. Hatta bu görüş bizce güçlüdür.

2873- Çekilişte yüklü para kazandığı takdirde, hepsini sadaka olarak bir fakire verip, fakirin de bir miktarını ona geri çevirmesini sağlamak için bir fakirle anlaşır ve bu şekilde parayı helâl yapmak isterse, caiz değildir ve helâl olmaz. Ama arada hiçbir anlaşma bulunmaksızın o parayı fakire verir ve fakir de kendi gönül rızasıyla hâline münasip olan miktarı ona geri verirse, sakıncası yoktur.

sun'î dölleme

2874- Enjektör gibi bir aletle erkeğin menisini, karısının rahmine şırınga etmenin sakıncası yoktur; ama bu işi yapmak için haram yollardan sakınılması gerekir. Dolayısıyla erkek, kendi menisini helâl bir şekilde elde eder ve karısının rızasıyla bu işi kendisi yaparsa, sakıncası yoktur.

2875- Helâl veya haram tarzla erkeğin menisinin kendi karısının rahmine yerleştirilmesi sonucu annenin rahminde o meniden çocuk oluşursa, sakıncasız olarak çocuk, erkekle kadına aittir ve diğer çocukların sahip olduğu bütün haklara sahiptir.

2876- Yabancı bir erkeğin menisini, yabancı bir kadının rahmine yerleştirmek, ister kadın razı olsun, ister olmasın; ister kadın evli olsun, ister olmasın; ister kocası razı olsun, ister olmasın, caiz değildir.

2877- Bir erkeğin menisi yabancı bir kadının rahmine yerleştirilir ve çocuğun o meniden olduğu anlaşılırsa; eğer bu iş şüpheli bir şekilde gerçekleşmişse, meselâ erkek kendi karısı olduğunu ve kadın da bu meninin kocasına ait olduğunu zannetmiş ve daha sonra kocasından olmadığı anlaşılmışsa, şer'an çocuğun bu kadın ve erkeğe ait olduğuna dair bir şüphe söz konusu olamaz; çocukların sahip olduğu bütün haklara sahiptir. Fakat bu iş bilinç ve kasıt üzere yapılmışsa sakıncalıdır; bütün hükümlerde ihtiyata uyulmalıdır. Hiç şüphesiz, bu çocuk kız olursa, babası sayılan erkek onunla evlenemez, erkek olursa da bu çocuk annesi sayılan kadınla evlenemez. Yine, böyle bir şekilde dünyaya gelen erkek veya kız çocuğu, anne ve babası sahih akitle evlenmiş olsalardı, kendisine mahrem olacaklarla evlenemez. Ama bunların dışında diğer bütün hükümlerde ihtiyata uymaları gerekir.

ORGANLARIN KESİLMESİ VE NAKLİ

2878- Otopsi, kadavra olarak kullanmak veya başka herhangi bir amaçla, ölmüş bir Müslümanın cesedini kesip parçalamak haramdır. Hatta "Tahrir'ül-Vesile" adlı kitapta belirttiğim gibi, Müslüman birinin baş veya diğer uzuvlarının koparılması için diyet de ödenir. Ama ister zimmî olsun, ister olmasın, Müslüman olmayan birinin cesedini kesip parçalamak caizdir; diyet de gerekmez.

2879- Bir veya bir grup Müslümanın canının korunması sağlanacak olsa bile, ölmüş bir gayrimüslimin cesedinin parçalanması imkânı varken, tıbbi konuları öğrenmek için bir Müslümanın cesedini kadavra olarak kullanmak caiz değildir. Eğer gayrimüslimleri kadavra olarak kullanma imkânı varken bir Müslümanın cesedi kesilip parçalanırsa, günah işlenmiş olur ve diyet de verilmesi gerekir.

2880- Bir veya bir grup Müslümanın canının muhafazası bir ölünün kesilip parçalanmasını gerektirir ve gayrimüslime ait olan bir cesedin kesilip parçalanması da imkânsızsa, Müslüman birinin cesedi üzerinde bu işi yapmak caiz olur. Müslümanların canının muhafazası için gereklilik olmaksızın yalnızca eğitim için yapılan kesip parçalama işlemi caiz olmadığı gibi diyeti de gerektirir.

2881- Müslümanların canının muhafazası, Müslüman ölünün kesilip parçalanmasına bağlı olduğu zaman, diyetin olmaması uzak bir görüş değilse de diyet vermek ihtiyata uygundur.

2882- Müslüman birinin canının kurtarılması organ nakline yani ölen Müslümanın bedeninden alınmış bir parçanın eklenmesine bağlıysa, o organın kesilmesi ve eklenmesi caizdir; bununla birlikte diyetin gerekmesi uzak bir görüş değildir. Ancak diyetin, organı kesen [doktor] tarafından mı yoksa hasta tarafından mı verileceği hususunda kesin bir söz söylenemez. Ama doktor, diyeti hastanın vermesini şart koşabilir. Fakat Müslümanın tahrip olan uzvunun muhafazası, meyyitin uzvunun kesilmesine bağlı olursa, bu durumda organ naklinin caiz olmaması, [fetva olarak] uzak bir görüş değildir. Ama eğer kesilirse, diyet ödenmesi gerekir. Fakat meyyit hayattayken kendisi buna izin vermişse, diyet yoktur; ama öyle bir izin şer'î açıdan caiz olmasında sakınca vardır. Ancak kendisinin izin vermemesi durumunda, ölümünden sonra velileri izin verme yetkisine sahip değildirler. Aksi hâlde, uzvu kesen kimseden diyet sakıt olmaz ve yapılan iş de günahdır.

2883- Gayrimüslim bir ölünün uzvunu, başka bir bedene eklemek üzere kesmek, haram olmadığı gibi diyet de gerektirmez. Ancak, insan ölüsünden alınan parçalarının namazda sakıncalı olduğu söylenirse, onun necis ve murdar olması nedeniyle böyle bir organ nakli, namaz için ciddi bir sakınca oluşturur. Nitekim aynı sakınca, Müslüman ölünün organının naklinde ve ölü guslünün verilmesinden önce kesilen uzvun necis olması sakıncasında da söz konusudur. Ama eklenen uzuv diğer vücutta canlanırsa, artık ölenin uzvu olmaktan çıkar ve canlının uzvu olur; necis ve murdar sayılmaz. Hatta necis hayvanın uzvu bile eklenir ve insanın canlılığıyla canlılık kazanırsa, hayvanın uzvu olmaktan çıkar ve insanın uzvu olur.

2884- Öldükten sonra uzvun kesilmesini caiz bildikten sonra, hayattayken de onun satılmasının caiz olması uzak bir görüş olmaz. Dolayısıyla insan hayattayken, kesilmesi caiz olan konularda organ nakli için kendi uzvunu satabilir. Hatta cesedin kesilip parçalanmasının caiz olduğu yerlerde vücudun tamamını satmak, sakıncalı ise

de caiz olması uzak bir görüş değildir. Fakat kesip parçalamanın caiz olduğu yerlerde buna izin vermek için para almanın sakıncası yoktur.

2885- Yemek dışında kandan yararlanmak ve helâl bir menfaat için onu satmak caizdir. Buna göre, hastalar ve yarahlara kullanılması için, zamanımızda yaygın olduğu gibi kan satmanın sakıncası yoktur. Fakat kanı sulh yaparak (=anlaşarak) vermesi veya parayı özel hak ya da kan alınmasına dair verdiği izin karşılığı alması daha iyidir. Çünkü böyle olduğunda, sakıncası olmadığı gibi ihtiyata da uygun düşer. Hatta bu ihtiyat mümkün surette terk edilmemelidir. Ama kan aldırmanın, kan veren kimse için zararı olursa, o zaman sakıncalıdır; özellikle zararı çok ve mühim olursa.

2886- Bir insandan alınan kanı, alet vasıtasıyla başka birisinin vücuduna aktarmak ve onun ölçüsünü kullanılan aletlerle ölçüp, parasını ona göre almak caizdir. Ölçüsü bilinmediği zaman, sulh yoluyla da anlaşabilirler. Ancak parayı, kan alınmasına verdiği izin karşılığı olarak alması ihtiyata uygundur. Bu ihtiyat, daha önce de belirtildiği gibi, elden geldiği kadar terk edilmemelidir.
çeşitli hükümler

2887- Son zamanlarda bazı ülkelerde yaygın olan fabrikalar ve makineler aracılığıyla kesilen koyun ve diğer hay-vanlar, haram ve necistir; bunlar leş hükmünü taşır; alım ve satımı caiz değildir. Satıcı bunların karşılığında müş-teriden aldığı ücrete zâmindir. Elektrik düğmesini Müslü-manın basmış olması, besmele çekmesi, kıbleye doğru olması ve hayvanı boğazından kesip kesmemesi hiçbir şeyi değiştirmez. Bu gibi şeylerin gözetilmemesi durumunda ise, hüküm apaçıktır. Ancak, Müslümanların pazarında satılan ve şer'î usûllere göre kesilme ihtimali verilen etler helâldir ve alım satımı caizdir.

2888- Kâfir ülkelerden getirilen et ve tavuklar, şer'î usûller gözetilerek kesildiği sabit olmadıkça necis, haram ve leş hükmünü taşırlar.

2889- Radyo ve televizyonla ilgili olarak aklın sakıncasız gördüğü birtakım yararlanmalar ve yine İslâm açısından haram olan bir takım yararlanmalar söz konusudur. Bunlardan helâl yönde yararlanmak caizdir. Örneğin radyodan vaaz, haber yayınlamak, televizyondan doğru eğitim ve öğretim amaçlı helâl şeyleri, eşya ve aletleri, deniz ve karada olan yaratılışın şaşırtıcı sınırlarını göstermek gibi helâl olan yollarda yararlanmak caizdir. Ama musiki ve şarkı gibi haram şeyler, münkerlerin yaygınlaştırılması örneğin İslâm'a aykırı yasaları yayınlamak, zalim ve hain kimseleri methetmek, batılı yaymak, toplumun ahlaki yapısını bozan ve itikatlarını sarsan şeylerin yayınlanması haram ve günahtır.

2890- Bu aletlerin haram yönde kullanılmasının yaygınlaştığı, revaç kazandığı, onların helâl yolda kullanılabilmesinin neredeyse mümkün olmadığı ve bu amacı taşımadığı yerlerde, alım satımlarına izin vermiyorum; ancak asla gayri meşru yararlanmalarda bulunmayan ve diğerlerine de bu hususta izin vermeyen kimseler için sakıncası yoktur.

2891- Faizli borç almak veya faizli borç vermek isteyen kimsenin, bazı ilmihâl kitaplarında söz konusu edilen faizden kaçış yollarına başvurarak faizden sözde kaçış yolu araması caiz değildir; almış olduğu fazlalık ona helâl olmaz. Kısacası, borçla ilgili faiz hiçbir şekilde helâl değildir.

2892- Faiz üzere anlaşılan borç, sahihtir; ancak koşulan şart batıldır. Koşulan faiz şartı, batıl olmanın yanı sıra haramdır da.

2893- Faizsiz borç vermeyen bankadan veya başka yerlerden borç almak isteyen kimsenin sadece borcun aslını kabul etmesi ve koşulan şartı kalben ve ciddi olarak kabul etmemesi caizdir. Bu durumda gerçek ve ciddi bir irade olmaksızın şartı kabul etmeyi belirterek zahirî bir anlaşmanın gerçekleşmesi haram değildir. O hâlde, asıl borç sahihtir, koşulan şart batıldır ve bu hususta haram bir işin yapılması da söz konusu değildir.

2894- Banka veya başka yere yatırılan paraya verilen faizin, herhangi bir şart koşulması söz konusu olmasa bile, alınması caiz değildir. Ancak, borç alanın karşılıksız olarak bir şey vermesi haram değildir ve onun almak da caizdir.

2895- Mislî bir şeyin kendi misli karşılığında satışında, fiyatlar farklılık arz eder ve bu tür muameleden -faz-lalıktan değil- kaçınmak istenirse, faizden kaçış yollarına başvurmak caizdir. Örneğin, bir kilo kaliteli buğday iki kilo adi buğday kadar değer taşır ve bir kilo kaliteli buğday verilip karşılığında iki kilo adi buğday alınmak istenirse, bu durumda mislî şeyin kendi misline satışından kaçınmak amacıyla farklı bir şey eklenerek muamelenin yapılması caizdir.

2896- Mislî şeyin kendi misli ile değiş tokuş yapılması ve hile yapılarak faiz alınması caiz değildir. Örneğin, iki tonun yarısı değerinde olan bir ton buğday verip altı ay sonra iki ton almak faiz kapsamına girer ve bir şeyi eklemekle bu muamele sahih olmaz. Yapılan muamele haram olmanın yanı sıra, batıl muamelenin bir örneğidir de. Bu muamele, faizli borca benzemez ki borç sahih, muamele ise batıl olsun. Burada muamele temelden batıldır.

2897- Önceki hükümde şu husus açıklığa kavuşmuş oldu: Kaçış yolları; faiz ve fiyat fazlalığı olmaksızın bir malın kendi cinsinden olan bir mal ile muamelesi yapıldığı zaman söz konusudur. Faiz almanın söz konusu olduğu yerlerde kaçış yollarına başvurmak caiz değildir. Benim bazı ilmihâl kitaplarımda burada açıklananla bağdaşmayan bazı hükümlere yer verilmişse, bu doğru değildir.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

Abdest: Belli organları usûlüne göre yıkamak ve meshetmekten ibaret olan bir temizliktir, bir ibadet ve itaattir. Bir takım dinî görevleri yerine getirmek için abdest almak gerekir.

Adalet: İnsanı, Allah'ın haram kıldığı şeyleri terk edip farz kıldığı şeyleri yapmaya sevk eden yerleşik içsel nitelik.

Adil: Adalet niteliğine sahip olan kimse, adaletle davranan kimse.

Ahd: Bir işi üstlenip, söz vermek; iyi bir işi yapmak veya kötü bir işi terk etmek için belli kelimelerle yüce Allah ile ahitleşmek, yüce Allah'a söz vermek.

Akit: Düğüm, bağlama; iki kişi veya taraf arasında bir iş konusunda icap ve kabulü okuyarak anlaşmaya varılıp taahhütte bulunulması; örneğin alım satım akdi, evlilik akdi.

A'lem (en bilgili müçtehit): Allah'ın hükümlerini belirli kaynaklardan anlayıp çıkarmada kendi zamanında yaşayan müçtehitlerin hepsinden daha üstün olan kimse.

Âmil: Cüâle, müsakat vb. akitlerde işi yapmayı üstlenen kimse.

Ariyet: Geçici olarak vadesiz verilen ödünç; bir malı bağışlamadan, faydalanması için başkasına vermek ve buna karşılık da ondan bir şey almamak.

Avret: Gizlenilmesi gerekli olan ayıp şey; kadın ve erkeğin cinsel organı.

Âyat Namazı: Deprem olduğu, ay ve güneşin tutulduğu vb. durumlarda kılınması gereken iki rekât namaz. (Bu namazın nasıl kılınacağı ve hangi durumlarda gerekli olduğuna dair 1490-1515 nolu hükümlere bakınız.)

Aybaşı Hâli: Kadının her ay belirli günlerde özel nitelikli kan görme durumu.

Az Su: Yerden kaynamayan ve çok sudan az miktarda olan su.

B

Bâin Talâk: Kocanın [iddet süresi dolmadan önce bile, ancak yeni bir nikâh ve mihr tayini ile boşadığı karısına dönebileceği ve] karısını boşadıktan sonra bir daha ona dönme hakkının olmadığı talâk. (Talâk hükümlerine bakınız.)

Baliğ: Belli bir çağa ulaşmak veya belli bir takım vasıflara sahip olmak sonucu dinî hükümlerden sorumlu tutulan erkek ve kız.

Batıl: Rükünlerini veya şartlarını büsbütün veya kısmen kendisinde toplamayan herhangi geçersiz bir ibadet ve muameledir. Bir özür bulunmaksızın abdestsiz kılınan namaz veya faiz üzere yapılan anlaşma gibi.

Bayram Namazı: Ramazan ve Kurban Bayramı günü özel bir şekilde kılınan iki rekât namaz. (1516. hükme bakınız.)

Birinci Fecir: Sabah ezanına yakın ufku doğusunda dikey şekilde görünen ağarmadır ki buna "fecr-i kâzib" de denir.

Bulûğ: Belli bir çağa yetişmek ve belli bir takım vasıflara sahip olmak demektir. Belli bir yaşta bulunan ve belli vasıflara sahip olan kimseye "bâliğ" denir. Bâliğ olan kimse, artık dinî hükümlerden yükümlü tutulur. (Konuyla ilgili olarak 2252. hükme bakınız)

Büyük Hades: Guslü gerektiren ihtilam, cinsel ilişki, hayız ve nifas hâlleri gibi şeyler.

C

Cahil-i Kasır (=Suçsuz Cahil): Bilmemesi mazerete dayalı olan cahil; yani Allah'ın hükümlerini öğrenme imkânı bulamayan veyahut kendisini bilir sanan ancak gerçekte bilmeyen kimse.

Cahil-i Mukassır (=Suçlu Cahil): Geçerli mazereti olmadan öğrenmeyen ve cahil kalan kimse; yani öğrenme imkânı olduğu hâlde ihmal edip hükümleri öğrenmeyen kimse.

Câil: Cüâle anlaşmasında ödül vaadinde bulunan kimse.

Cebire: Yara ve benzerinin üzerine sürülen ilaç veya yara ve kırığın üzerine bağlanan bez, sargı. (324-344. hükümlere bakınız.)

Cebire Guslü: Bedende cebire olduğu hâlde alınan gusül.

Cebire Teyemmümü: Teyemmüm organlarında cebire bulunduğu hâlde alınan teyemmüm.

Cebire Abdesti: Abdest organlarında cebire olduğu hâlde alınan abdest.

Cem Keffareti: Üç tane olan keffaret çeşitlerinin hepsi yani, 60 gün oruç tutmak, 60 fakiri doyurmak ve bir köleyi azat etmek.

Cenabet: Cünüp olma hâli, insandan meni çıktıktan veya cinsel ilişkide bulunduktan sonraki hâl.

Cüâle: Ödül koymak, örneğin; "Kim bana falan işi yaparsa, ona belli bir ücret vereceğim." diyerek kararını bildirmek. Yani kendisi için yapılan bir iş karşılığı, işi yapan kimseye belli bir malı vermeyi kararlaştırmak. Bu kararı bildirip, mükâfat ve ödül vaadinde bulunana "câil", işi yap-mayı üstlenen kimseye de "âmil" denir.

Cuma Namazı: Cuma günü öğle vakti, öğle namazı yerine, en az 5 kişiden oluşan ve sadece cemaatle kılınan iki rekât özel namaz.

Cünüp: Kendisinden meni çıkan veya cinsel ilişkide bulunan kimse.

Cüz: Bir şeyin aslı ile ilgili olan ve olmaması onun aslına zarar veren şey, o şeyin cüz'ü ve bir parçası sayılır. Dolayısıyla, rükû ve secde namazın aslıyla ilintili olduğundan namazın bir cüz'ü sayılırlar.

Ç

Çok Su: Uzunluğu, genişliği ve derinliğinden her biri üç buçuk karış ölçüde olan bir alanı dolduracak miktardaki su; 377 kilo 419 gram ağırlığındaki su.

D

Diyet: Öldürmede ölen kimsenin kanı için, yaralanmada yaralanan uzva veya uzuv noksanlığına karşılık ödenmesi gereken şer'î bedel; kan pahası.

Dirhem: Gümüş para; ağırlık ölçüsü, bir dirhem; 12/6 nohut yani, 12 nohut, bir nohudun onda altısı ağırlığındadır. Her bir nohudun ağırlığı 0.1953 gram olduğundan dolayı, bir dirhem ağırlığı 2.4607.3 gram sikkeli gümüşe eşittir.

E

Ecîr: Belli bir anlaşma üzere, yaptığı işin karşılığında ücret alan kimse.

Ehlikitap: Kitaplı dinlerin mensupları; Yahudi ve Hıristiyanlar gibi kendilerini kitabı olan peygamberlerden birine tâbi kılan gayrimüslimler.

F

Fakir: Muhtaç, ihtiyacı olan; kendisinin ve ailesinin yıllık ihtiyacına sahip olmayan kimse.

Hız. Fatıma'nın (s.a) Tesbihi: 34 defa "Allahu Ekber", 33 defa "Elhamdulillah" ve 33 defa "Subhanellah" söylemek.

Farz: Yapılması din yönünden kesin şekilde gerekli olan herhangi bir görev. Farzların yapılmasında büyük sevaplar vardır. Özürsüz olarak yapılmamaları, Allah'ın azabını gerektirir.

Farz Gusül: Yapılması gerekli olan gusül. Farz gusüller şunlardır: 1) Cenabet guslü. 2) Hayız guslü. 3) Nifas guslü. 4) İstihaze guslü. 5) Ölüye dokunma guslü. 6) Cenaze guslü. 7) Nezretme, yemin etme vb. sebeple farz olan gusül.

Farz İhtiyat: Uyulması gerekli olan ihtiyat. Müçtehitlerce kesin sayılan delile yakın bir derece kuvvetli görülen delille sabit olan bir görev. Amelî açıdan kesin farzla hiçbir farkı yoktur. Farz ihtiyata dayalı hükümlerde başka bir müç-tehit taklit edilebilir.

Fetva: Şer'î hükümlerde müçtehidin belirttiği görüş.

Fecir: Sabaha karşı güneş doğmadan önce, ufku doğusunda görülen aydınlık, tan yerinin ağarması.

Fecr-i Kâzib: Birinci fecir, sabah ezanına yakın doğuda dikey şekilde görülen ağarma.

Fecr-i Sadık: İkinci fecir, birinci fecirden sonra ufukta yatay şekilde görülen ağarma. Bununla sabah namazının vakti girmiş olur.

Fidyeye: Dinî bir mükellefiyeti yerine getirmeme hâlinde bir fakire verilen bedel. Bir özür nedeniyle ramazan ayının veya kazasının orucu tutulmadığı takdirde, tutulmayan her bir güne karşılık yaklaşık 750 gram buğday ve arpa gibi yiyecek maddelerinden fakirlere verilmesi gereken keffaret gibi.

Fitre: Fıtır sadakası; Ramazan Bayramı dolayısıyla fakirlere verilmesi veya zekâtın masraf edilecek yerlerinde harcanması gereken yaklaşık 3 kilogram buğday, arpa, pirinç veya mısır gibi yiyecek maddesi ya da onlardan birinin tutarı miktarındaki nakit para.

G

Gece Namazı: Gece yarısından sonra ikişer rekât olarak kılınan sekiz rekât namaz.

Gufeyle Namazı: Akşam ve yatsı namazları arasında özel şekilde kılınan iki rekât müstehap namazdır. Onun vakti akşam namazından sonra başlar ve batı tarafındaki kızartı kaybolunca biter.

Gusale: Genelde yıkama anında ve yıkadıktan sonra, yıkanan şeyden kendiliğinden veya sıkmak suretiyle akan su.

Gusül: Bedenin bütününün özel bir şekilde kurbet (=Allah'a yaklaşma) kastı ile yıkanması. Buna boy abdesti ve "taharet-i kübra" (=büyük temizlik) da denir. Böyle bir temizliği gerektiren hâl, cünüplüktür. Ayrıca kadınların hayız ve nifas kanlarının sona ermesi ve diğer bir takım durumlardır. (360. ve sonraki hükümlere bakınız.)

Günlük Nafileler: Günlük müstehap namazlar. Cuma gününün dışında 34 rekâttır. Cuma gününde ise, 38 rekâttır. (764. hükme bakınız.)

Günlük Namazlar (=Yevmiye Namazlar): Her gece-gündüz kılınması farz olan toplam 17 rekât namaz.

H

Hediye (Veya Defin Gecesi) Namazı: Ölen kimse için, gömüldüğü günün ilk gecesi kılınan iki rekât namaz. (638. hükme bakınız.)

Hac: Emredilmiş birtakım özel amelleri belli bir zaman içinde yerine getirmek gayesiyle Beytullah'il-Haram'ı (=Allah'ın evi olan Kâbe'yi) ziyarete gitmek.

Haram: İslâm açısından yapılması, kullanılması, yiyilip içilmesi yasak olan şey. Haramın yapılmamasından sevap kazanılır. Yapılması ise, azabı gerektirir.

Hanut: Ölen kimsenin alınına, ellerinin içine, dizlerinin kapağına ve ayak baş parmaklarının ucuna kâfur sürmek.

Havale: Bir işi veya bir şeyi başka birine bırakmak, ısmarlamak. Borcun bir zimmetten başka bir zimmete intikal etmesi. Borçlu kimsenin alacaklıyı, alacağını almak üzere bir başkasına göndermesi.

Hayız: Kadının rahminden bir hastalık veya çocuk doğurma sebebi olmaksızın belirli günler içinde gelen kandır. Buna âdet hâli de denir. Görülen bu kana da hayız kanı denir. Hayız kanının belirtileri 435. hükümde açıklanmıştır.

Hayız Kadın: Âdet gören kadın.

Hul' Talâkı: Kocasına meyli olmayan ve kendi mihri-ni veya başka bir malını ona bağışlayarak boşanmak isteyen kadının talâkı. (Talâk hükümlerine bakınız.)

Humus: Beşte bir; özel yerlerde masraf edilmesi gereken yedi şeyin (kazanç, maden, define...) beşte biri. (1751. hükümden sonraki hükümlere bakınız.)

Humus Yılı: İnsanın her yıl kazandığı malları hesaplayıp, humusunu çıkarması için belirlediği gün. Bir insan bulûğ çağına erdikten sonra namaz kılmalı, ilk ramazan ayını oruç tutmalı, zekâtı farz olan mallara sahip ise zekâtlarını ödemeli ve kazanç yoluyla eline geçen gelirin bir yıl sonra ihtiyaçlarından arta kalan miktarının beşte birini humus olarak vermelidir. Dolayısıyla humus yılının başlangıcında, insanın eline geçen ilk gelirin tarihi ölçü alınır. Bu nedenle çiftçinin humus yılı, ele geçirdiği ilk üründen; me-mur birinin yılı, ilk aldığı maaştan; işçinin humus yılı, ilk kazandığı paradan; esnaf birinin yılı, ilk yaptığı muameleden vb. başlar.

İ

İddet: Boşanma veya kocasının ölmesinden ötürü yeniden evlencek kadının beklemesi gereken süre. Kocasından boşanan kadının üç ay, kocası ölen kadının ise dört ay on gün iddet beklemesi gerekir.

İfrat: Bir konuda ölçüyü aşmak, çok aşırı gitmek, normali aşmak, aşırılık.

İftar: Orucu bozmak.

İftitah Tekbiri: Namaza girmek kastıyla söylenen "Al-lah-u Ekber". Bu tekbire "Tekbiret'ül-İhram" da denir.

İfzâ: Açmak; kadındaki idrar mecrasıyla hayız mecrasını veya hayız mecrasıyla dışkı mecrasını birbirinden ayıran parçanın (=perdenin) kalkmasıyla onların ikisinin ya da her üçünün bir mecraya dönüşmesi.

İhtikan: Tenkiye yapmak; gaita mahalli yoluyla sıvı ilaç kullanmak. (1645. hükme bakınız)

İhtilâm: İnsandan uykuda meni çıkması.

İhtiyat: Gerçeğe yetiştiğine güvenebilecek şekilde hareket etmek; Allah'ın hükmü net olarak bilinmeyen bir yerde, görevini yerine getirdiğinden emin olacak şekilde davranmak. İhtiyat etmek bazen farz ve bazen de müstehaptır.

İhtiyat Namazı: Günlük namazların rekâtlarında şüpheye düşüldüğü zaman şüpheyle ilgili hükümlere göre namaz tamamlandıktan sonra, şüpheye düşülen rekâtları telafi etmek için bazen bir bazen de iki rekât olarak suresiz kılınan namazdır. (1215. hükme bakınız.)

İkamet Kastı: Yolcunun, on gün bir yerde kalmaya karar vermesi.

İkinci Fecir: Birinci fecirden sonra ufukta yatay olarak görünen ağarma ve aydınlık; ki sabah namazının vakti o zamandan itibaren başlar.

İnşâ Kastı: Akit okumakla yani, birtakım özel kelimeleri dile getirmekle, evlilik ve alım satım gibi itibarî işleri icat etmeyi kastetmek.

İrtimasî Gusül: Gusül niyetiyle bir defa suya dalarak yerine getirilen gusül.

İrtimasî Abdest: Yüzü ve elleri suya daldırıp çıkarırken abdest niyeti edilerek alınan abdest.

İstibrâ: Pisliği temizleme usûlüne denir. İstibrâ kelimesi üç yerde kullanılır:

1) İdrar istibrâsı (=temizliği usûlü); ki bu, idrar yapıldıktan sonra idrar sızıntısının kesilmesini önlemek amacıyla yapılır. Bunun niteliği 72. hükümde açıklanmıştır.

2) Meni istibrâsı; şöyle ki, meni çıktıktan sonra, mecrada meni zerrelere kalmadığından emin olmak için idrar yapmak.

3) Necaset yiyen hayvanın istibrâsı; necaset yiyen hayvanı, kendi tabîi yiyeceğine alışmaya kadar necaset yemekten alıkoymak.

İstihale: Başkalaşım; bir şeyin, başka bir şeye dönüş-mesi; ağacın yanıp kül olması veya köpeğin tuzlada tuza dönüşmesi gibi.

İstihaze: Kadınların gördüğü üç çeşit kandan birinin ismidir. Bu rahimden değil de bir damardan gelip tenasül organı yolu ile akan kokusuz bir kandır. Bu durumda olan bir kadına müstehaze denir. İstihaze kanının belirtileri ve kısımları 392. ve 393. hükümlerde açıklanmıştır.

İstimnâ: Mastürbasyon; kendi kendine cinsî tatmin; meni çıkmasına sebep olacak bir işi yapmak, elle meni çıkmasına sebep olmak gibi.

İstiska Namazı: Özel bir şekilde yağmur yağması için kılınan namaz.

İstitaat (=Müstati Olmak): Hacca gitme imkânına kavuşmak; hac farizasını yerine getirmek için bedenî, malî yeterliliğin olması ve yolda arızî bir engelin bulunmaması. (Fazla bilgi için 2036. hükme bakınız.)

K

Kâfir: 1) Allah'ın varlığını inkâr eden kimse.

2) Allah'a ortak koşan kimse.

3) Hz. Muhammed'in (s.a.a) peygamberliğini kabul etmeyen kimse.

4) Bunların birinde şüphesi olan kimse.

5) Müslümanların zarurî yani, dinin bir parçası saydığı apaçık hükümleri inkâr eden kimse; elbette şu şartla ki, onu inkâr etmesi, Allah'ın varlığını, birliğini veya nübüvveti inkâr etmeyi gerektirmelidir.

Kaza Etmek: Namaz ve oruç gibi vaktinde yerine getirilmeyen bir ameli vakti dışında yerine getirmek.

Kefil: Birinin borcunu ödememesi, taahhüdünü yerine getirmemesi hâlinde, onun yerine borcunu ödemeyi, taahhüdünü yerine getirmeyi veya borçlunun kendisini alacaklıya teslim etmeyi üzerine alan kimse; zâmin.

Kıraat: Sözlükte okumak anlamına gelir. Fıkıh ilminde ise, günlük namazlarda Fatiha ve bir kâmil sureyi okumaya denir.

Kıyam: Ayakta durmak; namazda ayakta durmak

Korku Namazı: Savaş ve benzeri hâllerde özel bir şekilde kılınan günlük namaz.

Kurbet Kastı: Bir işi Allah-u Tealâ'nın emrettiği için yapmak ve böylece O'na yakın olmayı niyet etmek, yani bir işi sadece Allah için yapmak.

Kunut: Namazın ikinci rekâtında kıraattan sonra ellerin iç kısmını yüzün karşısında tutarak zikir ve dua okumak.

Kurban Bayramı: İki büyük İslâmî bayramdan biri olan Zilhicce ayının onuncu günü.

Küçük Hades: Abdesti bozan şeyler; idrar, gaita, yellenmek, uyumak, aklı gideren şeyler, istihaze ve gusül gerektirmeyen şeyler.

L

Lâşe: Kendiliğinden ölen ya da İslâmî usûllere göre kesilmeyen hayvan.

M

Mahrem: Evlenilmesi şer'î bakımdan kesinlikle caiz olmayan, bu yüzden kendisinden kaçınılması gerek bulunmayan.

Marufu Emretmek: İyiliği emretmek, Allah'ın hükümlerini yerine getirmeyi başkalarından istemek, onları bu işe zorlamak.

Mechul'ül-Malik: Sahibi bilinmeyen mal.

Mekruh: Yapılmaması daha iyi ve sevabı olan, ancak yapılması azabı gerektirmeyen iş. İbadetlerle ilgili olarak mekruh söz konusu olunca, sevabın az olması kastedilir; o işin yapılmaması iyidir anlamına gelmez.

Mesh: Bir şey üzerine el sürmek, abdestte yüzü ve elleri yıkadıktan sonra ıslak ellerle başın ön kısmına ve ayakların üzerine meshetmek, elleri çekmek.

Mezâlim: Boynunda şahsen tanımadığı veyahut sahibine ulaşamadığı malî hakkı olan kimselerin hakları.

Mezi: Kadınla oynaşırken erkekten gelen, meniden başka bir su.

Miras: Tereke, ölen bir kimsenin bıraktığı mal.

Miskal: Ağırlık ölçüsü; her bir miskal, 4.6875 gram yani dört buçuk gramdan biraz fazla ağırlığa (4 kırata) eşittir.

Miskin: Fakir, yoksul; fakirden daha güç bir durumda bulunup zorlukla geçinen kimse.

Muamele: Alış veriş, herhangi bir anlaşma.

Mubah: Şer'î açıdan iyi veya kötü sayılmayan bir iş; farz, haram, müstehap ve mekruh işlerin dışında bir iş; helâl olan bir yemeyi veya meyveyi yiyip yememek gibi. Bazen de gasp edilmemiş yer anlamında kullanılır.

Muhayyerlik: Bir akdi veya muameleyi bozma hakkına sahip olma. (2124. hükme bakınız.)

Muhtazar: Can verme hâlindeki kimse.

Mukallit: Müçtehidî taklit eden, onun sözlerine göre hareket eden.

Mutlak Su: Meyve ve benzeri şeylerden elde edilmeyen ve başka bir şeyle su denmeyecek şekilde karışmamış olan su.

Muvâlât: Peş peşe, ard arda yapmak; namazın bölümlerini ara vermeden peş peşe yerine getirmek.

Muzâf Su: Bir şeyden elde edilen su -karpuz suyu gibi- veya başka bir şeyle, su denmeyecek şekilde karışmamış olan su.

Mübarat Talâk: Karı-koca birbirlerini istemedikleri takdirde, kadının kendisini boşaması için kocasına malından bir miktarını [veya mihri] vermesi sonucu gerçekleşen talâk.

Müçtehit: Allah'ın hükümlerini anlamakta içtihat derecesine yetişen yani, Kitap (=Kur'ân) ve sünnetten İslâmî hükümleri çıkarmaya gücü olan kimse.

Müdd: Yaklaşık 750 gram ağırlığında olan bir ölçü birimi.

Mükellef: Bulûğ çağına ermiş akıllı insan.

Mümeyyiz: İyi ve kötüyü anlayıp birbirinden ayırt edebilen çocuk.

Münferid: Namazı cemaatle değil tek başına kılmak.

Münkerden Sakındırmak: Kötülükten alıkoymak; şer'î açıdan kötü sayılan işlerden başkalarını sakındırmak.

Mürtet: İslâm dininden ayrılıp başka bir dine geçen; İslâm dinini terk eden; önce Müslüman olup Müslümanlıktan çıkarak Allah'ı ya da Peygamberi (s.a.a) veya Allah'ı ve Peygamberi inkar etmek manasına gelen dinin zarurî (tartışma götürmez apaçık) hükümlerinden birini inkâr eden kimse. Mürtet ise şartlarına göre iki kısma ayrılır:

1) Millî Mürtet: Gayrimüslim anne-babadan doğan ve kâfir olduğunu bildirdikten sonra Müslüman olup, tekrar kâfir olan kimse.

2) Fitrî Mürtet: Müslüman babadan veya Müslüman anneden veyahut Müslüman baba ve anneden doğan ve daha sonra kâfir olan kimse.

Müsakat: Sulamak üzerine anlaşmak; bağ sahibi ile bahçıvan arasında yapılan anlaşma. Bu anlaşmaya göre, bahçıvan ağaçları sulayıp bakması karşılığında bağın belli bir miktarda meyvesinden yararlanabilir.

Müstehap: Yapılması iyi ve sevabı olan, ama yapılmaması azabı gerektirmeyen iş.

Müstehap Gusül: Bazı günler ve geceler veya bazı ibadetler ve ziyaretler münasebetiyle yapılmasında sevap o-lan gusüller, cuma guslü, ziyaret guslü gibi.

Müstehap İhtiyat: Uyulması uygun ve iyi görülen ihtiyat. Müçtehitlerce müstehap olmasına kesin değil de ona yakın derece kuvvetli bir delille sabit olan görev.

Müstehâze: İstihaze kanını görmekte olan kadın.

Müt'a: Sözlükte zevk anlamında olan bu kelime din deyiminde geçici akit manasında kullanılır. Belirli bir bedel ödeyerek belirli bir süre için belirli şartlar dahilinde akit okumakla yapılan geçici nikâhtır.

Müvekkil: Kendisine vekil tutan; vekil tayin eden; vekâlet veren.

Müzâraa: Ekim üzerine anlaşmak; yer sahibi ile ekincinin arasında yapılan anlaşma. Bu anlaşmayla mahsulden bir miktarı yer sahibinin, bir miktarı da ekincinin olur.
N

Nafaka: Yiyecek parası, geçinmelik; yiyecek, giyecek, mesken gibi zarurî ihtiyaçları temine yetecek miktardaki para veya eşya. Bazı kimselerin örneğin, eş ve çocukların geçimini sağlamak insanın üzerine farzdır ve insan bunların nafakasını temin etmek zorundadır.

Nafile: Müstehap namaz.

Namahrem: Şer'î bakımdan mahrem olmayan; evlenmeleri şer'an mümkün olan; bir erkeğin veya kadının şer'an bakması yasak ve haram olan kimse.

Necaset: İdrar, dışkı, meni, lâşe, kan vb. gibi pislik sayılan şeyler.

Necis: Temiz olmayan şey, pisliğe bulaşan şey.

Nezir: Adak, özel bir akit ile iyi bir işi yapmayı veya kötü bir işi yapmamayı kendine farz etmek.

Nifas: Çocuğun doğumu arkasından kadınlardan gelen kan.

Nikâh: Evlenmek.

Nisâ (=Kadınlar) Tavafı: Haccın ve müfrede umrenin son ameli, son tavafı. Bu tavafın terki, ihrama giren kimsenin eşiyle cinsel ilişkide bulunmasının haram olmasına sebep olur.

Nisap: Şeriatın belli bir şey için belirlediği ölçü ve miktar.

Nohut: Ağırlık ölçüsü; her bir nohut, 0,1953 gram ağırlığındadır.

R

Recâ Kastı: Sevaba ulaşma kastıyla bir işi yapmak.

Rehin: Vesika, güvence olarak bırakılan mal; alacaklının yanında, borçlu kimsenin bir mal bırakması. Alacaklı kimse, tayin edilmiş vakitte alacağını alamazsa, alacağını o maldan tahsil edebilir.

Rekât: Namazın bölüklerinden her birine denir. Şöyle ki, bir namazda kıyam, rükû ve iki secdenin toplamı bir rekâttır. Bir namazda iki kıyam, iki rükû ve dört secde bulunursa, o namaz iki rekâtlı olur.

Ric'î Talâk: Kocanın boşadığı karısına, iddeti içinde, yeni bir nikâh akdi yapmaksızın dönme hakkı olan talâk. (Talâk hükümlerine bakınız.)

Ruhsat Haddi: İkamet yerinden, oranın ezanı duyulmayacak ve duvarı görülmeyecek uzaklıktaki mesafe ve ötesi.

Rükün: Bir şeyin temel direği, ibadetlerin temel ve aslını teşkil eden şeyler; yapılmadığı takdirde ibadetin batıl olmasını gerektiren şeyler.

Rükû: Sözlükte eğilme demektir. Din deyiminde namazdaki okuyuştan sonra eğilerek baş ve sırtı düz bir şekle getirmektir.

Rükûya Bitişik Kıyâm: Rükûya eğilmeden önce en son lahzada ayakta durma; ki namazın rüknüdür.

S

Sakıncalıdır: Net bir hükmü olmayan konu. (Mukallit bu konuda başka bir müçtehidî taklit edebilir.)

Secde: Allah-u Tealâ'nın azameti karşısında alını, elin iç kısmını, diz kapaklarını ve ayak başparmaklarının ucunu yere koymak.

Seferî: Dört rekâtlı namazları yolculukta kısaltarak iki rekât kılması gereken kimse.

Seferî Namaz: Yolculukta iki rekât olarak kılınan günlük dört rekâtlı namazlar.

Sefih: Malını saçıp savuran, harcaması doğru olmayan yerlere sarf eden, hikmete ve şeriata uygun olmayacak şekilde tüketen, kendi mallarını boş yere harcayan ve şer'î hâ-kim tarafından kendi malları üzerinde malî tasarrufları yasaklanan kimse.

Sehiv Secdesi: Namazda yanılarak yapılan yanlışlıklar için namazdan sonra yerine getirilen secde. (1236. hükme bakınız.)

Selem (=Selef): Bedelin peşin ödenmesine rağmen malın daha sonra verilmesi esasına dayanan bir satış usûlüdür. (2110. hükme bakınız.)

Seyyit: Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın (Allah'ın selâmı onlara olsun) soyundan olan kimse.

Sulh: İnsanın başkasıyla uzlaşmak için kendi mal veya hakkını ona bırakması. (2160. hükme bakınız.)

Ş

Şâhis: Öğle vaktini tayin etmek için yere dikilen ağaç ve benzeri şey.

Şart: Olup olmaması, bir şeyin aslıyla değil de niteliğiyle ilgili olan şey, onun şartı sayılır. Örneğin taharet ve kalbin Allah'a yönelmesi, namazın aslı değil de "sıhhat" ve "kemal" gibi nitelikleriyle ilintili olduğundan namazın şartı sayılırlar.

Şartlı Satış: Örneğin, bir milyonluk evi iki yüz bin liraya satıp, satıcının belli bir süre içerisinde, parayı geri ver-diği takdirde muameleyi feshetme hakkına sahip olmasını şart koşmak. (2126 ve 2127. hükümlere bakınız.)

Şef' Namazı: Sekiz rekât gece namazından sonra kılınan iki rekât müstehap namaz.

Şer'î Hâkim: İslâm hükümlerini icra makamında olan müçtehit veya onun naibi; başka bir deyişle, İslâmî ölçülere göre hükmü geçerli olan müçtehit veya naibi.

Şer'î Öğle: Bazı yerlerde şâhisin gölgesinin yok olduğu, bazı yerlerde de şâhisin gölgesinin en az miktarına ulaştığı zaman şer'î öğle ve öğle ezanının vaktidir.

Şükür Secdesi: Allah-u Teala'ya verdiği nimetler karşısında teşekkür etmek amacıyla alını yere koymak.

T

Taklit: Müçtehidin fetvalarına göre amel etmek.

Talâk: Boşama; evlilik bağını özel kaideler üzerine çözmek.

Taharet: Sözlükte temizlik anlamına gelir; din deyiminde ise, abdest, gusül veya teyemmüm vesilesiyle insanda hasıl olan manevi durum. Bir kısım ibadetlerin şartı, başlangıç ve anahtarıdır. Temizlik bulunmadıkça bu ibadetler yerine getirilmez.

Tefrit: İhmâl etmek, kusurlu ve ihmâlkâr davranmak; ifratın zıddı.

Tertibî gusül: Gusül niyetiyle önce baş ve boyunu, sonra sağ tarafı, daha sonra sol tarafı yıkamak.

Tertibî Abdest: Abdest niyetiyle suyu yüze ve ellere dökerek alınan abdest.

Tilavet Secdesi: Belirli ayetler okunduğunda veya duyulduğunda, Allah'ın büyüklüğü ve azameti karşısında yerine getirilen secdeye denir. Tilavet secdesi dört ayetle ilgili olarak farzdır; geri kalan yerlerde yapılması müstehaptır. Kur'ân-ı Kerim'de on beş tilavet secdesi yapılabilecek ayet vardır.

-Tilavet secdesini gerektiren ayetler:

- 1) Secde Suresi, 15. ayet
- 2) Fussilet Suresi, 37. ayet
- 3) Necm Suresi, son ayet
- 4) Alak Suresi, son ayet

-Tilavet secdesinin müstehap olduğu ayetler:

- 1) A'râf Suresi, son ayet
- 2) Ra'd Suresi, 15. ayet
- 3) Nahl Suresi, 49. ayet
- 4) İsrâ Suresi, 107. ayet
- 5) Meryem Suresi, 88. ayet
- 6) Hacc suresi, 18. ayet
- 7) Hacc Suresi, 77. ayet
- 8) Furkan Suresi, 60. ayet
- 9) Neml Suresi, 25. ayet
- 10) Sâd Suresi, 24. ayet
- 11) İnşikak Suresi, 21. ayet

U

Umre: Allah'ın evini ziyaret etme. Kâbe'de yapılması gereken bazı özel ameller. Umre, şartları tahakkuk bulduğu zaman her mükellefe ömründe bir defa farz olur. Umre iki kısımdır:

- 1) Temettü Umresi: Temettü haccından sonra veya hacsız yerine getirilir.
- 2) Müfrede Umresi: Kıran ve ifrat haccından sonra veya hacsız yerine getirilir.

Bu iki kısmın ayrıntıları için hac amelleriyle ilgili kitaplara bakınız.

V

Vedia: Emanet.

Vakıf: Malın aslını kendi mülkiyetinden çıkarıp onun menfaatini bazı fertlere veya hayır işlere tahsis etmek.

Vâris: Ölen kimsenin malına şer'an sahip olan kimse.

Vasî: Yetkili; ölünün kendisinden sonra vasiyetini yerine getirmesini için tayin ettiği kimse; vesâyeti yüklenen şahıs; ölünün yetki sahibi olduğu kimseler hakkında, ölü tarafından onların işlerine bakmak üzere yetkili kılınan kim-se; bir peygamberin tayin etmesi üzere ölümünden sonra onun yerine geçen kimse.

Vasiyet: İnsanın, ölümünden sonraki işler hakkında bulunduğu tavsiyeler. Örneğin, bazı işlerin kendisi için yapılmasını istemesi, malının bir kısmının birilerine verilmesini söylemesi ve evladı gibi yetki sahibi olduğu kimseler hakkında, birini vasî tayin etmesi.

Vatan: İnsanın, kendine ikamet ve yaşamak yeri olarak seçtiği yer.

Vedi: İdrardan sonra insandan çıkan su.

Vekâlet: Vekil olma; bir kimseyi, kendisi için bir işi yapmakla vazifelendirmek.

Vekil: Başkası için bir işi yapmakla görevli olan kimse.

Veli: Çocuğun bakımı ve idaresi üzerinde olan, hâl ve hareketlerinden sorumlu bulunan kimse; şer'an çocuğun, delinin ve sefih insanın yetkilisi ve yöneticisi olan kimse; baba, büyük baba ve şer'î hâkim gibi.

Vezi: Bazı zamanlar insandan meni geldikten sonra çıkan su.

Vitir Namazı: 8 rekât gece namazı ve 2 rekât şef' namazından sonra kılınan bir rekâtlik namaz.

Y

Yâise: Yeis yaşına ulaşan kadın; aybaşı hâli görmeyen ve artık karnında çocuk görme ümidi kesilen kadın.

Yeis Yaşı: Kureyş Kabilesine mensup olan yani seyit kadınların altmış, seyit olmayan kadınların ise elli yaşına ulaşması.

Z

Zâmin: Meydana getirilen zararı (tazmini) telafi etmeye mecbur olan veya tazminat ödemeyi kabul eden kimse; kefil.

Zarurî Konular: Müslümanların dinin bir parçası olarak kabul ettikleri tartışma götürmeyen hükümler, namaz ve orucun farz olması gibi.

Zekât: İnsanın senede bir belirtilen malların belirtilen miktarını, nisap haddine ulaşınca verilmesi caiz olan yerlerde masraf etmesi şeklinde gerçekleştirilen malî ibadet. (1853. hükümden sonraki hükümlere bakınız.)

Zimmet: Uhde, üstlenilen.

Zimmî: İslâm topraklarında, İslâm'ın sosyal kanunlarına bağlı kalmaları karşılığında İslâm devletinin himayesi altında yaşayan; malı, canı, ırzı vs. teminat altına alınan, Hıristiyanlar ve Yahudiler gibi Ehlikitap olarak bilinen kâfirler.

* * *

Not: Arapça'da bulunan ve bugün Türkiye'de kullanılan Latin alfabesinde karşılığı olmayan harfler için çevriyazı usûlü alttaki harflerden yararlanılmıştır:

H	ح
H	خ
Z	ذ
Z	ظ
Ž	ض
‘	ع
Ṭ	ط
Ḳ	ق
Ŝ	ص
S	ث

Arapça okunması şart olan örneğin namaz vb. şeylerde bu harfler Arapça'daki kuralları riayet edilerek doğru şekilde telaffuz edilmelidir. Çünkü birbirine benzeyen harfleri birbirinin yerine okumak namazı bozar.

- [1]- [Bu konuda bir adil kişinin yeterli oluşu için bakınız: Tahrir-ul-Vesile, Taklit hükümleri, H: 21]
- [2]- [Taharet bölümünde sık sık sözü geçen temizlikten, tıbbî ve fennî temizlik değil de, dinî açıdan ibadetlerin yapılmasına engel olmama kastedilmiştir.]
- [3]- [Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Şahadet ederim ki Muhammed, Allah'ın elçisidir.]
- [4]- [Allah'ın adıyla ve Allah'ın yardımıyla. Hamd, suyu temizleyici kılan ve onu necis kılmayan Allah'a mahsustur.]
- [5]- [Allah'ım! Beni (her günah işledikçe) tövbe edenlerden kıl ve yine beni tertemiz (günahlardan kaçınan) kullarından kıl.]
- [6]- [Allah'ım! Likana erişeceğim gün bana hüccetimi ve delilimi telkin et ve dilimi senin zikrin hususunda serbest kıl.]
- [7]- [Allah'ım! Cennet kokusunu bana haram kılma. Beni cennetin kokusunu, esintisini ve ıtırını alan kimselerden kıl.]
- [8]- [Allah'ım! Bazı yüzlerin siyah olacağı bir günde yüzümü ak et. Bazı yüzlerin ak olacağı günde yüzümü siyah etme.]
- [9]- [Allah'ım! Amel defterimi sağ elime ve cennetlerde ebedi kalma belgesini de sol elime ver ve beni kolay hesaba çek.]
- [10]- [Allah'ım! Kitabımı (amel defterimi) soldan ve arka tarafımdan verme. Amel defterimi boynuma asılı da kılma. Ateş parçalarından sana sığınırım.]
- [11]- [Allah'ım! Rahmetin, bereketlerin ve affınla beni örtüver.]
- [12]- [Allah'ım! Birtakım ayaklarım kaydığı günde, beni sırat üzerinde sabit kıl. Çabamı seni benden razı kılacak şeyde kıl, ey celâl ve ikram sahibi!]
- [13]- [Her bir nohut altın, 0/1953 gram altınla eşittir.]
- [14]- [Anlamı: Allah'ım! Sana karşı işlediğim çok günahları bağışla ve benim az itaatimi kabul eyle. Ey azı kabul edip çoğu (çok günahı) bağışlayan! Benden azı kabul eyle ve çok günahımı affet; şüphesiz sen affeden ve bağışlayansın. Allah'ım! Bana acı; hiç şüphesiz sen esirgeyensin.]
- [15]- [Allah'tan başka, bir ilâh olmadığına ve Hz. Muhammed'in (s.a.a) O'nun elçisi olduğuna şahadet ederim.]
- [16]- [Allah'ım! Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet et.]

[17]- [Allah'ım! Mümin erkek ve mümin kadınları bağışla.]

[18]- [Allah'ım! Şu ölü erkeği bağışla.]

[19]- [Allah'ım! Şu ölü kadını bağışla.]

[20]- [Anlamı: Şehadet ederim ki Allah'tan başka, bir ilâh yoktur; tektir, ortağı yoktur. Şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Onu hak üzere kıyamet öncesine kadar müjdeleyici ve korkutucu olarak göndermiştir.]

[21]- [Anlamı: Allah'ım! İbrahim ve soyuna ettiğin rahmetin ve onları mazhar kıldığın rahmet ve bereketinin en üstünü gibi, Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet et; Muhammed ve Ehlibeyti'ne bereket ver; Muhammed ve Ehlibeyti'ne merhamet eyle. Şüphesiz sen beğenilen ve yücesin. [Allah'ım!] Peygamberlerin, resullerin, şehitlerin, sıddıkların ve salih kullarının hepsine rahmet et.]

[22]- [Anlamı: Allah'ım! Bütün mümin erkek ve mümin kadınları, Müslüman erkek ve Müslüman kadınları, onlardan hayatta olanları ve ölenleri bağışla. Hayırlarla bizimle onların arasındaki ilişkiyi koru. Şüphesiz sen duaları kabul eden ve her şeye güç yetirensin.]

[23]- [Anlamı: Allah'ım! Bu senin kulundur. Senin erkek ve kadın kulunun evladıdır. O sana misafir oldu ve sen huzuruna varılanların en hayırlısıdır. Allah'ım! Biz bunun hakkında iyilikten başka hiç bir şey bilmiyoruz. Ancak sen onu bizden daha iyi bilirsin. Allah'ım! Eğer o, iyilikte bulunan kimselerden ise, iyiliğini artır; eğer kötülükte bulunan kimselerden ise, ondan geç ve onu bağışla. Allah'ım! Ona kendi katında en yüce derecelerde yer ver. Geride bırakılanlar arasında ailesi hakkında onun yerine geç. Kendi rahmetinle ona rahmet et, ey merhametlilerin en merhametlisi.]

[24]- [Anlamı: Allah'ım! Bu senin kadın kulundur. Senin erkek ve kadın kulunun kızıdır. O sana misafir oldu ve sen huzuruna varılanların en hayırlısıdır...]

[25]- [Ey falanın oğlu falan! (Söylediklerimi) dinle ve anla.]

[26]- [Anlamı: Bizden ayrıldığında bulunduğun ahit üzere misin sen? O ahit: Allah'tan başka ilâh olmadığına, tek ve ortağı bulunmadığına, Hz. Muhammed'in (Allah, ona ve tertemiz Ehlibeyti'ne rahmet et-sin) O'nun kulu, elçisi, peygamberlerin efendisi ve resullerin sonuncusu olduğuna, Hz. Ali'nin müminlerin emiri, vasilerin efendisi ve Allah'ın itaatini bütün âlemlere farz kıldığı imam olduğuna, Hasan, Hüseyin, Ali b. Hüseyin (Zeynelabidin), Muhammed b. Ali (Bakır), Cafer b. Muhammed (Sadık), Musa b. Cafer (Kazım), Ali b. Musa (Rıza), Muhammed b. Ali (Cevad), Ali b. Muhammed (Hadi), Hasan b. Ali (As-keri), "Kaim, Hüccet ve Mehdi" hazretlerinin (Allah'ın rahmeti onlara olsun) müminlerin imamları, bütün yaratıklara Allah'ın hüccetleri, se-nin imamların, hidayet imamları ve iyiler olduklarına dair şahadet et-mendir. Ey falanın oğlu falan.]

[27]- [Anlamı: Allah Teala tarafından elçi olarak yakınlştırılmış (yüksek derece sahibi) iki melek sana gelip Rabbin, Peygamberin, dinin, kitabın, kıblen ve imamların hakkında sorduklarında, korkma, hüz-ne kapılma ve onların cevabında şöyle de:

"Allah, Rabbimdir. Hz. Muhammed, (Allah, ona ve tertemiz Ehlibeyti'ne rahmet etsin) peygamberimdir. İslâm, dinimdir. Kur'an, kitabımdır. Kâbe, kiblemdir. Müminlerin emiri Ali b. Ebutalib, imamımdır. Ali'nin oğlu Hasan Müçteba, imamımdır. Kerbela'da şehit edilen Ali oğlu Hüseyin, imamımdır. Ali Zeynelabidin, imamımdır. Muhammed Bakır, imamımdır. Cafer Sadık, imamımdır. Musa Kazım, imamımdır. Ali Rıza, imamımdır. Muhammed Cevad, imamımdır. Ali Hadi, imamımdır. Hasan Askeri, imamımdır. Beklenen Hücet, imamımdır. Bunlar, (Allah'ın rahmeti hepsinin üzerine olsun) benim imamlarım, efendilerim, önderlerim ve şefaathilerimdir. Onları seviyor; dünya ve ahirette düşmanlarından teberri ediyorum. O hâlde ey filan oğlu filan! Bil ki:]

[28]- [Anlamı: Şüphesiz Allah Tealâ, ne güzel Rabdır. Hz. Muhammed (Allah, ona ve tertemiz Ehlibeyti'ne rahmet etsin) ne güzel elçidir. Hz. Ali ve masum evlatları olmak üzere on iki imam, ne güzel imamlardır. Hz. Muhammed'in (Allah, ona ve tertemiz Ehlibeyti'ne rahmet etsin) getirdiği, haktır. Ölüm, haktır. Kabirde Münker ve Nekir (denen iki meleğin sorgulaması, haktır. Yeniden dirilme, haktır. Dirilip yayılma, haktır. Sırat, haktır. Mizan, haktır. Amel defterlerinin dağıtılması, haktır. Cennet, haktır. Cehennem, haktır. Kıyamet gelmektedir; onda hiçbir şüphe yoktur. Gerçekten Allah kabirde olanları diriltecektir.]

[29]- [Anlamı: Allah, seni gerçek söz üzerinde sabit kılsın; seni doğru yola hidayet etsin ve seni sevdiğilerinle rahmet yurdunda (cennette) tanıştırsın.]

[30]- [Anlamı: Allah'ım! Toprağı (yerin sıkıntısını) yanlarından uzaklaştır. Ruhunu kendine yücelt. Kendi katından onu bir delile kavuştur. Allah'ım! Affını dileriz, affını dileriz.]

[31]- [Biz Allah'tanız ve O'na döneceğiz. -Bakara, 156-]

[32]- [Anlamı: Allah'ım! Toprağı (yerin sıkıntısını) yanlarından uzaklaştır. Ruhunu kendine yücelt. Onu rızana kavuştur. Kabrini, kendisini diğerlerinin rahmetinden muhtaçsız kılacak derecede rahmetinle doldur.]

[33]- [Biz Allah'tanız ve O'na döneceğiz. -Bakara, 156-]

[34]- [Allah'ım! Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet et ve bu namazın sevabını filan kese ulaştır.]

[35]- [Anlamı: Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; tektir, ortağı yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah'ım! Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet et. Beni (her günah işledikçe) tövbe edenlerden kıl ve yine beni tertemiz (günahlardan kaçınan) kullarından kıl.]

[36]- [Allame Meclisi (r.a) "Şerh-u Men La Yahzuruh'ul-Fakih" adlı eserinde, bir ok atımı mesafeti, iki yüz adım olarak belirlemiştir.]

[37]- O hâlde öğle namazının şer'î vaktinden yaklaşık olarak 11 saat 15 dakika geçince, akşam ve yatsı namazlarının vakti son bulur.

[38]- [Anlamı: Zünnun'u (balık karnına girmiş olan Yûnus İbn-i Matta'yı) da an; zira (o kavmine) kızarak gitmişti, bizim kendisine güç yetiremeyeceğimizi, (kavminin arasından çıkmakla kendisini kurtaracağını) sanmıştı. Nihayet karanlıklar içinde (kalıp): "Senden başka ilâh yoktur. Sen her türlü eksiklikten münezzehsin. Ben zalimlerden oldum." diye yalvardı. Biz de onun duasını kabul ettik ve onu tasadan kurtardık. İşte biz inananları böyle kurtarıyoruz. -Enbiyâ, 87-]

[39]- [Anlamı: Gayb'ın (görünmez bilginin) anahtarları O'nun yanındadır, onları O'ndan başkası bilmez. (O) karada ve denizde olan her şeyi bilir. Düşen bir yaprak,-ki mutlaka onu bilir- yerin karanlıkları içinde gömülen tane, yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir Kitap'ta olmasın. -En'âm, 59-]

[40]- [Anlamı: Allah'ım! Ben gayb'ın anahtarları -ki onları senden başkası bilmez- hakkına senden Hz. Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne rahmet etmeni ve benim şu şu... hacetlerimi yerine getirmeni dilerim.]

[41]- [Anlamı: Allah'ım! Sen veli nimetimsin, isteklerimi vermeye kâdirsin ve hacetimi bilirsin. O hâlde, Hz. Muhammed ve Ehlibeyti (hepsine Allah'ın selâmı olsun) hürmetine senden hacetlerimi yerine getirmeni dilerim.]

[42]- [Kâbe'nin her bir köşesine bir rükün denir ve her rüknün özel bir adı vardır. Bunlar "Rükün-ü Yemanî, Rükün-ü Hacer, Rükün-ü Irakî ve Rükün-ü Şamî"den ibarettir.]

[43]- [İftitah tekbiri, başlangıç tekbiri demektir; bu tekbire "Tek-biret'ül-İhram" da denir.]

[44]- [Rabbim Allah'tan bağışlanma diler ve O'na tövbe ederim.]

[45]- [Allah'ım! Beni bağışla.]

[46]- [Kovulmuş Şeytan'ın şerrinden Allah'a sığınırım.]

[47]- [Rabbim Allah böyledir (vasfedilen gibidir).]

[48]- [Rabbimiz Allah böyledir (vasfedilen gibidir).]

[49]- [Rabbim Allah'tan bağışlanma diler ve O'na tövbe ederim.]

[50]- [Anlamı: Allah'tan başka ilâh yoktur; bu şüphe götürmeyen bir gerçektir. Allah'tan başka ilâh yoktur; buna inanıyor ve tasdik ediyorum. Allah'tan başka ilâh yoktur; ben O'na kulluk sunar ve emirlerine boyun eğirim. Ey Rabbim, kulluk ederek ve emirlerine boyun eğerek sana secde ettim. Ben kulluktan çekinen ve büyüklük taslayan değil de zelil, azabından korkan ve sana sığınan bir kulum.]

[51]- [Anlamı: Allah'ın adıyla ve Allah'ın yardımıyla. Bütün övgüler ve en iyi isimler Allah'a mahsustur.]

[52]- [Muvalat, namazın farz ve cüzlerinin peş peşe ve aralıksız yapılmasına denir.]

[53]- [Bu namazı Resulullah (s.a.a) Cafer-i Tayyar'a Habeşistan'dan Medine'ye döndüğünde öğretmiştir.]

Cafer-i Tayyar namazı dört rekâttır; ikişer rekât hâlinde kılınır. Her bir rekâta Fatiha ve sûre okunduktan sonra rükûya gitmeden önce on beş defa Tesbihat-ı Erbaa (Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi vela ilâhe illellahu vellahu ekber) okunur. Rükûda, rükû zikri okunduktan sonra mezkur zikir on defa okunur. Rükûdan kalkıp secdeye gitmeden kıyam hâlinde yine on defa okunur. Daha sonra iki secdede ve yine iki secde arasında ve ikinci secdeden sonra ayağa kalkmadan önce on defa okunur. Diğer rekâtlar da aynı şekilde kılınır.

Böylece her rekâta mezkur zikir 75 defa ve toplam olarak 300 defa okunmuş olur. Bu namazın en faziletli vakti, cuma sabahıdır.]

[54]- [Allah'ın adıyla ve Allah'ın yardımıyla; Allah Hz. Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin.]

[55]- [Allah'ın adıyla ve Allah'ın yardımıyla. Allah'ım! Hz. Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne rahmet et.]

[56]- [Allah'ın adıyla ve Allah'ın yardımıyla. Ey Allah'ın Nebisi, selâm olsun sana, Allah'ın rahmet ve bereketi senin üzerine olsun.]

[57]- [Rükû ve secde gibi namazın aslıyla ilgili olan şeyler, namazın cüz'ü sayılırlar; ancak temizlik ve kalbin Allah'a yönelmesi gibi namazın aslıyla değil de sahih ve kamil olup olmama gibi nitelikleriyle ilgili olan şeyler onun şartı sayılırlar.]

[58]- [Mesleği yolculuk olan kimseden maksat, işinin kıvam ve mahiyeti sefere bağlı olan örneğin şoför, deveci vb. kimselerdir.]

[59]- [Örneğin, bu hüküm gereği gidişte öğle namazını tam kılması gerektiği yerde dönüşte ikinci namazını seferi kılması gibi mahzurla karşılaştırılması durumu gibi.]

[60]- [Bir namazı vaktinde kılmaya "eda" denir. Vaktinden sonra kılmaya da "kaza" denir.]

[61]- [Cemaatle kılınan namazda kendisine uyulan zata "imam" denir. Uyan kimseye de "muktedî, me'mum" gibi adlar verilir. Kendi başına namaz kılana da "münferit" denir.]

[62]- [İbadetlerle ilgili olarak "mekruh" söz konusu olunca, verilen sevabın az olması kastedilir.]

[63]- [Anlamı: Allah'ım! Ey ululuk ve azamet sahibi, ey cömertlik ve ceberut sahibi, ey af ve rahmet sahibi! Müslümanlar için bayram ve Muhammed (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) için birikim, şeref ve artış vesilesi kıldığın bu gün hakkına, senden Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet etmeni, Muhammed ve Ehlibeyti'ni soktuğun her hayra beni de sokmanı ve Muhammed ve Ehlibeyti'ni (rahmet ve selâmın ona ve onlara olsun) çıkardığın her kötülükten beni de çıkarmanı diliyorum.]

Allah'ım! Senden, salih kullarının istediği şeylerin en iyisini istiyorum ve salih kullarının sana sığındığı şeylerden ben de sana sığınıyorum.]

[64]- [Allah en büyüktür; Allah en büyüktür. Allah'tan başka ilâh yoktur ve Allah en büyüktür. Allah en büyüktür ve bütün hamd ve övgüler Allah'a mahsustur. Bizi doğru yola hidayet eden Allah en büyüktür.]

[65]- [Bize hayvanları rızık olarak veren Allah en büyüktür. Bizi imtihan eden Allah'a hamd olsun.]

[66]- [12/6 nohut gümüş (yani 12 nohut ve bir nohudun onda altısı), ölçü olarak bir dirhem ağırlığına eşittir. Her bir nohudun ağırlığı ise, 0.1953 gramdır. Dolayısıyla 12/6 nohudun yani bir dirhem ağırlığı, 2.4607.3 gramdır.]

[67]- [Her bir mıska, 4.6875 gr. yani dört buçuk gramdan biraz fazla ağırlığa (4 kırata) eşittir. Dolayısıyla 105 mıska gümüş, 492.1875 gram, 15 mıska altın ise, 70.3125 gram ağırlığındadır. Dikkat edilmesi gereken bir başka husus şu ki, her bir mıska altının değeri, yedi mıska gümüşe denktir; bu nedenle de 15 mıska altın, değer olarak 105 mıska gümüşe eşittir.]

[68]- [Zimmî kâfir; Müslüman himayesinde olup, cizye denilen vergiyi ödeyerek İslâm topraklarında yaşayan, malı, canı, ırzı vs. teminat altına alınan gayrimüslim kimsedir.]

[69]- [Sült; buğday rengine, arpagillerden bir yiyecek maddesidir.]

[70]- [Ales; kabuğu içinde saklanan bir nevi buğdaya benzeyen yiyecek maddesidir.]

[71]- [Nisap; şeriatın bir şey için koymuş olduğu belli bir ölçü ve miktar demektir.]

[72]- [Mıskalın günümüz ölçüsüyle ilgili açıklaması, 1799. hükmün dipnotunda yer almıştır. Şu hususa da dikkat edilmesi gerekir ki her bir şer'î mıska, borsa ölçüsü olarak bilinen mıska dörde üçünden ibarettir. Bu gibi yerlerde, normal mıska denildiğinde, altın borsasında tanınan ve ağırlığı dört buçuk gramdan biraz fazla olan ölçü birimi kastedilir.]

[73]- [Gövdesi iki bölümlü bir çeşit saz.]

[74]- [Hisseleri eşit şekilde bölmek için ortaklıktaki malların cinsi göz önünde bulundurularak, konuyla ilgili fikhî kitaplarda birkaç yön-temin varolduğu vurgulanmıştır. Onlardan biri de "Kısmet'ur-Redd" denen bölme usûlüdür.

Bu yöntemde hisselerin eşit olması ancak eksik hisseye bir miktar malın ilave edilmesiyle sağlanır. Örneğin, iki kişinin eşit oranda, birisinin fiyatı beş bin diğerinki ise dört bin lira olan iki koyunda ortaklığı ve ayrılması düşünülecek olursa, eşitliğin sağlanması için beş bin liralık koyunu götürmek isteyen kimsenin diğerine beş yüz lira vermesi gerekir.

Dolayısıyla, ortaklardan birisi sermayenin taksim edilmesini istediğinde, eğer taksim, ancak "Kısmet'ur-Redd" denen taksim türünü gerektirirse, diğer ortaklar bunu kabullenmeyip, taksim taraftarı olan ortağın isteğini reddedebilirler.]

[75]- [Poliçe; belirli bir sürenin sonunda belirli bir parayı kendi adına veya bir başkasının emrine ödemesi için alacaklının borçluya yazdığı bildiri, havâle kâğıdı, havâle senedi demektir. "Poliçe sarfi" ise poliçe karşılığında para miktarı olarak alınan fazlalık ve verilen azlıktır.]

[76]- [Belirlenen mihr karşılığı müvekkilim Fatıma'yı senin müvekkilin Ahmed'e eş yaptım.]

[77]- [Belirlenen mihr karşılığı müvekkilim Ahmet için evliliği kabul ettim.]

[78]- [Belirlenen süre içerisinde, belirlenen mihr karşılığında kendimi sana eş yaptım.]

[79]- [Kabul ettim.]

[80]- [Belirlenen süre içerisinde, belirtilen mihr karşılığında müt'a nikâhıyla kendi müvekkilimi senin müvekkiline eş yaptım.]

[81]- [Ben de bunları böylece müvekkilim adına kabul ettim.]

[82]- [İfzâ; kadındaki idrar mecrasıyla hayız mecrasını veya hayız mecrasıyla dışkı mecrasını birbirinden ayıran parçanın kalkmasıyla onların bir mecraya dönüşmesine denir.]

[83]- [Yâise (yeis yaşına ulaşan) kadın; aybaşı hâli görmeyen ve artık karnında çocuk görme ümidi kesilen kadındır. Bu ise, kadınların nesep durumuna göre fark etmektedir. Kureyş kabilesine mensup olan yani seyit kadınların yeis yaşı altmış, seyit olmayan kadınlarınki ise ellidir.]

[84]- [Ric'î talak; kocanın boşadığı karısını, iddeti içinde, yeni bir nikâh akdi yapmaksızın tekrar aile hayatına kabul etme hakkına sahip olduğu talaktır. İddet bitince, ric'î talak bâin talak olur. Bundan sonra koca ancak yeni bir nikâhla karısını geri alabilir.]

[85]- [Anlamı: Müvekkilim Fatıma tarafından mihrini, ona hul' talakı vermesi için müvekkilim Muhammed'e bağışladım.]

[86]- [Anlamı: Müvekkilimin karısına, bağışladığı şey karşılığında, hul' talakı verdim; o boştur.]

[87]- [Anlamı: Müvekkilimin karısı olan Fatıma'yı mihri mukabilinde mübarat ettim; artık o boştur.]

[88]- [Bir dirhem; 12/6 nohut yani 12 nohut ve bir nohudun onda altısı ağırlığındadır. Her bir nohudun ağırlığı 0.1953 gram olduğundan dolayı, bir dirhem ağırlığı 2.4607.3 gram (yaklaşık iki buçuk gram) sikkeli gümüşe eşittir.]

[89]- [Necaset yemeyi alışkanlık edinmiş hayvanın temizleme usûlü, 220. hükümde açıklanmıştır.]

[90]- [Herhangi bir rahatsızlık nedeniyle deri ile et arasında meydana gelen sertleşmiş bir et parçasıdır.]

[91]- [Omurga kemiğinde bulunan beyaz ilik.]

[92]- [Doğum sebebiyle olan her türlü nesebî bağlantıdır.]
[YUKARI GIT]